

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Катерина Пилипенко
Оксана Прокопишин
Роман Ліпський
Людмила Гнатишин

ФЕРМЕРСТВО ТА АГРОТУРИЗМ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

ПІДРУЧНИК

За редакцією
Плаксієнка В. Я., Пилипенко К. А.

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ — 2024

УДК 338.48-53:63]:338.486(075.8)
Ф 43

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету природокористування
(протокол № 10 від 21 червня 2023 р.)*

Рецензенти:

Вдовенко Н. М. — доктор економічних наук (Національний університет біоресурсів та природокористування України);

Маренич Т. Г. — доктор економічних наук (Державний біотехнологічний університет);

Назаренко О. В. — доктор економічних наук (Сумський національний аграрний університет).

Фермерство та агротуризм: організація, облік і оподаткування: підручник /
Ф 43 за ред. Плаксієнка В. Я., Пилипенко К. А. [Пилипенко К., Прокопишин О.,
Ліпський Р., Гнатишин Л.] — Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 648 с.

ISBN 978-611-01-3181-0

У підручнику «Фермерство та агротуризм: організація, облік і оподаткування» розкрито основні вимоги та принципи створення, організації діяльності, ведення обліку та формування звітності у фермерських господарствах. Окремо приділено увагу організації ведення агротуризму фермерськими господарствами.

Підручник розраховано на увагу здобувачів вищої освіти галузь знань 07 «Управління та адміністрування» та галузі знань 24 «Сфера обслуговування», викладачів цих напрямів та практиків аграрної та туристичної сфери.

УДК 338.48-53:63]:338.486(075.8)

ISBN 978-611-01-3181-0

© Пилипенко К., Прокопишин О., Ліпський Р., Гнатишин Л., 2024.

© Видавництво «Центр учбової літератури», 2024.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	7
1.1. Сутність фермерських господарств, порядок їх створення та організації діяльності.....	7
1.2. Функції і принципи розвитку фермерських господарств.....	21
1.3. Законодавча база розвитку фермерства та підтримки його діяльності.....	28
1.4. Планування діяльності фермерських господарств щодо надання агротуристичних послуг.....	37
1.5. Порядок припинення діяльності фермерських господарств.....	43
ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТА ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	52
2.1. Значення обліку для фермерських господарств.....	52
2.2. Становлення та розвиток простої системи обліку.....	65
2.3. Міжнародний досвід у застосуванні простої системи обліку.....	68
ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗА ПРОСТОЮ СХЕМОЮ.....	72
3.1. Організація обліку за простою системою.....	72
3.2. Первинна обробка документів.....	75
3.3. Відображення господарських операцій в облікових регістрах синтетичного обліку.....	79
3.4. Ведення записів у регістрах аналітичного обліку.....	92
ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	96
4.1. Загальні основи організації обліку та облікова політика фермерського господарства.....	96
4.2. Відкриття у банку поточного рахунку.....	104
4.3. Вступний баланс фермерського господарства.....	108
4.4. Облік основних засобів.....	112
4.5. Облік нематеріальних активів.....	128
4.6. Облік запасів.....	129
4.7. Облік амортизаційних відрахувань.....	131
4.8. Облік розрахунків з контрагентами.....	135
ТЕМА 5. ОБЛІК РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФЕРМЕРА.....	138
5.1. Облік витрат діяльності фермерського господарства.....	138
5.2. Облік доходів діяльності ФГ.....	147
5.3. Визначення та облік фінансового результату (прибутку).....	152
5.4. Зарубіжний досвід обліку доходів та витрат.....	158
5.5. Порядок та умови ведення книги обліку доходів і витрат.....	162
ТЕМА 6. ОБЛІК ПОДАТКІВ.....	170
6.1. Завдання і організація обліку податків, класифікація податків.....	170

6.2. Єдиний податок	175
6.3. Оподаткування прибутку фермерських господарств.....	194
6.4. Оподаткування доходів громадян	203
6.5. Облік податку на додану вартість	213
6.6. Земельний податок	238
6.7. Транспортний податок	245
ТЕМА 7. ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА	
ОБЛІК ЗЕМЛІ	251
7.1. Земельні та майнові відносини у фермерських господарства.....	251
7.2. Успадкування фермерського господарства	258
7.3. Облік землі	261
ТЕМА 8. ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ,	
ТЕРМІНИ ПОДАННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	265
8.1. Що впливає на набір звітності фермерського господарства	265
8.2. Узагальнення даних обліку в фінансовій звітності.....	265
8.3. Податкова звітність фермерського господарства-юрособи.....	269
8.4. Фінансова звітність фермерського господарства – юрособи	273
8.5. Статистична звітність фермерського господарства	281
8.6. Відповідальність фермерського господарства по звітності	281
ТЕМА 9. ФЕРМЕРСТВО ТА РОЗВИТОК АГРОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА	
СВІТІ.....	296
9.1. Класифікація видів та форм туризму	296
9.2. Агротуризм – вид підприємницької діяльності на селі: завдання та функції.....	305
9.3. Розвиток агротуризму (сільського та зеленого туризму): від історії до сьогодення.....	312
9.4. Розвитку агротуризму в Італії: від створення до сьогодення.....	321
9.5. Досвід агротуризму в світі.....	328
9.6. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку підприємництва у сфері агротуризму в Україні.....	331
9.7. Законодавче регулювання агротуризму в Україні	337
9.8. Агротуристичний продукт: облік та оподаткування	351
СИТУАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	360
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇЇ	
ВИКОНАННЯ.....	387
КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ	400
ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ.....	424
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	430
ДОДАТКИ	448

ПЕРЕДМОВА

Фермерство та агротуризм – цікаве поєднання, здається, непоєданого. Хтось зазначить, для чого все це, ці підручники та складання в єдине ціле того, що постійно змінюється. Все просто: основоположні доктрини створення підприємств залишаються незмінними і мета завжди одна – отримання прибутку та задоволення власних потреб і потреб родини.

Ведення обліку для підприємств є обов'язковим і теж не змінюється.

Вибір, як вести облік та хто це буде робити – залишається за власником.

Вибір, чим займатись, щоб отримати прибуток, – теж власний вибір господаря.

Сплата податків є обов'язковою та регулюється законодавством (хоча й воно змінюється частенько).

Вибір, з ким працювати та кому довіряти – теж справа господаря.

Що робити на «власній» землі, що саджати, чим збирати і чим займатись – справа теж господаря.

Наш підручник спрямований на поєднання двох видів бізнесу – аграрного і туристичного. Ми спрямовуємо основну увагу на фермерство та агротуризм, який зараз модно називати зеленим туризмом і який стрімко почав набувати популярності.

Якщо розібратись, то, можливо, агротуризм, або започаткування агро-садиби у фермера, – це шлях до виходу на цікавий рівень підвищення прибутку. Італійці та поляки довели, що поєднання цих напрямів збільшує отримання прибутку на 30 відсотків.

Якщо це надасть можливість збільшення робочих місць, а потім і взагалі розвинути окремий напрям бізнесу на базі фермерських господарств, – ми досягли своєї мети.

Такі приклади вже є, коли створюють мінізоопарки, проводять дегустацію страв певного регіону, створюють локації зі збирання та придбання фруктів і овочів у виробника.

Мініперелік найкращих господарств ми подаємо у додатку, станом на 2020 рік, адже війна внесла свої корективи та вносить їх і надалі.

Фермери, чому вони? Бо саме вони турбуються про власний добробут і розуміють, як вижити в складні часи. Чому агротуризм? Бо є часи, коли кожному хочеться зануритись у справжнє життя і відчутти себе поруч з природою та господарем. Взимку це буде досить цікавим відпочинком і може надихнути на нові ідеї та відкриття.

Метою вивчення курсу є засвоєння теоретичних знань, принципів сучасної організації бухгалтерського обліку у фермерських господарствах, які надають послуги агротуристичного напрямку, із врахуванням їх розмірів, організаційно-правової форми, галузевих особливостей; особливості застосування звичайного та спрощеного плану рахунків у фермерських господарствах; ознайомлення з організацією синтетичного й аналітичного обліку; вибору форми бухгалтерського обліку, формування вмінь практичного відображення операцій з активами, зобов'язаннями, капіталом, формування фінансових результатів.

Для реалізації мети зміст посібника передбачає викладення теоретичного матеріалу за розділами, в яких висвітлено загальні засади організації і функціонування фермерського господарства, сутність форм обліку, детально розглянуто специфіку бухгалтерського обліку земельних та трудових ресурсів фермерського господарства, висвітлено особливості організації бухгалтерського обліку біологічних активів, представлено особливості оподаткування фермерських господарств на прикладі спрощеної системи, висвітлено порядок, строки та особливості проведення інвентаризації у фермерських господарствах, а також специфіку формування та подання фінансової, статистичної і податкової звітності.

Таким чином, у зв'язку з важливістю означеного напрямку розвитку окреслених господарств, для можливості формування професійних знань та виникає потреба у створенні даного підручника, який рекомендовано для вивчення студентами особливостей організації створення фермерських господарств з веденням агротуристичної діяльності, їх обліку, звітності та іншим організаційним питанням, як для аудиторної, позааудиторної роботи, самостійного вивчення дисципліни та дистанційного навчання. Також може використовуватися спеціалістами-практиками у сфері обліково-аналітичної роботи, слухачами інститутів післядипломної освіти та факультетів підвищення кваліфікації.

Отже, ми залишаємо в цьому підручнику облікові реалії, поки що без чату ГРТ, порядок створення, вибору системи обліку, порядок його ведення, зберігання первинних даних, сплати податків залежно від групи єдиного податку, складання звітності та окремо зупинимось на агротуризмі.

Буде цікаво... Головне – відчутти себе господарем і приймати виважені рішення, для цього створена задача, після якої складемо звітність і побачимо, як спрацювали, але поки що лише на папері.

Тож до зустрічі в мандрах організації бізнесу, ведення обліку та визначення прибутку у агротуристичного фермера.

Тема 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

1.1. Сутність фермерських господарств, порядок їх створення та організації діяльності

Перехід України до ринкової економіки призвів до глибоких змін у розвитку і співвідношенні різних форм власності, земельних відносинах і формах підприємництва. Протягом 90-х років у процесі реформування майнових і земельних відносин власності було започатковано нові форми господарювання на селі.

За цей період відбуваються суперечливі процеси в розвитку фермерства. Це досить високі темпи зростання кількості фермерських господарств, більшість з яких припиняє свою діяльність вже в перші 2-3 роки існування через нерозвиненість сільськогосподарських ринків в Україні, відсутність капіталів для матеріально-технічного забезпечення, придбання прогресивних технологій і засобів виробництва

Зародження процесу масового становлення фермерських господарств датують 60-ми роками XIX ст., коли для вирішення проблеми ліквідації кріпацтва і виведення економіки на рівень передових капіталістичних країн була проведена селянська реформа.

Особливістю селянської реформи 1861 р. було виділення двох головних форм землеволодіння: приватної і общинної, внаслідок чого селяни отримали індивідуальне право на землю, що сприяло зміцненню прив'язаності селянства до приватної власності. Після реформи помітним явищем стала соціальна диференціація селянства, оскільки в усіх селян не може бути однакового ставлення до праці. Українське селянство поступово стало складатися: із заможних селян – 15-20 % сільського населення; господарів середнього достатку – 25-30% сільського населення; бідних і безземельних селян, що становили близько половини селянства України.

В 1905 р. за кількістю землі селяни України поділялися на три основні групи:

- 1) із земельними ділянками до 3 десятин (20,8% від загальної кількості селянських дворів), представлені сільською біднотою;
- 2) з ділянками від 3 до 9 десятин (58,6%), до якої входили середняки;

3) з ділянками від 9 десятин і більше (20,6%), яку становили заможні селяни.

Початок аграрної реформи у Російській імперії було покладено виступом П.А. Столипіна (10 травня 1907 р.). В ході реформи (1906-1913 рр.) селяни отримували землю без викупних платежів. Крім того, отримували вільні казенні землі, а в європейській частині Росії відкупали ділянки у поміщиків за допомогою позик Селянського банку. Процент за користування позикою був мінімальним, а термін відшкодування тривалим – 55,5 років. Сплату частини відсотків брала на себе держава. При цьому селяни не могли продати отриману землю за борги або закласти, крім як в Селянському банку. Для забезпечення аграрної реформи були розроблені спеціальні заходи державної підтримки селян, в т. ч. по їх переселенню в азіатську частину Росії. Реформа була розрахована на 20 років, передбачала вжиття трьох груп заходів: 1) виділення селян з общини і закріплення за ними землі у приватну власність; 2) створення хутірського та відрубного господарства; 3) переселенська політика, що зводилася до переростання селянських господарств у вищий тип – фермерські, орієнтовані на ринок.

Створення хутірських і відрубних господарств сприяло бурхливому розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, як і у всій Російській імперії. До жовтня 1917 р. в українському селі функціонувало близько 20 тис. різних виробничих кооперативних об'єднань та формувань [76].

Друга спроба передачі землі селянам відбулася у період після жовтня 1917 р., коли II з'їздом Рад був проголошений Декрет про землю, який включав в себе Наказ «Про свободу та рівноправність всіх форм землекористування». Селяни отримали безоплатно більше як 150 млн. га конфіскованих поміщицьких та інших земель, їх звільнили від орендних платежів землевласникам, витрат на покупку нових земель, що давало їм економічний вигравш у розвитку. Але через декілька місяців був прийнятий Декрет «Про соціалізацію земель», яким було рекомендовано при наділенні землею віддавати перевагу артільному та кооперативному господарюванню, тобто Декрет «Про землю» фактично був скасований.

Проведена в подальшому політика «воєнного комунізму» ліквідувала товарно-грошові відносини, призвела до переходу на «карткову» систему, а суцільна «зрівнялівка» – до втрати інтересу до праці у селян і їх повного зубожіння.

Наступний етап розвитку села – нова економічна політика (НЕП) – характеризувався державними заходами по відтворенню селянського

господарства. Наприкінці 1927 р. селянське землекористування в УРСР виглядало так: пролетарські та напівпролетарські (бідняцькі) господарства склали 23,7% всіх селянських дворів та користувалися 14,2% селянських земель; господарства дрібних товаровиробників (середняків), що склали 72,3% дворів, користувалися 78,3% селянських земель; дрібнокапіталістичні (куркульські) господарства – 4% дворів – користувалися 5,5% селянських земель. Напередодні колективізації (1928 р.) у країні взагалі було 25 млн. одноосібних селянських господарств, які обробляли 97,3% посівних площ, мали 90% засобів виробництва, причому лише кожне 5-те господарство користувалося найману працею. В період НЕПу широко розвернулося кооперування селянських господарств у сфері постачання засобів виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, кредиту та ін.

Для економічно розвинених країн світу, де сільське господарство виражене в основному фермерством, цей уклад формувався впродовж сторіч. Фермерство тут виступає одночасно і укладом життя і формою господарювання. Аналізуючи досвід інших країн щодо становлення і розвитку підприємництва в сільськогосподарському виробництві, слід відмітити, що завдяки великій кількості суб'єктів підприємницької діяльності забезпечується високий рівень розвитку цієї галузі у країнах Європи. В таких країнах, як Бельгія, Голландія, Данія, Швеція, Польща, дрібний і середній бізнес сільськогосподарського виробництва становить 90-99% від загальної кількості.

Таблиця 1.1

Структура земельних угідь України

	Земельні угіддя, млн га	Частка України в площі Європи	державна	приватна	комунальна
Площа України	60,3	9 %			
Структура власності с/г угідь	41,4	19 %	8,7	31	1,7
В т.ч. рілля	32,7	27			
- пасовища	5,3				
- сіножаті	2,3				
- перелоги	0,2				

*Земельний довідник України 2020

Фермерське господарство (надалі – ФГ) за своєю соціально-економічною суттю являє собою своєрідну форму територіальної

організації виробництва, своєрідний тип сільського поселення, в якому органічно поєднуються земельна площа й садиба, що складається з виробничих і господарських споруд та житла господаря. Таке поселення потребує індивідуального відокремлення земельного масиву, водо- та енергозабезпечення, надійних шляхів сполучення. Його призначення, принаймні в перші 10 – 15 років, – не товарне виробництво в максимально можливих розмірах, а задоволення потреб родини у продовольстві, і розвиватиме воно найменш трудомісткі й капіталомісткі галузі – ті, що дають продукцію, яку легше зберегти й реалізувати, яка має сезонний характер, а значить – вивільнює час.

Ключовим актом законодавства, який регулює питання створення та діяльності фермерського господарства є Закон України «Про фермерське господарство» № 973-IV від 19.06.2003 р. [181]. Він спрямований на створення громадянам умов для виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також забезпечення правового та соціального захисту фермерів та раціонального використання і охорони земель ФГ.

Право на створення ФГ має кожен дієздатний громадянин України, що досягнув 18-ліття та виявив бажання до створення ФГ (ст. 5 Закону 973), за наявності документів, що підтверджують здатність громадянина займатися сільським господарством. Це можуть бути документи про відповідну освіту, витяги із трудової книжки та ін.

Фермерське господарство – це форма підприємницької діяльності громадян (ст. 1 Закону 973), які:

- виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію;
- мають на меті отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, в т.ч. в оренду, для ведення ФГ, товарного сільгоспвиробництва, особистого селянського господарства.

Визначення основного виду діяльності ФГ конкретизоване Податковим кодексом України як : постачання вироблених (наданих) сільськогосподарських товарів (послуг) на власних або орендованих потужностях, а також на давальницьких умовах, в якій питома вага вартості сільськогосподарських товарів, продукції, послуг становить не менше як 75 % вартості всіх товарів, послуг, поставлених протягом попередніх 12 послідовно звітних податкових періодів сукупно [134].

Селянське (фермерське) господарство має такі ознаки:

- це форма аграрного підприємництва, яка здійснюється за самостійною ініціативою, на власний ризик і систематично;
- ця форма ведення сільськогосподарського виробництва виникає виключно на добровільних засадах, за суб'єктивним особистим волевиявленням громадян;
- ця діяльність здійснюється тільки громадянами України;
- діяльність членів цих господарств за своїм змістом є процесом використання земель як основного засобу виробництва;
- майно селянського (фермерського) господарства належить його членам за правом спільної сумісної власності, якщо інше не передбачено угодою між членами господарства;
- селянське (фермерське) господарство має статус юридичної особи.

Все це дозволяє розглядати селянське (фермерське) господарство як добровільно створений, самостійний суб'єкт господарювання з правами юридичної особи, представлений окремим громадянином, сім'єю або групою осіб, які використовують землі сільськогосподарського призначення на приватній основі для вирощування, переробки й реалізації аграрної продукції, що є спільною сумісною власністю осіб, які ведуть це господарство.

За спеціалізацією в Україні діють фермерські господарства таких типів:

- рослинницькі господарства, що спеціалізуються на вирощуванні зернових, соняшнику, цукрових буряків. У структурі товарної продукції таких господарств більше ніж 50 % припадає на два-три основних види продукції рослинництва;
- господарства рослинницько-тваринницького типу: зерно-молочні, зерно-свинарські. На таких фермах раціонально використовується побічна продукція і займаються переважно двома галузями, на які припадає більше ніж 60 % товарної продукції;
- господарства з вузькою спеціалізацією, які займаються виробництвом окремих видів продукції тваринництва, як правило, це птахівництво чи свинарство на купованих кормах, виробництвом овочів або ж нетрадиційними видами продукції (бджільництво, рибицтво, квітникарство, вирощування равликів, садівництво тощо);
- багатогалузеві господарства.

Ефективна робота ФГ повинна ґрунтуватись на сучасних системах менеджменту підприємницькій діяльності у різних сферах, де можна одержати швидкий результат та віддачу.

Це може бути не тільки сільськогосподарське виробництво, а й переробка сільськогосподарської сировини, доведення її до стадії споживання, а також сфера надання агросервісних послуг тощо.

Тривалий досвід функціонування фермерських господарств в Україні дозволив класифікувати їх на форми та типи (рис. 1.1).

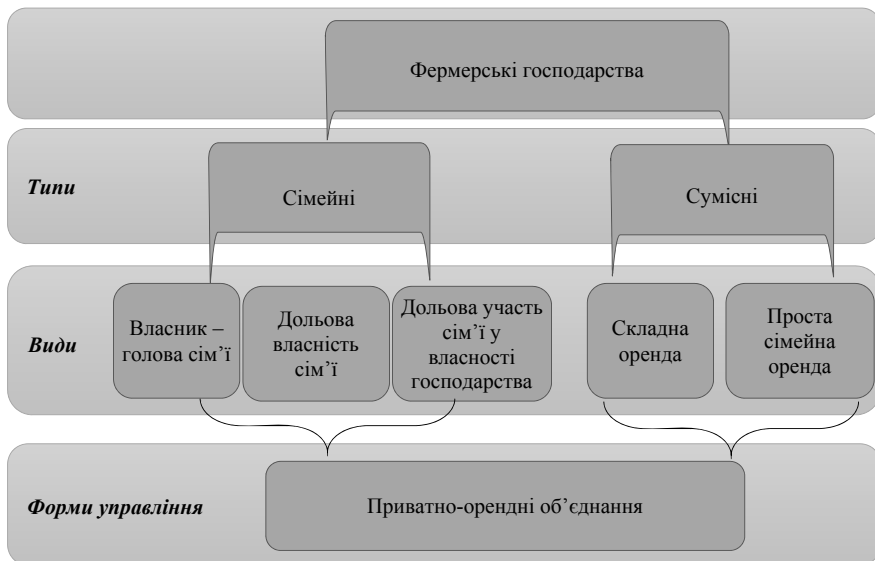

Рис. 1.1. Класифікація фермерських господарств

ФГ, зареєстроване як юридична особа, діє на основі Статуту. ФГ, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного ФГ за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї. Сімейне ФГ може залучати інших громадян виключно для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань та навичок.

Отже, для створення ФГ нам потрібно вирішити декілька ключових завдань:

- 1) визначитися з формою ФГ (як зазначено на рис. 1.2);
- 2) знайти і зібрати членів ФГ;
- 3) призначити голову ФГ;
- 4) знайти землю для здійснення ФГ своєї діяльності;
- 5) пройти державну реєстрацію.

Типи фермерських господарств представлені на рис. 1.2.

ТИПИ фермерських господарств		
без статусу юридичної особи як <u>фізична особа – підприсмець</u> (організовується на основі діяльності фізичної особи – підприємця і має статус сімейного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно фізична особа – підприсмець та члени її сім'ї);	зі статусом юридичної особи:	
	сімейне фермерське господарство, в діяльності якого використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї;	сімейне фермерське господарством із залученням інших громадян виключно для виконання <u>сезонних</u> та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.
Примітка		
Створюється на базі ФОП. Членами такого ФГ є тільки ФОП і члени його сім'ї в розумінні ст. 3 СКУ. Діяльність цих суб'єктів регулюється спеціальним договором між ФОП і членами його сім'ї. Договір можна вважати аналогом статуту. Цей документ обов'язково посвідчується нотаріально (ч. 2 ст. 8 Закону про ФГ) і повинен у собі містити (ч. 5 ст. 8 Закону про ФГ): (1) найменування господарства; (2) його місцезнаходження (адресу); (3) мету і види діяльності господарства; (4) порядок прийняття рішень і координації спільної діяльності членів господарства; (5) правовий режим спільного майна членів господарства; (6) порядок покриття витрат господарства; (7) порядок розподілу результатів (прибутку або збитків) діяльності господарства між його членами; (8) порядок входу в ФГ і виходу з нього; (9) трудові відносини членів господарства; (10) інші положення, що не суперечать чинному законодавству. Договір підписується ФОП, з одного боку, і членами сім'ї фермерами з іншого	Членами такого ФГ виступають виключно члени однієї сім'ї в розумінні ст. 3 СКУ. Ця юридична особа також діє на підставі статуту.	Юридична особа, що діє на підставі статуту. Членами ФГ є члени сім'ї і родичі в розумінні ст. 3 Закону про ФГ. У статуті обов'язково зазначаються (ч. 4 ст. 1 Закону про ФГ): (1) найменування товариства; (2) його місцезнаходження (адреса); (3) предмет і мета діяльності; (4) порядок формування майна (складеного капіталу); (5) органи управління; (6) порядок прийняття рішень органами управління; (7) порядок входу і виходу з господарства. Також у статуті можуть прописуватися інші положення, що не суперечать законодавству України

Рис. 1.2. Типи фермерського господарства

Фермерське господарство згідно із законом України [181] може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї. Процес створення фермерського господарства можна поділити на декілька етапів, що наведені на рис. 1.3.

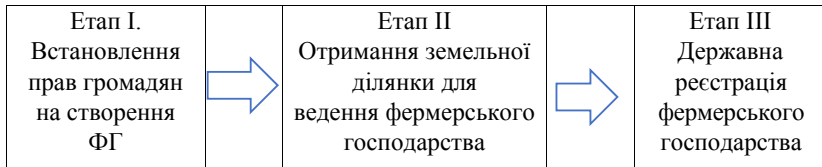

Рис. 1.3. Етапи створення фермерського господарства

Етап I. Встановлення права громадян на створення фермерського господарства. Право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18- річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство.

Фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї голови фермерського господарства. До членів сім'ї та родичів голови фермерського господарства згідно із [123] відносяться дружина (чоловік), батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, мачуха, вітчим, падчерка, пасинок, рідні та двоюрідні брати та сестри, дядько, тітка, племінники як голови фермерського господарства, так і його дружини (її чоловіка), а також особи, які перебувають у родинних стосунках першого ступеня споріднення з усіма вищезазначеними членами сім'ї та родичами (батьки такої особи та батьки чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти).

Етап II. Отримання земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Земельні ділянки громадянам України передаються для ведення фермерського господарства із земель державної або комунальної власності:

- безоплатно у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради, у випадку якщо цей член підприємства раніше не набував права на земельну частку (пай);

- на підставі цивільно-правових угод на розмір ділянки, що перевищує встановлений розмір земельної частки (паю).

Для отримання земельної ділянки з метою ведення фермерського господарства громадяни подають заяву до відповідних органів влади. Так, якщо земельна ділянка знаходиться у державній власності, громадяни звертаються до відповідної державної адміністрації; в комунальній власності – громадяни звертаються до місцевої ради.

Заяву громадянина про надання земельної ділянки відповідна державна адміністрація або орган місцевого самоврядування розглядають у місячний строк і в разі її задоволення дають згоду на підготовку землепорядною організацією проекту відведення земельної ділянки. Відведені фермерському господарству земельні ділянки представляють собою єдиний масив з розташованими на них водними джерелами та лісовими угіддями, наближеними до існуючих шляхів, електро- і радіотелефонних мереж, газо- і водопостачальних систем та інших видів інженерної інфраструктури. Відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) проводиться після збирання врожаю на цій ділянці попереднім землекористувачем. Проект відведення земельних ділянок розробляється за рахунок Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

У разі відмови органів державної влади та органів місцевого самоврядування у наданні земельної ділянки для ведення фермерського господарства питання вирішується судом.

Етап III. Державна реєстрація фермерського господарства. Для здійснення державної реєстрації фермерського господарства її засновникам необхідно підготувати пакет документів, які надаються у відповідні державні органи.

Одним з основних документів, що вимагають особливої підготовки для проходження процедури державної реєстрації фермерського господарства, є Статут. Вимоги до змісту Статуту фермерського господарства закріплені в Законі України «Про фермерське господарство» [181]. Нагадаємо, що вимоги до змісту статуту встановлюються законом «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та Господарським кодексом. У Статуті фермерського господарства зазначаються дані, як зображено на на рис. 1.4 [52, 178]:

Рис. 1.4. Необхідні дані, які прописуються в статуті фермерських господарств

В інших положеннях повино бути зазначено, положення що не суперечать законодавству України (склад засновників та учасників, порядок розподілу прибутків та збитків, порядок внесення змін до установчих документів, порядок ліквідації і реорганізації, трудові відносини тощо

Статут повинен не просто містити перелік необхідних стандартних розділів і зведень про фермерське господарство, він може і повинен відображати інтереси кожного із засновників, їх індивідуальні вимоги, що зробить керування створюваним господарством і контроль за його діяльністю (особливо при наявності декількох засновників) ефективним.

Після підготовки Статуту і його узгодження Установчими Зборами фермерського господарства засновник (засновники) або уповноважена ними особа подають державному реєстратору документи, які надані на рис. 1.5 (рис. 1.6) та їх опис особисто або поштою, у тому числі й електронною.

За відсутності підстав для відмови у проведенні державної реєстрації фермерського господарства державний реєстратор в триденний строк проводить державну реєстрацію на підставі відомостей про фермерське господарство, які містяться у представлених документах.

Після державної реєстрації фермерське господарство одержує печатку із своїм найменуванням і адресою, відкриває поточні та вкладні (депозитні) рахунки в установах банку, вступає у відносини з підприємствами, установами та організаціями, визнається органами

державної влади та органами місцевого самоврядування як самостійний товаровиробник при плануванні економічного і соціального розвитку регіону.

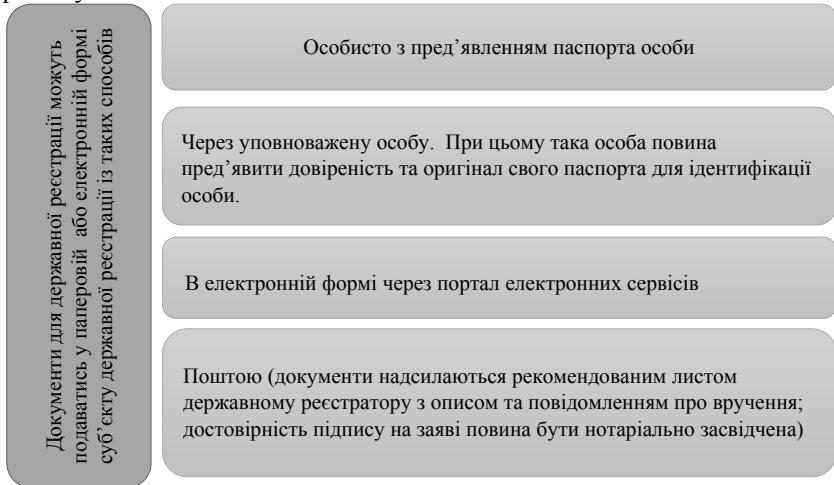

Рис. 1.5. Порядок реєстрації фермерського господарства (приватної особи)

Не пізніше наступного робочого дня після отримання державним реєстратором від органів статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України даних про взяття на облік юридичної особи державним реєстратором видається особисто або надсилається поштовим відправленням з описом вкладення засновнику або уповноваженій ним особі один примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного реєстратора про проведення державної реєстрації юридичної особи та виписка з ЄДРПОУ.

На рис. 1.6 представлено перелік документів, що подаються фермерами для державної реєстрації юридичної особи відповідно до правових аспектів створення фермерського господарства [120].

Громадяни, що створили фермерське господарство, мають право облаштувати житло в тій частині наданої для ведення фермерського господарства земельної ділянки, з якої забезпечується зручний доступ до всіх виробничих об'єктів господарства. Якщо житло членів фермерського господарства знаходиться за межами населених пунктів, то вони мають право на створення відокремленої фермерської садиби, якій

надається поштова адреса. *Видокремленою фермерською садибою* є земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями, яка знаходиться за межами населеного пункту.

ДОКУМЕНТИ, ЩО ПОДАЮТЬСЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	
	заповнена реєстраційна картка на проведення державної реєстрації юридичної особи, із додатками: заява щодо обрання юридичною особою спрощеної системи оподаткування та/або заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість
	примірник оригіналу (ксерокопія, нотаріально засвідчена копія) рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом
	два примірники установчих документів (у разі подання електронних документів – один примірник)
	документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи (у разі подання електронних документів – примірник електронного розрахункового документа, засвідченого електронним цифровим підписом)
	документи, що підтверджують структуру власності засновників – юридичних осіб, яка дає змогу встановити фізичних осіб – власників істотної участі цих юридичних осіб
	копія Державного акта на право приватної власності засновника на землю або копія Державного акта на право постійного користування землею засновником, або нотаріально посвідчена копія договору про право користування землею засновником, зокрема на умовах оренди
	копія рішення органів Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання надається у випадках, що передбачені законом
ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕОБХІДНО ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ ВНЕСТИ ВІДПОВІДНИЙ КВЕД-2010 (мають бути відображені в статуті)	
55.20 – Діяльність засобів розмішування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	
93.29 – Організування інших видів відпочинку та розваг	

Рис. 1.6. Документи, необхідні для державної реєстрації фермерського господарства

Основні правові аспекти створення фермерського господарства наведені на рис. 1.7 [123, 151].

Склад господарства	Голова господарства:		Члени господарства:	
	засновник (дієздатний громадян України, який досяг 18-річного віку) або інша особа, визначена в статуті		подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі	
Мета створення	отримання прибутку в результаті виготовлення, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції			
Права членів господарства	облаштувати постійне місце проживання в частині наданій для ведення господарства		створювати відокремлену фермерську садибу, якій надається поштова адреса	
Оформлення господарства	державний акт на право власності на земельну ділянку або договір оренди земельної ділянки	статут	державна реєстрація	найменування, печатка, штамп, рахунки в банку

Рис. 1.7. Правові аспекти створення фермерського господарства

Розглянемо все по порядку. ФГ підлягає держреєстрації як юридична особа або ФОП. Порядок проведення цієї процедури (у тому числі і для ФГ) передбачений Законом України № 755 [151]. Перелік необхідних документів практично той же, що і для державної реєстрації класичного суб'єкта господарювання.

Для юридичних осіб:

1) заява (форма 1). На сьогодні діють форми заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, ФОП та громадських формувань, затверджені наказом Мін'юсту від 18.11.2016 р. № 3268/5 [84].

2) протокол загальних зборів засновників юрособи (оригінал або нотаріально засвідчена копія);

3) 1 екземпляр статуту;

4) оригінал або нотаріально засвідчена копія довіреності особи, що подає пакет документів реєстраторові.

Для ФОП:

1) заява (форма 10);

2) оригінал або нотаріально засвідчена копія довіреності особи, що подає пакет документів реєстраторові (якщо документи подаються представником майбутнього ФОП). Якщо документи подаються особисто майбутнім ФОП, то він просто пред'являє свій паспорт.

Також відразу при проходженні держреєстрації (як юрособи, так і ФОП) реєстраторові можуть подаватися:

а) заяви про застосування спрощеної системи оподаткування, розрахунку доходу за попередній календарний рік, запиту про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку та витягу з реєстру платників єдиного податку: наказ Мінфіну від 16.07.2019 № 308.

б) реєстраційна заява платника ПДВ (форма № 1-ПДВ) (додаток 1 до Порядку реєстрації платником ПДВ, затвердженого наказом Мінфіну від 14.11.2014 р. № 1130.) [138].

Фермерське господарство «стрибнути» через реєстратора на групу 4 єдиного податку не зможе, а все тому, що для реєстрації «єдинником» на цій групі заява не подається. ПКУ встановлює для таких суб'єктів абсолютно інші документи і порядок переходу на спрощену систему оподаткування (п.п. 298.8.1 ПКУ) [134].

Проте в процедурі держреєстрації ФГ є одна спірна деталь, тому що, фермерське господарство підлягає держреєстрації тільки за умови набуття громадянами-засновниками ФГ права власності або користування земельною ділянкою. Здавалося б, при держреєстрації потрібно надати документ, що підтверджує цей факт. Так воно і було до 2015 року. Тільки Закон України № 755 у нинішній редакції не містить подібної умови.

ФГ без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізособи-підприємця і має статус сімейного ФГ за умови використання праці членів такого господарства, якими є фізособа-підприємець та члени її сім'ї.

Довідка про створення сімейного ФГ укладається членами однієї сім'ї в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Договір укладається в довільній формі, але має містити (Додаток А):

- найменування, місцезнаходження господарства, мету та види його діяльності;
- порядок прийняття рішень та координації спільної діяльності членів ФГ;
- правовий режим спільного майна членів господарства;
- порядок покриття витрат та розподілу результатів (прибутку або збитків) діяльності ФГ між його членами;
- порядок вступу до господарства та виходу з нього;
- трудові відносини членів ФГ, інші положення, що не суперечать чинному законодавству.

Головою сімейного ФГ без статусу юридичної особи є член сім'ї, зареєстрований як фізособа-підприємець і визначений договором про створення сімейного ФГ. Він повинен бути повнолітнім та повністю дієздатним.

Характерними особливостями фермерських господарств є переважно малі розміри, незначні за обсягом початковий капітал і площі земельних ділянок, опора на власні кошти, орієнтація на кон'юнктуру ринку, зосередження на випуску товарної продукції, комерційний розрахунок, ризик, підприємливість. Активізація фермерства створює умови для розвитку малого сільського бізнесу.

Розвиток фермерських господарств зумовлюється зовнішніми та внутрішніми чинниками. До внутрішніх належать кількісний і якісний склад виробничих ресурсів, особистісні характеристики фермера й членів його сім'ї, спосіб управління, застосовувані технології. Ці чинники формують резерви підвищення ефективності та стійкості діяльності фермерських господарств до умов зовнішнього середовища. Зовнішніми чинниками є: правові основи діяльності цих господарств за всіма її напрямками, особливо в питаннях визначення статусу господарств у системі аграрного виробництва, розвитку їх кооперації й земельних відносин; умови та доступ до кредитування; умови збуту фермерської продукції; діюча система державної підтримки, закупівель і зовнішньоекономічна політика держави; розвиток інформаційної системи.

1.2. Функції і принципи розвитку фермерських господарств

Головна мета створення фермерських господарств в Україні – збільшення обсягів продовольчих фондів держави і підвищення добробуту сімей селян на основі їх участі в підприємницькій діяльності.

Організація фермерських господарств як нової форми господарювання в сільськогосподарському виробництві ґрунтується на певних принципах, правилах створення і взаємодії з іншими формами господарювання. Це можуть бути як рівні правові і економічні умови при створенні і функціонуванні різних форм господарювання, так і конкурентоспроможність.

Система принципів, що регулюють приватний сектор АПК досить різноманітна і може бути поділена на сукупність загальних та специфічних принципів, які зумовлюють функціонування приватних господарств, в тому числі і фермерських господарств, їх зв'язки з

партнерами всередині АПК, з державою, визначають окремі ланки відтворювального процесу в системі виробничих відносин.

До загальних принципів відносять визначальні загальноекономічні принципи:

- 1) вибору або альтернативи;
- 2) конкуренції;
- 3) багатокладності.

В результаті перебудови аграрних відносин у селян з'являється реальний вибір господарювати самостійно, чи віддати свій земельний пай в оренду, сформувати нову господарську структуру за типом асоціації або спілки селянських господарств, чи вести справу на індивідуально-сімейній основі.

Реалізація принципу багатокладності дозволяє фермерським та іншим господарствам приватного сектору зайняти свою власну нішу в системі господарювання, мати ті самі права та прерогативи, якими користуються інші різноманітні структури АПК.

Серед спеціальних принципів, що регулюють діяльність приватного сектору АПК, можна визначити досить вагомий і кількісно значимий набір принципів, сутність дії яких проявляється вже в самій їх назві (рис. 1.8).

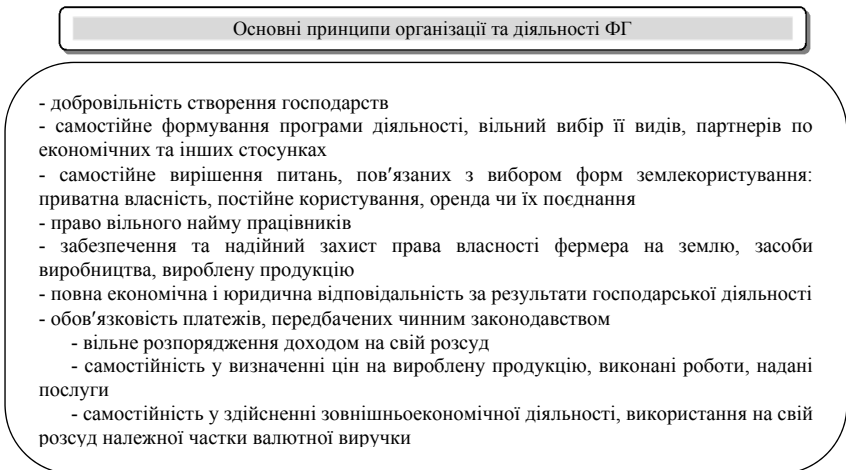

Рис. 1.8. Принципи організації та діяльності ФГ

Це такі принципи:

- 1) державної підтримки приватного сектору;

- 2) врахування місцевих умов та особливостей діяльності приватного сектору;
- 3) формування та підтримки почуття дбайливого власника, господаря та добросовісного працівника;
- 4) наукового та правового забезпечення становлення приватного сектору;
- 5) поєднання державного регулювання приватного сектору та ринкових елементів саморегулювання;
- 6) врахування та запозичення досвіду країн, що мають розвинутий аграрний приватний сектор;
- 7) подолання економічної обмеженості селянських господарств;
- 8) паритету цін.
- 9) диспозитивності (різностороннього використання) робочої сили в приватному секторі АПК;
- 10) мінімізації обмежень та заборон на діяльність приватного сектору в сільському господарстві;
- 11) розумної достатності, який проявляється в регулюванні оподаткування приватного сектору та надання йому необхідних для ефективного функціонування пільг, причому не лише податкових;
- 12) суцільного наукового обґрунтування та економічної експертизи необхідних перетворень приватного сектору;
- 13) доступності та поширення кредитування та страхування діяльності приватного сектору;
- 14) достатності реформування та доведення реформ до логічного їх завершення.

Фермерство є формою господарювання, яка ґрунтується також на принципах конкуренції і саморегуляції та характеризується тим, що стрижнем мотивації до праці фермера є особистий інтерес, коли усуваються всі проміжні соціально-економічні ланки між працівником, засобами виробництва та результатами праці.

Для створення селянського (фермерського) господарства треба мати землі сільськогосподарського призначення. Земельні ділянки для ведення фермерського господарства передаються у приватну власність і надаються в користування, в тому числі на умовах оренди, із земель державної або комунальної власності, а також земель, вилучених (вкуплених) у встановленому порядку.

Безоплатно у приватну власність передаються земельні ділянки в межах норм, визначених Земельним кодексом України. Така передача здійснюється один раз по кожному виду використання. За плату

передаються у приватну власність громадян для фермерського господарства земельні ділянки в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. У постійне користування для ведення фермерського господарства надаються землі, що перебувають у державній або комунальній власності, а в тимчасове – на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладання договору оренди земельної ділянки.

Селянське (фермерське) господарство підлягає державній реєстрації в районних державних адміністраціях у 30-денний строк. Умови та порядок реєстрації ФГ визначено листом Міністерства юстиції від 25.11.2019 р. № 10575/8.4.3/32-19 «Щодо порядку державної реєстрації сімейних фермерських господарств» [96]. Для реєстрації фермерського господарства до зазначеного органу подається заява, в окремих випадках – статут, список осіб, які виявили бажання створити селянське (фермерське) господарство, із зазначенням прізвища, імені та по батькові його голови, документ про внесення плати за реєстрацію, розмір якої встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Після відведення земельної ділянки та одержання державного акта на право приватної власності на землю або на право постійного користування нею чи договору оренди та державної реєстрації селянське (фермерське) господарство набуває статусу юридичної особи.

У власності осіб, які ведуть селянське (фермерське) господарство, можуть бути земля, житлові будинки, квартири, предмети особистого користування, предмети домашнього господарства, продуктивна і робоча худоба, птиця, бджолосім'я, насадження, посіви, посадки сільськогосподарських культур, засоби виробництва, вироблена продукція і доходи від її реалізації, транспортні засоби, кошти, акції, інші цінні папери, а також інше майно.

Володіння, користування і розпорядження майном здійснюється членами селянського (фермерського) господарства за взаємною домовленістю. Селянське (фермерське) господарство має право придбавати, брати в тимчасове користування майно у підприємств, установ, організацій та в інших фермерських господарств і громадян.

Громадяни, які виявили бажання вести фермерське господарство, для отримання земельної ділянки державної власності на умовах оренди або у власність подають до районної державної адміністрації заяву. Для отримання у власність або в оренду земельної ділянки із земель

комунальної власності громадяни звертаються до місцевої ради. У заяві мають бути вказані: бажаний розмір і місце розташування земельної ділянки, мета та умови надання, склад членів фермерського господарства та наявність у них права на безоплатне одержання земельних ділянок у власність, обґрунтування розмірів земельної ділянки. Заяву громадянина про надання земельної ділянки у власність або в оренду районна або міська державні адміністрації або орган місцевого самоврядування розглядають у місячний термін і в разі її задоволення дають згоду на підготовку землевпорядною організацією проекту відведення земельної ділянки за рахунок Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

Рішення про відмову у наданні земельної ділянки для ведення фермерського господарства може бути оскаржено в судовому порядку. Рішення суду про задоволення позову є підставою для відведення земельної ділянки на місцевості і видачі документа, що посвідчує право власності або укладання договору оренди.

Надані членам фермерських господарств у користування земельні ділянки передаються безоплатно у власність у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради. Земельні ділянки, розмір яких перевищує розмір паю, передаються громадянам у власність для ведення фермерського господарства на підставі цивільно-правових норм.

Після одержання державного акта на право власності на земельну ділянку або укладання договору оренди земельної ділянки фермерського господарства підлягає державній реєстрації. Для державної реєстрації необхідно подати до органу реєстрації реєстраційну картку (заяву про державну реєстрацію встановленого зразка), засновницькі документи (установчий договір та Статут фермерського господарства), копію документа про наявність у громадянина на праві власності чи оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення, документ про внесення плати за державну реєстрацію. Органи державної реєстрації вносять дані з реєстраційної картки до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності та видають свідоцтво про державну реєстрацію встановленого зразка з проставленим ідентифікаційним кодом.

Свідоцтво про державну реєстрацію фермерського господарства та копія документа, що підтверджує взяття його на облік у державному податковому органі, є підставою для відкриття рахунків у банках

На наданій для ведення фермерських господарств землі громадяни мають право:

- вирощувати сільськогосподарські культури і закладати багаторічні насадження, розпоряджатися виробленою сільськогосподарською продукцією і доходами від її реалізації;
- укладати договір застави для одержання кредиту;
- зводити житлові, виробничі та інші будівлі і споруди за погодженням відповідної ради орендодавця;
- використовувати для потреб господарства наявні на земельній ділянці нерудні корисні копалини (пісок, глина, торф тощо), лісові угіддя, водоймища та інші корисні властивості землі;
- одержувати компенсацію за підвищення родючості ґрунту у випадку передачі земельної ділянки іншому власнику (користувачу).

В той же час фермерське господарство зобов'язане:

- 1) забезпечувати використання землі відповідно до цільового призначення та умов її надання;
- 2) ефективно використовувати землю згідно з проектом внутрішньогосподарського землеустрою;
- 3) застосовувати природоохоронні технології виробництва;
- 4) підвищувати родючість ґрунту тощо.

Однією із найважливіших проблем розвитку фермерських господарств є його технічне забезпечення. Фермер вирішує скільки потрібно мати тракторів і яких марок; чи доцільно купувати комбайн і вантажний автомобіль; скільки потрібно мати інших сільськогосподарських машин, механізмів і обладнання; що є більш ефективним – купувати нову техніку чи ту, яка була в експлуатації. При недостатньому технічному забезпеченні фермерських господарств роботи виконуються несвоєчасно, тому зменшується обсяг виробництва продукції, а отже, і величина прибутку (доходу). За надмірного технічного забезпечення величина прибутку також буде знижуватися внаслідок високої собівартості продукції. Господарство може придбавати необхідні матеріально-технічні ресурси в системі державних постачальницьких організацій в порядку передбаченому для сільськогосподарських підприємств, у будь-яких підприємствах і організаціях, на біржах, у населення.

Фермерські господарства можуть брати технічні засоби в оренду, напрокат, користуватися послугами інших сільськогосподарських підприємств або машинно-технологічних станцій, створювати кооперативи для спільного використання техніки.

Для здійснення розрахунків і зберігання коштів фермерське господарство може відкривати в банку розрахунковий та інші рахунки, включаючи валютний. За нестачі коштів господарство має право одержувати в установах банку кредити на підставі укладеного кредитного договору. В кредитному договорі зазначають суму, строк повернення кредитових коштів, умови забезпечення кредиту, права і обов'язки сторін. Зобов'язання фермерського господарства щодо повернення одержаного кредиту і сплати відсотків за його використання забезпечується заставою майна господарства, гарантіями та ін. Гарантом одержання фермерами кредитів в установах банків може виступати Український фонд підтримки фермерських господарств.

Ремонт і технічне обслуговування тракторів, сільськогосподарських машин, вантажних автомобілів у фермерських господарствах, його агрохімічне, ветеринарне, транспортне обслуговування, штучне осіменіння худоби, страхування, професійне, правове, обліково-фінансово-економічне консультування, інформаційне і наукове забезпечення здійснюється агросервісними та іншими підприємствами і організаціями за цінами, розцінками і тарифами, які обумовлені в укладеному договорі між сторонами.

Фермерське господарство має право реалізувати свою продукцію і надавати послуги підприємствам, організаціям і громадянам за цінами і тарифами, що встановлюються ним самостійно або на договірній основі. Одержані від реалізації продукції і надання послуг кошти використовуються для відшкодування поточних витрат, виплат податків і платежів, на розширення виробництва, накопичення та на утримання сім'ї фермера і благодійні цілі.

Оподаткування фермерських господарств здійснюється у порядку, встановленому законодавством для сільськогосподарських товаровиробників. Частина їх як суб'єкти малого підприємництва за бажанням можуть перейти на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності.

Підставами для припинення діяльності фермерського господарства є його реорганізація або ліквідація, визнання господарства банкрутом. Майно фермерського господарства, яке припиняє свою діяльність, використовується в першу чергу для задоволення вимог кредиторів. Майно, що залишилося після вимог кредиторів, розподіляється між членами господарства відповідно до його Статуту.

Сьогодні більшість фермерських господарств України перебувають у скрутному фінансовому положенні. Значна частина фермерів знаходить вихід із скрутного становища в створенні фермерських кооперативів.

1.3. Законодавча база розвитку фермерства та підтримки його діяльності

Необхідність зміни структури сільськогосподарських підприємств України було визнано ще на початку 90-х років. Верховною Радою Української РСР було прийнято постанову «Про земельну реформу» (18.12.1990 р.), яка оголошувала всю землю республіки об'єктом реформи та ініціювала фермерський рух у країні. Проблема відродження в Україні селянських (фермерських) господарств знайшла вирішення у ряді законодавчих актів: Закони України «Про селянське (фермерське) господарство», «Про підприємництво», «Про власність», «Про підприємства в Україні», «Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві України» та інші. Саме цими правовими актами в Україні було створено рівні можливості для розвитку всіх форм підприємницької діяльності і свободи у виборі методів господарювання, напрямів використання доходу і здійснення інвестицій та на основі права приватної власності займатися фермерським господарством.

Березень 1992 року був ознаменований прийняттям Верховною Радою Земельного кодексу і Постанови № 2200 «Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі», якими було розпочато процес роздержавлення, паювання та приватизації землі в аграрних підприємствах [10].

В процесі здійснення аграрної реформи селянські господарства утворюються з дотриманням вимог Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» (в редакції 22.06.1993 р.), а потім від 19.06.2003 р. та ряду постанов Кабінету Міністрів України щодо стимулювання розвитку та забезпечення ефективного функціонування цих господарств [120].

Розвитку фермерства в перші роки становлення сприяли заходи щодо законодавчого і матеріально-технічного забезпечення. Постановою Верховної Ради України із земель колгоспів і радгоспів було передбачено вилучати не менше 7 – 10% сільськогосподарських угідь до складу земель запасу, які повинні використовуватися переважно для передачі у

власність або надаватися у користування фермерським господарствам. Передбачено державну підтримку для забезпечення розвитку матеріально-технічної бази фермерських господарств, виділення централізованих капіталовкладень на виробничі цілі, надання разових кредитів. Особлива увага приділялась формуванню фермерства у трудонедостатніх районах.

Проте в подальші роки підтримка держави зменшилася, не було вирішено ряд загальноекономічних питань, що не дало змоги фермерству нормально розвиватися.

Важливим поштовхом у цьому процесі був Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» (10.11.1994 р.) [205], Указ «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» (08.08.1995 р.) [207], Постанова КМУ «Про затвердження форми сертифікату на право на земельну частку (пай) і зразка книги реєстрації сертифікатів на право на земельну частку (пай)» [139]. на підставі яких встановлено отримання Державного акту на право приватної власності на землю.

Завершальним етапом цього процесу став Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» (03.12.1999 р.) [206], який було видано з метою прискорення реформування аграрного сектору на засадах приватної власності на землю та майно. Основними законодавчими актами на сьогоднішній день залишаються Закони України «Про сільськогосподарську кооперацію» [177], «Про оренду землі» [172], Постанова КМУ «Про порядок викупу земельних ділянок громадянами (понад норму, яка приватизується безкоштовно) для ведення фермерського господарства або особистого підсобного господарства» [140] та інші.

Позитивним зрушенням у розвитку фермерських господарств сприяли заходи розвитку фермерства, визначені Указом Президента України від 3 грудня 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки», яким врегульовується:

- вільний викуп земельних ділянок, що надані їм у користування (понад норму площі, яка приватизується безкоштовно), за ціною, не нижче визначеної в установленому порядку грошової оцінки землі;

- оренда земельних ділянок і земельних часток (паїв) у їх власників і виділення земельних ділянок єдиним масивом, спрощенням порядку реєстрації договорів оренди [206].

Указ Президента України від 3 грудня 1999 р. та Земельний Кодекс України (25.10.2001 р.) забезпечували створення приватними

землевласниками нових приватних господарських структур і запровадження товарно-грошових відносин у використанні їхньої власності, а також зміни та доповнення прийнятих нормативно-правових актів по вдосконаленню земельних відносин та захисту прав землевласників [63].

Фермерам надаються земельні ділянки на таких умовах: належну їм частку (пай) – у приватну власність, решту до 50 га сільськогосподарських угідь і 100 га усіх земель, а в трудонедостатніх районах, визначених Кабінетом Міністрів України, до 100 га ріллі – у довгострокове користування із земель запасу. Збільшити розміри землекористування до оптимальних (300–400 га) можна на основі кооперації й оренди землі, що передбачено законами України «Про оренду землі» [172], «Про сільськогосподарську кооперацію» [177] та Указом Президента України від 3 грудня 1999р «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрної економіки». Земельні ділянки повинні виділятися, як правило, єдиним масивом з розташованими на ньому водними джерелами і лісовими угіддями. Надання земельних ділянок провадиться тільки після їх вилучення у попередніх землевласників і землекористувачів. Отримавши право на користування земельними ділянками фермери отримали як певні права так і обов’язки (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Права та обов’язки членів фермерського господарства

Права	Обов’язки
<p>1. продавати або іншим способом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину;</p> <p>2. самостійно господарювати на землі;</p> <p>3. власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію;</p> <p>4. на відшкодування збитків;</p> <p>5. споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди;</p> <p>6. реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію на вітчизняних ринках і поставляти на експорт;</p> <p>інші права.</p>	<p>1. забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням;</p> <p>2. додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;</p> <p>3. сплачувати податки та збори;</p> <p>4. не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;</p> <p>5. не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;</p> <p>6. надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів;</p> <p>7. дотримуватися санітарних, екологічних та інших вимог щодо якості продукції;</p> <p>8. дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель і земельних сервітутів;</p> <p>зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.</p>

У ФГ поєднуються функції власності, праці, та управління в одній особі, що створює додатковий імпульс до ефективного ведення сільськогосподарського виробництва [11].

Безпосередня відповідальність за результати своєї діяльності, за добробут сім'ї робить ФГ стабільними з великим запасом міцності і водночас гнучкими, пристосованими до функціонування в ринкових умовах праці. Ця форма господарювання за своєю виробничою базою створює єдині умови життя для всіх членів сім'ї, тобто є її консолідуючим фактором.

Закон України «Про фермерське господарство» не поширюється на громадян, які ведуть особисте селянське господарство, або які використовують земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибні ділянки), садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби [181].

Громадяни, що створили фермерське господарство, мають право облаштувати постійне місце проживання в тій частині наданої для ведення фермерського господарства земельної ділянки, з якої забезпечується зручний доступ до всіх виробничих об'єктів господарства. Якщо постійне місце проживання членів фермерського господарства знаходиться за межами населених пунктів, то вони мають право на створення відокремленої фермерської садиби, якій надається поштова адреса. Для облаштування відокремленої садиби фермерському господарству надається за рахунок бюджету допомога на будівництво під'їзних шляхів до фермерського господарства, електро- і радіотелефонних мереж, газо- і водопостачальних систем.

Переселенцям, які створюють фермерське господарство в трудонедостатніх населених пунктах, перелік яких визначається КМУ, надається одноразова допомога за рахунок державного бюджету у розмірі, що встановлюється КМУ.

Професійний відбір громадян, що бажають створити фермерське господарство, проводить районна (міська) професійна комісія з питань створення фермерських господарств, склад якої формує і затверджує районна (міська) Рада.

Положення про порядок проведення професійного відбору з питань створення фермерських господарств затверджується спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади з питань аграрної політики та з питань праці і соціальної політики по узгодженню з Асоціацією фермерів і приватних землевласників. До складу комісії входять представники органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, Асоціації фермерів і приватних землевласників та громадських організацій. Висновок комісії про наявність у громадянина достатнього досвіду роботи у сільському господарстві або необхідної сільськогосподарської кваліфікації є умовою для державної реєстрації фермерського господарства і надання (передачі) громадянину у власність або оренду земельних ділянок для ведення фермерського господарства із земель державної і комунальної власності відповідно до Земельного кодексу України [63].

Земельні ділянки надаються єдиним масивом з розміщеними на них водними джерелами і лісовими угіддями, що наближені до існуючих доріг, електро- і радіотелефонних мереж, газо- і водопостачальницьких систем та інших видів інженерної інфраструктури. Землі лісового і водного фондів, що входять до складу сільгоспугідь, не можуть передаватися у приватну власність для ведення фермерського господарства, за виключенням невеликих – до 5 га ділянок лісів і до 3 га ділянок під замкнутими природними водоймами.. Фермерське господарство має право проводити заліснення частини земель і будувати замкнуті водойми на земельній ділянці, що належить йому на праві приватної власності.

В штаб-квартирі ООН у вересні 2022 року відбувся форум, присвячений десятиріччю сімейних фермерських господарств. Його мета – привернути увагу до проблем дрібних фермерських господарств, їх ролі у викоріненні голоду та формуванні безпечного продовольчого майбутнього.

В Україні станом на 1 січня 2022 року зареєстровано 48,86 тис. фермерських господарств, у порівнянні із 47,8 тис. господарств на аналогічну дату 2021 року. Кількість статистично активних господарств становить 32 452, з яких 28 788, да даними Держстату мвють в обробітці 4,7 млн. га угідь [68].

Це більш як 70% від загальної кількості економічно активних сільськогосподарських підприємств. Проте виробничий та соціальний потенціал фермерських господарств залишається нереалізованим. Рівень технічного оснащення, показники ефективності (зокрема – врожайність) здебільшого є значно нижчими порівняно із середніми та великими підприємствами. Щорічна втрата експортного потенціалу фермерських господарств оцінюється щонайменше у \$350 млн. за даними Урядового порталу.

За умови отримання відповідних матеріальних та організаційних ресурсів малі та середні господарства здатні значно підвищити свою

ефективність та зробити більш значний внесок і в економіку країни в цілому, і в обсяги валового виробництва сільгосппродукції зокрема. Та найголовніше, що розвиток фермерства буде драйвером розвитку сільських територій завдяки створенню нових робочих місць і виробничої та соціальної інфраструктури.

Саме тому Уряд затвердив Концепцію розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки. Вона спрямована виключно на підтримку фермерських господарств із площею не більше 100 гектарів. Документ був підготовлений Мінагрополітики у тісній співпраці з Асоціацією фермерів та приватних землевласників – найбільшим професійним об’єднанням фермерів в Україні.

Серед пріоритетів Уряду та Мінагрополітики є стимулювання фермерського руху та створення успішної моделі господарювання в Україні – формування ефективного та соціально відповідального власника на селі. Для розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018 рік передбачається суттєва державна підтримка у розмірі 1 млрд грн (табл. 1.3) [158].

Таблиця 1.3

Державна підтримка аграріям [128]

Направленість	фермерам	Кооперативам	агровиробник	селянам
Тваринництво	1500 грн за корову 50% за купівлю племінних ресурсів Компенсація за будівництво тваринницьких комплексів	1500 грн за корову 50% за купівлю племінних ресурсів Компенсація за будівництво тваринницьких комплексів	1500 грн за корову 50% за купівлю племінних ресурсів Компенсація за будівництво тваринницьких комплексів	2500 грн за теля
Техніка та обладнання	40% за техніку	25% за техніку 70% за обладнання	25% за техніку	
Рослинництво	80% за насіння 80% за саджанці	80% за саджанці	80% за саджанці	
Кредити	Дешеві кредити Кредити для тваринників Здешевлення кредитів	Дешеві кредити Здешевлення кредитів	Дешеві кредити Кредити для тваринників	

Обов’язкові вимоги для фермерських господарств – отримувачів бюджетних коштів:

– зареєстровані права на власність та/або користування земельною ділянкою;

– наявність до 500 га с/г угідь в обробітку та до 15 млн гривень річного обороту;

– ідентифікація та реєстрація сільськогосподарських тварин.

Основною метою Концепції є створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації. Державна підтримка саме малих та середніх сільгоспвиробничих структур дозволить підняти українське фермерство на якісно новий рівень, сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності фермерських господарств, допоможе наситити внутрішній ринок якісними продуктами та розширити географію експорту. Окрім того, розвиток фермерства сприятиме створенню середнього класу в селі, розвитку сільських територій та призведе до покращення матеріально-фінансового становища сільського населення [126].

На реалізацію Концепції в державному бюджеті на 2018 рік передбачено безпрецедентну суму – один мільярд гривень. Для більш ефективної координації програм підтримки за ініціативи Асоціації фермерів та приватних землевласників у структурі Мінагрополітики створено посаду заступника міністра з питань підтримки фермерства й розвитку сільських територій. Її обійняв віце-президент АФЗУ Віктор Шеремета. З метою підвищення загальнонаціонального статусу українського фермера, починаючи від 2018 року, 19 червня відзначатимуть професійне свято – День фермера.

Для цього передбачено як розширення чинних кредитно-фінансових механізмів, так і впровадження нових фінансових інструментів. Зокрема, планується надавати фінансову підтримку на конкурсних засадах на поворотній основі фермерам через Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Передбачена також часткова компенсація відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами. Окрім того, державна підтримка фермерів полягатиме у здешевленні страхових платежів. Фермери також матимуть можливість отримувати державні гарантії під інвестиційні проекти та державну підтримку на умовах фінансового лізингу. Концепцією передбачено також виділення коштів на часткову компенсацію витрат сільгоспвиробників для придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки та обладнання [128].

Концепція передбачає збільшення протягом трьох років сільгоспугідь під органічними культурами на 10%. Фермерські господарства, що оберуть цей напрям діяльності, матимуть пріоритети

при наданні державної допомоги – зокрема, в частині отримання дешевих кредитів та часткової компенсації витрат на закупівлю сільгосптехніки й обладнання. Передбачено також можливість проведення спеціальних земельних аукціонів на ділянки, що за своїми характеристиками придатні для органічного виробництва.

На сьогодні понад 90% фермерських господарств задіяні у галузі рослинництва. Натомість Концепцією передбачено створення сприятливих умов для збільшення обсягу тваринницьких господарств. Зокрема, тим, хто проводить будівництво та реконструкцію тваринницьких ферм і комплексів, держава частково компенсуватиме вартість цих робіт. Можна буде також отримати часткове відшкодування вартості вже збудованих ферм. Так само часткова компенсація витрат передбачена при закупівлі високопродуктивного поголів'я для подальшого відтворення.

Концепцією передбачено надання фінансової підтримки сільськогосподарським обслуговувальним кооперативам, що здійснюватимуть первинну обробку та переробку продукції фермерських господарств. Держава стимулюватиме створення фермерами сільськогосподарських кооперативів – як самостійно, так і спільно з членами особистих селянських господарств. Це дозволить розвинути переробку сировини всередині країни та сприятиме виробництву агропродукції з високою доданою вартістю. Кооперація з іншими виробниками дозволить фермерам більш ефективно реалізовувати свою продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, конкуруючи з посередницькими структурами.

Заплановано проведення спеціальних земельних аукціонів на право оренди земель під садівництво, виноградарство, хмелярство та вирощування органічної продукції. Фермери також зможуть отримувати іпотечне кредитування під заставу землі. Це дозволить фермерським господарствам залучати кошти для впровадження нових технологій у сільгоспвиробництві, оновлення матеріально-технічної бази тощо.

У 2022 році було продовжено Програму державної підтримки аграріїв. Кошти, що надаються в рамках програм допомоги Європейського Союзу на підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, використовуються за напрямками:

- бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення (1 гектар) для провадження сільськогосподарської діяльності;

- спеціальна бюджетна дотація за утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності [182].

Звертаємо увагу, що учасниками програми є виробники сільськогосподарської продукції, котрі зареєстровані у Державному аграрному реєстрі та відповідають її критеріям. Адже розподіл підтримки відбуватиметься лише онлайн через ДАР.

За умовами програми, безповоротну допомогу можуть отримати аграрії, які мають від 1 до 120 га сільськогосподарських угідь або утримують від 3 до 100 корів. Перші можуть отримати – 3100 грн на один гектар оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення, але не більше 372 тис. гривень. Другі – 5300 грн на кожну корову, яка перебуває у власності отримувача, але не більше 530 тис. гривень .

Зі статистикою щодо отриманної державної підтримки аграріями можна ознайомитись на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України, де видно, що у 2020-2021 році напрями підтримки скоротились до двох: надання кредитів фермерським господарствам та фінансова підтримка сільгосптоваровиробників.

У найближчі три роки під час реалізації урядової Концепції планується збільшити кількість фермерських господарств та створити до півмільйона нових робочих місць замість теперішніх 100 тис. Це має призвести, зокрема, до збільшення частки фермерських господарств у валовому виробництві сільськогосподарської продукції – з поточних шести-восьми відсотків до 12% на рік. Суттєвий стимул до розвитку та/або відновлення матимуть напрями, які дотепер стагнували або генерували невисокі обсяги виробництва: зокрема, тваринництво, органічне землеробство, хмелярство, садівництво та виноградарство.

Завдяки технічному переобладнанню зросте загальна ефективність фермерських господарств. А стимулювання сільськогосподарської кооперації дасть новий імпульс для розвитку переробки сировини в Україні, а не за її межами. Щороку планується створювати 15 нових об'єктів із первинної переробки сільгосппродукції, а також 40-50 нових кооперативів, утворених фермерами самостійно або спільно з членами особистих селянських господарств. Кооперація з іншими дрібними та середніми виробниками також дозволить фермерам підвищити рентабельність їхньої діяльності, вийти на нові ринки збуту та збільшити обсяг виручки в іноземній валюті від експорту сільгосппродукції.

1.4. Планування діяльності фермерських господарств щодо надання агротуристичних послуг

Планування діяльності підприємства – одна з найважливіших функцій управління, це процес визначення цілей, що їх передбачає досягти підприємство за певний період, а також процес визначення способів їх досягнення.

Система планів – це сукупність безлічі планів, чинних на підприємстві; взаємозв'язок між ними; наявність єдиної мети і орієнтація всіх планів на досягнення цієї мети; розвиток елементів (планів) системи за рахунок їх синхронізації і взаємозумовленості [74].

Система планів являє собою сукупність різних видів планів, ув'язаних між собою з тимчасового горизонту планування, ресурсів, технологічних, фінансових потоків, спрямованості на досягнення мети функціонування підприємства.

В сучасних умовах господарювання всі учасники ринкових відносин самостійно здійснюють планування своєї діяльності на основі ринкового попиту, раціонального використання наявних ресурсів, прагнення отримати максимальну величину прибутку. При цьому в практичній діяльності підприємство використовує різні види планів наведено у табл 1.4.

Таблиця 1.4

Види планів для розвитку підприємства

Види планів	Їх характеристика
<i>За об'єктами планування</i>	
план виробництва	(номенклатура, асортимент та кількість продукції, що виготовляється в натуральних та вартісних показниках, виробнича потужність, трудомісткість виробничої програми)
план товарообороту	структура та обсяги реалізації товарів
план продажу	визначення можливих обсягів продажу, формування портфелю замовлень, освоєння нових видів продукції
фінансовий план	баланс доходів та витрат, план грошових надходжень
план з праці та персоналу	Розрахунок необхідної кількості зайнятих працівників
план матеріально-технічного забезпечення	Розрахунок необхідного матеріально-технічного забезпечення процесу виробництва та надання послуг
план витрат	собівартість, калькуляція, кошторис
план інвестицій	обсяги та джерела інвестиційних коштів за на-прямими інвестицій, зведений план інвестицій
<i>В залежності від тривалості планового періоду</i>	
Довгострокові (перспективні)	передбачає визначення стратегії розвитку підприємства стосовно всіх напрямів його діяльності на період більше 5 років.

Види планів	Їх характеристика
Середньострокові	це деталізація довгострокового плану для перших років діяльності підприємства на період від 1 до 5 років
Короткострокові (поточні)	це планування діяльності підприємства за всіма напрямками на короткі періоди (рік, квартал, місяць, тиждень, доба). Короткострокові плани містять у собі конкретні заходи щодо досягнення цілей (визначених у довгострокових планах) та використання необхідних для цього ресурсів підприємства.
<i>За змістом планових рішень</i>	
Стратегічні	<i>план</i> визначає основні напрями розвитку підприємства на довготривалу перспективу. У рамках стратегічного планування приймають рішення стосовно розширення бізнесової діяльності, розробки та впровадження заходів для задоволення ринкового попиту, ринків збуту, партнерських взаємовідносин
Тактичні	розробка плану економічного та соціального розвитку підприємства на короткостроковий або середньостроковий період. Тактичні плани конкретизують та доповнюють стратегічні. Тактичне планування дозволяє реалізувати додаткові резерви, які сприятимуть збільшенню обсягів виробництва, зниженню витрат, підвищенню якості продукції, росту продуктивності праці тощо
оперативно-календарні	деталізує показники тактичного плану для організації планомірної та ритмічної роботи всього підприємства та його структурних підрозділів протягом короткого проміжку часу (день, тиждень, місяць). У процесі оперативно-календарного планування визначається час виконання окремих операцій виробничого процесу, оперативної підготовки виробництва, а також передбачаються заходи щодо контролю, матеріально-технічного забезпечення виробництва, збуту продукції. Оперативне планування здійснюється в масштабі всього підприємства як цехове (міжцехове), а для окремих цехів – у розрізі діляниць і робочих місць (внутрішньоцехове).
бізнес-план	письмовий документ, в якому викладена суть, напрямки і способи реалізації підприємницької ідеї, схарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним. Більш детально ми поговоримо під таблицею і трохи далі. (приклади бізнес-планів наведено в Додатку М)

Бізнес-план підприємства необхідний для оцінки доцільності здійснення того чи іншого виду діяльності. Бізнес-план розробляється для обґрунтування:

- вибору нових видів діяльності;
- можливості залучення інвестицій, отримання кредитів;
- пропозицій для створення спільних підприємств;
- доцільності в отриманні підтримки держави.

Ярким прикладом такого бізнес плану є Бізнес-план агросадиби в Дніпропетровській області, представленої в додатку М, цей проєкт вже працює і показує свої результати діяльності [26].

Бізнес-план виконує дві функції:

- 1) зовнішню (ознайомлення зацікавлених осіб із сутністю та ефективністю реалізації нової підприємницької ідеї);
- 2) внутрішню (конкретизація заходів та засобів для реалізації підприємницького проєкту).

Планування агротуристичної діяльності може дозволити фермерам погоджувати ресурси для формування турпродукту з можливостями його збуту, що вимагає знань споживчого попиту. Знати поточний та перспективний попит потенційних туристів на запропоновані послуги і встигати вчасно пропонувати його конкретним споживачам – одне з головних завдань підприємства і його менеджерів [191].

Планування господарської діяльності туристичного підприємства – це передбачення і програмування на малу, середню та велику перспективи обсягів виробництва продукції та надання агротуристичних послуг і комплектування турпродукту, що користується попитом, а також розрахунок результатів від його реалізації. Вихідним моментом обґрунтування виробничої програми підприємства виступає прийнятий варіант плану реалізації, зорієнтований на можливий обсяг реалізації з урахуванням попиту або на обсяг продажу, необхідний для одержання цільового прибутку з урахуванням ресурсного забезпечення обсягу реалізації продукції та послуг [27].

Незалежно від варіанта плану реалізації, планування формування туристичного продукту неможливе без визначення потреби в ресурсному забезпеченні. Виробничу програму туристичного підприємства, зокрема туроператора, варто розглядати як документ, у якому передбачаються завдання на створення (комплектування) туристичного продукту визначеної кількості, номенклатури, асортименту та якості у встановлений термін за замовленнями потенційних туристів або для вільної реалізації на основі ринкового попиту.

При розробленні програми виробництва туристичних послуг і комплектування турпродукту застосовуються натуральні і вартісні показники (вимірники).

До сфери власне туризму до натуральних показників відноситься кількість розроблених і реалізованих туристичних пакетів, турів або окремих туристичних послуг. У галузях, що обслуговують туристів,

застосовуються інші натуральні показники їхньої діяльності. Наприклад, до натуральних показників діяльності об'єктів розміщення туристів відноситься кількість наданих спальних місць, підприємств харчування – кількість місць для приймання їжі, на транспорті – кількість пасажиромісць і т. д.

Крім натуральних показників, робота всіх підприємств індустрії туризму оцінюється сумою виручки від реалізації туристичних послуг і товарів у грошовому (вартісному) вираженні.

План туристичного оператора складається з таких розділів:

- 1) план надання туристичних послуг і комплектування турпродукту за номенклатурою та асортиментом;
- 2) завдання з підвищення якості турпродукту та послуг;
- 3) план ресурсного забезпечення виробничої програми;
- 4) план кооперування туроператора з постачальниками туристичних послуг і ресурсів.

План комплектування турпродукту відповідно до передбачених обсягів його реалізації буде реальним тільки за умови повного ресурсного забезпечення і наявності необхідних виробничих потужностей.

Планування випуску туристичного продукту або розробки агротуристичної пропозиції охоплює прогнозування та програмування, що ґрунтується на можливостях реалізації, детальних розрахунках потреби в ресурсах і пошуках ефективних джерел ресурсного забезпечення.

Бізнес-планування на агротуристичних підприємствах.

Планувати діяльність підприємства, що виробляє нематеріальний продукт, досить непросто. Послугу не можна охарактеризувати такими категоріями, як міцність, надійність, оформлення, дизайн, вага, розмір, тобто всіма тими, які можна застосувати до опису будь-якого матеріального товару. Послуга не вловима, нескладіруема, її споживання тривало в часі, її не можна повернути або обміняти, якщо вона не задовольнила вимоги клієнта. Особливо це відноситься до будь-яких видів туристичних послуг, так як їх виробництво і споживання відбувається, як правило, далеко від того місця, де турист придбав туристичну послугу. Переконати клієнта придбати агротурпослугу досить нелегко, оскільки єдиним «доказом» її переваг є слова продавця, що пропонує клієнту скористатися послугами саме «нашої» фірми.

При плануванні діяльності підприємства з направленням однієї ланки на агротуризм питання розробки бізнес-плану стає найбільш

гостро. Зараз заради «виживання» підприємствам агротуризму доводиться з нуля створювати та освоювати цей вид бізнесу, бізнесу гостинності у власному господарстві.

Особливістю бізнес-планування підприємств сфери послуг є і те, що в бізнес-плані необхідно чітко відокремити процес виробництва (формування) послуги від процесу її реалізації, тобто визначити, в який момент послуга вважається виробленою і з якого моменту вона готова для реалізації, інколи це буває неможливо.

Як відомо, однією з відмінностей послуги від матеріального товару є те, що виробництво (формування) і споживання послуги відбувається одночасно. Тоді як у випадку з матеріальним товаром процес здійснюється за наступною схемою: виробництво-реалізація-споживання. З послугою інакше. Оскільки процес виробництва (формування) і споживання відбувається в один і той же момент часу, отже, клієнт споживає вже реалізовану послугу, тобто ту, про яку він дізнався, заплатив гроші і яку готовий спожити. А це означає, що клієнт купує наші обіцянки і свої сподівання, які в майбутньому повинні втілитися в реальні блага та результат відпочинку з урахуванням особливостей надавача таких послуг. Причому різниця між отриманими враженнями від споживання послуги і попередніми очікуваннями клієнта і буде нашою репутацією та можливістю продовження агротуристичного напрямку бізнесу. А для того, щоб репутація була позитивною, необхідно мати детальне уявлення про всіх характеристиках нашої послуги, і тому нам необхідно мати повне уявлення про процес виробництва послуги. Для того, щоб ймовірність збігу була близька до 100 %, в бізнес-плані необхідно чітко прописати всю технологію виробництва (формування) послуги, щоб розбіжності між очікуваннями клієнта і його відчуттями були зведені до нуля.

Таким чином, можна провести поділ між планом виробництва (формування) послуги і планом її реалізації. Опис процесів і ресурсів, необхідних для того, щоб клієнт зміг побачити, почути, відчути, відчути все те, що ви включаєте до складу послуги, – це входить в розділ «План формування туристичної послуги» бізнес-плану. Все, що потрібно для того, щоб клієнт зміг дізнатися про вашу послугу, визначити для себе необхідність її споживання, купити її і захотіти купити її знову – це входить в «стратегію реалізації турпослуги».

Залежно від того, чи складається бізнес-план для нового або для вже діючого підприємства, в його розділах деякі відмінності. Якщо підприємство вже створено і існує на ринку, то доцільно в розділі

«Маркетинг. Аналіз власних ресурсів» описати організаційно-правову форму, форму власну торговельну марку (якщо така існує), адміністративний і обслуговуючий персонал, виробничі потужності, частку ринку, імідж підприємства та його фінансове становище, а також можливі зміни всіх перерахованих вище показників.

Якщо підприємство створюється «з нуля», то слід вказати його засновників (якщо вони вже визначені), їх кредитну історію, види діяльності, фінансовий стан.

Таблиця 1.5

Структура бізнес-плану формування агротуристичних послуг

Назва розділу	Складові розділу
Резюме	бізнес-ідея; межі та обмеження проекту; короткий опис підприємства.
Туристична послуга яка планується	опис послуги; портрет споживача; переваги та принципи вибору послуги; життєвий цикл послуги; ємність ринку споживачів.
Маркетинг	аналіз власних ресурсів; аналіз стану галузі; конкуренція на обраному сегменті; податки та законодавство; ринкові тенденції та ризики.
План формування агротуристичної послуги	технологічний процес формування агротуристичної послуги; постачальники компонентів послуг; технологічне обладнання; персонал; економічна ефективність формування агротуристичної послуги.
Стратегія виходу агротуристичної продукції на ринок	товарна політика; збутова політика; цінова політика; рекламна політика; PR-заходи.
Фінансовий план	інвестиції; план отримання доходів; фінансові ризики; термін окупності проекту; фінансові показники.

1.5. Порядок припинення діяльності фермерських господарств

Діяльність фермерських господарств регулюється Законом України від 19.06.2003 р. № 973-IV «Про фермерське господарство» та нормами інших законодавчих актів (в частині, що не врегульована цим законом) [181].

Закон № 973 спеціальної процедури ліквідації ФГ не містить, тому слід керуватися процедурою, передбаченою ст. ст. 104, 105, 110-112 Цивільного кодексу України [209].

Діяльність фермерського господарства припиняється у разі:

- 1) реорганізації фермерського господарства;
- 2) ліквідації фермерського господарства;
- 3) визнання фермерського господарства неплатоспроможним (банкрутом);
- 4) якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства.

Рішення про припинення діяльності фермерського господарства приймається:

- власником у разі реорганізації або ліквідації фермерського господарства – відповідно до закону та Статуту фермерського господарства;
- у разі якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства у порядку, встановленому законом;
- у разі банкрутства фермерського господарства – відповідно до закону.

Спори про припинення діяльності фермерського господарства вирішуються судом.

Кошти, одержані від продажу майна фермерського господарства, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у порядку, встановленому Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, розподіляється між членами фермерського господарства відповідно до його Статуту.

Спори щодо розподілу майна фермерського господарства, яке припинило свою діяльність, вирішуються судом.

У разі припинення діяльності фермерського господарства до закінчення терміну надання господарству податкових пільг

господарство сплачує до бюджету за весь період його діяльності суму податку, обчислену в розмірі, встановленому для фермерського господарства, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 34 Закону України «Про фермерське господарство», та викупу земельної ділянки для суспільних потреб чи примусового відчуження її з мотивів суспільної необхідності [181].

Розглянемо її основні етапи:

Етап 1. Прийняття рішення засновником (спадкоємцем) або зборами членів ФГ про припинення діяльності ФГ шляхом ліквідації.

На цьому етапі доцільно розробити план проведення ліквідації, який викласти у рішенні про ліквідацію ФГ. Зокрема, необхідно передбачити порядок та умови діяльності ліквідаційної комісії або ліквідатора (склад такої комісії, дату складання ліквідаційного балансу, встановити порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до ФГ тощо.

Функції ліквідаційної комісії може бути покладено на члена ФГ або збори членів ФГ (у тому числі з числа спадкоємців) (ч. 3 ст. 105 ЦКУ). З дня призначення ліквідаційної комісії/ліквідатора до неї/нього переходять повноваження голови ФГ [209].

Звертаємо увагу, що строк заявлення кредитором своїх вимог до ФГ, що ліквідується, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення ФГ (ч. 5 ст. 105 ЦКУ). Тому потрібно визначитись із тривалістю цього періоду та закріпити його в рішенні про припинення ФГ.

Якщо у ФГ є наймані працівники – необхідно кожного з них підпис повідомити про звільнення у зв'язку з ліквідацією господарства. Адже ст. 492 Кодексу законів про працю України вимагає зробити це не пізніше ніж за два місяці до запланованого звільнення.

Етап 2. Повідомлення органу, що здійснює державну реєстрацію, про початок процедури ліквідації ФГ.

Протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення про припинення господарства, необхідно надати державному реєстраторові (ч. 1 ст. 105 ЦКУ, ч. 10 ст. 17 Закону України від 15.05.2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», далі – Закон № 755) [151, 209]:

- рішення засновника ФГ або зборів членів ФГ про його припинення шляхом ліквідації (примірник оригіналу або нотаріально засвідчену копію);

- документ (примірник оригіналу або нотаріально засвідчену копію), яким затверджено персональний склад ліквідаційної комісії або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків членів ліквідаційної комісії/ліквідатора, строки пред'явлення кредиторами своїх вимог, якщо зазначені відомості відсутні у поданому рішенні.

Прийнявши вказані документи, держреєстратор протягом 24-х годин вносить до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР) інформацію про те, що ФГ знаходиться в стані припинення.

Етап 3. Офіційне повідомлення про початок процедури ліквідації ФГ.

Держреєстратор після реєстрації в ЄДР рішення щодо припинення ФГ безоплатно оприлюднює його на порталі електронних сервісів (<https://kap.minjust.gov.ua/>) (ст. 12 Закону № 755).

Ця інформація у порядку інформаційної взаємодії між ЄДР та інформаційними системами ДПСУ передається податковим органам (п. 11.1 Порядку обліку платників податків і зборів, затвердженого Наказом Мініну від 09.12.2011 р. № 1588).

Тож господарству додатково повідомляти контролюючі органи про початок ліквідації ФГ не потрібно.

Етап 4. Проведення інвентаризації, визначення дебіторів, кредиторів та повідомлення їх про початок процедури ліквідації.

При ліквідації ФГ-юридичної особи проведення суцільної інвентаризації є обов'язковим (п. 7 Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Мініну від 02.09.2014 р. № 879) [137]. При необхідності на цьому етапі також проводиться незалежна оцінка майна.

Ліквідаційна комісія/ліквідатор зобов'язані провести роботу, пов'язану із стягненням дебіторської заборгованості ФГ. У разі необхідності вони заявляють вимоги та позови про стягнення заборгованості з боржників ФГ (ст. 111 ЦКУ).

Крім того, на цьому етапі кредиторам направляються відповідні повідомлення з пропозицією направити свої вимоги (ч. 4 ст.105 та ч. 1 ст.111 ЦКУ) [209].

Якщо у ФГ наявне майно, яке перебуває у третіх осіб, то ліквідаційна комісія виявляє таке майно та вживає заходів щодо його повернення.

Етап 5. Продаж усіх активів ФГ, задоволення вимог кредиторів, проведення розрахунків з членами ФГ у відповідності до умов статуту оформлення ліквідаційного балансу ФГ

Ліквідаційна комісія/ліквідатор після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, до якого додаються:

- відомості про склад майна ФГ, що ліквідується,
- пред'явлених кредиторами вимог,
- результат їх розгляду.

Із моменту затвердження членами ФГ проміжного ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія починає здійснювати розрахунок з кредиторами.

Погашення кредиторської заборгованості здійснюється у черговості передбаченої ст. 112 ЦКУ. Після відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, вимог кредиторів, забезпечених заставою та вимог найманих працівників погашаються борги по сплаті податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄВ). А вже потім заборгованість інших кредиторів.

Якщо після розрахунків з кредиторами ще залишаються будь-які активи, необхідно провести розрахунки з членами ФГ. Розмір частки, яку член ФГ вправі отримати у разі ліквідації ФГ, а також порядок її отримання, мають бути визначені статутом ФГ. Це прямо передбачено ч. 6 ст. 20 Закону № 973). Якщо статутом ФГ не врегульовано питання розподілу часток членів ФГ, то майно, що залишилось, розподіляється за погодженням між членами та оформляється протоколом зборів.

Якщо засновник/член ФГ вносив до складеного капіталу ФГ право користування майном (наприклад, землею, будівлями, сільгосптехнікою тощо), відповідне майно повертається йому (спадкоємцям).

Після завершення розрахунків ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає ліквідаційний баланс, забезпечує його затвердження членами ФГ та подання до Центру обслуговування платників податків ДПС за місцем реєстрації такого платника (ч. 11 ст. 111 ЦКУ) [209].

Етап 6. Звільнення працівників ФГ (у разі їх наявності).

На підставі п. 1 ч. 1 ст. 40 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) можуть бути розірвані безстрокові трудові договори та строкові трудові договори до закінчення строку їх дії. Більше того, на зазначеній підставі може бути звільнено працівників у період їх тимчасової непрацездатності.

У трудовій книжці у графі «Відомості... про припинення роботи із зазначенням причин» може бути зроблено такий запис: «Звільнений у зв'язку з ліквідацією ФГ. Підстава: п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП» [78]. Такий запис має здійснюватися на підставі наказу, яким можна звільнити відразу всіх працівників ФГ, що ліквідується.

До 10 червня 2023р. всі паперові трудові книжки повині бути відцифровані та передані дані до єдиного порталу Пенсійного фонду, відповідно до Закоун Про перехід до електронних трудових книжок № 1217 набирає чинності 10 червня 2023 р., повний перехід необхідно здійснити до 2026р.

Як зазначено вище ФГ може це зробити за умови завчасного (персонально не пізніше ніж за два місяці) повідомлення працівників про таке звільнення (ст. 492 КЗпП). З наказом їх необхідно ознайомити під розпис.

У ст. 116 КЗпП передбачено, що ліквідовуване ФГ має провести остаточні розрахунки з працівниками у день звільнення кожного з них. ФГ повинне здійснити всі належні працівнику виплати (нараховані суми, у тому числі й суму вихідної допомоги) і видати трудову книжку. Слід враховувати, що ч. 1 ст. 44 КЗпП передбачає [78], що при припиненні трудового договору з цієї підстави, працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі не менше середнього місячного заробітку. Конкретний розмір вихідної допомоги має бути зазначений в трудовому договорі або колективному договорі (за наявності). Якщо такий розмір не закріплений – працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі одного середньомісячного заробітку. Чи передбачена якась компенсація?

Етап 7. Закриття банківських рахунків, анулювання свідоцтв, дозволів та виключення з реєстрів.

До завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває банківські рахунки господарства, крім рахунка, який використовується для розрахунків з кредиторами під час ліквідації юридичної особи (ч. 3 ст. 111 [209]).

Процедура такого закриття прописана в п. п. 142, 145, 147 Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів, затвердженої постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 [72].

Етап 8. Перевірка контролюючими органами.

Ліквідація юридичної особи є однією з підстав для проведення позапланової перевірки (пп. 78.1.7 Податкового кодексу України, далі – ПКУ). При цьому орган ДПС має організувати та провести таку перевірку протягом строку встановленого для заяви кредиторами своїх вимог (п. 11.6. Порядку № 1588) [134].

Одночасно з проведенням інвентаризації майна ФГ, ліквідаційна комісія/ліквідатор з метою перевірки правильності нарахування та сплати податків, зборів, ЕСВ, подає до органу податкової служби, ПФУ та фондів соцстрахування документи, необхідні для такої перевірки. Зокрема, надаються первинні документи, реєстри бухгалтерського і податкового обліку (ч. 7 ст. 111 ЦКУ) [209].

Водночас в своїх роз'ясненнях податківці неодноразово наголошували, що керівником органу ДПС може бути прийнято рішення про зняття ФГ з обліку без проведення документальної перевірки у разі коли ФГ:

- не звітує або звітує про відсутність операцій,
- не має відкритих розрахункових рахунків (не відкривались або закриті більше ніж 1095 днів або виписка банку підтверджує відсутність руху коштів),
- не має податкового боргу,
- не має працівників (всіх звільнено),
- анульоване свідоцтво платника ПДВ, виключено з реєстрів та ін.

Орган ПФУ, отримавши від держреєстратора, також проводить документальну перевірку щодо правильності нарахування та сплати страхових коштів до Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування. На основі акта перевірки ФГ здійснює остаточні розрахунки.

За наявності заборгованості у ФГ, орган ПФУ заявляє вимоги як кредитор у строки, передбачені у повідомленні про припинення ФГ, шляхом направлення голові ліквідаційної комісії, уповноваженій ним особі або ліквідатору довідки про борг за всіма видами платежів, а також документів, що підтверджують суми боргу (звіти платника,

картки особових рахунків платника, рішення про застосування фінансових санкцій, акт перевірки тощо).

У разі відсутності заборгованості, орган ПФУ складає відповідну довідку та передає її держреєстратору (п. 5.1 розділу 5 Порядку взяття на облік та зняття з обліку в органах ПФУ платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого постановою правління ПФУ від 27.09.2010 р. № 21-6, ч. 7 ст. 13 Закону № 755).

Після успішного для ФГ проведення перевірок контролюючі органи направляють держреєстратору інформацію про відсутність заборгованості зі сплати податків і зборів (ст. 13 Закону України № 755), що дає можливість ФГ рухатися далі у процедурі ліквідації [151].

Етап 9. Передача документів до архівних установ, знищення печаток та штампів.

Відповідно до п. 44.3 ПКУ У разі ліквідації платника податків первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, фінансова звітність, інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків і зборів, за період діяльності не менш як 1095 днів що передували даті ліквідації передаються до архіву (докладніше про передачу документів в архів читайте в «АгроPRO», 2020, № 15.). Для документів та інформації, необхідної для здійснення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням відповідно до ст. 39 ПКУ цей термін становить 2555 днів [134].

Архівна установа, яка прийняла на зберігання документи, що підлягають постійному або тривалому зберіганню, видає ФГ довідку про прийняття документів. Без такої довідки реєстрація ліквідації ФГ неможлива.

Етап 10. Внесення відомостей про припинення ФГ до ЄДР.

Після вдалого завершення всіх вищевказаних процедур, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами, держреєстратору, з метою реєстрації припинення ФГ, подаються такі документи:

- 1) заява про державну реєстрацію припинення ФГ в результаті його ліквідації;
- 2) довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню (ч. 13 ст. 17 Закону № 755).

Процедура ліквідації ФГ закінчується внесенням держреєстратором відомостей про ліквідацію ФГ до ЄДР. З цієї дати ФГ вважається припиненим.

За бажанням заявника з метою підтвердження факту припинення ФГ, з ЄДР надається виписка у паперовій формі з проставленням підпису та печатки держреєстратора (ст. 25 Закону № 755) [151].

Відомості з ЄДР про державну реєстрацію припинення ФГ є підставою для зняття його з обліку в органах державної статистики, ДПС, ПФУ та/або вчинення інших дій відповідно до законодавства.

Доля землі у разі ліквідації ФГ

Відомо, що згідно з існуючою наразі позицією Великої Палати Верховного суду, з моменту державної реєстрації ФГ земельна ділянка, що передавалась його засновнику в оренду чи постійне користування, переходить на цьому ж праві до ФГ як юридичної особи. Це відбувається в силу закону, тому будь-яких дій (укладання додаткових угод, прийняття рішень) ні засновнику ФГ, ні ФГ як юридичній особі, ні органу розпорядження землею за думкою суду вчиняти не обов'язково.

Якщо земля орендувалась, то в разі припинення ФГ застосуванню підлягає ст. 31 Закону України від 06.10.1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі». Відповідно до якої договір оренди землі припиняється в разі ліквідації юридичної особи-орендаря.

Що стосується права постійного користування, то слід застосовувати пп. «в» ч. 1 ст. 141 Земельного кодексу України, яка до підстав припинення права користування земельною ділянкою відносить припинення діяльності релігійних організацій, державних чи комунальних підприємств, установ та організацій [63].

Таким чином, право постійного користування чи оренди земельної ділянки, переданої засновнику ФГ для створення останнього, припиняється з ліквідацією такого ФГ.

В цілому ліквідація ФГ відбувається за процедурою, загальною для всіх юридичних осіб. Виняток становить хіба що питання проведення розрахунків із членами ФГ, яке має бути детально врегульовано статутом ФГ.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте поняття фермерського господарства.
2. Деталізуйте суб'єктний склад фермерського господарства.
3. Визначте основні принципи фермерської діяльності в Україні.
4. Визначте правовий порядок надання земельних ділянок для ведення фермерських господарств.
5. Який орган здійснює професійний відбір громадян-засновників фермерського господарства?
6. Окресліть стадії створення фермерського господарства.
7. Визначте порядок здійснення державної реєстрації фермерського господарства.
8. Проаналізуйте склад земель фермерського господарства.
9. Чи можуть у складі земель фермерського господарства перебувати землі водного фонду та землі лісогосподарського призначення?
10. Охарактеризуйте природні ресурси, які фермерське господарство може вільно використовувати (без одержання ліцензії) для власних потреб.
11. Визначте правовий режим майна фермерського господарства.
12. Хто має право припинити діяльність фермерського господарства?
13. Які етапи ліквідації фермерського господарства.
14. Для чого складається бізнес-план, та його основні складові.
15. Окресліть особливості створення фермерського господарства з напрямом також на агротуризм.
16. Які результати очікує фермер при розвитку свери агротуризму на базі власного господарства.

Тема 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТА ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

2.1. Значення обліку для фермерських господарств

Розвиток малого підприємництва, у складі якого особливе місце займають фермерські господарства вимагає забезпечення цих організаційних форм зрозумілою і доступною у веденні системою обліку.

Як відомо, в Україні розвиток малого підприємництва визнано одним із пріоритетних напрямків державної політики. Серед заходів, що передбачені з цією метою, до сфери бухгалтерського обліку відноситься запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

Дослідження проблем із застосуванням спрощеної системи обліку дозволило зробити висновок, що її елементи не утворюють єдиної дієвої системи, з одного боку, а з іншого – спрощене оподаткування та спрощені підходи до ведення обліку та, відповідно, складання фінансової звітності є окремими частинами спрощеної системи, що не пов'язані між собою і можуть розглядатись та застосовуватись окремо [84].

Особливість сучасної регламентації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні полягає у її багаторівневості. Так, перший рівень, який представлено Законом України № 996 [141] та національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, формує лише концептуальні основи, напрямки та принципи, за якими має вестись облік. Другий рівень передбачає врахування галузевих особливостей діяльності підприємств, які узагальнюються у Методичних рекомендаціях з обліку, що сьогодні вже розроблені для промислових та сільськогосподарських підприємств, підприємств торгівлі та громадського харчування тощо. Однак, неможливість на теоретичному рівні врахувати всі умови господарювання кожного окремого підприємства зумовила необхідність третього рівня регламентації обліку. Саме на ньому облікова політика, сформована у відповідності до організаційних та технологічних особливостей суб'єкта господарювання, закріплюється в Наказі з облікової політики.

Формування облікової політики – достатньо складний процес, який передбачає розробку Робочого плану рахунків, визначення методів

оцінки активів та зобов'язань, правил документообороту і технології обробки облікової інформації тощо. Проте, одним із першочергових питань є вибір форми бухгалтерського обліку.

Необхідно зазначити, що у фаховій навчальній літературі відсутня єдність щодо визначення змісту поняття «форма бухгалтерського обліку». Так, у західних навчальних та інших фахових виданнях з бухгалтерського обліку, як правило, мова йде про італійську, англійську, німецьку, французьку, американську і комбіновану форми. При цьому зазначається, що поняття -форма бухгалтерського обліку мало сенс в основному при ручній техніці його ведення або при використанні простих обчислювальних та записуючих пристроїв. В епоху масового застосування для обробки економічної інформації комп'ютерної техніки воно застаріло і має лише історичну цінність

Вимоги до форми обліку впливають з особливостей організації бухгалтерського обліку підприємства. Вибір форми і застосування її окремих елементів залежать від типу підприємства, обсягу господарської документації, організації бухгалтерського обліку, наявної комп'ютерної техніки і кваліфікації облікових працівників.

Ці компоненти тією чи іншою мірою притаманні кожній формі. Зокрема, кожна форма обліку повинна включати: подвійний запис; хронологічний і систематичний запис одночасно; число рівнів узагальнення облікових даних; запис фактів господарської діяльності, що вже відбулись або ще очікуються [202].

Вимоги що висувуються до сучасних форм обліку, вони повинні:

– забезпечувати повноту і реальність відображення в облікових регістрах всього кругообороту засобів, оперативний і поточний контроль за виконанням завдань, ефективним використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів на кожному конкретному підприємстві;

– бути економічними. Витрати праці на збір, обробку та передачу інформації досить великі, що примушує знаходити шляхи, способи і засоби максимального їх зниження, одночасно підвищуючи оперативність та якість обліку;

– максимально відповідати потребам звітної інформації. В регістрах необхідно мати таке групування записів, яке б дозволяло одержати всі звітні показники, не застосовуючи вибірку та не звертаючись безпосередньо до первинних документів;

– забезпечувати правильне поєднання синтетичного та аналітичного обліку. В організації аналітичного обліку є великі

можливості для подальшого удосконалення форм обліку та спрощення бухгалтерського обліку взагалі;

– забезпечувати своєчасне відображення в обліку господарських операцій та складання звітності, що підвищує корисність бухгалтерського обліку, дозволяє своєчасно повідомляти про хід виконання поточних планів та покращує управління підприємством;

– найбільш повно задовольняти вимоги економічного аналізу господарської діяльності підприємства. Важливим джерелом аналізу є дані бухгалтерського обліку. Форми обліку повинні будуватися таким чином, щоб в процесі поточного обліку можна було групувати і систематизувати матеріал відповідно до потреб аналізу [202].

Найбільш обґрунтована класифікація форм обліку, з нашої точки зору, належить Палію В. Ф. та Соколову Я. В., які підхопив Бутинець Ф.Ф. та Кочерга С.В. [198, 202] відокремлюють дванадцять форм, що класифікуються за чотирма ознаками:

- 1) за видом техніки, що використовується;
- 2) за логісмографічністю;
- 3) за кількістю регістрів хронологічного запису;
- 4) за способом ведення подвійного запису.

Перша ознака зумовлює розподіл усіх форм на ручні (Р) і машинні (М). Друга припускає виділення однокрокових ($L=1$) форм, що поєднують синтетичний і аналітичний облік; двокрокових ($L=2$), що розмежовують синтетичний запис на аналітичний і синтетичний облік, і багатокрокових ($L=\infty$), що припускають складний ієрархічний розподіл. Третя підстава припускає виділення синоптичних (описових) форм (С), що відокремлюють хронологічний і систематичний запис, і синхроністичних, що поєднують ці два види запису в єдиному регістрі. У синхроністичних формах $C=0$, у синоптичних С приймає значення числа регістрів хронологічного запису. Четверта ознака пов'язана з організацією подвійного запису. У цьому зв'язку виділяються паралельні ($d \parallel k$) форми, що організують реєстрацію фактів господарської діяльності по дебету і кредиту; ортогональні (dXk), що дозволяють зареєструвати факт одночасно по дебету і кредиту; комбіновані ($d^{\wedge}k$), що включають паралельно-синхроністичні форми; однобічні форми; і нарешті, паралельно- ортогональні. Загальна класифікація форм представлена в табл. 2.1 [46, С. 203]

Таблиця 2.1

Класифікація форм бухгалтерського обліку

№ п/п	Назва форми	Рік опису	Автор опису	Класифікаційні ознаки			
				1	2	3	4
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Староіталійська	1494	Л. Пачолі	P	L = 1	C = 1	d ^ k
2	Французська	1685	М. де ля Порт	P	L = 2	C = 5	d ^ k
3	Новоіталійська	1688	Ф. Гаратті	P	L = 2	C = 1	d ^ k
4	Німецька	1774	Ф. Гельвіг	P	L = 2	C = 2	d ^ k
5	Американська	1802	Е. Дегранж	P	L = 2	C = 0	d ^ k
6	Російська	1870	Ф. В. Езерський	P	L = 1	C = 0	d ^ k
7	Логисмографія	1873	Дж. Чербоні	P	L = ∞	C = 0	d ^ k
8	Шахова	1889	Д. Россі	P	L = 2	C = 0	d X k
9	Інтегральна	1914	Ж. П. Дюмарше	P	L = 2	C = 0	d ^ k
10	Меморіально-ордерна	1926	Н. В. Юшманов	P	L = 2	C = 1	d ^
11	Журнально-ордерна	1952	І. С. Резниченко	P	L = 2	C = 0	d ^ k
12	Таблично-перфокарткова	1955	В. І. Ісаков	M	L = ∞	C = 1	d ^ k

Ми поділяємо думку деяких авторів [32] стосовно того, що в основі наведеної класифікації форм бухгалтерського обліку лежать різні принципи: назва країн, назва реєстрів, назва носив інформації, спосіб одержання реєстрів, назва виду електронних машин і інші. Ми вважаємо, що перелічені ознаки покладено в основу назви форм обліку, що не впливає на їх зміст. У зв'язку з цим, ми погоджуємось з тезою, що розвиток форм обліку передбачає послідовне перетворення її первісної структури, яка була ярко виражена в староіталійській формі. Всі наступні форми були її логічним перетворенням [198].

Більшість фахівців вважають, що в сучасних умовах господарювання застосовуються наступні форми обліку:

- журнально-ордерна;
- меморіально-ордерна;
- Журнал-Головна(спрощена);
- комп'ютерна.

Суб'єкти господарювання, а відповідно і СМП, самостійно обирають форму обліку. Однак, в межах застосування спрощеної системи бухгалтерського обліку передбачено застосування спрощеної форми бухгалтерського обліку. З цією метою розроблені Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [106], призначені для ведення реєстрів бухгалтерського обліку юридичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності

будь-якої організаційно-правової форми та форми власності (крім банків) з ознаками малих підприємств, а також юридичними особами (крім бюджетних установ), що не займаються підприємницькою (комерційною) діяльністю. Вони спрямовані на систематизацію в регістрах бухгалтерського обліку методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань і факти фінансово-господарської діяльності малих підприємств для накопичення даних і складання фінансової звітності.

Проста форма бухгалтерського обліку застосовується малими підприємствами з незначним документооборотом (кількістю господарських операцій), що здійснюють діяльність з виконання нематеріаломістких робіт і послуг, тобто такі, предметом діяльності яких не є виробництво готової продукції. Незначний документооборот на таких підприємствах – наслідок обмеженої кількості господарських операцій, невеликої (до 10 чол.) чисельності працюючих. Порядок використання простої форми бухгалтерського обліку подано рис. 2.1.

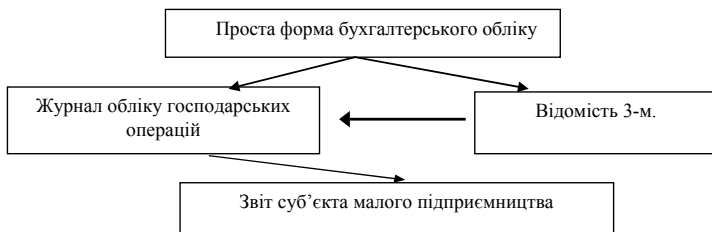

Рис. 2.1. Проста форма обліку

Спрощена форма бухгалтерського обліку, що рекомендована для малих підприємств з більшим обсягом документообороту, чисельністю працюючих, обсягом реалізації, що займаються виробництвом готової продукції, виконанням матеріаломістких робіт і послуг. Порядок використання спрощеної форми бухгалтерського обліку подано рис. 2.2.

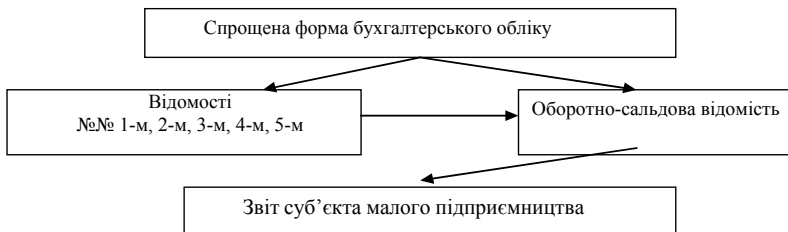

Рис. 2.2. Спрощена форма обліку

Узагальнення інформації про господарські операції малі підприємства можуть здійснюватися за простою і спрощеною формою бухгалтерського обліку, реєстри яких побудовані на застосуванні Спрощеного Плану рахунків.

Господарська діяльність навіть невеликого за розмірами фермерського господарства передбачає використання значних ресурсів: землі, власних та орендованих основних засобів, виробничих запасів, коштів. У процесі господарювання виникають різноманітні економічні відносини: розрахунки, платежі, зобов'язання.

При здійсненні процесу виробництва і збуту необхідно врахувати витрати, оцінити результати, визначити та сплатити податки, інші платежі в бюджет, знати про розміщення власних засобів та їх джерел для оцінки майнового стану, тобто контролювати всі внутрішні і зовнішні фінансові відносини. Таким чином, фермерське господарство діє на основі підприємництва, що передбачає безпосередню самостійну систематичну діяльність власника, який володіючи матеріальними ресурсами і землею на власний розсуд і ризик здійснює діяльність по виробництву, виконанню робіт, надання послуг з метою отримання прибутку.

Успішна прибуткова діяльність фермерського господарства та ефективні ділові відносини з ринковим середовищем вимагають забезпечення керівника такого господарства чіткою системою економічної інформації, яка формується в системі обліку.

Важливість бухгалтерського обліку для фермера полягає в тому, що він обслуговує інтереси господаря, надаючи інформацію для управління, аналізу, контролю, регулювання виробництва:

1. Інтереси власника при веденні обліку проявляються у забезпеченні його інформацією, необхідною для управління, так як в обліку відображається найбільш повний перелік натурально-вартісних, а при необхідності і технічних характеристик засобів господарювання. Обліком фіксується взаємодія виробничих факторів (земля, праця, капітал, окремі види сільськогосподарських культур, худоби тощо), що дає змогу правильно їх поєднати та забезпечити максимальну віддачу вкладень.

2. Господарський облік є основою економічного аналізу, який дає змогу обґрунтувати раціональне співвідношення витрат і доходів, вкладень і віддачі, доходу і особистого споживання. У визначенні та поєднанні цих факторів криються резерви економічного росту господарства.

3. Облік дає можливість визначити вартість виробленої продукції і враховуючи попит-пропозицію на певний асортимент продукції, не продавати її за ціною, яка не покриває витрати на виробництво.

4. Лише в обліку формується системна інформація для визначення наслідків господарювання. Адже результат діяльності – це не тільки арифметична різниця доходів і витрат, а визначення джерел доходів, врахування стану розрахунків, заборгованості, віднесення доходів та витрат до звітного періоду тощо.

5. Дані обліку є важливим джерелом контролю за наявністю майна, ефективним використанням ресурсів, інших натуральних і вартісних характеристик виробничого процесу.

6. Важливу роль виконує облік при розподілі прибутку фермерського господарства. Прибуток належить власнику господарства (фермеру) та членам його сім'ї (господарства). За допомогою облікових даних забезпечується справедливий розподіл між ними.

7. Ведення обліку необхідне і для розрахунків з найманими працівниками господарства, тому що справедлива оплата – досить вагомий стимул продуктивності праці. На підставі даних обліку ведуться записи у трудових книжках.

Ведення обліку для власних потреб – не єдина мета, з якою його слід запроваджувати. Адже фермерське господарство, яким би малим воно не було, є складовою частиною економіки в цілому. Тому вести облік потрібно ще й для того, щоб дані обліку різних типів господарств, підприємств, організацій, галузей можна було зіставити на загальнодержавному рівні з метою оподаткування та регулювання. Отже, ведення обліку диктується не тільки його важливістю, а й *необхідністю* виконати вимоги законодавства – Закону 996 ст. 2 та Закону 973 ст. 28.

Необхідність ведення бухгалтерського обліку для фермера полягає в наступному:

1. Фермерське господарство є юридичною особою, для якої ведення обліку передбачено законодавчо. На державному рівні приймаються нормативні документи щодо ведення обліку, а в кожному господарстві на їх підстава і формують облікову політику. Ведення бухгалтерського обліку в установленому державою порядку передбачає відповідальність за його достовірність.

Так як формування і функціонування господарської одиниці нерозривно пов'язане з організацією обліку, то фермерське господарство зобов'язане вести облік та подавати статистичну звітність. На малі сільськогосподарські підприємства, що мають юридичний статус,

поширюються загальні методологічні основи бухгалтерського обліку і звітності, встановлені Законом про бухгалтерський облік та національними стандартами.

2. Фермерські господарства, як і інші підприємства, здійснюють свою діяльність для отримання прибутку. Щоб знати розмір прибутку, треба вести бухгалтерський облік доходів і витрат. Від того, в якій оцінці та якими методами визначають ці категорії, залежить розмір прибутку. В процесі отримання результатів виникають такі категорії як виручка (доход), прибуток, особистий доход, кожна з яких є окремим об'єктом обліку.

3. Фермери як платники податків зобов'язані подавати відповідні розрахунки податків та податкових платежів. Правильно визначити розмір податків можна тільки на підставі і облікових даних. Крім того, для потреб оподаткування потрібна єдина методологія визначення податків, що передбачає однакові методи ведення обліку для всіх типів господарств та підприємств.

4. Законодавче передбачається складання і подання звітності – Балансу та Звіту про фінансові результати. Висвітлення фінансового стану господарства у звітності для зовнішніх користувачів та держави повинно базуватися на достовірних та зіставних облікових даних.

5. Дані обліку є вирішальними для комерційних партнерів – організацій, установ, осіб які беруть участь у господарській діяльності фермера (надання позик, консультацій, ресурсів, сприяння організації тощо). Адже про результативність діяльності фермера, а відповідно і про прибутковість власних вкладень вони дізнаються з даних обліку, який, до певної міри, є додатковим стимулом їх зацікавленості.

6. Як господарська одиниця фермерське господарство несе повну правову відповідальність за всі операції по відносінах з постачальниками, агросервісними, заготівельними та іншими підприємствами і організаціями, а також податковими і страховими органами, кредитними та іншими закладами. Ці взаємовідносини повинні базуватися на чинному законодавстві, а в обліку найповніше враховані чинні закони.

Важливість та необхідність обліку визначають його доцільність.

Доцільність обліку в фермерському господарстві зумовлена тим, що господарська діяльність в системі обліку розкривається різностороннє. З однієї сторони, це, система, яка показує стан та зміни усіх господарських засобів за натурально-речовою ознакою у вартісному виразі. З іншої – стан та зміни господарських засобів за ознакою права

власності (кому засоби належали та до кого перейшли). Саме тому, що бухгалтерський облік здатний розкрити взаємозв'язок господарських засобів та господарських процесів, йому належить така важлива роль у господарському процесі.

Важливість, необхідність та доцільність ведення обліку у фермерському господарстві очевидна, і те, що він не зайняв належного місця у господарському механізмі, спричинено не стільки тим, що фермери не розуміють його значення, а здебільшого, відсутністю належних методичних розробок,

В умовах фермерської діяльності виникає потреба в кваліфікованих рішеннях за широким колом економічних питань, потрібен не простий фермер-виробник, а фермер-керуючий, який вміло вирішує фінансові питання і орієнтується у податковому законодавстві. Базу для таких рішень створює налагоджена система бухгалтерського обліку. Самостійні господарі повинні знати, як використовувати на практиці принципи бухгалтерії, якою повинна бути облікова інформація для потреб управління з метою досягнення найвищої прибутковості, бо ці знання потрібні їм для орієнтації в поточній ситуації та на перспективу.

Загальна методологія обліку, в основному, розрахована на спеціалістів, що мають відповідну освіту. Фермери, за незначним винятком, такої освіти не мають, утримувати бухгалтерів для ведення обліку в малому господарстві нерационально, тому це обмежує можливості власника в оцінці окремих господарських ситуацій, фінансово-економічного стану підприємства.

Бухгалтерський облік ведеться безперервно – з дня реєстрації ФГ і до його ліквідації. При цьому ФГ має керуватися насамперед:

- Податковим кодексом України [134].
- Законом України № 996 [141].
- Положенням № 88 [156].
- Планом рахунків бухгалтерського обліку № 291 та № 189 [71].
- НПСБО та П(С)БО з відповідних об'єктів обліку та звітності [109, 136].
- іншими нормативними документами, які регламентують порядок ведення бух обліку.

Особливість сучасної регламентації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні полягає у її багаторівневості. Так, перший рівень, який представлено Законом України № 996 [141] та національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, формує лише концептуальні основи, напрямки

та принципи, за якими має вестись облік. Другий рівень передбачає врахування галузевих особливостей діяльності підприємств, які узагальнюються у Методичних рекомендаціях з обліку, що сьогодні вже розроблені для промислових та сільськогосподарських підприємств, підприємств торгівлі та громадського харчування тощо.

Необхідно зазначити, що у фаховій навчальній літературі відсутня єдність щодо визначення змісту поняття «форма бухгалтерського обліку». Так, у західних навчальних та інших фахових виданнях з бухгалтерського обліку, як правило, мова йде про італійську, англійську, німецьку, французьку, американську і комбіновану форми. При цьому зазначається, що поняття -форма бухгалтерського обліку мало сенс в основному при ручній техніці його ведення або при використанні простих обчислювальних та записуючих пристроїв. В епоху масового застосування для обробки економічної інформації комп'ютерної техніки воно застаріло і має лише історичну цінність

У найбільш розповсюджених вітчизняних підручниках з теорії бухгалтерського обліку (табл. 2.2) більш поширеним є розуміння форми бухгалтерського обліку як сукупності облікових реєстрів.

Вимоги до форми обліку впливають з особливостей організації бухгалтерського обліку підприємства. Вибір форми і застосування її окремих елементів залежать від типу підприємства, обсягу господарської документації, організації бухгалтерського обліку, наявної комп'ютерної техніки і кваліфікації облікових працівників.

Ознаками форм бухгалтерського обліку є:

- наявність певної системи реєстрів хронологічного та системного (аналітичного та синтетичного) обліку;
- форма і зміст облікових реєстрів (окремі листки, книги, машинограми) з відповідними реквізитами, їх розміщення;
- взаємозв'язок окремих реєстрів;
- способи та технічні засоби запису господарських операцій у відповідні реєстри (ручним, за допомогою технічних засобів тощо).

Форма бухгалтерського обліку має забезпечити:

- щоденний облік у хронологічному та системному порядку всіх здійснюваних господарських операцій;
- максимальну економічність витрат на ведення бухгалтерського обліку;
- найбільш раціональний розподіл між обліковими працівниками комплексу облікових робіт;

- оперативний контроль за рухом та наявністю майна, розрахунків, затрат,
- фінансових результатів тощо;
- оперативне одержання відомостей про діяльність підприємства, його підрозділів та їх результативність;
- широке використання технічних засобів;
- забезпечення функцій інформаційної системи [75].

Таблиця 2.2

Підходи до визначення терміну «форма обліку» [42]

№	Термін	Визначення	Джерело, автор
1.	Форма бухгалтерського обліку	- певна система реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад... та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних.	Закон № 996 [ст. 8, п. 5] [141]
2.	Форма ведення бухгалтерського обліку	- послідовність хронологічного та систематичного обліку, певні форми зв'язку між обліковими реєстрами, способи і техніки облікових записів. - склад, структура і порядок формування облікових реєстрів, що визначається характером і масштабом діяльності, потребами управління, обсягом інформації, що обробляється, наявними коштами, що дозволили б автоматизувати облік тощо. - сукупність облікових реєстрів, які використовуються в певній послідовності та взаємодії для ведення обліку, застосовуючи принцип подвійного запису.	Бутинець Ф. Ф. [202, с.346]
3.	Форма бухгалтерського обліку	- система взаємозв'язаних облікових реєстрів та способів відображення в них фактів господарської діяльності.	Валуєв Б. І. [199, с. 199]
4.	Форма обліку	- система взаємозв'язку встановлених облікових реєстрів певної форми і змісту, призначених для відображення наявності і руху засобів підприємства, джерел їх утворення та процесів господарської діяльності, а також способи запису операцій в облікових реєстрах.	Кужельний М. В., Лінник В. Г. [200, с. 265]
5.	Форма бухгалтерського обліку	- бухгалтерські записи, що логічно зв'язують реєстри між собою. - бухгалтерська процедура, що передбачає запис у реєстри даних з первинних документів (чи інших носіїв) з метою узагальнення й одержання звітності. - сукупність бухгалтерських реєстрів, зв'язок між якими (порядок і послідовність запису) заданий їх призначенням, побудовою змістом.	Палій В. Ф., Соколов Я. В. [201, с. 200]

Форма обліку визначає зв'язок між обліковими регістрами. Теоретично усі форми рівноправні, тобто кожна з них має єдину структуру, що включає наступні компоненти:

- тип запису (проста чи подвійна);
- послідовність запису (хронологічний або систематичний);
- узагальненість запису (синтетичний і аналітичний облік, тобто число рівнів, на яких узагальнюються облікові дані);
- повнота запису.

Ці компоненти тією чи іншою мірою притаманні кожній формі. Зокрема, кожна форма обліку повинна включати: подвійний запис; хронологічний і систематичний запис одночасно; число рівнів узагальнення облікових даних; запис фактів господарської діяльності, що вже відбулись або ще очікуються [198].

Чинне законодавство дає можливість кожному підприємству обрати на власний розсуд одну із організаційних форм ведення обліку (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Форми обліку для фермерських господарств

Тип ФГ	Характеристики ФГ	Організаційна форма обліку	Форма обліку	Законодавчі акти
сімейні ФГ (ФО)	число працюючих до 10 ос; річний дохід до 2 млн євро	самостійне ведення бух обліку	проста форма	Закон 996 ПКУ ПСБО НПСБО
ФГ- суб'єкт малого підприємництва (ФО/ЮО)	число працюючих до 50 ос; обсяг виручки за рік, до 10 млн. євро	послуги спеціаліста з бух обліку; самостійне ведення бух обліку	спрощена форма	Закон 996 ПКУ ПСБО НПСБО
ФГ – середнє підприємство (ЮО)	середньообліковою чисельністю від 50 до 250 ос обсяг виручки від реалізації у сумі від 10 до 50 млн. євро	послуги спеціаліста за договором; посада бухгалтера у штаті; ведення обліку аудиторською фірмою	спрощена форма	Закон 996 ПКУ; План рахунків № 186 ПСБО НПСБО
ФГ (ЮО)	чисельністю працюючих від 50 до 250 ос річний дохід більше 50 млн. євро	посада бухгалтера у штаті; ведення обліку аудиторською фірмою	спрощена форма/ журнально-ордерна	Закон 996 ПКУ План рахунків № 291 ПСБО НПСБО

Розроблено автором на підставі [109, 133, 134, 141, 163].

1. Уведення до штату господарства посади бухгалтера.
2. Користування послугами спеціаліста з бух обліку, зареєстрованого як підприємець, котрий провадить підприємницьку діяльність без створення юрособи.
3. Ведення бух обліку на договірних засадах аудиторською фірмою.
4. Самостійне ведення бух обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником господарства.

ФГ можна рекомендувати вести бухоблік, застосовуючи один із чотирьох підходів:

1. За простою формою (без використання подвійного запису). Її застосовують сімейні ФГ – суб'єкти мікропідприємництва, у яких працюють засновники (голова) та члени родини (без постійного залучення найманих працівників) загальною кількістю не більше 10 осіб і з річним доходом, який не перевищує 2 млн. євро (в еквіваленті).

2. За спрощеною формою. Її рекомендується застосовувати суб'єктам малого підприємництва із середньообліковою чисельністю постійно й тимчасово працюючих за звітний період до 50 осіб (включаючи членів сім'ї) та обсягом виручки за рік, що не перевищує 10 млн. євро (в еквіваленті).

3. Якщо ФГ відповідають статусу середніх підприємств – із середньообліковою чисельністю членів ФГ, постійних і тимчасових працівників за звітний період від 50 до 250 осіб та обсягом виручки від реалізації у сумі від 10 до 50 млн. євро (в еквіваленті), то їм доцільно вести бух облік за спрощеним Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затвердженим наказом МФУ № 186 від 19.04.2001 і складати фін звітність відповідно до ПСБО 25 «Фінансова звітність суб'єкта малого підприємництва» [135].

4. ФГ, у яких чисельність постійних і тимчасових працюючих перевищує 250 осіб, а річний дохід від діяльності перевищує 50 млн. євро (в еквіваленті), то їх варто вести облік за Планом рахунків № 291, чинними НПСБО та ПСБО.

Господарська діяльність навіть невеликого за розмірами фермерського господарства передбачає використання значних ресурсів: землі, власних та орендованих основних засобів, виробничих запасів, коштів. У процесі господарювання виникають різноманітні економічні відносини: розрахунки, платежі, зобов'язання. При здійсненні процесу виробництва і збуту необхідно врахувати витрати, оцінити результати, визначити та сплатити податки, інші платежі в бюджет, знати про

розміщення власних засобів та їх джерел для оцінки майнового стану, тобто контролювати всі внутрішні і зовнішні фінансові відносини.

2.2. Становлення та розвиток простої системи обліку

Розвиток простої системи обліку проходить кілька етапів. На стадії зародження одноосібних господарств, які отримали офіційне узаконення в 1906 р. при реформах П.А. Столипіна, гарантована свобода вибору використання землі дала серйозний поштовх економіці сільського господарства. Пізніше, коли Декретом про землю її передали селянам, на період активного розвитку одноосібних господарств (у 20-30-ті роки їх кооперування забезпечувало 10%-й середньорічний приріст виробництва) передбачалося ведення простого обліку: Касової книги за грошовими надходженнями і витратами, де виявлялися результати; Інвентарної книги обліку майна; Книг обліку продуктів, запасів; витрат праці власників і найманих осіб, що відображено у працях економістів тих часів Дроздова В.Л., Веселітського А.В., Баранова М.С. та інших. Доходність селянського двору розраховувалась по оплаті робочого дня: із одержаних грошових коштів (вартість всієї одержаної продукції) вираховували витрати, одержуючи валовий прибуток, який ділили на кількість відпрацьованих робочих днів членів сім'ї. На початку 40-х років діяла Постанова про ведення сільськогосподарського обліку за подвійною, простою і спрощеною системами, але з укрупненням господарств потреба в такому поділі відпала.

З новою хвилею розвитку фермерських господарств (кінець 80-х років) вирішення їх облікових проблем проходить кілька етапів. На стадії становлення цим господарствам пропонується проста система обліку без подвійного запису (рахівництво), яка знайшла відображення в численних рекомендаціях з розробленими формами реєстрів. Потреба впровадження простої системи обліку мотивується тим, що індивідуальні фермерські господарства, як правило, займаються однорідним виробництвом, обсяги якого невеликі, облік ведеться самим власником, що дає змогу найкращим чином поєднувати в одній особі управління виробництвом та фінансами і одночасно економити засоби на ведення обліку. Найбільш прийнятним варіантом такого обліку є побудова реєстрів за схемою «надходження – витрати – залишок», без застосування бухгалтерських рахунків і їх кореспонденції та без здійснення суцільного документування господарських операцій. Це

необхідно тому, що навіть невелике за розмірами господарство може мати розгалужену спеціалізацію, для чого потрібно використовувати багато синтетичних та аналітичних рахунків, що значно збільшує обсяг облікової роботи.

Що стосується практичного застосування, то використання простої системи рахівництва, в залежності від мети ведення обліку, не завжди доцільне. *Наприклад*, використовуючи просту систему з елементом подвійного запису, значно легше скласти баланс, здійснити взаємоперевірку даних та отримати інформацію про засоби і джерела господарства. Тому надалі фермерам було запропоновано ведення простого обліку за подвійною системою, яка є вищим досягненням облікової думки – Рекомендації по організації обліку в селянських (фермерських) господарствах за простою системою. В Рекомендаціях передбачається здійснювати облік на умовних рахунках: «Операції (доходи, витрати)», «Розрахунки по заборгованості (господарю, господаря)», «Грошові кошти (надходження, виплата)», які мають подвійне відображення господарських операцій (якщо в одному місці, наприклад, надійшли ресурси, то в іншому вибули кошти). Обмежену кількість рахунків компенсує ведення аналітичного обліку – Опис основних засобів, Інвентаризаційний опис матеріальних цінностей і незавершеного виробництва, Визначення фінансового результату.

Пізніше, на врахування вимог щодо вартісних ознак основних фондів, порядку нарахування амортизації, обов'язковості документального оформлення операцій, юридичних ознак здійснення витрат на виробництво, встановлення вартості незавершеного виробництва та визначення підсумкового результату було затверджено «Методичні рекомендації «Бухгалтерський облік та звітність селянських (фермерських) господарств» та «Вказівки про склад і порядок заповнення облікових реєстрів малими підприємствами», які діяли до 1998 р.

На виконання урядової Постанови була розроблена Інструкція з ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, яка є основним нормативним документом простого фермерського обліку. У ній передбачається ведення обліку за подвійною, але простішою, ніж загальна, системою. При цьому рекомендується використовувати не типові рахунки Плану, а прості (умовні) рахунки для фермерських господарств, укрупнені за економічним змістом (з метою зменшення їх кількості) зі спрощеною кореспонденцією. При веденні обліку за простими рахунками він стає зрозумілим та доступним для більшості користувачів без спеціальної освіти.

Проте, використання умовних рахунків при нових вимогах щодо фінансової звітності для малих підприємств не завжди доцільне, так як створює певні труднощі при її складанні. Тому на сучасному етапі у передових фермерських господарствах, колективних селянських господарствах, кооперативах фермерських господарств тощо набуває поширення облік за подвійною системою за аналогією з малими підприємствами (із застосуванням рахунків типового Плану), що дає змогу безпосередньо використовувати показники обліку для складання Балансу та Звіту про фінансові результати та враховувати потреби різноманітних користувачів. При цьому керуються Положенням про спрощену систему обліку.

Основою побудови простого обліку за всіма його варіантами (формами) є метод «витрати-випуск», що передбачає три підсистеми бухгалтерського обліку: *спрощену, базову і розвинуту*. Саме *спрощену підсистему обліку*, запозичену із зарубіжного досвіду, покладено в основу простого фермерського обліку. Суть її полягає у такому обліку результатів, коли фінансовий результат (прибуток) визначається як арифметична різниця доходів і витрат. До доходів відносять усі грошові та прирівняні до них надходження у господарство протягом року. До складу витрат відносять матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію, інші операційні, звичайні, надзвичайні витрати та податок на прибуток. Спрощення обліку витрат досягається списанням матеріальних ресурсів на витрати одразу по їх надходженні. Таким чином немає необхідності вести облік їх руху протягом року, а фактичні витрати визначаються в кінці року при проведенні інвентаризації. Разом з тим, простий облік ведеться методом подвійного відображення (якщо в одному місці надійшло, то в іншому вибуло) – за традиціями вітчизняного обліку.

Незважаючи на значне зменшення обліку за простої системи, він відповідає необхідним критеріям загальної системи обліку у наданні користувачам правдивої і достовірної інформації, так як між простою і загальною системами обліку існує єдність. Це проявляється у однотипності методології обліку (системі прийомів здійснення обліку) з використанням однакових елементів: документації, інвентаризації, оцінки, подвійного запису, балансу – з тією відмінністю, що за простої системи обліку використовується менша їх кількість або у простішому вигляді. За простої системи обов'язковими залишаються інвентаризація, документація, оцінка і калькуляція, подвійне відображення, рахунки, баланс, звітність

Сфера дії простого обліку у відповідності до Інструкції – фермерські господарства, створені відповідно до Законодавства України про фермерське господарство, незалежно від їх організаційних форм, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність.

Мета простого обліку – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище та результати діяльності. Завдання простої системи обліку полягають у забезпеченні хронологічного і систематичного порядку щоденного обліку всіх здійснюваних операцій; достовірності визначення наслідків господарювання; мінімізації витрат на ведення господарства (та самого обліку), оперативне одержання відомостей про діяльність господарства тощо. Тобто за допомогою простого обліку у невеликому господарстві передбачається створення системи інформації, яка давала б змогу оцінити фінансовий стан, забезпечити розвиток та примноження доходу господарства.

Основні принципи простого обліку, такі ж, як і в загального – повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів та витрат, превалювання сутності над формою, єдиний грошовий вимірник.

Державне регулювання простого обліку здійснюється з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які гарантують та захищають інтереси користувачів.

Фінансова звітність за простої системи складається за скороченими формами у складі Балансу та Звіту про фінансові результати на основі даних бухгалтерського обліку, яка дає можливість здійснювати аналіз економічної діяльності, оцінювати наслідки господарювання, своєчасно запобігати негативним фінансовим явищам і приймати ефективні управлінські рішення.

2.3. Міжнародний досвід у застосуванні простої системи обліку

В сучасному економічному просторі бухгалтерський облік є мовою бізнесу, і дуже важливо, щоб цю мову розуміли бізнесмени різних країн світу. Кожна країна має свою традицію та менталітет, що впливає і на особливості організації бухгалтерського обліку. Міжнародна практика свідчить про відсутність однакових принципів до організації обліку в країнах світу. У кожній конкретній країні розвивається своя система бухгалтерського обліку і звітності і доцільно визначити ті фактори, які

впливають на особливості створення і функціонування національних систем, а саме вплив ведучих обліково- економічних шкіл і професійних організацій, економічні наслідки від прийняття тієї чи іншої системи, загальноекономічна ситуація в країні, податкова політика, національні особливості, користувачі і цілі, які вони ставлять перед собою, юридичне середовище, джерела фінансування, мова, вплив інших країн.

Облікова система держави характеризується своїм історичним місцем, методами обліку та оцінки виробничих запасів, визнанням зобов'язань і практикою представлення в звітах різних зведень, методами відображення іноземної валюти в обліку і звітності фірми, використовуваними методами нарахування амортизації і її відображення в обліку, звітними формами і показниками і їх регламентація, зовнішніми засобами контролю за діяльністю фірм. Національна система бухгалтерського обліку певної країни є результатом формування та розвитку соціально-економічного, суспільно-правового та політичного середовища під впливом різноманітних факторів: релігійних, історичних, соціальних, географічних та ін.

Кожна країна світу має свою національну облікову систему. Облікова система характеризується такими ознаками:

1. Кодекси, накази, національні стандарти бухгалтерського обліку, положення, інструкції держави.
2. Національний план рахунків.
3. Система організації бухгалтерського обліку на підприємстві.
4. Методологія визначення кінцевого фінансового результату роботи підприємства.

Аналіз інших літературних джерел свідчить про наявність шести національних і міжнародних бухгалтерських систем [131]:

1. Країни Східної Європи.
2. Країни Європейського Союзу (ЄС).
3. Англосаксонська система.
4. Французька система.
5. Країни Африканського Союзу.
6. Організація Об'єднаних націй (ООН).

У країнах ближнього зарубіжжя фермерський облік розвивається на основі простої системи як з подвійним, так і без подвійного відображення поруч із обліком за Планом рахунків.

Облік в селянських господарствах Молдови ведеться за простою системою, без використання бухгалтерських рахунків і подвійного запису у регістрах: Книга обліку доходів і витрат, Відомість обліку

розрахунків, Відомість обліку основних засобів і розрахунок зносу, Книга обліку матеріальних цінностей та послуг, Відомість обліку земельних ділянок, урожайності і валового збору. В обліку розмежують поточні та капітальні витрати, не обліковують внутрігосподарські операції, його ведуть з метою складання декларації про доходи.

Фермерські господарства інших зарубіжних країн ведуть простий облік без подвійного відображення, який базується на критеріях корисності інформації. Так, у США і Канаді господарства, що займаються бізнесом, зобов'язані вести облік своїх доходів, які є об'єктом оподаткування. Для обліку користуються методами, які відрізняються за врахуванням запасів. Ведення простого обліку на шведській фермі здійснюється для визначення грошових та натуральних доходів. Польські фермери складають баланс доходів та витрат, використовуючи для цього книги обліку майна і зобов'язань, доходів і виплат, інвентарну книгу що ведуться простими позиційними записами.

Добре налагоджений бухгалтерський облік допомагає зарубіжним фермерам визначити фінансовий стан, є основою для складання податкової декларації тощо. Законодавством не вимагається ведення обліку за єдиною системою, власник-фермер може обрати будь-яку систему обліку, яка йому підходить.

Отже, теорія і практика розвитку обліку за простою системою мають певні надбання, хоч облікове забезпечення діяльності користувачів цієї системи (фермерських господарств) знаходиться ще в стадії формування, так як існує різноманітність підходів до ведення простого обліку: окремі господарства ведуть його в пристосованих книгах, деякі господарства використовують реєстри, рекомендовані для малих підприємств, інші – рекомендації Інструкції, або ведуть облік за спрощеною формою.

З організацією належного обліку у фермера з'являється можливість самостійно на будь-який час отримати економічну інформацію про господарську діяльність, визначити фінансовий стан, розрахунки, прибутковість та інші необхідні характеристики господарства. Адже, щоб стати справжнім фермером, господар має бути, як кажуть англійці «pro-active», що в перекладі з латині означає «у напрямку до активності», могли «аналізувати і вдосконалювати те, що він робить, з метою досягнення результату якомога швидше та ефективніше» Тобто, налагодження бухгалтерського обліку в фермерському господарстві є невід'ємною частиною успішної господарської діяльності.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризувати необхідність ведення обліку фермерським господарством
2. Визначити основні принципи обліку.
3. Охарактеризувати форми обліку для фермерських господарств.
4. Скласти схему організації діяльності фермерського господарства та ведення обліку.
5. Назвати основні вимоги до фахівців з ведення обліку у ФГ.
6. Проаналізувати склад основних законодавчих документів щодо ведення обліку у ФГ.
7. Систематизувати основні вимоги щодо ведення обліку ФГ зарубіжних країн.
8. Визначити місце та значення первинних документів у виборі форми обліку
9. Охарактеризувати різницю між простою та спрощеною формами обліку.

Тема 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗА ПРОСТОЮ СХЕМОЮ

3.1. Організація обліку за простою системою

За результатами нашого розгляду можна виокремити напрями організації бухгалтерського обліку для фермерських господарств-юридичних осіб:

- вибір системи оподаткування;
- затвердження в Наказі про облікову політику обраної форми бухгалтерського обліку;
- підтвердження здійснюваних господарських операцій первинними документами;
- відображення інформації в облікових регістрах залежно від обраної форми обліку;
- узагальнення інформації у звітності.

Згідно ст. 7 ЗУ 996 Міністерство АПК розробило Методрекомендації № 189, які повинні були врахувати галузеві особливості обліку і щодо фермерських господарств. В зв'язку зі зміною Закон України про ФГ з Методрекомендацій № 189 застосовують тільки окремі положення [106, 181].

У п. 1.3 цих Методрекомендацій зазначено, що після реєстрації фермерського господарства потрібно скласти опис майна, яке воно використовуватиме у своїй діяльності. На сьогодні цього робити не потрібно. У разі коли фермерське господарство є юридичною особою, воно працює на підставі статуту, у якому визначено порядок внесення майна до складеного капіталу такого господарства. Причому може вноситися як саме майно з передачею права власності на нього, так і права використання майна. Якщо ж фермерське господарство створено без статусу юридичної особи на основі діяльності фізичної особи-підприємця, перелік відповідного спільного майна, його правовий режим погоджується договором про створення сімейного фермерського господарства. У першому випадку (статут) додатково оформлюються первинні документи на передачу майна до складеного капіталу (акти, накладні тощо). Аналогічні документи можуть складатися і у другому випадку, хоча й необов'язково.

Вступний баланс характеризує ресурси, які має господарство на початок діяльності (року). В процесі діяльності ресурси зазнають змін

внаслідок здійснення господарських операцій. Господарських операцій багато і кожна з них відображати безпосередньо в балансі неможливо. Тому виникає потреба у веденні поточного обліку.

Поточний облік у фермерському господарстві здійснюється за простою системою, яка має форми: без подвійного відображення і з подвійним відображенням господарських фактів. Дана система є синтезом вітчизняного обліку у використанні подвійного запису, та зарубіжного у застосуванні спрощеного обліку витрат.

Вплив традиційної вітчизняної системи обліку проявився в тому, що на методологію обліку у фермерських господарствах поширився принцип подвійного запису, необхідність якого зумовлена чинним законодавством по бухгалтерському обліку. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність створення і подальшого застосування спрощеної системи рахунків і документального оформлення господарських операцій. Схожість з обліком у зарубіжних фермерських господарствах, головним чином з США, спостерігається у відношенні методики відображення операцій по обліку і списанню матеріальних цінностей. Так, придбані матеріали списуються одразу на виробництво, а в кінці року фактичне витрачання уточнюється шляхом проведення інвентаризації.

Проста система будується на основі моделі «витрати – випуск», основою якої є зіставлення доходів (випуску продукції) із витратами:

$$П = Д - В,$$

де

П – прибуток, результат діяльності;

Д – доходи (усі грошові та прирівняні до них надходження у господарство протягом року: виручка від реалізації продукції, робіт, послуг, інші доходи від реалізації (операційні), звичайні (позареалізаційні) доходи, надзвичайні доходи);

В – витрати матеріальних і фінансових ресурсів (матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні, звичайні, надзвичайні витрати та податок на прибуток).

Результат діяльності визначають на основі порівняння доходів і витрат. Такий підхід дозволяє визначити фінансовий результат господарської діяльності без попереднього калькулювання собівартості продукції, що значною мірою спрощує бухгалтерський облік і робить його менш трудомістким. Ця обставина має для фермерів вирішальне значення.

Спрощення обліку витрат полягає в тому, що немає необхідності вести облік руху ресурсів протягом року. Всі вони, по мірі надходження у господарство, одразу списуються на витрати. Ця особливість дає змогу «незалежно від вибраного варіанта ... вести облік за методом «витрати - випуск». Якщо списані на витрати матеріальні ресурси повністю не використані, в кінці року витрати збільшують на суму зменшення залишків незавершеного виробництва і готової продукції (матеріали, продукція власного виробництва, молодняк та худоба на відгодівлі, незавершене виробництво), або зменшують на суму збільшення цих залишків, що визначаються шляхом порівняння їх на кінець та на початок звітного періоду. Крім того, затрати на виробництво відображаються тільки у витратах за елементами, тоді як для повної форми бухгалтерського обліку передбачено і за витратами діяльності.

Після визначення фінансового результату складають звітність, обов'язковою формою якої є *Баланс* та *Звіт про фінансові результати*. Спрощення звітності полягає у зменшенні звітних форм та їх показників.

Проста система ведення обліку в ФГ дозволяє отримувати економічну інформацію, достатню для визначення фінансового результату, для складання балансу, який відіграє важливу роль у визначенні фінансового стану господарства та при його аналізі, заповненні та подання необхідної звітності, для обґрунтування перед банком забезпеченості кредиту, на інші цілі.

Головна проблема при різних варіантах ведення простого обліку – розробка єдиної методики тлумачення і обчислення базових показників – валового доходу, виручки, прибутку, витрат на оплату праці, класифікаційні ознаки сільськогосподарської і несільськогосподарської діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) тощо, тобто обґрунтування єдиної системи простого обліку. Так як прибуток в цілому по господарству, залишки і витрати виробничих запасів, вартість незавершеного виробництва можна визначити розрахунковим шляхом без системного обліку, важливим є ведення аналітичного обліку, що забезпечує функціонування різних варіантів простого обліку, сприяє складанню звітності. Завдяки своїй універсальності, облік за простої системи може вестися за меморіальною (книжковою), журнальною та автоматизованою формами.

Організація та ведення бухгалтерського обліку у фермерському господарстві належать до компетенції його власника. Записи господарських фактів простого бухгалтерського обліку передбачають правильне і своєчасне складання первинної документації, зведення і

групування та систематизацію інформації в регістрах бухгалтерського обліку за позиційним чи подвійним записом, нагромадження даних про витрати і доходи, визначення фінансового результату господарської діяльності.

3.2. Первинна обробка документів

Господарські операції відображаються в бухгалтеріку методом їх суцільного та безперервного документування (документації). Документація – це відображення господарських операцій у первинних документах, що надає даним бухгалтеріку юридичну силу. Первинний документ – це документ, що містить відомості про господарську операцію (ст. 1 Закону № 996 у редакції, що діє з 04.01.2017 р.).

Для бухгалтера існує суворе правило: жоден бухгалтерський запис не повинен бути зроблений без первинного документа. Для контролю та упорядкування обробки даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

Первинні документи класифікуються за відповідною схемою (рис. 3.1).

Первинні документи можуть бути складені в паперовій або в електронній формі. Електронний документ повинен відповідати вимогам, що пред'являються до таких документів.

Обов'язкові реквізити первинного документа До обов'язкових відносяться такі реквізити первинних документів (ч. 2 ст. 9 Закону № 996): назва документа (форми); дата складання; назва підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції; одиниця виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дозволяють ідентифікувати особу, яка брала участь у господарській операції [141].

Згідно з п. 2.4 Положення № 88 на документах, складених в електронній формі, проставляється електронний підпис особи. Через відсутність обов'язкового реквізиту документ можуть не визнати первинним і таким, що підтверджує реальність господарської операції [156].

Рис. 3.1. Схема класифікації первинних документів

Первинні документи складаються на бланках типових і спеціалізованих форм, затверджених відповідним органом державної влади. Діючі типові форми первинних документів за основними господарськими операціями затверджені нормативними документами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Типові форми первинних документів

№ з / п	Об'єкт обліку	Документ, яким затверджено типові форми
1	Основні засоби	Наказ Мінстату від 29.12.95 р. № 352 «Про затвердження типових форм первинного обліку» (відмінено, але можна користуватися)
2	Нематеріальні активи	Наказ Мінфіну від 22.11.04 р. № 732 «Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів»
3	Запаси	Наказ Мінстату від 21.06.96 р. № 193 «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів»
4	Малоцінні та швидкозношувані предмети	Наказ Мінстату від 22.05.96 р. № 145 «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів»
5	Готівкові кошти та касові операції	Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.17 р. № 148
6	Безготівкові розрахунки	Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.04 р. № 22
7	Купівля-продаж іноземної валюти	Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, затверджене постановою Правління НБУ від 10.08.05 р. № 281
8	Кадровий облік та оплата праці	Наказ Держкомстату від 05.12.08 р. № 489 «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» Наказ Держкомстату та Міноборони від 25.12.09 р. № 495/656 «Про затвердження типової форми первинного обліку № П-2 «Особова картка працівника» Постанова КМУ від 27.04.93 р. № 301 «Про трудові книжки працівників» Наказ Мінстату від 27.10.95 р. № 277 «Про затвердження типових форм первинного обліку особового складу»
9	Товарно-транспортна накладна – ТТН	Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні, затверджені наказом Мінтрансу від 14.10.97 р. № 363 (форму ТТН наведено в додатку 7 до Правил)
10	Витрати на відрядження (авансовий звіт)	Наказ Мінфіну від 28.09.15 р. № 841 «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, і Порядку його складання»

Форми самостійно розроблених первинних документів рекомендуємо затвердити наказом по підприємству.

Прийняті зі сторони і складені в господарстві документи обробляють, щоб підготувати до подальших бухгалтерських робіт з ними – систематизації, групуванні, запису в облікові реєстри (Журнал, Книгу).

Первинна обробка документів – це процес перетворення зареєстрованих даних первинних документів шляхом перевірки,

розцінки, групування у корисну інформацію, яка необхідна для керівництва фермерським господарством.

Процедура обробки визначається даними, які потрібно отримати, і методами реєстрації, які при цьому використовуються.

Усі первинні документи, що потрапили до бухгалтерії, насамперед підлягають перевірці. Документи перевіряються:

- за формою (формальна перевірка) – визначається повнота і правильність оформлення та заповнення всіх реквізитів, наявність підписів, контролюється відсутність помарок і підчисток. Перевірка як елемент обробки первинних документів здійснюється шляхом контролю запису щодо достовірності здійсненої операції, правильності присвоєння порядкового номера (особливо це стосується касових операцій);

- за суттю – перевіряється законність операції та її господарська доцільність, а також відповідність одних і тих самих показників (логічна ув'язка) у різних документах. Ця операція повинна засвідчити, що документ не фіктивний. Юридична перевірка встановлює повноту і правильність заповнення реквізитів, достовірність підписів осіб, що несуть відповідальність за здійснену операцію й оформлення документа;

- арифметично – перевіряється правильність проставлених цін і здійснених націнок, правильність обчислень, підрахунку підсумкових цифрових даних.

Якщо перевіркою встановлено, що документ складено неправильно (у т. ч. є арифметичні помилки), його повертають виконавцю для виправлення або заміни на новий, правильний.

Обробка первинних документів передбачає уточнення їх на арифметичну правильність підрахунків. При цьому здійснюється таксація, перевірка підсумку записаної господарської операції.

Перевірені документи групують за ознаками однорідності (постачальники, покупці, види витрат тощо). Далі первинні документи, при необхідності, заносять у групувальні відомості. Групуючи документи, їх готують до бухгалтерських записів. На практиці у фермерському обліку рідко доводиться здійснювати групування первинних документів. Як правило, це відбувається при масових явищах, наприклад, при зборі урожаю, коли групують *путівки, талони*, товарно-транспортні накладні на відправку продукції тощо.

В процесі обробки з первинними документами в бухгалтерії здійснюються такі операції.

1. При необхідності документи таксують. Таксування здійснюється, якщо в первинному документі відсутні (не проставлені) вартісні

показники. Таксування документів – це визначення грошової оцінки (вартісної величини) господарських операцій, зазначених (зафіксованих) у натуральних або трудових вимірниках.

2. Потім документи групують за видами господарських операцій про об'єкти обліку. Групування документів – це накопичення документів за однорідними ознаками (касові, банківські, з оплати праці, із ТМЦ і т. п.) і за певний період (день, декада, місяць) з метою отримання укрупнених, зведених даних, необхідних для заповнення облікових реєстрів.

3. Контування (conto (італ.) – рахунок) – зазначення на документі відповідної кореспонденції рахунків, після чого документ заноситься у відповідний обліковий реєстр аналітичного або синтетичного обліку (або в комп'ютерну облікову програму). Відмітка про обробку документів. Первинні документи, що пройшли обробку, повинні мати відмітку, яка виключає їх повторне використання (п. 2.17 Положення № 88). Як така відмітка на документі може бути проставлена дата його занесення в обліковий реєстр і підпис відповідальної особи (бухгалтера) або відповідний штамп із підписом і датою. Зверніть увагу! При роботі з готівковими коштами документи, які додаються до прибуткових і видаткових касових ордерів, а також документи, які стали підставою для нарахування зарплати та інших готівкових грошових виплат, підлягають обов'язковому погашенню штампом або ручним написом «Отримано» або «Сплачено» із зазначенням дати (числа, місяця, року) (п. 2.18 Положення № 88, Положення № 148) [156].

3.3. Відображення господарських операцій в облікових реєстрах синтетичного обліку

Фермерськими господарствами самостійно вибирається форма обліку та її реєстри.

За простої системи обліку основними реєстрами синтетичного обліку є *Книга обліку доходів та витрат* чи *Журнал реєстрації господарських операцій*.

Ведення *Книги обліку доходів і витрат*. *Книга обліку доходів і витрат* (надалі – *Книга*) є найпростішим реєстром обліку, який ведеться за простої системи. Записи в *Книзі* здійснюються за допомогою простого рахівництва, без використання подвійного запису і рахунків, що шляхом простих обчислень дає змогу обчислити фінансовий результат та одержувати інші необхідні дані. На підставі записів *Книги* можна

скласти, при потребі, податкову декларацію, розрахунок акцизного збору та інших платежів. Для складання бухгалтерської звітності дані *Книги* необхідно заново переглядати та певним чином групувати, використовуючи також дані аналітичного обліку.

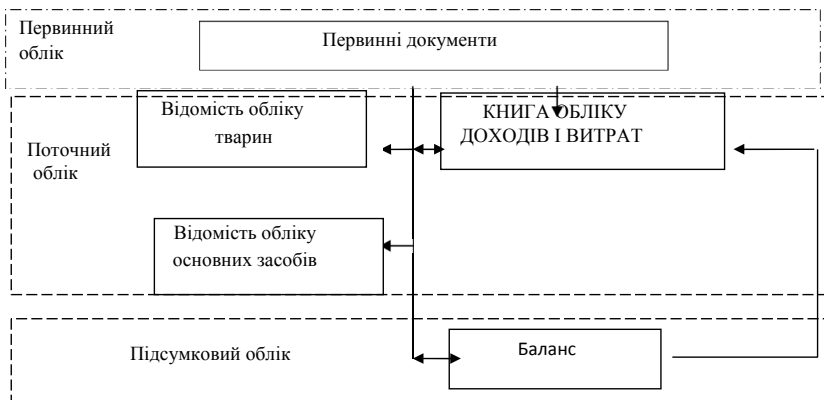
Законодавством передбачено їх перелік в методичних рекомендації № 189 (табл 3.2).

Таблиця 3.2

Регістри простої та спрощеної форми бухгалтерського обліку, які застосовуються в селянських (фермерських) господарствах

№ форми регістру	Назва регістру
1.	Опис майна
2.	Баланс
3.	Книга обліку доходів та витрат
4.	Журнал реєстрації господарських операцій
5.	Відомість обліку основних засобів та нарахування амортизації
6.	Відомість обліку розрахунків
7.	Відомість обліку витрат виробництва
8.	Журнал-Головна

Загальна схема облікового процесу з виділенням технологічних етапів обліку надана на рис. 3.2

Умовні позначення:

- \longleftrightarrow перенесення даних
- \rightleftharpoons звірка записів

Рис. 3.2. Технологічна схема облікового процесу за простою формою в умовах фермерського господарства

Ведення обліку за простою системою з використанням *Книги* як реєстру обліку має кілька варіантів (табл. 3.3). Так, для громадян, які одержують доходи від здійснення будь-якої підприємницької діяльності, необхідно вести *Книгу обліку доходів і витрат* за формою № 10. У ній передбачено 7 граф – період обліку, кількість виготовленої продукції, витрати на виробництво, ціна продажу, кількість проданої продукції, сума виручки, чистий дохід, тобто *Книга* може використовуватися і як реєстр, де враховується кількість виготовленої та проданої продукції, наданих послуг, витрати на виробництво, ціна продажу та отриманий дохід.

Таблиця 3.3

Реєстри обліку для фермерських господарств

Хто складає	Назва реєстру обліку	Характеристика реєстру обліку
громадяни, які одержують доходи від здійснення будь-якої підприємницької діяльності	<i>Книга обліку доходів і витрат</i> за формою №10	період обліку, кількість виготовленої продукції, витрати на виробництво, ціна продажу, кількість проданої продукції, сума виручки, чистий дохід
особи, що є платниками єдиного податку	<i>Книга</i> обліку доходів і витрат, реєструється органом державної податкової служби разом з видачею свідоцтва на право сплати єдиного податку суб'єктам малого підприємництва	на основі первинних документів відображають операції зазначають дату, зміст господарської операції, доходи всього і в тому числі від реалізації, позареалізаційні доходи, фінансові доходи та розшифровують поточні витрати, здійснені у зв'язку з веденням господарської діяльності.
	Журнал реєстрації господарських операцій.	
	Відомості аналітичного обліку основних засобів, розрахунків, руху коштів	<i>Відомість обліку витрат виробництва,</i> <i>Відомість обліку оплати праці,</i> <i>Відомість обліку розрахунків,</i> <i>Відомості обліку основних засобів,</i> <i>Відомості обліку тварин</i>

Є пропозиції видати *Книгу* у вигляді записної книжки фермера в якій враховують усі здійснені операції та записується сума за ними, без віднесення на доходи чи витрати.

Для осіб, що є платниками єдиного податку передбачено *Книгу*, яка має іншу форму: на основі первинних документів відображають операції, що відбулися у звітному (податковому) періоді. Тут зазначають дату, зміст господарської операції, доходи всього і в тому числі від реалізації, позареалізаційні доходи, фінансові доходи та розшифровують поточні витрати, здійснені у зв'язку з веденням господарської діяльності. Ця *Книга* обліку доходів і витрат реєструється органом державної податкової служби разом з видачею свідоцтва на право сплати єдиного податку суб'єктам малого підприємництва. Вона має бути прошнурована і пронумерована. На останній сторінці завіряється підписом керівника і печаткою господарства та печаткою органу податкової служби.

Перед складанням звітності ці записи пристосовують під меморіальний ордер, проставляючи проти кожного запису рахунки (спеціальні чи типові), що може здійснювати особисто фермер, чи раз на рік (за потреби, з іншою періодичністю) наймати для цього професійного бухгалтера.

Незважаючи на різноманітність варіантів *Книги* цей обліковий реєстр нескладний в опануванні, так як передбачає прості записи за обмеженим переліком операцій, без особливих вимог до форми записів, та без бухгалтерського проведення. Тут здійснюється хронологічна реєстрація первинних документів, відображення змісту операцій за доходами чи витратами, і визначають результати господарювання.

У *Книзі*, як правило, записують зовнішні операції, що впливають на фінансовий результат окремо за кожною операцією. Не обліковують у *Книзі* внутрігосподарський оборот та споживання власної продукції у господарстві. Не вважається внутрігосподарським оборотом та відноситься на витрати не менше двох разів на рік використання власної продукції, оціненої за середніми реалізаційними цінами, на особисте споживання (сімейні потреби) та благодійні цілі. Записи у *Книзі* можна робити й суцільні, охоплюючи усі господарські операції тоді вона буде одночасно діловим щоденником, але об'єктами обліку будуть лише ті операції, що мають грошове вимірювання та супровідні підтверджені документи.

У типовій формі ведення *Книги* рекомендується поділ доходів та витрат на господарські, фінансові, інші. За бажанням фермера у відповідності до потреб виробництва і управління та складання звітності, типову форму можна розширити та доповнити необхідними графами, чи навпаки, скоротити. У наведеному зразку пропонується використовувати 8 граф (доходи і витрати з ПДВ та примітки), без поділу доходів та витрат

на складові (операційні, фінансові). Форма *Книги*, пристосованої до складання звітності, наведена у розділі 7.1 «Звіт про фінансові результати». Форма *Книги* не впливає на розмір доходів чи витрат, та об'єктивність визначення фінансового результату, тільки дозволяє певним чином систематизувати дані обліку.

Книга обліку доходів і витрат – це спеціальна таблиця, в якій нагромаджують однорідні операції на підставі відповідних первинних документів. Записи у цьому реєстрі починають з перенесення окремих даних вступного балансу для виведення початкового сальдо. Так як в *Книзі* перелік граф (доходи, витрати, ПДВ) не відповідає змісту статей балансу (основні засоби, оборотні засоби, капітал, позики тощо), то переносять тільки підсумки грошових коштів у доходи, а здійснені платежі, понесені матеріальні витрати – у витрати, та вказують суми ПДВ за цими витратами та доходами, якщо такі мали місце.

Вступне сальдо потрібно виводити, так як його значення впливає на розмір річного результату. Відбувається це тому, що за даними поточного обліку витрати можуть перевищувати доходи, і тільки з врахуванням доходів та витрат, що були у господарстві на початок облікового періоду, можна достовірно визначити фінансовий результат. Операції, що відбулися у звітному періоді, відображають у *Книзі* в хронологічній послідовності, по мірі їх здійснення на основі первинних документів. Спочатку записують порядковий номер господарської операції, дату, коли вона відбулася та и короткий зміст. У графі 3 «Зміст господарської операції» можна вказувати також документи, на підставі яких зроблено запис у *Книзі* та короткі аналітичні характеристики.

Далі класифікують господарську операцію з точки зору доходів чи витрат і роблять запис на відповідну графу позиційним записом. При організації обліку потрібно врахувати, що доходи відображають після відправки продукції покупцям або надходження грошей від замовників, витрати – під час їх здійснення.

У графі «Доходи» відображають надходження або нарахування коштів за реалізовану продукцію (роботи, послуги) надані на сторону та інші доходи. Тут також показують вартість отриманої натуральної плати, доходи від оренди. Тобто, відображають всі надходження фермерського господарства, отримані від реалізації товарів, робіт, послуг, майна, позареалізаційні доходи, тощо. До складу доходів не включають суми податку на додану вартість та акцизного збору, які записують в окремій графі.

У графі «Витрати» відображають вартість придбаних матеріалів, сировини, фабрикатів, заробітну плату найманих працівників, оплату відряджень, амортизацію та інші витрати. Куплені матеріальні цінності одразу вважаються витраченими на виробництво, хоч на практиці дані цінності не завжди витрачаються одразу по придбанні.

За умови, що залишки матеріалів (запаси) залишаються на складах на наступний звітний період, на їх вартість зменшують витрати та коректують фінансовий результат. Проводять цю операцію в кінці року при складанні звітності.

Одночасно з веденням *Книги* потрібно вести аналітичний облік. Це зумовлено необхідністю відображення основних засобів, розрахунків, руху коштів.

За потреби ведуть *Відомість обліку витрат виробництва*, *Відомість обліку оплати праці* (при використанні найманої праці), *Відомість обліку розрахунків* тощо.

Основні засоби обліковують у *Відомості обліку основних засобів*, в якій кожний об'єкт записують окремим рядком. Необхідність аналітичного обліку майна зумовлена тим, що витрати на їх придбання у *Книгу* не записується, бо це не поточні витрати, за якими ведеться синтетичний книжковий облік, а капітальні вкладення. У *Книгу* записують тільки їх вартість в сумі нарахованої амортизації (зносу), що припадає на звітний період для визначення річного результату.

Тварин обліковують у окремій *Відомості обліку тварин* (для господарств, спеціалізованих на їх вирощуванні), відображаючи наявність та рух поголів'я (приплід, купівля для основного стада, переведення в групи, списання, падіж, забій тощо). Придбання і реалізацію тварин (якщо вони не входять до складу основних засобів) записують у *Книгу* як доходи та витрати, аналогічно з матеріальними цінностями.

Різниця між підсумком граф «Доходи» і «Витрати» з врахуванням початкового сальдо становить фінансовий результат діяльності фермера. Підсумки за графами «Податкове зобов'язання за ПДВ» та «Податковий кредит за ПДВ» використовуються при складанні податкової декларації.

У *Книзі обліку доходів і витрат* фінансовий результат можна визначити на будь-яку дату шляхом порівняння сум доходів і витрат. Це зумовлено тим, що всі записи доходів і витрат ведуться практично в момент здійснення їх.

Даною *Книгою* доцільно користуватися невеликим фермерським господарством, які здійснюють розрахунки, переважно, у готівковій формі одночасно з надходженням матеріальних цінностей.

Перевагою *Книги обліку доходів та витрат* є її простота. Ведення *Книги* не вимагає спеціальної підготовки, вона легка і зрозуміла в користуванні, так як записи здійснюються без взаємозв'язку господарських засобів та джерел. За нею можна отримати відомості про хід господарського процесу, скласти декларацію про доходи та про ПДВ.

Недоліком ведення *Книги* є те, що в ній обмежені можливості арифметичного контролю інформації, так як записи про доходи і витрати не пов'язані між собою (безсистемні). Це обмежує використання інформації з метою прийняття управлінських рішень, обґрунтування одержання кредитів, контролю за дебіторською і кредиторською заборгованістю тощо. В процесі господарської діяльності виникають операції за розрахунками, нарахуваннями та виникненням заборгованості, які не пов'язані з доходами і витратами, наприклад, утримання податків із заробітку найманих працівників, сплата податку на додану вартість тощо, а для запису цих операцій не передбачено граф. У *Книзі* неможливо відобразити рух грошових коштів, наприклад, внесення та отримання готівки з банку, що значно послаблює контрольні функції обліку. Для *Книги обліку доходів і витрат* характерно те, що доводиться робити багато приміток, фінансовий результат визначати за рядом уточнень, а складання фінансового звіту не обходиться без повного перегляду записів та подальшого їх групування.

Ці недоліки усуваються при веденні реєстру Журнал реєстрації господарських операцій. При дещо вищій трудомісткості, ніж для *Книги* тут забезпечується автоматичний контроль арифметичних помилок, ведення записів максимально пристосоване для складання форм балансу і звітності.

Журнал ведеться за принципом подвійного запису з використанням рахунків бухгалтерського обліку, що шляхом простих обчислень дає змогу визначити фінансовий результат та одержувати інші необхідні дані. Його створено на основі класичного бухгалтерського реєстру Журнал-Головна, який ведеться за правилом, що кожній статі бухгалтерського балансу повинен відповідати окремий рахунок в основному бухгалтерському реєстрі.

Вимоги до ведення *Журналу* для фермерських господарств затверджені Інструкцією. За формою *Журнал* може бути різним: простим чи з веденням рахунків типового Плану. Обидва ці облікові реєстри в

своїй основі мають рахунки. Відмінності полягають у тому, що у простому *Журналі* реєстрації рахунки умовні (спеціальні), укрупнені за економічним змістом. Цим рахункам не присвоюють номери, для них не є обов'язковою термінологія *дебет та кредит*, здійснюється проста кореспонденція рахунків через обмежену їх кількість (тільки 9, тоді як для спрощеної форми *Журналу* передбачено біля 20 рахунків для обліку господарської діяльності).

Ведення *Журналу реєстрації* з використанням рахунків типового Плану передбачає, що господар самостійно визначає, якими рахунками користуватися, в залежності від інтенсивності його господарського життя, але бажано мати найнеобхідніший їх перелік, щоб не робити повторних записів.

Стандартні рахунки обов'язково мають дебетову та кредитову ознаки, тут у розрізі кожного рахунка записують операції на дебеті та кредиті. Між стандартними рахунками здійснюється типова кореспонденція. Ведення *Журналу* за типовими рахунками є варіантом спрощеної форми обліку.

Надалі ми розглядатимемо тільки *Журнал* з умовними рахунками.

Перед здійсненням записів у *Журналі* нумерують сторінки, прошнуровують і скріплюють печаткою (якщо дані господарського обліку підлягають зовнішній перевірці). Рахунки відкривають на початок заснування фермерського господарства, а в подальшому – на 1 січня поточного року.

Першим записом до *Журналу* переносять вступний баланс за кожною статтею та загальним підсумком. Розноску статей балансу здійснюють на певні рахунки, тобто виводять за сальдо на початок періоду (року) за рахунками.

Наприклад, за даними вступного балансу переносять всі статті активу і пасиву (табл. 3.4).

Сума обороту початкового сальдо за рахунками *Журналу реєстрації* (гр. 21) відповідає підсумку вступного балансу – 15070.00 грн. Перезапис даних з вступного балансу у *Журнал* зроблено вірно.

Якщо облік уже налагоджено, то в наступному році першим записом до *Журналу* переносять залишки рахунків з попереднього періоду.

Всі подальші документи проводять по *Журналу* в хронологічному порядку, для чого передбачена графа 1, суцільна нумерація господарських операцій зберігається до кінця господарського року. По графі 2 записують дату здійснення операції або дату запису у *Журнал*.

Таблиця 3.4

Перезапис статей вступного балансу на початкове сальдо рахунків
Журналу реєстрації господарських операцій

Вступний баланс		Рахунки Журналу реєстрації	
<i>Статті активу</i>	<i>Сума</i>	<i>Назва рахунка</i>	<i>Сума</i>
Основні засоби	10900,00	рахунок «Основні засоби» гр.16	10900,00
Оборотні засоби	139800,00	рахунок «Витрати» гр.4	3900,00
Грошові кошти	135080,00	рахунок «Поточний рахунок» гр.10	135080,00
		рахунок «Розрахунки з бюджетом» гр.6	820,00
<i>Статті пасиву</i>	<i>Сума</i>		
Власні джерела	10700,00	рахунок «Власний капітал» гр.15	10700,00
Залучені джерела	140000,00	рахунок «Розрахунки з організаціями та особами» гр.9	140000,00
Баланс	150700,00	рахунок «Сума обороту» гр.21	150700,00

Зміст господарських операцій (графу 3) може викладатися довільно (можна деталізувати закуплені матеріальні цінності, позначати їх характерні особливості, показувати обсяги у властивих тому чи іншому продукту натуральних одиницях виміру та інше). Записи роблять на підставі первинних та зведених документів так, щоб можна було зрозуміти суть операції і підставу для її проведення з посиланням на документ.

Журнал має такі рахунки: Фінансові результати (Витрати, Доходи), Розрахунки з бюджетом, Розрахунки з організаціями та особами, Поточний рахунок, Готівка, Власний (Статутний) капітал, Основні засоби, Знос основних засобів, Витрати за рахунок доходу, та контрольний (балансовий) рахунок Сума обороту.

Методика записів на рахунках. Записи виконують по мірі здійснення господарських операцій. По кожній операції сума записується двічі – на дебеті та кредиті (в парну і непарну графу), тим самим зберігається принцип подвійного запису та показується зміна засобів і їх джерел.

Контроль записів здійснюється при визначенні оборотів за кожним рахунком *Журналу*. Суми оборотів за надходженнями «+» і видатками «-» (за парними, дебетовими і непарними, кредитовими графами) повинні бути рівні між собою та сумою проведених протягом періоду документів – графою 21, а також відповідними підсумками допоміжних відомостей аналітичного обліку. Якщо дані не співпадають, потрібно здійснити перевірку розноски первинних документів. Причиною можуть бути

недостовірні записи чисел, записи чисел в інші графи, плутанина з «надходженням» і «вибуттям», пропуск в розносці.

Рівність підсумків, проте, не гарантує цілковитої достовірності розноски документів, так як можливі їх пропуски, помилки в проводках чи сумах. Корисним у цьому випадку буде так званий трикутний контроль, коли записи одного документа здійснюють в *Журнал* та у *Відомість* і зразу ж контролюють.

На рахунку «*Витрати*» записують суми, використані на придбання виробничих запасів (насіння, корми, паливо тощо), оплату послуг і робіт зі сторони, проценти за банківські кредити, оплату праці найманих осіб. Запис у витрати роблять під час проведення фактичної оплати, або при надходженні цінностей (тобто виникненні грошових зобов'язань) – за подією, яка відбулася першою: оплата чи нарахування.

На рахунку «*Доходи*» записують суми, отримані від реалізації товарів, робіт, послуг та позареалізаційні надходження (проценти, дивіденди, орендна плата тощо отримані). Запис роблять по мірі надходження коштів. Якщо послуга надана, а оплата ще не надійшла, використовують рахунок «Розрахунки з організаціями та особами».

На рахунку «*Розрахунки з бюджетом*» записують суми податкового кредиту та податкових зобов'язань, які виникають під час розрахункових операцій. При придбанні товарно-матеріальних цінностей чи одержанні послуг зі сторони вартість матеріалів (робіт, послуг) включають до витрат господарства (рахунок «*Витрати*», гр.4) без суми ПДВ, а суму ПДВ, зазначену в документах постачальника, записують на рахунок «Розрахунки з бюджетом»(гр.6). Даний рахунок використовують для контролю розрахунків з бюджетом за непрямыми податками (ПДВ, акцизний збір) та складання податкової декларації.

При реалізації власної продукції виручку без ПДВ записують на рахунок «*Доходи*»(гр.5), а на рахунок «Розрахунки з бюджетом»(гр.7) – суму ПДВ, яку господарство має перерахувати до бюджету. Позитивна різниця між графами 6 і 7, включаючи решту на початок звітного періоду, показує суму ПДВ та інших платежів, які господарство має перерахувати до бюджету, а в протилежному випадку – одержати кошти з бюджету.

При реалізації продукції, за якою сплачується акцизний збір, його суму, що підлягає сплаті до бюджету, записують на рахунок «*Витрати*» (гр.4) і рахунок «Розрахунки з бюджетом» (гр.7), а при сплаті – на рахунок «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) і рахунок «*Поточний рахунок*» (гр.11).

На рахунку «*Розрахунки з організаціями та особами*» відображають стан розрахунків господарства. У графі 8 цього рахунка відображають заборгованість, яку має сплатити господарству інша юридична чи фізична особа, та суми, перераховані (сплачені) господарством в погашення власної заборгованості іншим організаціям (особам), а в графі 9 зазначають виникнення заборгованості господарства та погашення боргу іншими організаціями. Контроль за станом розрахунків з конкретними юридичними та фізичними особами фермер здійснює шляхом порівняння сум нарахування та оплати у графах 8 та 9.

У кінці звітнього періоду визначають стан заборгованості господарства. Для цього у графах 8 і 9 *Журналу* зіставляють виникнення заборгованості та її погашення по кожній юридичній і фізичній особі. При цьому враховують стан заборгованості на початок звітнього періоду. Суми заборгованості на кінець року (окремо господарство та господарству) записують після підсумку операцій за рік.

На рахунку «*Поточний рахунок*» обліковують грошові кошти, що зберігаються на поточному рахунку. На дебеті (гр.10, «+») записують надходження коштів, за кредитом (гр.11, «-») – їх вибуття.

На рахунку «*Готівка*» записують рух готівки. Дебет, графа 12 використовується для запису надходження, а кредит, графа 13 – для вибуття готівкових коштів господарства.

На рахунку «*Власний капітал*» обліковують рух власного капіталу. На дебеті, графа 14 показують його зменшення, а на кредиті, графа 15 – збільшення.

На рахунку «*Основні засоби*» показують основні засоби господарства. Придбання основних засобів відображають на дебеті (гр.16) – вартість об'єктів без податку на додану вартість. Тут же показують витрати на будівництво і виготовлення основних засобів або закладку багаторічних насаджень власними силами. За кредитом (гр.17) показують зменшення вартості основних засобів. Витрати на придбання основних засобів за економічним змістом є операціями капіталовкладень, тому їх не записують на поточний рахунок «*Витрати*».

На рахунку «*Знос основних засобів*» показують нарахування амортизації. По графі 18 записують зменшення амортизаційних відрахувань, а по графі 19 – нарахування амортизації. Амортизацію (знос) включають у витрати, відображаючи на рахунку «*Витрати*» (гр.4, «+») і рахунку «*Знос основних засобів*» (гр.19, «-»).

На рахунку «*Витрати за рахунок доходу*» відображають витрати, які не входять до складу поточних витрат та капіталовкладень, а є

витратами за рахунок доходу. До таких витрат відносять витрати фермера на особисте споживання.

Наприклад, при закупці шафи використовують: рахунок «Витрати за рахунок доходу» (гр.20, «+») і кредит рахунка «Поточний рахунок» (гр.11, «-»).

Для контролю за логічним і арифметичним змістом запису операцій у *Журналі реєстрації* використовується рахунок «Сума обороту» (гр.21, «=»). Запис на цьому рахунку виводиться таким чином: сума всіх дебетових записів (парні графи зі знаком «+») повинна бути рівна сумі всіх кредитових записів (непарні графи зі знаком «-») і дорівнювати запису по рахунку «Сума обороту» (гр.21).

Для контролю записів за місяць, крім перевірки запису кожної операції, використовують таку рівність: місячні записи за дебетовими оборотами (парні графи зі знаком «+») рівні кредитовим оборотам (непарні графи зі знаком «-»), та сумою запису по графі 21 На рахунку «Витрати за рахунок доходу» здійснюють вертикальний та горизонтальний контроль поточних та підсумкових записів *Журналу*.

Треба зауважити, що такий контроль має більше арифметичне значення, так як економічний зміст операції таким чином не завжди перевіряється. Для економічного контролю користуються таблицями типових проводок простого обліку. За певний період, як правило, місяць, рік, визначають обороти по рахунках і визначають сальдо (залишки), за якими складають баланс, що має назву *оборотного балансу*. Він контролює поточні записи у *Журналі реєстрації*, характеризується великою наочністю та зручністю. Періодичність завершення записів на рахунках (підбиття граф) залежить від періодичності подання звітності та необхідності визначення фінансових результатів.

У кінці року за даними *Журналу* розраховують фінансовий результат фермерського господарства. Перевіряють правильність усіх записів *Журналу реєстрації*. Для цього проводять повну інвентаризацію майна та розрахунків. Визначають залишки матеріальних цінностей та незавершеного виробництва на кінець року для визначення фактичного розміру витрат.

Фактичний розмір витрат визначають шляхом коректування витрат визначених на рахунку «Витрати» (гр. 4). Отриманий підсумок коректують на дані інвентаризації, яку проводять в кінці року. Виявлені залишки матеріалів, незавершене виробництво, оцінку молодняку на кінець року порівнюють з залишком на початок року і отримують фактичні витрати.

Далі виводять сальдо за рахунками *Журналу*, які є основою для складання заключного балансу. Для визначення сальдо (залишків) на рахунках на кінець звітної періоду до підсумків початкових сальдо додають дебетові обороти і віднімають кредитові. Загальний фінансовий результат обчислюється як різниця підсумків рахунків «Доходи» (гр. 5) та «Витрати» (гр. 4) з врахуванням початкового сальдо за ними.

При потребі, одночасно з синтетичними записами *Журналу* ведуть *Відомості аналітичного* обліку основних засобів, тварин та птиці, багаторічних насаджень, витрат виробництва. Наявність матеріальних запасів відображають в *Інвентаризаційних описах, Відомості обліку незавершеного виробництва*. Стан розрахунків з різними організаціями коли їх обсяг значний, нарахування оплати праці обліковують у *Відомості обліку розрахунків*.

На підставі записів *Журналу* складають необхідну звітність (податкову декларацію, розрахунок акцизного збору, бухгалтерську звітність) та здійснюють оперативне керівництво.

Облік з використанням *Журналу реєстрації*, як правило, рекомендується фермерським господарствам, які мають значні власні засоби, залучають працівників зі сторони, ведуть як готівкові, так і безготівкові розрахункові операції. Він дає змогу отримувати інформацію не тільки про рух і наявність засобів, але і джерел їх утворення.

Переваги ведення *Журналу реєстрації. Журнал реєстрами господарських операцій* за простою системою показує засоби і джерела в економічному групуванні, ведення записів у ньому не вимагає спеціальної кваліфікації, арифметичний контроль записів збережений на кожному етапі. *Журнал* за повнотою записів наближений до класичного обліку, надає інформацію, необхідну для оперативного управління, складання і подання звітності. Це зумовлено тим, що він ведеться за принципом подвійного відображення.

При ведення обліку за допомогою *Журналу реєстрації* забезпечено три рівності

- ідентичність сум вступних сальдо за рахунками,
- ідентичність дебетового і кредитового оборотів (парних «+» та непарних «-» граф) та балансуючого рахунка,
- ідентичність сум кінцевих сальдо (залишків) за рахунками.

Ці рівності дають змогу використовувати *Журнал* для складання фінансової звітності.

Недоліки *Журналу реєстрації*. Певні незручності при веденні обліку в *Журналі* викликає те, що деякі статті його є «котловими» і для потреб оперативного управління, а також звітності не обійтися без вибірок та додаткових групувань. Дещо складними у веденні є рахунки розрахунків, відображення сум податків, послідовність визначення фінансових результатів. Ці недоліки спричинені не так недосконалістю *Журналу*, як тим, що облік є моделлю багатогранного господарського життя.

Отже, «*Книга обліку доходів і витрат*» чи «*Журнал реєстрації господарських операцій*» при простій системі ведення обліку є основними обліковими регістрами, організаційною основою побудови обліку. Враховуючи перелічені переваги та недоліки різних форм ведення обліку у малих підприємствах, фермери мають змогу вибирати для себе оптимальний варіант основного облікового регістру. Переваги того чи іншого облікового регістру перед початком ведення обліку слід уважно проаналізувати, і зваживши власні можливості, обрати один із них.

Якщо фермер не може придбати «*Книгу обліку доходів і витрат*» чи «*Журнал реєстрації господарських операцій*» виданих високим друком, він може пристосувати для цієї мети будь-яку іншу книгу чи зошит. Але бажано, щоб ведення обліку в пристосованих регістрах не стало правилом, це можна дозволити лише на період становлення фермерських господарств, поки асоціація фермерів забезпечить їх бухгалтерськими регістрами і документами, виготовленими друкарським способом.

3.4. Ведення записів у регістрах аналітичного обліку

В регістрах синтетичного обліку вказують загальний вартісний вимір господарської операції, як правило, зовнішньої, тобто такої, що виходить за межі господарства. Синтетичні дані характеризують фінансовий стан господарства, за ними визначають результати господарської діяльності. Це дуже важлива інформація для фермера, але в процесі управління господарством йому потрібно знати детальні складові синтетичного обліку та мати уявлення про внутрігосподарські операції.

Для деталізованого запису інформації і розшифрування найбільш важливих факторів (перелік основного майна, худоби, отриманих цінностей) використовують регістри аналітичного обліку. Аналітичний

облік ведеться за натуральними та вартісними показниками, а при необхідності вказують і інші характеристики (вік, стать, рік придбання, сорт тощо).

Можливість та необхідність ведення, а також обсяг аналітичного обліку визначається самим фермером. Власник може обмежитися тільки обліком майна, а може вести аналітичний облік реалізації, розрахунків, виробничих витрат тощо.

Регістрами аналітичного обліку для фермерського господарства є *Відомості, книги, картки, описи*, які використовують сільськогосподарські та малі підприємства. Так як ведення аналітичного обліку не регламентується, для нього можна використовувати пристосовані реєстри.

Господарські операції в облікових реєстрах аналітичного обліку відображають на підставі первинних документів (записи проводять окремо, з переліком особливих прикмет вік, масть, жива вага, кличка тощо. Це здійснюють у аналітичній *Відомості обліку тварин та птиці*).

Для відображення операцій у аналітичному обліку відкривають окремі аналітичні рахунки для обліку певних видів предметів, операцій, розрахунків (відповідна *Відомість, картка* тощо).

Використання інших необхідних відомостей для аналітичного обліку у фермерському господарстві аналогічне. Так, у *Відомості обліку витрат виробництва* виділяють окремо сторінки для обліку певного виду продукції і матеріалів, де записують їх надходження та вибуття у натуральному і вартісному вимірі. Окремо ведуть записи за купленими матеріальними цінностями.

Відомість обліку грошових, коштів і розрахунків передбачає ведення аналітичних рахунків готівки, безготівкових коштів, розрахунків з організаціями тощо. Кожен рахунок у *Відомості* має завчасно встановлені графи, пристосовані для запису операцій або руху господарських засобів.

Рахунок аналітичного обліку, як і синтетичного, розділено на дві частини надходження і вибуття (збільшення, дебет і зменшення, кредит). Як правило, на кожную частину рахунка відводять цілу сторінку (тоді на розвороті аналітичного рахунка маємо одну сторінку – дебет, другу – кредит, що робить зручним спостереження за змінами факту чи явища)

На практиці застосовують різні форми аналітичного рахунка, залежно від того, які види засобів обліковують і в якому групуванні вони необхідні для оперативного керівництва господарством, складання звіту. Так, в *Інвентарному описі* засоби розміщують в переліку за черговістю,

необхідною для формування статей балансу, у *Відомості витрат виробництва* (чи *Відомості обліку доходів та витрат*) – за статтями витрат, необхідних для складання. Визначений порядок розміщення аналітичних рахунків наводять у вигляді змісту на першій сторінці у регістрах аналітичного обліку із зазначенням сторінок, відведених для окремих засобів чи джерел.

Перед початком записів на аналітичних рахунках виводять початкове сальдо, яке переносять із *Інвентаризаційного опису* та зв'язують із даними синтетичного обліку *Журналу*. Загальна сума сальдо, виведених на початок року на рахунках аналітичних регістрів, повинна дорівнювати відповідним синтетичним рахункам та показникам балансу, який характеризує стан засобів господарства на початок року. Далі на підставі первинних документів записують господарські операції, що відбуваються протягом року.

Контроль за правильністю записів. Щоб перевірити правильність записів у аналітичних регістрах, треба підрахувати загальну суму записів за місяць по надходженню і видатку за кожним із них. Підбиті за всіма аналітичними *Відомостями* підсумки (дебетові і кредитові обороти) порівнюють з підсумками відповідних записів (оборотів) у синтетичному обліку *Журналу*. Це порівняння показує, на яку суму повинно бути зроблено записи у *Відомостях*, і на яку їх зроблено фактично. Значення повинні бути однаковими.

Зіставлення підсумків записів у *Журналі реєстрації* з підсумками записів по *Відомостях* аналітичного обліку є основним способом контролю, який застосовується при простій системі ведення обліку.

Крім цього, є і інші способи контролю зіставлення обігів і сальдо в *Журналі і Відомостях*, порівняння решток по *Відомостях* і фактично наявності, здійснення документальної взаємоперевірки зовнішніх розрахунків, зіставлення за *Відомостями* місячних і річних підсумків по однорідних або зв'язаних між собою показниках.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Визначити умови за яких ФГ має право не складати баланс?
2. Охарактеризувати особливості обліку у ФГ за простою формою обліку?
3. Опишіть технологічну схему облікового процесу за простою формою в умовах ФГ.

4. Розкажіть про особливості обліку у ФГ за спрощеною формою обліку.
5. Визначити принципи побудови Книги обліку доходів і витрат?
6. Опишіть побудову Журналу обліку господарських операцій.
7. Визначити мету використання реєстрів бухгалтерського обліку при спрощеній формі обліку?
8. Охарактеризуйте просту форму бухгалтерського обліку малих підприємств та особливості її застосування ФГ. Наведіть її переваги та недоліки.
9. З'ясуйте особливості спрощеної форми бухгалтерського обліку малих підприємств та її застосування ФГ.
10. Охарактеризуйте форми бухгалтерського обліку для середніх і великих ФГ.
11. Визначити форму обліку, яка не передбачає виконання бухгалтерських проведення?
12. Назвати принципи нарахування доходів і витрат у ФГ?

Тема 4.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Загальні основи організації обліку та облікова політика фермерського господарства

Порядок ведення бухгалтерського обліку у господарстві – це система методів, способів та заходів що забезпечують впровадження функціонування та подальше вдосконалення обліку, тобто організація обліку як елементу управління.

Організація обліку передбачає практичне вирішення ряду питань, основними з яких є предмет і метод обліку, зв'язок облікового, контрольного і аналітичного процесів, інформаційне, організаційне, правове, технічне забезпечення функціонування обліку.

При організації бухгалтерського обліку в господарстві керуються Законом Про бухгалтерський облік [141] та іншими документами. Основні законодавчі та нормативні акти, що регулюють виробничо-господарську діяльність фермерського (селянського) господарства та враховуються при веденні обліку – це Закони України «Про власність», «Про селянське (фермерське) господарство». Закони щодо конкретного господарства мають певну ланку свого прояву. Такою пов'язуючою ланкою господарства і законодавства є бухгалтерський облік, тому що організація облікового процесу здійснюється на основі та у відповідності до законодавчих актів.

При організації обліку обирають форму ведення обліку, яка передбачає, що запис господарських операцій з носіїв первинного обліку до облікових реєстрів має здійснюватися у відповідності до заздалегідь встановлених правил. Ці правила визначають спосіб ведення записів, характер бухгалтерських проводок, ступінь деталізації об'єкта обліку, співвідношення різних облікових реєстрів, їх структуру, прийоми і послідовність записів та способи визначення результатів.

Для впровадження бухгалтерського обліку в ФГ необхідні певні передумови дотримання чинного законодавства щодо основних принципів обліку, повна самостійність і автономність господарства, неперервність діяльності, яка передбачає, що господарство буде функціонувати в майбутньому, вартісний вимір усіх здійснюваних операцій, можливість періодичного виявлення результатів діяльності.

Організація обліку здійснюється поетапно. Порядок ведення обліку за простої системи зображено на рис. 4.1.

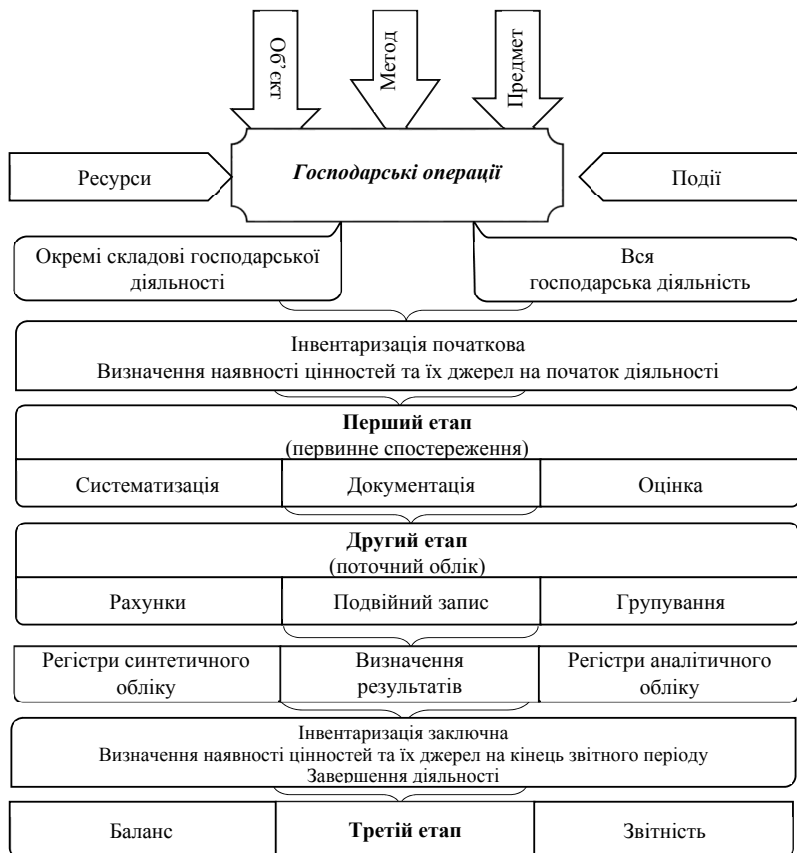

Рис. 4.1. Порядок ведення обліку за простою системою у фермерських господарствах

При функціонуванні обліку одночасно здійснюються два процеси: організація його як системи – вибір облікових процедур і організація управління ним – максимальне пристосування даних, які нагромаджуються в обліку, до мети виробництва. Власне, функціонування обліку це не просто запровадження обліку, а

забезпечення правильного поєднання і взаємодії облікового процесу і факторів господарського життя.

При запровадженні обліку враховують необхідність:

- використання при реєстрації в бухгалтерському обліку всіх господарських операцій позиційного методу чи подвійного запису;
- правильність віднесення доходів і витрат до відповідних звітних періодів;
- незмінність протягом року прийнятої методології відображення господарських операцій і оцінки майна;
- повнота відображення в обліку всіх господарських операцій, а також результатів інвентаризації майна і зобов'язань;
- розмежування в обліку елементів поточних витрат, капітальних та фінансових вкладень, так як кожен з них пов'язаний з іншим і по-різному відбивається в облікових документах, тією чи іншою стороною торкаючись обліку грошових коштів, розрахунків, майна, праці та її оплати, витрат і доходів;
- тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам рахунків синтетичного обліку.

Завдання поточного обліку полягає у тому, щоб правильно відображати протягом року рух ресурсів (засобів і джерел.) Для цього потрібно взяти під повсякденне спостереження хід господарського процесу:

- налагодження обліку для власних потреб, з'ясування наслідків господарювання, використання їх для управління;
- збір даних для зовнішніх користувачів;
- обґрунтування суми податків у бюджет та відрахувань до капіталу та резервів;
- складання і подання звітності.

Завдання поточного обліку, неоднозначні, вимагають відповідного реагування на зміну господарської ситуації. Тому в процесі діяльності відбувається подальше *вдосконалення* обліку.

З наведеного в схемі порядку ведення обліку видно, що організація поточного обліку починається з визначення об'єкту, предмету та методів бухгалтерського обліку, інвентаризації наявного майна та складання вступного (початкового) балансу.

Першим етапом обліку є створення бази інформації. За сукупністю операцій його характеризують як первинне спостереження, що складається з фіксації і вимірювання відповідного господарського факту.

Тут формуються докази для подальших облікових записів, тобто ведеться первинний облік. Для цього застосовують типові форми первинного обліку. Складовими елементами первинного спостереження є документація і оцінка.

Другим етапом є вторинне спостереження, що включає прийоми групування та систематизації господарських фактів, двоїстий запис, рахунки. Вторинне спостереження є поточним обліком. На цьому етапі на підставі первинних облікових документів здійснюється запис в реєстри бухгалтерського обліку.

Третім етапом організації облікового процесу є складання звітності. На цьому етапі здійснюється узагальнення стану господарства за допомогою балансового методу. При цьому фермерське господарство показується з одного боку, за власністю разом з борговими правами, а з іншого – за сукупністю вкладених у господарську діяльність коштів. На заключному етапі ведення поточного обліку проводять заключну інвентаризацію, визначення наявності цінностей та їх джерел на кінець звітного періоду. Звітність використовують для з'ясування відносин між різними об'єктами господарювання (підприємство і держава, банк, контрольні органи).

Формування облікової політики та визначення порядку організації бухгалтерського обліку є обов'язковими внутрігосподарськими нормативними документами, з яких починають облік (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Основні положення та складові формування облікової політики за простої системи обліку

№	Показники	Положення облікової політики	Нормативне регулювання
1	Основні засоби	Порядок формування первісної вартості Строки корисного використання та знос основних засобів. Методи нарахування амортизації. Порядок переоцінки. Облік витрат по утриманню	ПКУ від 2.12.2010 р. №2755 П(С)БО 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» 18.10.1999 р. №242
2	Запаси	Порядок формування первісної вартості оборотних активів Вибір одиниці обліку Облік та умови розподіту ТЗВ Порядок списання на витрати. Порядок оцінки залишків Методи оцінки вибуття цінностей	ПКУ П(С)БО 9 «Запаси» від 20.10.1999 № 246 П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999 № 318

№	Показники	Положення облікової політики	Нормативне регулювання
		Застосування норм усушки та утруски при проведенні інвентаризації цінностей	
3	Грошові кошти	Поточний рахунок Порядок зберігання готівки Порядок визначення ліміту каси	ПКУ НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 № 73 * П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» від 10.08.2000 № 193
4	Розрахунки	Розрахунки з організаціями та особами Розрахунки з бюджетом Розрахунки з найманими працівниками	ПКУ, НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 № 73 * П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність від 25.02.2000 № 39 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» від 8.10.1999 № 237 П(С)БО 11 «Зобов'язання» 31.01.2000 № 20 П(С)БО 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003 № 601
5	Заборгованість	Оцінка і відображення дебіторської та кредиторської заборгованості	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» П(С)БО 11 «Зобов'язання»
6	Власний капітал	Формування власного капіталу створення резервного капіталу порядок формування додаткового капіталу, розподіл прибутку підприємства	Господарський кодекс ПКУ НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 № 73 * П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність від 25.02.2000 № 39
7	Витрати і доходи	Об'єкт витрат, склад витрат, оцінка витрат, методи обліку, постійні витрати, змінні витрати, оплата праці	При оцінці витрат орієнтуються на П(С)БО 16 «Витрати» При оцінці доходів на П(С)БО 15 «Дохід»

№	Показники	Положення облікової політики	Нормативне регулювання
		Склад доходів, визнання доходів, метод визначення виручки та фінансового результату Витрати за рахунок доходу	ПКУ НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 № 73 * П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» від 25.02.2000 № 39
8	Основний податок	Податок платника 4-ї групи (Фіксований сільськогосподарський податок)	ПКУ
9	Складові звітності	Фінансова звітність: Баланс, Звіт про фінансовий результат Звіт про рух грошових коштів Звіт про власний капітал Примітки до річної звітності. Розрахунок податку 4-ї групи (фіксованого сільськогосподарського податку) Розрахунок акцизного збору Декларація з ПДВ Декларація про доходи Звітність про ЄСВ та ПДФО	НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 № 73 * П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» від 25.02.2000 № 39 ПКУ

**розроблено за допомогою ЗВО СВО Бакалавр спеціальності 071 Облік і оподаткування ОО_бд_2018 р.н. ПДАУ*

Для цього по господарству видається Положення (розпорядження) про організацію бухгалтерського обліку і облікову політику господарства. Тут визначається:

- форма обліку (проста чи з подвійним відображенням),
- застосування первинних документів (перелік типових форм),
- спосіб оцінки основних засобів (вказують спосіб, яким користується господарство – за первісною, за справедливою вартістю),
- метод нарахування амортизації (зазначають обраний метод – за нормативним строком експлуатації, за прямолінійним методом),
- особливості обліку матеріальних цінностей (метод оцінки залишків – за вартістю придбання, за поточними цінами),
- особливості обліку витрат виробництва та розподілу непрямих витрат,
- особливості обліку витрат на ремонт (включаються у витрати виробництва чи збільшують вартість відремонтованого об'єкта),

– особливості обліку розрахунків (за чистою реалізаційною вартістю, зі створенням суми резерву),

– визначення вартості незавершеного виробництва (за фактичними витратами на підставі даних аналітичного обліку, нормативним методом)

Облікова політика висвітлюється в примітках до фінансової звітності шляхом розкриття принципів оцінки статей звітності та методів обліку окремих її складових.

Враховуючи нормативні вимоги та власні потреби господаря, облік у фермерському господарстві повинен забезпечувати зовнішніх користувачів і обслуговувати внутрішньогосподарські потреби. Для цього його інформація поділяється на дві частини, які називаються фінансовим та виробничим (управлінським) обліком.

Фінансовий облік охоплює вартісні відносини господарської діяльності фермера, обліковує ті операції, що виходять за межі господарства та характеризують загальний фінансовий стан. В Україні ведення фінансового обліку є обов'язковим для всіх господарств та підприємств. Його завдання полягає у фіксуванні витрат і доходів, стану заборгованості, розміру вкладень, джерел фінансування, визначення прибутку господарства. Тут формується база даних для зовнішніх щодо підприємства користувачів – бюджету, податкових органів, банків, постачальників та покупців тощо.

Для ведення фінансового обліку у фермерському господарстві застосовують реєстр синтетичного обліку – *Журнал реєстрації господарських операцій*. У ньому ведуть записи операцій, які здійснюються за межами господарства, що обов'язково мають вартісне документальне підтвердження та характеризують господарську діяльність. Тут не фіксують внутрішньогосподарське споживання та оборот, так як вони не впливають на фінансові результати.

Для щоденних потреб господаря дані фінансового обліку надто узагальнені, щоб за ними характеризувати якусь певну продукцію чи вид послуг. Необхідна деталізація обліку для оперативної оцінки конкретних господарських ситуацій. Ця інформація нагромаджується у виробничому (управлінському, внутрішньогосподарському) обліку.

Виробничий облік забезпечує господаря інформацією для вирішення питань виробництва і реалізації, планування і аналізу, а в загальному підсумку – отримання оптимального рівня прибутку з регулюванням його складових. Тут відображають наявність і рух виробничих ресурсів, при необхідності обчислюють собівартість, виявляють результати діяльності галузей виробництва (рільництво, тваринництво, промисли).

Систематизація облікової інформації витрат за видами, результатів за джерелами розкриває можливості ефективного ведення господарства шляхом здійснення господарсько-виробничого управління.

Виробничий облік оперує не тільки вартісними, але і натуральними показниками, які не обов'язково мають документальне підтвердження, а базуються на попередній оцінці, прогнозах. Тут обліковують внутрігосподарське споживання, складають натуральний баланс виробництва (надходження та канали використання) тощо. Таким чином, виробничий облік забезпечує контроль за конкретними ланками діяльності, дає змогу виявляти порушення у наміченому ході виробництва та своєчасно впливати на ці явища, визначати перспективи подальшого розвитку.

Для виробничого обліку використовують реєстри аналітичного обліку: *Відомості (Книги), картки, Інвентаризаційні описи*, різні розрахунки та реєстри. Ведення його не регламентується, але він є важливою галуззю знань для кожного, хто планує успішно вести своє господарство.

Відмінності фінансового та виробничого обліку проявляються у методиці обліку витрат. У фінансовому обліку фіксують тільки документально підтверджені витрати по господарству – з метою визначення фінансового результату та складання звітності. В управлінському обліку витрати обліковують детально – за галузями, видами продукції з метою визначення собівартості (внутрішньої ціни) на кожен вид продукції, робіт, послуг. Порівняння властивостей цих видів обліку наведено в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Порівняння властивостей фінансового і виробничого обліку

Галузі порівняння	Фінансовий облік	Виробничий облік
Користувачі	Особи і організації поза господарством	Фермер
Облікові записи	Подвійні	Прості, подвійні
Норми	Згідно законодавства	Без обмежень
Вимірники	Грошові, натуральні	Будь-які зручні одиниці
Об'єкт аналізу	Господарство	Галузі, продукція, господарство
Звітність	Періодична фінансова	За потребою оперативна, статистична, фінансова
Надійність	Об'єктивність, відображення минулого	Прогнозованість, орієнтація на майбутнє

Як бачимо, відмінності є за кожною галуззю порівняння. Але наявні і спільні риси, так як виробничий облік використовується на потреби фінансової звітності.

Здебільшого, для фінансового і виробничого обліку користуються однією інформацією за різним групуванням.

Такий методологічний підхід (роздвоєння складових) до побудови поточного обліку дозволяє з незначною трудомісткістю, але загальноприйнятою достовірністю визначати фінансові результати та складати фінансову звітність господарської діяльності, самостійно регулювати кількість об'єктів обліку для виконання усіх покладених на нього завдань.

Відповідальність за організацію та ведення обліку, своєчасне і якісне складання необхідних доказових документів, повне і систематичне відображення їх в бухгалтерському обліку, достовірність даних, наведених в документах, несуть особи, які склали і підписали ці документи – тобто власник і бухгалтер. На невеликих підприємствах, що підтверджено законодавче, власники можуть самі організувати і вести облік, тому *відповідальність за стан облікової роботи у господарстві покладено на фермера.*

4.2. Відкриття у банку поточного рахунку

Якщо підприємець хоче скористатися всіма можливостями ведення бізнесу та максимально ефективно проводити взаємовідносини із контрагентами, то відкриття поточного рахунку в банку має бути.

Перш ніж перейти до конкретних дій, необхідно визначитися із банком, у якому відкривати рахунок, вибрати надійний банк, робота якого з надання послуг обслуговування поточних рахунків клієнтів грамотно оптимізована. Адже, якщо банк не буде своєчасно виконувати вказівки власника рахунку, то він не зможе виконувати зобов'язання перед контрагентами. На нашу думку, можна зробити обґрунтований вибір, проаналізувавши інформацію з офіційних рейтингів банків України. Можна проаналізувати рейтинги за різними показниками та зробити вибір.

Порядок відкриття поточного рахунку регламентується «Інструкцією про порядок відкриття, використання та закриття рахунків у національній та іноземних валютах» затвердженою постановою правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492.

Для фізичної особи-підприємця, використання особових рахунків для ведення підприємницької діяльності заборонено.

Фермерське господарство відповідно до чинного законодавства має право відкрити у банківських установах рахунки для зберігання коштів, ведення касових операцій, депозитних, кредитних і розрахункових операцій.

Фінансові відносини між фермерським господарством та банком виникають на підставі договору (про відкриття поточного рахунку, про ведення розрахунково-касових операцій).

Фермерське господарство може відкрити рахунок в національній та іноземній валюті. Рахунки можуть бути відкриті у будь-яких банках за вибором власника фермерського господарства за згодою цих банків. Операції за рахунками здійснюються після отримання повідомлення банком від податкового органу про взяття цих рахунків на облік.

Поточний рахунок використовується для розрахунків з юридичними особами згідно загальної платіжної дисципліни в країні та зберігання вільних грошових коштів. На залишки коштів за поточним рахунком нараховуються відсотки у встановленому порядку. Нарахування відсотків здійснюється щомісячно і сума їх зараховується на поточний рахунок господарства, є його доходом.

Для відкриття поточного рахунку фермерському господарству у банку, особа, на ім'я якої засноване фермерське господарство та оформлений документ на землю господарства (господар), подає у банк такі документи, перелічені в табл 4.3.

Таблиця 4.3

Документи для відкриття поточного рахунку

Відкриття поточного рахунку для	
фізичної особи підприємця	юридичної особи
Заява на відкриття поточного рахунку	Заява на відкриття рахунку, підписана керівником.
Завірену виконкомом або нотаріусом копію свідоцтва про держреєстрацію.	Копія свідоцтва про держреєстрацію юридичної особи, завірену нотаріусом або виконкомом.
Копію довідки про взяття на облік у податковій, що завірена посадовою особою податкової, нотаріусом або службовцем банку.	Копія установчого документа (статут, засновницький договір), завірена нотаріусом або органом, що його видав.
Копію довідки про реєстрацію підприємця у Пенсійному фонді, завірену службовцем банку, нотаріусом або робітником пенсійного.	Копія довідки про внесення юридичної особи до ЄДРПОУ, завірена нотаріусом, робітником банку або органом, що її видав.

Відкриття поточного рахунку для	
фізичної особи підприємця	юридичної особи
Картку зі зразками підписів, завірену нотаріусом або службовцем банку.	Копія довідки про взяття на облік у податковій, завірена податковою, нотаріусом або робітником банку.
Копію довідки про взяття на облік у Фонді Соціального Страхування від Нещасного Випадка (для тих хто використовує працю найманих робітників). Якщо ні, то відмітка про це робиться у розділі «Додаткова інформація».	Картка зі зразками підписів осіб, що будуть мати право підписувати платіжні документи та відтиском печатки підприємства, завірена нотаріусом.
	Копія довідки про реєстрацію юридичної особи у ПФУ, завірену робітником пенсійного, нотаріусом або банківським службовцем.
	Копія страхового свідоцтва про реєстрації в Фонді Соціального Страхування, завірену його представником або, нотаріусом або банківським службовцем.
Договір на розрахунково-касове обслуговування.	

Власник рахунку може надавати право розпоряджатися ним будь-якому члену фермерського господарства, для чого складається доручення на розпорядження рахунком, яке засвідчується нотаріально. В такому разі в установу банку подається тимчасова картка зі зразком підпису цієї особи, яка підписується власником рахунку, з зазначенням дати, реєстрового номера доручення і терміну його дії, яка не засвідчується нотаріально.

Протягом трьох днів фермеру необхідно подати інформацію до податкової про відкриття рахунку і так же про закриття.

На оригіналі документу на право користування землею головний бухгалтер установи банку робить відмітку про відкриття поточного рахунку, після чого оригінал повертається власнику фермерського господарства, а в установі банку залишається копія цього документу.

Кошти з поточного рахунку фермерського господарства списуються тільки за письмовим розпорядженням власника рахунку, або за рішенням суду, якщо іншого не передбачено договором з банком.

Для оформлення банківських, фінансових операцій фермер в різні періоди своєї діяльності може користуватися наступними типовими формами грошових і розрахункових облікових документів, згідно з правилами, встановленими НБУ, а саме:

- чековою книжкою – на одержання готівки в банку,
- розрахунковими чеками – для оформлення розрахунків з торговими організаціями,
- заявою на одержання банківського кредиту,
- платіжним дорученням на перерахування грошей з поточного рахунку в банку для розрахунків з постачальниками,
- платіжною вимогою-дорученням,
- рахунком-фактурою, виписками з поточного рахунку,
- заявою на відкриття акредитиву;
- векселями;
- акредитивами;
- інкасовими дорученнями.

Усі види документів, які проходять через поточний рахунок фермерського господарства, повинні мати такі реквізити:

- назва і номер розрахункового документа;
- дата його виписки;
- назву платника та одержувача, їх місцезнаходження та банківські реквізити;
- сума платежу;
- мотиви перерахування чи одержання коштів;
- підписи відповідальних осіб та печатку.

Періодично, протягом місяця, установа банку видає власнику рахунку *виписки* (меморіальні ордери) з його поточного рахунку, де вказуються залишки коштів, їх надходження та списання окремо за кожним розрахунковим документом. Господар лише перевіряє правильність записів і наявність підтверджуваних документів на рух сум за поточним рахунком.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, стає дуже актуальним дистанційне управління банківськими рахунками через інтернет, або через інші засоби зв'язку. Однією з найпоширеніших таких систем є система «Клієнт-банк», завдяки якій можна управляти своїм банківським рахунком (робити грошові перекази, формувати банківські виписки), не виходячи з офісу. Для того, щоб почати використовувати таку можливість необхідно укласти з банком договір на обслуговування системи «Клієнт-банк».

4.3. Вступний баланс фермерського господарства

Ведення обліку починається з визначення фермером свого майнового стану. Цей процес можна здійснити ще до офіційної реєстрації господарства як юридичної особи, що дає змогу оцінити наявні ресурси. Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» майно фермера становить його власність. Для цього складається опис майна фермера і на підставі цих даних складається вступний баланс за зразком із МР № 189 (табл 4.4) [181].

Визначають початковий майновий стан шляхом складання вступного балансу. Його складають на підставі інвентаризації, під час якої враховують та описують все майно в кількості та за вартістю.

Таблиця 4.4

Опис майна Селянське (фермерське) господарство

на _____ 20_ р.

№ п/п	Найменування	Одиниця виміру	Кількість	Первісна вартість	Знос	Залишкова вартість
	Основні засоби					
	Разом					
	Матеріали				X	X
	Разом				X	X
	Гроші				X	X
	Разом				X	X
	Заборгованість господарству				X	X
	Разом				X	X
	Всього					
	Заборгованість господарства				X	X
	Разом				X	X

Голова селянського (фермерського) господарства

_____ (підпис)

_____ П. І. Б.

Дата «__» _____ 200_ р.

Перевірку наявності майна здійснюють за видами у певному порядку, окремо записують будівлі, господарський реманент, види і групи худоби, кожен вид продукції, матеріалів тощо.

Наявність майна в натурі встановлюють простим перелічуванням, зважуванням, іншими замірами. Вартість визначають на підставі документів, що засвідчують вартість цього майна, а при відсутності таких документів майно оцінюють експертним шляхом, тобто визначають,

скільки таке майно може коштувати при продажі, або як оцінюють подібне майно великі сільськогосподарські підприємства.

Так, вартість майна, отриманого фермерським господарством від реорганізованого колективного сільськогосподарського підприємства (у вигляді майнового паю), вказана в акті, яким оформляється приймання-передача цього майна. В акті записано найменування майна, кількість, первісна і залишкова вартість (балансова вартість за вирахуванням зносу). У вступному балансі показують саме цю оцінку – залишкову вартість.

Якщо майно споруджене власними силами, або було придбано раніше і його вартість не підтверджена документами, її визначають самостійно. При цьому бажано на такі основні засоби також скласти акт, де поряд з іншими реквізитами (назва майна, технічні характеристики) обов'язково вказати час придбання (спорудження) об'єкту та його вартість, яку господар визначив самостійно. Наявність такого документу полегшить ведення обліку, який є в основному документальним (з метою доказовості), та майбутні взаємовідносини з податковими (контролюючими) органами.

Майно, куплене на момент створення фермерського господарства, у вступному балансі враховується за повною вартістю його придбання (включаючи доставку, навантаження, інші витрати, які мали місце).

Наслідки інвентаризації оформляють *інвентаризаційним описом (Відомістю)*. Це докладні описи всіх видів цінностей (запасів), що є у господарстві на певну дату. *Описи та Відомості* можуть бути типової або довільної форми. Але у них обов'язково повинні бути такі реквізити, для основних засобів – рік придбання (спорудження) об'єкту, вартість, ступінь (процент) зносу; для оборотних засобів – одиниця виміру, ціна, вартість. На підставі цих документів складають вступний баланс.

В описі згідно із затвердженими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» – основні засоби відображують за первісною (переоціненою) вартістю, виходячи з кошторисних (розрахункових) чи фактичних витрат на їх будівництво та придбання (доставку, встановлення, реєстрацію тощо), з урахуванням індексації, а на підставі даних про ріці введення об'єктів в експлуатацію та норм амортизації розраховують знос (за відсутності таких даних знос може визначитися, і виходячи із стану об'єкта).

В балансі первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів та їх залишкова вартість наводяться окремо. До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між

первісною (переоціненою) вартістю основних засобів і сумою їх зносу на дату балансу.

Оцінку товарно-матеріальних цінностей, сільськогосподарської продукції, молодняку тварин, птиці, тварин на відгодівлі, незавершеного виробництва здійснюють згідно з положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» за первісною вартістю.

Складання вступного балансу. Для перенесення даних інвентаризації з *Інвентаризаційного опису у Баланс*, описані матеріальні цінності групують відповідно до розділів балансу. У вступному *Балансі* групування може бути довільним, але доцільно дотримуватися загальноприйнятого групування за розділами звітної форми *Балансу*, для порівняння даних на початок діяльності і на кінець облікового періоду.

За активом балансу всі засоби поділяють на основні і оборотні (матеріали, тварини, грошові кошти) та витрати майбутніх періодів; за пасивом – на власні і позичені джерела по видах та доходи майбутніх періодів.

Наприклад, за умовою наскрізного завдання станом на початок діяльності фермерського господарства, за наслідками проведеної інвентаризації встановлено, що фермер має майно, перелік якого наведено в табл. 4.5.

Таблиця 4.5

Інвентаризаційний опис майна фермерського господарства
на початок діяльності

Вид майна	Вартість, грн.	Приналежність майна
<i>Основні засоби:</i>	<i>10900</i>	
трактор Т-25	7400	власне
дві корови	1800	власне
три свиноматки	1500	власне
кінь	200	закуплено на позику
<i>Оборотні засоби:</i>	<i>13980</i>	
насіння пшениці	2000	закуплено на позику
пальне	1900	закуплено на позику
поточний рахунок	135080	отримано позику
дебіторська заборгованість	820	виникла при операції придбання
<i>Всього:</i>	<i>150700</i>	

Згідно з цими даними здійснюють складання вступного балансу (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Вступний баланс фермерського господарства

АКТИВ		ПАСИВ	
Стаття	Сума, грн.	Стаття	Сума, грн.
I. Необоротні активи	10900	I. Власний капітал	10700
Основні засоби	10900	Статутний капітал	10700
II. Оборотні активи	13980	II. Забезпечення наступних витрат і цільове фінансування	-
Виробничі запаси	3900	III. Довгострокові зобов'язання	140000
Дебіторська заборгованість	820	Позика банку	140000
Грошові кошти	135080	IV. Поточні зобов'язання	-
III. Витрати майбутніх періодів	-	V. Доходи майбутніх періодів	-
Баланс	150700	Баланс	150700

Структура балансу наступна. В активі відображають усі наявні цінності. В першому розділі активу показують вартість основних засобів в переліку: трактор (7400 грн.), продуктивна худоба (3300 грн.), кінь (200 грн.). За статтею «Основні засоби» проставляють загальну суму 10900 грн.

В другому розділі активу враховують закуплені оборотні засоби – насіння (2000 грн.), пальне (1900 грн.) у складі виробничих запасів. Відображають дебіторську заборгованість за податковим кредитом на придбані цінності (820 грн.). З суми позики, яку витрачено на придбання коня, насіння, пального залишилось 135080 грн. (140000 грн. - 200 грн. – 1900 грн. – 2000 грн. – 820 грн. = 135080 грн.) – це кошти на поточному рахунку у банку, які записують до розділу «Оборотні активи». За розділом балансу «Оборотні активи» проставляють загальну суму 139800 грн. Загальна сума активу *Балансу* становитиме: $A = 10900 + 139800 = 150700$.

В пасиві показують джерела, за рахунок яких створено активи. До власних засобів відносяться продуктивна худоба, крім коня, якого закуплено на позику. За першим розділом пасиву «Власний капітал» проставляють суму 10700 грн. Далі відображають отриману позику банку

по третьому розділу пасиву «Довгострокові зобов'язання» в сумі 140000 грн. Загальна сума пасиву *Балансу* становитиме $\Pi = 10700 + 140000 = 150700$. Рівність підсумків активу і пасиву $A = \Pi$ забезпечена.

Отже, складений баланс показує наявне майно фермерського господарства і розкриває, за рахунок яких джерел воно створене. Так, залучені джерела у складі джерел складають 93%, а основні засоби у складі майна – 7%.

З балансу можна отримати розгорнуту інформацію за допомогою спеціальних методик, які обґрунтовують граничні показники для кожної статті балансу, показують прийоми аналізу кожної статті та розділу балансу з метою успішного ведення бізнесу.

4.4. Облік основних засобів

Для здійснення своєї діяльності фермерське господарство формує майно, яке може належати йому на праві власності або повного господарського ведення. Майно господарства – це сукупність предметів (цінностей), що складають цілісний майновий комплекс, який забезпечує господарську діяльність. Рух майна, наявного у господарстві, в результаті здійснення господарських операцій з певною метою (отримання нового продукту і прибутку) є підприємницькою діяльністю. Все майно – це засоби господарства, які в залежності від функцій та ролі в процесі господарської діяльності поділяються на основні та оборотні засоби виробництва.

Основними засобами вважають сукупність матеріально-речових цінностей, що використовуються в господарському процесі тривалий час (понад 12 місяців), які поступово зношуються і частинами переносять вартість на вироблену продукцію, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми. Це матеріальні активи, які господарство утримує з метою використання у виробничому процесі, надання в оренду, здійснення функцій управління, соціально-культурного забезпечення.

Завдання бухгалтерського обліку основних засобів полягає в наступному:

- правильне документальне оформлення наявності та стану (надходження, вибуття, передачі, реалізації і ліквідації) основних засобів;
- показ наявних цінностей у відповідності до прийнятої класифікації;
- визначення витрат на ремонт, реконструкцію, ліквідацію;

- визначення зносу, нарахування амортизації, а також збитків від списання не повністю амортизованого обладнання;
- контроль ефективності використання майна за призначенням та його наявністю.

До основних засобів належать будівлі, споруди, машини і устаткування, прилади, техніка, транспортні засоби, інструмент, продуктивна і робоча худоба основного стада, багаторічні насадження, інвентар та інші об'єкти, очікуваний строк використання яких більший одного року. До основних засобів відносяться також капітальні вкладення в багаторічні насадження, на поліпшення земель і в орендовані будівлі, що належать до основних засобів. Класифікація основних засобів за видами наведена в табл. 4.7.

Таблиця 4.7

Класифікація основних засобів

Види основних засобів	Аналітична характеристика
Земельні ділянки	Відображається вартість земельних ділянок
Капітальні витрати на поліпшення земель (у га, на ділянках, де ведуть роботи)	Фіксують витрати на технічні заходи поліпшення земель, здійснюваних за рахунок капітальних вкладень (планування ділянок, корчування площ під ріллю, очищення від каменів, розчистка заростей, очищення водосховищ та інше)
Будинки та споруди	Ведеться запис наявності будинків та споруд, їх структурних компонентів (кожного окремо), житлових будинків
Машини та обладнання	Ведеться запис машин та обладнання
Транспортні засоби	До них належать засоби перевезення людей та вантажів (кожен об'єкт окремо з усіма пристосуваннями, наприклад, автомобіль, запасне колесо, інструменти)
Передавальне устаткування (електролінії, трубо-водо-проводи)	Записи за видами устаткування
Інструменти, прилади та інвентар	Записують знаряддя праці, пристрої для здійснення монтажних робіт, інвентар виробничого призначення, ємності, обладнання охорони праці ті, що мають самостійне призначення
Робоча і продуктивна худоба	Записують тварин за видами робочі коні, воли, продуктивна худоба – корови, бики, племінні жеребці, кобили
Багаторічні насадження	Обліковують всі штучні багаторічні насадження (сад, парк, територія)
Інші основні засоби	Записують всі інші основні засоби

Облік ведеться у відповідності до чинних нормативів з обліку основних засобів за вартісними і натуральними показниками. Вартісні показники є основою бухгалтерських записів, за їх допомогою виводять оцінку основних засобів, заносять на баланс, визначають їх структуру та стан у динаміці, обчислюють розмір зносу та амортизаційних відрахувань.

Щоб визначити ступінь участі основних засобів у формуванні витрат, розрахувати обсяги необхідних капіталовкладень на придбання, а також ступінь їх придатності і зношеності, оцінка основних засобів здійснюється за первісною, відновною, балансовою, залишковою, ліквідаційною тощо вартістю.

Первісна (первинна) вартість – це фактична вартість спорудження чи придбання, за якою основні засоби зараховуються на баланс господарства. Вона складається із витрат на придбання чи створення будівельні та монтажні роботи по спорудженню об'єкта (без непрямих податків), витрат на проектні роботи (для будівель і споруд), придбання, доставка, страхування під час перевезення, установка та налагодження, державна реєстрація (мити, реєстраційні збори), суми непрямих податків, якщо вони не відшкодовуються господарству тощо.

Витрати на сплату відсотків за користування кредитом не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних повністю або частково за рахунок позикового капіталу. Первісна вартість основних засобів зменшується у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта основних засобів. Первісна вартість безоплатно отриманих основних засобів дорівнює їх справедливій вартості на дату отримання.

Відновна вартість – це витрати на створення, будівництва, придбання, транспортування і установлення основних засобів в сучасних умовах за діючими цінами на момент переоцінки. Дана оцінка використовується при переоцінці основних засобів, придбаних раніше, минула вартість яких не відповідає теперішнім цінам і їй необхідно змінити.

Залишкова вартість – це вартість основних засобів у початковій (чи відновній вартості) за мінусом зносу. Це оцінка основних засобів, що показує їх фактичну вартість для господарства її ще називають чистою балансовою вартістю. Залишкова оцінка показує, скільки коштують засоби на даний момент, тобто не враховує ту частину їх початкової вартості, що вже погашена. Якщо залишкова вартість більше, як на 10% вища за справедливу вартість на дату балансу, основні засоби переоцінюються.

Ліквідаційна вартість – це вартість можливої реалізації основних засобів після завершення строку служби. Крім вказаних, використовуються ще оцінки за собівартістю, чистою вартістю реалізації тощо.

Облік у *натуральних* показниках дозволяє отримувати дані про фізичні характеристики, складати натуральний баланс потреби в основних засобах, контролювати зберігання і використання кожного виду майна як інвентарного об'єкту. Натуральною одиницею обліку є *інвентарний об'єкт* – один чи комплекс предметів, призначених для виконання певного виду робіт. Доцільно кожному об'єкту основних засобів присвоювати інвентарний номер, під яким він буде числитися в бухгалтерських документах.

Нумерацію ведуть за кожним найменуванням основних засобів, починаючи з першого номера в порядково-серійній системі. На кожну класифікаційну групу відводять певну кількість номерів з резервом. Інвентарні номери – чотири, п'яти -значні, їх прикріплюють, таврують, наносять фарбою. Насадженням, земельним ділянкам номер не присвоюється. Номери, які присвоюються, є постійними і не надаються іншим об'єктам при вибутті нумерованого. Посипання на інвентарний номер роблять у всіх первинних документах та у аналітичній Відомості обліку основних засобів.

Процес бухгалтерського обліку основних засобів за простої системи обліку зображено на рис. 4.2.

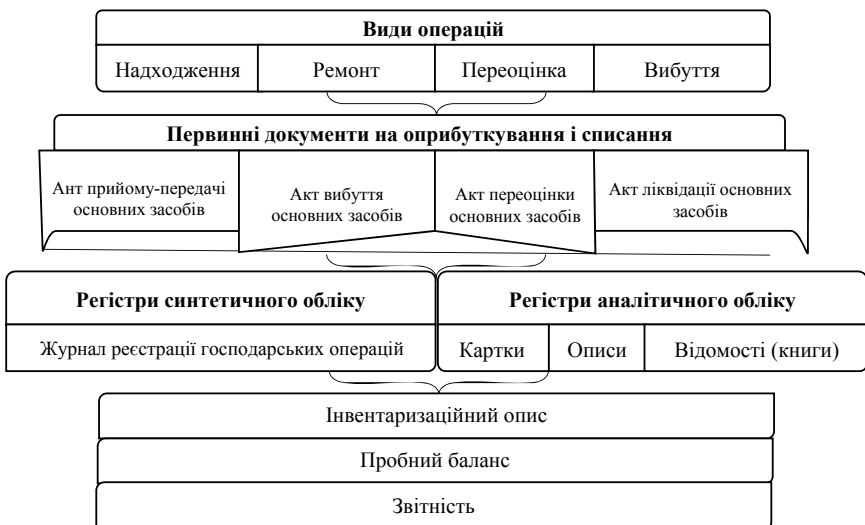

Рис. 4.2. Схема процесу бухгалтерського обліку основних засобів за простої системи

Як видно зі схеми, облік основних засобів у фермерському господарстві організовується поетапно на основі здійснення господарських операцій, що впливають на стан основних засобів – надходження, ремонт, переоцінка, дообладнання, обмін, вибуття тощо і кожен наступний момент органічно пов'язаний з попереднім.

Первинний облік основних засобів. Основні засоби фермерського господарства на початку господарської діяльності формуються за рахунок таких джерел: майновий пай, що виділяється фермерському господарству іншим сільськогосподарським підприємством; комерційні позики банку (довготермінові); вступні внески засновників господарства; бюджетні кошти (у випадку, коли держава здійснює фінансування окремих ланок діяльності фермерських господарств у трудонедостатніх районах тощо); благодійні пожертвування та інші фонди сприяння фермерському руху.

Майновий пай – це право на частину майна та інших активів колишнього колективного господарства. Майновий пай можна внести до складу Статутного капіталу як власного так і іншого підприємства, обміняти, подарувати, заповісти, одержати майно в натурі шляхом участі у розподільних зборах колективного господарства. Якщо у фермерське господарство залучаються майнові паї інших осіб, то з ними укладається письмовий договір. Договір, для надання йому юридичної сили, належним чином оформляється. Майновий пай є самостійним первинним документом обліку основних засобів.

Позики банку для формування основних засобів використовуються фермерським господарством на загальних підставах. Залучення позик можливе за умов наявності майна під заставу, чи поручителя, характеризується платністю, погашенням у встановлені строки.

Вступні внески засновників господарства реєструються у власному (Статутному) капіталі, обов'язково вказується перелік майна кожного конкретного засновника, його стан та вартість. До складу основних засобів фермерського господарства вступні внески засновників оприбутковуються на підставі Акту.

Використання *бюджетних коштів*, а також *благодійних: пожертвувань та фондів* сприяння фермерському руху характеризується тим, що за сформоване цими джерелами майно фермер не несе фінансових зобов'язань. Як джерело формування основних засобів фермерського господарства вони поки що мало поширені. Надалі будівництво і купівля основних засобів здійснюються за рахунок власних коштів.

Відповідно до джерел формування ведеться облік наявності та надходження основних засобів.

Первинний облік надходження основних засобів здійснюється за допомогою типових форм первинної облікової документації. До них відносяться *Акти, Інвентаризаційний опис, Картка складського обліку, Відомість обліку основних засобів, Книга складського обліку, різні Розрахунки*. Власне первинними документами для обліку основних засобів є *Акти*, решта перелічених форм поєднує в собі елементи первинного і аналітичного обліку.

Прийняття на баланс основних засобів оформляється *Актом прийому-передачі основних засобів*, до якого додається технічний паспорт та інша наявна документація. В *Акті прийому-передачі* майна вказується назва, кількість, первісна та залишкова вартість. Власноручно виготовлені, чи збудовані засоби, при потребі, оприбутковуються *Актом прийняття* (введення в експлуатацію).

За потребою вартість окремих об'єктів побудованих, виготовлених чи зібраних господарем власними силами чи одержаних безкоштовно визначається експертним шляхом (за ринковими цінами, за вартістю аналогічних об'єктів у інших сільськогосподарських підприємствах тощо).

Оформлення позагосподарського надходження основних засобів здійснюється на підставі документів, одержаних від постачальників *Товарно-транспортних накладних* та інших супровідних документів. Документи підписуються сторонами що передають та приймають об'єкт основних засобів і скріплюються їх печатками.

Купівля основних засобів супроводжується *Рахунком* організації, від якої майно одержано. Куплені основні засоби оприбутковуються за вартістю придбання, доставки і встановлення на основі супровідних документів.

Отримане безкоштовно майно теж оформляється *Актом*, в якому вказується його вартість. Об'єкти, що надійшли безоплатно у встановленому порядку, оцінюються за вартістю, зазначеною у документах про передачу за даними бухгалтерського обліку сторони, яка передає, із зазначенням нарахованої суми зносу або за справедливою вартістю.

Основні засоби, які беруться на облік як внесок одного із засновників, оприбутковують за погодженими обома сторонами договірними цінами відповідно до установчих документів фермерського господарства.

Капітальні вкладення в багаторічні насадження відносять до складу основних засобів щорічно у сумі фактичних витрат на підставі даних аналітичної *Відомості*. По закінченню всього комплексу робіт (із настанням плодоносного віку) молоді насадження обліковують як дорослі у сумі всіх понесених на їх закладку і вирощування витрат.

До складу основних засобів на підставі аналітичного обліку включають капітальні вкладення в поліпшення земельних ділянок на фактичну суму витрат щорічно, капітальні витрати на орендовані основні засоби у сумі фактичних витрат згідно договору.

Витрати на переміщення основних засобів у господарстві, якщо при цьому виникають якісь грошові чи матеріальні витрати, включають до витрат виробництва у фактичному розмірі понесених витрат.

Зафіксована у документах вартість у момент придбання (спорудження) об'єкту залишається незмінною до його вибуття. Проте, фактична вартість може змінюватися у випадку дообладнання, ремонту, реконструкції, часткової ліквідації чи додаткових щорічних витратах по молодих насадженнях, а також при переоцінці основних засобів, що знаходить своє відображення в обліку основних засобів.

Первинний облік *вибуття* основних засобів. Основні засоби вибувають внаслідок ліквідації через непридатність до подальшого використання, шляхом продажу, вибракування тварин основного стада, безкоштовної передачі (чи бартерного обміну), заміни застарілих засобів новими, в разі нестач тощо. У всіх випадках вибуття основні засоби вилучають із складу діючих засобів фермерського господарства. Об'єкти основних засобів, що підлягають ліквідації, списують з балансу господарства. Це стосується і капітальних витрат на поліпшення земель по закінченні строку амортизації.

Вартість основних засобів, що вибули, визначають на підставі даних аналітичного обліку: *Відомості (Інвентаризаційного опису. Книги чи Карток)*, де у відповідних графах проти вибулого об'єкта основних засобів роблять відмітку про вибуття. При цьому зазначають дату, початкову вартість та суми зносу, відмічаючи, при наявності, документи, за якими списано основні засоби номер і дату акту на вибуття майна, квитанцію на здачу тощо.

Первинним документом на списання основних засобів є *Акт про вибуття (ліквідацію) основних засобів*. У ньому зазначають причину вибуття, технічний стан, первісну вартість, суму зносу (амортизацію), витрати на ліквідацію, вартість можливих до використання залишків, вартість ремонтів за час експлуатації, результати ліквідації.

Безоплатну передачу власних основних засобів, включаючи і бартерні операції, оформляють *Актом прийому-передачі*. Списують їх на підставі даного акту (чи документального письмового повідомлення приймаючої сторони про оприбуткування прийнятих об'єктів).

При реалізації основних засобів до їх вартості, за якою вони облічуються на балансі господарства, за винятком суми зносу, приєднують понесені витрати по демонтажу. Бажано, щоб вартість продажу не була меншою за визначену суму, інакше при реалізації отримують збитки. Отримані при розбиранні запчастини оприбутковують як матеріали. Одержані результати від реалізації основних засобів відносять на фінансовий результат.

Облік ремонту основних засобів. В результаті використання основні засоби поступово зношуються. Для їх відновлення треба робити ремонти. Облік ремонтів повинен забезпечити правильне віднесення вартості ремонтів на витрати та приєднання до балансової вартості основних засобів.

Залежно від складності, ремонт є *капітальний і поточний*. Витрати на ведення ремонту облічують за окремими інвентарними об'єктами основних засобів. Дані потім узагальнюють за видами і групами основних засобів. Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані відносяться до складу витрат.

Вартість ремонту, що проводиться власними силами, обчислюється на підставі даних про витрати запасних частин, ремонтних матеріалів. При здійсненні ремонту залученими спеціалістами до цих витрат відносять і оплату праці з нарахуваннями. Якщо роботи виконані спеціалізованими підприємствами, то витрати обліковуються в сумі, яка вказана в *Акті на виконані роботи*.

Облік продуктивної худоби, що відноситься до основних засобів. Якщо продуктивну і робочу худобу віднесено до основних засобів, то облік її ведуть, як і іншого основного майна.

Якщо худоба враховується у складі основних засобів, їй присвоюють інвентарний номер, який прикріплюється биркою, або таврується.

Тварин, куплених у організаціях, оприбутковують на підставі *Товарно-транспортних накладних*, інших супровідних документів, а на особливо цінні породи тварин, крім типових документів, повинне бути *Племінне свідоцтво*.

Тварин, що куплені у фізичних осіб, приймають на облік по *Акту приймання-передачі (купівлі)* за кількістю голів, живою масою, вгодованістю, фактичною ціною тощо.

Для врахування результатів зважування тварин основного стада облік яких ведеться у складі основних засобів, фермер може використовувати *Відомість зважування тварин*. Такі дані в фермерському господарстві потрібні за умови ведення спеціалізованого тваринництва

Аналітичний облік основних засобів. Аналітичний облік основних засобів ведеться в розрізі інвентарних об'єктів окремо на кожен вид. Для цього використовують *Картки, Книгу складського обліку, Інвентаризаційний опис, Відомості*. Один з цих аналітичних реєстрів обліку основних засобів відкривають на рік, або й більший період. Доцільність ведення аналітичного обліку залежить від кількості об'єктів основних засобів, які беруться на облік та рівня підготовки особи, що веде облік.

На кожний об'єкт основних засобів на підставі приймально-здавального *Акта* заповнюється *інвентарна Картка* типової форми – найпростіший реєстр аналітичного обліку. Картки відкриваються на кожен об'єкт в момент його надходження і зберігаються до кінця експлуатації. Сукупність карток утворює картотеку, яка забезпечує аналітичний облік основних засобів, тобто поєднує в собі одночасно первинний і аналітичний облік. Картки на кожен вид основних засобів мають свої особливості.

За кожним об'єктом аналітичного обліку зазначається дата надходження у господарство, джерело отримання (пай, купівля), вартість при надходженні (без ПДВ), сума зносу на момент надходження, якщо об'єкт не новий.

Якщо з якоїсь причини ведення обліку основних засобів за допомогою карток недоцільне, використовують типовий *Інвентаризаційний опис*, де інформація про основні засоби нагромаджується не розрізнено, як це має місце з картками, а системно.

Відомість обліку основних засобів є універсальним реєстром первинного і аналітичного обліку основних засобів. У *Відомості* вказуються дані про вид основних засобів, дається коротка характеристика об'єкту, вартість і вимір у натурі, сума зносу, проведення дооцінки, записи про вибуття. Спрощеним різновидом *Відомості* є *Книга складського обліку*.

У цих регістрах для кожного виду майна доцільно відводити окремий розділ, де на певних сторінках обліковують однорідні види майна. Аналітичні рахунки відкривають у порядку, передбаченому для класифікації основних засобів за видами. Кожен предмет записують окремим рядком, зазначають його ознаки та інвентарний номер, дату надходження і вартість, за якою цей об'єкт прийнято на облік. Основні засоби, які надходять протягом року, дописують у аналітичний регістр, а за вибулими з різних причин відмічають дату ліквідації чи продажу. Вибуття записують у цьому ж рядку, де з метою контролю вказують номер і дату складання акту на вибуття майна, за яким воно списане.

Приклад аналітичних записів. Облік земельних ділянок ведеться в розрізі земельних ділянок, які було отримано, придбано, за іншими джерелами надходження. Капітальні витрати на поліпшення земель записують у розрізі витрат на культурно-технічні заходи з поверхневого поліпшення земельних ділянок, які проводяться за рахунок капітальних вкладень (не включають у поточні витрати). За будинками та спорудами ведеться аналітичний облік наявних будинків та споруд їх компонентів, а також житлових будівель з виділенням груп виробничо-господарського, соціального та іншого призначення. Машини та обладнання за потребою обліковують на окремому аналітичному рахунку за їх видами: силові, робочі, вимірювальні. На транспортні засоби відкривають окремий аналітичний рахунок, де обліковують автомобільний гужовий, виробничий транспорт, запасні частини. За потребою окремо ведуть аналітичні записи інструментів, приладів та інвентарю. Робочих і продуктивних тварин обліковують з виділенням в окремі підгрупи робоча худоба, продуктивна худоба племінна худоба.

За бажанням фермера і при умові, що даний вид основних засобів є переважаючим у фермерському господарстві, можуть бути використані додаткові аналітичні регістри: *Відомість обліку тварин та птиці, Відомість обліку багаторічних насаджень, Відомість обліку незавершеного будівництва* (якщо господар власними силами здійснює будівництво чи виготовлення основних засобів) тощо. Застосування загальної чи спеціальних відомостей аналітичного обліку визначається фермером самостійно, технологія обліку від цього не змінюється.

В кінці господарського року проводять інвентаризацію (перевірку в натурі) основних засобів в порядку, передбаченому діючим законодавством по обліку. За наслідками інвентаризації складають *Інвентаризаційний опис*, яким користуються і в наступних періодах.

Інвентаризація основних засобів передбачає впорядкування первинної документації за основними засобами у відповідності до фактичної наявності майна.

Знову виявлені і не враховані з часу проведення останньої інвентаризації об'єкти, якщо вартість їх невідома, тобто не збереглися відповідні документи, оцінюють за діючими ринковими цінами придбання чи вартості спорудження таких об'єктів експертним шляхом, а знос визначають за дійсним технічним станом об'єктів. Дані оцінки та зносу оформляють актами і фіксують у обліку.

Якщо виконані протягом року капітальні роботи чи часткова ліквідація основних засобів не відображені в обліку, під час інвентаризації на підставі відповідних документів визначають суму зміни вартості основних засобів і проводять її в обліку.

Дорослих продуктивних та робочих тварин при проведенні інвентаризації реєструють у окремому описі. Кожну особину заносять до списку індивідуально, вказуючи номер, кличку, рік народження, живу вагу для порівняння даних з фактичним обліком.

Синтетичний облік основних засобів. На підставі первинних документів та даних аналітичного обліку в *Журнали реєстрації* ведеться синтетичний облік на рахунку «Основні засоби». Рахунок призначений для обліку основних господарських засобів, узагальнення інформації про наявність та рух об'єктів, які віднесені до складу цих засобів. На дебеті рахунку (гр. 16, «+») відображається надходження (придбання, створення, безоплатне отримання) основних засобів на баланс господарства. На кредиті даного рахунку (гр. 17, «-») записується вибуття основних засобів, сума уцінки або зменшення їх вартості внаслідок продажу, безоплатної передачі чи невідповідності критеріям визнання активом.

Схема рахунку «Основні засоби» наведена в табл. 4.8. Обороти на дебеті (гр. 16) показують первісну вартість основних засобів, що надійшли у звітному періоді. Обороти на кредиті (гр. 17) показують первісну вартість основних засобів, що вибули у звітному періоді.

Записи роблять без врахування податку на додану вартість. Залишок (сальдо кінцеве) буває, як правило, лише дебетовим (гр. 16), що вказує вартість наявних основних засобів господарства на дату виведення сальдо.

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю з врахуванням витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, будова) що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісне очікуваних від використання об'єкта.

Таблиця 4.8

Рахунок «Основні засоби»

Дебет	Кредит
гр. 16, «+» (збільшення)	гр. 17, «-»(зменшення)
<i>Сальдо початкове</i>	
Збудовано, виготовлено	
Купівля	Продаж
Одержано на пай	Повернено пай
Внески учасників	Повернено учасникам
Одержано як допомогу	Псування, загибель
Дооцінка вартості	Уцінка вартості
Оборот на дебеті (надходження, збільшення)	Оборот на кредиті (вибуття, зменшення)
<i>Сальдо кінцеве</i>	

Бухгалтерськими записами оформляється рух основних засобів. Типова кореспонденція рахунків та облік окремих операцій за основними засобами наведено в табл. 4.9.

Таблиця 4.9

Типові операції обліку на рахунку «Основні засоби»

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
<i>Находження:</i>	Дебет рахунку «Основні засоби» (гр.16) 1
1. Придбання основних засобів за плату: Куплено за готівку Куплено за безготівкові кошти Отримано основні засоби авансом Відображення податкового кредиту ПДВ на куплені основні засоби Відображення вартості послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів (доставка, установка, витрати на відрядження) Відображення зносу для придбаних нових об'єктів.	кредит рахунку «Готівка» (гр. 13) кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11) кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9) дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом»(гр. 6) кредит рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11), чи кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9) кредит рахунку «Знос основних засобів»(гр. 19)
Використано кошти цільового фінансування на придбання засобів	кредит рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11)
2 Виготовлення основних засобів: Відображення витрат на: Виготовлений в господарстві реманент будівельні роботи господарським способом Відображення податкового кредиту (ПДВ) на куплені матеріали Зараховано виготовлені, збудовані господарським способом основні засоби	кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами»(гр. 9) кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11) кредит рахунку «Готівка» (гр. 13) дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6) кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17)

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
3 Внески основних засобів до складу власного (Статутного) капіталу господарства Одержано засоби від учасників Витрати на доставку, монтаж внесків основними засобами Відображення (ПДВ)	кредит рахунку «Власний капітал»(гр. 15) кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами»(гр. 9) кредит рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11) дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6)
4 Інші операції з надходження: Переоцінка вартості основних засобів - дооцінка - уцінка Зміна початкової вартості на суму зносу при переоцінці Переведено молодячк тварин у основне стадо Витрати на ремонт	кредит рахунку «Власний капітал»(гр. 15) рахунок «Витрати» (гр. 4) дебет рахунку «Власний капітал»(гр. 14), кредит рахунку «Знос основних засобів»(гр. 19) (без запису в гр. 16) кредит рахунку «Доходи»(гр. 5) рахунок «Витрати»(гр. 4), кредит рахунків «Поточний рахунок» (гр. 11), «Готівка»(гр. 13) (без запису в гр. 16)
<i>Вибуття:</i>	кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17)
1 Реалізація: за готівку (загальна сума) по безготівковому рахунку Реалізація авансом Сума виручки без ПДВ Податкове зобов'язання з ПДВ Відображено результати продажу: балансова вартість сума зносу залишкова вартість	дебет рахунку «Готівка»(гр. 12) дебет рахунку «Поточний рахунок»(гр. 10) дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами»(гр. 8) рахунок «Доходи»(гр. 5) кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом»(гр. 7) кредит рахунку «Основні засоби»(гр. 17) дебет рахунку «Знос основних засобів»(гр. 18) рахунок «Витрати»(гр. 4)
2 Обмін, передача: Списано вартість основних засобів при відчуженні, передачі	дебет рахунку «Власний капітал»(гр. 14)
3 Ліквідація: Вибракування тварин основного стада Отримано матеріали від ліквідації Використання ліквідаційних матеріалів безпосередньо для будівництва	рахунок «Витрати»(гр. 4) рахунок «Доходи»(гр. 5), рахунок «Витрати» (гр.4) (без запису в гр. 17) рахунок «Доходи»(гр. 5), дебет рахунку «Основні засоби»(гр. 16)
4. Нестача основних засобів Виявлено нестачу і віднесено на винних осіб Списано збитки від стихії Належить до відшкодування страховими органами	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особам (гр. 8) рахунок «Витрати»(гр. 4) та рахунок джерел погашення (страхові платежі, прибуток) дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8)

Придбання об'єктів основних засобів записують на дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16 «надійшло»), податковий кредит з ПДВ показують на дебеті рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6) у кореспонденції з кредитом рахунків коштів «Поточний рахунок» (гр.11), або «Готівка» (гр. 13) – якщо оплата проведена, чи з кредитом рахунку «Розрахунки з організаціями і особами» (гр. 9) на суму заборгованості постачальнику – якщо здійснюється післяплата.

Відображення вартості послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів, здійснюють на дебеті рахунку «Основні засоби» на збільшення їх вартості.

Витрати, понесені у зв'язку з будівництвом та виготовленням основних засобів або закладкою багаторічних насаджень власними силами обліковують на дебеті рахунку «Основні засоби» (гр.16).

Для відображення вартості за конкретними об'єктами аналітичного обліку використовують *Відомість обліку капітальних вкладень*, де накопичують дані про проведені витрати за видами об'єктів. Тут зазначають вартість придбаних матеріалів та обладнання чи виконанні робіт (отримані послуги) від сторонніх організацій без ПДВ.

Після закінчення будівництва, об'єкти (без суми ПДВ) оприбутковують у складі діючих основних засобів записом на дебет (гр. 16) та кредит (гр. 17) рахунку «Основні засоби». Такий запис здійснюється з метою об'єднання різних витрат, зібраних раніше на дебеті цього рахунку і списання їх на кредит та оприбуткування на дебет рахунку «Основні засоби» вартості введеного в експлуатацію (збудованого, виготовленого) об'єкту основних засобів. Одночасно новий об'єкт оприбутковують у реєстрі аналітичного обліку основних засобів (*Відомості, опису, картці*).

Поповнення складу основних засобів внесками учасників записують на дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) з відображенням виникнення заборгованості господарства по кредиту рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9).

Зарухування основних засобів до власного (Статутного) капіталу записують на дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) в сумі збільшення вартості основних засобів та кредит рахунку «Власний капітал» (гр. 15).

Переоцінка основних засобів у сумі дооцінки вартості об'єкта включається до складу капіталу такою проводкою дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16), кредит рахунку «Власний капітал» (гр. 15), а сума уцінки відноситься до складу витрат на відповідний рахунок (гр. 4).

Переоцінка вартості основних засобів у встановленому порядку супроводжується записами у аналітичній *Відомості обліку основних засобів*, де для запису переоцінки використовують графи 9 і 10 (основні засоби), та 23 і 24 (знос).

Поповнення продуктивного стада за рахунок придбання продуктивної худоби, яку відносять до складу основних засобів здійснюють записом на дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16), суму ПДВ вказують на дебеті рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6) і кредиті рахунків коштів (гр. 11 при розрахунках через банк і гр. 13 при оплаті готівкою).

Поповнення основних засобів з власного молодняку записують на дебеті рахунку «Основні засоби» (гр. 16) та рахунку «Доходи» (гр. 5) за діючою (ринковою) ціною живої ваги. Запис на рахунок «Доходи» здійснюють тому, що до переведення в основне стадо молодняк оцінювався як витрати (запаси) на рахунку «Витрати» (гр. 4), тому потрібно списати його вартість, щоб врівноважити таким чином витратний рахунок. У підсумку отримаємо, що основні засоби створено за рахунок грошових коштів, тих, які раніше було оплачено.

При віднесенні витрат на ремонт основних засобів роблять такі записи рахунок «Витрати» (гр. 4), дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6) на суму ПДВ і кредит рахунків грошових коштів (гр. 11, 13).

Операції *вибуття* поділяють на реалізацію, обмін, передачу, ліквідацію і нестачу тощо. При реалізації основних засобів за готівку виручку в загальній сумі записують на дебет рахунку «Готівка» (гр. 12), при безготівковій формі реалізації – на дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10). Сума виручки без ПДВ (дохід господарства) відображається на рахунку «Доходи» (гр. 5), а податкове зобов'язання з ПДВ на кредиті рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7.) Якщо засоби передано (відправлено), а розрахунки ще не проведено, здійснюють запис на дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8).

Витрати по реалізації, а також залишкову вартість реалізованих об'єктів (первісна вартість за мінусом зносу) відображають на рахунку «Витрати» (гр. 4) і кредитом рахунків коштів. Балансова (первісна) вартість проданих об'єктів відображається на кредиті рахунку «Основні засоби» (гр. 17), сума зносу – на дебеті рахунку «Знос основних засобів» (гр. 18).

При реалізації продуктивної худоби, що була у складі основних засобів, робиться запис на кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17) і

відображається надходження коштів на дебет рахунків коштів (гр. 10, 12) Різницю між ціною реалізації і обліковою ціною, за якою худоба числилась в складі основних засобів, відносять на рахунок «Доходи» (гр. 5), чи рахунок «Витрати» (гр. 4).

Якщо худобу вибракувано з основного стада не для продажу, робиться проводка кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17), і рахунок «Витрати» (гр. 4)

При *обміні* основних засобів різниця їх вартості списується (чи дописується) на кредиті рахунку «Основні засоби» (гр. 17) та дебеті рахунку «Власний капітал» (гр. 14). Позитивний результат (прибуток) від реалізації основних засобів записують на рахунок «Доходи» (гр. 5), а негативний (збиток) – на рахунок «Витрати» (гр. 4).

Вартість матеріалів, одержаних при ліквідації основних засобів, включаючи і продукцію від забою тварин основного стада, відображають на рахунках «Витрати» (гр. 4) та «Доходи» (гр. 5), а при використанні матеріалів безпосередньо для будівництва (спорудження) нових об'єктів – на рахунку «Доходи» (гр. 5) і дебету рахунку «Основні засоби» (гр. 16).

На кожен випадок втрат основних засобів, вимушеного забою, падежу або загибелі тварин від стихійного лиха основні засоби списують у тому ж порядку, що і вибуття, на кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17) та рахунок «Витрати» (гр. 4). Якщо встановлено винних осіб, роблять запис на кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17) і дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8). Компенсація, що належить до відшкодування за заподіяні збитки від стихії страховими органами, або за іншими джерелами, записується на дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) чи рахунки надходження коштів.

Визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі та знищення основних засобів, що виявлені при інвентаризації, визначається за балансовою вартістю цих засобів (з вирахуванням амортизаційних відрахувань), але не нижче 50% від балансової вартості на момент встановлення такого факту з урахуванням індексу інфляції, відповідного розміру податку на додану вартість – у подвійному розмірі.

Приклад розрахунку суми відшкодування завданих збитків. Балансова вартість об'єкту, що підлягає відшкодуванню – 1400 грн., знос 800 грн. ($1400 - 800 = 600$) 50% балансової вартості – 700 грн. На цю суму нараховується ПДВ (20%) – 140 грн. Сума яка підлягає відшкодуванню – 1680 грн. $[(700 + 140)]$.

Якщо загинула худоба, роблять запис на кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17) і дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8). Коли можливе господарське використання (продаж м'яса, шкур), на суму доходу від продажу зменшують збитки, записані на дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами».

Виявлені під час інвентаризації об'єкти беруть на облік в Журналі на дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) в кореспонденції з рахунком «Витрати» (гр. 4), записуючи їх одночасно у *Відомості обліку основних засобів*. Суму встановленого зносу відносять на рахунок «Знос основних засобів» (гр. 19).

Річні підсумки по рахунку «Основні засоби» в Журналі повинні співпадати з оборотами за регістрами аналітичного обліку (*Відомості обліку основних засобів. Картках, описах*). Дебетове сальдо рахунку «Основні засоби» показує загальну вартість основних засобів, що є у фермерському господарстві на кінець звітного періоду.

При оренді основних засобів обліку підлягають витрати на їх експлуатацію, що включаються до витрат виробництва на рахунок «Витрати» у кореспонденції з рахунками коштів чи розрахунків. Аналітичний облік орендованих основних засобів ведеться на окремих сторінках аналітичної Відомості, відокремлено від власних засобів фермерського господарства. Тут обов'язково вказують дані про орендодавця, термін оренди та інші умови, передбачені договором оренди.

4.5. Облік нематеріальних активів

До нематеріальних активів відносять права на користування землею, водою, іншими природними ресурсами, товарним знаком, місцем на фондовій біржі, програмне забезпечення до комп'ютера, вартість прав користування будівлями та спорудами, внесеними вкладниками до Статутного капіталу чи куплені, вартість ліцензій на здійснення окремих видів діяльності, право власності на квартири в житловому фонді та оренда будівель і споруд.

Фермерське господарство може купувати нематеріальні активи, одержувати їх безкоштовно, або створювати самому. Підставою для оприбуткування нематеріальних активів є документи, що ідентифікують ці активи (право власності на землю, патент, свідоцтво тощо).

Облік ведеться так же, як і основних засобів, на рахунок «Основні засоби» в Журналі реєстрації, за типовими операціями та кореспонденцією рахунків, наведеними в табл. 4.10.

Придбання нематеріальних активів записується таким чином: дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16), кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11) чи кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9) при виникненні заборгованості.

Таблиця 4.10

Типові операції обліку нематеріальних активів
по рахунку «Нематеріальні активи»

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
<i>Надходження</i> Купівля нематеріальних активів у постачальника	<i>дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) і кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9) чи кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 1)</i>
Безоплатне надходження нематеріальних активів	кредит рахунку «Власний капітал» (гр. 15)
Нарахування амортизації	рахунок «Витрати» (гр. 4), кредит рахунку «Знос основних засобів»(гр. 19) (без запису на рахунок «Основні засоби»)
<i>Вибуття</i> Списання нематеріальних активів	<i>кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17) і рахунок «Витрати»(гр. 4) чи «Доходи» (гр5)</i>
Безоплатна передача нематеріальних активів	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8)
Продаж нематеріальних активів	дебет рахунків коштів (гр. 10, гр. 12) рахунок результатів (гр. 4 чи гр. 5), податкове зобов'язання (гр. 7)

Внески нематеріальних активів засновниками, записують на дебеті рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) та кредиті рахунку «Власний капітал» (гр. 15).

Нараховану амортизацію записують на рахунок «Витрати» (гр. 4) і кредиту рахунку «Знос основних засобів» (гр. 19).

Вибуття нематеріальних активів списують на кредиті рахунку «Основні засоби» (гр. 17) у кореспонденції з рахунком розрахунків (гр. 8), чи витрат (гр. 4).

4.6. Облік запасів

Запаси – це активи, які утримуються господарством для подальшого продажу, для управління господарством, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг або перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва. Запаси включають:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб;
- незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою й складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів;
- готову продукцію, виготовлену господарством та призначену для продажу;
- товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу;
- малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більш як одного року або одного операційного циклу, якщо він триває більше за один рік.

Запаси в господарство можуть надходити декількома шляхами: придбання від постачальника, придбання за готівку у разі необхідності, давальницьке надходження, власне виробництво. Найбільш поширене – надходження від постачальника у безготівковому розрахунку при здійсненні передоплати.

Для забезпечення операцій з запасами, як додаток до наказу про організацію обліку, визначає перелік та вид документів, що супроводжують надходження, зберігання та використання пального. Основними документами при цьому будуть договір, накладні та податкові накладні, як зображено в табл. 2.2.

Таблиця 4.2

Види документів для обліку ПММ

Отримання ПММ від постачальників		Придбання ПММ за готівку	Давальницьке надходження
завезення підприємству	заправка на АЗС		
договір		Звіт про використання коштів	Угода
накладна		чек	Акт прийому-передачі / накладна
податкова накладна		подорожний лист	Акт виконаних робіт
заправочний лист складу/ забірна карта	талони/ паливна карта		
подорожні листи			

Після проведення передоплати постачальник зобов'язаний передати покупцю товар, накладну та податкову накладну відповідно до вимог ст. 712

ЦКУ [209]. Згідно нормативних положень всі ПММ (відпрацьовані включно), необхідно зберігати на спеціально обладнаних нафтоскладах чи стаціонарних пунктах заправки машин.

Первісною вартістю запасів, виготовлених власними силами, визнається собівартість їх виробництва. Первісна вартість запасів, що внесені до статутного капіталу господарства, визначається учасниками на основі середньоринкових цін на подібні активи.

Первісною вартістю запасів, отриманих господарством безоплатно, є їх ринкова вартість.

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться за кожною одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості отриманих у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця й одержаних у звітному місяці запасів.

При передачі запасів до складу ФГ оформляється накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (типова форма № М-11, затверджена наказом № 193). У цьому випадку створення комісії необов'язкове. Накладна підписується особою, яка передала запаси, та особою, яка їх прийняла від імені господарства. Також на накладній повинен бути дозвільний підпис керівника господарства.

4.7. Облік амортизаційних відрахувань

-

Амортизація – це економічний процес, що кількісно відображає втрату знаряддями своєї первісної вартості і поступове перенесення її на заново створену продукцію (виконані роботи, надані послуги).

Якщо всю вартість придбання основних засобів списати в перший рік їх надходження (купівлі) на витрати виробництва, то вже на наступний рік з економічної точки зору, вони не матимуть вартості. А так як період служби основних засобів досить тривалий, то витрати на їх придбання списують частинами протягом усього періоду їх експлуатації, який визначається за певними нормами. Частка щорічного погашення балансової вартості основних засобів називається нормою амортизації. Її величина залежить від строку служби і методу нарахування амортизації. В свою чергу, норма амортизації визначає річну суму амортизації для певного засобу праці, що включається у витрати.

Об'єктом амортизації є основні засоби (крім землі).

Метод нарахування амортизації обирається господарством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних

вигод від його використання (рис 4.3). Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання об'єкту відповідно до ПКУ.

Рис. 4.3. Методи амортизації основних засобів

Нарахування амортизації за *прямолінійним* методом передбачає рівномірне зменшення вартості протягом визначеного строку користування.

Метод *зменшення залишкової вартості* ґрунтується на тому положенні, що протягом періоду експлуатації вони мають різну корисність та продуктивність, тому амортизація нараховується на залишкову вартість на початок періоду за спеціальною формулою

Метод *прискореного зменшення залишкової вартості*, *кумулятивний метод* передбачають нарахування максимальної суми амортизації у перший рік експлуатації з поступовим зменшенням

За *виробничим методом* місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції та виробничої ставки амортизації (ділення вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції)

За цими способами визначають розмір амортизації при веденні бухгалтерського обліку. При цьому визначено, що амортизація на ремонти не здійснюється, а затрати по ремонту відносяться одразу на

витрати. По багаторічних насадженнях амортизацію починають нараховувати з початку плодоношення, тобто на 6-7 рік після закладки, кущових культурах – на 2-3 рік, а за деякими видами насаджень, наприклад, полезахисних смугах – після змикання крони. Амортизацію (знос) на продуктивну худобу основного стада, яка враховується в складі основних засобів, не нараховують.

Господарство може використовувати норми і методи нарахування амортизації, передбачені податковим законодавством

Порядок амортизації основних засобів з метою оподаткування прибутку господарства, якщо сплачується не фіксований сільськогосподарський податок, а податок на прибуток господарства визначається Законом про прибуток, де вказано, що амортизація – це поступове віднесення витрат із придбання (виготовлення, поліпшення) основних фондів на зменшення скоригованого валового доходу платників податків.

При цьому амортизації підлягають витрати на придбання основних фондів і нематеріальних активів для власного виробничого використання, самостійно виготовлені основні фонди для власних виробничих потреб, проведення усіх видів ремонтів, поліпшення якості земель. Повністю включаються до валових витрат і не підлягають амортизації витрати на придбання основних засобів з метою реалізації, утримання основних засобів, що знаходяться на консервації, придбання і відгодівля продуктивної худоби, вирощування багаторічних плодоносних насаджень.

За умови, що фермерське господарство, сплачує фіксований сільськогосподарський податок, вартість основних засобів погашається включенням амортизаційних відрахувань у витрати виробництва, тобто амортизація є елементом виробничих витрат і покривається виручкою від реалізації.

Нарахування амортизації (зносу) здійснюють, виходячи з обраного методу нарахування амортизації, який зазначається у Положенні про облікову політику господарства. Починають нарахування амортизації з місяця, наступного за місяцем введення об'єкту в експлуатацію, а припиняють з наступного місяця після його вибуття. Після повного погашення вартості об'єкта амортизація не нараховується, навіть якщо він перебуває в експлуатації. Придбаний повністю зношений об'єкт беруть на облік за ціною придбання, можливість амортизації за ним встановлюють по його технічному стану та передбачуваному терміну служби.

При веденні аналітичного обліку амортизація основних засобів нараховується та відображається у спеціальних графах *Відомості обліку основних засобів*. Для нарахування амортизації можна використати типову *Відомість нарахування амортизації*.

Ведення синтетичного обліку. Для обліку частини вартості, на яку зносилися основні засоби, в *Журналі реєстрації* передбачено рахунок «Знос основних засобів». Даний рахунок пасивний, на дебеті (гр. 18, зменшення, «-») обліковують зменшення суми зносу (амортизації) у випадку переоцінки (уцінки) чи вибуття недоамортизованих основних засобів, а на кредиті (гр.19, збільшення, «+») – нарахування амортизації. Кореспонденція рахунків та облік амортизації (зносу основних засобів) наведено в табл. 4.11.

Таблиця 4.11

Типові операції обліку на рахунку «Знос основних засобів»

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
Нарахування зносу по власних основних засобах	кредит рахунку «Знос основних засобів» (гр. 19) і рахунок «Витрати» (гр. 4)
по основних засобах, що надійшли в порядку пайової участі	рахунок «Витрати» (гр. 4)
на повне відновлення за основними засобами, що були в експлуатації	рахунок «Витрати» (гр. 4)
Уточнення суми зносу при переоцінці	дебет рахунку «Власний капітал» (гр. 14)
Списання зносу по основних засобах, що вибули в результаті реалізації по основних засобах, що списані з балансу внаслідок загибелі (стихійного лиха, інших втрат)	дебет рахунку «Знос основних засобів» (гр. 18) і кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17), рахунок «Доходи» (гр. 5), кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7), дебет рахунків коштів (гр. 10,12) запис на дебеті та кредиті рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8 і гр. 9) та кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17)
Списання будівель за рахунок зносу Списання транспорту за рахунок зносу Списання інструменту, інвентарю за рахунок зносу	кредит рахунку «Основні засоби» (гр. 17)

При нарахуванні амортизації відображають одночасно два процеси знос основних засобів і віднесення частини вартості основних засобів на витрати. Таким чином, акумулюються грошові кошти, за які можна

придбати новий основний засіб певного виду на зміну тому, що зносилися.

Амортизацію включають у витрати, записуючи на рахунок «Витрати» (гр. 4) *Журналу реєстрації*. Одночасно робиться запис на кредиті рахунку «Знос основних засобів» (гр. 19). У разі списання або іншого вибуття основних засобів до повного перенесення їх вартості на витрати виробництва, нарахована за ними амортизація зменшується. Для списання зносу за вибулими основними засобами, термін амортизації за якими ще не завершився, використовують дебет рахунку «Знос основних засобів» (гр. 18) у кореспонденції з кредитом цього ж рахунка.

4.8.Облік розрахунків з контрагентами

Кожне господарство у ході своєї діяльності взаємодіє з іншими особами постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками (далі – контрагенти). Така взаємодія полягає насамперед у придбанні в інших суб'єктів господарювання товарів (робіт, послуг), а також реалізації власної продукції (товарів, робіт, послуг) покупцям. Такі операції за розрахунками з контрагентами мають бути відображені в бухгалтерському та податковому обліку.

Щоб відобразити поточні розрахунки за різними напрямками такими як, кредити банку, розрахунки з учасниками, розрахунки з постачальниками та підрядниками за поставлені ними ТМЦ, виконані роботи, надані послуги, застосовують, відповідно до спрощеного плану рахунків, рахунок 68 «Розрахунки з іншими операціями», який об'єднав в собі 6 рахунків 6 класу, на рис 4.4 ми представили цей рахунок.

Спрощений План рахунків		Загальний План рахунків	
код рахунка	назва рахунка	код рахунка	назва рахунка
68	Розрахунки з іншими операціями	60	Короткострокові позики
		61	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
		62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
		67	Розрахунки з учасниками
		68	Розрахунки з іншими операціями

Рис. 4.4. Зміст та значення рахунку 68 «Розрахунки з іншими операціями» відповідно до спрощеного плану рахунків

По кредиту цього рахунку відображають заборгованість за отримані виробничі запаси, МШП, товари, виконані роботи, надані послуги, отримані кредити банків, короткострокові векселі видані, розрахунки з учасниками: Дт 15, 20, 22, 28, 23, 91, 96 – Кт 68. При погашенні заборгованості перед постачальниками та підрядниками виконують запис: Дт 68 – Кт 31, 68.

Орендарі для відображення орендної плати застосовують субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Суму нарахованої орендної плати залежно від напрямку та мети використання орендованого майна орендар відображає записом: Дт 23, 91, 92, 93, 949 – Кт 685.

Яким чином ми повині проводити розрахунки за іншими операціями, в якій формі, готівковій чи безготівковій? Якщо підприємство перебуває на загальній системі оподаткування (податок на прибуток), то над даним питанням задумуватися не треба – форма розрахунків може бути будь-яка (готівкова, безготівкова, бартер).

Однак, якщо підприємство – єдиноподатник (3 група), то розрахунки у негрошовій формі заборонені (п. 291.6 ПКУ). Тоді забути слід про бартер, розрахунки векселями. Тільки розрахунки готівкою або безготівкові, у тому числі з використанням електронних грошей (платіжна картка – це теж безготівкова форма розрахунку). Порушення загрожує сплатою податку за ставкою 15% з проведеної операції, а також втратою права перебування на спрощеній системі. Спрощенці можуть розраховуватися тільки готівкою або у безготівковій формі (у тому числі з використанням електронних грошей). Однак винятком є 4 група єдиного податку (сільськогосподарська) – їм дозволено усі форми розрахунків.

Також, якщо у розрахунках потрібно використовувати РРО (касовий апарат), то пам'ятаємо, що платіж з банківської картки вважається розрахунковою операцією, яка може потребувати РРО на рівні з готівкою. Наприклад, це продаж технічно складних товарів, які потребують гарантійного обслуговування (незалежно від системи оподаткування постачальника).

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризувати заходи, щодо -ї обліку у ФГ.
2. Визначити передумови дотримання чинного законодавства щодо основних принципів обліку.

3. Визначити завдання поточного обліку.
4. Охарактеризувати етапи ведення обліку.
5. Охарактеризувати основні положення та складові формування облікової політики за простої системи обліку.
6. Визначити сутність фінансового та виробничого обліку.
7. Визначити порядок та склад документів для відкриття рахунків.
8. Охарактеризувати склад основних засобів.
9. Визначити переваги і недоліки методів амортизації.
10. Порядок використання методів амортизації

ОБЛІК РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФЕРМЕРА

5.1. Облік витрат діяльності фермерського господарства

Для здійснення виробничої діяльності кожному господарству потрібно витратити певні засоби (активи) – матеріали, продукцію, грошові кошти, експлуатувати будівлі, машини та докладати працю чи витратити власний капітал або Інші джерела (пасиви). Усі ресурси, витрачені на виробництво, знаходять своє відображення у витратах, що здійснюються за рахунок виплат грошових коштів, виникнення заборгованості (рахунки до оплати, нарахування оплати праці), обміну (зустрічного продажу) інших активів.

Витрати – загальноекономічне поняття, що характеризує вартісний вимір використаних різних засобів і сил природи у процесі господарювання для авансування і здійснення процесу виробництва. Необхідно мати на увазі, що не всі виплати грошей є витратами. Наприклад, сплата боргів, вилучення власного капіталу не призводять до витрат. Не визнаються витратами платежі за договорами комісії, авансова оплата запасів, робіт, послуг, погашення одержаних позик.

Завданням обліку витрат є:

- документоване, своєчасне, повне і достовірне відображення витрат виробництва;
- відображення використаних ресурсів, що входять до складу витрат (скільки і яких ресурсів фактично витрачено на виробництво, натуральні і вартісні характеристики залишків),
- контроль виконання договорів постачання,
- групування витрат з метою обчислення собівартості продукції,
- обчислення витрат для визначення фінансових результатів,
- групування та формування даних про витрати для звітності.

Оцінку витрат відповідно до МСБО «Сільське господарство» – усі біологічні активи (молодняк і тварини на відгодівлі, продукція сільського господарства) здійснюють за чистою вартістю реалізації. В Україні аналогом є ПСБО 31 «Біологічні активи».

Витрати на виробництво фермерським господарством визначаються за формулою:

$$B = O + M_v + I_v + 3,$$

де B – витрати;

O – оплата праці на виробництво продукції;

Мв – придбані матеріальні цінності, отримані послуги;

Ів – інші витрати;

З – зміна залишків запасів.

Як видно з наведеної формули, понесені протягом року витрати коректуються на зміну залишків запасів на початок і кінець року для уточнення розміру фактичних річних витрат, так як складові витрати протягом року списувались на виробництво незалежно від їх фактичного використання. Коректування здійснюється за формулою:

$$З = Зп - Зк,$$

де З – запаси (матеріали, продукція власного виробництва, молодняк та худоба на відгодівлі, незавершене виробництво);

Зп – запаси на початок періоду;

Зк- запаси на кінець періоду.

Дані про наявність запасів на початок і кінець періоду визначають шляхом інвентаризації. Фактичні витрати дорівнюють величині надходження матеріальних ресурсів протягом року, зменшених або збільшених на різницю їх залишків, що були на початок і кінець року. Збільшення (+) чи зменшення (-) визначеної суми запасів записують на витрати після підсумку операцій за рік. Отриману фактичну суму витрат використовують при визначенні фінансового результату та складання звітності (табл 5.1).

Таблиця 5.1

Оцінка запасів на дату складання балансу

Запаси	Первинна вартість	Чиста вартість реалізації
Матеріали, одержані зі сторони	Витрати, пов'язані безпосередньо з придбанням запасів (за цінами останнього придбання)	За цінами, які діють на кінець року, виключаючи очікувані витрати на збут
Продукція власного виробництва	Вартість виробництва (собівартість), а при відсутності її – виходячи з кормової поживності та цінами на корми;	За цінами, які діють на кінець року, виключаючи очікувані витрати на завершення виробництва і збут
Молодняк тварин і тварини на відгодівлі	Виходячи з живої маси (ваги) на кінець року та витратами (собівартістю), або за цінами останнього придбання	Виходячи з живої маси (ваги) на кінець року та й вартості за цінами реалізації за мінусом очікуваних витрат на завершення виробництва і збут
Незавершене виробництво	За фактичними витратами (використані цінності власного виробництва за собівартістю, а покупні (пальне, добрива, насіння) – за цінами, які діють на кінець року)	За вартістю можливого використання

Оцінку залишків запасів на кінець року здійснюють за меншою з двох оцінок – первинною вартістю чи чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації визначається за кожною одиницею запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут

Уточнення оцінки запасів здійснюється у окремій таблиці, виходячи з фактичної кількості залишків цінностей на підставі даних інвентаризації, в якій за кожним видом придбаних та власних запасів вказують їх наявність на початок року, кількість, що надійшла за рік і оцінку на кінець року. Розрахунок дооцінки витрат додається до фінансової звітності.

Для складання Звіту про фінансові результати витрати класифікують за складом витрат (табл. 5.2). Ці витрати відносяться до готової продукції, реалізованої продукції, незавершеного виробництва, витрат на організацію та управління.

Витрати за рахунок доходу. Витрати фермера та членів його сім'ї на власні потреби для придбання одягу, меблів, путівок тощо протягом року не відносять до поточних господарських витрат, а обліковують окремо в складі витрат за рахунок доходу.

Таблиця 5.2

Класифікація витрат за складом

Витрати	Характеристика	Перелік складових
1. Виробничі витрати	Виробничі витрати формують інформацію про собівартість реалізації	- прямі матеріальні витрати (сировина, паливо, запчастини, матеріали), - прямі витрати на оплату праці, - інші прямі витрати (соціальні платежі, оренда, амортизація, страхові платежі), - загальновиробничі витрати (виробничі витрати на об'єкти затрат управління, утримання основних засобів, опалення, освітлення, охорона праці)
2. Витрати, пов'язані з операційною діяльністю	Облік виробничих накладних витрат пов'язаних з організацією виробництва, збутом та іншими операційними витратами	- адміністративні витрати (обслуговування і управління багатогалузевого виробництва, відрядження, страхування майна, ремонт, юридичні, аудиторські, банківські послуги, витрати на зв'язок, податки, збори, платежі, плата за обслуговування банків), - витрати на збут (пакування, комісійні, реклама, транспортування), - інші операційні витрати (дослідження, собівартість реалізації запасів, безнадійна заборгованість, знецінення запасів, нестачі й втрати від псування, пені, штрафи, утримання соціальних об'єктів)

Витрати	Характеристика	Перелік складових
3. Інші операційні витрати	Включаються витрати, які не увійшли до складу попередніх	- фінансові витрати (за користування кредитами, витрати на залучення позикового капіталу, фінансова оренда); - втрати від участі у капіталі (зменшення вартості інвестицій), інші (собівартість реалізованих необоротних активів, сума уцінки необоротних активів)
4. Податки	Визнаються витратами	- податок на прибуток, єдиний податок
5. Надзвичайні витрати	Включаються у витрати внаслідок втрат від надзвичайних подій	- втрати від надзвичайних подій (стихійних лих), - витрати на запобігання та ліквідацію стихійних лих

В обліку за простою системою внутрігосподарські операції не відображають. Проте, не вважаються внутрігосподарським оборотом і оформляються документами (не менше двох разів на рік) витрати товарно-матеріальних цінностей та продукції власного виробництва на сімейні потреби та благодійні цілі. Ця продукція оцінюється за середніми реалізаційними цінами і входить до складу витрат, що здійснюються за рахунок доходу. До витрат за рахунок доходу відносять також інші авансові платежі з прибутку протягом року: вартість продуктів, використаних на благодійні цілі; придбання цінностей для потреб сім'ї, податкові платежі фермера як фізичної особи. Такі витрати обліковують на окремому рахунку «Витрати за рахунок доходу».

Законодавством з бухгалтерського обліку використання прибутку протягом року не передбачено. Тому рахунок «Витрати за рахунок доходу» у фермерському обліку не відповідає діючим нормативам бухгалтерського обліку. До прийняття нової Інструкції по веденню бухгалтерського обліку у фермерських господарствах ми вважаємо використання цього рахунка доцільним, так як доходи від господарської діяльності в певній частині є одночасно і доходами фермера як фізичної особи. Протягом року тут відображають авансові платежі з прибутку як особистого доходу. Крім того, вклавши майно і кошти у господарство, фермер може не мати іншого джерела для сплати, наприклад, податку за присадибну земельну ділянку, особистий транспорт, тому ми вважаємо доцільним вести поточний облік витрат за рахунок доходу (використання прибутку господарства на особисті потреби) протягом року.

Для первинного обліку матеріальних цінностей, що входять до складу витрат, використовують платіжні документи про надходження: *Платіжні доручення, Рахунки-фактури, Товарно-транспортні накладні,*

Квитанції, Касові ордери. Отримані послуги оформляються первинними документами: *нарядами на виконану роботу, Актами, Договорами, Розрахунково-кошторисними документами.* При інших видах витрат використовують *Акти про уцінку (дооцінку) чи Інвентаризаційні описи, Відомості нарахування амортизації, Розрахунки податків, страхових платежів тощо.*

Аналітичний облік витрат ведеться з метою складання фінансової звітності, а також:

- формування витрат за видами діяльності та операційними елементами;
- оцінки запасів та уточнення фактичних витрат на дату складання балансу;
- визначення собівартості виробництва та реалізації продукції;
- відображення витрат, здійснених за рахунок доходу;
- аналіз і управління витратами.

Якщо господарство здійснює кілька видів діяльності зі значним асортиментом продукції, аналітичний облік доцільно вести у спеціальному реєстрі аналітичного обліку витрат – *Відомості обліку витрат виробництва чи Відомості обліку витрат та доходів.*

Аналітичний облік можна не вести, якщо фермерське господарство здійснює один вид діяльності і виробляє обмежений асортимент сільськогосподарської продукції. В такому випадку для обліку витрат використовують синтетичний рахунок «Витрати» (гр.4), за яким відображається нарахування витрат. При цьому елементи витрат на потреби аналізу і звітності визначаються за допомогою вибірок з суми витрат.

Синтетичний облік витрат ведеться у *Журналі реєстрації* на дебеті рахунку «Фінансові результати» – «Витрати» (гр.4). Дебет та кредит даного рахунку мають самостійне значення, так як фінансовий результат визначаються у кінці року, а витрати та доходи виникають та формуються протягом року. На дебеті рахунку «Фінансові результати» (рахунок «Витрати», гр.4) збираються дані про поточні витрати фермерського господарства – вартість придбаних ТМЦ, сировини, матеріалів, послуг, ремонтів, оплата праці з нарахуваннями, страхові платежі, придбання молодняка худоби, малоцінних предметів, спецодягу, витрати на управління та обслуговування виробництва тощо.

На рахунку «Витрати» не обліковують витрати капітального характеру, зокрема затрати на будівництво виробничих об'єктів, придбання машин та обладнання, закладку багаторічних насаджень,

купівлю дорослої продуктивної худоби. Витрати капітального характеру відносять на збільшення вартості основних фондів. У складі поточних витрат враховують тільки амортизацію основних засобів. Оборот на рахунку «Витрати» (гр.4) *Журналу* показує вартість придбаних протягом року і віднесених на поточні витрати цінностей та послуг, що є складовими елементами при визначенні наслідків діяльності. Записи на рахунку «Витрати» відображають на основі первинних документів, або переносяться з аналітичного обліку. Типова кореспонденція рахунків наведена в табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Типові операції обліку витрат виробництва

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
<i>Перелік витратних операцій</i>	<i>рахунок «Витрати» (гр.4) і:</i>
<i>Витрати на придбання матеріальних цінностей</i>	
Включення до витрат виробництва придбаних матеріальних цінностей (насіння, добрива, пальне тощо)	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11) чи кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9)
Відображення сум податкового кредиту на придбані цінності	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) на суму ПДВ
Відображення вартості вантажно-розвантажувальних робіт	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11)
Відображення сум податкового кредиту на вантажно-розвантажувальні роботи	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) на суму ПДВ
Списання вартості отриманих робіт і послуг (по обробітку посівів, внесенні добрив)	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11) чи кредит рахунку «Готівка» (гр.13)
Відображення сум податкового кредиту на отримані роботи і послуги	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) на суму ПДВ
Придбання матеріальних цінностей на ведення будівництва	дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) рахунок «Витрати» не використовується
Відображення сум податкового кредиту на придбані матеріальні цінності для будівництва	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) на суму ПДВ
Відображення витрат на виготовлення основних засобів та закладку багаторічних насаджень власними силами	дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16) і кредит рахунків коштів, рахунок «Витрати» не використовується
<i>Витрати на виготовлення матеріальних цінностей у господарстві</i>	Використання продукції власного виробництва (корми, насіння) не записується*
<i>витрати на реалізацію продукції:</i> - оплата праці продавця - реклама, – пакувальні матеріали	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11) або кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами»(гр.9)
<i>Адміністративні витрати:</i> - відрядження, – оренда плата, – ремонт, – комунальні послуги, – аудиторські, юридичні послуги, – послуги банку, – страхування	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11) або кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами»(гр.9)

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
Перераховано фіксований податок в бюджет	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11)
Перераховано інші податки	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11)
Повернення (погашення) кредиту	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8) і кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11)
<i>Витрати на оплату праці</i> працівників у виробництві	кредит рахунку «Готівка»(гр. 13)
Відрахування на соціальні заходи (для господарств, які не є платниками ФСП)	кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9) (борг) чи кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11)
<i>Нарахування амортизації (зносу)</i>	кредит рахунку «Знос основних засобів» (гр.19)
<i>Відображення інших витрат :</i> - створення резерву сумнівних боргів, - нестачі та втрати від псування цінностей, – визнані економічні санкції - збитки від стихійного лиха	кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11) або кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9)
<i>Відображення платежів за рахунок доходу</i>	рахунок «Витрати за рахунок доходу» (гр.20) і рахунок «Доходи» (гр.5)
<i>Визначення залишків запасів на кінець року:</i> сільськогосподарської продукції, молодняка тварин, незавершеного виробництва	Аналітична <i>Відомість</i> Сальдо рахунку «Витрати» (гр.4)
Уточнення фактичних річних матеріальних витрат (вартість витрат на початок року плюс списання протягом року і мінус залишки на кінець року)	при збільшенні залишків запис по річному обороту рахунку «Витрати» (гр.4) на зменшення, при зменшенні залишків – запис на збільшення

* для уникнення подвійного врахування, так як ці витрати є внутрігосподарським споживанням, а вартість матеріалів, витрачених на їх створення уже врахована у витратах

Товарно-матеріальні цінності (насіння, корми, сировина, продукція, добрива, пальне, малоцінні предмети, молодняк тварин та тварини на відгодівлі тощо), які надійшли в господарство протягом року зі сторони, вважаються витраченими на виробництво.

Уточнення суми річних витрат (дооцінка витрат). Фактичне виробниче споживання матеріальних ресурсів протягом року визначається шляхом їх коригування в кінці року (за наведеною формулою). Якщо залишки збільшилися, то списані на виробництво витрати зменшуються, якщо залишки зменшилися, то списані на виробництво витрати збільшуються.

Витрати на особисті потреби членів сім'ї (споживання власної продукції, купівля продукції, придбання меблів, одягу, путівок тощо) обліковуються на рахунку «Витрати за рахунок доходу» (гр.20) у

кореспонденції з рахунком «Доходи» (гр.5) чи кредитом рахунків грошових коштів (гр.11, гр.13).

Визначення собівартості на підприємстві. *Собівартість* – це виражені в грошовій формі поточні витрати господарства на виробництво і реалізацію продукції, товарів, робіт, послуг.

Наявність інформації щодо собівартості сприяє ціноутворенню, оптимальному використанні всіх ресурсів господарства, оперативному керівництву та плануванню. Собівартість формується на стадії обліку витрат. Зіставляючи витрати і результати, контролюючи рівень витрат у відношенні до цін реалізації виявляють позитивні і усувають негативні фактори.

Собівартість визначається за методикою П(С)БО 9 «Запаси» або калькулюється на основі Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств.

При веденні простого обліку собівартість визначається за П(С)БО 9 «Запаси» без здійснення калькулювання. Собівартістю виробництва продукції є витрати на придбання матеріальних цінностей з врахуванням зміни залишків запасів на початок та кінець року (фактичні витрати). Собівартістю реалізації є чиста собівартість реалізації, що визначається виключенням з виручки від реалізації продукції за цінами, що діють на момент складання звітності очікуваних витрат на завершення виробництва, витрат на збут, включаючи і загальногосподарські витрати.

Класифікація витрат здійснюється за статтями калькуляції для визначення собівартості. Перелік статей витрат встановлюється виходячи із внутрішніх потреб управління і залежить від питомої ваги витрат, специфіки та характеру виробництва, можливості віднесення витрат на собівартість продукції.

Розрізняють *виробничу* собівартість і собівартість *реалізованої продукції*. Виробнича собівартість складається з витрат виробництва. Витрати поділяють на *основні* та *витрати на управління і обслуговування*. Матеріальні витрати та оплата праці мають назву *змінних*, бо вони залежать від зміни розміру виробництва. До *умовно-постійних* витрат належать, амортизація, інші витрати (плата за землю, податки, загальногосподарські тощо), які прямо не залежать від обсягу виробництва. У складі цих витрат за способом документування розрізняють *прямі*, тобто такі, що визначаються на підставі первинних документів, та *непрямі*, тобто такі, що спочатку нагромаджуються (групуються), а потім включаються у витрати. Окремо ведуть облік

загальновиробничих витрат – витрати на управління та обслуговування виробничого процесу.

Таблиця 5.4

Класифікація витрат за статтями (галузями) калькуляції

Статті витрат	Галузі виробництва				
	Рільництво	Тваринництво	Допоміжні виробництва	Підсобні промисли	Всього
Оплата праці	+	+	+	+	+
Соціальні платежі	+	+	+	+	+
Насіння та садивний матеріал	+	-	-	-	+
Добрива	+	.	.	.	+
Засоби захисту	+	+	-	-	+
Корми	-	+	-	-	+
Сировина, матеріали	+	+	+	+	+
Роботи, послуги	+	+	+	+	+
Витрати на утримання основних засобів:					
пальне	+	+	+	+	+
Амортизація	+	+	+	+	+
Інші	+	+	+	+	+
Непродуктивні витрати	+	+	+	+	+
Витрати на управління	+	+	+	+	+

Собівартість реалізованої продукції складається з виробничої собівартості та нерозподілених адміністративних витрат, витрат на збут, інших витрат операційної діяльності. Фактична собівартість обчислюється в кінці року. Протягом року собівартість може обліковуватися за нормативами витрат на 1 ц продукції. Дані нормативи розраховуються по технології виробництва за індивідуальними нормами, що відповідають витратам фермера, але для цього треба мати фактичні дані про витрати за ряд років; співвідношенням реалізаційних цін, що не позбавлене сенсу при оперативному реагуванні на зміну цін реалізації, але не завжди об'єктивне.

В кінці року, після визначення фактичної суми витрат, визначають фактичну собівартість продукції. Нормативну собівартість, за якою раніше оцінювали продукцію (реалізація, видача в рахунок оплати праці, обмін, споживання на потреби сім'ї, уточнення оцінки запасів тощо) коректують до фактичної. Різницю відображають окремим записом при умові, що нормативна собівартість нижча за фактичну і способом «червоне сторно», якщо нормативна собівартість вища фактичної на рахунку фінансових результатів.

Для визначення собівартості галузі достатньо фактичних даних про витрати виробництва і валовий збір, а собівартість за видами продукції

(якщо витрати не обліковувалися за видами продукції) визначається на основі нормативів

5.2. Облік доходів діяльності ФГ

Усі грошові та прирівняні до них надходження у господарство протягом року знаходять своє відображення у доходах.

Доходи – це загальноекономічне поняття, що характеризує доходи (надходження) у господарство від використання різних ресурсів у процесі господарювання.

Продаж продукції та надходження виручки – це остання завершальна стадія кругообігу ресурсів господарства. Вона є основним джерелом відшкодування витрат на виробництво і продаж продукції, оплати рахунків постачальників за матеріальні цінності, сплати податків, погашення кредитів банків, формування різних фондів тобто використовується на фінансування наступних циклів виробництва.

Доходами фермерського господарства є виручка від реалізації продукції, робіт, послуг, Інші доходи від реалізації, позареалізаційні доходи, надзвичайні доходи

Не відносяться до доходів, оскільки не є економічними вигодами і не призводять до збільшення власного капіталу суми ПДВ, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів сума надходжень за договором комісії, сума попередньої оплати продукції аванс оплати праці найманих осіб, сума завдатку під заставу суми прямих збитків, суми надмірно сплачених податків суми доходів, нагромаджених на пенсійних рахунках, вартість безоплатно отриманих основних фондів тощо.

Завданням обліку доходів є визначення та облік формування доходів за видами діяльності, а саме:

- своєчасне документальне оформлення операцій отримання доходів,
- визнання, оцінка та систематизація Інформації про склад доходів,
- класифікація доходів (доходи від звичайної діяльності, доходи від операційної діяльності, Інші доходи),
- обчислення доходів,
- контроль за рівнем доходів відносно рівня витрат, з якими ці доходи пов'язані,
- відображення Інформації про доходи у звітності.

Доходи класифікують за групами в залежності від виду діяльності, внаслідок яких вони виникають, а також як прибутки чи збитки від звичайної та надзвичайної діяльності, що зображено на рис. 5.1.

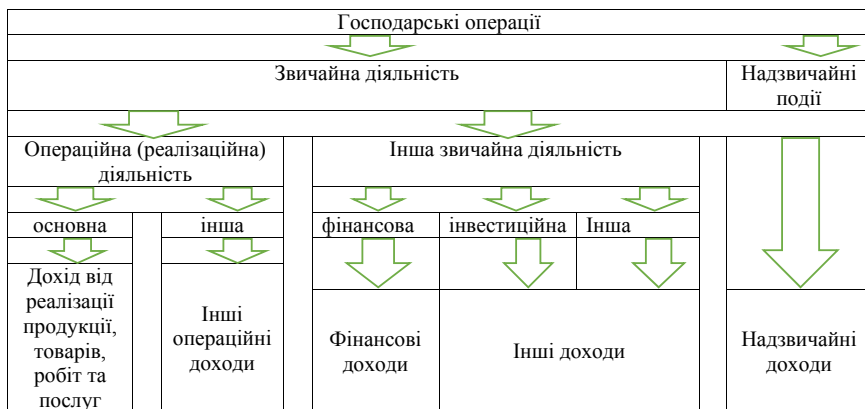

Рис. 5.1. Схема класифікації доходів господарської діяльності

В бухгалтерському обліку відповідно до видів діяльності визнані доходи класифікуються за групами, наведеними на схемі доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи, фінансові доходи, інші доходи, надзвичайні доходи.

Доходи від реалізації продукції та інші операційні доходи – це доходи отримані господарством від основної реалізації продукції, товарів, робіт, послуг в сумі грошових коштів за діючими цінами (тарифами.)

Інші операційні доходи – це доходи від операційної (реалізаційної) діяльності господарства (крім виручки від реалізації продукції, робіт, послуг) від реалізації іноземної валюти, від реалізації інших оборотних активів (виробничих запасів, малоцінних предметів), від операційної оренди активів (доходи від оренди), від операційної курсової різниці (доходи за активами і зобов’язаннями), відшкодування раніше списаних активів, одержані пені, штрафи, неустойки, від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності, одержані субсидії, Інші доходи від операційної діяльності (операції з тарою, від інвентаризації).

Фінансові доходи – це доходи від участі в капіталі та доходи, отримані в результаті використання активів господарства іншими

сторонами. Такі доходи включають дохід від інвестицій, дохід від спільної діяльності, дивіденди та проценти одержані.

Інші доходи – це доходи, що виникають в процесі звичайної діяльності, але не пов’язані з операційною та фінансовою діяльністю господарства дохід від реалізації фінансових інвестицій, дохід від реалізації необоротних активів, дохід від реалізації майнових комплексів, дохід від неопераційної курсової різниці, дохід від безоплатно одержаних активів, інші доходи від звичайної діяльності.

До доходів від одержаних субсидій з 01.01 2000 р відносяться кошти, що надходять як цільове фінансування. Цільове фінансування – це кошти, що виділяються на здійснення заходів цільового призначення (агроветеринарні, поліпшення якості продукції, заходи по боротьбі зі шкідниками тощо), що здійснюються за рахунок бюджету, відрхувань від прибутку, профспілкових коштів тощо

Надзвичайні доходи – це доходи від подій та операцій, що відрізняються від звичайної діяльності господарства та не очікується, що вона повторюватиметься періодично, операції та події, які не відбуваються часто (стихійне лихо, пожежа). Доходами (чи збитками) надзвичайної діяльності є відшкодування і покриття збитків від надзвичайних подій, інші надзвичайні доходи.

Доходи відображають в обліку згідно з принципами *нарахування і відповідності* доходів і витрат.

Первинними документами, що підтверджують отримання доходів фермерським господарствам за основними доходами (від реалізації) є *Платіжні вимоги, Квитанції, Випуски банків, Товарно-транспортні накладні, Рахунки фактури* та інші, що підтверджують реалізацію товарів, робіт, послуг, за іншими доходами: *Довідка про нарахування дивідендів, доходів за спільною діяльністю, від пайової участі, Повідомлення банку* про нарахувані проценти за зберігання грошей, про надходження цільового фінансування, *Акти страхового відшкодування, Виконавчі листи* про пені, штрафи, неустойки одержані тощо.

Аналітичний облік доходів ведуть для одержання інформації за видами доходів. Розмежування доходів необхідне фермеру для складання *Звіту про фінансові результати*, а також для управління.

Аналітичний облік доходів повинен забезпечувати

- визначення та оцінку доходів,
- облік формування доходів відповідно до їх класифікації,
- відображення суми непрямих податків у складі доходів,

– ведення обліку доходів у відповідності до потреб управління та аналізу.

Облік ведеться у *Відомості обліку розрахунків (Відомості обліку доходів та витрат)*

На аналітичних рахунках доходів за кожним їх видом на кредиті відображають суми загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів, платежів, що включені до ціни продажу, а на дебеті – суми непрямих податків та витрат, пов'язаних з одержанням цих доходів.

Для інформації про доходи від звичайної діяльності відкривають аналітичний рахунок «Доходи від звичайної діяльності» у аналітичному регістрі. Доходи від реалізації записують за видами (групами) продукції, товарів, робіт, послуг, каналами збуту та іншими напрямками доходів від реалізації. Інші реалізаційні, фінансові та інші доходи обліковуються за джерелами надходження та об'єктами інвестування. У аналітичній Відомості для доходів від надзвичайної діяльності на кредиті записують визнану суму відшкодування, зокрема одержану від страхових органів а на дебеті – витрати та втрати, понесені у зв'язку з отриманням цих доходів.

Якщо фермерське господарство здійснює тільки сільськогосподарську діяльність, та виробляє обмежений асортимент продукції, аналітичний облік доходів можна не вести.

Для синтетичного обліку доходів, отриманих протягом звітного періоду в Журналі передбачено рахунок «Фінансові результати», на кредиті якого (права сторона) «Доходи» (гр.5) відображають доходи. Цей рахунок призначений для обліку операцій та процесів, за якими господарство отримує доходи, пов'язані як з основною, так і іншою діяльністю.

До складу доходів, що обліковуються на рахунку «Доходи» входять виручка від реалізації продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг на сторону, доходи від інших реалізаційних операцій – від продажу матеріалів і основних засобів, доходи від операційної діяльності – суми, одержані від інших господарств як доход на вкладений пай, придбані акції і сертифікати, відсотки за зберігання грошей на рахунках у банку, отримані пені, штрафи неустойки тощо.

Типові операції та кореспонденція рахунків обліку на рахунку «Доходи» (кредит рахунку «Фінансові результати») наведені в табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Типові операції обліку на рахунку «Доходи»

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
<i>Облік доходів</i>	<i>рахунок «Доходи» (р.5) і:</i>
<i>Відображення виручки від реалізації</i>	
Отримано готівку за продану продукцію, надані послуги, виконані роботи	дебет рахунку «Готівка» (гр. 12)
Отримано кошти на поточний рахунок за продану продукцію, надані послуги, виконані роботи	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Відображено податкове зобов'язання по ПДВ	кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
<i>Відображено надходження за використання активів господарства</i>	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Дивіденди одержані	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10) чи дебет рахунку «Готівка» (гр. 12)
Нараховано доход по відсотках за позику	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
Дохід від реалізації оборотних активів(матеріальних цінностей)	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Отримано доходи (плату) натурою	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
Доходи від реалізації валюти	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Доходи від операційної оренди	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10) чи дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
Доходи в сумі нестач, віднесених на винну особу	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8) чи рахунку «Готівка» (гр.12)
Одержані пені, штрафи, неустойки	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10) чи дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
Відображено дохід від фінансової діяльності	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Визнання суми цільового фінансування доходом	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Одержані субсидії	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) чи дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
<i>Інші доходи</i>	
Відшкодування збитків від надзвичайних подій	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8) або дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10)
Списання (зменшення суми довгострокового кредиту через надзвичайні події	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8)
Надходження інших доходів від надзвичайних подій на поточний рахунок	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10)
Надходження інших доходів від надзвичайних подій в касу	дебет рахунку «Готівка» (гр. 12)

Виручку відображають на рахунку «Доходи» (гр. 5) без ПДВ, який обліковується окремо на кредиті рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7) Одночасно реєструють одержані суми на дебеті рахунків «Поточний рахунок» (гр. 10) чи «Готівка» (гр. 12) при надходженні грошей та дебеті рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) при виникненні заборгованості.

Підсумок на рахунку «Доходи» (гр.5) показує загальну суму доходів (валовий доход, виручку) господарства за звітний період.

Якщо фермерське господарство здійснює кілька видів діяльності, за якими отримує доходи (основне виробництво сільськогосподарської продукції, підсобні промисли, торгово-посередницькі операції тощо), на ці види діяльності доцільно вести окремі *Журнали*, або окремі розділи в загальному *Журналі* (якщо не ведеться аналітичний облік), в залежності від кількості здійснюваних операцій, з метою розподілу доходів та пов'язаних з ними витрат. Необхідність розмежування в обліку доходів та витрат за видами діяльності зумовлена різними умовами та ставками оподаткування, складання та подання звітності тощо.

5.3. Визначення та облік фінансового результату (прибутку)

Протягом року у фермерському господарстві ведеться облік доходів та витрат. Результат діяльності господарства визначається в кінці року, бо тільки по завершенню річних операцій та визначення підсумків за ними можна достовірно оцінити наслідки господарювання.

Для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи цього періоду із витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. Різниця між доходами та витратами – прибуток чи збиток є фінансовим результатом.

Господар завжди ставить собі за мету отримання прибутку, але не завжди отримує його. Наприклад, коли виручка рівна витратам (собівартості), то в процесі господарської діяльності вдається тільки відшкодувати понесені затрати. Якщо виручка не покриває витрати, то господарство отримує негативний фінансовий результат – збитки, що ставить його в трудне фінансове становище, аж до банкрутства.

Поняття прибутку має декілька значень. У бухгалтерському обліку використовують чистий прибуток, що визначається як різниця між усіма доходами і витратами. Прибуток залежить від обсягу виробництва, кількості реалізованої продукції, цін реалізації та витрат. Прибуток є основним критерієм, що визначає ефективність господарювання.

Суттєвим фактором впливу на величину прибутку є рівень цін реалізації і витрат. Витрати, в свою чергу, залежать від рівня цін на матеріали, оплату праці робочої сили тощо. Аналіз структури витрат дає змогу виявити резерви росту прибутковості

При визначенні фінансових результатів бухгалтерський облік повинен вирішувати такі завдання:

- облік джерел формування фінансових результатів;
- послідовність визначення фінансових результатів;
- облік використання прибутку;
- порядок відображення прибутків і збитків у звітності.

Фінансові результати визнаються в обліку після завершення операцій, що спричинили ці результати.

В бухгалтерському обліку чистий прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів діяльності та включає:

- результат основної діяльності, що визначається як різниця між доходами від реалізації, іншими операційними доходами та витратами виробництва (собівартістю продукції) і витратами на збут;
- результат фінансових операцій, що визначається як різниця між доходами від фінансових операцій та фінансових витрат;
- результат іншої звичайної діяльності, що визначається як різниця між доходами від інвестиційної, іншої звичайної діяльності та витратами пов'язаними з отриманням таких доходів;
- результат надзвичайних подій, що визначається як різниця між доходами від надзвичайної діяльності та витратами і втратами від надзвичайних подій.

Отже, кожен вид прибутку (збитку) від певного виду діяльності визначається як різниця між доходами, отриманими за цим видом діяльності, та витратами, понесеними у зв'язку з веденням такої діяльності. Тому класифікація витрат, доходів і результатів ідентична.

Особливості визначення фінансових результатів фермерським господарством. Так як облік у фермерському господарстві ведеться без здійснення усіх записів, передбачених Планом рахунків, визначення фінансових результатів (прибутку) має певні особливості.

Загальний фінансовий результат визначається як різниця між усіма доходами і поточними витратами:

$$\text{Фрз} = \text{Д} - \text{Вп} ,$$

де Фрз – загальний фінансовий результат;

Д – доходи;

В – поточні витрати.

Загальним результатом вважається тому, що у фермерському господарстві протягом року ведуть облік не тільки поточних витрат, а і витрат за рахунок доходу. У типовому Плані рахунків не передбачено розподілу прибутку протягом року, тому визначають одразу чистий фінансовий результат, а поділу фінансових результатів на загальні і чисті немає.

Загальний фінансовий результат відображається у Балансі господарства, показує суму прибутку, яка отримана за результатами діяльності.

Чистий фінансовий результат (прибуток чи збиток) визначається як різниця між усіма доходами та усіма витратами господарства за звітний період:

$$\text{Фр} = \text{Д} - \text{Вп} - \text{Вд},$$

де

Фр – остаточний фінансовий результат (чистий);

Д – доходи;

В – поточні витрати ;

Вд – витрати за рахунок доходу.

Отже, остаточний (чистий) фінансовий результат фермер визначає після вирахування з доходів не тільки поточних витрат, а і витрат за рахунок доходу, тобто авансових витрат прибутку протягом року.

Загальний прибуток зменшується за рахунок витрат, що відносяться на витрати за рахунок доходу. До цих витрат відносять вартість товарно-матеріальних цінностей та продукції, використаних на утримання сім'ї фермера та благодійні цілі, сплачені податки фермера як фізичної особи (на майно, на доходи, з власників транспортних засобів тощо)

Чистий фінансовий результат відображається у Звіті про фінансові результати. При потребі для визначення фінансових результатів за кожним видом діяльності використовують реєстри аналітичного обліку *Відомість обліку розрахунків, чи Відомість обліку доходів і витрат*. Ці реєстри застосовують за бажанням фермера, якщо в господарстві є декілька об'єктів обліку чи видів та ланок діяльності, за якими необхідно визначати фінансовий результат. *Відомості* мають зв'язок із первинними документами та *Журналом реєстрації* і надають окремі дані при складанні звітності.

Перед визначенням наслідків господарської діяльності фермер проводить *інвентаризацію* майна, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції та молодняка тварин і тварин на відгодівлі, розрахунків і готівки станом на 1 січня. Результати інвентаризації відображають в *Інвентаризаційному описі* типової форми.

Перед визначенням фінансового результату доцільно також перевірити правильність записів у *Журналі*. Здійснюють це шляхом зіставлення підсумків по операціях за звітний період у парних та непарних графах, або визначаючи суму оборотів на дебеті та кредиті рахунків *Журналу*. Ці обороти мають бути рівні. Записи господарських операцій у групуванні оборотів за кожним рахунком називають *річним оборотним балансом*.

Фінансові результати, як правило, визначаються в кінці року. Якщо визначення фінансового результату (за бажанням фермера) здійснювалось щомісячно чи щоквартально, то результати за рік отримують шляхом підрахунку відповідних даних за попередні періоди. В цьому разі видно динаміку зміни доходів і видатків протягом року, що має для господаря певний інтерес відносно аналізу досягнутого і планів на майбутнє.

Якщо у господарстві аналітичний облік витрат і доходів не ведеться, для визначення фінансового результату фермерського господарства використовується «*Розрахунок визначення фінансових результатів*». Прибуток за кожним видом діяльності визначається як різниця між виручкою від реалізації та іншими доходами, що відображені на рахунку «Доходи» (гр. 5) *Журналу* та витратами, що зібрані на рахунку «Витрати» (гр. 4) після уточнення витрат матеріалів, визначення розміру незавершеного виробництва, залишків запасів (матеріальних цінностей, готової продукції та молодняка тварин), вирахування понесених витрат за рахунок доходу.

Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати фермерського господарства у синтетичному обліку передбачено операційний результатний рахунок «Фінансові результати». В *Журналі* цей рахунок представлений у вигляді складових рахунків «Витрати» (гр. 4) (дебет рахунку «Фінансові результати») і «Доходи» (гр. 5) (кредит рахунку «Фінансові результати»), що мають самостійне значення. Тобто, на дебеті рахунку «Фінансові результати» протягом року обліковують витрати, а на кредиті – доходи. Рахунок закривається після визначення фінансових результатів, залишок за ним, як правило, не переноситься в

наступний обліковий період, а розподіляється і записується на відповідні рахунки. Нерозподілений залишок зараховують до власного капіталу.

Перед закриттям результатного рахунка здійснюється ряд операцій з іншими рахунками в *Журналі*, які наведено в таблиці 5.6.

Таблиця 5.6

Операції по обліку визначення фінансового результату
фермерського господарства

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
<i>Д. Визначено суму доходів</i> - від реалізації - від фінансової діяльності - від іншої діяльності - від надзвичайних подій	рахунок «Доходи» (гр.5)
<i>Вп .Визначено суму витрат</i> - виробничі - господарські - операційні - фінансові - інші - надзвичайні	рахунок «Витрати» (гр.4)
Визначено інші збори (платежі), що відносяться на витрати	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6)
<i>Зп,Зк. Здійснено уточнення витрат</i>	<i>Інвентаризаційна Відомість (опис)</i>
Уточнення витрат на основі зміни залишків запасів (продукції, незавершеного виробництва молодянку та тварин на вирощуванні і відгодівлі)	рахунок «Витрати» (гр. 4) річний оборот та сальдо
<i>ФРз. Визначено фінансовий результат загальний</i>	$ФРз = Д - Вп$ рахунок «Доходи» (гр.5) мінус рахунок «Витрати» (гр.4) (з врахуванням вступного сальдо за ними)
<i>Вд .Визначено витрати за рахунок доходу</i>	рахунок «Витрати за рахунок доходу» (гр.20)
<i>ФРо. Визначено результат остаточної (чистий прибуток)</i>	$ФРо = Д - Вп - Вд$ рахунок «Доходи» (гр. 5) мінус рахунок «Витрати» (гр.4) мінус рахунок «Витрати за рахунок доходу» (гр.20)
<i>Використання прибутку</i>	<i>Аналітична відомість</i>
Поповнення власного (Статутного) капіталу	кредит рахунку «Власний капітал» (гр.15)
Фонд розвитку Резервний капітал Фонд соціального розвитку Благодійницькі цілі Нарахування і виплата дивідендів	Складається спеціальний розрахунок, кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11), кредит рахунку «Готівка» (гр. 13)

Прибуток фермерського господарства використовується, в основному, за двома напрямками на розширення виробництва (виробниче споживання) та на потреби фермера і членів його сім'ї (особисте споживання). Відповідно до цього отриманий прибуток підлягає розподілу.

Частина прибутку, що використовується на особисте споживання – це вартість товарної продукції власного виробництва, яка спожита членами фермерського господарства, грошові кошти, товарно-матеріальні цінності, що вилучені з господарського обігу для задоволення особистих потреб.

Крім того, оскільки доходами фермера та членів його господарства є оплата праці, яку вони отримують у господарстві, сума виданої протягом року оплати праці також додається до прибутку, що належить до розподілу на особисте споживання. Враховуються також інші суми отриманих грошових та натуральних виплат у господарстві (додаткова оплата праці, премії, матеріальна допомога).

Окремі складові використання прибутку протягом року на власні потреби відображені на рахунку «Витрати за рахунок доходу»(гр. 20), де враховані сплачені податки фермера як фізичної особи (земельний податок на власну присадибну ділянку, податок з власників транспортних засобів тощо).

Інші грошові доходи (оплата праці, матеріальна допомога, винагороди) – на рахунку «Готівка» (гр.13) та у аналітичному обліку розрахунків. Натуральні доходи у вигляді видачі оплати продукцією, споживання продукції власного виробництва – на рахунку «Доходи» (гр.5).

Отриманий таким чином результат є прибутком (фінансовим результатом) від річної діяльності, спрямованим на особисте споживання фермера та членів його господарства. Одна його частина уже спожита авансом протягом року, а інша підлягає розподілу після обчислення фактичного прибутку.

Визначений до розподілу між членами фермерського господарства прибуток розподіляється між ними пропорційно їх трудовому внеску або за іншими критеріями розподілу, чи не розподіляється зовсім.

Визначена для особистого споживання частина прибутку у вигляді доходів фермера та членів його господарства видається їм готівкою, продукцією, перераховуються на депозитні рахунки в банку, використовуються на особисті платежі безпосередньо з поточного рахунка господарства або спрямовується у джерела їх одержання як інвестиції на розширення виробництва.

Дані щодо розміру прибутку, спрямованого на особисте споживання, як авансованого протягом року так і розподіленого за наслідками господарювання використовують при складанні *Декларації про доходи* фермера та членів його господарства як фізичних осіб.

Нерозподілений прибуток – це сума прибутку, яка нерозподілена, тобто не спрямована на виробниче та особисте споживання переходить в наступний обліковий період

5.4. Зарубіжний досвід обліку доходів та витрат

Зарубіжний досвід обліку доходів та витрат має тривалу історію, тому корисно ознайомитися з надбанням зарубіжних фермерських господарств у *обліку доходів і витрат*.

Фермерські господарства США, що займаються бізнесом, зобов'язані вести облік доходів, які є об'єктом оподаткування.

Добре налагоджений облік допомагає фермерам визначити фінансовий стан, скласти повну і точну відомість обліку чистого доходу готівковим методом чи на основі методу наростання для своєчасного заповнення та подання декларації про податок на прибуток, скласти фінансовий звіт та баланс ферми, відомість по власному капіталу, провести аналіз діяльності з метою визначення сильних і слабких сторін господарювання.

Законодавство не вимагає ведення обліку за єдиною системою. Фермер може обрати будь-яку систему, що об'єктивно відображатиме його діяльність. Облік за кожним видом діяльності ведеться окремо.

Для обліку доходів користуються методами: касовим та наростання. При касовому методі не враховують залишки матеріальних цінностей на кінець року. При застосуванні методу наростання враховують залишки матеріальних цінностей на кінець року.

Використовують рахунки активів (основних засобів), зобов'язань, капіталу, кредитів, доходів і витрат, прибутку. Регістри обліку для фермерів розробляють науково-дослідні станції при університетах штатів.

При обліку доходів та витрат розділяють доходи від фермерської та позафермерської діяльності.

Книга по фермерському обліку передбачає розділи розрахунків, необхідних для:

А) складання Відомості обліку чистого доходу і готівки;

Б) складання Відомості обліку чистого доходу на основі наростання чи опису;

В) аналізу фермерської діяльності.

У розділі А розміщені таблиці, в яких нагромаджується інформація про продаж продукції тваринництва, худоби і сільськогосподарських культур (доходи ферми), де відображають продаж за видами продукції (кількість, ціна, сума), закупки худоби, де відображають що і у кого куплено за видами худоби (кількість, вага, вартість), інші доходи ферми змішаний дохід ферми, що враховує державні платежі, працю поза господарством, механізовані роботи, повернення переплат за газ тощо), купівля і продаж техніки, фермерські витрати, відомість чистого доходу, знос техніки і будівель, додаток по зносу.

У реєстрі «Фермерські витрати» відображають витрати (за елементами) оплата найманої праці, витрати на придбання кормів, хімікатів, добрив, плата за прокат транспорту та інших механізмів, амортизація, придбання палива, страхування, відсотки за кредит, комунальні послуги, ремонт і утримання техніки, добрива і насіння, витрати на утримання худоби, сплачені проценти, податки, страховка, змішані витрати (внески в організацію фермерів, банківські послуги, канцтовари). Окремо виділяють витрати на оренду техніки та відображають бартерні операції.

У реєстрі «Фермерський дохід (готівкою)» відображають доходи від фермерської діяльності виробництво і реалізація продукції (вирощеної худоби, сільськогосподарських культур, дохід від закупленої худоби), дохід від участі в кооперативах, державна допомога за окремими видами продукції, страхові відшкодування, доходи від оренди тощо.

Іншими доходами (позафермерськими) вважаються заробітна плата, премії, винагороди отримані на стороні, відсотки за зберігання коштів у банку, дивіденди за участь в інших формах бізнесу, аліменти, податкові кредити, доходи від сімейного бізнесу, пенсії, допомоги по безробіттю та інші. Для позафермерських витрат ведеться спеціальний реєстр витрат, що пов'язані з життєдіяльністю фермера та членів його сім'ї.

Нерозмежований дохід обліковують у спеціальному розділі, що має назву «Змішаний дохід ферми», де виділяють надходження у вигляді державних платежів, оплати робіт, виконаних за межами ферми, сплати за механізовані роботи, повернення переплат за газ тощо, інші доходи.

У відомості чистого доходу роблять зведення прибутків і витрат (готівкою) від фермерської діяльності, причому у витратах враховують знос машин і будівель.

Для визначення доходів і витрат на основі наростання крім перелічених таблиць ведуть Опис кормів і худоби – для визначення залишку та врахування його в результатах. В Описі вказують наявність цінностей на початок та кінець року за видами кормів, насіння, хімікатів, тварин та птиці.

Головні реєстри – відомості чистого доходу мають безпосередній зв'язок з попередніми таблицями, так як складаються на їх основі. При веденні обліку не дотримуються принципу подвійного запису, а здійснюють просте групування господарських операцій.

Фермери Канади визначають фінансові результати по валовій виручці та за валовими доходами. В першому випадку результат діяльності оцінюється як різниця грошової виручки і всіх витрат. Він залежить не тільки від факторів виробництва та збуту, а й від того, чи здійснювалися закупівлі в кредит. При цьому не враховує збільшення чи зменшення обсягу запасів, заборгованості.

У другому випадку результат визначається як різниця валових доходів (грошових і натуральних надходжень) і згрупованих витрат, з окремим виділенням амортизації. При цьому враховуються залишки запасів і заборгованості на початок і кінець звітного періоду. Визначення результатів за валовими доходами дає змогу об'єктивно відображати вплив управлінських рішень на результати господарської діяльності, регулювати розмір амортизації і достовірно калькулювати витрати капіталу.

Різниця у результатах, обчислена за цими методиками в багаторічному періоді досягає 46%, а за окремими роками навіть 80%. Фермерам рекомендується використовувати другий метод визначення результатів, як такий, що повніше відповідає їхньому бізнесі.

На шведські сімейні ферми в обліку господарської діяльності визначають доходи за видами продукції, надходження за надані послуги, доходи у натурі (спожиті сім'єю продукти) До складу витрат відносять використання оборотних коштів, оплату праці найманих осіб, отримання послуг, вартість ремонтів, податки на майно. Визначається зміна вартості запасів та відноситься на результат. Прибуток визначається як різниця доходів та витрат, з якого далі погашається амортизація, сплачуються податки і в результаті отримують чистий прибуток до розпорядження.

Записи роблять в розрізі місяців. Ведення обліку має чітко виражений податковий характер, у його веденні зацікавлений лише фермер.

У польських фермерів облік ведеться за уніфікованими простими рахунками на основі спрощеної підсистеми методу «витрати-випуск». Передбачається ведення Інвентарної Книги, Книги доходів і витрат та Книги внутрігосподарського руху, ведення яких пояснюється Інструкцією по впровадженню рахівництва.

Основні критерії визначення результату полягають в наступному.

- окремо визначаються доходи та витрати в переліку операцій;
- здійснюється коректування дебіторської та кредиторської заборгованості на початок та кінець періоду;
- вираховується сума надлишків та переоплат за видами платежів;
- визначається вартість придбаних та власних запасів на початок і кінець періоду;

Доход-брутто розраховується до вирахування амортизації як різниця усіх доходів та витрат з врахуванням сальдо розрахунків та запасів. Доход-нетто є значенням доходу-брутто після вирахування амортизації.

В *Інвентарній Книзі*, що є аналітичним реєстром обліку майна і засобів, наводиться повний перелік майна господарства в 29 таблицях на кожен конкретний вид майна в натуральних і вартісних показниках: земельні ділянки, сади і ягідні плантації, законсервовані засоби, меліоративні землі, будинки і споруди, транспорт, техніка і машини, нематеріальні активи і права, будівництво, тварини, запаси власної продукції (рослинництва, тваринництва, інших галузей), запаси купівельні, незавершене виробництво, фінансові зобов'язання, кредити і позики тощо.

Книга доходів і витрат має три частини – доходи, витрати і результати. У Доходних таблицях записують доходи за місяцями в переліку операцій за видами надходжень (гроші, безготівкові розрахунки, в товарах, загальна вартість, в тому числі податок). Ці таблиці зеленого кольору. У Витратних таблицях записують витрати за видами у вартісному вимірі (готівка, безготівкові розрахунки, обмін товарами, загальна вартість, в тому числі податок). Ці таблиці синього кольору. Результати визначаються щомісячно по руху готівки, банківському рахунку, обмінних операціях за схемою: сальдо на початок місяця (року) плюс доходи за місяць (рік) мінус витрати за місяць (рік) дорівнює сальдо на кінець місяця (року). Сальдо є результатом господарювання.

У *Книзі внутрігосподарського руху* наводиться інформація про засоби і затрати праці (власні та найманих працівників), помісячні рухи поголів'я тварин, площа зборів і посівів на орних землях, в садах, обробіток ґрунту під покриттям. В окремих таблицях наводиться інформація про витрати продукції власного виробництва, надходження продукції та товарів до господарства та з господарства, незавершене виробництво, інвестиції в діяльність тощо.

За результатами обліку складають баланс, розрахунок податків та іншу необхідну звітність.

5.5. Порядок та умови ведення книги обліку доходів і витрат

Підприємець веде облік своєї діяльності у Книзі обліку доходів і витрат (далі – КОДВ або Книга).

Головним завданням КОДВ є накопичувати інформацію для визначення чистого оподаткованого доходу ФОП, тобто його прибутку [34].

Книга виконує наступні функції:

- на основі Книги підприємець заповнює річну податкову декларацію про майновий стан та доходи, де визначає річну суму зобов'язання з ПДФО та військового збору;

- на основі квартальних підсумків Книги підприємець самостійно розраховує авансові платежі з ПДФО, які сплачуються до 20-го числа місяця, наступного за кожним календарним кварталом;

- Книгу перевіряють податківці, тобто це засіб контролю за діяльністю підприємця;

- запис надходження готівки до КОДВ є її оприбуткуванням, так як ФОП не ведуть касову книгу (пп. 17 п. 3 розділу I Положення про ведення касової книги... НБУ від 29.12.2017 р. № 148).

Діюча форма та Порядок ведення КОДВ для підприємців на загальній системі оподаткування затверджені наказом Міндоходів від 16.09.2013 р. № 481.

Книга обліку доходів і витрат в електронному вигляді по факту немає. Насьогодні єдиним можливим варіантом ведення КОДВ є паперовий, незважаючи на законодавчо дозволена електронна форма. Справа в тому, що технічна можливість реєстрації та ведення Книги в

електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб наразі ДПС не реалізована.

Просто ж вести облік в програмі та друкувати КОДВ теж не вийде, так як Книга потребує попередньої реєстрації у ДПС. Виходить, що навіть якщо певні записи ведуться в електронній формі (Excel, 1С тощо), то все одно слід все переписувати від руки в Книгу.

Реєстрація книги обліку доходів і витрат є необхідністю.

Без реєстрації дані, які внесені до КОДВ, по-перше, є недійсними. По-друге, накладається штраф 510 грн, а за повторне порушення – 1020 грн (ст. 121 ПКУ) [134].

Для того, щоб зареєструвати Книгу необхідно виконати наступні кроки:

- прошнурувати та пронумерувати Книгу;
- заповнити титульний аркуш Книги. Треба зазначити: прізвище, ім'я, по-батькові повністю, ідентифікаційний номер, податкову адресу (місце проживання);
- заповнити відповідну заяву (у довільній формі) на ім'я начальника ДПС, де підприємець перебуває на обліку, та подати книгу до органу ДПС за основним місцем обліку;
- дочекатися поки орган ДПС безплатно реєструє Книгу. На ній мають бути проставлені підпис керівника або заступника органу ДПС, скріплений печаткою.

Реєстрацією КОДВ [168] займається прикріплений до платника податку податковий інспектор. Строки такої реєстрації невизначені, але на практиці це складає 2-3 робочих дні. Аркуші Книги рано чи пізно закінчуються і нова Книга знову підлягає реєстрації.

Підприємець має обов'язок зберігати Книгу протягом 3-х років після закінчення звітного періоду, у якому було здійснено останній запис (п. 8 Порядку № 481). Однак, рекомендуємо почекати 1095 к. днів від крайньої звітної дати за податковий період, у якому закінчилася КОДВ. А якщо ще й не було перевірки з ЄСВ, то залиште КОДВ до проведення перевірки з цього внеску, адже КОДВ використовується у процесі його нарахування.

Чи може бути господарська діяльність до реєстрації книги [168].

До реєстрації Книги підприємницьку якісь господарські операції здійснювати не радимо, так як буде дата реєстрації, що поставить під сумнів операції, які внесені «заднім числом» і розглядатиметься як порушення вимог ПКУ щодо обліку доходів і витрат підприємця, які здійснюються в робочий день. Якщо таке вже сталося, то все одно такі

доходи слід відобразити в декларації, а даний факт при перевірці буде розцінений як неналежне ведення податкового обліку з отриманням адмінштрафу від 51 до 136 грн (ст. 1641 КпАП) [134].

Правила обліку доходів підприємця [33, 121].

Доходи підприємця мають свої правила обліку:

– дохід визнається за касовим методом. Це значить, що дохід визнається на дату фактичного надходження грошей або іншої оплати за відвантажені товари, виконані роботи (надані послуги). Це значить, що на дату підписання накладних або актів приймання-передачі виконаних робіт у ФОП доходу не виникає. Дохід буде визнаний тільки після отримання оплати підприємцем на розрахунковий рахунок та/або в касу для здійснення операцій з продажу продукції або товарів (надання робіт, послуг);

– отримана попередня оплата (аванс) – це дохід. Це впливає з попереднього правила. Наприклад, сума попередньої оплати (авансів), що отримав ФОП у II кварталі 2020 р. за товари, роботи, послуги, які буде постачати (надавати) у III кварталі 2020 р. підлягає включенню до доходу II кварталу 2020 р.;

– оплата може бути не тільки грошима, але й бартером. Це відрізняє загальну систему від спрощеної, де така форма оплати заборонена.

Правила обліку витрат підприємця.

Витрати підприємця теж мають свої правила:

– витрати документально підтверджені. Це стосується будь-яких витрат, починаючи від документів, що підтверджують закупівлю матеріалів, що були використані для виробництва проданої продукції, та закінчуючи нарахуванням заробітної плати чи амортизації основних засобів;

– витрати визнаються, якщо оплачені. Це означає, що повинна бути не тільки накладна на придбані товари чи акт приймання-передачі щодо отриманих сторонніх послуг (робіт), але й документи, які підтверджують їх оплату (платіжне доручення, квитанція до прибуткового касового ордеру, квитанція, фіскальний чек, акт закупівлі);

– витрати мають бути пов'язані з отриманим доходом. Це означає, що поки не отримано дохід по операціях заради яких здійснювалися витрати, то й витрати не визнаються, навіть якщо вони уже були оплачені;

– витрати мають бути у переліку витрат, визначеному п. 177.4 ПКУ [134].

Тільки при одночасному дотриманні усіх вищенаведених вимог витрати можна визнати. Виходить, що якщо підприємець придбав товар, то він не може показати витрати у разі, якщо він: його ще не продав; за нього ще не сплатив.

Амортизація – це теж витрати [31]. Підприємці-загальносистемники можуть до витрат включати амортизацію основних засобів і нематеріальних активів. Це дозволено ще з 2017 року. Звертаємо увагу, що:

– строки використання ФОП встановлює відповідно до пп. 177.4.9 ПКУ;

– метод амортизації – лише прямолінійний;

Заборонено амортизувати основні засоби подвійного призначення, так як вони можуть використовуватися як у підприємницькій діяльності, так і особистому житті підприємця і розмежувати практично неможливо. Це земельні ділянки, об'єкти житлової нерухомості, легкові та вантажні автомобілі.

Однак, з впровадженням у дію уже прийнятого законопроекту № 1210 у ФОП з'являється можливість амортизувати вантажні автомобілі (оновлений пп. 177.4.6 ПКУ) [134].

Автомобілі у підприємців: ПДВ – ні, ПММ – так [34]. Окрім заборони амортизації автомобілів ДПС неодноразово виступала проти права на податковий кредит з ПДВ у підприємців при придбанні автомобілів, так як автівки реєструються лише на юросіб або фізосіб. Наприклад, виграш податківцями у справі по фінансовому лізингу автомобіля у підприємця (постановою ВСУ від 17.12.2018 у справі № 810/1726/16). Окрема реєстрація на ФОП відсутня. Однак, паливно-мастильні матеріали можна списувати у межах норм з належним документальним оформленням (від 02.10.2018 р. № 4265/Є/99-99-13-01-02-14/ПК).

Чи можна визнати собівартість реалізованих товарі у день отримання будь-якого доходу [29].

Якщо реалізація товарів відбувається постійно й вони однотипні, то дійсно важко відстежити, коли саме був придбаний реалізований товар й деякі підприємці списують придбаний і оплачений товар на витрати у будь-який день, коли була реалізація певних товарів.

На практиці так можна, так як не завжди взагалі є можливість точно відстежити партію походження проданого товару й ФОП взагалі не зобов'язані вести повноцінний бухгалтерський облік. Однак, це не правильно і якщо податковий інспектор при перевірці виявить

невідповідність і зможе по документам це обґрунтувати, то штраф у не уникнути.

Приклад заповнення книги обліку доходів і витрат [29].

Приклад 1 (оплатив товар і продав у різних періодах).

ФОП оплатив придбані товари 30.03.2020 р., але продає їх та отримує гроші на свій банківський рахунок за ці товари 03.04.2020 р. Виникає питання: на яку дату потрібно показати дані витрати й доходи?

У цій ситуації ДПС роз'яснюють, що якщо витрати фактично понесені в поточному періоді, а дохід отримано в наступному, то їх треба записати в КОДВ (графу 6) у наступному періоді (104.05 ЗІР).

За касовим методом дохід відображається на дату фактичного надходження грошових коштів – 03.04.2020 р. (графу 2 Книги).

Щодо витрат, то має бути реалізовано одночасно дві вимоги – витрати мають бути оплачені (1) та бути пов'язаними з доходом, що отримується (2). У цій ситуації витрати оплачені станом на 30.03.2020 р., але в цей день підприємець не отримував дохід у зв'язку з понесеними витратами. Це сталося тільки у II кварталі 03.04.2020 р. Отже, витрати відображаємо 03.04.2020 р. – день перепродажу придбаних товарів (графу 6 книг).

Приклад 2 (витрати оплачуються пізніше доходу).

Ситуація наступна:

I квартал – ФОП отримав аванс за невідвантажений та ще ним не придбаний товар;

II квартал – ФОП оплачує (купує) товар і відвантажує його покупцю, що сплатив аванс.

Як бути тут? Такий дохід фактично є попередньою оплатою. ДПС роз'яснює, що ФОП повинен:

дохід показати в Книзі за підсумками дня по факту отримання доходу, тобто у I кварталі (графу 2);

витрати відображаються за підсумками дня по факту їх понесення на підставі первинних документів, тобто у II кварталі (графу 6) (108.08 ЗІР).

Принцип пов'язаності витрат таким чином дотримується.

Приклад 3 (витрати прямо не пов'язані з отриманим доходом).

Підприємець протягом дня не отримував дохід, але здійснив оплату комунальних платежів 20.03.2020 р.

Витрати на оплату комунальних послуг у Книзі є іншими витратами (графу 8). Так як дані витрати не можна прямо пов'язати з отриманням конкретного доходу від реалізації товару (послуг), але вони

опосередковано з ним пов'язані та оплачені, належать до господарської діяльності та входять до п. 177.4 ПКУ (оплата послуг), то можна їх визнати 20.03.2020 р. [134].

Аналогічно треба вчинити для послуг зв'язку, оплати оренди, виплати зарплати, ЄСВ «за себе» та найнятих працівників. Усі ці витрати відносяться до витрат ФОП на дату їх сплати (роз'яснення ДПС 104.08 ЗІР).

Основними правилами внесення записів до книги обліку доходів і витрат на загальній системі є:

- заповнюємо у гривнях з копійками;
- записи здійснюємо розбірливо чорнилом темного кольору або кульковою ручкою (друкувати КОДВ чи заповнювати олівцем не можна);
- виправляємо можливі шляхом проведення нового запису, який треба засвідчити підписом підприємця. Це значить, що не можна закреслювати певну операцію. Треба внести в Книгу новий запис з датою помилки. Також бажано для податківців скласти бухгалтерську довідку, яка пояснює причини коригувального запису;
- записи здійснюємо в день отримання доходу. Винятком є оплата комунальних і подібних послуг (див. приклад 3 вище);
- записи вносимо загальною сумою за підсумками робочого дня;
- після закінчення кожного, місяця, кварталу, року слід підбиваємо підсумки;
- у платників ПДВ до доходів і витрат не включаємо сума ПДВ. У неплатників сума сплаченого у товарах, роботах, послугах ПДВ входить до складу витрат.

Нормами ПКУ та Порядку № 435 не передбачено дозволу щодо ведення КОДВ найманими особами, які перебувають у трудових відносинах із ФОП. Отже, краще щоб Книгу підприємець вів самостійно (чи хоча б підписував) [134].

Відповідно до п. 6 Порядку № 481 ФОП заносять до Книги відомості в такому порядку (табл. 5.7).

Таблиця 5.7

Порядок заповнення окремих граф Книги обліку доходів і витрат

Графа Книги	Як заповнювати
графі 1	Зазначається дата запису (день, місяць, квартал, рік). Якщо підприємець дохід не отримував, то такі дні не показуємо. Однак, якщо є по цьому дню витрати у графі 8, то тоді треба таку дату тут показати. Також тут вносимо період, за який підбиваємо підсумок, наприклад пишемо «І квартал 2021 року».

Графа Книги	Як заповнювати
граф 2	<p>Відображається загальна сума доходу, отриманого від здійснення підприємницької діяльності за один день. Наприклад, кошти, що надійшли на поточний рахунок, у касу платника податків та/або отримано готівкою, сума заборгованості, за якою минув строк позовної давності, вартість безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг). Відображаємо саме ті кошти, які були зараховані на поточний рахунок або касу, саме по даті такого зарахування. Якщо платіж “завис” на кілька днів, що інколи буває, то слід брати саме дату зарахування коштів на рахунок, а не дату здійснення такого платежу. Так буває, наприклад при проведенні платежів банківською картою через POS-термінал (так офіційно називається усім відомий пристрій для зчитування банківських карток). Якщо дохід отримано в іноземній валюті, то його тут слід показати в гривнях за курсом НБУ.</p> <p>Також тут відображаємо доходи у грошовій формі: подарунки, безоплатно отримані послуги, списану для ФОП кредиторську заборгованість.</p> <p>Усі доходи у ФОП платників ПДВ показуються без ПДВ</p>
граф 3	<p>Вказується сума повернутих підприємцем коштів за товари (роботи та послуги) та/або повернутої передплати. Знак “-” (“мінус”) тут писати не треба – графа заповнюється зі знаком “+”. Одночасно треба відстрокувати (відняти) у графі 6 витрати, пов’язані з таким товаром, що повернуто</p>
граф 4	<p>Розраховується як різниця між отриманим доходом від здійснення підприємницької діяльності (граф 2) та сумою повернутих самозайнятою особою коштів за товари (роботи та послуги) (граф 3).</p>
граф 5	<p>Зазначаються реквізити документа, який підтверджує понесені витрати, що безпосередньо пов’язані з отриманим доходом. Тут відображаються усі документи незалежно від їх кількості. Приклади таких документів: платіжні доручення, прибуткові касові ордери, квитанції, фіскальні чеки, акти виконаних робіт, акти закупівлі та інші первинні документи, які посвідчують факт придбання та оплати товарів, робіт, послуг, що було здійснено ФОП.</p>
граф 6	<p>Записується сума витрат, які документально підтверджені та безпосередньо пов’язані з отриманням доходу за підсумками дня. Цей рядок заповнюється по факту отримання доходу, тобто коли є запис по рядку 2. У платників ПДВ суми наводяться без ПДВ</p>
граф 7	<p>Відображається сума витрат на оплату праці та нарахування на оплату праці найманих осіб (ЄСВ), понесені у звітному місяці. Тут наводимо зарплату “брудними”, тобто без зменшення на суми ПДФО, військового збору</p>
граф 8	<p>Відображається сума фактично понесених інших витрат, безпосередньо пов’язаних з одержанням доходу, які не зазначені в графах 6 та 7, зокрема, витрати на оплату послуг зв’язку, орендних та комунальних платежів тощо. Тут же можна відобразити амортизаційні витрати (лист ДПС від 25.07.2017 р. № 16192/6/99-99-13-01-02-15). Амортизація тоді відображається щомісяця</p>
граф 9	<p>Зазначається сума чистого оподаткованого доходу, яка розраховується як різниця між сумою доходу за звітний період (граф 4) та сумою понесених витрат від провадження підприємницької діяльності (графи 6, 7, 8). Підсумкові значення чистого доходу слід розраховувати також за місяць, квартал, рік. Якщо результатом розрахунку є від’ємне значення (збиток), то графа 9 прокреслюється</p>

Книгу можна вести в електронній формі у себе на комп’ютері [34].

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Визначити склад витрат фермерського господарства та завдання обліку.
2. Визначити склад доходів фермерського господарства та завдання обліку.
3. Охарактеризувати перелік та порядок формування первинних документів господарства.
4. Визначити порядок ведення Книги обліку доходів та витрат.
5. Охарактеризуват порядок визначення фінансового результату діяльності.
6. Визначити порядок обліку фермерами державних коштів.
7. Проаналізувати функцію аналітичного обліку доходів та витрат.
8. Скласти кореспонденцію рахунків з отримання доходів з операційної оренди. Визначити перелік документів.
9. Навести перелік завдань обліку фінансового результату та особливостей його визначення.
10. Проаналізувати особливості ведення обліку доходів та витрат ФГ у зарубіжних країнах.
11. Визначити перелік заходів щодо відповідальності за порушення ведення обліку.

Тема 6.
ОБЛІК ПОДАТКІВ

6.1. Завдання і організація обліку податків, класифікація податків

Відповідно до законодавства фермер як юридична і фізична особа платить загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі. Податкове законодавство регулює відносини, пов'язані з встановленням і скасуванням податків, визначенням ставок, сплатою та контролем за дотриманням чинного законодавства. На рис.6.1. зображена схема класифікації податків.

Звичайно, не всі розглянуті види податків сплачує фермерське господарство, так як для малих підприємств передбачено спеціальні податкові режими для оподаткування (відповідно як до обліку та звітності).

Рис. 6.1. Класифікація податків

Завдання обліку податків:

- обчислення податків;
- складання податкової звітності (податкових декларацій, розрахунку фіксованого сільськогосподарського податку, декларації про доходи тощо);
- контроль за правильністю нарахування і сплати податків;
- попередження застосування штрафних санкцій, які накладаються органами Державної фіскальної служби за порушення законодавства.

Відповідно до посадових інструкцій та наказу про облікову політику складання та подання звітності проводиться спеціалістами, що відповідають за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податків, зборів та внесків. До моменту складання податкової звітності у господарстві проведено організаційні заходи по реєстрації в ДФС як платника податків, організації обліку нарахування та сплати податків та зборів та складання податкової звітності, як зображено на рис. 6.2.

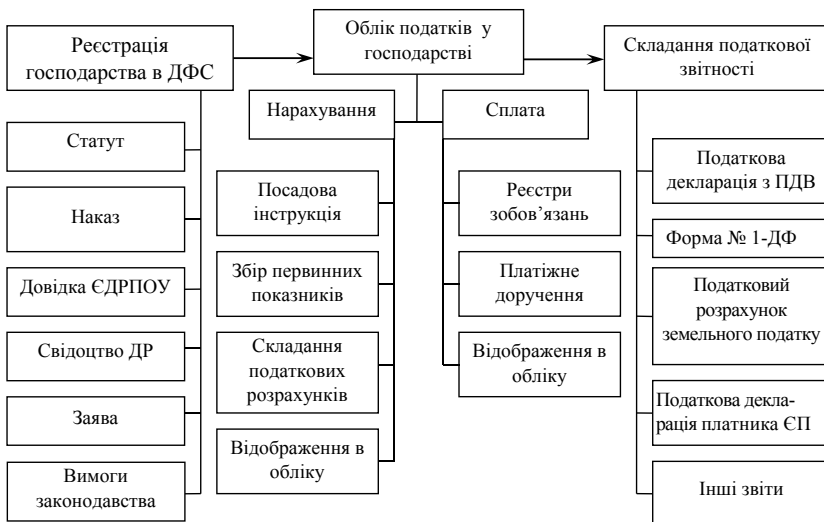

Рис. 6.2. Організаційні етапи податкової звітності

Протягом 10 календарних днів після реєстрації ФГ повинно подати до податкового органу повідомлення про об'єкти оподаткування або об'єкти пов'язані з оподаткуванням за формою № 20-ОПП. Якщо ФГ уклало договір з фіскальною службою про визнання електронних документів і має електронний цифровий підпис, воно може подати Ф. № 20-ОПП в електронному вигляді.

При веденні обліку ФГ призначеним бухгалтером до податкового органу подаються відомості про особу відповідальну за ведення бухгалтерського обліку за ф. № 1-ОПП протягом 10 днів з моменту реєстрації ФГ.

За несвоєчасне подання відомостей про особу відповідальну за ведення бухгалтерського обліку передбачається відповідно до ст. 117.1 ПКУ штраф у розмірі 510 грн [134].

Для узагальнення інформації про розрахунки господарства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки господарства з працівників господарства, використовують рахунок «Розрахунки з бюджетом».

Облік розрахунків з бюджетом ведеться по кожному виду податків, зборів, інших податкових платежів окремо. До них належать податкові зобов'язання та податковий кредит за ПДВ, акцизний збір, ввізне (імпортне) мито, єдиний податок, податок на прибуток, податок на землю, податок з власників транспортних засобів тощо.

Облік податків ведеться у певній послідовності (рис. 6.3).

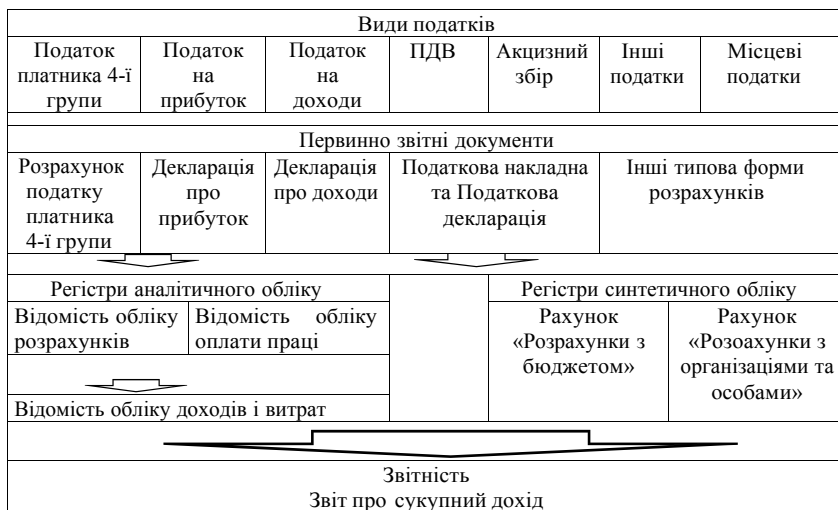

Рис. 6.3. Бухгалтерський облік податків за простої системи обліку

Відповідно до видів податків ведеться первинний облік податків. Облік здійснюється безпосередньо у типових формах розрахунку за кожним податком та платежем окремо. До звітнього розрахунку можуть додаватися також *листи-розрахунки*.

Сплата необхідних податків, зборів та платежів відображається на підставі *платіжного доручення* та *виписок банку* про списання платежу.

Аналітичний облік ведеться за потребою у *Відомості обліку розрахунків* окремо за кожним видом податків та платежів.

Для синтетичного обліку податків у Журналі передбачено рахунки: «Розрахунки з бюджетом», «Розрахунки з організаціями та особами», рахунок «Витрати» та «Витрати за рахунок доходу».

Для відображення в обліку різних податків важливо встановити джерела їх сплати. Якщо платежі здійснюються за рахунок поточних витрат господарства (включаються у затрати), то їх відображають, як всі інші витрати по рахунку «Витрати» (гр.4) *Журналу*. Одночасно з відображенням сум податків у витратах робиться запис на кредит рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.9).

При сплаті податків (зборів, платежів) у позабюджетні фонди використовується рахунок «Розрахунки з організаціями та особами».

Податки, які сплачуються за рахунок прибутку (як правило, це особисті податки господаря) із витратами виробництва не пов'язуються і відображаються у Журналі по рахунку «Витрати за рахунок доходу». До них відносять платежі і податки фермера як фізичної особи – за власну земельну ділянку (плата за землю), податок з власників транспортних засобів на особистий транспорт, податок на доходи фізичних осіб тощо. Зміна порядку сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) протягом звітного (податкового) року не допускається.

Фермерські господарства (ФГ), як і будь-які інші сільгоспники-юрособи, мають право працювати на загальній системі оподаткування зі сплатою податку на прибуток або як платники єдиного податку (ЄП). ФГ без статусу юрособи, які організуються на основі діяльності фізосіб-підприємців (ФОП), теж можуть бути як загальносистемниками (зі сплатою ПДФО), так і спрощенцями.

Законом передбачено забезпечити можливість для мешканців села легалізувати свою діяльність у формі підприємницької діяльності для фізичних осіб – підприємців, які організували фермерське господарство, в тому числі сімейне, та надано їм можливість бути платниками єдиного податку четвертої групи. При цьому вони мають відповідати таким критеріям:

- здійснення діяльності виключно в межах фермерського господарства зареєстрованого відповідно до Закону «Про фермерське господарство»;
- зайняття виключно виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою та постачанням;
- здійснення господарської діяльності (крім постачання) за місцем податкової адреси;
- не використання праці найманих осіб;
- членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени сім'ї цієї особи у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України;

- площа сільськогосподарських угідь у власності та/або користуванні, земель водного фонду у користуванні членів фермерського господарства становить не менш як 2 гектари, але не більш як 20 гектарів [181].

Податкове законодавство України станом на кінець 2020 року пропонує загалом сім видів оподаткування: загальна система для юридичних та фізичних осіб; єдиний податок першої групи; єдиний податок другої групи; єдиний податок третьої групи (зі сплатою або без сплати ПДВ); єдиний податок четвертої групи для сільгоспідприємств. Для наочності розпишемо всі ці варіанти схематично (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Схеми оподаткування в Україні										
Схеми оподаткування в Україні				Спрощена система, вся виручка оподатковується єдиним податком (фіксованою ставкою або 5% або 3%+ПДВ)						
Загальна система, при якій за ставкою 18% оподатковується: і бухгалтерський прибуток ЮО, і прибуток ФОП (обчислений за касовим методом)										
Юридичні особи		Фізичні особи (ФОП)		Юридичні особи				Фізичні особи (ФОП)		
ЮО зі сплатою ПДВ	ЮО без пдв	Загальносистемник з пдв	Загальносистемник без пдв	3 гр з пдв	3 гр без пдв	4 гр з пдв	4 гр без пдв	1 гр	2 з гр пдв	3 гр без пдв

Новоутворені сільськогосподарські товаровиробники можуть бути платниками єдиного податку 4 групи з наступного року, якщо за попередній рік $\geq 75\%$ доходу отримано від продажу власної сільгосппродукції. Об'єктом оподаткування є площа сільгоспугідь та/або земель водного фонду, які перебувають у власності чи користуванні. Розмір ставок єдиного податку (від 0,19 до 6,33% з грошової оцінки одного гектара) залежить від типу земель та їх розташування (див. у п. 293.9 ПКУ).

З 2018 року члени фермерського господарства стали також платниками мінімального єдиного внеску.

Сплата інших податків: 4-а група ЄП звільнена від сплати земельного податку, рентної плати за спецводокористування і користування надрами для видобутку корисних копалин (пп.пп. 252.1.4–252.1.5 ПКУ) [134].

Але сільгоспвиробники можуть бути платниками:

– акцизного податку, якщо реєстрували акцизний склад, наприклад. Тоді вам щомісяця потрібно подавати декларацію з акцизного податку;

– екологічного податку, якщо ваші господарства – джерело забруднення. Як звітувати: подається квартальна декларація з екологічного податку;

– транспортного податку, якщо є власні легкові авто вартістю понад 375 мінімальних зарплат кожне (у 2021 році це 2250000 грн) і віком до 5 років – раз на рік декларація з транспортного податку. Цьогоріч потрібно подати декларацію не пізніше 20 лютого на 2021 рік.

6.2. Єдиний податок

Право на застосування спрощеної системи оподаткування мають (табл. 6.2):

Юридична особа чи фізична особа-підприємець (далі – ФОП) може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим главою I Розділу XIV ПКУ, та реєструється платником єдиного податку у визначеному порядку.

Для обрання або переходу на спрощену систему оподаткування ФОП подає до контролюючого органу заяву. Заява подається за вибором платника податків, якщо інше не передбачено ПКУ, в один з таких способів:

- 1) особисто платником податків або уповноваженою на це особою;
- 2) надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
- 3) засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації кваліфікованого електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством;
- 4) державному реєстратору як додаток до заяви про державну реєстрацію, що подається для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця з урахуванням вимог пункту 291.5 статті 291 ПКУ. Електронна копія заяви, виготовлена шляхом сканування, передається державним реєстратором до контролюючого органу одночасно з відомостями з заяви про державну реєстрацію на проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [134, 151].

Таблиця 6.2

Основні умови роботи і ставки єдиного податку [134]

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Пдввищена	
1 група: фізичні особи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню	1 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року 1 185 700 грн	Не використовують працю найманих осіб	не більше 10% від прожиткового мінімуму для працездатних осіб* (302,80 грн/міс.)	15% — для фізосіб-підприємців у випадках, визначених п. 293.4 ПКУ	Згідно з п. 291.5 ПКУ: Підприємці та юрособи, які здійснюють: — діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей (крім їх розповсюдження), пари (букмекерське парі, парі тоталізатора); — обмін інвалюти; — виробництво, експорт, імпорт, продаж підкацизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин); — видобуток, виробництво, реалізацію дорожочинних металів і каміння, у т. ч. організованого утворення (крім виробництва, постачання,
2 група: підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	834 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року 5 921 400 грн	не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб**	не більше 20% МЗП* (1420 грн/міс.)		

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
3 група: фізособи – підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юрособи суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми	1 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року 8 285 700 грн	Не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена	Встановлюється у відсотках до доходу: — 3% доходу; — 5% доходу	Для юросіб у випадках, визначених п. 293.5 ПКУ: — 6% зі сплатою ПДВ; — 10% без сплати ПДВ.	продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, каміння, дорогоцінного металю, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння); — видобуток, реалізацію корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення; — діяльність у сфері фінансового посередництва, крім діяльності у сфері страхування, яка здійснюється страховими агентами, визначеними Законом України «Про страхування», сюрвейсрами, аварійними комісарами та аджастерами; — управління підприємствами; — діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
					<p>електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації</p> <p>телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку, діяльність з надання послуг з технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж сфінансованої теле- і радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж; — надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності) та зв'язку (крім діяльності, що не</p>

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
					<p>підлягає ліцензуванню);</p> <p>— продаж предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;</p> <p>— організацію, проведення гострольних заходів; Фізособи- підприємці, які: — здійснюють технічні випробування та дослідження, діяльність у сфері аудиту;</p> <p>— надають в оренду земельні ділянки загальною площею понад 0,2 га, житлові приміщення та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 400 кв. м, нежитлові приміщення (споруди, будівлі) та/або їх частини з загальною площею понад 900 кв. м.</p> <p>Страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні</p>

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
					фонди і компанії, інші фінансові установи, визначені законом; ресуратори цінних паперів; Гослсуб'єкти, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юрособам, які не є платниками ЄП, дорівнює або перевищує 25%; Представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юрособи, яка не є платником ЄП; Фізичні та юридичні особи — нерезиденти, платники податків, які на день подання заяви про реєстрацію платником ЄП мають податковий борг, крім безнадійного податкового боргу, що виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин).
4 група: сільсько-господарські товаровиробники а) юрособи незалежно від організаційно-правової форми;	для юросіб – частка с/г товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік	для юросіб – не обмежено для фізосіб-підприємців – не використовують	Розмір ставок податку з 1 га с/г угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування. У відсотках бази він становить: — для ріллі, сіножатей і пасовищ		Згідно з п. 291.5-1 ПКУ гослсуб'єкти: — у яких понад 50% доходу, отриманого від продажу с/г продукції власного виробництва та продуктів її

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
б) фізособи – підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону "Про фермерське господарство" за умови виконання сукупності таких вимог: - здійснюють виключно вирощування, відгодювання сільгосппродукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодюваної продукції та її продаж; - провадять господарність (крім постачання) за місцем податкової адреси; - членами фермерського господарства такої фізособи є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої ст. 3 СКУ; - площа сільгоспугідь	дорівнює або перевищує 75%	працю найманих осіб	(крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на польських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) розмір ставок податку з одного гектара буде встановлено на рівні 0,95; — для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на польських територіях, — 0,57; — для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на польських територіях) — 0,57; — для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на польських територіях, — 0,19; — для земель водного фонду ставка залишиться на рівні 2,43; — для ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (вирощуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті, або надані їм у	переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком ерізанх квітів, вирощених на угіддях, які належать с/г товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, та продуктів їх переробки), диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра (крім хутрової сировини); — які провадять діяльність з виробництва підкацизних товарів, крім виноматеріалів виноградних (коди згідно з УКТ ЗЕД 2204 29 – 2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції, вин виноградних, напоїв медових, вироблених та розлитих у споживчу тару малими виробництвами	

Група платників єдиного податку	Річний дохід, грн	Дозволена кількість працівників	Ставка		Не можуть бути платниками ЄП
			Звичайна	Підвищена	
та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства не менше 2 га, але не більше 20 га			користування, у тому числі на умовах оренди — 6,33.		виробної продукції з виноматеріалів виключно власного виробництва (не придбаних), отриманих шляхом переробки плодів, ягід, винограду, меду власного виробництва, а також крім електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії (за умови, що дохід від реалізації такої енергії не перевищує 25 відсотків доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) такого суб'єкта господарювання); — які станом на 1 січня базового (звітного) року мають податковий борг, за винятком безнадійного податкового боргу, який виник внаслідок ліквідації непереборної сили (форс-мажорних обставин).

Обмеження для першої – третьої групи спрощеної системи оподаткування.

І. Обмеження за суб'єктивним складом:

Суб'єкти господарювання (ФОП та юр.особи), які на день подання заяви про реєстрацію платником єдиного податку мають податковий борг, крім безнадійного податкового боргу, що виник у результаті дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин). Податковий борг виникає у разі несплати платником податків суми погодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності) у встановлені ПКУ строки, а також нарахованої на суму такого грошового зобов'язання пені (підпункт 14.1.175 пункту 14.1. ПКУ). Необхідно звернути увагу, що: наявність неподаткового боргу не є перешкодою для одержання статусу єдиноподатника (наприклад, не вважається податковим боргом заборгованість з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування) [134].

Фізичні та юридичні особи – нерезиденти:

а) іноземні компанії, організації, утворені відповідно до законодавства інших держав, їх зареєстровані (акредитовані або легалізовані) відповідно до законодавства України філії, представництва та інші відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України;

б) дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва інших держав і міжнародних організацій в Україні;

в) фізичні особи, які не є резидентами України.

Юр.особи, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 %.

Представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юрособи, яка не є єдиноподатником.

Суб'єкти господарювання, а саме:

- страхові (перестрахові) брокери;
- банки; кредитні спілки; ломбарди;
- лізингові компанії; довірчі товариства;
- страхові компанії;
- установи накопичувального пенсійного забезпечення;
- інвестиційні фонди і компанії;
- інші фінансові установи, визначені законом;
- реєстратори цінних паперів.

Інші суб'єктні обмеження.

Наприклад, приватні нотаріуси не мають права займатися підприємницькою діяльністю відповідно до Закону України «Про нотаріат», фізичні особи, які здійснюють адвокатську діяльність або діяльність арбітражного керуючого, не можуть провадити підприємницькою діяльністю та обрати спрощену систему оподаткування, враховуючи положення та «Кодексу України з процедур банкрутства» [79].

II. Обмеження за видами діяльності:

Діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей (крім поширення лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора).

До азартних ігор не належать, зокрема, гра в більярд, гра в кеглі (боулінг) та інші ігри, що проводяться без отримання гравцем призу (виграшу), гра на ігрових автоматах типу «кран-машина», де як виграш гравець отримує виключно матеріальні речі (іграшки, цукерки тощо) (Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор»).

Обмін іноземної валюти.

- Виробництво, експорт, імпорт, продаж підкацизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів і діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива і столових вин). Роздрібна торгівля передбачає реалізацію товару для особистого споживання та домашнього використання (тобто кінцевому споживачу). Водночас, не можуть бути єдиноподатниками суб'єкти господарювання, які здійснюють реалізацію талонів на паливо (реалізація талонів за своєю суттю є продажем палива). Суб'єктів господарювання, які здійснюють заміну мастила (оливи) під час надання послуг з техобслуговування транспортного засобу, це обмеження не стосується, оскільки така діяльність не належить до продажу паливно-мастильних матеріалів.

Видобуток, виробництво, реалізація дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, у тому числі органічного утворення (крім виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних і побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння).

Дорогоцінними металами є золото, срібло, платина та метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді і стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо).

Дорогоцінне каміння – це природні та штучні (синтетичні) мінерали в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах), перелік яких наведено у Законі України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними».

До дорогоцінного каміння органічного утворення відносяться перли та бурштин у сировині, необробленому та обробленому вигляді.

У групах 1 і 2 підприємцям можна здійснювати тільки надання «ювелірних» послуг (і то окремим особам), наприклад: з виготовлення ювелірних виробів за індивідуальним замовленням, ремонту годинників та ювелірних виробів.

Видобуток, реалізація корисних копалин (крім реалізації корисних копалин місцевого значення).

Корисні копалини – природні мінеральні утворення органічного та неорганічного походження в надрах, у тому числі будь-які підземні води, а також техногенні мінеральні утворення в місцях видалення відходів виробництва і втрат продуктів переробки мінеральної сировини, які можуть бути використані у сфері матеріального виробництва та споживання безпосередньо або після первинної переробки (підпункт 14.1.91 ПКУ). Перелік корисних копалин міститься в постанові Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 року № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення».

Діяльність у сфері фінансового посередництва, крім діяльності у сфері страхування, що здійснюється страховими агентами, визначеними Законом України «Про страхування», сюрвейєрами, аварійними комісарами і аджастерами.

Діяльність з управління підприємствами.

Діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електровз'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електровз'язку (місцевого, міжміського, міжнародного), діяльність з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електровз'язку, діяльність з надання послуг з технічного обслуговування та експлуатації

телекомунікаційних мереж, мереж ефірного теле- і радіомовлення, проводового радіомовлення та телемереж.

Діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування чи антикваріату.

Діяльність з організації, проведення гастрольних заходів. Забороні підлягає та діяльність, що охоплена поняттям «гастрольні заходи» відповідно до Закону України «Про гастрольні заходи в Україні».

III. Додаткові обмеження у здійсненні діяльності ФОП:

Технічні випробування та дослідження (підпункт 291.5.2 ПКУ).

Діяльність у сфері аудиту.

Надання в оренду:

1. земельних ділянок, загальна площа яких перевищує 0,2 га;
2. житлових приміщень та/або їх частин, загальна площа яких перевищує 100 кв. м;
3. нежитлових приміщень (споруд, будівель) та/або їх частин, загальна площа яких перевищує 300 кв. м. [134].

Фіксований сільськогосподарський податок, що сплачувався сільськогосподарськими товаровиробниками, у тому числі фермерами у грошовій та натуральній формі (зараз тільки у грошовій формі), запроваджено з 1999 р. Дія його подовжена до 31 грудня 2010 р. Це загальнодержавний податок, який не змінювався протягом визначеного Законом терміну і справлявся з одиниці земельної площі.

Податки та збори, що справлялися з фермерського господарства як юридичної особи наведено в табл. 6.3.

Самостійно обрати спрощену систему оподаткування може юрособа або ФОП за умови, що вона відповідає ЄП-критеріям та реєструється платником ЄП (п. 291.3 ПКУ) [134].

Платниками ЄП групи 4 можуть бути тільки *підприємства* – *сільгосптоваровиробники*. При цьому частка сільгосптоваровиробництва за попередній податковий рік у них має дорівнювати або перевищувати 75 % (п.п. 4 п. 291.4 ПКУ).

Об'єкт сільгоспЄП оподаткування – площа власних та орендованих сільгоспугідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (п. 292¹.1 ПКУ).

Механізм справляння єдиного податку (ЄП) визначено законодавчо [134].

Таблиця 6.3

Податки та збори, що справлялися з фермерського господарства як юридичної особи

Вид податку (збору)	Нормативний акт	Термін сплати та звітності
Фіксований сільськогосподарський податок	Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.98 р. № 320-XIV / ПКУ	Щомісячно до 20 числа наступного за звітним місяця) у відсотках
Податок на прибуток	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97 р. №283/97-ВР / ПКУ	Щоквартально до 20 числа місяця наступного за звітним Сплачується, якщо господарство не є платником ФСП
Податок на додану вартість	Закон України «Про податок на додану вартість» від 3.04.97 р. №168/97 -ВР / ПКУ	Щомісячно, не пізніше 20 числа місяця, що настає за звітним
Акцизний збір	Декрет КМУ «Про акцизний збір» від 26 1292р №18-92 / ПКУ	Не пізніше 15 числа наступного за звітним місяця
Податок на доходи фізичних осіб (з доходів найманих працівників)	Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.03 р. №889-ІУ / ПКУ	Не пізніше строку одержання в банку коштів на виплату заробітної плати (доходів)
Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування із доходу найманих працівників	Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.97 р. №400/97 -ВР	Одночасно з одержанням коштів у банку на оплату праці
Збір на обов'язкове соціальне страхування із доходу найманих працівників	Закон України «Про збір на обов'язкове соціальне страхування» від 26.06.97 р. №402/97-ВР	Одночасно з одержанням коштів у банку на оплату праці
Місцеві податки та збори	Декрет КМУ «Про місцеві податки і збори» від 20.05.93 р. №56-93 / ПКУ	Перераховуються до місцевих бюджетів у визначеному порядку
Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства	Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» від 9.04.99 р. №587-XIV / ПКУ	Щомісячно 15 числа, що настає за звітним місяцем
Збір за забруднення навколишнього середовища	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26.06.91 р. №1264	Щоквартально до 20 числа місяця, що настає за звітним місяцем
Орендна плата за землю, що перебуває у державній власності	Закон України «Про оренду землі» від 6.10.98 р. №161-XIV	Щомісячно 15 числа що настає за звітним місяцем

Інші податки та збори (обов'язкові платежі), визначені Податковим кодексом України, сплачуються фермерськими господарствами в порядку і розмірах, визначених законодавчими актами.

Платники ЄП також не звільняються від утримання податку на дивіденди. Крім того, вони несуть відповідальність за утримання і перерахування до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб з найманих працівників.

Сільськогосподарськими товаровиробниками слід вважати юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах) та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання.

При цьому звертаємо увагу, що кваліфікаційною вимогою для особи, яка претендує на набуття статусу платника єдиного податку, є частка сільськогосподарського товаровиробництва, яка повинна перевищувати 75 відсотків загального обсягу доходу суб'єкта господарювання. До складу доходів сільськогосподарських товаровиробників включають обсяги реалізації продукції власного виробництва та її переробки власними силами, як зображено в табл. 6.4.

Таблиця 6.4.

Склад доходів 4 групи [134]

До складу доходів 4 групи включають:

1. обсяги реалізації продукції рослинництва, що вироблена (вирощена) на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, а також продукції рибиництва, виловленої (зібраної), розведеної, вирощеної у внутрішніх водоймах (озерах, ставках і водосховищах) та продуктів її переробки на власних підприємствах або орендованих виробничих потужностях
2. обсяги реалізації продукції рослинництва на закритому ґрунті та продуктів її переробки на власних підприємствах або орендованих виробничих потужностях
3. обсяги реалізації продукції тваринництва і птахівництва та продуктів її переробки на власних підприємствах або орендованих виробничих потужностях
4. обсяги реалізації сільськогосподарської продукції, що вироблена із сировини власного виробництва на давальницьких умовах, незалежно від територіального розміщення переробного підприємства

У випадках, коли у звітному періоді валовий дохід від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки становить менш як 75% загального обсягу реалізації фермерське господарство сплачує податки у наступному звітному періоді на загальних підставах.

Перейти на сплату ЄП новостворене підприємство не може, тому що немає бази визначення обсягу реалізації сільськогосподарської продукції.

Для набуття або підтвердження статусу платника цього податку особа має подати, крім іншого, відомості (довідку) про наявність земельних ділянок. У відомості (довідці) про наявність земельних ділянок

зазначаються відомості про кожний документ, що встановлює право власності та/або користування земельними ділянками, у тому числі про кожний договір оренди земельної частки (паю).

До платників єдиного податку належать також власники земельних ділянок та землекористувачі, в тому числі орендарі, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію тощо.

Тому, враховуючи вимоги Закону № 320, платники ЄП повинні задовольняти умовам:

– основним видом економічної діяльності є сільськогосподарське виробництво, коди якого підтверджуються довідкою управління статистики; продукція, що виробляється у сільському господарстві, відповідає кодам 01.11-01.42 та 05.00.1-05.00.42 Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016-97;

– наявністю у сільгоспідприємства об'єкту оподаткування – площі сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди та земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах) та грошова оцінка цих земель, здійснена відповідно до Методики Кабінету Міністрів України станом на 1 липня 1995 р., що підтверджується довідкою органів земельних ресурсів, підпорядкованих Держкомзему України;

– перевищенням 75 відсотків питомої ваги доходу (виручки) від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки в загальному обсязі валового доходу підприємства.

Валовий дохід – це дохід, який господарюючий суб'єкт отримує від своєї діяльності: продажу товару чи надання послуг споживачам, а прибуток – це різниця між доходом і витратами які підприємство понесло, щоб отримати дохід.

Таким чином, ключовою ознакою платника ЄП є питома вага виручки від реалізації сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки (B) в загальній сумі валового доходу підприємства ($BД$) за попередній звітний рік, а її розрахунковий критерій повинен задовольняти наступній умові:

$$\frac{B_p}{BД} \times 100 > 75 \%$$

До продукції сільського господарства (сільськогосподарської продукції) відноситься: продукція рослинництва, продукція тваринництва, продукція змішаного сільського господарства, продукція рибного господарства. До валового доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва включається вартість реалізованої продукції:

- власного виробництва;
- виробленої із сільськогосподарської сировини власного виробництва на власних переробних підприємствах;
- виробленої із власної сировини на давальницьких умовах незалежно від територіального розташування переробного підприємства;
- вартість наданих послуг (послуги машинно-тракторного парку, будівельних та ремонтних бригад, інші послуги), пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом.

Для проведення Розрахунку визначення питомої ваги доходу (виручки) використовуються показники річної статистичної форми № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств».

Об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь, переданих фермеру у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди.

Ставка фіксованого сільськогосподарського податку з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх грошової оцінки, проведеної за станом на 1 липня 1995 р., відповідно до Методики, затвердженої КМУ, як зображено в табл. 6.5. Сплата ЄП здійснюється тільки у грошовій формі.

Таблиця 6.5

Ставки єдиного податку згідно п.293.9 ПКУ [134]

Види земельних ділянок	Ставки єдиного податку (у % від нормативної грошової оцінки)		
	Загальні	у гірських зонах та на поліських територіях	на закритому ґрунті
Рілля, сіножаті, пасовища	0,95 (у 2016 році – 0,81; у 2015 році – 0,45)	0,57 (у 2016 році – 0,49; 2015 рік – 0,27)	6,33 (2016 рік – 5,4; 2015 рік – 3,0)
Багаторічні насадження	0,57 (у 2016 році – 0,49; 2015 рік – 0,27)	0,19 (у 2016 році – 0,16; 2015 рік – 0,09)	–
Землі водного фонду	2,43 (2015 рік – 1,35)	–	–

Грошова оцінка сільськогосподарських угідь у разі необхідності може уточнюватися згідно із законодавством.

Строк сплати податку – 10 календарних днів після останнього строку подання декларації за звітний квартал (тобто 50 днів по закінченні кварталу).

До суми доходу платників єдиного податку 4 групи включається сума кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності.

Дата отримання доходу – дата надходження коштів платнику податку у грошовій (безготівковій або готівковій) формі, дата підписання платником єдиного податку акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг). Для платників 4 групи єдиного податку датою отримання доходу є дата списання кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності.

Розрахунок суми єдиного податку здійснюється платниками податку за такою формулою:

Для платників єдиного податку четвертої групи також датою отримання доходу є дата відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг), за які отримана попередня оплата у період перебування на загальній системі оподаткування.

$$\begin{aligned} & \text{П ріл.} \times \frac{\text{Г ріл.} \times \text{С под. для ріл.}}{100} + \text{П сін.} \times \frac{\text{Г сін.} \times \text{С под. для сін.}}{100} + \\ & + \text{П пас.} \times \frac{\text{Г пас.} \times \text{С под. для пас.}}{100} + \text{П б/нас.} \times \frac{\text{Г б/нас.} \times \text{С под. для б/нас.}}{100} + \\ & + \text{П зем/фон.} \times \frac{\text{Г ріл.} \times \text{С под. для зем/фон.}}{100} = \sum_{\text{податку}} \end{aligned}$$

де,

Пріл, сін, пас, баг.нас – площа ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних, що належать платнику податку, в тому числі на умовах оренди;

Гріл, сін, пас, баг.нас – грошова оцінка ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень, розрахована за спеціальною методикою.

Нещодавно зареєстроване підприємство, яке протягом 10 днів з дати держреєстрації подало заяву відносно обрання спрощеної системи із застосуванням 4 групи вважається платником єдиного податку з дати його державної реєстрації.

У разі зміни адреси суб'єкта господарювання чи місця провадження діяльності, згідно пп. 298.6 ПКУ, заява про це подається платниками єдиного податку 4 групи разом із податковою декларацією за звітний квартал, в якому відбулися ці зміни.

Сплата нарахованого ЄП проводиться щоквартально протягом 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем базового звітного (податкового) місяця, у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах [134]:

у I кварталі – 10 %;

у II кварталі – 10 %

у III кварталі – 50 %

у IV кварталі – 30 %

Разом з податковим розрахунком ЄП платником податку подається Розрахунок визначення питомої ваги доходу (виручки) від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки в загальному обсязі валового доходу підприємства за попередній звітний (податковий) рік за формою, яка затверджена Наказом 419.

У Розрахунку ЄП площі земельних ділянок наводяться у гектарах з точністю до четвертого знака включно після коми, а вартісні показники наводяться у гривнях і копійках.

Суми нарахованого (внесеного) єдиного податку включають до складу витрат виробництва. В кінці звітного періоду цю суму розподіляють між об'єктами витрат пропорційно до площ земель водного фонду, зайнятих відповідними видами рибництва (мальки, цьоголітки, річники, ремонтний молодняк, риба тощо).

Визначення розміру ЄП здійснюється безпосередньо у формі Податкової декларації платника єдиного податку – фізичної особи-підприємця. Ця форма є одночасно первинним документом по обліку ЄП.

Аналітичний облік, при потребі, ведуть у *Відомості обліку розрахунків*, але, як правило, можна обмежитися первинною формою.

Синтетичний облік податку ведеться у *Журналі* на рахунку «Витрати», так як ЄП входить до складу витрат фермерського господарства. Відображення операцій по нарахуванню і сплаті його наведено в табл. 6.6.

При *нарахуванні* податку робиться запис по рахунку «Витрати» (гр.4) та рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7). *Перерахування* податку записується проводкою: рахунок «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) та рахунок «Поточний рахунок» (гр.11). При одночасному

нарахуванні та сплаті ЄП робиться запис по рахунку «Витрати» та рахунку коштів. В такому випадку цю операцію фіксують у аналітичному обліку як платіж до бюджету.

Таблиця 6.6

Операції по нарахуванню та сплаті ЄП

Зміст операції	Запис у Журналі
<i>Нарахування податку</i>	
Нарахована сума ЄП	Рахунок «Витрати» (гр.4), кредит рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
<i>Сплата податку 1.Грошима</i>	
Перераховано кошти на сплату ЄП	Дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6), кредит рахунка «Поточний рахунок» (гр.11)

Фермери, як платники податку, визначивши суму ЄП на поточний рік у порядку і розмірах, передбачених Законом, подають податкову декларацію органу державної фіскальної служби за місцем знаходження до 1 лютого поточного року.

Платники податку перераховують у визначений строк кошти на окремий рахунок відділень Державного казначейства України у районах.

Відповідальність за правильність обчислення, своєчасність подання розрахунків та сплати сум єдиного податку згідно із законодавчими актами України несуть платники податку, тобто фермери.

За п. 292.10 ПКУ не є доходом суми податків і зборів, утримані (нараховані) платником єдиного податку під час здійснення ним функцій податкового агента, а також суми ЄСВ. До доходу платників ЄП не включаються отримані ними пасивні доходи: проценти; дивіденди; роялті; страхові виплати і відшкодування. Ведення обліку у платника ЄП відбувається в залежності від групи та їх статусу (табл. 6.7) [134].

Не визнаються доходами ФОП, що є платником ЄП, суми, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізособі та використовується в її господарській діяльності.

Таблиця 6.7

Ведення обліку у платника ЄП

ФОП				Юр особи
1	2	3		4
Фіксовані ставки		ставка 3 % (платники ПДВ) від доходу	ставка 5 % (не-платники ПДВ) від доходу	ставка 3 % та 5 %
до 176,20 грн	до 744,60 грн			
Книга обліку доходів	Книга обліку доходів	Книга обліку доходів і витрат	Книга обліку доходів	Спрощений бухгалтерський облік

Платники єдиного податку (як ФОП, так і юрособи) сплачують ЄП за підвищеною ставкою 15% з доходу у разі: ситуації перевищення граничної суми доходу по групі – до суми перевищення; отримання доходу від провадження діяльності, яка не зазначена у реєстрі платника ЄП – до суми такого доходу; застосування забороненого способу розрахунку (бартеру) – до такого доходу; отримання доходу від здійснення видів діяльності, що не дають права перебувати на ЄП; отримання доходу від надання послуг неплательнику ЄП. У квартальній податковій декларації необхідно відобразити наростаючим підсумком такі доходи.

Платники ЄП мають деякі переваги, тобто звільняються від сплати податків та зборів, що наведено в табл. 6.8.

Таблиця 6.8

Податки які заміщуються єдиним податком [134]

<i>Платники єдиного податку звільняються від сплати таких податків і зборів:</i>
податку на прибуток підприємства
ПДФО у частині доходів, що отримані в результаті господарської діяльності фізичної особи та оподатковані згідно законодавства
ПДВ з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території, крім ПДВ, що сплачується фізичними та юридичними особами, які обрали ставку ЄП, визначену зі сплатою ПДВ
податку на майно (в частині земельного податку) крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками ЄП 1-3 груп для провадження господарської діяльності та платниками ЄП 4 групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва
рентної плати за спеціальне використання води платниками ЄП 4 групи

6.3. Оподаткування прибутку фермерських господарств

Новостворені господарства у перший рік діяльності, перебуваючи на загальній системі оподаткування, сплачують податок на прибуток на загальних підставах.

Сільськогосподарські підприємства, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції, але за звітний період валовий дохід від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки *не перевищує 75%* загальної суми валового доходу, сплачують податок на прибуток у загальному порядку. Крім того, ФГ, перебуваючи на загальній системі оподаткування сплачує й інші податки: земельний податок, податок на нерухоме майно, транспортний податок, рентну плату за спец водокористування за умови, що господарство має об'єкти об

Оподаткування прибутку передбачає, що платниками податку на прибуток є суб'єкти підприємницької діяльності, які одержують прибуток від господарської діяльності. При цьому такі підприємства зобов'язані мати банківський рахунок та вести окремий облік результатів діяльності.

Господарства, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції, сплачують податок на прибуток за підсумками звітного податкового року. Податковий період згідно законодавства – звітний (податковий) рік – період, який розпочинається 1 січня поточного року і закінчується 31 грудня поточного року.

Для визначення розміру прибутку до оподаткування затверджені спеціальні правила податкового обліку. За умови, що фермерське господарство є платником податку на прибуток, крім бухгалтерського обліку ведеться також податковий облік. Ставка податку на прибуток становить 18 % відповідно до п.136.1 ПКУ [134].

У податковому обліку *визначається* прибуток до оподаткування як різниця між валовими доходами і валовими витратами, який не дорівнює сумі чистого прибутку, визначеного за даними бухгалтерського обліку.

Фермер має право вибору варіанту обліку доходів та витрат з метою визначення розміру оподатковуваного прибутку:

- може самостійно встановити порядок накопичення даних про валові витрати і доходи без записів у системі рахунків бухгалтерського обліку;

- може узагальнювати дані про валові доходи і витрати шляхом записів у системі рахунків, з використанням подвійного запису.

З метою визначення прибутку до оподаткування користуються схемою розрахунку прибутку в податковому обліку, що не відповідає розрахунку фінансового результату в бухгалтерському обліку.

Прибуток для оподаткування визначається шляхом вирахування з валових надходжень всіх валових витрат, склад яких визначений законодавством.

Валовий дохід – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі.

Валовий дохід включає: загальні доходи від продажу продукції робіт, послуг, доходи від здійснення банківських, страхових та інших операцій з надання фінансових послуг; доходи від спільної діяльності у вигляді дивідендів; доходи, виявлені у звітному періоді; доходи з інших

джерел (суми безповоротної фінансової допомоги, невикористаних страхових резервів, суми штрафів, пені, неустоек одержаних тощо)

Тобто, сума валового доходу обчислюється на основі різних доходів за формулою:

$$ВД = Др + Дц + Дф + Дб + Дз + Дл + Дпас + Ді,$$

де,

Др – доходи від реалізації (виручка від продажу),

Дц – доходи від операцій з цінними паперами, валютними цінностями,

Дф – доходи від операцій з основними фондами,

Дб – доходи від безповоротної фінансової допомоги;

Дз – доходи від регулювання сумнівної безнадійної заборгованості,

Дл – доходи від здійснення лізингових операцій;

Дпас – доходи від пасивного прибутку (відсотки);

Ді – інші доходи (комісійні, відшкодування).

Розрахований такий чином валовий дохід коригують, тобто окремі валові надходження не відносять на валовий дохід. Не включають до валового доходу суми акцизного збору, ПДВ; суми коштів у частині надмірно сплачених податків, суми коштів або вартість майна, що надходить у вигляді прямих інвестицій; кошти, одержані як компенсація за примусове відчуження майна; доходи, накопичені на рахунках додаткового пенсійного забезпечення; доходи від спільної діяльності на території України без створення юридичної особи (оподатковують по іншому законодавству); дивіденди одержані; кошти, або майно, яке повертається внаслідок корпоративних прав після повної ліквідації юридичної особи; кошти, або майно, які надходять у вигляді міжнародної допомоги; вартість основних фондів, безоплатно одержаних платником податку, у випадку, якщо такі фонди надходять за рішенням уряду; вартість відвантажених товарів, робіт не оплачених покупцем тощо.

Скоригований валовий дохід при визначенні бази оподаткування обчислюють за формулою:

$$ВДск = ВДс - нВД,$$

де:

ВДск – скоригований валовий дохід;

ВДс – сукупний валовий дохід;

нВД – доходи, що не включаються до ВД.

У відповідності до законодавства датою виникнення податкового зобов'язання по валовому доходу вважається або:

- дата зарахування коштів на рахунок платника податку;
- дата відвантаження товарів.

За відлік часу приймається подія, яка відбулася раніше.

Валові витрати – це сума будь-яких витрат, здійснюваних як компенсація вартості товарів, робіт, послуг, які придбаваються для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Валові витрати виробництва та обігу з метою оподаткування прибутку об'єднано в групи:

- витрати, які включаються до складу валових витрат;
- витрати, які не включаються до складу валових витрат;
- витрати подвійного призначення.

До складу валових витрат включаються: суми будь-яких виплат, сплачених протягом року у зв'язку з підготовкою, організацією, веденням виробництва, реалізацією і охороною праці; суми коштів, внесених до страхових резервів; суми внесених податків, зборів, платежів; плата за землю, що не використовується у сільськогосподарському обороті; суми витрат, не врахованих у минулих періодах; суми витрат, пов'язані з поліпшенням основних фондів тощо. До складу витрат на оплату праці відносять витрати на оплату праці фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах із платником податку, які включають витрати на виплату основної і додаткової заробітної плати, премій, винагород згідно договорів та будь-які інші грошові та натуральні виплати за домовленістю сторін. До складу витрат відносяться суми нараховані на соціальні заходи.

Не включаються до складу валових витрат витрати на: потреби, не пов'язані з веденням основної діяльності; сплати податку на прибуток підприємств, а також податків ПДВ; на доходи фізичних осіб; сплату вартості торгових патентів; сплату штрафу, пені, неустойки; виплату дивідендів тощо.

До витрат подвійного призначення включаються: витрати на забезпечення спецодягом та продуктами харчування; витрати, пов'язані з науково-технічним забезпеченням основної діяльності; витрати на придбання літератури для інформаційного забезпечення; витрати, пов'язані з професійною підготовкою; витрати на гарантійний ремонт; витрати на проведення рекламних заходів стосовно товарів, що продаються; витрати із страхування ризиків; витрати на придбання ліцензій та дозволів, витрати на відрядження; витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, приміщень житлового фонду, легкових автомобілів призначених для основної діяльності; виплата або

нарахування процентів за борговими зобов'язаннями тощо. Ці витрати, залежно від обставин, з урахуванням встановлених обмежень, можуть включатися, або не включатися до валових витрат.

Тобто, валові витрати мають складові та обчислюються за формулою.

$$ВВ=Вв+Вп-Вн,$$

де

ВВ – валові витрати;

Вв – витрати, які включаються до валових витрат;

Вп – витрати подвійного призначення;

Вн – витрати, які не включаються до валових витрат.

Датою визначення (фіксації) здійснення валових витрат є:

– дата списання коштів з рахунку;

– або дата надходження матеріалів чи отримання послуг.

Витрати на придбання основних фондів та нематеріальних активів для власного виробничого споживання, самостійне виготовлення основних фондів, проведення всіх видів ремонтів, реконструкції, витрати на поліпшення якості земель тощо підлягають амортизації і у визначеній сумі включають до валових витрат. Суми амортизаційних відрахувань звітного періоду визначаються шляхом застосування норм амортизації до балансової вартості груп основних фондів на початок звітного періоду.

Не підлягають амортизації та повністю відносяться до валових витрат витрати платника податку на придбання і відгодівлю продуктивної худоби; вирощування багаторічних плодоносних насаджень; придбання основних фондів з метою їх подальшого продажу; утримання основних фондів, що знаходяться на консервації.

У разі продажу товарів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції на умовах товарного кредиту, валові доходи кредитора збільшуються у податковому періоді, на який припадає строк здійснення розрахунків відповідно договору. Якщо об'єктом кредиту є товари, витрати на які відносяться до валових витрат, валові витрати збільшуються у періоді, коли проведено розрахунки по погашенню такого кредиту.

Валові доходи і валові витрати підприємств-виробників сільськогосподарської продукції, утримані (понесені) протягом звітного податкового року, підлягають *індексуванню*, виходячи із офіційного індексу інфляції за період від місяця, наступного за місяцем понесення таких витрат (отримання доходів), до кінця звітного податкового року.

Після визначення складових валового доходу та валових витрат визначається прибуток до оподаткування за формулою:

$$Po = ВДс - ВДск - ВВ - Ам,$$

де:

Po -прибуток до оподаткування;

ВДс – валовий дохід сукупний;

ВДск – валовий дохід коректований;

ВВ – валові витрати;

Ам – амортизація.

Якщо за результатами звітного податкового року господарства платники податку на прибуток мали збитки, вони переносяться на зменшення валових доходів майбутніх податкових років.

Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, обкладається податком за ставкою 25% від об'єкту оподаткування за формулою:

$$Po \times 25\% = ПнП,$$

де Po – прибуток до оподаткування;

18% – ставка податку;

ПнП – податок на прибуток.

Нарахована сума податку на прибуток може зменшуватися на вартість торгових патентів, суму внесеного податку на дивіденди, на суму податку на прибуток, що отримується з іноземних джерел, визначеного за українським законодавством тощо. Для сільськогосподарських підприємств характерно те, що сума нарахованого податку на прибуток зменшується на суму податку на землю, що використовується у сільськогосподарському обороті. Сума податку на землю, що не використовується у сільськогосподарському обороті відноситься до валових витрат.

При паюванні майна вартість одержаного членами фермерського господарства паю не оподатковується, незалежно від напрямків використання паю. Дивіденди на паї оподатковуються на загальних підставах та враховуються в сукупному доході.

Не оподатковуються земельні паї при їх одержанні та здачі в оренду, але оподатковується орендна плата і дивіденди на земельні паї.

Не підлягають зарахуванню у зменшення податкових зобов'язань податки сплачені в інших країнах (податок на капітал, на реалізацію тощо).

Платіжне доручення на перерахування податку на прибуток до бюджету подається господарством у банківську установу до настання строку сплати податку.

Для аналітичного обліку при веденні податкового обліку можуть застосовуватись різні реєстри. Ми пропонуємо використовувати Книгу обліку валових доходів та валових витрат. Облік у даній Книзі ведеться за двома подіями (дата зарахування коштів на рахунок платника податку, дата відвантаження товарів) по кожній господарській операції. Сума податкового зобов'язання по ПДВ вказується при здійсненні першої події і повинна відповідати сумі, відображеній в Журналі по кредиту рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.7) за цією ж операцією. Наведена у додатку форма Книги включає в себе основні методи податкового обліку і носить рекомендаційний характер.

Аналітичний облік валових доходів та валових витрат крім Книги обліку валових доходів та витрат може вестися у Відомості обліку розрахунків. Для податкового обліку, при потребі, можна використовувати Таблицю чи Регістр обліку валових доходів і витрат, або вести окремий Журнал господарських операцій з обліку валових доходів та валових витрат, здійснюючи записи в розрізі необхідних показників.

Податкові аналітичні реєстри несуть накопичуваний характер і не обов'язково ведуться за принципами подвійності. Тут можливі прості записи, без кореспонденції рахунків.

Податковий облік валових доходів. Підставою для обліку є первинні документи – виписка банку, касовий ордер. При виникненні валових доходів у момент відвантаження продукції, виконання робіт – накладні на відпуск матеріальних цінностей, Акти робіт.

Податковий облік валових витрат. Підставою для обліку є: виписка банку, касовий ордер – для подій, які призводять до виникнення валових витрат внаслідок списання грошових коштів; товарні накладні, акти виконаних робіт – для подій, що спричиняють виникнення валових витрат внаслідок отримання товарів. Суму валових витрат відображають в обліку без коригування непрямих податків, тобто записують з ПДВ та акцизним збором.

З метою податкового обліку ведеться Книга обліку валових доходів і валових витрат). У даній книзі щодо валових витрат наводяться такі реквізити:

- постачальник цінностей, товарів, робіт, послуг;
- господарська операція;

- сума, що відноситься до валових витрат при здійсненні операції;
- сума податкового кредиту по ПДВ (виділення ПДВ пропонується для використання даних Книги при складанні іншої звітності).

Звітною документацією перед податковими органами при визначенні податку на прибуток є форма Податкової декларації про прибуток підприємства, основною діяльністю якого є виробництво сільськогосподарської продукції. Порядок складання Декларації про прибуток господарства регулюються нормативно. Звітною формою також є Повідомлення про результати розрахунку авансового платежу.

У Декларації про прибуток відображають результати господарсько-фінансової діяльності та визначається податок на прибуток. Декларація подається незалежно від того, чи виникли у звітному періоді податкові зобов'язання, чи ні.

При складанні Декларації використовують дані податкового і бухгалтерського обліку. Щоб скласти розрахунок оподаткованого прибутку, необхідно мати дані про валові доходи та витрати, суму амортизації. У загальній частині Декларації пишеться назва, форма власності, код, адреса платника податку та кому подається Декларація.

В основній частині, що розділена на 5 розділів, відображають дані щодо оподаткування прибутку. У першому розділі показують валові доходи всього та за видами, здійснюється їх коригування та визначається валовий дохід, з якого обчислюється податок. У другому розділі наводять дані про валові витрати з коригуванням. Розділ третій призначений для даних про амортизаційні відрахування. Четвертий розділ містить дані щодо прибутку, що підлягає оподаткуванню. В п'ятому розділі наводяться дані про податкові зобов'язання. Наприкінці Декларації показують податок на прибуток, який має бути сплачений до бюджету, наводяться зобов'язання платника податку щодо утримання та перерахування до бюджету податку з доходів у джерела їх виплати і за рахунок цих виплат.

До Декларації додається 9 додатків, в яких розшифровують дані, використані при складанні Декларації:

Податкова декларація з податку на прибуток підприємств

Додаток АВ Розрахунок авансового внеску з податку на прибуток підприємств на суму виплачених дивідендів (привірнених до них платежів)

Додаток ЗП до рядка 16 ЗП Податкової декларації з податку на прибуток підприємств «Зменшення нарахованої суми податку»

Додаток ПН Таблиця 1. Розрахунок (звіт) податкових зобов'язань нерезидентів, якими отримано доходи із джерелом їх походження з України³

Таблиця 2. Розрахунок прибутку від операцій з безпроцентними (дисконтними) облігаціями чи казначейськими зобов'язаннями (рядок 16 табл. 1)

Додаток ТЦ Самостійне коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань платника податку¹

Додаток ВП Розрахунок податкових зобов'язань за період, у якому виявлено помилку(и)¹

Таблиця 1. Врахування помилки(ок) у звітному (податковому) періоді, наступному за періодом, за який виявлено помилку

Таблиця 2. Результати виправлення помилок(ки)

Додаток РІ Різниці

Додаток ПЗ Таблиця 1. Розрахунок прибутку, що звільняється від оподаткування

Додаток АМ Інформація щодо нарахованої амортизації

Додаток ЦП Дохід від продажу та інших способів відчуження цінних паперів

Сільськогосподарські підприємства подають Декларацію раз на рік протягом 60 календарних днів після закінчення звітного року.

В бухгалтерському обліку операції по нарахуванні і сплаті податку на прибуток відображають як витрати. Податок на прибуток нараховується на задекларовану (визначену за даними податкового обліку) величину, але сплачуються з реального, балансового прибутку (визначеного за даними бухгалтерського обліку) При цьому складаються такі проводки:

– нарахування податку рахунок «Витрати» (гр.4) і кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7):

– сплата податку у бюджет дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6) і кредит рахунка «Поточний рахунок» (гр. 11).

Відповідальність за правильність нарахування, своєчасність сплати податку та дотримання податкового законодавства покладено на платників податку.

Платники, які не мають на момент перевірки податковим органом податкових Декларацій, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків за відповідний період, сплачують штраф у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за одноразове порушення.

Податок на прибуток є більш об'єктивним порівняно з ЄП, оскільки до уваги береться фінансовий результат діяльності господарства. Наприклад, якщо рік видався неврожайним або собівартість сільгосппродукції більша за реалізаційні ціни на неї, то сума прибутку ФГ може бути відносно невеликою. У такому випадку ФГ сплатить незначну суму податку або зовсім не буде сплачувати, якщо за даними обліку отримає збиток.

При нездачі, або при несвоечасній подачі Декларації про прибуток, розрахунку податку на прибуток, платіжного доручення на перерахування коштів до бюджету, сплачується штраф у розмірі 10% суми нарахованою податку.

У разі приховання або заниження суми податку, платник податку сплачує суму донарахованого податковим органом податку, штраф у розмірі 30% від суми донарахованого податку (недоїмки) та пені, обчисленої, виходячи із 120% облікової ставки Національного банку, що діяла на момент сплати, нараховану на повну суму недоїмки (без урахування штрафів) за весь її строк.

Якщо за наслідками перевірки платника податку податковим органом виявлено випадки арифметичних помилок або описок, що призвели до заниження суми податку, але не більше 5% суми загальних зобов'язань платника за період, що перевірявся, то може бути прийняте рішення про незастосування санкцій до такого платника податку.

Суми донарахованого податку та санкцій сплачуються платниками самостійно в строк не більше 10 днів з дня отримання рішення про застосування санкцій. При цьому пеня нараховується за весь строк недоїмки.

Для платників податку на прибуток встановлено занижену ставку ПДФО при виплаті дивідендів. Так виплачуючи дивіденди своїм засновникам ці платники утримують з них ПДФО в розмірі 5 % (пп. 167.5.2. ПКУ), тоді як спрощенці утримують податок за ставкою 9 % [134].

6.4. Оподаткування доходів громадян

Трудові відносини в ФГ базуються на основі праці його членів та регулюються статутом.

Дохід фермера та членів селянських (фермерських) господарств, а також працівників, що працюють у господарстві по найму чи виконують

разові роботи за контрактом, оподатковується у відповідності до вимог законодавства.

Об'єктом оподаткування є сукупний (оподатковуваний) дохід за календарний рік (що складається з місячних сукупних оподатковуваних доходів), одержаний за різними джерелами.

При визначенні сукупного оподаткованого доходу враховуються доходи, одержані як в натуральній формі, так і в грошовій (національній або іноземній валюті). Доходи, одержані в натуральній формі, зараховуються до сукупного оподаткованого доходу за календарний рік за вільними (ринковими) цінами, якщо інше не передбачено законом.

Оподатковуваним доходом громадян вважається різниця між надходженнями (виручкою) у грошовій та натуральній формі і документально підтвердженими витратами, безпосередньо пов'язаними з одержанням доходу. Якщо ці витрати не можуть бути підтверджені документально, то вони враховуються податковими органами при проведенні остаточних розрахунків.

У разі, коли фермер залучає до роботи найману робочу силу і нараховує їм заробітну плату, прибутковий податок з виплачених сум оплати праці та інших винагород утримується на загальних підставах. При цьому фермер несе відповідальність за правильність утримання податку та інших нарахувань.

Остаточна сума податку за рік визначається податковим органом на підставі Декларації про фактичне одержання доходу, яка подається до 1 березня наступного року. При цьому розмір оподаткованого річного доходу фермерського господарства визначається за згодою між ними, про що повідомляється у декларації. Суми річних доходів членів фермерського господарства, зазначені у декларації, для цілей оподаткування розподіляються за місяцями праці у минулому році

Наприклад, Згідно форми «Розрахунок визначення фінансових результатів» протягом року членами фермерського господарства отримано 4810 грн оплати праці, 13230 грн прибутку використано на особисте споживання, за результатами року до видачі належить 1012 грн. доходу. Загальна сума доходу 19052 грн. розподіляється за місяцями по 1588 грн. (529 грн на члена фермерського господарства).

Податок обчислюється за ставками, встановленими для оподаткування сум заробітку громадян за виконання ними трудових обов'язків і прирівняних до них доходів, у разі відсутності у члена фермерського господарства основної роботи.

Доходами, що оподатковуються податком за місцем основної роботи вважаються доходи, одержані в фермерському господарстві у вигляді оплати праці та інших доходів при умові обов'язкового ведення трудових книжок і здійснення господарством відрахувань до фонду соціального страхування. Ставки податку з сукупного оподаткованого доходу громадян наведені в табл. 6.9.

Таблиця 6.9

Оподатковувани доходи громадян 2023 р. [134]

Вид доходу	Порядок оподаткування доходу протягом року	
	ПДФО	ВЗ
Зарплата, винагорода за цивільно-правовими договорами та інші доходи (окрім випадків, визначених у пп. 167.2 – 167.5 ПКУ	18 %	1,5 %
«Звичайні» дивіденди від: - платника податку на прибуток; - неплатника податку на прибуток, нерезидента, інституту спільного інвестування	5 % 9 %	
3. Пасивні доходи, окрім указаних у п. 2 цієї таблиці	18 %	
4. Дохід від продажу (обміну) протягом звіт-ного податкового року одного з об'єктів рухо-мого майна у вигляді легкового автомобіля, та/або мотоцикла, та/або мопеда	—	—
5. Дохід від продажу протягом звітного податкового року об'єкта рухомого майна, окрім випадку, вказаного в п. 4 цієї таблиці	5 %	1,5 %
6. Дохід від продажу не частіше одного разу протягом звітного податкового року нерухомого майна, переліченого в п. 172.1 ПКУ, яке перебувало у власності більше 3 років або було успадковане	—	—
7. Дохід від продажу протягом звітного податкового року більше одного з об'єктів нерухомості, вказаних у п. 6 цієї таблиці, або від продажу іншого об'єкта нерухомості, у тому числі об'єкта незавершеного будівництва	5 %	1,5 %
8. Отримання спадщини чи подарунків від інших фізосіб 1-го чи 2-го ступенів споріднення, першому продажу легкового автомобіля за рік, одного продажу об'єкта нерухомості (якщо він був у власності мінімум 3 роки).	0%	0%
9. Отримання спадщини чи подарунків від інших фізосіб, які не належать до 1-го чи 2-го ступенів споріднення (хто це – див. пп. 14.1.263 ПКУ)	5 %	1,5 %

До сукупного оподаткованого доходу включаються одержані за місцем основної роботи доходи за виконання трудових обов'язків, у тому числі за сумісництвом, за виконання робіт по договорах підряду, а також інші доходи, що утворилися в результаті надання за рахунок коштів

фермерського господарства своїм працівникам матеріальних і соціальних благ у грошовій і натуральній формі.

Найбільш поширений випадок використання ПСП – це на ПСП «на дітей» віком до 18 років. Розмір граничного доходу і ПСП змінюється пропорційно кількості дітей на утриманні. Умова – має бути заява від працівника/працівниці з копіями свідоцтв про народження. Право на ПСП має один з членів подружжя. Останній рік отримання ПСП – рік, коли дитині виповнюється 18 років (ПСП надається до кінця такого року).

Зверніть увагу, що в основу дитячої ПСП може братися як основна, так і підвищена ПСП 150% в залежності від ситуації:

- звичайна ситуація, діти до 18 років, – 1342 грн на дитину. Якщо така дитина одна, то дитячої ПСП практично немає – ПСП надається на загальних підставах за умови неперевищення зарплати 3760 грн;

- одинока матір, діти до 18 років – 2013 грн на дитину. Якщо дитина одна, то ПСП 2013 грн застосовується за умови неперевищення доходу 3760 грн. Умова даної ПСП – надання заяви та копій документів (свідоцтва про розлучення);

- дитина з інвалідністю – 2013 грн на дитину. Якщо це єдина дитина, то ПСП 2013 грн застосовується за умови неперевищення доходу 3760 грн. Умова даної ПСП – надання заяви та копії документи, який підтверджує інвалідність.

В процесі нарахування ПДФО застосовуються податкові соціальні пільги, що враховують отримані доходи громадян, їх склад сім'ї (табл. 6.10).

Таблиця 6.10

Податкова соціальна пільга з ПДФО «на дітей» у 2023 р.
(ПСП з ПДФО) [134]

Кількість дітей віком до 18 років*	Граничний дохід для застосування ПСП, грн (=3760×кількість дітей)	ПСП, грн
звичайна ситуація		
2	7520,00	2684,00 (=1342×2)
3	11280,00	4026,00 (=1342×3)
4	15040,00	5368,00 (=1342×4)
одинокa матір		
1	3760,00	2013
2	7520,00	4026 (=2013×2)

Кількість дітей віком до 18 років*	Граничний дохід для застосування ПСП, грн (=3760×кількість дітей)	ПСП, грн
3	11280,00	6039 (=2013×3)
якщо є діти з інвалідністю		
дитина 1 і з інвалідністю	3760,00	2013
2 дитини, одна з них з інвалідністю	7520,00	3355 (=1342 +2013)
3 дитини, одна з них з інвалідністю	11280,00	4697 (=1342×2 +2013)

* для іншої кількості дітей розрахунки аналогічні

Зверніть увагу, що окрім самої зарплати під оподаткування потрапляють і будь-які додаткові блага, які отримує працівник. Наприклад, якщо він не відзвітувався за виданим авансом на відрядження або ж є нецільове використання виданих коштів (див. авансовий звіт). Аналогічний підхід використовується, якщо працівник не повернув виданий йому спецодяг тощо. У таких випадках отриманий працівником дохід для цілей ПДФО визначається на основі «натурального» коефіцієнта $1,219512 (=1/(1 - 0,18))$. ВЗ ж рахується без його використання, тобто маємо:

$$\text{ПДФО} = \text{сума (вартість) додаткового блага} \times 1,219512 \times 0,18$$

$$\text{ВЗ} = \text{сума (вартість) додаткового блага} \times 0,015$$

Однак, якщо він отримує певні речі/засоби для забезпечення охорони праці на робочих місцях, то вони не оподатковуються за умови видачі у межах існуючих норм. Наприклад, це спецодяг, взуття, засоби індивідуального захисту, продукти харчування, мийні і знежелезуювальні засоби. Це також стосується і спеціального форменого одягу і взуття, яке установа видає у тимчасове користування працівнику.

Хочемо окремо зупинитись на підвищенні ПСП і ПДФО у 2023 році у табл. 6.11. Із 1 січня 2023 року збільшився розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, змінився також і розмір податкової соціалки (далі – ПСП), який застосовують до заробітної плати працівників під час розрахунку ПДФО.

Розмір ПСП із 1 січня 2023 року становить 1342 грн (2684 x 0,5). При цьому протягом року розмір ПСП не змінюється. Граничний дохід для застосування ПСП у 2023 році дорівнює 3760 грн (2684 грн x 1,4). Граничний дохід для застосування ПСП менший за розмір мінімальної зарплати (3760 грн < 6700 грн), тому правом на ПСП зможуть скористатися лише окремі категорії працівників.

Окрім основної ПСП у 2023 році ще є підвищені: 2013 грн (150%), 2684 грн (200%). Вони теж застосовуються, якщо зарплата не перевищує 3760 грн, і використовуються у таких ситуаціях.

ФГ як податковий агент під час виплати дивідендів членам ФГ має утримати та перерахувати до бюджету ПДФО за відповідною ставкою та військовий збір за ставкою 1,5 %. Особливості оподаткування дивідендів передбачено п. 170.5 ПКУ.

Слід звернути увагу коли дохід не оподатковується в 2023 році.

Таблиця 6.11

Підвищені розміри ПСП і ПДФО у 2023 році [134]

Розміри ПСП для різних категорій працівників		
Категорія працівника	Розмір ПСП, грн	Підстава за Податковим кодексом України; ПК
Одинокa мати (батько), вдова (вдiвець), опікун, піклувальник	2013	пп. «а» пп. 169.1.3
Особа, що утримус дитину-інваліда		пп. «б» пп. 169.1.3
Особа, віднесена до першої або другої категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи		пп. «в» пп. 169.1.3
Учень, студент, аспірант, ординатор, ад'юнкт, який не отримує стипендії з бюджету		пп. «г» пп. 169.1.3, пп. 169.2.3
Особа з інвалідністю I або II групи, у т. ч. з дитинства		пп. «г» пп. 169.1.3
Особа, якій призначили довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, у т. ч. журналістів		пп. «д» пп. 169.1.3
Учасник бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-ХІІ		пп. «е» пп. 169.1.3
Герой України, Герой Радянського Союзу, Герой Соціалістичної Праці або повний кавалер ордена Слави чи ордена Трудової Слави	2684	пп. «а» пп. 169.1.4
Особа, нагороджена чотирма і більше медалями «За відвагу»		пп. «б» пп. 169.1.4
Особа з інвалідністю I або II групи із числа учасників бойових дій на території інших країн		пп. «в» пп. 169.1.4
Особа, яку визнали репресованою чи реабілітованою		пп. «в» пп. 169.1.4

Не оподатковується дохід ПДФО у 2023 році у таких ситуаціях:

– допомога на вирішення соціально-побутових потреб або інша нецільова благодійна допомога – у межах суми за рік сукупно ≤ 3760 грн у 2023 році (пп. 170.7.3 ПКУ);

– матеріальна допомога на поховання – якщо вона ≤ 7520 грн (це 3760×2 , пп. «б» пп. 165.1.22 ПКУ);

– подарунки від установи (у натуральній формі) – у межах вартості подарунку за місяць ≤ 1675 грн (це 25% мінімальної зарплати на 01.01, тобто $6700 \times 0,25$, пп. 165.1.39 ПКУ [134]).

Термін сплати ПДФО 2023. Окрім утримання суми податку з доходу працівника чи іншої фізичної особи, за бухгалтером закріплені додаткові обов'язки:

- перерахунок та виплата доходу працівнику чи іншій фізичній особі;
- сплата ПДФО;
- відображення операції у бухгалтерському обліку;
- складання Податкового розрахунку сум доходу (з 2021 року – додаток 4ДФ).

Строки сплати податку чітко не визначені — залежать від виплати зарплати. Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір сплачуємо до держбюджету під час безпосередньої виплати доходу фізичній особі — якщо мова йде про виплату на картковий рахунок, або протягом трьох банківських днів з дня виплати доходу — якщо дохід виплачено готівкою.

Оплату здійснюємо на спецрахунки Казначейства. Якщо дохід нараховано, але не виплачено з поважних причин, податок слід сплатити протягом місяця, наступного за місяцем, за який нараховано дохід.

Спецрахунки різняться залежно від виду доходу, з якого було утримано податок. Тож краще уточнити заздалегідь призначення спецрахунку і з якого доходу утриманий податок можна зараховувати на такий спецрахунок.

Доплату податку, а в певних випадках повернення зайво внесених протягом року сум проводять не пізніше 1 квітня наступного року.

Утримання і перерахування до бюджету прибуткового податку здійснюється фермерським господарством, так як воно провадить виплату доходів. Обчислення податку протягом року провадиться з суми місячного сукупного оподаткованого доходу. При цьому для громадян, які мають право на одержання пільг згідно законодавства, сума місячного сукупного оподаткованого доходу зменшується на розмір цих пільг.

По закінченні календарного року визначається сума сукупного річного оподаткованого доходу. Прибутковий податок з річного

доходу визначається з середньомісячного доходу, з урахуванням сплаченого (утриманого) протягом року податку з місячних доходів. Обчислення податку і перерахунок провадиться фермерським господарством до 1 лютого наступного за звітним роком, а до 15 лютого ці відомості за встановленою формою подаються ними до податкової інспекції за місцем проживання платника.

Первинними документами для визначення та підтвердження розміру доходів при обчисленні прибуткового податку на фізичних осіб, які працюють в господарстві, є *Відомості оплати праці* та інші документи, що підтверджують отримання інших доходів. Аналітичний облік прибуткового податку на оплату праці працівників господарства, при потребі, ведеться у *Відомості обліку розрахунків чи Книзі оплати праці*.

Синтетичний облік ведеться в *Журналі* одночасно з нарахуванням оплати праці як найманим працівникам, так і членам фермерського господарства. Вибір рахунків здійснюється в залежності від виду податку на оплату праці (доходи). Якщо податок сплачується в бюджет, що стосується прибуткового податку, – використовують рахунок «Розрахунки з бюджетом», а якщо у інші державні фонди, що стосується соціальних платежів – рахунок «Розрахунки з організаціями і особами».

При цьому застосовують типові проводки, наведені в табл. 6.12.

Таблиця 6.12

Типові операції при обліку податку на доходи фізичних осіб

Зміст господарської операції	Запис у Журналі
Нарахування податку на доходи фізичних осіб	дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) та кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
Сплата податку на доходи фізичних осіб (перерахування до бюджету)	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6) та кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11);

Податок на доходи фізичних осіб не включають до поточних витрат, так як він сплачується з доходів громадян. Він обліковується тільки на рахунках розрахунків.

У прикладі наскрізного завдання при обчисленні сум податків та платежів з метою спрощення прикладу розрахунків за цими розрахунками (операція №177 від 30.12) платежі розподілено на бюджетні в сумі 341 грн. і до державних та інших фондів у сумі 63 грн.

У складі бюджетних платежів сума прибуткового податку становить 331 грн.

На практиці на кожен вид платежу виписується окреме платіжне доручення з пересиланням за конкретною адресою (бюджет, пенсійний фонд тощо).

Члени фермерського господарства як фізичні особи складають і подають у податкові органи звіт про доходи, отримані протягом року.

Звітною формою при оподаткуванні доходів фермера є Податкова декларація про майновий стан і доходи, яка подається до податкових органів за місцем проживання з метою проведення річного перерахунку податку.

Декларація подається особисто, або надсилається поштою до 01.03 поточного року. Декларація заповнюється чорнилом, розбірливо, без виправлень і підписується громадянином – платником податку.

Оподаткуванню підлягають доходи фермера та членів його сім'ї одержувані ними від підприємств, установ, організацій і фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності не за місцем основної роботи, в тому числі за сумісництвом, за виконання разових та інших робіт, здійснюваних на основі договорів підряду та інших договорів цивільно-правового характеру, та доходи фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які разом з доходами за місцем основної роботи (служби, навчання) одержують доходи від здійснення підприємницької діяльності.

Громадяни, які ведуть фермерське господарство без реєстрації юридичної особи, самостійно сплачують у бюджет 10% місячної виручки в строк до 10 числа місяця, що настає за місяцем одержання виручки від реалізації сільськогосподарської продукції чи надання послуг. В кінці року проводиться остаточний розрахунок.

Законодавчо передбачені виплати, що не включаються до сукупного оподаткованого доходу при обчисленні податку на доходи фізичних осіб.

До них відносяться:

– допомога по державному соціальному страхуванню і державному соціальному забезпеченню, крім допомоги по тимчасовій непрацездатності допомоги по вагітності і пологах, по догляду за дитиною тощо,

– суми одержуваних аліментів,

– державні пенсії,

– компенсаційні виплати, в межах норм, передбачених законодавством,

– доходи громадян від продажу вирощеної в особистому підсобному господарстві на присадибній, дачній і садовій ділянці продукції рослинництва і бджільництва, худоби кролів, нутрій, птиці як у живому вигляді, так і у вигляді первинної переробки,

– суми, одержані в результаті успадкування і дарування, за винятком сум авторської винагороди,

– за проценти по державних позиках, виграші за лотереями,

– суми, одержані за обов'язковим і добровільним страхуванням,

– суми матеріальної допомоги у зв'язку з стихійним лихом,

– суми, одержані на депозитних рахунках,

– суми доходів, що спрямовуються у джерела їх одержання на реконструкцію і розширення виробництва,

– суми, спрямовані у благодійні та екологічні фонди вартість путівок на лікування

– суми доходів за тимчасові чи сезонні сільськогосподарські та будівельні роботи в сільській місцевості,

– доходи, одержані натурою продукцією власного виробництва, що не перевищують 12 неоподатковуваних мінімуми

– суми дивідендів, що уже були оподатковані, кошти, внесені на пенсійні рахунки.

Громадяни, доходи яких підлягають оподаткуванню, зобов'язані вести облік доходів і витрат, безпосередньо пов'язаних з їх одержанням.

Якщо фермер отримував оплату праці в своєму господарстві, ці суми додаються до оподаткованого доходу з врахуванням сплаченого з них податку. Дані про прибутковий податок на оплату праці фермера та членів його сім'ї наявні у розрахунково-платіжній Відомості. Інші доходи, отримані фермером, в тому числі частина прибутку фермерського господарства, визначена до споживання, позагосподарські доходи вказуються у податковій Декларації про сукупний річний дохід на підставі даних аналітичного обліку чи спеціальної *Книги обліку доходів, одержаних платником* податку на доходи фізичних осіб *протягом календарного року*.

На підставі Декларації податкова інспекція визначає, чи фермер повинен доплатити державі прибутковий податок, чи йому мають повернути зайво утримані кошти.

Наприклад, утримання ПДФО у 2023 році

Працівниця отримала зарплату 7500,00 грн. Вона має 3-х дітей, одна з яких – з інвалідністю. У заяві про вибір місця застосування ПСП працівниця зазначила право на застосування граничного доходу кратно кількості дітей. Із зарплати потрібно утримати податок на доходи фізичних осіб і розмір військового збору.

Щоб утримати військовий збір, слід ставку збору (1,5%) застосувати до бази оподаткування. Базою оподаткування є загальна сума зарплати (7500,00 грн).

Для утримання ПДФО базою оподаткування є різниця між сумою зарплати і ПСП, оскільки сума зарплати менша граничного доходу для застосування ПСП:

$$7500,00 - 4697 = 2803 \text{ грн.}$$

Розрахунок ПСП для даної ситуації – див. таблицю вище.

Отже, утримуємо:

- ПДФО = $2803 \text{ грн} \times 18\% = 504,54 \text{ грн.}$
- ВЗ = $7500,00 \text{ грн} \times 1,5\% = 112,50 \text{ грн.}$

Сума зарплати «до видачі» = $7500 - 504,54 - 112,50 = 6882,96 \text{ грн.}$

Декларація подається щоквартально у 15-денний строк після закінчення кварталу, а після закінчення року – до 1 лютого наступного року. В декларації зазначаються суми одержаного доходу, виплат і сплаченого податку за звітний рік або інший період, за який здійснюється оподаткування.

Прийняті Законом зміни з серпня 2018 р. встановлюють:

- пільговий порядок сплати єдиного соціального внеску для всіх членів сімейного фермерського господарства;
- сплату податку на доходи фізичних осіб з орендної плати за земельні ділянки (паї) до місцевих бюджетів за місцезнаходженням таких земельних ділянок

6.5. Облік податку на додану вартість

Податок на додану вартість (ПДВ) – один із основних непрямих податків. Він є частиною нової вартості, що створюється на всіх стадіях виробництва та обігу, включається у вигляді надбавки до ціни товару. Податок повністю сплачується кінцевими споживачами у вигляді надбавки до ціни товарів (робіт, послуг), які їм продаються, а сплачується до бюджету продавцями цих товарів (робіт, послуг). Порядок оподаткування податком на додану вартість операцій з продажу товарів (робіт, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності в галузі

сільськогосподарського виробництва регламентується нормативно-правовими та законодавчими документами.

Платників ПДВ визначає п. 180.1 ПКУ – суб'єкти господарювання, які зареєструвалися як платники ПДВ добровільно на основі п. 182.1 ПКУ. Це доцільно у ситуації, коли більшість його контрагентів є платниками ПДВ, що дає право на податковий кредит всім сторонам; суб'єкти господарювання, які зобов'язані зареєструватися як платники податку

Платниками податку визначені особи, на яких, згідно з законодавством покладений обов'язок утримувати та вносити до бюджету податок, що сплачується покупцем. До сплати ПДВ залучаються фермери, у яких обсяг здійснюваних оподатковуваних операцій з продажу товарів (робіт, послуг) протягом будь-якого періоду за останні 12 календарних місяців досягнув 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. В такому випадку фермерське господарство зобов'язане зареєструватися в податковому органі за місцем знаходження господарства як платник ПДВ.

Фермери, у яких обсяг оподатковуваних операцій менший, ніж 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян мають право зареєструватися як платники ПДВ за власним бажанням.

Реєстрація фермерського господарства як платника податку на додану вартість, здійснюється в податковому органі за місцем знаходження фермерського господарства. Її здійснюють на підставі Заяви про реєстрацію типової форми шляхом присвоєння індивідуального податкового номера, що використовується для справляння податку.

Реєстраційна заява має бути подана (надіслана) податковому органу не пізніше двадцятого календарного дня з моменту реєстрації новоствореного суб'єкта підприємницької діяльності в органах місцевої державної влади. Податковий орган зобов'язаний протягом 10 робочих днів надати заявнику (надіслати поштою з повідомленням про вручення за рахунок заявника) свідоцтво про реєстрацію в якості платника податку.

Об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з:

- продажу товарів (робіт, послуг) на території України, в тому числі операції з оплати вартості послуг за договорами оперативної оренди (лізингу) та операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) для погашення кредиторської заборгованості заставодавця;

- ввезення (пересилання) товарів на територію України та отримання робіт (послуг), що надаються нерезидентами для їх використання або споживання на території України, в тому числі операції з ввезення (пересилання) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки;

- вивезення (пересилання) товарів та надання послуг для їх споживання за межами митної території України.

База оподаткування операцій з продажу товарів (робіт, послуг) визначається виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними або регульованими цінами (тарифами) з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків та зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включаються в ціну товарів (робіт, послуг) згідно з законами України з питань оподаткування.

У разі продажу товарів (робіт, послуг) без оплати або з частковою оплатою їх вартості коштами у межах бартерних (товарообмінних) операцій, здійснення операцій з безоплатної передачі товарів (робіт, послуг), натуральних виплат у рахунок оплати праці фізичним особам, що перебувають у трудових відносинах з платником податку тощо база оподаткування визначається виходячи з фактичної ціни операції, але не нижчої за звичайні ціни.

Пільги по податку на додану вартість продукції є кількох видів:

- операції, які не є об'єктом оподаткування (вважається, що додана вартість продукції при здійсненні цих операцій не утворюється);

- операції, які звільнені від оподаткування;

- операції, які оподатковуються за нульовою ставкою.

Не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з:

- передачі майна орендодавця, у користування орендарю згідно з умовами договору оренди та його повернення орендодавцю після закінчення дії такого договору,

- сплати орендних платежів за умовами договору фінансової оренди (лізингу),

- передачі майна в заставу позикодавцю (кредитору) згідно з договором позики та його повернення заставодавцю після закінчення дії такого договору,

- надання послуг із страхування і перестраховання, передбачених законодавче, соціального і пенсійного страхування,

- обігу валютних цінностей (у тому числі національної та іноземної валюти),

- оплати вартості державних платних послуг, які надаються органами виконавчої влади і місцевого самоврядування та обов'язковість отримання (надання) яких встановлюється законодавством, включаючи плату за реєстрацію, отримання ліцензії (дозволу), сертифікатів у вигляді зборів, державного мита тощо;

- виплат заробітної плати, пенсій, стипендій, субсидій, дотацій, інших грошових або майнових виплат фізичним особам за рахунок бюджетів або соціальних чи страхових фондів у порядку, встановленому законом, виплат дивідендів у грошовій формі або у формі цінних паперів

- передачі основних фондів як внеску до статутного капіталу юридичної особи для формування їх цілісного майнового комплексу в обмін на їх корпоративні права

Звільняються від оподаткування операції з:

- харчування дітей у школах, громадян у закладах охорони здоров'я,
- продажу товарів спеціального призначення для інвалідів за спеціальним переліком,

- передачі земельних ділянок, що знаходяться під об'єктами нерухомості або незабудованої землі,

- безоплатної приватизації житлового фонду, присадибних земельних ділянок та земельних паїв відповідно до законодавства,

- виконання робіт (вартість робіт) з будівництва житла, що здійснюються за рахунок коштів фізичних осіб, та передачі такого житла у власність таким фізичним особам,

- надання благодійної допомоги, а саме безоплатне передавання товарів, робіт, послуг закладам науки, фізкультури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетів,

- безкоштовної передачі продукції (робіт, послуг) власного виробництва та послуг з обробітку землі багатодітним сім'ям, ветеранам війни та праці, інвалідам праці та дитинства, самотнім громадянам похилого віку (пенсіонерам), особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, школам, дошкільним закладам, інтернатам, закладам охорони здоров'я,

- надання в сільській місцевості сільськогосподарськими товаровиробниками послуг з ремонту шкіл, дошкільних закладів, інтернатів, закладів охорони здоров'я,

- надання в сільській місцевості сільськогосподарськими товаровиробниками в період проведення польових робіт послуг з харчування механізаторів і тваринників продуктами власного виробництва в польових їдальнях.

Не підлягають звільненню від оподаткування операції з подання благодійної допомоги у вигляді товарів (робіт, послуг), оподатковуваних акцизним збором, цінних паперів, нематеріальних активів та товарів (робіт, послуг), призначених для використання у підприємницькій діяльності.

Податок за нульовою ставкою обчислюється щодо операцій з

- продажу товарів, що були вивезені платником податку за межі митної території України,

- продажу переробним підприємствам молока та м'яса живою вагою сільськогосподарськими товаровиробниками всіх форм власності і господарювання;

- робіт і послуг, призначених для використання та споживання за межами митної території України.

Для сільськогосподарських підприємств, крім того, відповідно до п. 11.21 Закону про ПДВ до 1 січня 2004 року сума податку на додану вартість, яка підлягає сплаті до бюджету сільськогосподарськими товаровиробниками за реалізовані ними молоко, худобу, птицю, вовну, а також молочну продукцію і м'ясопродукти, виготовлені у власних переробних цехах, повністю залишається в розпорядженні цих сільськогосподарських підприємств і спрямовується на підтримку власного виробництва тваринницької продукції (далі – пільга щодо молока і м'яса)

Пунктом 11.29 Закону про ПДВ регулюється продаж продукції (робіт, послуг) власного виробництва (у тому числі виготовленої на давальницьких умовах з власної сировини), який не ввійшов до переліку, регульованого п. 11.21 Закону про ПДВ (далі – пільга щодо сільгосппродукції).

Особливості оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. При обкладенні податком на додану вартість усі операції з продажу товарів (робіт, послуг) у сільськогосподарських формуваннях (до яких відноситься і фермерське господарство), можна розділити на декілька видів. Ставки ПДВ установлюються у відсотках від бази оподаткування (п. 193.1 Податкового кодексу, далі – ПК). У 2023 році у ставках ПДВ сталися деякі зміни (табл. 6.13 та 6.14).

Продаж продукції фермерського господарства власного виробництва, крім окремої продукції тваринництва, оподатковується у на загальних підставах за ставкою 20%.

Таблиця.6.13

Ставки ПДВ у 2023 році відповідно до ПКУ [134]

№ п/п	Ставка	Норма ПК	Операції
1	0 %	Пп. 195.1.1	Вивезення товарів за межі митної території України в митному режимі: – експорту; – реекспорту – якщо товари поміщені в цей режим відповідно до п. 3 (за товарами – у вигляді продуктів їх переробки) та п. 5 ч. 1 ст. 86 Митного кодексу (далі – МК); – безмитної торгівлі; – вільної митної зони
		Пп. 195.1.2	Постачання товарів : а) для заправки або забезпечення морських суден, які: – використовуються для навігаційної діяльності, перевезення пасажирів або вантажів за плату, промислової, риболовецької або іншої господарської діяльності, що проводиться за межами територіальних вод України; – використовуються для порятунку або надання допомоги в нейтральних або територіальних водах інших країн; – входять до складу Військово-морських сил України і вирушають за межі територіальних вод України, у т. ч. на якірні стоянки; б) для заправки або забезпечення повітряних суден, які : – виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності або перевезення пасажирів чи вантажів за плату; – входять до складу Повітряних сил України і вирушають за межі повітряного кордону України, у т. ч. у місця тимчасового базування; в) для заправки (дозаправки) і забезпечення космічних кораблів, космічних ракетних носіїв або супутників Землі; г) для заправки (дозаправки) або забезпечення наземного військового транспорту або іншого спеціального контингенту Збройних Сил України, що бере участь у миротворчих акціях за кордоном, або в інших випадках, передбачених законодавством; г) магазинами безмитної торгівлі, відповідно до порядку, встановленого КМУ
	0 %	Пп. 195.1.3	Постачання таких послуг, як: а) міжнародні перевезення пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом; б) послуги, що передбачають роботи з рухомим майном, заздалегідь увезеним на митну територію України для виконання таких робіт і вивезеним за межі митної території України платником, що виконував такі роботи, або отримувачем-нерезидентом; в) обслуговування повітряних суден, що виконують міжнародні рейси

№ п/п	Ставка	Норма ПК	Операції
	0 %	П. 195.2	Експорт товарів, постачання яких на території України звільнене від оподаткування
2	7 %	Пп. «в» п. 193.1	<p>Постачання на території України і ввезення в Україну:</p> <ul style="list-style-type: none"> – лікарських засобів, дозволених до виробництва і застосування в Україні та внесених до Держреєстру лікарських засобів і медичних виробів (далі – Держреєстр); – товарів медичного призначення, які внесені до Держреєстру або відповідають вимогам технічних регламентів; – постачання послуг з показу (проведення) театральних, оперних, балетних, музичних, концертних, хореографічних, лялькових, циркових, звукових, світлових та інших вистав, постановок, виступів професійних художніх колективів, артистичних груп, акторів та артистів (виконавців), кінематографічних прем'єр, культурно-мистецьких заходів; – постачання послуг з показу оригіналів музичних творів, демонстрації виставкових проєктів, проведення екскурсій для груп та окремих відвідувачів у музеях, зоопарках і заповідниках, відвідування їх територій і об'єктів відвідувачами; – постачання послуг з розповсюдження, демонстрації, публічного сповіщення і публічного показу фільмів, адаптованих відповідно до законодавства в україномовних версіях для осіб з порушеннями зору та осіб з порушеннями слуху
	7 %	Пп. «в» п. 193.1, п. 74 підрозд. 2 розд. XX	<p>Постачання послуг з тимчасового розміщення (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщення (клас 55.10 група 55 КВЕД ДК 009:2010).</p> <p>Зверніть увагу! Ця пільга встановлена двома нормами ПК: пп. «в» п. 193.1 та п. 74 підрозд. 2 розд. XX ПК. При цьому п. 74 підрозд. 2 розд. XX ПК діяв до 01.01.2023. А ось пп. «в» п. 193.1 ПК продовжує діяти і зараз. Тому в 2023 році постачання послуг з тимчасового розміщення (проживання) готелями і подібними засобами тимчасового розміщення (клас 55.10 група 55 КВЕД ДК 009:2010) продовжує обкладатися ПДВ за ставкою 7 %. Аналогічне роз'яснення міститься на сайті податкової: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/644488.html</p>
	7 %	П. 82 підрозд. 2 розд. XX	Постачання на митній території України і ввезення на митну територію України бензинів моторних, важких дистилатів, скрапленого газу, біодизеля, палива моторного альтернативного, а також нафти або нафтопродуктів сирих, отриманих з бітумінозних порід (мінералів), що класифікуються за кодами УКТЗЕД 2709 00 10 00 та 2709 00 90 00

№ п/п	Ставка	Норма ПК	Операції
			Увага! Ставка ПДВ, встановлена цією нормою ПК, є тимчасовою і поширюється на вищезгадані операції в період воєнного стану, але не довше, ніж до 1 липня 2023 року
3	14 %	Пп. «г» п. 193.1	Постачання на митній території України і ввезення в Україну сільськогосподарської продукції, яка класифікується за такими кодами з УКТЗЕД: 1001, 1003, 1005, 1201, 1205, 1206 00
4	20 % (загальна ставка)	Пп. «а» п. 193.1 ПК	Усі операції, які не обкладаються ПДВ за ставками 0 %, 7 %, 14 %

Таблиця.6.14

Порядок оподаткування ПДВ сільськогосподарських товаровиробників

Види операцій	Порядок оподаткування	Термін дії
Продаж продукції власного виробництва, в т. ч. виготовленої на давальницьких умовах	Ставка ПДВ 20% Сума ПДВ не перераховується до бюджету, а залишається у розпорядженні господарства для цільового використання	
Продаж куплених товарів	Ставка ПДВ 20% Сума ПДВ перераховується до бюджету	
Продаж молока, худоби, птиці, вовни і м'ясо-молочної продукції власного виробництва	Ставка ПДВ 20% Сума ПДВ не перераховується до бюджету, а залишається у розпорядженні господарства для цільового використання	
Продаж молока і м'яса у живій вазі переробним підприємствам	Ставка ПДВ 0% Нараховані переробним підприємствам суми перераховуються виробникам у вигляді дотацій	

Податок на додану вартість, що підлягає сплаті до бюджету фермерським господарством за реалізовані ним молоко, худобу, птицю, вовну, а також за молочну продукцію та м'ясопродукти, вироблені у класних переробних цехах, повністю залишається у розпорядженні господарства і спрямовується на підтримку власного виробництва продукції тваринництва. Цією пільгою щодо молока і м'яса користуються усі сільськогосподарські товаровиробники.

Суми ПДВ, які підлягають сплаті до бюджету з продажу продукції власного виробництва, включаючи продукцію, виготовлену на давальницьких умовах з власної сільськогосподарської сировини, до бюджету не сплачуються, а спрямовуються на придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення. Цією пільгою щодо сільгосппродукції користуються ті сільськогосподарські

товаровиробники, у яких сума, отримана від продажу продукції власного сільськогосподарського виробництва та продукція її переробки за попередній звітний (податковий) рік становить не менше 50% загальної суми валового доходу підприємства.

До 1 січня 2004 року сума ПДВ, що повинна сплачуватися переробними підприємствами за реалізовані ними молоко та молочну продукцію, м'ясо та м'ясопродукти до бюджету, у повному обсязі спрямовується на виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продану ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі.

Порядок акумуляції та використання коштів, які нараховуються сільгоспвиробниками – платниками ПДВ щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва визначений Постановою №271, яка передбачає залишок податкових зобов'язань відповідно до декларації з ПДВ перераховувати з поточного рахунка на окремий рахунок. Залишок податкового кредиту, тобто від'ємна різниця, зараховується на зменшення податкових зобов'язань наступних звітних періодів.

Податкове зобов'язання і податковий кредит. Особливість податку на додану вартість полягає в тому, що він обчислюється та сплачується не зразу після здійснення операцій з продажу товарів (робіт, послуг), а через визначення податкового зобов'язання та податкового кредиту. Податкове зобов'язання виникає після продажу товарів (робіт, послуг) і представляє собою суму ПДВ, отриману фермером у складі вартості реалізованої ним продукції (робіт, послуг).

Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів (роби, послуг) вважається дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок фермера (чи в касу), або дата відвантаження товарів, та виконання робіт (послуг).

Податковий кредит – це сума ПДВ, яку фермер сплатив при купівлі цінностей чи робіт, послуг. Податковий кредит складається із сум податків, сплачених (нарахованих) платником податку у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких відноситься до складу валових витрат виробництва та основних фондів та нематеріальних активів, що підлягають амортизації. Якщо придбано товари, вартість яких не відноситься на витрати виробництва, податки, що пов'язані з таким придбанням, до складу податкового кредиту не включаються. Тобто, податковий кредит напряму залежить від наявності у платника податку обліку валових витрат і амортизації. Якщо фермерське господарство не є

платником податку на прибуток і не веде обліку валових витрат і доходів, своє право на податковий кредит воно отримує при купівлі товарів у платника податку на прибуток. Використання куплених товарів на невиробничі цілі права на податковий кредит не дає.

Не дозволяється включення до податкового кредиту будь-яких витрат по сплаті податку, що не підтверджені податковими накладними чи митними деклараціями а при імпорті робіт (послуг) – актом прийняття робіт (послуг) чи банківським документом, який засвідчує перерахування коштів в оплату вартості таких робіт (послуг).

Датою виникнення права фермера як платника податку на податковий кредит вважається дата списання коштів з банківського рахунку в оплату товарів (робіт, послуг), або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання фермером товарів (робіт, послуг).

Для бартерних операцій такою датою вважається дата здійснення заключної (балансуючої) операції.

Наприклад, за операцією придбання матеріальних цінностей №3 від 12.01 – закуплено насіння овочів на суму 1920 грн. щодо ПДВ у фермера виникає податковий кредит на суму 320 грн. А за операцією №12 від 30.01 – реалізовано послуги конем на суму 60 грн. виникає податкове зобов'язання у сумі 10 грн.

Відшкодування ПДВ. При розрахунку суми ПДВ, що підлягає відшкодуванню (або сплаті) з бюджету, податкове зобов'язання зменшується на суму податкового кредиту. До бюджету фермером сплачується позитивна різниця між податковим зобов'язанням і податковим кредитом. Якщо така різниця негативна, сума ПДВ підлягає відшкодуванню з бюджету. Сума бюджетного відшкодування може бути повністю або частково зарахована в рахунок цього податку або інших платежів, які зараховуються до державного бюджету України, або перерахована грошовою сумою на поточний рахунок платника податку в установі банку чи видана казначейським чеком. Рішення платника податку про відшкодування йому ПДВ відображається в податковій декларації.

Як уже зазначалось при визначенні пільг, сума податку на додану вартість, що підлягає сплаті до бюджету сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності за реалізовані ними молоко, худобу, птицю, вовну, а також за молочну продукцію та м'ясопродукти, вироблені у власних переробних цехах, повністю залишається у розпорядженні цих сільськогосподарських підприємств і спрямовується

на підтримку власного виробництва тваринницької продукції та продукції птахівництва

Сума ПДВ, яку мають сплачувати переробні підприємствами за реалізовані ними молоко та молочну продукцію, м'ясо та м'ясопродукти до бюджету, у повному обсязі спрямовується на виплату дотацій тим сільськогосподарським товаровиробникам, які реалізували переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі.

Суми ПДВ, які підлягають сплаті до бюджету з продажу продукції власного виробництва, включаючи продукцію, виготовлену на давальницьких умовах з власної сільськогосподарської сировини, до бюджету не сплачуються, а спрямовуються на придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення.

Для обліку податку на додану вартість ведеться податковий облік, основними нормативними документами якого є Закон про ПДВ, регулюючі документи ДПА. У зв'язку з встановленими різними напрямками перерахування сум ПДВ, сільськогосподарські товаровиробники – платники податку на додану вартість зобов'язані вести три види окремого податкового обліку за видами реалізованої продукції:

- за операціями з продажу молока, худоби (в тому числі і молока та м'яса в живій вазі, які реалізуються переробним підприємствам), птиці, вовни,
- за операціями з продажу продукції власного виробництва (крім підакцизних товарів), включаючи продукцію, виготовлену на давальницьких умовах з власної сировини,
- за операціями з продажу іншої продукції.

Документи на ведення податкового обліку по ПДВ та взаємозв'язок між ними зображено на рис. 6.4.

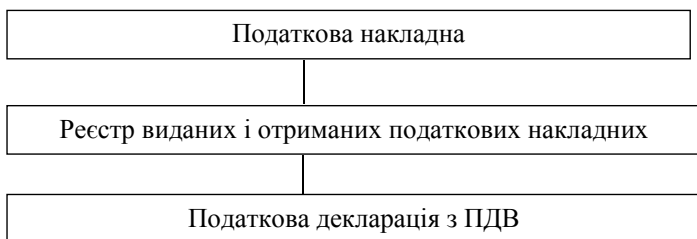

Рис. 6.4. Послідовність ведення податкового обліку щодо податку на додану вартість продукції

У цій послідовності податкові зобов'язання і податковий кредит за ПДВ, що підлягають відображенню у податковій декларації з ПДВ за звітний період, складаються із сум, відображених у Книгах купівлі і продажу, в яких, у свою чергу, відображені суми, вказані в податкових накладних. При цьому, в окремих випадках податкові накладні не виписуються, а Книга придбання і Книга продаж заповнюються на підставі документів, що підтверджують купівлю чи продаж товару

У податковому обліку відображають суми податку, які підлягають сплаті до бюджету, відшкодуванню з бюджету, використання на придбання матеріально-технічних ресурсів, використання на підтримку власного виробництва тваринницької продукції.

Первинний облік. Первинним податковим документом для обліку податкового зобов'язання у платника податку ПДВ є *Податкова накладна*. Податкова накладна виписується в момент виникнення податкових зобов'язань на кожну повну чи часткову поставку товарів (робіт, послуг). Фермер, при здійсненні реалізації, як платник податку ПДВ, зобов'язаний виписати та надати покупцю податкову накладну.

Податкова накладна складається у момент виникнення податкових зобов'язань продавця у двох примірниках. Оригінал податкової накладної надається покупцю, копія залишається у продавця товарів (робіт, послуг) -фермера, так як податкове зобов'язання виникає у продавця на підставі факту операцій продажу і враховується навіть за відсутності податкових накладних.

Податкова накладна видається в разі продажу товарів (робіт, послуг) покупцю на його вимогу. У будь-якому випадку продажу покупцю видається товарний чек, інший розрахунковий або платіжний документ, що підтверджує передачу товарів (робіт, послуг) та прийняття платежу із зазначенням суми податку.

Важливо дотримуватися правил заповнення та виписки Податкових накладних. Якщо була допущена помилка у податковій накладній, її слід переписати. Невірно та недбало заповнена накладна вважається недійсною, і покупець може позбутися права на податковий кредит.

У разі порушення продавцем порядку виписування податкової накладної на вимогу покупця, покупець має право звернутися до кінця поточного податкового періоду з відповідною заявою до податкового органу за своїм місцезнаходженням. До заяви додаються копія товарних чеків або інших розрахункових документів, що засвідчують придбання товарів (робіт, послуг). Своєчасно подана заява є підставою для

включення де податкового кредиту суми податку на додану вартість, сплачену у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг).

Складання податкової накладної передбачає наведення таких даних:

- а) порядковий номер податкової накладної,
- б) дату виписування податкової накладної,
- в) назву юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість,
- г) податковий номер платника податку (продавця та покупця),
- д) місце розташування юридичної особи або місце податкової адреси фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість,
- е) опис (номенклатуру) товарів (робіт, послуг) та їх кількість (обсяг, об'єм),
- є) повну назву одержувача,
- ж) ціну продажу без врахування податку,
- з) ставку податку та відповідну суму податку у цифровому значенні, й загальну суму коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку

У податковій накладній обов'язково вказується форма розрахунків.

При звільненні від оподаткування робиться запис «Без ПДВ». Для операцій, що оподатковуються і звільнені від оподаткування, складаються окремі податкові накладні. Податкова накладна виписується на кожен повну або часткову поставку товарів (робіт, послуг).

Право на нарахування податку та складання податкових накладних надається виключно особам, зареєстрованим як платники податку.

Податкова накладна не виписується, якщо об'єм разової продажі не перевищує 20 грн., а також при продажу товару за готівку кінцевим споживачам.

Крім податкової накладної до первинної документації по ПДВ входить *Розрахунок коректування кількісних і вартісних показників до податкової накладної*, який складається у випадку зміни бази оподаткування внаслідок зміни ціни, умов постачання, виявлення помилок при заповненні податкової накладної тощо.

Податкова накладна є первинним документом при підтвердженні податкового кредиту у фермера, якщо він виступає покупцем товарів (робіт, послуг). Без неї дані про заявлений податковий кредит в декларації вважаються недійсними. Винятком є витрати покупця на суму до 20 грн., такі витрати в сумі ПДВ підлягають зарахуванню в податковий кредит на підставі бухгалтерських платіжних чи

розрахункових документів. Тобто, підставою для одержання податкового кредиту по ПДВ є податкова накладна. Для того, щоб мати право на податковий кредит, крім первинного обліку, необхідно вести і аналітичний.

Отже, податкова накладна є одночасно звітно-розрахунковим документом. Платники податку повинні зберігати податкові накладні протягом строку, передбаченого законодавством для зобов'язань із сплати податків.

Аналітичний податковий облік ведеться в спеціальних реєстрах, форма і порядок заповнення яких встановлюються центральним податковим органом України – *Книзі обліку придбання* і *Книзі обліку продаж товарів*. Книги мають номер, код, пронумеровані і прошнуровані сторінки та обов'язково реєструються в ДПА за місцем реєстрації платника податку. Метою ведення цих книг є визначення суми податкового зобов'язання і податкового кредиту платником податку за звітний період. Книги ведуться особами, зареєстрованими як платники податку ПДВ за правилами, розробленими ДПА.

Метою ведення *Книги обліку продаж* є визначення суми податкового зобов'язання у платника податку. Підставою для записів у книгу є дані податкових накладних або бухгалтерського обліку. Продаж товарів за ставками 0%, 20%, та тих, що не є об'єктом оподаткування ПДВ обліковується роздільно. Окремо обліковуються товари (роботи, послуги) продаж яких здійснюється неплатникам ПДВ і населенню, продаж товарів на експорт, торгівля за готівку на лотках, виїзних авто (загальним підсумком за день). В книзі вказуються реквізити податкової накладної, загальний обсяг продаж та за ставками, збільшення податкових зобов'язань при перегляді цін тощо.

Книга обліку придбання ведеться з метою визначення суми податкового кредиту у покупця. На підставі обліку операцій придбання визначають правомірність віднесення до податкового кредиту сум ПДВ, сплачених (нарахованих) продавцю у звітному періоді в зв'язку з придбанням товарів.

Записи в *Книзі* здійснюються на підставі податкових накладних, товарних чеків, інших розрахункових чи платіжних документів, що підтверджують придбання товару.

У *Книзі* придбання записи виконуються виходячи з дати списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт, послуг). Окремо відображають операції, пов'язані з придбанням товарів з правом і без права включення до податкового кредиту сум ПДВ, а також

ведеться облік операцій, вартість яких не включається до складу валових витрат, або не підлягає амортизації, пов'язаних з придбанням товарів (імпортних), оформлених податковими векселями.

В книзі вказується порядковий номер документа, що підтверджує факт закупки товару, дата отримання та номер податкової накладної, назва підприємства-продавця, вартість придбаних товарів та отриманих послуг з правом зарахування у податковий кредит чи без нього, що входять до складу валових витрат та підлягають амортизації.

Підсумки за Книгами визначаються за місяць чи квартал – у відповідності до податкового (звітного) періоду.

Специфіка податкового обліку в тому, що на рівні первинного і аналітичного обліку він відокремлений від бухгалтерського. Але на синтетичному рівні вони інтегруються, що знаходить своє відображення як на рахунках, так і в звітності при складанні декларації з податку на додану вартість.

При веденні бухгалтерського обліку ПДВ керуються відповідними нормативами. Для відображення податку на додану вартість в *Журналі* передбачено рахунок «Розрахунки з бюджетом». На дебеті (гр.6) цього рахунку відображається нарахування, а на кредиті (гр.7) – сплата ПДВ. Тобто, коли при купівлі (надходженні) товарно-матеріальних цінностей у господарства виникає податковий кредит, його записують на дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6), а суми ПДВ за продукцією, яка реалізується фермером, що є податковими зобов'язаннями, записують на кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7). В частині відображення ПДВ цей рахунок є допоміжним, відображає виникнення податкового зобов'язання та податкового кредиту згідно законодавства та враховує суми ПДВ, час розрахунків за якими ще не настав. Основою записів по рахунку «Розрахунки з бюджетом» є суми ПДВ, що виділяються окремо на всіх платіжно-розрахункових документах, та враховані в аналітичному податковому обліку (табл. 6.15).

Таблиця 6.15

Типові кореспонденції рахунків з обліку податку на додану вартість

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
Реалізація товарів, робіт, послуг	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр.10), рахунок «Доходи» (гр.5)
нараховані податкові зобов'язання (ПДВ у сумі реалізації)	кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
Придбання, – товарів, робіт, послуг	рахунок «Витрати» (гр.4), кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр. 11)
- основних засобів	дебет рахунку «Основні засоби» (гр. 16), кредит рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11)

Зміст господарської операції	Запис у Журналі реєстрації
відображено податковий кредит (ПДВ у ціні оплачених цінностей, послуг)	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6)
ПДВ у передоплаті нарахованій	Дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6), кредит рахунка «Поточний рахунок» (гр.11)
ПДВ у передоплаті, що надійшла	Дебет рахунка «Поточний рахунок»(гр. 10), кредит рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
ПДВ у сумі товарів, повернених покупцем (сторно)	Рахунок «Витрати», дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6)
Нараховано ПДВ за підсумками року	Сальдо по рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6, гр.7)
Сплачено до бюджету ПДВ	дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6), кредит рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11)
Отримано ПДВ з бюджету	дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10), кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)
Зараховано ПДВ, що належить господарству у рахунок майбутніх зобов'язань	дебет рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8), кредит рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7)

Облік за ПДВ виділено на окремий рахунок для складання податкової декларації, крім того, ПДВ на сировину, матеріали, паливо, комплектуючі та інші вироби, що купуються та використовуються для потреб виробництва, не відносяться до витрат виробництва і обігу та обліковуються окремо. При цьому на рахунок «Сума обігу» (гр. 21) записується повна вартість купівлі чи реалізації, а сума без податку на додану вартість записується відповідно на рахунки доходів чи витрат.

Наприклад, за операцією №66 від 31.05 сплачену Агрорхіму за підживлення культур загальну суму 480,00 грн обліковують на рахунок «Сума обороту» (гр.21) Податковий кредит в сумі 80,00 грн обліковують на рахунок «Розрахунки з бюджетом» (гр. 6), а вартість отриманих послуг без ПДВ – на рахунок «Витрати» (гр. 4) в сумі 400,00 грн.

Після щодо молока і м'яса відображаються за записами, наведеними в табл. 6.16.

У обліку ПДВ розрізняють *касовий* метод та метод *нарахувань*.

При касовому методі обліку виникнення податкового зобов'язання чи зарахування податкового кредиту по ПДВ обов'язковою умовою отримання права та зобов'язання за ними є факт оплати товарів. При використанні методу нарахувань відображення розрахунків по ПДВ здійснюється по факту відвантаження чи надходження товару.

Таблиця 6.16

Відображення в бухгалтерському обліку податкового зобов'язання

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відвантажено молоко молокозаводу	рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8)	рахунок «Доходи» (гр5)
2	Нарахована сума дотацій	рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8)	рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7)
3	Оплачена молокозаводом вартість молока і дотація	рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10)	рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9)
4	Перераховані суми дотацій на окремий рахунок у банку	рахунку «Окремий рахунок»(гр. 10)	рахунку «Поточний рахунок»(гр. 11)

Виникнення податкових зобов'язань в залежності від дати врахування таких зобов'язань, відображається неоднаково. У випадку надходження грошових коштів за продану продукцію, товари (роботи, послуги) післяплатою податкові зобов'язання за ПДВ при відвантаженні неоплачених товарів записують таким чином

1. За датою виникнення податкового зобов'язання при відвантаженні товарів на передану продукцію покупцеві запис здійснюється одразу по кредиту рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7)

Відвантажено продукцію – дебет рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) на суму заборгованості покупця.

Відображено суми податкового зобов'язання по кредиту рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр. 7). Списано вартість продукції – кредит рахунку «Фінансові результати» (гр. 5). Запис у Журналі:

$$\text{Гр.5} + \text{гр.7} = \text{гр.8} = \text{гр.21}$$

Надійшла оплата за продукцію – дебет рахунку «Поточний рахунок» (гр. 10), погашено заборгованість покупця – кредит рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9)

$$\text{гр. 10} = \text{гр. 9} = \text{гр. 21}$$

У випадку відображення податкового зобов'язання по факту відвантаження продукції, так як гроші при його нарахуванні ще не надійшли, у господарства немає фактичного джерела сплати цього зобов'язання. Якщо заборгованість покупців за відвантажену їм продукцію не погашається одразу, це створює для продавця завищену суму податкових зобов'язань, за якими він звітує перед податковими органами.

2. Відображення в бухгалтерському обліку податкового зобов'язання за фактом надходження коштів на поточний рахунок здійснюється таким чином. При відвантаженні продукції покупцеві дебетують рахунок «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) на суму заборгованості покупця господарству. Списують вартість продукції по кредиту рахунку «Фінансові результати» (гр. 5) та нараховують податкове зобов'язання до врахування по кредиту рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9). Запис у Журналі наступний:

$$\text{Гр. 5} + \text{гр. 9} = \text{гр. 8} = \text{гр. 21}$$

При отриманні коштів за реалізовану продукцію дебетують рахунок «Поточний рахунок» (гр. 10) та списують заборгованість покупця по кредиту рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9). При цьому у Журналі записують:

$$\text{Гр. 10} = \text{гр. 9} = \text{гр. 21}$$

Відображення податкового зобов'язання, що раніше було записане по кредиту рахунку загальних розрахунків (гр. 9) по факту надходження коштів на рахунок «Розрахунки з бюджетом» здійснюється таким чином:

$$\text{Гр. 8} = \text{гр. 7} = \text{гр. 21}$$

У цьому випадку податкове зобов'язання продавця відображається одночасно з моментом оплати, що відповідає фактичному стану речей.

Якщо гроші за реалізацію надходять *передоплатою*, то виникнення податкового зобов'язання в регістрах бухгалтерського обліку відображається таким чином.

1. За датою виникнення податкового зобов'язання при відвантаженні товарів надходження коштів записують по дебету рахунку «Поточний рахунок» (гр.10), а загальна заборгованість господарства (з начисленням ПДВ) відображається по кредиту рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9):

$$\text{гр. 10} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

При погашенні заборгованості, тобто при відвантаженні продукції покупцеві списується заборгованість господарства по дебету рахунку «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8), нараховується податкове зобов'язання по кредиту рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.7), та списується вартість продукції по кредиту рахунку «Фінансові результати» (гр.5):

$$\text{гр.5} + \text{гр.7} = \text{гр.8} = \text{гр.21}$$

2. Відображення в бухгалтерському обліку податкового зобов'язання за фактом надходження коштів на поточний рахунок здійснюється таким чином.

Надходження передоплати та зарахування коштів на поточний рахунок записується по дебету рахунка «Поточний рахунок» (гр.10). Відображено заборгованість господарства по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9), нараховане податкове зобов'язання по кредиту рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.7):

$$\text{гр.7} + \text{гр.9} = \text{гр.10} = \text{гр.21}$$

Погашено заборгованості господарства відвантаженням продукції записується по дебету рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8), а списання вартості продукції – по кредиту рахунка «Фінансові результати» (гр.5):

$$\text{гр.5} = \text{гр.8} = \text{гр.21}$$

Виникнення податкового кредиту в залежності від дати його врахування, відображається неоднаково. У випадку розрахунку за придбану продукцію, товари (роботи, послуги) післяплатою податковий кредит за ПДВ при надходженні неоплачених товарів записують таким чином.

1. За датою виникнення податкового кредиту при надходженні товарів запис буде наступним. Надходження цінностей у господарство записується по дебету рахунка «Фінансові результати» (гр.4), врахування податкового кредиту записується по дебету рахунку «Розрахунки з бюджетом» (гр.6). Виникнення заборгованості у господарства відображається по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9):

$$\text{гр.4} + \text{гр.6} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

При оплаті товару здійснюється запис на погашення заборгованості господарства по дебету рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8) та кредитом грошових коштів:

$$\text{гр.8} = \text{гр.11} = \text{гр.21}$$

2. Відображення в бухгалтерському обліку податкового кредиту за фактом сплати коштів з поточного рахунку здійснюється таким чином. При надходженні продукції від продавця здійснюється запис на дебет рахунка «Фінансові результати» (гр.4), попередньо враховану суму податкового кредиту записують по дебету рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8), а суму заборгованості господарства відображають по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9):

$$\text{гр.4} + \text{гр.8} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

При погашенні заборгованості за отримані цінності дебетується рахунок «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8) та кредитується рахунок грошових коштів (гр.11):

$$\text{гр.8} = \text{гр.11} = \text{гр.21}$$

Врахування суми попередньо нарахованого податкового кредиту на рахунок розрахунків з бюджетом здійснюється шляхом списання її з кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9) та зарахування на дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6):

$$\text{гр.6} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

Якщо придбання товарів здійснюється передоплатою, то виникнення податкового кредиту в регістрах бухгалтерського обліку відображається таким чином.

1. За датою виникнення податкового кредиту при надходженні товарів сплату коштів записують по кредиту рахунка «Поточний рахунок» (гр. 10), а заборгованість постачальника відображають по дебету рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8):

$$\text{гр.8} = \text{гр.11} = \text{гр.21}$$

При надходженні товару його вартість списується на витрати по дебету рахунка «Фінансові результати» (гр.4), податковий кредит відображається по дебету рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6), і списується заборгованість постачальника по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9):

$$\text{гр.4} + \text{гр.6} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

2. Відображення в бухгалтерському обліку податкового кредиту за фактом сплати коштів з поточного рахунку здійснюється таким чином. Здійснення передоплати записується по кредиту рахунку коштів, заборгованість постачальника записують по дебету рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.8), а виникнення податкового кредиту записують по дебету рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6):

$$\text{гр.6} + \text{гр.8} = \text{гр.11} = \text{гр.21}$$

Погашення заборгованості постачальника відображається по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9), а цінності, які надійшли, записують по дебету рахунка «Фінансові результати» (гр.4):

$$\text{гр.4} = \text{гр.9} = \text{гр.21}$$

Для відображення податкового кредиту можна протягом звітного періоду всі суми вхідного ПДВ за придбаними товарами відносити в дебет рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6), незалежно від того, оплачені вони чи ні, та чи є податкова накладна.

При відображенні податкового кредиту суму, на яку ще немає накладної записують по кредиту рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр.9), а при її надходженні – по дебету рахунка «Розрахунки з бюджетом» (гр.6).

У кінці звітнього періоду визначають стан заборгованості господарства по непрямим податках. Для цього у графах 6 і 7 рахунку «Розрахунки з бюджетом» Журналу зіставляють виникнення заборгованості та її погашення по кожному податку (платежу) до бюджету, враховуючи стан заборгованості на початок звітнього періоду. Суми заборгованості на кінець року (окремо господарство та господарству) записують після підсумку операцій за рік.

В кінці року (чи за іншою періодичністю на вимогу податкової інспекції) здійснюють перерахунок у бюджет сум податкових зобов'язань, чи отримують з бюджету надлишок податкового кредиту (в залежності від того, яке сальдо отримують по цьому рахунку). При цьому для погашення заборгованості господарства перед бюджетом роблять запис: дебет рахунку «Розрахунки з бюджетом»(гр.6,) та кредит рахунку «Поточний рахунок» (гр.11) на суму сплачених коштів.

Для розрахунків з бюджетом фермерські господарства, як суб'єкти оподаткування, подають державній податковій адміністрації за місцем реєстрації відповідні податкові декларації за формою, порядком та у терміни, що визначені документами з питань оподаткування.

Загальна форма Декларації складається платниками ПДВ, які мають за останні 12 календарних місяців обсяг оподатковуваних операцій (без ПДВ) рівний і більше 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Зразок загальної декларації наведено у Додатку Б.5.

Податкова декларація за скороченою формою подається до першого звітнього періоду, в якому платником досягнуто обсяг оподатковуваних операцій у розмірі 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Скорочену форму декларації подають платники ПДВ, які не досягли за останні 12 календарних місяців обсягу оподатковуваних операцій (без ПДВ) 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. До скороченої форми не подається розрахунок бюджетного відшкодування.

До загальної і скороченої форми податкових декларацій платники ПДВ повинні подавати наступні довідки

- довідка (довільної форми) щодо операцій, які не є об'єктами оподаткування ПДВ, у випадку, якщо такі операції мали місце,

- довідка (довільної форми) щодо операцій, які звільнені від оподаткування ПДВ, у випадку, якщо такі операції мали місце,

- перелік векселів із зазначенням суми та дати оплати, якщо у звітному періоді видавались векселі,

- перелік податкових векселів, оплачених у звітному періоді, та перелік неоплачених податкових векселів, термін оплати яких настав у звітному періоді, з поясненням причин несплати таких векселів.

Типова форма податкової декларації¹ містить такі розділи

1. Податкові зобов'язання. Тут наводиться перелік операцій, що оподатковуються за різними ставками, та всього податкових зобов'язань

2. Податковий кредит. Тут показують придбані товари із податковим кредитом за видами платежів з відповідними коригуваннями та загальною сумою податкового кредиту

3. Розрахунки з бюджетом за звітний період. Тут розраховують чисту суму зобов'язань з ПДВ, суму ПДВ до сплати.

Джерелами заповнення декларації є підсумкові дані Книги обліку продаж – для сум податкових зобов'язань і Книги обліку придбання – для сум податкового кредиту. При цьому не обов'язково ув'язувати дані книг та декларації з даними по рахунку «Розрахунки з бюджетом». Таким чином бухгалтерський і податковий облік розмежовані. Але для контрольної функції обліку такого взаємозв'язку необхідно дотримуватися.

Склад податкової звітності для сільськогосподарських товаровиробників. Якщо фермерське господарство має пільги щодо молока і м'яса а також щодо сільгосппродукції, воно складає три податкові декларації.

У загальній податковій декларації з ПДВ (за розрахунками з бюджетом) відображаються суми податкових зобов'язань, які виникли при здійсненні операцій з продажу таких видів продукції (робіт, послуг)

- купованих товарів (робіт, послуг);

- молока і м'яса в живій вазі переробним підприємствам,

- підакцизної продукції.

Операції продажу молока і м'яса в живій вазі переробним підприємствам обкладаються ПДВ за ставкою 0% (ст.6 Закону про ПДВ), решта перелічених – за ставкою 20%.

Загальна податкова декларація може складатися як за повною, так і за скороченою формами – в залежності від обсягу оподатковуваних операцій платника.

Суми податку, що підлягають сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету, визначаються як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з продажем товарів (робіт, послуг) протягом звітного періоду, та сумою податкового кредиту звітного періоду.

Суми ПДВ, визначені у рядку 20 (р.23 скороченої форми) загальної податкової декларації (за розрахунками з бюджетом) підлягають сплаті до бюджету. Сума залишку податкового кредиту з ПДВ, визначена за цією декларацією (рядок 21), підлягає відшкодуванню з бюджету.

У разі коли за результатами звітного періоду обчислена сума ПДВ має від'ємне значення, вона підлягає відшкодуванню платнику податку. Підставою для отримання відшкодування є дані податкової декларації фермера за звітний період. За бажанням фермера як платника податку сума бюджетного відшкодування може бути повністю або частково зарахована в рахунок платежів з цього податку. Відшкодування здійснюється також шляхом перерахування відповідних грошових сум на поточний рахунок фермерського господарства в установі банку, Ідо його обслуговує. Здійснення відшкодування шляхом зменшення платежів по інших податках, зборах (обов'язкових платежах) не дозволяється. Суми, що не відшкодовані фермеру протягом визначеного строку, вважаються бюджетною заборгованістю.

Якщо загальна податкова декларація подається за скороченою формою, то сума залишку податкового кредиту (р.24) відшкодуванню не підлягає і переноситься в рядок 22 декларації наступного звітного періоду.

Загальна податкова декларація з ПДВ (за розрахунками з бюджетом) складається на підставі окремих книг податкового обліку (книга обліку придбання і книга продажу товарів), які ведуться для заповнення саме цієї декларації. Зразок загальної декларації наведено в Додатку Б.5.

За даними господарських операцій наскрізного завдання складено загальну податкову декларацію з податку на додану вартість (Додаток Б.5.) У відповідності до вимог щодо податкового зобов'язання, операції, що оподатковуються за ставкою 20% в обсягу продаж складають 23790 грн, сума ПДВ за ними – 3160 грн. Операції, що оподатковуються за 0% ставкою складають 9585 грн. Загальний обсяг продажу – 33375 грн, податкові зобов'язання – 3161 грн. Операції щодо податкового кредиту, які підлягають оподаткуванню, складають 27263 грн, на які дозволено

податковий кредит в сумі 3890 грн. До розрахунків з бюджетом визначена сума бюджетного відшкодування 729 грн (3890-3161).

Дотації, отримані сільськогосподарськими товаровиробниками від переробних підприємств за продані ними молоко і м'ясо в живій вазі, то вони відображаються тільки в бухгалтерському обліку і використовуються виключно на передбачені цілі.

У окремій податковій Декларації з ПДВ (дотації), яка подається тільки за скороченою формою за звітні періоди року, відображаються суми податкових зобов'язань, які виникли при здійсненні операцій з продажу молока, худоби, птиці, вовни (п.15 Порядку №805). Ці операції обкладаються за ставкою 20%. Суми ПДВ, визначені за даною декларацією, до бюджету не сплачуються, а спрямовуються на підтримку власного виробництва тваринницької продукції, перераховуються на окремий рахунок у банку в порядку черговості платежів до бюджету. Сума залишку податкового кредиту відшкодуванню з бюджету не підлягає, а погашається податковими зобов'язаннями наступних податкових періодів.

Суми податкового кредиту за операціями, пов'язаними з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких включається до валових витрат виробництва певного виду продукції, відображаються у тій же податковій декларації з ПДВ, у якій відображається продаж цього виду продукції. В окремих випадках, якщо придбані матеріали використовуються на всю продукцію, сума податкового кредиту з ПДВ розподіляється за трьома деклараціями.

Якщо фермерське господарство має пільги тільки щодо молока і м'яса, воно складає дві податкові декларації: загальну податкову декларацію з ПДВ (за розрахунками з бюджетом) і окрему податкову декларацію з ПДВ (дотації), які складаються у зазначеному вище порядку. Розрахунки з бюджетом другою декларацією не проводяться відповідно до законодавства додатна різниця між податковим зобов'язанням та податковим кредитом звітного місяця перераховується сільськогосподарським товаровиробникам на окремий рахунок, якщо ж така різниця має від'ємне значення, то вона погашається за рахунок податкових зобов'язань наступних податкових періодів.

Незалежно від обсягу оподатковуваних операцій сільськогосподарські товаровиробники подають податкову звітність щодо податку на додану вартість щомісяця.

Подання податкової декларації по ПДВ передбачено законодавче. Декларація подається до податкового органу за місцем реєстрації особою, яка зареєстрована платником ПДВ згідно з вимогами Закону.

Сплата податку провадиться не пізніше двадцятого числа місяця, що настає за звітним періодом. У строки, передбачені для сплати податку, платник податку подає податковому органу за місцем свого знаходження податкову декларацію незалежно від того, чи виникло у цьому періоді податкове зобов'язання, чи ні.

Суми податку на додану вартість зараховуються до державного бюджету та використовуються у першу чергу для бюджетного відшкодування податку на додану вартість та формування бюджетних сум.

Фермерське господарство несе відповідальність за достовірність і своєчасність обчислення та внесення податку до бюджету відповідно до законодавства України.

Платники податку, які не мають на момент перевірки податковим органом податкових декларацій з ПДВ, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків за відповідний період, сплачують штраф у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за одноразове порушення.

При нездачі, або при несвоєчасній подачі Декларації про ПДВ, платіжного доручення на перерахування коштів до бюджету, сплачується штраф у розмірі 10% суми нарахованого податку.

У разі приховання або заниження суми податку, платник податку сплачує суму донарахованого податковим органом податку, штраф у розмірі 30% від суми донарахованого податку (недоїмки) та пені, обчисленої, виходячи із 120% облікової ставки Національного банку, що діяла на момент сплати, нараховану на повну суму недоїмки (без урахування штрафів) за весь її строк.

Якщо за наслідками перевірки платника податку податковим органом виявлено випадки арифметичних помилок або описок, що призвели до заниження суми податку, але не більше 5% суми загальних зобов'язань платника за період, що перевірявся, то може бути прийняте рішення про незастосування санкцій до такого платника податку.

Суми донарахованого податку та санкцій сплачуються платниками самостійно в строк не більше 10 днів з дня отримання рішення про застосування санкцій. При цьому пеня нараховується за весь строк недоїмки.

Контроль за нарахуванням і внесенням податку до бюджету здійснюють податкові органи.

6.6. Земельний податок

Земельний податок – це плата на володіння та користування землею. Земля є об'єктом права власності, тому використання землі в Україні є платним.

Основним документом, що регулює земельні відносини, є Земельний кодекс України. Розміри та порядок плати за використання земельних ресурсів, а також напрями використання коштів, що надійшли від плати за землю, відповідальність платників та контроль за правильністю обчислення і справляння земельного податку визначаються законодавче [63].

Плата за землю це обов'язковий платіж у складі місцевого податку на майно, який стягується в формі земельного податку або орендної плати (якщо мова йде про ділянки державної і комунальної форми власності).

Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка землі (НГО), з урахуванням коефіцієнта індексації, а в разі відсутності такої оцінки, площа земельних ділянок.

НГО проводиться за рішенням органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування. Вона проводиться не рідше ніж раз в 5-7 років для земель в межах населених пунктів незалежно від їх цільового призначення, а також сільгоспземель за межами міст і сіл. Для інших земель за межами населених пунктів цей інтервал більше – 7-10 років.

Платниками податку є власники землі і землекористувачі. Вони сплачують земельний податок з дня виникнення права власності або права користування земельною ділянкою.

Коли право власності або право користування земельною ділянкою припинено, податок сплачується за фактичний період перебування землі у власності або користуванні у поточному році.

Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначається на основі грошової оцінки земель.

Плата за землю запроваджується з метою формування джерела коштів для фінансування заходів щодо раціонального використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів, відшкодування витрат власників землі і землекористувачів, пов'язаних з господарюванням на землях гіршої якості, ведення земельного кадастру здійснення землеустрою та моніторингу земель, проведення земельної реформи та розвитку інфраструктури населених пунктів.

Земельний податок не залежить від результатів господарської діяльності, а визначається залежно від площі, якості і місцеположення земельних ділянок, виходячи з кадастрової оцінки земель. Розмір земельного податку встановлюється у вигляді платежів за одиницю земельної площі в розрахунку на рік.

Особливості земельного податку полягають в тому, що при стягненні його земельну ділянку неможливо приховати, при цьому досить чітко реалізується принцип соціальної справедливості, тому що кожен платить залежно від природного потенціалу, яким володіє, результати господарювання у даному випадку не впливають на суму податку, тому є стимул працювати якомога краще, земельний податок сприяє ефективному використанню землі, так як механізм платності змушує землевласника або землекористувача отримувати дохід від землі.

Нарахування, сплата та подання звітності по земельному податку регулюється законодавче, де визначено ставки земельного податку, порядок його обчислення і сплати.

При цьому, згідно з п. 8 підрозділ. 6 розд. XX ПКУ, індекс споживчих цін, який використовується для визначення коефіцієнта індексації НГО земель, застосовується зі значенням:

- для сільгоспугідь (ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ і перелогів) – 100%;
- для земель несільськогосподарського призначення – 106%.

Ставка податку на земельну ділянку, нормативна грошова оцінка якого проведена, встановлюється місцевими радами в розмірі не більше 3% від такої оцінки. Для земель загального користування (дороги, проїзди, парки, пляжі тощо в зоні населених пунктів) – не більше 1% від оцінки.

Для сільгоспугідь застосовується вилка ставок: не нижче 0,3%, але не більше 1% від нормативної оцінки землі (до 1 січня 2017 року нижня планка не встановлювалася).

Плату за землю включено до переліку тих податків та податкових платежів, в рахунок яких сплачується фіксований сільськогосподарський податок (до 1 січня 2004 року), тобто фактично його сплату у «чистому вигляді» для сільськогосподарських виробників, в тому числі для фермерів, призупинено.

Після введення в дію Закону про фіксований сільськогосподарський податок фермерами не сплачується земельний податок за землю, залучену у господарське використання. Платежі здійснюються за земельну ділянку (розміром до 2 га) для ведення

підсобного господарства. Як юридична особа фермер сплачує податок за землю, що не знаходиться у сільськогосподарському використанні, якщо це передбачено при організації господарства. Крім того, за земельні ділянки, надані фермеру в оренду, справляється орендна плата.

Якщо фермерське господарство є платником податку на прибуток, то воно сплачує земельний податок на загальних підставах.

У випадках переходу протягом року права власності чи права користування земельними ділянками від одного платника податку до іншого земельний податок нараховується та пред'являється до сплати первісному власнику землі або землекористувачу починаючи з початку року і до дня, в якому він втратив право власності чи право користування земельною ділянкою (включаючи і цей день), а новому – починаючи з дня, наступного за днем виникнення права власності або права користування земельною ділянкою. За земельні ділянки, що перейшли у спадщину, земельний податок справляється із спадкоємців, які прийняли спадщину з моменту її відкриття. Спадкоємцям, які прийняли спадщину до настання строку податкового обліку, податок нараховується з урахуванням податкових зобов'язань спадкодавця.

Об'єктом плати за землю є земельна ділянка, яка перебуває у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди.

Розмір плати за землю фактично визначається площею земельної ділянки, що знаходиться у володінні або користуванні (у тому числі на умовах оренди) та її грошовою оцінкою.

Основним документами, які підтверджують площу оподатковуваної земельної ділянки, є державний акт на право власності або постійного користування нею та договір про оренду земельної ділянки державної власності. У випадку їх відсутності площа земельної ділянки підтверджується випискою із земельно-кадастрової книги місцевих Рад народних депутатів. При цьому відсутність державного акта не може бути підставою для несплати земельного податку виходячи з того, що використання землі в Україні є платним.

Грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення проводиться відповідно до Методики грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затвердженої постановою КМУ від 23 березня 1995 р. № 213. Інформаційною базою для грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення є матеріали державного земельного кадастру (кількісна і якісна характеристика земель, бонітування ґрунтів, економічна оцінка земель), матеріали внутрігосподарського землевпорядкування. Грошова оцінка

земель сільськогосподарського призначення, на які відсутні матеріали економічної оцінки, визначається за аналогічними агровиробничими групами ґрунтів, які до них прилягають. На гірших землях, на яких не створюється диференціальний рентний дохід (з нульовим або від'ємним показником оцінки), грошова оцінка земель визначається величиною абсолютного рентного доходу – 16 ц зерна з гектара.

Грошова оцінка здійснюється окремо по орних землях, землях під багаторічними насадженнями, природними сіножатями і пасовищами.

Грошова оцінка земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) проводиться згідно Порядку грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів), затвердженого Наказом Держкомзему України від 29.08.1997 р. № 86/19/148/86/76/88, який розроблений у відповідності з постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 525 «Про Методику грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів)».

Грошова оцінка здійснюється з метою економічного регулювання земельних відносин при укладанні цивільно-правових угод, передбачених законодавством України, і є основою оподаткування земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів. Грошова оцінка зазначених земель використовується для здійснення майнових операцій стосовно земельних ділянок, ринкова ціна яких формується на основі співвідношення попиту та пропозиції, а також для визначення стартової ціни земельних ділянок несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, яка встановлюється з урахуванням експертної оцінки, при їх продажу на конкурентних засадах. Грошова оцінка земель несільськогосподарського призначення здійснюється за їх функціональним використанням незалежно від того, до якої категорії земель вони віднесені

Грошова оцінка земельної ділянки проводиться Державним комітетом України по земельних ресурсах за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України. Щороку станом на 1 січня грошова оцінка уточнюється на коефіцієнт індексації, який доводять до відома власників землі та землекористувачів.

На 1 січня 2000 року постановою КМУ від 12.05.2000 р. №783 «Про проведення індексації грошової оцінки земель» коефіцієнти індексації були встановлені на такому рівні:

до грошової оцінки сільськогосподарських угідь, проведеної станом на 1 липня 1995 р. – 2.07;

до грошової оцінки земель за межами населених пунктів, земель несільськогосподарського призначення, проведеної станом на 1 квітня 1996 р. -2.04.

При розташуванні земельної ділянки за межами населеного пункту і відсутності оцінки, ставка податку на землю встановлюється в розмірі не більше 5% від НДО одиниці площі ріллі по конкретній галузі. Для сільгоспугідь знову-таки не менше 0,3%, але не більше 5% від оцінки одиниці площі ріллі по області.

Ставки земельного податку залежать від цільового призначення земельної ділянки, її місця розташування та грошової оцінки. Ставки з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюються у відсотках від їх грошової оцінки у розмірах, наведених у таблиці 6.16

Таблиця 6.16

Ставки земельного податку за видами земельних ділянок у відсотках до їх грошової оцінки

№ з/п	Статті Закону «Про плату за землю»	Види земельних ділянок	Ставка податку з 1 га землі	Примітки
1	Стаття 6	Землі сільськогосподарського призначення - для ріллі, сіножатей та пасовищ - для багаторічних насаджень	0,10 0,03	
2	Стаття 7	Землі населених пунктів, грошову оцінку яких встановлено	1,00	
3	Стаття 7	Землі населених пунктів, грошову оцінку яких не встановлено	Залежить від розміру населеного пункту	
4	Стаття 9	Земельні ділянки, надані у тимчасове користування на землях природоохоронного, оздоровчого та історико-культурного призначення	5000	За винятком сільсько-господарських угідь. Розраховується виходячи з грошової оцінки 1 га ріллі по області
5	Стаття 11	Земельні ділянки, надані на землях водного фонду	0,30	За винятком сільсько-господарських угідь. Розраховується виходячи з грошової оцінки 1 га ріллі по області

Ставки земельного податку за земельні ділянки (за винятком сільськогосподарських угідь) диференціюють та затверджують відповідні сільські, селищні, міські ради виходячи із середніх ставок податку, функціонального використання та місцезнаходження земельної ділянки, але не вище ніж у два рази від середніх ставок податку.

Пільгами по податку користуються землі фермерських господарств за землі, які зайняті молодими садами, ягідниками та виноградниками до вступу їх у пору плодоношення, а також гібридними насадженнями, генофондовими колекціями та розсадниками багаторічних плодівих насаджень.

Пільги поширюються на інвалідів I і II груп, громадян, які виховують трьох і більше дітей, та громадян, члени сімей яких проходять строкову військову службу, пенсіонерів, а також інших осіб, які користуються пільгами відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», громадян, яким у встановленому порядку видано посвідчення про те, що вони постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Місцеві Ради можуть встановлювати пільги щодо плати за землю: часткове звільнення на певний строк, зменшення суми земельного податку лише за рахунок коштів, що зараховуються на спеціальні бюджетні рахунки відповідних бюджетів.

Підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру. Земельний податок обчислюється відповідно до ставок податку, зазначених вище, виходячи з того, до якої категорії земель відноситься земельна ділянка. Юридичні особи самостійно обчислюють суму земельного податку в порядку, визначеному Законом «Про плату за землю» за формою, встановлену Головною державною податковою адміністрацією України. Дані відповідній податковій адміністрації подаються щороку станом на 1 січня до 1 лютого.

Форма розрахунку земельного податку, що подається юридичними особами до державної податкової адміністрації за місцем знаходження земельної ділянки до 1 лютого року, за який нараховується податок, затверджена наказом ДПАУ від 14 січня 1998 року № 18 (Додаток Б.7).

Нарахування земельного податку громадянам проводиться державними податковими інспекціями, які видають платникові до 15 липня поточного року платіжне повідомлення про сплату податку. При цьому подання розрахунку земельного податку для громадян не передбачено.

У разі припинення права власності або права користування земельною ділянкою податок сплачується за фактичний період перебування землі у власності або користуванні у поточному році.

Облік платників (товаровиробників сільськогосподарської продукції та громадян) і нарахування земельного податку проводиться щорічно за станом на 1 травня, інших суб'єктів – платників податку – за станом на 1 лютого.

Земельний податок сплачується рівними частками власниками землі і землекористувачами – виробниками товарної сільськогосподарської і рибної продукції та громадянами до 15 серпня і 15 листопада, а всіма іншими платниками – щоквартально до 15 числа наступного за звітним кварталом місяця.

Надміру сплачені суми податку підлягають поверненню платнику за його письмовою заявою або за його бажанням зараховуються до сплати податку за наступний рік. Платники, яких своєчасно не було залучено до сплати земельного податку сплачують податок не більш як за два попередні роки. Перегляд неправильно нарахованого податку, стягнення або повернення його платнику допускаються не більш як за два попередні роки.

Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за угодою сторін у договорі оренди між орендодавцем (власником) і орендарем.

Для платників фіксованого сільськогосподарського податку, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції, земельний податок включено до фіксованого податку, тому його окремо не сплачують. До складу валових витрат включається плата за землю, що не використовується в сільськогосподарському виробничому обороті.

Відповідно до законодавства сума нарахованого (сплаченого) податку на землю включається до складу валових витрат у податковому обліку та до складу витрат виробництва (обігу) у бухгалтерському обліку.

При цьому здійснюють такі записи:

- *нарахування* земельного податку – рахунок «Витрати» і кредит рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 9),

- *сплата* земельного податку – дебет рахунка «Розрахунки з організаціями та особами» (гр. 8) та кредит рахунка «Поточний рахунок» (гр. 11) чи рахунку «Готівка» (гр. 13).

Господарства, основною діяльністю яких є виробництво несільськогосподарської продукції, які сплачують податок на прибуток,

суму нарахованого податку на прибуток зменшується на суму податку на землю, що використовується у сільськогосподарському обороті.

Як фізична особа фермер є платником земельного податку за особисту присадибну ділянку розміром до 2 га. Бухгалтерський облік цього податку може не вестися, так як платником податку виступає фермер, а не фермерське господарство. Якщо запис все-таки здійснюють, наприклад, за умови відсутності коштів на оплату податку, то його відображають на рахунку «Витрати за рахунок доходу» (гр. 20) у кореспонденції з кредитом рахунків коштів (гр. 11 чи гр. 13).

Контроль за правильністю обчислення і справляння земельного податку здійснюється державними податковими органами.

Законом визначено, що за несвоєчасну сплату земельного податку справляється пеня у розмірі 0,3 відсотка суми недоїмки за кожний день прострочення.

Розмір пені за несвоєчасне внесення орендної плати передбачається у договорі оренди, проте він не може перевищувати ставки пені за несвоєчасну сплату земельного податку.

За неподання або несвоєчасне подання органам державної податкової служби розрахунку по сплаті земельного податку застосовується фінансова санкція у вигляді стягнення 10 % належної до сплати суми податку.

У разі donарахування за результатами перевірки суми податку застосовується фінансова санкція у вигляді стягнення однократного розміру donарахованої суми податку, а у разі повторного порушення протягом року після порушення, встановленого попередньою перевіркою – у двократному розмірі donарахованої за результатами перевірки суми податку.

6.7. Транспортний податок

Згідно законодавства як джерело фінансування будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних шляхів загального користування та проведення природоохоронних заходів на водоймищах встановлюється податок з власників деяких наземних і водних транспортних засобів, самохідних машин і механізмів – транспортний податок.

Статтю 267 Податкового кодексу України визначено особливості справляння транспортного податку. Відповідно до цієї статті ПКУ платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, у тому

числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні, згідно з чинним законодавством, власні легкові автомобілі. Згідно з пп.267.2 ПКУ об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року [134].

Об'єктом оподаткування є легкові авто, віком не старше 5 років (з моменту виробництва), ринкова вартість яких перевищує 375 мінімальних заробітних плат (МЗП). У зв'язку з тим, що з 1 січня 2018 року розмір мінімальної заробітної плати становить 3723 грн., середньоринкова вартість легкових автомобілів для цілей оподаткування транспортним податком збільшилась до 1 млн. 396 тис. 125 гривень.

Фермери виступають платниками податку як власники особистих транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів на пневматичному ході, так як цей вид податку для фермерського господарства входить до складу фіксованого сільськогосподарського податку. Фермерські господарства, які не є платниками ЄП сплачують даний податок на загальних підставах.

Транспортний податок, також як і інші податки на майно, фіскали обчислюють самі. Роблять вони це на підставі інформації, отриманої від Мінекономіки.

До 1 липня поточного року податківці надсилають фізособам за місцем реєстрації податкове повідомлення-рішення, в якому вказана сума та реквізити для оплати. З моменту отримання повідомлення-рішення, у платника є 60 днів для сплати податку.

Платник податку-юридична особа самостійно обчислює суму податку, станом на 1 січня звітного року, і до 22 лютого цього року подає контролюючому органу за місцем реєстрації об'єкта оподаткування декларацію, а також сплачує транспортний податок авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються у річній податковій декларації. З 2018 року до контролюючих органів подається оновлена форма декларації з транспортного податку, яку затверджено наказом Міністерства фінансів України від 10.04.2015 № 415 «Про затвердження форми Податкової декларації з транспортного податку».

Транспортний податок сплачується за місцем реєстрації об'єктів оподаткування і зараховується до відповідного бюджету згідно з положеннями Бюджетного кодексу авансовими внесками щокварталу

до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

Обчислення податку проводиться виходячи з сумарної потужності кожного виду і марки транспортних засобів за встановленими ставками. Перерахунки розміру податків у зв'язку з вибуттям з експлуатації або придбанням транспортних засобів та Інших самохідних машин і механізмів протягом даного року не провадяться.

Постановою № 428 змінено Методику визначення середньоринкової вартості автомобілів, затверджену постановою № 66. Відповідно до зазначеної Методики Мінекономрозвитку України розраховує середньоринкову вартість автомобіля та щороку до 1 лютого податкового (звітного) року розміщує на своєму офіційному веб-сайті перелік легкових автомобілів, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів МЗП, установлені законом на 1 січня податкового (звітного) року, який повинен містити такі дані щодо зазначених автомобілів: марку, модель, рік випуску, об'єм циліндрів двигуна, тип пального (п. 13 постанови № 428).

Об'єктом оподаткування власників транспортних засобів є трактори (колісні), автомобілі, призначені для перевезення не менше 10 осіб, включаючи водія, автомобілі легкові, автомобілі вантажні, автомобілі спеціального призначення, крім тих, що використовуються для перевезення пасажирів і вантажів, мотоцикли (включаючи мопеди) та велосипеди з установленим двигуном, човни моторні і катери, крім човнів з підвісним двигуном. Машини і механізми для сільськогосподарських робіт не оподатковуються. При вирішенні питання сплати транспортного збору кількісні показники транспортних

засобів, виражені в цифровому форматі, в тому числі об'єм циліндрів двигуна, округлюються до найближчого цілого значення. Таким чином, об'єм 2755 см куб. округляється до 3000 см куб.

Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів обчислюється на підставі даних про кількість транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів за станом на 1 січня поточного року. Обчислення податку з власників наземних транспортних засобів провадиться виходячи з об'єму циліндрів або потужності двигуна кожного виду і марки транспортних засобів, а податок з власників водних транспортних засобів – виходячи з довжини транспортного засобу за певними ставками, наведеними в таблиці 6.15 (у ставці податку на рік з 100 куб см об'єму циліндрів двигуна, з 1 кВт потужності двигуна або 100 см довжини)

Таблиця 6.17

Ставки податку з власників транспортних засобів

Вид транспортного засобу	Ставка податку
Трактори колісні	2,5 грн. з 100 куб см
Автомобілі для перевезення не менш як 10 осіб, включаючи водія	3,6 грн. з 100 куб см
Автомобілі легкові	3 грн. з 100 куб см
Автомобілі вантажні з об'ємом циліндрів двигуна від 15001 куб см і більше	10 грн з 100 куб см
Автомобілі спеціального призначення (крім пожежних і швидкої допомоги)	3,6 грн. з 100 куб см
Мотоцикли (мопеди), велосипеди з двигуном (крім тих, що мають об'єм циліндра двигуна до 50 куб см	2 грн. з 100 куб см
Човни моторні І катери, крім човнів з підвісним двигуном (крім спортивних) з довжиною корпусу до 7,5 м	5 грн. з 100 см довжини

Від сплати податку звільняються: особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, ветерани війни та праці щодо одного легкового автомобіля з об'ємом циліндрів двигуна до 2500 куб см (для інвалідів І і ІІ груп незалежно від об'єму циліндрів двигуна) або одного мотоцикла з об'ємом циліндрів двигуна до 650 куб см чи одного човна моторного або катера (крім спортивного) з довжиною корпусу до 7,5 м, на 50 відсотків – громадяни, у власності яких знаходяться легкові автомобілі (код 87 03), вироблені в країнах СНД і поставлені на облік в Україні до 1990 року включно.

Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів сплачується фізичними особами – перед реєстрацією, перереєстрацією транспортних засобів, а також перед технічним оглядом транспортних засобів щорічно або один раз за два роки, але не пізніше

першого півріччя року, в якому провадиться технічний огляд, юридичними особами – шоквартально рівними частинами до 15 числа місяця, що настає за звітним кварталом. За транспортні засоби, зняті протягом року з обліку, податок не повертається.

Фізичні особи – платники податку зобов'язані пред'являти органам, що здійснюють реєстрацію, перереєстрацію або технічний огляд транспортних засобів, квитанції або платіжні доручення про сплату податку як за попередній, так і за поточний роки, а платники, звільнені від сплати цього податку, – відповідний документ, що дає право на користування цими пільгами.

У порядку і строки, визначені податковими органами за місцем знаходження та постійного базування транспортних засобів, фермери подають до цих органів Розрахунки суми податку за типовою формою, затвердженою центральним податковим органом України (Додаток Б.8).

У типовому Розрахунку податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів вказується код транспортного засобу за Гармонізованою системою опису та кодування товарів, марка та модель транспортного засобу, об'єм та потужність двигуна. За встановленою ставкою податку на рік зі 100 см куб чи з 1 кВт чи з 100 см нараховується податок. Враховуються передбачені пільги та визначається сума транспортного податку, що підлягає сплаті.

Далі вказуються строки сплати податку по 25% суми шоквартально для юридичних осіб і один раз на рік для фізичних осіб. Вказується номер особового рахунка, на який перераховують гроші.

Наприклад, за особистий автомобіль «Москвич» Ж-27 з об'ємом циліндрів 14,5 см³ встановлена ставка 4 грн за 1 см³. Сума нарахованого податку – 58 грн. за рік. За автомобілі ВА3 2101 «Нива» та РАФ «Латвія», що належать господарству, нарахований податок в розмірі 77,50 грн та 15300 грн відповідно.

В обліку транспортний податок, що сплачується фермерським господарством як юридичною особою, включається до складу поточних витрат. Запис здійснюється в Журналі по рахунку «Витрати» (гр4) та кредиту рахунка «Поточний рахунок» (гр. 11).

Якщо фермер виступає платником транспортного податку як фізична особа, та в Журналі роблять запис по рахунку «Витрати за рахунок доходу» (гр. 20) та кредиту рахунка «Готівка» (гр. 13) чи «Поточний рахунок» (гр. 11) – в залежності від джерела оплати. Даний платіж можна не фіксувати у обліку, так як оплата податку здійснюється, як і для інших фізичних осіб – за рахунок особистих доходів.

Після визначення фінансових результатів в кінці року суму сплаченого транспортного податку додають до особистого доходу, спожитого фермером протягом року, який відображався авансом по рахунку «Витрати за рахунок доходу» (гр. 20).

Податок з власників наземних транспортних засобів сплачується за місцезнаходженням юридичних осіб і місцем проживання фізичних осіб на спеціальні рахунки територіальних дорожніх фондів.

У разі викрадення транспортного засобу податок його власником не сплачується, якщо факт викрадення підтверджується відповідними документами органів, якими порушено відповідну кримінальну справу.

Якщо право користування транспортним засобом передано фізичною особою за дорученням іншій особі, податок з власників транспортних засобів сплачується його власником або від його імені особою, якій це право передано, якщо це передбачено в дорученні на право користування транспортним засобом, за місцем реєстрації цього транспортного засобу.

У разі приховування (заниження) об'єктів оподаткування з власників транспортних засобів стягуються сума несплаченого податку, а також пеня або штраф у порядку, передбаченому законом.

Оскарження дій посадових осіб податкових органів, пов'язаних із справлянням податку та застосуванням фінансових санкцій, провадиться відповідно до законодавства України.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Визначити завдання обліку податків.
2. Охарактеризувати види податків та умови застосування для ФГ.
3. Визначити характеристики та порядок нарахування, подання декларації та сплати податків ФГ.
4. Зобразити схематично терміни подання звітності та сплати податків.
5. Назвати типові кореспонденції, за якими відображається нарахування та сплата податків.
6. Назвати особливості застосування податку на додану вартість
7. Визначити особливості нарахування транспортного податку.
8. Назвати завдання та порядок дії податкового агента.
9. Визначити особливості нарахування та сплати єдиного податку.
10. Визначити особливості нарахування, сплати та подання звітів з ЄСВ.
11. Охарактеризувати справляння земельного податку.

Тема 7.

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ОБЛІК ЗЕМЛІ

7.1. Земельні та майнові відносини у фермерських господарства

Правовою основою щодо визначення складу земель фермерського господарства є ст. 12 Закону України «Про фермерське господарство» та ст. 31 ЗК України. Землі фермерського господарства можуть складатися із: земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі; земельних ділянок, що належать громадянам-членам фермерського господарства на праві приватної власності; земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди. Право володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство [181].

Відповідно до перехідних положень Закону України до 1 січня 2015 р. максимальний розмір земельної ділянки, яка може перебувати у власності фермерського господарства, складає до 100 га сільськогосподарських угідь. Члени фермерського господарства мають право на одержання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю). Членам фермерських господарств можуть передаватися безоплатно у приватну власність із раніше наданих їм у користування земельні ділянки у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташовані на території відповідної ради. Земельні ділянки, на яких розташовані жилі будинки, господарські будівлі та споруди фермерського господарства, передаються безоплатно у приватну власність у рахунок земельної частки (паю). Фермерське господарство має право використовувати для потреб господарства загальнопоширені корисні копалини (пісок, глина, гравій, торф), лісові угіддя, водні об'єкти та прісні підземні води, що знаходяться на цій земельній ділянці.

У ст. 27 Кодексу України про надра визначено, що землевласники і землекористувачі можуть бути позбавлені права видобування корисних копалин місцевого значення, торфу і прісних підземних вод та права користування надрами для господарських і побутових потреб у разі

порушення ними порядку і умов користування надрами на наданих їм у власність або користування земельних ділянках. Фермерське господарство та його члени мають право: самостійно господарювати на землі, право власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію; на відшкодування збитків; споруджувати жилі будинки, господарські будівлі та споруди; реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію на вітчизняних ринках і поставляти на експорт.

Землі фермерських господарств підпадають під дію мораторію щодо заборони зміни цільового призначення та купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, який діятиме до набрання чинності законами України «Про державний земельний кадастр» та «Про ринок земель», які ще й досі залишаються на рівні законопроектів.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності» від 11 липня 2002 р. № 1000 фермерські господарства здійснюють обов'язкове страхування врожаю зернових культур на випадок настання таких страхових ризиків: град, пожежа, вимерзання, ураган, буря, злива, зсув, повінь, сіль, посуха, повне раптове знищення посівів карантинними шкідниками тощо. Не підлягає обов'язковому страхуванню врожай: природних сінокосів і пасовищ; сільськогосподарських культур, що посіяні на зелене добриво; сільськогосподарських культур, що висівалися понад три роки і жодного разу сільськогосподарські підприємства не одержали врожаю; підпокровних та безпокровних багаторічних трав; посівів, та багаторічних насаджень плодоносного віку, які не розміщені в зоні офіційного землевпорядкування.

Обов'язки фермерського господарства та його членів передбачають: забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням; додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля; сплачувати податки та збори; не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів; не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі; надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів; дотримуватися санітарних, екологічних та

інших вимог щодо якості продукції, виходячи із положень Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів», дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель і земельних сервітутів; зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

На землях фермерських господарств особи мають право вільного проходу, проїзду дорогами всіма видами транспорту, пересування на човнах, купання у водоймах на належних фермерським господарствам на праві власності або праві оренди земельних ділянках, розміщення наметів і проживання в них, розведення багаття та інші дії, що дозволяються за згодою їх власників, крім випадків встановлення за рішенням суду земельних сервітутів, за умови збереження природних компонентів у екологічно чистому вигляді. Юридичні особи – власники об'єктів (газо-, нафтопроводів, ліній електропередач, зв'язку тощо), що проходять через земельні ділянки фермерських господарств, мають право доступу до таких об'єктів на підставі угоди, укладеної з відповідним фермерським господарством, відповідно до затвердженої документації із землеустрою або встановленого земельного сервітуту. Фермерське господарство має право споруджувати жилі будинки, господарські будівлі та споруди на належних йому, його членам на праві власності земельних ділянках відповідно до затверджених документації із землеустрою та містобудівної документації у встановленому законом порядку. Будівництво на орендованій земельній ділянці жилих будинків, господарських будівель та споруд фермерське господарство-орендар погоджує з орендодавцем.

Стаття 19 Закону України «Про фермерське господарство» визначає, що до складу майна фермерського господарства можуть входити: будівлі, споруди, облаштування, матеріальні цінності, цінні напери, продукція, вироблена господарством у результаті господарської діяльності, одержані доходи, інше майно, набуте на підставах, що не заборонені законом, майнові права, грошові кошти, які передаються членами фермерського господарства до його капіталу [181].

Майно фермерського господарства належить йому на праві власності. Спільна сумісна власність є переважним різновидом власності у фермерських господарствах. Стаття 89 Земельного кодексу України визначає, що земельна ділянка може належати на праві спільної сумісної власності лише громадянам. У спільній сумісній власності перебувають земельні ділянки подружжя та членів фермерського господарства, якщо інше не передбачено угодою між ними. Розпорядження майном, що є у

спільній сумісній власності, здійснюється за згодою всіх співвласників [63]. У разі вчинення одним із співвласників правочину щодо розпорядження спільним майном вважається, що він вчинений за згодою всіх співвласників. У власності фермерського господарства може перебувати будь-яке майно, в тому числі жилі будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва, яке необхідне для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не заборонено законом. Фермерське господарство має право здійснювати відчуження та набуття майна на підставі цивільно-правових угод. Порядок володіння, користування і розпорядження майном фермерського господарства здійснюється відповідно до його статуту, якщо інше не передбачено угодою між членами фермерського господарства та законом.

Член фермерського господарства має право на отримання частки майна фермерського господарства при його ліквідації або у разі припинення членства у фермерському господарстві. Розмір частки та порядок її отримання визначаються Статутом фермерського господарства. Майнові спори між фермерським господарством та його членами вирішуються судом.

Фермерське господарство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах майна, яке є власністю фермерського господарства. За порушення кредитно-розрахункової і податкової дисципліни, санітарних і ветеринарних норм, правил, вимог щодо якості продукції та інших нормативно-правових актів, що регулюють здійснення господарської діяльності відповідає голова фермерського господарства.

Фермерське господарство як цілісний майновий комплекс включає майно, передане до складеного капіталу, не розподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання. За рішенням членів фермерського господарства фермерське господарство як цілісний майновий комплекс може бути відчужене на підставі цивільно-правових угод громадянам України, які мають право на створення фермерського господарства, або юридичним особам України для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Громадяни, які придбали майно фермерського господарства як цілісного майнового комплексу на підставі цивільно-правової угоди, подають у встановленому порядку Статут фермерського господарства на державну реєстрацію. Успадкування фермерського господарства або його частини здійснюється відповідно до вимог Цивільного законодавства України.

Відповідно до ч. 1 ст. 121 Земельного кодексу України громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства – в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство [63].

Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району.

Особа, що бажає створити фермерське господарство, може отримати земельну ділянку для ведення фермерського господарства зі складу земель державної чи комунальної власності у власність або оренду. Для отримання у власність або в оренду земельну ділянку із земель комунальної власності з метою ведення фермерського господарства громадяни звертаються до місцевої ради, а з земель державної власності – до районної державної адміністрації.

Для того, щоб безоплатно отримати земельну ділянку для ведення фермерського господарства, громадянину України необхідно здійснити наступні дії:

Звернутися з клопотанням до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу, передає у власність або користування такі земельні ділянки.

У клопотанні зазначаються цільове призначення земельної ділянки (для ведення фермерського господарства) та її орієнтовні розміри. До клопотання додаються: графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки, погодження землекористувача (у разі вилучення земельної ділянки, що перебуває у користуванні інших осіб) та документи, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві або наявність освіти, здобутої в аграрному навчальному закладі, копію документа, що посвідчує особу, документ, що підтверджує право на пільги при отриманні земельних ділянок (у разі наявності таких).

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність розглядає клопотання у місячний

строк і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні. Підставою відмови у наданні такого дозволу може бути лише невідповідність місця розташування об'єкта вимогам:

- законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів;
- генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації;
- схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;
- проектів землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів, затверджених у встановленому законом порядку.

У разі якщо у місячний строк з дня реєстрації клопотання відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу України, не надав дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або мотивовану відмову у його наданні, то особа, зацікавлена в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності, у місячний строк з дня закінчення зазначеного строку має право замовити розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки без надання такого дозволу, про що письмово повідомляє відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування. До письмового повідомлення додається договір на виконання робіт із землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

У разі відмови органів державної влади та органів місцевого самоврядування у наданні земельної ділянки для ведення фермерського господарства питання вирішується судом. Рішення суду про задоволення позову є підставою для відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості), видачі документа, що посвідчує право власності або укладання договору оренди.

Замовити в землевпорядній організації виготовлення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Виконавцем робіт у землевпорядній організації може бути тільки особа, яка має сертифікат інженера-землевпорядника. Перелік таких осіб розміщений на офіційному сайті Держгеокадастру. Без наявності такого

сертифікату у виконавця робіт проект землеустрою буде вважатися недійсним і державної реєстрації земельної ділянки здійснено не буде.

Після отримання дозволу необхідно замовити розроблення проекту землеустрою. Проект землеустрою розробляють землевпорядні організації. А безпосереднім виконавцем може бути лише особа, що має сертифікат інженера-землевпорядника, яка і визначить точні межі земельної ділянки, їх геодезичні координати, встановить межові знаки та складе кадастровий план земельної ділянки, проект землеустрою. У разі відсутності сертифікату у виконавця робіт проект землеустрою буде вважатися недійсним і державну реєстрацію земельної ділянки буде здійснити неможливо. Укладіть із землевпорядною організацією договір, у якому чітко визначте вартість робіт та строки виконання. Зверніть увагу на те, щоб у договорі були вказані конкретні терміни виконання робіт! Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється за замовленням громадян суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою. Умови і строки розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок визначаються договором, укладеним замовником з виконавцем цих робіт відповідно до типового договору. Типовий договір на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки затверджується Кабінетом Міністрів України. Термін виконання робіт згідно із законодавством не може перевищувати шести місяців.

Земельний кодекс України встановлює обов'язковість погодження меж земельної ділянки з власниками і користувачами суміжних ділянок при проведенні кадастрових зйомок. Проект відведення земельної ділянки підлягає погодженню компетентними органами відповідно до ст. 186-1 Земельного кодексу України. У разі, якщо надання земельної ділянки планується здійснити за рахунок особливо цінних земель, земель лісового фонду, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, проект землеустрою щодо відведення земельних ділянок підлягає обов'язковій експертизі, яка проводиться Держгеокадастром України [63].

Оригінал відповідної документації із землеустрою подається розробником для погодження територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, а іншим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та іншим суб'єктам, які здійснюють погодження документації із землеустрою, – копії такої завіреної

розробником документації. Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування протягом 10 робочих днів з дня одержання проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, а в разі необхідності здійснення обов'язкової державної експертизи землевпорядної документації згідно із законом – після отримання позитивного висновку такої експертизи приймає рішення про надання земельної ділянки у користування.

Відмова органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування у передачі земельної ділянки у власність або залишення клопотання без розгляду можуть бути оскаржені до суду.

Відповідно до Закону право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав.

Реєстрацію права власності на земельну ділянку здійснюють: територіальні органи Міністерства юстиції; виконавчі органи місцевих рад, місцеві державні адміністрації, в тому числі через центри надання адміністративних послуг, нотаріус.

За державну реєстрацію права власності на нерухоме майно сплачується 0,1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб згідно ч. 1 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Перелік необхідних документів [149, 150]:

1. Заява встановленої форми (наказ Міністерства юстиції України від 21.11.2016 р. № 3276/5»);
2. Документ, що посвідчує особу;
3. Засвідчена копія рішення про безоплатну передачу земельної ділянки;
4. Витяг із Державного земельного кадастру про земельну ділянку;
5. Документ, що підтверджує внесення плати за державну реєстрацію права власності на нерухоме майно.

7.2. Успадкування фермерського господарства

Член фермерського господарства має право на отримання частки майна фермерського господарства при його ліквідації або у разі припинення членства у фермерському господарстві. Розмір частки та порядок її отримання визначаються Статутом фермерського господарства. Майнові спори між фермерським господарством та його членами вирішуються судом.

Фермерське господарство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах майна, яке є власністю фермерського господарства. За порушення кредитно-розрахункової і податкової дисципліни, санітарних і ветеринарних норм, правил, вимог щодо якості продукції та інших нормативно-правових актів, що регулюють здійснення господарської діяльності відповідає голова фермерського господарства.

Фермерське господарство як цілісний майновий комплекс включає майно, передане до складеного капіталу, не розподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання. За рішенням членів фермерського господарства фермерське господарство як цілісний майновий комплекс може бути відчужене на підставі цивільно-правових угод громадянам України, які мають право на створення фермерського господарства, або юридичним особам України для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Громадяни, які придбали майно фермерського господарства як цілісного майнового комплексу на підставі цивільно-правової угоди, подають у встановленому порядку Статут фермерського господарства на державну реєстрацію. Успадкування фермерського господарства або його частини здійснюється відповідно до вимог Цивільного законодавства України.

Успадкування фермерського господарства (цілісного майнового комплексу або його частини) здійснюється відповідно до закону (частина перша статті 23 Закону України «Про фермерське господарство»). Фермерське господарство як цілісний майновий комплекс включає майно, передане до складеного капіталу, нерозподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання [181].

Успадкування фермерського господарства, як цілісного майнового комплексу, або його частини, полягає не в спадкуванні права на участь, а в спадкуванні права на частку в статутному (складеному) капіталі, оскільки право на участь нерозривно пов'язане з особою спадкодавця і належить до прав та обов'язків, які не входять до складу спадщини, залежить від кола учасників фермерського господарства (пункт 2 частини першої ст. 1219 Цивільного кодексу України) [209].

Випадки спадкування фермерського господарства, створеного одним учасником:

– у разі успадкування майна фермерського господарства одним спадкоємцем, він стає правонаступником успадкованого майна фермерського господарства з перспективою подальшого ведення фермерського господарства і включення відповідно до вимог статуту до

його складу замість померлого учасника фермерського господарства, якщо він цього бажає. Якщо у спадкоємця немає такого бажання, він є правонаступником майна товариства з перспективою припинення діяльності фермерського господарства;

– у разі спадкування кількома спадкоємцями, вони вважатимуться правонаступниками майна фермерського господарства в отриманих долях, з перспективою подальшого ведення фермерського господарства на колективних засадах чи припинення його діяльності в разі, якщо жоден з них не виявить бажання займатися фермерською діяльністю (стаття 35 Закону «Про фермерське господарство» [181]).

Якщо частина спадкоємців виявлять бажання займатися фермерською діяльністю, а частина – ні, то спадкоємці, які не бажатимуть займатися фермерською діяльністю, вправі вимагати від фермерського господарства компенсації їм вартості частини успадкованого майна від фермерського господарства в складі інших спадкоємців.

Якщо фермерське господарство успадковується двома або більше спадкоємцями, то земельна ділянка поділу не підлягає, якщо в результаті її поділу утвориться хоча б одна земельна ділянка менше мінімального розміру, встановленого для даного регіону (частина друга ст. 23 Закону України «Про фермерське господарство» [181]).

Ст. 1225 Цивільного кодексу України передбачено, що право власності на земельну ділянку переходить до спадкоємців за загальними правилами спадкування (зі збереженням її цільового призначення) при підтвердженні цього права спадкодавця державним актом на право власності на землю або іншим правовстановлюючим документом [209].

Для здійснення своїх спадкових прав спадкоємцям (у тому числі і спадкоємці особи, яка одноособово створила фермерське господарство) потрібно звернутися до нотаріуса за місцем відкриття спадщини для прийняття спадщини та отримання (після закінчення 6-місячного строку) свідоцтва про право на спадщину з певним переліком документів, а саме: документом, що посвідує особу (наприклад, паспортом), довідкою про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податку, правовстановлюючих документів щодо належності спадкового майна спадкодавцеві та статутом (якщо фермерське господарство – юридична особа).

Нотаріус після детального аналізу основних положень статуту визначає, що є спадковим майном фермерського господарства, який

правовий статус такого майна та, відповідно, які саме документи необхідно додатково надати для оформлення спадкових прав.

Залежно від того кому саме належить майно, що успадковується (спадкодавцеві чи фермерському господарству), відбуватиметься процедура оформлення спадщини та перелік необхідних документів.

Шляхами успадкування ФГ може бути:

- спадкування частки у статутному капіталі;
- спадкування частки у складеному капіталі;
- визнання майнових права засновника/члена ФГ (судовий).

7.3. Облік землі

З 1 липня 2021 року набувати у власність землю сільськогосподарського призначення зможуть громадяни України. Набута до цього земля не бере участь у розрахунку обмеження в 100 га. Наприклад, це може бути набута у власність земля за договором міни, за рішенням суду, успадкована.

Юристи зазначають, що банки також стають учасниками ринку землі. Банки зможуть набувати землю у власність лише в порядку звернення стягнення на неї як на предмет застави. При цьому банки повинні реалізувати таку землю на торгах протягом 2 років.

З 1 січня 2024 р. до ринку сільськогосподарської землі підключаються й юридичні особи. З цієї дати юридичні особи і громадяни України зможуть набувати у власність до 10 тис. га, при цьому враховується вся земля, яку громадянин чи компанія накопичила.

Іноземці та іноземні юридичні особи не матимуть права набувати у власність українські сільськогосподарські землі, доки громадяни України на референдумі не вирішать інакше. Дата референдуму законом не регулюється. Обмеження не стосується банків, в яких є іноземні засновники чи власники, однак зі вже зазначеними обмеженнями: лише в порядку звернення стягнення на неї як на предмет застави і з умовою реалізації протягом 2 років.

Так договір купівлі-продажу земельної ділянки має бути нотаріально посвідчений. Простої письмової форми недостатньо. Оскільки нотаріуси працюють як державні реєстратори, можна одночасно і укласти договір, і зареєструвати право власності.

До 1 січня 2030 року ціна продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення, виділених у натурі (на місцевості)

власникам земельних часток (паїв), не може бути меншою за їхню нормативну грошову оцінку. Дізнатися її можна за допомогою витягу з реєстру про нормативно грошову оцінку певної ділянки. При цьому нормативно грошова оцінка на однакові ділянки може різнитися, наприклад, залежно від вирощуваних на цих ділянках культур, зазначила юрист.

Розрахунки по придбанню сільськогосподарської землі мають відбуватися лише у безготівковій формі.

При цьому держава хоче, щоби гроші були задекларовані, тобто було підтверджене джерело походження цих коштів. Уже сьогодні слід подбати про належність та достатність документів, що слугуватимуть підтвердженням їхнього законного походження. Як варіант, це можуть бути отримані дивіденди власника від роботи агропідприємства.

Згідно з Законом України «Про оренду Землі» від 06 жовтня 1998 року №161-XIV передбачене переважне право орендаря на отримання орендованої земельної ділянки у власність. Орендар, який відповідно до закону може мати у власності орендовану земельну ділянку, має переважне право на придбання її у власність у разі продажу цієї земельної ділянки, за умови, що він сплачує ціну, за якою вона продається, а в разі продажу на аукціоні — якщо його пропозиція є рівною з пропозицією, яка є найбільшою із запропонованих учасниками аукціону.

Законом про обіг землі сільськогосподарського призначення передбачено, що переважне право на придбання земельної ділянки може бути передано його суб'єктом іншій особі. Юристка зазначає, що при цьому обов'язково попередити власника про передачу цього права. При цьому власнику землі слід враховувати, що на його право продавати землю чи ні, це жодним чином не впливає.

Експерти також радять детально прописувати реалізацію переважного права на придбання орендованої землі у договорі оренди.

На наш погляд, недоцільно просто прописати про наявність переважного права в договорі оренди. Адже може бути ситуація, коли власники землі одночасно з якихось причин пропонують вам купити орендовану вами землю за переважним правом, при чому саме в той момент, коли підприємство витратило кошти на закупівлю насіння чи техніки. На відповідь, згідно з законом, підприємство має обмежений строк. І якщо орендар відмовиться реалізувати своє переважне право, земельна ділянка може бути продана іншому покупцеві. Тому юрист радить прописувати в договорах робочий механізм, як ви цим переважним правом будете користуватися, зокрема, зазначити хоча б

місячний термін для письмового попередження власником про бажання продати свою земельну ділянку.

Крім того, реалізація переважного права можлива лише у разі, якщо орендар є добросовісним, тобто вчасно нараховує і виплачує орендну плату, не занижує її, не погіршує корисних властивостей землі.

Передача переважного права здійснюється з письмовим попередженням власника землі. Також слід укласти письмову угоду про передачу переважного права. Якщо основний договір був нотаріальний, то угода про передачу переважного права має бути нотаріально завірена. Передача може бути як на платній, так і на безоплатній основі.

Головне – показати історію походження цих грошей. Це можуть бути дивіденди від діяльності підприємства, ви можете щось продати. Якщо це якийсь договір поворотної фінансової допомоги, то, скоріше за все, вам потрібно буде довше пояснювати, звідки ці кошти, хто їх надав. Тому про це потрібно подбати якнайшвидше.

Питання про оплату за землю частинами врегульовано в законі про обіг землі сільськогосподарського призначення. Зокрема, громадяни України, яким належить право постійного користування, право довічного успадкованого володіння земельними ділянками державної і комунальної власності, призначеними для ведення селянського (фермерського) господарства, а також орендарі земельних ділянок, які набули право оренди землі шляхом переоформлення права постійного користування щодо зазначених земельних ділянок до 2010 року, мають право на викуп таких земельних ділянок у власність з розстрочкою платежу до 10 років за ціною, яка дорівнює нормативній грошовій оцінці таких земельних ділянок, без проведення земельних торгів. У разі купівлі земельної ділянки з розстроченням платежу право власності переходить до покупця після сплати першого платежу.

Необхідно звернути увагу щоб в договорі оренди не було положення, що зміна власника є підставою для припинення договору оренди, його дострокового розірвання. За законом перехід права власності не впливає на оренду. Наразі такий пункт може заважати орендарям лише у тому випадку, якщо спадкоємець власника вирішить припинити відносини з орендарем. З відкриттям ринку землі на цей пункт договору може посилатися будь-який покупець цієї земельної ділянки.

Орендарі мають розуміти, що якщо їхній сусід орендує землю, то він має переважне право на купівлю цієї землі. Тому варто переконатися, що сусід належним чином відмовився від використання цього права

перед тим, як погоджуватися на купівлю земельної ділянки у власника землі, який хоче продати її вам.

Земельні ділянки, передані суб'єктам господарської діяльності у власність, у тому числі й за договорами купівлі-продажу, уключаються в бухгалтерському обліку до складу основних засобів. Щодо земельної ділянки ця умова повною мірою справджуватиметься лише тоді, коли така ділянка належить підприємству на підставі відповідного документа, який посвідчує право власності на земельну ділянку, і її вартість може бути достовірно визначено. На субрахунку 101 «Земельні ділянки» ведеться облік тільки власних земельних ділянок.

Контрольні питання та питання для самоперевірки:

1. Назвати умови отримання ФГ земельної ділянки.
2. Визначити послідовність оформлення права власності на земельну ділянку.
3. Назвати умови спадкування майна ФГ.
4. Охарактеризувати умови обліку земельної ділянки.
5. Розкрити особливості документального оформлення купівлі-продажу земельної ділянки.

Тема 8.

ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ, ТЕРМІНИ ПОДАННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

8.1. Що впливає на набір звітності фермерського господарства

На звітність ФГ впливають:

- форма ФГ. У цілому ФГ має той же самий набір звітності, що й суб'єкт господарювання відповідного типу. ФГ-юрособа складає таку ж звітність, як і звичайне сільськогосподарське підприємство. ФГ-ФОП – ту ж саму звітність, що й звичайний ФОП;
- система оподаткування. Аналогічно звичайним юрособам і фізособам вона може бути загальна і спрощена (детальніше про них – нижче).

Відмінність між формами ФГ існує щодо фінансової звітності:

ФГ-юрособи фінансову звітність складають. Як мінімум, баланс і звіт про фінансові результати, (детальніше про них – нижче). За ст. 28 Закону № 973 ФГ має вести бухгалтерський облік своєї роботи і подавати фінансову звітність та статистичну інформацію;

ФГ-ФОП фінансову звітність НЕ складають. Очевидно, що у фізичної особи не може бути балансу (звіту про фінансовий стан), так як його особисте майно не відокремлене від майна ФГ.

Увага: Форма створення ФГ та система оподаткування визначають набір звітності, яку слід подавати у держоргани.

8.2. Узагальнення даних обліку в фінансовій звітності

Бухгалтерський облік ведеться постійно, але для підбиття підсумків за відповідний період дані поточного обліку треба систематизувати і групувати за певними ознаками. Це досягається шляхом складання звітності.

Бухгалтерська звітність наростаючим підсумком відображає майновий та фінансовий стан господарства, базується на даних поточного (синтетичного і аналітичного) обліку. Вона складається за єдиними формами та Інструкціями Міністерства фінансів, погодженими з Міністерством статистики України. Методика складання звітності

пояснюється у методичних порадах по заповненню форм звітності, які розробляються Міністерством фінансів.

Для фермерських господарств найважливішими формами звітності (як для малих підприємств) є Баланс (форма №1-м) та Звіт про фінансові результати (форма № 2-м). Фінансові звіти для фермерського господарства містять статті, склад і зміст яких визначається Стандартом 25. До фінансової звітності включають показники діяльності відособлених підрозділів господарства.

Так як звітність є важливим джерелом інформації для різних користувачів, до звітності та інформації, що міститься в ній, ставлять певні вимоги, інакше вона буде непридатною для виконання своїх функцій. Тому звітності притаманні якісні характеристики, й інформація повинна бути:

- дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення інформації різними користувачами,
- містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події,
- бути достовірною, не містити помилок та перекозчень, здатних впливати на рішення користувачів звітності;
- повинна надавати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти господарства за різні періоди і фінансові звіти різних господарств, та бути корисною і значимою. Корисність звітності полягає в тому, що вона є оприлюдненою інформацією, і різні види користувачів цієї інформації знаходять в ній необхідні для себе дані. Значимість звітності означає можливість її впливу на кінцеві результати за допомогою високої наочності звітних даних.

Підготовка фінансової звітності базується на таких *принципах*:

- автономність господарства, за яким кожне господарство розглядається як юридична особа, відокремлена від власника,
- безперервність діяльності, яке передбачає припущення, що діяльність триватиме далі,
- нарахування та відповідність доходів і витрат, за якими для визначення фінансового результату слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів,
- повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймають на її основі,

- обачності, згідно з якою методи оцінки бухгалтерського обліку повинні запобігти заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів господарства,

- превалювання змісту над формою,

- єдиного грошового вимірника.

Законом передбачено, що при веденні поточного обліку для формування достовірних звітних даних, потрібно забезпечити незмінність протягом року методології відображення окремих операцій та оцінки майна, повноту відображення за звітний період усіх господарських операцій та результатів інвентаризації, правильність віднесення витрат і доходів відповідних періодів, розмежування в обліку витрат на виробництво і капітальні вкладення, тотожність даних аналітичного і синтетичного обліку. Тобто, показники бухгалтерського обліку повинні відображати дійсний стан справ фермерського господарства.

Отже, питання поточного обліку, групування його показників за переліком, необхідним для складання звітності, потребують особливої уваги, так як повинні бути об'єктивними і правильно характеризувати стан господарства. Тільки на підставі звітності можна розуміти і бачити, як і скільки треба працювати щоб досягти розвитку і зміцнення господарства.

Завдання, які ставляться перед звітністю, залежать від інтересів и користувачів. Користувачами звітності є фермери, держава та інші організації та особи, що мають право на одержання такої інформації. Завдання, які повинна вирішувати звітність, наступні:

- дати інформацію про фінансовий стан фермерського господарства, розкрити джерела створення його прибутку,
- розкрити інформацію про господарські ресурси, зобов'язання, склад коштів і джерел та їх зміни,
- бути засобом контролю за правильністю організації обліку, поєднавши стислість із точністю відповідей на поставлені питання.

Перш ніж складати звітність за даними поточного обліку, проводять попередню підготовчу роботу. Спочатку необхідно перевірити повноту відображення у поточному обліку всіх господарських операцій, які відбулися за певний період. Важливим етапом перед складанням звітності є проведення інвентаризації основних засобів, матеріальних цінностей, грошових коштів, розрахунків тощо.

Перевіряють правильність рознесення даних первинних документів у регістри бухгалтерського обліку. З цією метою визначають, чи

правильно відображено економічний зміст операції (правильність кореспонденції рахунків) і зіставність даних синтетичного і аналітичного обліку. Суми за рахунками засобів у банку, кредитів, отриманих, інші приведені дані повинні відповідати даним, що вказані у виписках банку. Відображення у звітності розрахунків, які взаємно не узгоджені з залученими у ці розрахунки організаціями та особами, не допускається.

Наприклад, треба показати розгорнуте сальдо по кожному випадку заборгованості на рахунку «Розрахунки з організаціями та особами», так як загальне сальдо виводити не дозволяється. Залишки сировини і матеріалів вибирають за аналітичними рахунками, чи визначають безпосередньо при інвентаризації. З різних облікових джерел вибирають дані про вартість незавершеного виробництва (якщо не велась спеціальна відомість).

Проводять розрахунок підсумкових показників синтетичного і аналітичного обліку, взаємопов'язані дані зіставляються між собою, роблять певні додаткові розрахунки. Уточнені і коректовані дані із реєстрів бухгалтерського обліку переносять у звітні таблиці.

Для одержання відомостей про стан, склад і структуру засобів господарства та джерел їх формування на кінець звітного періоду складають Баланс. За своєю структурою звітний Баланс такий же, як і вступний, так як для їх складання використовується типова форма, а за змістом відрізняється від вступного, тому що в ньому враховані зміни, які відбулися в господарстві за звітний період. Дані звітного Балансу наводять в динаміці (на початок і кінець періоду), щоб видно було тенденцію розвитку та зміни.

Бухгалтерська звітність фермерських господарств узагальнює інформацію про фінансовий стан фермерського господарства та розкриває джерела створення прибутку.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Баланс господарства складається на кінець останнього дня звітного періоду. Проміжна (місячна, квартальна) звітність складається за необхідністю наростаючим підсумком з початку звітного року.

Звітність подається органам виконавчої влади, в сферу управління яких входить господарство, іншим користувачам надається згідно законодавства. Звітність у встановлені законом терміни, подається:

- районній податковій інспекції – для контролю за правильністю обчислення податкових платежів,
- установам банку – для контролю за використанням банківського кредиту, якщо такий контроль передбачений кредитним договором,

- трудовим колективам на їх вимогу,
- держказначействам та райфінвідділам, якщо були отримані асигнування з бюджету,
- органами статистики для статистичної обробки інформації тощо.

Фінансова звітність не є комерційною таємницею, крім випадків, передбачених законодавством. Не допускається наявність у звітності виправлень, арифметичних помилок. Звітність підписується фермером особисто та завіряється печаткою господарства.

Підсумовуючи сказане про звітність, підкреслимо, що звітність визначає основні завдання поточного обліку і є орієнтиром при узагальненні його даних, а також формою спостереження за діяльністю господарства з боку різних користувачів.

8.3. Податкова звітність фермерського господарства-юрособи

ФГ-юрособа може перебувати на наступних системах оподаткування:

- загальна, тобто платник податку на прибуток. Може бути як платником, так і неплатником ПДВ;
- спрощена. Єдиний податок 3 група – 3% від доходу + платник ПДВ;
- спрощена. Єдиний податок 3 група – 5 % від доходу + неплатник ПДВ;
- спрощена. Єдиний податок 4 група (“сільськогосподарська” група). Може бути як платником, так і неплатником ПДВ.

ФГ, як правило, перебувають на 3 групі або 4 групі єдиного податку. По ним різні податкові декларації

Обрання спрощеної системи оподаткування не тільки змінює основну податкову декларацію, яка подається. Це ще й відмінняє сплату, а відповідно й подачу відповідних декларацій з:

- земельного податку. Звільнення діє для 3 і 4 групи єдиного податку. Однак, для 3 групи з 01.07.2020 року діє виняток – земельний податок сплачується, якщо ділянка надається в оренду, найм, позичку;
- рентної плати за спецводокористування. Звільнення діє для 4 групи єдиного податку.

ФГ, як правило, перебувають на 3 групі або 4 групі єдиного податку. По ним різні податкові декларації.

Фермерські господарства незалежно від системи оподаткування звільненні від рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (пп. 252.1.4 ПКУ та 252.1.5 ПКУ). Відповідно ними й не подається декларація щодо даної ренти [134].

Таким чином, при застосуванні спрощеної системи ФГ неплательник податку на прибуток і земельного податку, а також може бути неплательником рентної плати за спецводокористування, якщо обере 4 групу. У тім, які і звичайні підприємства (не ФГ). Отже, фермерськими господарствами можуть подаватися наступні податкові звіти:

Таблиця 8.1

Податкова звітність фермерських господарств Юрособ [134]

Звіт	Звітний період	Система оподаткування			
		ЗС	ЄП 3 (3%)	ЄП 3 (5%)	ЄП 4
Податкова декларація (ПД) податку на прибуток	Рік (без податкових різниць) або квартал (з податковими різницями). Також спецперіод для с/г виробників – з 01.07 по 30.06*.	+	-	-	-
ПД з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Рік	+/-	+/-	+/-	+/-
Податкова декларація з плати за землю (земельний податок та/або орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності)	Місяць	+	-	-	-
Податкова декларація з рентної плати (додаток 1, користування надрами)	Квартал	-	-	-	-
Податкова декларація з рентної плати (додаток 5, спецводокористування)	Квартал	+/-	+/-	+/-	+/-
Податкова декларація з податку на одану вартість	Місяць	+/-	+/-	-	+/-
Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичні особи)	Квартал	+	+	+	-
Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи	Рік	-	-	-	+

* знак “+” – подається обов’язково;

знак “+/-” – подається, якщо є відповідний об’єкт оподаткування;

знак “-” – не подається

Податкова звітність фермерського господарства-ФОП

У фермерських господарств організованих у формі ФОП є свої особливості. ФГ-ФОП може бути на наступних системах оподаткування:

– загальна, тобто платник податку на доходи фізичних осіб і військового збору як підприємець. Може бути як платником, так і неплатником ПДВ;

– спрощена. Єдиний податок 2 група. Платником ПДВ бути не можуть;

– спрощена. Єдиний податок 3 група – 3% від доходу + платник ПДВ;

– спрощена. Єдиний податок 3 група – 5 % від доходу + неплатник ПДВ;

– спрощена. Єдиний податок 4 група (“сільськогосподарська” група). Може бути як платником, так і неплатником ПДВ.

У фермерських господарств організованих у формі ФОП є свої особливості. ФГ-ФОП може бути на наступних системах оподаткування:

Новостворені ФГ автоматично стають платниками податку на прибуток, якщо не подавали заяву на спрощену систему оподаткування.

Також у ФГ-ФОП є ще одна специфіка – сплата ЄСВ «за себе» (мінімальний – 22% від мінімальної зарплати, у 2020 р. – 1039,06 грн).

На спрощеній системі ФГ-ФОП аналогічно ФГ-юрособі звільняється від сплати земельного податку (на 3 і 4 групі) та рентної плати за спецвдокористування (якщо на 4 групі єдиного податку). Однак, навіть на загальній системі з земельного податку ФОП декларацію не подають, так як для фізосіб цей податок нараховується на основі ППР. Аналогічно й податок не нерухоме майно, яке відмінне від земельної ділянки – теж нарахування відбувається на основі ППР, а не декларації.

На спрощеній системі ФГ-ФОП аналогічно ФГ-юрособі звільняється від сплати земельного податку (на 3 і 4 групі) та рентної плати за спецвдокористування (якщо на 4 групі єдиного податку). Однак, навіть на загальній системі з земельного податку ФОП декларацію не подають, так як для фізосіб цей податок нараховується на основі ППР. Аналогічно й податок не нерухоме майно, яке відмінне від земельної ділянки – теж нарахування відбувається на основі ППР, а не декларації.

Інша податкова звітність фермерських господарств

Усі ФГ, які використовують працю найманих осіб подають:

- щодо сплати ЄСВ з фонду оплати праці – щомісяця Звіт з ЄСВ (форма Д4);
- щодо сплати ПДФО та військового збору з найманих осіб – шокварталу форма 1ДФ. З 2021 року дані звіти будуть об'єднані.

Таблиця 8.2

Фермерські господарства у формі ФОП можуть подаватися наступні податкові звіти:

Звіт	Звітний період	Система оподаткування				
		ЗС	ЄП 2	ЄП 3 (3%)	ЄП 3 (5%)	ЄП 4
Податкова декларація про майновий стан і доходи	Рік	+	-	-	-	-
Податкова декларація з рентної плати (додаток 1, користування надрами)	квартал	-	-	-	-	-
Податкова декларація з рентної плати (додаток 5, спецводокористування)	квартал	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
Податкова декларація з податку на додану вартість	місяць	+/-	-	+/-	-	+/-
Податкова декларація платника єдиного податку	Рік – 2 група; квартал – 3 група	-	+	+	+	-
Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи	рік	-	-	-	-	-
Звіт з ЄСВ (форма Д5)***	Рік, у ФГ особливий строк подачі – до 1 травня **	+	+	+	+	+

* знак “+” – подається обов’язково;

знак “+/-” – подається, якщо є відповідний об’єкт оподаткування;

знак “-” – не подається; ** по факту крайній день – 30 квітня;

*** серед винятків, хто не сплачує ЄСВ “за себе” та не подає звіт: пенсіонери за віком, особи з інвалідністю.

Окрім вищенаведених податкових звітів усі ФГ можуть бути платниками:

- акцизного податку з пального, якщо реєстрували акцизний склад
- щомісяця декларація з акцизного податку;
- екологічного податку, якщо мають джерела забруднення – раз на квартал декларація з екологічного податку.

– транспортного податку, якщо мають у власності автомобілі вартістю понад 375 мінімальних зарплат і віком до 5 років – раз на рік декларація з транспортного податку.

8.4. Фінансова звітність фермерського господарства – юрособи

Фінансова звітність фермерським господарством подається у такому ж порядку, як і для інших підприємств та організацій. Це значить, що ФГ може складати:

- звичайну фінансову звітність – повний комплект з 5 форм за НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (звіт про фінансовий стан, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності);

- спрощену фінансову звітність – комплект у складі спрощеного балансу та звіту про фінансові результати для малих підприємств (1-м і 2-м) або мікропідприємств (1-мс і 2-мс). Дані форми складаються за П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [135].

Вибір комплекту фінансової звітності відбувається наступним чином:

- повний пакет – можна обрати завжди незалежно від обсягів діяльності і системи оподаткування;

- форми 1-м і 2-м – якщо ФГ підпадає під критерії «мале підприємство» згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 (далі – Закон про бухоблік) [141];

- форми 1-мс і 2-мс – якщо ФГ підпадає під критерій «мікропідприємство» за Законом про бухоблік або ж якщо воно знаходиться на єдиному податку 3 гр.

ФГ зазвичай підпадають під статус «мікропідприємство», так як для цього достатньо всього виконання двох з трьох наступних критеріїв (ч. 2 ст. 2 Закону про бухоблік):

- балансова вартість активів до 350 тис. євро;

- чистий дохід до 700 тис. євро;

- середня кількість працюючих до 10 осіб.

У більшості ФГ, як правило, дотримуються перші 2 критерії. Також зверніть увагу, що фінансова звітність по факту є частиною податкової звітності (окремий додаток) і подається разом з декларацією з податку

на прибуток. Однак, ФГ-єдиноподатники фінансову звітність до ДПС не подають, так як це не передбачено п. 46.2 ПКУ [134].

ФГ, як правило, складають спрощену фінзвітність мікропідприємства (1-мс і 2-мс) або повний пакет за НП(С)БО 1 [110].

Бухгалтерський баланс як найважливіший елемент методу бухгалтерського обліку є одним із способів узагальнення і групування наявних господарських засобів і джерел їх формування на певну дату. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання, власний капітал (рис. 8.1) [136].

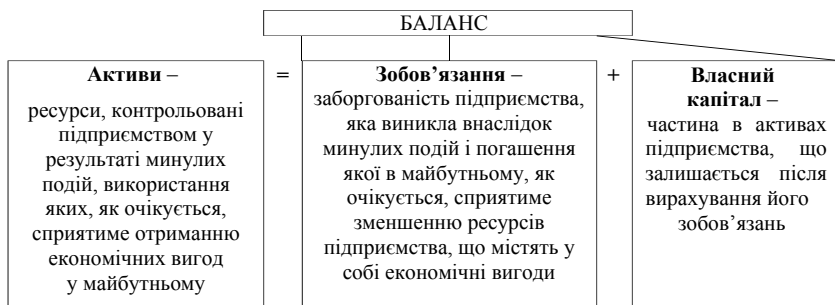

Рис. 8.1. Структура балансу [32]

В активі балансу наводяться господарські засоби, а зобов'язання і власний капітал наповнюють пасив балансу. Отже, баланс складається з двох частин – активу і пасиву.

Кожен окремих вид засобів в активі або джерел їх формування в пасиві називається статтею балансу. Активні статті слугують для відображення господарських коштів за складом, розміщенням і використанням, на них відображаються всі матеріальні та нематеріальні цінності, грошові кошти та дебіторська заборгованість. Пасивні статті свідчать про джерела утворення і цільове призначення тих господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства, на них відображаються джерела надходження коштів, всі види боргів та прибуток. Тобто актив і пасив балансу відображають ту саму сукупність засобів у двох різних групуваннях. Виходячи з цього, вартість усіх засобів підприємства завжди відповідає сумі джерел їх надходження, або іншими словами, підсумки за активом і пасивом балансу завжди є рівними.

Баланс за формою № 1-м, яку використовують фермерські господарства – суб'єкти малого підприємництва, наведений у додатку Н. Зміст статей Балансу регулюється пунктом 2 розділу II П(С)БО 25 [135]. Баланс складається на підставі залишків на рахунках бухгалтерського обліку в грошовому вираженні. Для спрощення процедури перенесення залишків до балансу в табл. 5.1 наведений зміст статей Балансу за формою № 1-м та відповідність рахунків спрощеного плану рахунків статтям Балансу, складеного за цією формою.

Отже, ФГ, які відповідають критеріям мікропідприємництва [24], можуть складати спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (додаток П). Баланс за формою № 1-мс та відповідність рахунків спрощеного плану рахунків статтям цього звіту наведений у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Зміст статей Балансу за формою № 1-м та відповідність рахунків спрощеного плану рахунків його статтям

Стаття балансу	Код рядка	Зміст статті	Залишок за рахунком
АКТИВ			
<i>I. Необоротні активи</i>			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Вартість витрат на придбання (створення) як матеріальних, так і нематеріальних необоротних активів. Вартість витрат на придбання (виросування) довгострокових біологічних активів	15
Основні засоби:	1010	рядок 1011 – рядок 1012	-
первісна вартість;	1011	Первісна вартість власних та отриманих на основі фінансового лізингу, довірчого управління об'єктів та цілісних державних майнових комплексів, що належать до складу основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів (у підсумок балансу не включається)	10
знос	1012	Накопичений знос об'єктів, наведених у рядку 1011 (наводиться у дужках, у підсумок балансу не включається)	13
Довгострокові біоло-гічні активи	1020	Справедлива вартість довгострокових біологічних активів, якщо вони обліковуються за справедливою вартістю. Залишкова вартість довгострокових біологічних активів, якщо вони обліковуються за первісною вартістю	16
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	Вартість довгострокових фінансових інвестицій терміном більше року, а також всі фінансові інвестиції, що не можуть бути вільно реалізовані у будь-який час	14

Стаття балансу	Код рядка	Зміст статті	Залишок за рахунком
Інші необоротні активи	1090	Вартість довгострокової дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів та інших необоротних активів, що не можуть бути включені до складу зазначених статей першого розділу	18
Усього за розділом I	1095	Рядок 1005+ рядок 1010+ рядок 1020+ рядок 1030+ рядок 1090	
<i>II. Оборотні активи</i>			
Запаси, у тому числі готова продукція	1100	Вартість сировини, основних та допоміжних матеріалів, палива покупних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, запчастин, тари (окрім інвентарної), будматеріалів, інших матеріалів, витрат на незавершене виробництво; собівартість готової продукції; покупна вартість товарів	20, 23, 26
	1103	Собівартість готової продукції, покупна вартість товарів (у підсумок балансу не включається)	26
Поточні біологічні активи	1110	Вартість поточних біологічних активів рослинництва (які оцінені за справедливою вартістю) і тваринництва, облік яких ведеться згідно з П(С)БО 30	21
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	Заборгованість покупців (замовників) за відвантаженою продукцією, виконані роботи, надані послуги, включаючи забезпечену векселями, за вирахуванням резерву сумнівних боргів	37
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток	1135	Визнана дебіторська заборгованість казначейських, фінансових та податкових органів, державних цільових фондів, зокрема за тимчасовою непрацездатністю	64
	1136	Дебіторська заборгованість за податком на прибуток (у підсумок балансу не включається)	64
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Інші види поточної дебіторської заборгованості, що не можуть бути включені до складу вище вказаних статей	37
Поточні фінансові інвестиції	1160	Вартість поточних фінансових інвестицій терміном до одного року, які можуть бути реалізовані у будь-який момент	35
Гроші та їх еквіваленти	1165	Гривневі та валютні кошти, готівкові та безготівкові	30, 31
Витрати майбутніх періодів	1170	Витрати, що мали місце протягом звітного періоду, але належать до наступних періодів, зокрема пов'язані з підготовкою до сезонних робіт та ін.	39
Інші оборотні активи	1190	Вартість оборотних активів, що не може бути включена до складу інших статей другого розділу	37

Стаття балансу	Код рядка	Зміст статті	Залишок за рахунком
Усього за розділом II	1195	Рядок 1100+ рядок 1110+ рядок 1125+ рядок 1135+ рядок 1155+ рядок 1160+рядок1165+рядок 1170+рядок 1190	
<i>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</i>	1200	Балансова вартість необоротних активів, утримувані для продажу, та групи вибуття, облік яких ведеться згідно з П(С)БО 27	20
Баланс	1300	Рядок 1095+ рядок 1195+ рядок 1200	
ПАСИВ			
<i>I. Власний капітал</i>			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	Сума складеного капіталу, відображена в установчих документах; сума внесків засновників понад зареєстровану частину капіталу	40
Додатковий капітал	1410	Сума дооцінки необоротних активів, вартість безоплатно отриманих необоротних активів та інші види додаткового капіталу	40
Резервний капітал	1415	Сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства, та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку	40
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Сума нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	44
Неоплачений капітал	1425	Сума заборгованості власників за внесками до зареєстрованого капіталу (наводиться в дужках, вираховується з підсумку балансу)	40
Усього за розділом I	1495	Рядок 1400+рядок 1410+рядок 1415+рядок 1420-рядок 1425	
<i>II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення</i>	1595	Сума заборгованості банкам, що не є поточними зобов'язаннями; сума довгострокової заборгованості за залученням позикового капіталу(окрім кредитів банків), на яку нараховуються відсотки, та за іншими зобов'язаннями; сума залишку цільового фінансування, забезпечення майбутніх витрат і платежів	€47, 48 ,55
<i>III. Поточні зобов'язання</i>			
Короткострокові кредити банків	1600	Сума короткострокових кредитів банків та нарахованих на кінець періоду відсотків за їх використання	68
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями;	1610	Сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню употочному періоді	68
товари, роботи, послуги;	1615	Заборгованість постачальникам та підрядникам за одержані товари, роботи, послуги, включаючи забезпечену векселями	68

Стаття балансу	Код рядка	Зміст статті	Залишок за рахунком
розрахунками з бюджетом; – у тому числі з податку на прибуток; розрахунками зі страхування; розрахунками з оплати праці	1620	Суми заборгованості перед бюджетом за всіма видами податків та платежів	64
	1621	Сума заборгованості за податком на прибуток (у підсумок балансу не включається)	64
	1625	Суми заборгованості перед органами соціального страхування та за іншими видами страхування	64
	1630	Нарахована заборгованість перед робітниками з оплати праці	66
<i>Доходи майбутніх періодів</i>	1665	Доходи, що мали місце протягом звітного періоду, але належать до наступних періодів, зокрема доходи у вигляді авансових платежів за здані в оренду основні засоби та ін.	69
Інші поточні зобов'язання	1690	Сума зобов'язань, що не може бути включена до складу інших статей цього розділу, зокрема заборгованість за одержаними авансами, перед учасниками та ін.	68
Усього за розділом III	1695	Рядок 1600+ рядок 1610+ рядок 1615+ рядок 1620+ рядок 1625+ рядок 1630+рядок1665+рядок 1690	
<i>Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</i>	1700	Сума зобов'язань, що пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, що визначаються згідно з П(С)БО 27	
Баланс	1900	Рядок 1495+ рядок 1595+ рядок 1695+ рядок 1700	

Звіт про фінансові результати фермерського господарства

Фінансовий результат діяльності фермерського господарства визначається зіставленням доходів, одержаних фермерським господарством за звітний період, і витрат, які зазнало господарство за цей же період.

Доходи, згідно з НП(С)БО 1 [109], – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [120]. Загальна схема формування доходів і витрат наведена рис. 8.2.

Господарська операція	Дебет	Кредит
Нарахування доходів	Надходження активів Зменшення зобов'язань	Доходи
Списання доходів на фінансовий результат	Доходи	Фінансовий результат
Нарахування витрат	Витрати	Вибуття активів. Збільшення зобов'язань
Списання витрат на фінансовий результат	Фінансовий результат	Витрати
Відображення впливу доходів і витрат на власний капітал підприємства	Фінансовий результат	Прибуток звітного періоду

Рис. 8.2. Схема формування доходів і витрат фермерського господарства

У Звіті про фінансові результати відображають і податки, які фермерське господарство нараховує до сплати по результатах діяльності за звітний період.

Зв'язок статей спрощеного Звіту про фінансові результати за формою № 2-мс (додаток П), який можуть складати фермерські господарства – суб'єкти мікропідприємництва – з рахунками спрощеного плану рахунків [27, 28] наведений у табл. 8.4.

Таблиця 8.4

Зміст статей звіту про фінансові результати за формою № 2-м та відповідність рахунків спрощеного плану рахунків статтям звіту

Стаття звіту про фінансові результати	Код рядка	Зміст статті	Оборот за рахунком
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Сума доходу від реалізації товарів, робіт, послуг, визнаного згідно з П(С)БО 15, за вирахуванням непрямих податків і зборів та інших вирахувань з доходу	70
Інші операційні доходи	2120	Сума доходу від операційної оренди активів; доходу від реалізації оборотних активів (окрім продукції, товарів, фінансових інвестицій), необоротних активів; доходу від операційної курсової різниці та ін.; сума доходу від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, доходу від зміни вартості поточних біологічних активів, визнаного згідно з П(С)БО 15 та П(С)БО 30	74

Стаття звіту про фінансові результати	Код рядка	Зміст статті	Оборот за рахунком
Інші доходи	2240	Сума дивідендів, процентів, доходів від участі в капіталі, від фінансових інвестицій, неопераційних курсових різниць та ін., визаного згідно з П(С)БО 15	74
Разом доходи	2280	Рядок 2000+ рядок 2120+ рядок 2240	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Сума виробничої собівартості реалізованої продукції, яка складається з прямих матеріальних витрат; прямих витрат на оплату праці і соціальне страхування; амортизації основних засобів, інших прямих і непрямих витрат згідно з П(С)БО 16 [21] (наводиться у дужках)	90, 91
Інші операційні витрати	2180	Суми адміністративних витрат, витрат на збут, собівартості реалізованих оборотних активів (окрім продукції, товарів, фінансових інвестицій), необоротних активів; суми витрат, визаних при створенні резервів сумнівних боргів, при списанні безнадійних боргів; втрати від знецінення виробничих запасів, від операційних курсових різниць та ін.; суми витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, витрат від зміни вартості поточних біологічних активів; належні до сплати у звітному періоді суми податків і зборів (наводяться у дужках)	96
Інші витрати	2270	Суми витрат на виплату процентів, втрати від участі в капіталі, собівартість реалізованих фінансових інвестицій, втрати від неопераційної курсової різниці, втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів (наводиться у дужках)	96
Разом витрати	2285	Рядок 2050+ рядок 2180+ рядок 2270 (наводиться у дужках)	
Фінансовий результат до оподаткування	2290	Рядок 2080 – рядок 2285	
Податок на прибуток	2300	Сума нарахованого у звітному періоді податку на прибуток (наводиться у дужках)	96
Чистий прибуток (збиток)	2350	(2290 – 2300)	

Звіт про фінансові результати за формою № 2-м наведений у додатку Н. Цей звіт складається за обліковими даними за звітний рік, що узагальнені на рахунках доходів та витрат. Для спрощення процедури перенесення оборотів за рахунками доходів та витрат до Звіту про фінансові результати за формою № 2-м встановлена відповідність рахунків спрощеного плану рахунків статтям цього звіту

8.5. Статистична звітність фермерського господарства

Статистична звітність є обов'язковою до подання в Держстат. Вона обов'язкова для всіх суб'єктів господарювання, тому цю звітність мають подавати як ФГ-юрособи, так і ФГ-ФОП. Якихось специфічних статзвітів саме для ФГ не передбачено – усе визначається: формою:

- юрособа чи ФОП. Є звіти, які подають тільки юрособи (наприклад, форма 1-підприємство);

- галузю: для сільського господарства є спеціальна статистична звітність.

Таблиця 8.5

Статистична звітність фермерського господарства

Статистична звітність		
Яким ФГ подавати	Звітний період	Звіт
ФГ, які використовують працю найманих працівників, у т.ч. сезонних	місяць/квартал	Звіт із праці (1ПВ)
ФГ-юрособи	рік	Структурне обстеження підприємства (1- підприємство)
Усі ФГ (сільськогосподарська статистична звітність*)	рік	Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) сільського господарства (2-ферм)
	рік	Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур (4-сг)
	рік	Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств (50-сг)
	місяць	Звіт про реалізацію продукції сільського господарства (21-заг)
* це далеко не всі форми. Вони визначаються специфікою ФГ. Усі можна знайти у таблиці.		

Є ще один нюанс – перелік форм статистичної звітності щороку може змінюватися, так як він встановлюється таблицею статистичних спостережень на відповідний рік. Для того, щоб не помилитися з набором статзвітності варто звернутися до місцевого управління Держстату. Також можна спробувати дізнатися про перелік форм статичних звітів на сайті Держстату на основі коду ЄДР, який має ФГ

8.6. Відповідальність фермерського господарства по звітності

Частіше за все, приймаючі рішення про надання штрафних санкцій за несвоєчасне подання фінансової звітності, керуються існуючою

судовою практикою та нормами як податкового кодексу України так і Кодексу України про адміністративні порушення [80].

ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві інформує про те, що відповідно до п. 110.1 ст. 110 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [120].

Згідно із п. 5 підрозд. 10 «Інші перехідні положення» розд. XX «Перехідні положення» ПКУ штрафні санкції, які можуть бути накладені на платників податків за порушення нормативних актів Кабінету Міністрів України, центрального контролюючого органу, положень, прямо передбачених ПКУ, починають застосовуватися до таких платників податків за наслідками податкового періоду, наступного за податковим періодом, протягом якого такі акти були введені в дію [134].

Відповідальність за неподання або несвоєчасне подання податкової звітності передбачено п. 120.1 ст. 120 ПКУ, зокрема, неподання (крім випадків, якщо податкова декларація не подається відповідно до п. 49.2 ст. 49 ПКУ) або несвоєчасне подання платником податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати і сплачувати податки та збори, податкових декларацій (розрахунків), а також іншої звітності, обов'язок подання якої до контролюючих органів передбачено ПКУ, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 170 гривень, за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

Ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 1020 гривень за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

Отже, за неподання або несвоєчасне подання платником податків податкової звітності передбачена фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій, а саме:

- в розмірі 170 гривень, за кожне неподання (несвоєчасне подання) декларації (розрахунку);
- в розмірі 1020 гривень при повторному порушенні за несвоєчасне подання податкової декларації (розрахунку) платником податків незалежно від виду податку, за яке до такого платника протягом року вже було застосовано штраф за неподання (несвоєчасне подання) податкової декларації (розрахунку) та у період до одного року (до 365 або

366 днів – для високосного року) винесено податкове повідомлення-рішення.

Таблиця 8.6

Відповідальність ФГ за неподачу звітності

Тип звітності	Штрафи за неподання	Норма
Податкова звітність	• штраф за перше неподання – 340 грн;	п. 120.1 ПКУ
Фінансова звітність як додаток до податкової декларації	штраф за повторне неподання протягом року – 1020 грн.	
Фінансова звітність у Держстат	перше неподання – від 136 до 255 грн; повторне неподання протягом року – від 255 до 340 грн.	ст. 164-2 КУпАП
Статистична звітність	перше неподання – від 170 до 255 грн; повторне неподання протягом року – від 255 до 425 грн	ст. 186-3 КУпАП

8.7. Яку звітність подають єдинники четвертої групи

На початку кожного року сільгосптоваровиробники – платники єдиного податку четвертої групи підтверджують свій податковий статус. Для цього вони подають до ДПС відповідну звітність. Те саме роблять і сільгосптоваровиробники, які планують перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку четвертої групи з початку нового року.

Під час визначення податкового зобов'язання з єдиного податку платники єдиного податку четвертої групи – юридичні особи мають приділити увагу правильності відображення у податковій звітності об'єкта і бази оподаткування, а також ставкам єдиного податку.

Об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), які перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надані йому в користування, у т. ч. на умовах оренди (п. 292-1.1 Податкового кодексу України (ПК)) [134].

Тобто підставою для нарахування єдиного податку є дані Державного земельного кадастру та/або дані Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Держреєстр).

Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь та земель водного фонду з урахуванням коефіцієнта індексації станом на 1 січня базового податкового (звітного) року.

Ставки податку для єдиноподатників четвертої групи наведені в пункті 293.9 ПК. Крім того, розмір ставок єдиного податку з одного гектара сільгоспугідь та/або земель водного фонду залежить від категорії земель, їх розташування та визначається у відсотках нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Які землі зазначає сільгоспвиробник-єдинник у податковій декларації.

Коли звітувати і сплачувати податок [195]. Звітним податковим періодом для платників єдиного податку четвертої групи є календарний рік.

Такі платники щороку самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня і подають декларацію на поточний рік не пізніше 20 лютого.

Єдиний податок сплачують щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, в таких розмірах: за I та II квартали – по 10%, за III квартал – 50%, за IV квартал – 30% [38].

Таблиця 8.7

Розміри ставок єдиного податку для платників четвертої групи

Категорія (тип) земель та їх розташування	Ставка податку з 1 га земельної ділянки,%
Рілля, сіножаті і пасовища, розташовані у гірських зонах і на поліських територіях	0,57
Багаторічні насадження: розташовані у гірських зонах і на поліських територіях;інші	0,19 0,57
Землі водного фонду	2,43
Сільськогосподарські угіддя, що перебувають в умовах закритого ґрунту	6,33
Інші	0,95

Головним критерієм віднесення платників єдиного податку до четвертої групи є частка сільськогосподарського товаровиробництва на власних чи орендованих сільгоспугіддях (землях водного фонду) за попередній податковий (звітний) рік, яка має бути не менше ніж 75%.

Для підтвердження або набуття статусу платника єдиного податку четвертої групи сільськогосподарське підприємство має подати:

– загальну декларацію з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок, – контролюючому органу за своїм місцезнаходженням;

– звітну декларацію на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки – контролюючому органу за місцем розташування земельної ділянки;

– розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва – контролюючим органам за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок. Форму такого розрахунку затверджено наказом Мінагрополітики від 26.12.2011 № 772;

– Відомості про наявність земельних ділянок (далі – Відомості) – контролюючим органам за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок [197].

Пункт 299.9 ПКУ зобов’язує отримувати витяг із Реєстру платників єдиного податку. Платник має подати до податкової відповідний запит. А податковий орган має видати витяг [92].

Звітність сільгоспідприємств-єдинників – це:

– податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи (далі – Декларація);

– додатки до Декларації – Відомість про наявність земельних ділянок (далі – Відомість) і Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва (далі – Розрахунок частки).

Форми Декларації та Відомості затверджено наказом Мінфіну від 19.06.2015 № 578, а Розрахунку частки – наказом Мінфіну від 26.12.2011 № 772.

ПКУ дещо суперечливо визначає, в який строк подавати звітність. Норм дві:

– до 20 лютого поточного року (пп. 298.8.1 ПК). Тобто по 19 лютого включно;

– не пізніше 20 лютого поточного року (пп. 295.9.1 ПК). Тобто включно по 20 лютого.

Як бачимо, ці дати різняться. Тому, щоб уникнути непорозумінь з ДПС, подавайте звітність по 19 лютого включно. Якщо ж не встигли і подаєте 20 лютого, а ДПС вказує на прострочення, наполягайте на даті, яка встановлена підпунктом 295.9.1 ПК. Згадайте також про принцип презумпції правомірності рішень платника податку, який наведений у підпункті 4.1.4 ПК. Суть цього принципу в тому, що якщо є кілька варіантів відповідей, правильною буде та, яку обере платник [86].

Зауважте, що якщо платник, який перебував на спрощеній системі оподаткування зі сплатою єдиного податку четвертої групи минулого року, не подасть чи подасть невчасно звітність для підтвердження перебування на цьому податку в поточному році, його реєстрацію платником єдиного податку четвертої групи ДПС може анулювати.

Яку звітність подавати, хто та до якого контролюючого органу подає, ми конкретизували у табл. 8.8 [84, 85].

Таблиця 8.8

Яку звітність і куди подати

Хто подає	До якого контролюючого органу	Який документ
Юрособи	За місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку)	Загальна податкова декларація з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок (сільгоспугідь (рілля, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень), та/або земель водного фонду внутрішніх водойм (озер, ставків та водосховищ)); розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва; відомості (довідка) про наявність земельних ділянок
	За місцем розташування земельних ділянок*	Звітна податкова декларація з податку на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки**; розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва; відомості (довідка) про наявність земельних ділянок
Фермери — ФОП	За своїм місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку)	Загальна податкова декларація з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок (сільгоспугідь (рілля, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень), та/або земель водного фонду внутрішніх водойм (озер, ставків та водосховищ)); відомості (довідка) про наявність земельних ділянок

* Фактично місце розташування визначається за кодом Класифікатора об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ). Наприклад, якщо ділянки знаходяться на територіях за двома різними кодами, то подаються два комплекти звітності.

** Звітну декларацію подавайте за масивом ділянок у межах кожного окремого коду за КОАТУУ.

Наприклад, якщо підприємство на території з одним кодом КОАТУУ має 100 договорів оренди, у Відомості матиме 100 рядків з інформацією про ці договори. Зауважте, що податок обчислюють станом на 1 січня поточного року (наприклад, 2021-го) (пп. 295.9.1 ПК). Тобто у звіті слід відобразити договори, зареєстровані станом на 01.01.2021 [134].

Податківці зазначають, що площі земельних ділянок, щодо яких договори оренди не укладені або укладені, але не зареєстровані у

встановленому чинним законодавством порядку, не включають до об'єкта оподаткування єдиним податком (ЗІР, підкатегорія 108.02.02). Підстава для такого висновку – норми статті 125 Земельного кодексу України (ЗК), відповідно до якої право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав. Використання земельних ділянок без належного оформлення прав, у т. ч. права оренди, є порушенням норм земельного законодавства (ст. 211 ЗК). Щоправда, податкові органи не контролюють дотримання земельного законодавства [63].

Документи, що посвідчують право на земельну ділянку [139]:

- державний акт на право власності на земельну ділянку;
- державний акт на право постійного користування земельною ділянкою;
- договір оренди земельної ділянки;
- цивільно-правова угода про перехід права власності на земельну ділянку;
- свідоцтво про право власності на земельну ділянку;
- свідоцтво про право на спадщину;
- витяг із державного реєстру прав на нерухоме майно.

Наведемо, як заповнити вступну частину Відомості (табл. 8.9).

Таблиця 8.9

Вступна частина Відомості

Назва	Зміст
Порядковий номер, що відповідає рядку 1.1.Т	Переносьте номер Декларації, до якої подаєте додаток
Додаток №	Кількість додатків до кожної конкретної Декларації. Як правило – 1. Більша кількість може бути, якщо до загальної декларації подаєте кілька додатків щодо земель за різними КОАТУУ. У клітинці навпроти назви Декларації, до якої додаєте додаток, поставте «>>»

Отже, якщо підприємство уклало договір оренди земельної ділянки, наприклад у грудні 2020 року, але станом на 01.01.2021 не зареєструвало його, дані такого договору не відображає у Відомості станом на 01.01.2021. Вже за фактом реєстрації доведеться подати уточнюючу звітність, у якій відобразити дані за новими договорами.

Але консультація ЗІР розглядає ситуацію, коли підприємство все робить за законом. Тобто воно не користується ділянками доти, доки не зареєструє договори. Але на практиці поширена ситуація, коли, приміром, договір оренди уклали, але не зареєстрували, і підприємство користується ділянкою. Вважаємо, що такі ділянки слід відображати у звітності. Порушення земельного законодавства не має призводити до порушень ще й податкового.

Далі заповніть таблицю Відомості (табл. 8.10).

Таблиця 8.10

Таблична частина Відомості

№ з/п колонки	Назва колонки	Зміст колонки
1	№ з/п	Податківці рекомендують заповнювати Відомість так: <ul style="list-style-type: none"> якщо коди за КОАТУУ однакові, рядки 1.1.1, 1.2.1, 1.3.1, 1.4.1 та 2.1 можете заповнити одним рядком по одному КОАТУУ за земельними ділянками з однаковою нормативною грошовою оцінкою (НГО); якщо в межах одного КОАТУУ земельні ділянки мають різну НГО, кількість рядків збільште, щоб відобразити у розрахунковій частині Декларації; якщо в межах одного КОАТУУ є кілька земельних ділянок, колонки 3-8 додатка до такої декларації не заповнюйте (ЗІР, підкатегорія 108.02.05)
2	Категорія земельних ділянок	Відповідна категорія вже зазначена в таблиці. Кожен документ заносьте до розділу таблиці з відповідною категорією
Документи на право власності або користування		
3	Номер документа	Номер договору оренди тощо. Для документа без номера зазначайте «б/н»
4	Дата укладання	Дата документа
5	Право власності (серія та номер документа)	Серія та номер документа, що засвідчує право власності на землю (якщо це держакт), або номер витягу з держреєстру
Державна реєстрація		
6	Дата	Зазначена у відповідному витягу дата реєстрації у форматі «дд.мм.рррр»
7	Номер	Номер запису в реєстрі. Тут зазначте дату і номер не Витягу, а відповідного запису про реєстрацію права. Це різні дати і номери, що не збігаються
8	Кадастровий номер земельної ділянки (за наявності)	Зазначте, якщо є

№ з/п колонки	Назва колонки	Зміст колонки
Місце розташування земельних ділянок		
9	Код регіону	02 — Вінницька, 03 — Волинська, 04 — Дніпропетровська, 05 — Донецька, 06 — Житомирська, 07 — Закарпатська, 08 — Запорізька, 09 — Івано-Франківська, 10 — Київська, 11 — Кіровоградська, 12 — Луганська, 13 — Львівська, 14 — Миколаївська, 15 — Одеська, 16 — Полтавська, 17 — Рівненська, 18 — Сумська, 19 — Тернопільська, 20 — Харківська, 21 — Херсонська, 22 — Хмельницька, 23 — Черкаська, 24 — Чернівецька, 25 — Чернігівська, 26 — Київ (ЗР, підкатегорія 108.02.05)
10	Код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ	Код КОАТУУ за місцем розміщення ділянок
11	Площа земельної ділянки	Гектари зазначте з чотирма десятковими знаками після коми

Податкову декларацію платника єдиного податку четвертої групи подають за формою, затвердженою наказом Мініфіну від 19.06.2015 № 578.

У заголовній частині декларації позначають тип декларації: загальна, нова загальна, уточнююча загальна або звітна, нова звітна, уточнююча звітна.

Загальну та звітну або нову загальну, нову звітну декларації подають не пізніше 20 лютого поточного року. У разі самостійного виявлення платником помилки, а також у разі зміни протягом року об'єкта чи бази оподаткування подають уточнюючу декларацію [120].

Підставою для реєстрації сільськогосподарського товаровиробника платником єдиного податку четвертої групи є загальна декларація. Її подають лише до контролюючого органу за місцезнаходженням платника. Звітну декларацію подають за місцем розташування земельної ділянки. Крім того, у відповідному полі декларації зазначають її порядковий номер. Подаючи декларацію вперше, у ньому, відповідно, ставлять цифру «1».

Загальну декларацію подають до контролюючого органу за місцезнаходженням платника, а звітну – за місцем розташування земельної ділянки. Якщо об'єкт оподаткування платника розташований у межах території одного органу місцевого самоврядування та місцезнаходження земельної ділянки і місцезнаходження платника (місце перебування на податковому обліку) збігаються, тоді до контролюючого органу за своїм місцезнаходженням платник подає звітну декларацію, яка вважатиметься загальною.

Якщо платник має об'єкт оподаткування в межах району з різними кодами КОАТУУ, тоді до контролюючого органу за місцезнаходженням платника подається загальна декларація, а звітні – до контролюючого органу відповідного району окремо за кожним КОАТУУ.

Якщо протягом року змінюється об'єкт оподаткування, платник зобов'язаний протягом 20 календарних днів місяця, що настає за звітним податковим кварталом, у якому сталися такі зміни, подати уточнюючу загальну декларацію до контролюючого органу за своїм місцезнаходженням та уточнюючу звітну декларацію – до контролюючого органу за місцем розташування земельної ділянки.

Особливості заповнення окремих колонок декларації:

– у колонці 2 зазначають категорії земель на підставі Відомостей. Якщо платник використовує земельні ділянки в межах одного органу місцевого самоврядування (один КОАТУУ) і такі земельні ділянки мають різну нормативну грошову оцінку, під час заповнення відповідних рядків декларації кількість рядків 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 та 2 може бути збільшено. Для прикладу, якщо кілька земельних ділянок ріллі мають однакову нормативну грошову оцінку, площі цих ділянок записують в одному рядку, а якщо різну – в різних рядках;

– у колонці 3 зазначають площу земельної ділянки (у гектарах із чотирма десятковими знаками після коми), яку переносять із графи 11 Відомостей;

– у колонці 4 – розмір нормативної грошової оцінки одиниці площі земельної ділянки (у гривнях із двома десятковими знаками);

- у колонці 5 зазначають ставки податку у відсотках нормативної грошової оцінки земельної ділянки, встановлені у пункті 293.9 ПК;
- у колонці 6 відображається річна сума податку, яка дорівнює добутку значень відповідних рядків колонок 3, 4, 5 (площі земельної ділянки, розміру бази оподаткування і ставки податку), поділеному на 100;
- у колонках 7-10 наводиться поквартальна розбивка річної суми податку.

У разі якщо платник уточнює свої податкові зобов'язання, заповнюються колонки 7-10 рядків 4-10 декларації.

Якщо платник самостійно виявляє факт заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів, він зобов'язаний надіслати уточнюючий розрахунок та сплатити суму недоплати і штраф у розмірі 3% такої суми до подання уточнюючого розрахунку (п. 50.1 ПК) [134]. Крім того, згідно з підпунктом 129.1.2 ПК платник має самостійно нарахувати пеню на суму заниження податкового зобов'язання за весь період заниження.

Суму штрафу зазначають у рядку 9, пеню – у рядку 10 уточнюючої декларації.

Розглянемо, як порядково заповнити Декларацію. Почніть зі вступної частини (табл. 8.11).

Таблиця 8.11

Вступна частина Декларації

Назва	Зміст
1.1.Т. Порядковий номер за рік	Зазначте порядковий номер відповідної декларації з початку року (ЗІР, підкатегорія 108.02.05). Тобто нумеруйте окремо за типом Декларацій незалежно від органу контролю, до якого подаєте таку Декларацію. Наприклад, якщо це загальна Декларація, то вона одна в поточному році. У неї може бути лише № 1. Якщо подаєте три звітні Декларації, то й номери вони матимуть від 1 до 3. Уточнюючих може бути кілька протягом року. Перша з них матиме № 1. Наступні – 2, 3 і т. д.
Тип декларації	Поставте позначку «x» навпроти рядка, де зазначили ту Декларацію, яку подаєте. Першого разу подаєте дві Декларації – звітні(у) і загальну
За ____ рік	Заповніть цей показник відповідним роком
Код КОАТУУ	Для звітних Декларацій – місця розміщення земельних ділянок. Для загальної Декларації – місця обліку платника

Заповніть табличну частину Декларації (табл. 8.12).

Таблична частина Декларації

№ з/п графи	Назва графи	Зміст графи
2	Категорія земель	Для відповідної категорії земельних ділянок (рілля, сіножаті тощо) є окремий рядок. Але якщо в межах однієї категорії маєте ділянки за різними КОАТУУ та/чи різною нормативною грошовою оцінкою (НГО), підсумкові дані за ними відобразить у різних рядках. Приклад. Маєте ділянки (рілля) за двома КОАТУУ, і в одному з них – три різні НГО. Отже, у загальній Декларації буде чотири рядки за ріллею. Також буде дві звітні Декларації, кожна – для різного КОАТУУ. В тій звітній Декларації, де три різні НГО, буде три рядки за ріллею
3	Площа земельної ділянки	Кількість гектарів із чотирма знаками після коми. Показники цієї колонки мають дорівнювати показникам рядків 1.1.0, 1.2.0, 1.3.0, 1.4.0, 2.0 колонки 11 Відомості
4	НГО одиниці площі земельної ділянки	Відповідно до пункту 292-1.2 ПК це НГО 1 га земельної ділянки, з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 01.01.2021. Відповідно п. 5 підрозділу 8 розділу XX ПК застосовуйте коефіцієнт 1.
5	Ставка податку	Ставки наведені в пункті 293.9 ПК
6	Річна сума податку	Перемножте площу на НГО і на ставку. Приклад. Якщо площа – 100 га, НГО – 30 000 грн, а ставка – 0,95%, річна сума податку становитиме 28 500 грн ($100 \times 30\,000 \times 0,95\%$)
7-10	I квартал, II квартал, III квартал, IV квартал	Розподіліть річну суму за кварталами. Нараховану суму податку розподіліть у пропорції: у I кварталі – 10%; у II кварталі – 10%; у III кварталі – 50%; у IV кварталі – 30% (пп. 295.9.2 ПК)

У кінці Декларації позначте символом «x» додатки, що додаєте до неї.

Розрахунок частки для звітності для 2021 року виконуйте на підставі бухгалтерських даних (ЗІР, підкатегорія 108.02.01) за отриманими підприємством доходами у 2020 році. У «шапці» Розрахунку частки зазначте, що він за 2020 рік. Доходи запишіть у гривні з двома десятковими знаками після коми. Джерела інформації щодо заповнення рядків Розрахунку частки наведені у графі 3 її табличної частини. У табл. 8.13 – наші коментарі щодо розрахунку цих показників.

Таблиця 8.13

Таблична частина Розрахунку частки

№ з/п рядка	Назва рядка	Коментар
1	Сума доходу сільськогосподарського товаровиробника, отриманого від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва, продукції її переробки <...>	Сума рядків з 1.1 по 1.8. Дохід зазначте без урахування ПДВ. У рядках 1.1-1.8 зазначте відповідні доходи від реалізації власновиробленої продукції рослинництва, тваринництва тощо. Щоб заповнити кожен рядок, зробіть вибірку за аналітичними даними за бухгалтерськими записами Д-т 701, 703, 712, К-т 791. У рядку 1.8 зазначають доходи, отримані від надання супутніх послуг. Але так роблять лише підприємства, утворені шляхом злиття, присднання, перетворення, поділу або виділення, у рік такого утворення. Для нашої ситуації – утворені у 2020 році. Перелік послуг, яких це стосується, містить підпункт 298.8.3 ПК. Усі інші сільгоспідприємства цей рядок не заповнюють
2	Загальна сума доходу сільськогосподарського товаровиробника	Відобразить загальну суму кредитового сальдо рахунку 79 за мінусом суми бухгалтерського запису Д-т 44, К-т 79, якщо такий запис є. Тобто за мінусом бухгалтерського збитку
3	Величина, на яку зменшують загальну суму доходу сільськогосподарського товаровиробника	Сума рядків із 3.1 по 3.6. На цю суму для розрахунку зменште суму в рядку 2
3.1	Сума одержаних з державного бюджету коштів фінансової підтримки	Відобразить суму одержаних із держбюджету коштів фінансової підтримки. Але тільки за умови, що такі суми включили до складу доходів і віднесли на фінансовий результат (рахунок 79). На момент отримання кошти відображають записом Д-т 311, К-т 48 (47), на момент визнання доходів – Д-т 48 (47), К-т 71, включення до фінрезультатів – Д-т 71, К-т 79
3.2	Сума доходу, отримана від продажу іноземної валюти, яка направлена на розвиток сільськогосподарського виробництва	Дохід від продажу іноземної валюти, направленої на розвиток сільгоспвиробництва (закупівля насіння, поголів'я худоби, сільськогосподарської техніки тощо) — кредитовий оборот за субрахунком 711. Він може виникнути за продажу сільгоспідприємством наявної у нього іноземної валюти, якщо вартість продажу за комерційним курсом продажу перевищує балансову вартість валюти, сформовану за курсом НБУ
3.3	Сума доходу від первісного визнання та від зміни вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції, які обліковуються за справедливою вартістю	Сума доходу від первісного визнання та від зміни вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції, які обліковуються за справедливою вартістю. Кредитові обороти на субрахунку 710

№ з/п рядка	Назва рядка	Коментар
3.4	Сума доходу, отримана від реалізації основних засобів, які перебували на балансі підприємства більше 24 місяців до місяця, в якому здійснюється їх продаж	<p>Дохід від реалізації ОЗ, які перебували на балансі сільгоспід-приємства понад 24 місяці до місяця, в якому здійснюється їх продаж. Дані беріть з аналітики до запису Д-т 712, К-т 791. Але у виносці до цього рядка зазначено, що коригування не роблять на суму перевищення ціни реалізації над залишковою вартістю. Приклад. Залишкова вартість становить 10 000 грн, а ціна реалізації без ПДВ – 14 000 грн. Бухгалтерські записи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Д-т 943, К-т 286 — 10 000; • Д-т 791, К-т 943 — 10 000; • Д-т 377, К-т 712 — 14 000; • Д-т 712, К-т 791 — 14 000. <p>Ціна реалізації перевищує залишкову, тому в рядок 3.4 записуємо дохід не вище залишкової вартості, тобто 10 000 грн</p>
3.5	Сума доходу від списаної кредиторської заборгованості, що виникла в ході операційного циклу по закінченні строку позовної давності	Сума доходу від списаної кредиторської заборгованості, що виникла впродовж операційного циклу після спливу строку позовної давності (Д-т 717, К-т 79)
3.6	Сума доходу від курсової різниці за зобов'язаннями по кредитах (позиках), відсотках в іноземній валюті	Сума доходу від курсової різниці за зобов'язаннями по кредитах (позиках), відсотках в іноземній валюті (Д-т 744, К-т 79)
4	Скоригований дохід сільськогосподарського товаровиробника	Скоригований дохід: значення рядка 2 мінус значення рядка 3
5	Частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік, %	<p>Частка сільгосптоваровиробництва: рядок 1: рядок 4 × 100%. Якщо отримана частка не менше 75% (пп. 4 п. 291.4 ПК), сільгоспідприємство має право бути платником єдиного податку четвертої групи в поточному 2 році. Приклад. Сума доходу в рядку 1 становить 1 569 789,23 грн.</p> <p>Загальна сума доходу в рядку 2 – 2125658,55 грн.</p> <p>Величина зменшення доходу в рядку 3 – 153653,12 грн.</p> <p>Скоригований дохід (рядок 4) становить 1 972 005,43 грн (2 125 658,55 – 153 653,12).</p> <p>Частка (рядок 5) – 79,6% (1 569 789,23 ÷ 1 972 005,43 × 100). За цими даними сільгоспідприємство має право бути платником єдиного податку 4 гр.</p>

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Хто несе відповідальність за складання фінансового звіту фермерського господарства?
2. Як залежить фінансовий звіт фермерського господарства від характеру його виробничої діяльності?
3. Які терміни подачі фінансового звіту фермерського господарства?
4. У яких одиницях виміру здійснюється заповнення фінансового звіту фермерського господарства?
5. Що таке «Баланс фермерського господарства»?
6. З яких розділів складається Баланс?
7. Надайте визначення поняття «активи фермерського господарства». Наведіть приклади активів.
8. Що розуміють під поняттям «зобов'язання фермерського господарства»? Які види зобов'язань можуть виникати у фермерського господарства?
9. Визначте, що таке «власний капітал фермерського господарства».
10. Який принцип покладено в основу формування доходів і витрат фермерського господарства?
11. З'ясуйте поняття «доходи фермерського господарства». Наведіть приклади доходів.
12. Що являють собою «витрати фермерського господарства»? Наведіть приклади витрат.
13. Як розраховується фінансовий результат діяльності фермерського господарства?

ФЕРМЕРСТВО ТА РОЗВИТОК АГРОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

9.1. Класифікація видів та форм туризму

Чітку класифікацію туризму провести дуже важко. Для чого проводити класифікацію практичної діяльності в туризмі, досить цікаве питання, можливо для визначення ким ти є в цій ніші бізнесу, отже класифікація полягає у виділенні окремих видів туризму за самими різними напрямками для цілей обліку та оподаткування. Туризм можна класифікувати за різними ознаками: за метою, засобами пересування, засобами розміщення тощо. Види туризму різноманітні. Вони залежать від різних факторів: наявності та тривалості вільного часу, віку, статі, стану здоров'я, рівня розвитку, особистих смаків людей та їх матеріального становища; різноманітності природи та сезонності; наявності інфраструктурних та транспортних можливостей та ін. Сучасні класифікаційні підходи в туризмі визначають необхідність виділення світового туризму, який, з одного боку, визначається як частина світогосподарських зав'язків та відношень, а з другого – як одна з основних галузей світової економіки, важливий показник суспільного розвитку; сукупність туристичної діяльності на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Міжнародний туризм визначається як важливий напрямок міжнародного співробітництва в конкретній діяльності на основі поваги національної культури та історії кожного народу та основних інтересів кожної держави. Крім того, міжнародним туризмом називають сферу розвитку взаєморозуміння між народами та ознайомлення з досягненнями інших країн в різних сферах. За основу аналізу перспектив розвитку міжнародного туризму ВТО приймає показники за б регіонами: Африка, Америка, Близький Схід, Європа, Південна Азія, Південно-Східна Азія та країни Тихоокеанського регіону. Під регіональним туризмом розуміють туристичну діяльність, характерну для конкретного регіону – сукупності країн або територій з однотипними умовами розвитку туризму та подібним рівнем туристичної освоєності. В спеціалізованій туристичній літературі виділяють такі регіони з найбільшою туристичною активністю як Європа, Північна Америка, басейни Карибського та Середземного морів, Південно-Східна Азія, Центральна Америка.

Національний туризм характеризує стан та розвиток туризму в межах державних кордонів і визначається як частка туризму в національній економіці в сфері надання невиробничих послуг, а, також, система координації та співробітництва державних, суспільних, господарських організацій в сфері національної туристичної політики. Національний туризм включає в себе внутрішній та виїзний туризм.

Вважається, що при класифікації туристичних подорожей вирішального значення має їх ціль (мотив). Насправді ж, подорожуючи, турист ставить перед собою не одну мету. Але, в залежності від індивідуальних потреб туриста, одна з них стає головною і домінуючою. За своїм змістом туристичні потреби – «бажання до зміни місць», потяг до мандрівок, пізнання нового – співпадають з рекреаційними потребами і включають необхідність у психо-фізіологічному і духовному розвитку сил індивіда. Психофізіологічні потреби людини реалізуються через харчування, сон і рух. Духовно-інтелектуальні – через пізнання, спілкування і оздоровлення. Задоволення потреб вимагає певного арсеналу засобів. В туризмі засобами задоволення потреб виступають різноманітні блага – туристичні об'єкти, які мають позитивну суспільну користь, а, також, туристичні продукти і послуги, цінність яких проявляється завдяки тому, що суб'єкт має певний запас багатств (грошей, вільного часу), які дозволяють йому задовольнити потреби певної мотивації.

Під терміном «мотиви туризму» розуміють ті спонукальні причини, які визначаються біологічними і соціальними потребами і примушують людей задовольняти їх, купуючи туристичний продукт. Існує велика кількість мотивів, які залежать від специфічних індивідуальних особливостей людини. Спеціальні дослідження, які ґрунтуються на визнанні пріоритету «принципу діяльності», пояснюють мотивацією не тільки вибір, але й поведінку людей під час подорожі, а це означає і той досвід, який розвивають туристичні потреби.

Основними вважають культурні, природні, психологічні, економічні мотиви. Культурні мотиви – це ті елементи, які охоплюють всю культурну спадщину країни, місцевості, що пропонуються туристам для огляду – історичні місця, археологічні пам'ятки, музеї, картинні галереї, народні промисли тощо. Природні мотиви визначаються природними об'єктами та явищами, властивостями місцевостей, територій, що є надзвичайно привабливими для туристів: комфортні кліматичні умови, комплекс атрактивних елементів морських узбереж та гірських, лісових масивів і т.п. Всі вони відіграють суттєву роль у

створенні певних форм туризму, особливо зимового, спортивного, гірського туризму і т.д. Необхідно відзначити, що природні елементи, з точки зору туризму, дуже корисні, оскільки задовольняють психологічні і біологічні потреби населення урбанізованих областей, яке шукає в туризмі відпочинок, розвагу і зміну оточення.

Мотиви психологічні спонукають до подорожей, які задовольняють психологічні потреби людини. Доведено, що дуже обмежена кількість людей повторно обирає відвідання місць, де вони вже були, виключаючи випадки, коли при цьому присутні сентиментальні причини або сильний економічний мотив. При поступовому збільшенні доходів психологічні мотиви впливають на більшу кількість рішень, що приймаються туристами щодо подорожей новими місцями.

Ми візьмемо класифікаційні підходи в туризмі, які пропонує М.П. Крачило [87], представлені нами на рис. 9.1, отже, пропонуємо виділяти такі класи, форми та види туризму.

Основні класифікації		Категорії туризму					
I	Суб'єкт діяльності	індивідуальний			груповий		сімейний
II	Регіон відпочинку	національний			міжнародний		
III	Ринок	внутрішній			іноземний		
IV	Спосіб організації	самодіяльний			організований		
V	Ціль	релаксаційний		реабілітаційний		рекреаційний	
VI	Вік	дитячий	молодіжний		середній		третій
VII	Транспорт	авто-мобільний	авто-бусний	водний	пішохідний	залізничний	верховий
VIII	Основна діяльність	конгресивний	діловий	пізнавальний	спортивний		екологічний
IX	Основні ресурси	гірський		морський	лісовий		річковий

Рис. 9.1. Класифікаційні підходи в туризмі: класи, форми та види туризму

В залежності від цілеспрямованості та характеру туристичних потоків туризм поділяється на два великих класи: внутрішній (національний) та іноземний.

– Внутрішній туризм обслуговує головним чином громадян своєї країни.

– Іноземний туризм – обслуговування іноземних туристів, система подорожей та обмінів, які здійснюються на основі міждержавних договорів з урахуванням діючих міжнародних норм.

Внутрішній та іноземний туризм тісно взаємно пов'язані та взаємообумовлені. Як іноземний, так і внутрішній туризм спільно використовують наявні рекреаційні ресурси та матеріально-технічну базу. Однак в туристичних послугах іноземного та внутрішнього туризму існують певні відмінності та своєрідності. Насамперед, вони пов'язані з особливостями, звичаями та традиціями того чи іншого народу.

Приділимо увагу формам туризму за різними ознаками:

За характером організації туризм поділяється на:

– організований (плановий) – поїздки по маршрутам, організованими туристичними фірмами або клубами. За звичай, реалізуються на умовах попередньої оплати;

– неорганізований (самодіяльний) – спонтанні поїздки, як правило, організовуються самими туристами, без участі посередника: турфірми, клубу, секції тощо. Оплата послуг в такому випадку відбувається по мірі користування ними.

Самодіяльний туризм визначають також як кваліфікаційний туризм:

– подорожі з використанням активних видів пересування, які організовуються туристами самостійно;

– специфічний вид туристичної суспільної (любительської) діяльності, що реалізується на добровільних самодіяльних засадах.

При організації туризму розрізняють:

- груповий (колективний) туризм – форма організації туристичної подорожі людей, об'єднаних можливістю спільної подорожі за конкретним маршрутом або з метою отримання програмного обслуговування; задоволення колективного інтересу до об'єкту відвідування;

- індивідуальний туризм – форма організації туристичної діяльності людини за власним планом, програмою, яка складається та реалізується в індивідуальному обслуговуванні.

Якщо враховувати сучасні підходи до визначення суб'єктів діяльності в туризмі, даний поділ слід доповнити відокремленням сімейного туризму – форма організації поїздок людей, пов'язаних родинними стосунками.

За строками та тривалістю перебування в подорожі поділяє туризм на:

– короткостроковий – поїздка на строк 5-7 днів, за звичай, в кінці тижня та подальші неробочі дні; іноді строк зменшується до 3 днів;
– довгостроковий.

За територіальною ознакою внутрішній туризм поділяється на місцевий та дальній, а Іноземний за охопленням території – на внутрішньоконтинентальний, міжконтинентальний, навколосвітній.

Подорожі іноземних туристів можуть відбуватися в межах однієї країни відвідування або проходити у формі багатоступінчастого туризму – відвідування туристами декількох країн під час однієї подорожі. В період з 2007 по 2020 рр. велику увагу привертає прикордонний (сусідський) туризм – короткострокові міжнародні туристичні подорожі в прикордонні райони сусідньої країни.

За інтенсивністю туристичних потоків туризм поділяється на постійний (відносно рівномірне відвідування туристичних районів та населених пунктів протягом року) та сезонний (відвідування в певну пору року). В свою чергу, в сезонному туризмі розрізняють односезонний та двосезонний.

Односезонний туризм поширений в тих районах, які відвідуються туристами в певну пору року, переважно влітку або зимою.

Двосезонний – характеризується наявністю туристичних потоків, наприклад, як літом, так і зимою. В зв'язку з цим, слід визначити поняття «піковий» та «мертвий» сезони. «Піковий сезон характеризується інтенсивними туристичними потоками, а «мертвий – послабленими або навіть їх відсутністю.

За віком учасників подорожі відрізняють дитячий, молодіжний та туризм дорослих людей (іноді окремо характеризують, так званий туризм, «третього віку»).

Види туризму визначаються метою туристичної подорожі. Ми розділяємо думки М.П. Крачило, який пропонує відокремлення курортно-лікувального, культурно-розважального, пізнавально-ділового або спеціалізованого, релігійного, промислового туризму. В сучасних умовах великого значення набуває конгресний туризм, окремо розглядається культурний, пізнавальний, рекреаційний, соціальний, екологічний, елітарний, туризм співвітчизників (ностальгічний) [87].

В залежності від способів пересування, транспортних засобів, якими користуються туристи, туризм поділяється на такі види: автомобільний, автобусний, мотоциклетний, авіаційний, морський, річковий, залізничний, гужовий, велосипедний, пішохідний, лижний, водний, підводний, спелеологічний, комбінований або змішаний.

В залежності від рівня мобільності та способу пересування туризм, умовно, можна поділити на активний (піший, гірський, лижний, водний, велосипедний, автомобільний, мотоциклетний, спелеологічний) та пасивний (залізничний, автобусний, морський та авіаційний). Слід зауважити, що термін активний туризм розуміється в міжнародному туризмі як відвідування даної країни жителями інших країн, а пасивний – виїзд громадян до інших країн. При цьому пропонується 9 основних класифікацій, в межах яких виділяються категорії туризму (рис. 9.1).

Розглянемо на рис. 9.2 Класифікацію туризму за Крачило М.П. [87]

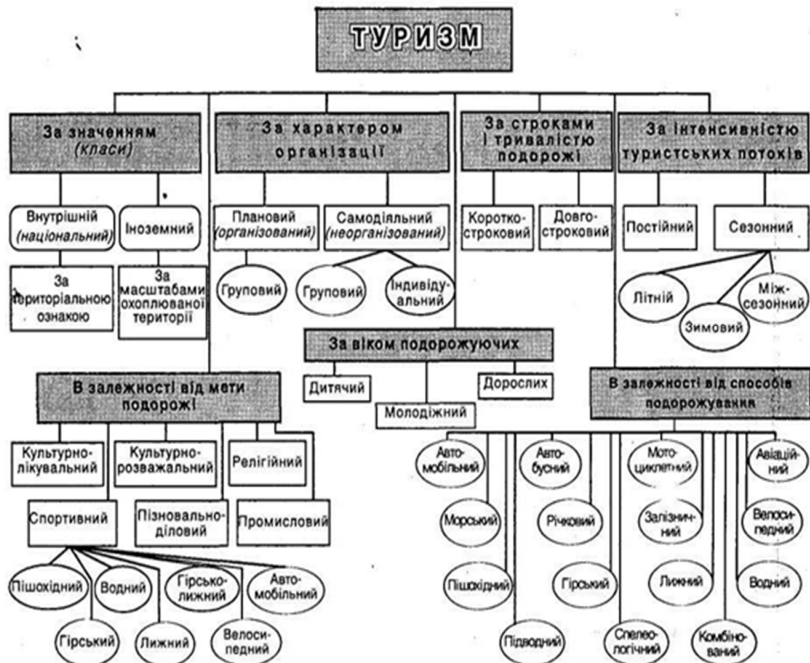

Рис. 9.2 Класифікацію туризму за Крачило М.П. [87].

Туризм з метою відновлення психологічного стану людини можна здійснювати за допомогою розваг (що і стало причиною виникнення високоприбуткового ігрового бізнесу), який називають *розважальним видом туризму*.

Культурно-пізнавальний вид туризму пов'язаний зі задоволенням потреб мандрівника у пізнанні звичаїв, побуту й інших складових

культури окремих народів, країн, регіонів. З метою задоволення духовних потреб мандрівників-паломників (відвідування святих місць та релігійних центрів) структурувався релігійно паломницький туризм.

Таблиця 9.1

Критерії виокремлення основних видів туризму

з/п	Критерії мотивації	Основні види туризму
1	<i>Фізіологічні:</i>	
	- відпочинок	Відпочинковий
	- лікування й оздоровлення	Лікувально-оздоровчий
	- спорт	Спортивний
2	<i>Психологічні:</i>	
	- відхід від щоденної одноманітності	Розважальний
3	<i>Культурологічні та духовні:</i>	
	- пізнання культури народів світу	Культурно-пізнавальний
	- духовні потреби	Релігійно-паломницький
4	<i>Професійні:</i>	
	- розвиток та вдосконалення особистості.	Діловий або економічний
	- участь у конгресах, симпозіумах, конференціях.	Науковий
5	<i>Політичні:</i>	
	- політична діяльність.	Дипломатичний
	- участь у громадсько-політичних заходах.	Майданний
6	<i>Індивідуальні:</i>	
	- відвідування знайомих, друзів, родинних місць.	Сентиментальний
	- відпочинок на природі.	Екологічний, зелений
	- тихе «полювання» (збір ягід, грибів, рибальство).	Аматорський
	- жадоба ризику.	Екстремальний
- пізнання світу через Інтернет.	Віртуальний	

Фахові критерії мотивації подорожування відповідають двом видам туризму – діловий (економічний) і науковий.

Якщо діловий туризм здійснюють із комерційною метою, переважно задля відвідування бірж, виставок, ярмарків, то науковий поєднаний з участю в різних конгресах, симпозіумах, конференціях із наступними екскурсійними поїздками.

Політичний критерій, пов'язаний з виокремленням дипломатичного та майданного видів туризму, має певну специфіку. Адже дипломатичний туризм – це поїздки й участь у різнобічних політичних заходах, що офіційно влаштовують держави-учасники.

Майданний туризм пов'язаний із політичними подіями та заходами, які здійснюють партії, громадські організації в демократичних державах. Такому критерію відповідають події 2004 р. в Україні – Помаранчева революція в Києві на майдані Незалежності та в багатьох інших містах молодій держави.

Сентиментальний туризм – це поїздки з метою відвідування родичів, знайомих, родинних місць. Цей вид туризму особливо актуальний для людей, котрих примусово виселили із обжитих місць, або котрі емігрували з політичних мотивів чи добровільно виїхали за межі країни у пошуках роботи. Туга за батьківщиною спонукає їх подорожувати залишеними, але не забутими землями.

Зауважимо також відсутність у запропонованій в Гаворецькій схемі мотивацій туризму, що пов'язані з потребою спілкування з живою екологічно чистою природою. Адже зростаюча урбанізація і міський, тобто замкнений спосіб життєдіяльності й часопроведення, дає всі підстави виокремити такий вид туризму, як екотуризм. Його в процесі зростання туристичного бізнесу, зокрема малих туристичних господарств, усе частіше називають об'ємнішим терміном – *зелений туризм*.

Екологічному критерію мотивації туризму відповідає *аматорський туризм*, пов'язаний, наприклад, із рибальством, збором ягід, грибів і под.

Екстремальному туризму притаманні жадоба ризику, бажання подорожувати малодослідженими і важкодоступними місцями (джунглі, гори, пустелі та ін.), що може виявитися небезпечним для життя.

З-поміж індивідуальних критеріїв мотивації туризму, в зв'язку з розвитком інформаційних технологій, на наш погляд, доцільно виокремити віртуальний туризм. Адже глобальне поширення системи Інтернет, насиченої різноманітною туристичною інформацією, створює всі умови для зародження цього нового виду туризму.

На практиці територіальної організації та планування туристичної діяльності важливого значення набуває вивчення форм туризму. За висловом Н. Кабушкіна, різниця між видами і формами туризму полягає в тому, що види розрізняють за мотивацією подорожуючих, тобто за внутрішніми ознаками, а форми – за зовнішніми причинами та впливами.

Якщо мотивації подорожей, котрі визначають види туризму, можуть бути фізіологічними, психологічними, культурологічними й іншими, то серед зовнішніх ознак виокремлення форм туризму варто назвати спрямування турпотоків, характер їхньої організації, рівень організованості, вік мандрівників, тривалість подорожі тощо (табл. 9.2).

Основні ознаки виокремлення форм туризму [87]

Основні ознаки	Форми туризму
Походження туристичних потоків	Внутрішній (регіональний) Міжнародний (іноземний)
Характер організації подорожі	Паушальний Самодіяльний Неорганізований
Тривалість подорожі	Короткотривалий Довготривалий
Вік подорожуючих	Дитячий Молодіжний Дорослий
Сезонність туристичних потоків	Літній Зимовий Постійний (цілорічний)
Спосіб фінансування	Соціальний Кредитний
Спосіб розміщення	Готельний Позаготельний

Класифікація туристичної діяльності на види та форми туризму є надзвичайно важливою. Адже, скажімо, виокремлення видів туризму – це не лише теоретичне завдання: кожен його вид практично потребує відповідного інфраструктурного забезпечення, здійснення організаційних заходів, спрямованих на його розвиток, що в кінцевому підсумку пов'язано зі задоволенням потреб на такі послуги. Розв'язання цих проблем сприятиме визначенню місця туризму серед інших галузей національної економіки й об'єктивнішому врахуванню його внеску в створення валового внутрішнього продукту країни, регіону, туристичного центру.

На основі проведеного дослідження нами обґрунтовано наступні моделі організації та розвитку агротуризму (рис. 9.3).

Розвиток агротуризму на базі домашнього або особистого селянського господарства, яке виробляє певний вид сільськогосподарської продукції і залучає туристів до ознайомлення з особливостями ведення господарської діяльності, забезпечує певні терміни проживання туристів та їх харчування (до 10 ліжок-місць).

Туристична діяльність спеціалізованих брендів агротуристичних господарств.

Рис. 9.2. Модель розвитку агротуристичної діяльності

Модель, яка включає сільськогосподарські тематичні парки, центри. Концепція такої моделі – популяризація нових інноваційних технологій у сільському господарстві, альтернативних джерел енергії, ознайомлення з традиційним сільськогосподарським виробництвом, пов'язаними з ним традиційними і нововведеними святами та заходами, надання послуг з дорадництва та гостинності [16].

9.2. Агротуризм – вид підприємницької діяльності на селі: завдання та функції

Поняття аграрного (зеленого) туризму може бути синтезом різних визначень, прийнятих в зарубіжних країнах, де відпочинок в сільській місцевості прийнято називати екотуризмом, агротуризмом, зеленим та сільським туризмом. Варто зазначити, що в рамках агротуризму практикується і пряма виробнича діяльність: відродження і розвиток різних народних і художніх промислів, традиційного ремісничого виробництва, виробництво екологічно чистих продуктів харчування.

Завдання агротуризму – дати імпульс розвитку окремих сільських поселень, підвищенню рівня доходів їхніх жителів, припинення міграційного потоку з сільських поселень в місто шляхом організації нового специфічного сектора місцевої економіки.

Серед понять «сільський туризм», «зелений туризм», «сільський зелений туризм», «агротуризм» та «екотуризм», варто звернути увагу на те, що вони мають багато схожих рис, оскільки характеризують вид відпочинку в сільській місцевості. Сільський зелений туризм є дещо ширшим поняттям, ніж агротуризм, оскільки передбачає не лише проживання з родиною на території сільськогосподарського виробника з метою ведення домашнього господарства, а й відвідування місцевих пам'яток культури та історії, природних багатств. Це спонукає до висновку, що функціонування сільського зеленого туризму пов'язане з використанням власних осель жителів, а агротуризм – із використанням майна фермерів, основна діяльність і зайнятість яких спрямована на сферу сільського господарства [22, 24].

Ми погоджуємося з твердженням деяких науковців, що під сільським зеленим туризмом – вид туризму, що передбачає перебування в оселі сільського господаря, який здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, а також побічну – з використанням майна цього господарства для надання послуг у сфері сільського туризму, а саме: проживання, харчування, ознайомлення з місцевою культурою [27, 54].

Ключовими видовими ознаками в трактуванні сільського зеленого туризму як виду туризму виступають територіальна локалізація місця отримання послуг і їх характер (відпочинок).

Сільські території – це гетерогенні за своєю структурною будовою соціально-просторові утворення, що складаються з населення, поселень, виробничих комплексів, інфраструктури, земель сільськогосподарського та іншого призначення, природного середовища, які виконують виробничо-господарські, природоохоронні, рекреаційно-оздоровчі, соціальні та інші функції з урахуванням ресурсного потенціалу і перебувають під управлінським впливом органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також суб'єктів господарювання різних форм власності.

Як наслідок, і сьогодні в науковій літературі можна зустріти ототожнення сільського зеленого туризму з поняттями «агротуризм» чи «екотуризм». Спробуємо виокремити їх, встановивши характерні риси кожного. Агротуризм є відпочинковим видом туризму, зосередженим на

сільських територіях, який передбачає використання сільського (фермерського) господарства з метою рекреації, освіти чи активного залучення до традиційних 8 форм господарювання. Що ж до сутності поняття «екотуризм», то у працях дослідників знаходимо таке його трактування: вид сільського туризму, що передбачає відвідування туристами сіл, розташованих у межах територій національних природних парків, заповідних зон, тобто таких, що мають природничу, культурологічну, етнографічну цінність.

Отже щодо використання в обігу понять «сільський туризм», «зелений туризм», «сільський зелений туризм», «агротуризм» та «екотуризм», варто звернути увагу на те, що вони мають достатню кількість схожих рис, оскільки характеризують вид відпочинку в сільській місцевості. Водночас існує низка відмінностей, які розмежовують ці дефініції [65].

Таблиця 9.3

Спільні та відмінні характеристики сільського зеленого туризму, агротуризму та екотуризму [35]

Характерні особливості	Сільський зелений туризм	Агротуризм	Екотуризм
Місце дислокації	Сільська територія	Сільська територія	Території природних парків, заповідників, лісових та гірських масивів
	Може бути поєднаним за згодою чи потребою сторін		
Місце отримання послуг	Будинок сільського господаря	Ферма	Будинки лісників, палатки посеред дикої природи
Мета подорожі	Відпочинок від галасу міста, ознайомлення з культурою та місцевими традиціями	Допомога у веденні сільського господарства	Знайомство з живою природою та збереження довкілля

Хочемо звернути увагу на соціальне значення сільського зеленого туризму, його напрями полягають в:

- розвитку селянських господарств, які займаються зеленим туризмом;
- розвитку місцевої інфраструктури;

- сприянні збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування у місцеві бюджети;
- активізації місцевого ринку праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, зменшуючи потребу в міграції за кордон з метою заробітку;
- сприянні охороні природного середовища, ландшафтів, збереженню етнокультурної самобутності українців та розвитку туристичних ресурсів;
- створенні можливості для змістовного відпочинку людей;
- сприянні збагачення культурного рівня мешканців агропростору та підвищення екологічної свідомості.

Хоча сільський зелений туризм ще досі не має законодавчого закріплення, з проте у ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» зазначено, що особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму [181].

Сільський зелений туризм – це непритаманна (специфічна) форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [51].

Діяльність з надання послуг у сфері сільського зеленого туризму не відноситься до підприємницької діяльності за умови, якщо сукупний річний дохід від діяльності у сфері сільського зеленого туризму не перевищує річного розміру прожиткового мінімуму у розрахунку на сільського господаря та на кожного члена родини, які постійно проживають з ним. Розмір прожиткового мінімуму встановлюється законодавством України. У разі перевищення рівня доходів, надання послуг сільського зеленого туризму має здійснюватися на засадах підприємництва. При цьому в якості суб'єкта підприємницької діяльності може бути зареєстрований як сам сільський господар, так і будь-хто із членів його родини, що постійно проживає з ним та не має обмежень у здійсненні зазначеної діяльності.

– У випадку розташування сільської садиби в сільській місцевості, яке відноситься до курортної та/або лікувально-оздоровчої зони, сільські господарі або члени його родини зобов'язані зареєструватися як суб'єкти підприємницької діяльності. Оголошення природних територій курортними і лікувально-оздоровчими зонами здійснюється згідно з чинним законодавством України. При реєстрації вони можуть обрати статус юридичної або фізичної особи підприємця і застосовувати загальну або спрощену форму ведення обліку (застосовуючи 3 групу ФОП).

– Реєстрація сільських господарів або членів їхніх родин як суб'єктів підприємницької діяльності з надання послуг у сфері сільського зеленого туризму не тягне за собою їхній вихід з-під юрисдикції Закону України .

– Діяльність сільських господарів, що надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, не підлягає ліцензуванню.

Суб'єктами що мають право здійснювати діяльність в сфері сільського зеленого туризму представлені на рис. 9.4.

Суб'єкти діяльності в сфері сільського зеленого туризму		
сільські господарі, а також створені ними громадські організації, їхні об'єднання, діяльність яких є необхідною умовою для належного створення пропозиції та надання послуг сільського зеленого туризму	фізичні особи – споживачі послуг сільського зеленого туризму	фізичні та/або юридичні особи, що надають допоміжні послуги (агентські, посередницькі, рекламні, інформаційні тощо) сільським господарям або споживачам послуг сільського зеленого туризму
Суб'єкт оподаткування та умови перебування		
IУ група / дохід не перевищує 25 % від загальної суми доходів господарства	II група ФОП / дохід в розмірі	III група ФОП – спрощена система оподаткування 5% або 10% з 01.08.2023 р. Юридична особа – платник податку на прибуток (загальна система оподаткування)
Коди видів економічної діяльності за КВЕД-2010 [80] (що мають бути відображені в статуті)		
55.20 – Діяльність засобів розмішування на період відпустки та іншого тимчасового проживання		
93.29 – Організування інших видів відпочинку та розваг		

Рис. 9.4. Суб'єкти що мають право здійснювати діяльність в сфері сільського зеленого туризму [134, 171, 179]

Права та обов'язки та функції суб'єктів діяльності у сфері зеленого (агро)туризму представлені у рис. 9.5., та 9.6.

Сільські господарі мають право	
•	самостійно визначати сільського зеленого туризму, встановлювати розпорядок роботи, приймаючи остаточне рішення щодо надання або ненадання послуги, вільно розпоряджатись своїм майном та реалізовувати інші права, встановлені Конституцією та іншими актами чинного законодавства України;
•	вимагати від замовників (споживачів) послуг сільського зеленого туризму документи, що містять інформацію про їхню особу та про місце постійного проживання (реєстрації);
•	вести самостійну діяльність з рекламування особистого селянського (фермерського) господарства та залучення туристів до користування туристичними послугами сільського зеленого туризму, що надаються сільськими господарями;
•	в разі, якщо сукупний річний дохід від діяльності у сфері сільського зеленого туризму не перевищує річного розміру прожиткового мінімуму у розрахунку на сільського господаря та кожного члена родини, які постійно проживають з ним у межах однієї сільської садиби, вести діяльність з надання туристичних послуг в сфері сільського зеленого туризму, які визначені цим Законом, без реєстрації сільського господаря або будь-кого з членів його родини як суб'єктів підприємницької діяльності з надання туристичних послуг;
•	вносити до уповноважених органів місцевої державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, а також інших органів, що здійснюють регулювання в сфері сільського зеленого туризму, пропозиції щодо збереження та збагачення туристичних ресурсів села, території, регіону; розвитку туристичної діяльності в сфері СЗТ, вдосконалення законодавчої та іншої бази в галузі туризму;
•	отримувати від уповноважених органів місцевої державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, а також інших органів, що здійснюють регулювання в сфері сільського зеленого туризму, передбачену законами України допомогу в необхідній професійній підготовці особистого селянського, особистого підсобного або фермерського господарства, а також самих господарів та членів їхніх родини до діяльності в сфері надання туристичних послуг сільського зеленого туризму;
•	з метою захисту своїх законних прав і інтересів у сфері надання послуг сільського зеленого туризму, створювати неприбуткові організації з туристичної діяльності, а також їхнє об'єднання в порядку, визначеному Цивільним кодексом України, Законом України «Про об'єднання громадян», іншими законами України;
•	виступати спонсорами у місцевих програмах, спрямованих на розвиток і збільшення туристичної привабливості місцевих населених пунктів (сіл), програмах збагачення природних ресурсів довкілля, збереження та відновлення об'єктів туристичного показу, програмах розвитку окремих туристичних об'єктів і галузі туризму в цілому;
•	реалізовувати інші права, передбачені Конституцією України і законами України.

Рис. 9.5. Права сільських господарів при веденні агротуризму [176]

9.3. Розвиток агротуризму (сільського та зеленого туризму): від історії до сьогодення

Сільський туризм розпочинає свій шлях ще з далекої античності. У момент свого зародження сільський туризм не був таким, яким ми бачимо його сьогодні. Першими сільськими туристами були мандрівники, стомлені довгою дорогою. Стародавні палігристи відправлялися в далекі країни з метою ознайомлення зі звичаями, побутом і традиціями народів, що їх заселяли. Розповіді мандрівників про інші землі завжди заворожували місцевих жителів. Сільський туризм був особливо популярним в часи Римської імперії, коли серед членів патриціанських родин зародилася мода на поїздки з Риму на відпочинок у сільську місцевість [61].

У Європі як самостійна галузь сільський туризм виник лише в другій половині ХХ століття. Початок розвитку сільського туризму було покладено в 1970-х рр. з метою припинення масової міграції населення з села в місто. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування сільського мешканця у місті обходиться у 20 разів дорожче, ніж створення нормальних умов для роботи і його життя в селі. Водночас у жителів мегаполісів з'явилася потреба в спілкуванні з природою, чистому повітрі, природній тиші. Тому масового поширення сільський туризм отримав, перш за все, в промислово розвинених країнах.

Розвиток сільського туризму характерний і для країн, що активно розвивають міжнародний туризм та викликаний необхідністю диверсифікувати туристичну діяльність шляхом створення нових видів туристичного продукту в умовах втрати популярності традиційних видів відпочинку (відпочинок на морі, екскурсії містами тощо). Сільський туризм стимулювався соціальною диференціацією суспільства і створенням можливостей для відпочинку малозабезпечених громадян і багатодітних сімей, а також безробітних і пенсіонерів. Передумови виникнення та становлення сільського туризму в різних географічних регіонах мають свої особливості. Можна визначити такі основні моделі, за якими можливий розвиток сільського туризму, як: англо-американська, азіатська, західноєвропейська, східноєвропейська модель розвитку сільського туризму. На рис. 9.8 окреслені моделі розвитку зеленого туризму в світі [1].

Основні моделі розвитку сільського туризму			
Англо-американська модель	Азіатська модель	Західно-європейська Модель	Східно-європейська модель
Англо-американська модель виникла в англомовних країнах в післявоєнний період, коли національна економіка перебувала в тяжкому стані та вимагала негайних заходів щодо виходу з кризи. У цей період почалося активне будівництво автодоріг, активізувався сільський туризм. Саме авто туристи стали в англомовних країнах основними споживачами послуг сільського туризму.	Азіатська модель сільського туризму є повною протилежністю англо-американській моделі, може практикуватися тільки в тих країнах, де розвинена висока культура гостинності, туридустрія знаходиться на досить високому рівні. Обов'язковими елементами моделі є національний колорит, наявність великої кількості додаткових послуг.	Західноєвропейська модель виникла в 1970-х рр. у Франції та Італії на фоні кризи сільського господарства пов'язаного зі втратою конкурентоспроможності агропродукції на міжнародному ринку. Сільський туризм став заходом для запобігання деградації та депопуляції аграрного сектору.	Східноєвропейська модель сільського туризму поширена в країнах Східної Європи – Болгарії, Польщі, Чехії, а також в Греції і на Кіпрі. Формування цієї моделі відбувалося в умовах слабо розвинуеного житлово-комунального фонду сільських поселень, тому вимагалось розроблення програм із реконструкції сіл. На відміну від західноєвропейської моделі, ця модель є більш витратною.

Рис. 9.8. Світові моделі розвитку сільського туризму

В розрізі даного питання хочемо звернути увагу на умовно виокремлені три стадії розвитку сільського зеленого туризму в Україні [100, 115].

Перша стадія тривала з кінця XIX ст. до середини XX ст. Її можна назвати стадією формування сільського зеленого туризму. Найчастіше це був звичайний відпочинок городян (переважно багатих) у селах, найчастіше у знайомих селян, що було досить поширеним явищем і в

Західній Україні, але в основному така діяльність не розглядалася як туризм і не була організованою. Відпочинок на кілька літніх місяців був дуже поширений у Галичині.

Другий етап (50-ті роки ХХ ст. – 90-ті роки ХХ ст.) – це становлення приватних форм сільського зеленого туризму. Переважно це було наймання квартир туристами, які приїжджали відпочити на гірські курорти або до Криму, і не знаходили вільних місць на базах відпочинку, отже користувалися послугами приватних господарів. Цей вид діяльності ми не могли би назвати сільським зеленим туризмом, оскільки туристам пропонувалися звичайні квартири або місцевість не була сільською, але частина туристів таки оселялася і в звичайних хатах (агроселях). Вся ця діяльність була напівлегальною і нічим не впорядкованою, водночас прибутки господарів були деколи значними. Також деякою мірою існував відпочинок у селах (найчастіше у знайомих), який нагадував перший етап (часто для дітей).

Третій етап – це становлення правових форм сільського туризму – відбувається з часів отримання Україною незалежності, але найбільше після 2000 р. коли деякі громадські організації (найвідоміша – Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму) починають розвивати і пропагувати цей вид туризму [115].

На даному етапі вирішується питання правового статусу сільського туризму, а також можливості його пільгового оподаткування, поняття сільського туризму почало вживатися в урядових документах і програмах, тобто відбувається становлення цієї діяльності, але все ж не можна назвати цей вид туризму достатньо підтриманим та розвинутим, оскільки насамперед його правове поле є невизначеним. Ця проблема розглянута в інших статтях.

Основною причиною виникнення та розвитку агротуризму є потреба міського середнього класу відпочити наодинці з природою, доторкнутися до життя фермерської родини, скуштувати свіжі овочі, фрукти, м'яси та молочні продукти, а також взяти безпосередню участь у сільськогосподарських роботах. У Західній Європі сільський туризм віддали перевагу курортам близько 40 млн городян. Основні клієнти селян-сім'ї з дітьми. Дітям подобається спілкуватися з домашніми тваринами, збирати овочі, фрукти, ягоди. Італія в Європі займає перше місце в сільському туризмі, її прибуток в середньому становить 287 мільйонів євро на рік. У сучасну епоху процес продуктивності і наукомісткості сільського господарства призводить до зменшення кількості робочих місць, що в селах призводить до безробіття. Сьогодні

ЄС на прикладі Італії бачить у агротуризмі шлях до порятунку сільського господарства країн Західної Європи.

Сьогодні в Україні продовжує формуватись розуміння сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону. Сільський зелений туризм у більшості країн розглядається як невід’ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально- економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й у сфері обслуговування. В разі певного нагромадження відпочиваючих з’являється потреба у задоволенні їх різноманітних запитів, а це, в свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв’язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших. Сільський зелений туризм – це не лише плюси для економіки, це й плюс в охороні довкілля, це й створення нових робочих місць, що стримує еміграцію молоді з села.

Традиція сільського зеленого туризму у Європі почала розвиватися близько півтора століття тому, зупинимось на деяких країнах [95].

Історія розвитку сільського зеленого туризму в Німеччині [118].

Німеччина має давні традиції розвитку сільського туризму, хоча у його теперішній формі цей вид туризму почав активно розвиватися з 60-х років ХХ ст.

Отже можна виділити теж на умовні три етапи розвитку сільського туризму:

З кінця ХІХ століття – до Другої світової війни.

Це був етап початкового розвитку, коли сільський туризм став розвиватися як проведення літніх відпусток жителями міст на селі. Він мав свою особливу назву «Sommerfrische» (у вільному перекладі – «літня свіжість»). Попит на таку діяльність не був дуже високим, але поступово такий відпочинок ставав все більш популярним. Тоді цей вид туризму орієнтувався переважно на сім’ї з дітьми, тобто мав лише одну цільову групу.

Тоді фактично не існувало організацій, які б цілеспрямовано просували розвиток туризму і фермери займалися рекламою і пошуком відпочиваючих самі.

Після Другої Світової війни – до 90-х років.

На цей час припадає найбільший розквіт сільського туризму і велике зростання попиту на нього. Дослідники пояснюють це тим, що після війни відпочинок за кордоном став для німців занадто дорогим і вони звернули увагу на свої власні туристичні ресурси. Найбільшим попитом сільський туризм користувався в 60-ті роки ХХ ст. Було засновано декілька організацій, які почали популяризацію такого відпочинку, а також займалися його рекламою. З'явилися зібрання-каталоги агроосель, що були зручними для потенційних клієнтів.

У той період сільський туризм переважно характеризувався, як форма примітивного дешевого відпочинку. Ця тенденція, однак, поступово змінювалася.

Відтоді сільський туризм у Німеччині почав набувати своїх основних рис – правильну комбінацію туристичного і сільськогосподарського елемента у пропонованих послугах. Раніше цей вид туризму був типово сільськогосподарським, тобто туристам пропонували дуже мало туристичних розваг, крім розгляду і участі в житті самої ферми. Також у цей час з'являється і велика визначена цільова група агротуристів, яку коротко називають «Контакт з природою».

Із зростанням добробуту населення інтерес до сільського туризму почав дещо спадати (більше подорожей в інші країни), і з 70-х років починається деякий спад у галузі.

З початку 90-х років ХХ ст.

Цей етап характеризується збільшенням організаційної активності у галузі, а також появою нових різноманітних форм сільського туризму. У 1991 році з'являється одна з найвідоміших організацій промоції сільського туризму – Асоціація «Відпочинок на фермі», яка розпочала активно займатися рекламою сільського туризму, зокрема у Баварії, її діяльність дала відчутні результати.

Також сільський туризм отримав потужну підтримку держави (розпочата державна програма розвитку маркетингової концепції сільського туризму у співпраці з всіма зацікавленими у цій галузі, почали діяти програми пільгового кредитування для власників агроосель).

Після падіння Берлінського муру Західна Німеччина пережила великий бум агротуризму, оскільки для всіх відпочиваючих зі сходу було цікавим відкрити для себе іншу Німеччину, але через декілька років, природно, ситуація повернулася до попереднього рівня.

В цей період споживачі сільського туризму почали очікувати більше комфорту і вимагати більш професійного продукту, тобто сільський туризм починає варіювати у різноманітних формах – від відпочинку у старих фермерських господарствах, дещо стилізованих під старовину, до проведення відпустки у сучасних, обладнаних всією технікою і приладами нових будинках.

Найбільшою популярністю для відпочинку зараз користуються не кімнати у сільських будинках, а окремі будиночки (бунгало), де гості живуть окремо від господарів. Тому багато фермерів почали будівництво таких будинків, і деякі мають до 20 бунгало для відпочиваючих поряд з своїм великим домом.

З'явилися нові послуги і форми сільського туризму, наприклад, відпочинок для дітей, які приїжджають без батьків, або окремі будиночки і послуги для інвалідів, тобто пропозиція сільського туризму є надзвичайно різноманітною, що також пояснюється конкурентною боротьбою.

Розвиток Інтернету дуже сприяв поширенню і популяризації сільського туризму, зараз мало не половина потенційних туристів у Німеччині отримує інформацію про відпочинок і замовляє місця саме через Інтернет. Існують багато фірм і організацій, що рекламують сільський туризм лише в Інтернеті, тобто не маючи мережі офісів.

Але, не зважаючи на це все, галузь зараз відчуває все ж деяке падіння попиту і застій, що пов'язано із загальною економічною ситуацією в країні. Стати стика кількості відпочиваючих і прибутку наразі майже не змінюється, а в деяких регіонах спадає, хоча для багатьох фермерів, особливо у природних привабливих місцях сільський туризм залишається основним джерелом прибутку.

На сучасному етапі усі національні організації сільського туризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism) або скорочено «EuroGites». Основні цілі цієї організації: сприяння розвитку сільського зеленого туризму та цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму. Особливості організації сільського зеленого туризму різних країн надані в табл. 9.4 [192].

Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах

Країна	Особливість організації сільського зеленого туризму
Італія	агротуристичний бізнес тісно пов'язаний з курортним, міжнародна спеціалізація астрономічний і дегустаційний туризм
Австрія	зайнятість гостей у збірці трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби, активний гірський та екологічний туризм
Фінляндія	будиночки без господарів, розміщені на берегах заповідних озер та річок
Румунія	діє Національна асоціація сільського і культурного туризму, спеціалізація етнографічний та гастрономічний туризм
Угорщина	податкові пільги, міжнародна спеціалізація кінний туризм
Польща	відсутність тісного зв'язку з традиціями країни – тільки ночівля та харчування
Франція	приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, агрокотеджі, замки, рибальські будинки
Іспанія	сільські готелі відкрито на Канарських і Балеарських островах, а також у переобладнаних монастирях та історичних замках
Данія	діє Національна асоціація агротуризму, спеціалізація велосипедний туризм Ісландія категоризація номерів на три категорії, категоризація гостьових будинків (А,В,С,Д,Т,F,G)
Німеччина	більшість туристів приїздить для участі у міжнародних ярмарках та торгових шоу
Великобританія	доступні ціни, спеціальні знижки для дітей, друкуються рекламно-інформаційні каталоги СЗТ

В Україні, базуючись на польському досвіді, також діє система екологічної сертифікації та добровільної категоризації «Зелена садиба», яка розроблена всеукраїнською Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Схема сертифікації побудована на принципах зменшення шкідливого впливу агротуристичного об'єкту на екологію, підтримка народних традицій та ремесел, підтримка місцевої економіки, розвиток екологічно-сприятливих видів розваг і відпочинку

Першим і поки що єдиним спеціальним програмним відомим документом щодо сільського зеленого туризму в Україні є наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Плану заходів Мінагрополітики України щодо розвитку сільського зеленого туризму на період до 2015 року» від 18.01.2013 р. за № 24, яким передбачено виконання ряду заходів:

- організація вивчення туристичного ресурсу регіонів з метою розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку сільського зеленого туризму;

- популяризація через засоби масової інформації та мережу Інтернет;
- участь у розробці та запровадженні спеціальних регіональних програм з підтримки розвитку цього виду туризму;
- підготовка фахівців для роботи у сфері сільського зеленого туризму, участь у проведенні презентації продукту сільського зеленого туризму в регіонах серед населення з метою формування попиту;
- залучення фермерських та особистих селянських господарств до надання послуг у сфері сільського зеленого туризму;
- розробка дорожньої карти щодо функціонування сільського зеленого туризму в Україні та інші [108].

Існують загальні принципи та інструменти підтримки, які використовуються багатьма країнами ЄС для підтримки агротуризму, наведені на рис 9.9.

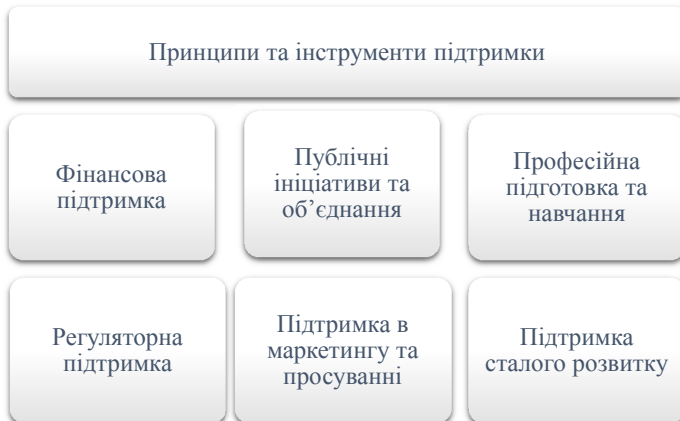

Рис. 9.9. Принципи та інструменти підтримки агротуризму

Хочемо зупинитись більш детально на цих принципах та інструментах підтримки агротуризму, ось деякі з них:

Фінансова підтримка: Багато країн ЄС надають фінансову допомогу агротуристичним підприємствам та фермам через гранти, субсидії, низькоздатні кредити або інші фінансові інструменти. Ці кошти можуть використовуватися для розвитку інфраструктури, реклами, покращення послуг і навчання персоналу.

Регуляторна підтримка: Деякі країни ЄС спрощують регуляторний процес для агротуристичних підприємств, зменшуючи бюрократичні обмеження та створюючи спеціальні норми для агротуризму.

Підтримка в маркетингу та просуванні: Держави можуть надавати допомогу в розробці маркетингових стратегій та просуванні агротуристичних послуг. Це включає створення брендів, рекламу та підтримку онлайн-присутності.

Професійна підготовка та навчання: Деякі країни надають фермерам і персоналу агротуристичних закладів можливість отримати професійну підготовку та навчання, яке допомагає покращити якість обслуговування та управління агротуристичними підприємствами.

Підтримка сталого розвитку: В країнах ЄС акцентується на сталому розвитку агротуризму, включаючи збереження природи, культурну спадщину і традиційних методів господарювання. Держави можуть надавати підтримку для створення екологічно чистих та сталої агротуристичної інфраструктури.

Публічні ініціативи та об'єднання: Деякі країни сприяють об'єднанню агротуристичних підприємств в асоціації або групи для спільного маркетингу, закупівлі обладнання та спільного розвитку інфраструктури.

Ці підходи можуть бути застосовані як окремо, так і в комбінації, залежно від потреб і можливостей кожної країни. Головна мета полягає в тому, щоб сприяти розвитку агротуризму, створюючи сприятливі умови для підприємців та забезпечуючи якісний відпочинок для туристів.

Ці приклади світового досвіду підтримки агротуризму показують різні підходи і програми, які допомагають розвивати цей сектор у світовому туризмі. Агротуризм може бути важливим джерелом доходу для сільських господарств та регіонів і сприяти збереженню традиційних методів господарювання та природних ресурсів.

Слід зазначити, що розвиток агротуризму неможливий без допомоги держави, залучення інвесторів, професійного цільових програм та перейняття досвіду країн ЄС, наведений у табл. 9.5, це доводить.

Світовий досвід ефективних напрямів розвитку сільського туризму

№ з/п	Країна	Напрямок розвитку сільського туризму
1	Німеччина, Італія, Австрія, Польща	пільговий режим оподаткування
2	Франція	фінансова підтримка розвитку сільського туризму приватним сектором та координації його урядом; поділ сільських районів на зони відпочинку та зелені зони, де створюються приморські та винні агросадиби, кінні ферми, рибальські будинки.
3	Італія, Іспанія	спеціалізація агротуризму на гастрономічних та дегустаційних турах; спільний розвиток агротуристичного та курортного бізнесу.
4	Австрія	можливість агротуристів збирати врожай, готувати молокопродукти, випасати сільську худобу.

9.4. Розвитку агротуризму в Італії: від створення до сьогодні

Нам захотілось приділити увагу саме Італії, хоча ми описуємо та згадуємо досвід різних країн в різних розділах. Італія показує гарний приклад державної підтримки агротуризму на базі фермерських господарств, можливо саме це надихне і нас та покаже шлях для вирішення певних питань.

Днем народження агротуризму в Італії вважається 5 грудня 1985 року, коли був прийнятий Федеральний закон про розвиток цього сектору національної економіки. Італійські регіони Апулія, Трентіно-Альто-Адідже, Марке та Калабрія на чолі з Кампанією визнали це нововведення (регіональний закон про розвиток сільського туризму був прийнятий у 1984 році). Спочатку передбачалося, що розміщення туристів – це непрофільна діяльність для фермерів, яка не потребує великих інвестицій і може дещо зміцнити їхнє фінансово-економічне становище. Сільський туризм 30-35- річної давності був не тільки дешевим, але і посправжньому спартанським і не користувався великою популярністю. Періодична потреба призводить до зміни відповідних законів сільського туризму, так як він перетворився в діяльність турбізнесу для багатьох жителів сіл, що включає рекламу, маркетинг, політику цін, кваліфіковані кадри тощо [192].

В Італії сучасний агротуризм – це вже не скромні кімнати з 3-4-місним розміщенням у сільських будинках, а справжні міні-готелі 3-4-зіркового рівня з антикварними меблями, басейнами, тенісними кортами.

Дуже часто під них реконструюють садиби XVII-XVIII ст., або невеликі старі монастирі. Агротуристичні комплекси надають своїм клієнтам можливість займатися різними видами спорту, здійснювати кінні та піші прогулянки, організують екскурсії для огляду місцевих визначних пам'яток і навколишніх місць, де туристи із задоволенням відвідують сільські ярмарки і середньовічні костюмовані свята, важливу роль відіграє кухня. Так, на даний час в Італії розроблено більш 70 винно-гастрономічних маршрутів, що значною мірою пов'язано з агротуризмом. За офіційними статистичними даними, на даний час тут нараховується близько 6 тис. сільських відпочинкових комплексів. Щорічно їх відвідують понад 400 тис. туристів. За минулі 10 років кількість агротуристичних підприємств збільшилась на 40, а кількість їх клієнтів – на 80%.

В Італії агротуризм від самого виникнення розглядався сільським населенням як основна форма підприємницької діяльності, завдяки чому агротуристичний бізнес тісно переплітається із курортним. В результаті пільгового режиму оподаткування для сільського підприємництва в цій країні у 1990-х роках з'явилася розгалужена мережа престижних відпочинкових котеджів і пансіонів не нижче 3-зіркового рівня, які мають усю необхідну інфраструктуру (від джакузі й басейнів до тенісних кортів і кінних манежів).

Але є одна «особливість», в цій країні, а саме: майже половина власників агрокотеджів «не поспішають» виходити з «тіні», тобто проходити державну сертифікацію, одержувати ліцензію, сплачувати податки. Але ціни на послуги відпочинку в сільській місцевості майже вдвічі вищі ніж у Франції та Іспанії, що, між іншим, не впливає на те, що ними користуються щорічно близько 2 млн. осіб (78 % з них – італійці). Щорічний прибуток від сільського туризму тут становить приблизно 350 млн. доларів.

Ситуація почала змінюватися близько 10 років тому, що, цілком ймовірно, було викликано двома основними причинами. По-перше, в усьому світі почав зростати інтерес до екологічного туризму, й агротуризм дуже добре вписався в нову моду. Адже мова йшла не тільки про відпочинок на лоні природи, але і про переваги сільського укладу життя та екологічно чисті продукти харчування. По-друге, як внутрішній італійський ринок, так і ряд важливих Іноземних ринків (насамперед німецький) досягли значного рівня насичення і вимагали нового продукту, що виходить за рамки традиційних видів «пляжного» туризму та екскурсійних турів по найбільших містах країни.

Попит поступово змінює саму концепцію агротуризму, який поступово перетворюється для багатьох сільських жителів не в додатковий, а в основний вид діяльності з усіма необхідними для туристичного бізнесу атрибутами: рекламою, маркетингом, ціновою політикою, кваліфікованими кадрами і т. п. Об'єкти розміщення трансформувалися і почали вимагати значних інвестицій. Сучасний агротуризм в Італії – це вже не скромні кімнати і 3–4-місним розміщенням у сільських будинках, а справжні міні-готелі рівня 3–4-х зірок з антикварними меблями, прекрасно обладнаними санвузлами, басейнами, тенісними кортами. Дуже часто під них реконструюються садиби XVI–XVIII століть або невеликі старі монастирі. Агротуристичні комплекси надають своїм клієнтам можливість займатися різними видами спорту, здійснювати кінні й піші прогулянки, організують екскурсії для огляду місцевих визначних пам'яток і навколишніх місць, де туристи із задоволенням відвідують сільські ярмарки і середньовічні костюмовані свята. І, нарешті, все важливішу роль починає відігравати кухня. Агротуризм надає можливість не тільки смачно й якісно поїсти, але й привезти із собою як сувеніри дорогі й рідкісні вина, особливі продукти: трюфелі, спеціальні сорти сиру і маслинової олії, що не надходять у міські магазини.

Ось деякі приклади світового досвіду підтримки агротуризму:

Італія славиться своєю успішною програмою агротуризму. У країні існує понад 20 000 агротуристичних закладів, і урядові надає підтримку цій галузі через фінансову допомогу, навчальні курси та стандартизацію послуг.

Окремо зупинимось на досвіді Італії, яка славиться своєю різноманітністю і багатством агротуристичних можливостей. Ми вирішили вам представити їх у вигляді табл. 9.6. Це лише кілька прикладів агротуризму в Італії. Кожен регіон країни може мати свої унікальні можливості для агротуристів, і вони надають можливість пізнати різноманітність культури, природи і гастрономії Італії.

Так, на даний час в Італії розроблено понад 70 винно-гастрономічних маршрутів, що значною мірою пов'язані з агротуризмом. Зрозуміло, велика розмаїтість послуг не могла не позначитися і на цінах в агротуризмі, які низькими назвати вже не можна: у середньому пристойна двомісна кімната зі сніданком коштує не менше \$60–80 на день. До них треба додати плату за додаткові послуги: харчування, спортивні площадки, екскурсії, а також оздоровчі й косметичні програми так званих *beauty-farm* – «ферм краси».

Таблиця 9.6

Види агротуризму в Італії

Види агротуризму	Характерні особливості даного виду агротуризму
Агрокультурний туризм (Agritourism):	Цей вид агротуризму включає в себе відпочинок на фермах і сільських маєтках, де ви можете познайомитися з сільським господарством, вирощуванням культур і тваринництвом. Ви можете брати участь у роботі на фермі, вивчати процес виробництва їжі та випробовувати місцеві страви.
Винний агротуризм (Wine Tourism)	Італія славиться своєю виноробною галуззю, і винний агротуризм стає все більш популярним. Ви можете відвідувати виноробні, дегустувати вина, вивчати процес виробництва та насолоджуватися пейзажами виноградників.
Оливковий агротуризм (Olive Tourism)	Італія є однією з найбільших світових виробників оливкової олії. Ви можете відвідати гай, де вирощують оливки, дізнатися про процес виробництва олії та навіть взяти участь у зборі оливок.
Гірський агротуризм (Mountain Agritourism)	В регіонах з гірськими ландшафтами, такими як Альпи і Апенніни, гірський агротуризм надає можливість відвідувати гірські ферми та маєтки, де ви можете насолоджуватися активними видами відпочинку, такими як гірський туризм і лижі.
Еко-агротуризм (Ecotourism)	Італія пропонує можливості для еко-агротуризму в природних резерватах і парках, де ви можете досліджувати дикі території, спостерігати за дикою природою і взяти участь у екологічно збереженому відпочинку.
Сільський туризм (Rural Tourism)	Сільський туризм включає в себе перебування в мальовничих селах та містечках, де ви можете відчути справжню італійську культуру і традиції. Ви можете намагатися себе в сільських ремеслах, відвідувати місцеві ярмарки та фестивалі

За офіційними статистичними даними на даний час в Італії нараховується близько 6 тисяч сільських відпочинкових комплексів, на кожний з яких припадає приблизно 10–12 спальних місць. Щорічно їх відвідують понад 400 тисяч туристів, що зупиняються на досить тривалій термін – у середньому на 6 ночівель.

Варто мати на увазі, що офіційна статистика враховує, цілком ймовірно, далеко не все, тому що агротуризм слабо піддається точному контролю (насамперед ліцензійному і податковому). Агротуристські об'єкти розміщення рідко бронюються через турагентства, а намагаються використовувати прямі контакти з клієнтами через мережу Інтернет, рекламні публікації і виставки й тому залишаються «тіньовим» сегментом туризму. За даними асоціації сільськогосподарських підприємств Confagricoltura, агротуристських підприємств в Італії майже вдвічі більше, ніж стверджує офіційна статистика – близько 10 тис., а їхніми клієнтами є щорічно близько 1,8 млн. чоловік. За минулі 10 років

кількість агротуристських підприємств збільшилася на 40%, а кількість їхніх клієнтів – на 80% (частка іноземців серед них виросла з 10 до 25%). Експерти Confagricoltura оцінюють річний оборот цієї сфери в \$400–500 млн.

В основному агротуризм розвинений у Північній і Центральній Італії, причому безсумнівними лідерами тут є Тоскана і Трентіно – Південний Тироль. Саме в цих двох областях концентрується майже половина агротуристських підприємств усієї країни і саме сюди направляється половина потоку туристів цієї сфери. Тоскана – це земля Флоренції, Пізи, Сієни і безлічі менш відомих, але надзвичайно цікавих середньовічних міст і монастирів, а Трентіно – Південний Тироль – один з найбільших європейських центрів гірського і гірськолижного туризму. Таким чином, успішний розвиток агротуризму став можливим тут, насамперед, на основі вже існуючої добре розвиненої туристської інфраструктури і розрекламованості цих територій. До цих двох факторів додаються краса пейзажів, наявність визначних культурно-історичних і природних пам'яток, гарні вина й якісна місцева кухня, що займають особливе місце в цій «формулі успіху». Слід зазначити також, що основний вид транспорту, використовуваний у цій сфері туристами – це особистий автомобіль (або формула fly and drive), тому далеко не у всіх регіонах агротуризм може розвиватися настільки бурхливо й успішно.

Кількість різних видів агротуристичних маршрутів в Італії може бути дуже великою і різноманітною. Італія має різні регіони, кожен з яких може пропонувати свої унікальні агротуристичні можливості. Наприклад, ви можете знайти агротуристичні маршрути для відвідування виноробних гаїв у Тоскані, оливкових гаїв у Калабрії, сільських маєтків в Апулії, альпійських гірських ферм у Доломітах і багато інших.

Також важливо враховувати, що агротуристичні маршрути можуть включати різні активності, такі як відпочинок на фермі, гастрономічні тури, екологічні маршрути, активний відпочинок та інше. Кожен маршрут може бути унікальним і відповідати інтересам та вимогам туристів.

Італійський досвід показує, що все можливо. з 2020 року набуває популяризації національний конкурс фермерських будинки та olive oil pro. продюсери змагаються, щоб пропонувати туристичний досвід у захоплюючих місцях. олеотуризм створює кращий та інноваційний туризм, де він стає засобом захисту та збереження ландшафтів, одночасно підтримуючи сільську економіку [114].

У 2023 році на 3 національному конкурсі фермерські будинки перемогу здобула компанія яка запропонувала набір із 21 продукту на основі оливкової олії був обраний фіналістом третього видання щорічний конкурс олеотуризму організований Città dell'Olio. Асоціація включає понад 400 муніципалітетів Італії, які вирощують оливки, і спонсорується Міністерством екологічного переходу.

Після прийняття Італійського закону про олеотуризм певна категорія людей переключила свою увагу з туристичних пропозицій гастрономічного чи винного туризму на оливковий. Фіналісти конкурсу демонструють, як розвивався оливковий сектор за останні три роки після прийняття закону.

Олеотуризм в Італії все більше пропагується через сенсорний досвід і відчуття благополуччя, покликані поєднати оливкова олія першого віджиму до місця його виробництва. Для багатьох фіналістів оливковий туризм переплітається з оздоровчим досвідом. Наприклад, Гарібальді цитував досвід Олівума з відзначений нагородами Палаццо ді Варіньяна курорт у самому центрі північного регіону Емілія-Романья [112].

Під час екскурсії для відвідувачів готують вечерю з кількох страв, що дозволяє їм скуштувати різні оливкові олії першого віджиму, які їх господар виробляє до кожної страви.

Туристи мають низку можливостей для купання в лісі та на природі прогулянки оливковими гаями, що дає можливість відчутти себе в тиші, усунути від напруженого темпу повсякденного життя, відновити й відновити сили у власному темпі. Цей досвід дозволяє туристам відкрити для себе більше ландшафтів, де виробляють оливкову олію і які часто нехтують традиційними туристичними маршрутами.

Туристи знайомляться з виробниками, беруть участь у обідах, присвячених оливковій олії, і досліджують музеї оливкової продукції». Переходячи з одного місця в інше в Абрुццо, вони можуть спробувати оливкову олію першого віджиму, вироблену з місцевих сортів, таких як Intosso, і порівняти їх з іншими сортами.

Регіон, Абрुццо, має сім сільських історичних ландшафтів, занесених до національного реєстру, більше, ніж Тоскана. Цими краєвидами можна подорожувати на велосипеді. Поки їдеш, ти занурюєшся в ландшафт, який є частиною нематеріальної спадщини.

Члени журі зазначають, що багато фіналістів дозволяють туристам брати участь olive oil пророботи, як-от участь у зборі врожаю оливок або допомога в операціях подрібнення.

Проте дегустації, дослідження території та знайомство з виробниками та їхньою історією не є єдиними елементами сектору олеотуризму, що розвивається в Італії.

«Дивлячись на весь досвід останнього національного конкурсу, ми бачимо сильний результат зосередитися на сталості», – сказав Гарібальді. «Маленький екстра вірджин olive oil продюсери все частіше беруть участь у конкурсі, що також свідчить про те, як серед них зростає почуття відповідальності за спадщину, охоронцями та послами якої вони є» [112].

«Ще одна нова риса – це цифрові технології. Серед фіналістів – мультимедійний тур, організований відомою тосканською фабрикою з виробництва оливкової олії Frantoio di San Gimignano». Екскурсія збагачена мультисенсорними столами та станціями віртуальної реальності, які надають туристам новий ігровий та захоплюючий підхід до вивчення оливкової олії та її культури».

Дивлячись на досвід Італії та державну підтримку в сфері розвитку агротуризму, розумієш, що все можливе.

Гарібальді сказав, що конкуренція має «картографував і зібрав понад 350 вражень в Італії, надаючи їм видимість і підвищуючи обізнаність як оператора, так і туриста про його веб-сайт».

Вона додала, що малий olive oil проВиробники, які прагнуть створити нові можливості для олеотуризму, повинні зосередитися на трьох основних кроках.

«По-перше, це дослідження, щоб знати ринок і туриста, а також створювати досвід, здатний зацікавити публіку», – сказав Гарібальді.

«По-друге, бути частиною мережі; співпрацюючи з виробниками та асоціаціями в їхніх регіонах, а також з операторами гастрономічної та винної туристичної сфери, щоб розробляти інноваційний досвід і можливості, а також створювати ініціативи спільного маркетингу», – додала вона.

«По-третє, це передати свої особливості та досвід за допомогою захоплюючих наративів, таких як оповідання», – підсумував Гарібальді. «...І відстежувати результати, збираючи дані про своїх відвідувачів. Це вкрай важливо, щоб зрозуміти, що шукають туристи, і задовольнити їхні потреби» [112].

9.5. Досвід агротуризму в світі

Міжнародна (переважно європейська) практика показує, що розвиток зеленого та сільського туризму в формі малого сімейного готельного бізнесу є великою соціально-економічною програмою щодо переведення частини аграрного населення зі сфери виробництва в сферу послуг. Її завдання – дати імпульс розвитку аграрних регіонів і їх населення шляхом організації новогоспечифічного сектора місцевої економіки. Крім економічних, така державна політика переслідує соціальні та соціокультурні цілі: зупинити деградацію сільських районів, відтік населення і зростання негативних соціальних явищ, зберегти і частково відтворити культурну спадщину, національну самобутність. Дані EuroGites – Європейської федерації сільського туризму показують, що середній щорічний темп розвитку сегмента сільського туризму протягом останніх 10-15 років склав 10-15%, що набагато вище, ніж для європейського туризму в цілому (4-5%) [211].

Розглядаючи портрет споживача послуг зеленого та сільського туризму в Європі, експерти EuroGites відзначають наступні характеристики [112]:

- 1) 95% туристів є внутрішніми, 80% з них живуть менш ніж в трьох годинній транспортній доступності;
- 2) середня тривалість перебування становить від 1, 5 днів (місцевий ринок), 3, 6 днів (в межах 4 годинної транспортної доступності), і близько 8 днів (іноземні туристи);
- 3) найпопулярніше проживання з мінімальним набором послуг абовзагалі їх відсутністю;
- 4) більше 80% відвідувачів вважають за краще незалежне проживання;
- 5) менше 20% відвідувачів вважають за краще використовувати традиційний «& B-стиль».

Так, у Франції частка сільського туризму в туристичному потоці досягає 33%, в Великобританії близько 10% підприємців, які ведуть бізнес в сільській місцевості, інтегровані в індустрію сільського туризму і пропонують відповідні послуги, в Німеччині дещо менше – 4% підприємців [99], які обслуговують до 13% внутрішнього туристичного ринку [211]. У Новій Зеландії 11% в'їзного туристичного потоку відвідують ферми або селянські господарства, при цьому іноземні туристи становлять в середньому 53% споживачів послуг сільського туризму. Цікаво відзначити, що якщо іноземні туристи, які відвідують

ферми Нової Зеландії переважно належать до вікової групи 55-64 роки, то у внутрішньому турпотоці переважають туристи віком 25-34 роки [100].

Моделі розвитку сільського та зеленого туризму представлено у табл. 9.7.

Таблиця 9.7

Моделі розвитку зеленого та сільського туризму

Французька модель	1) Різні форми класичного сільського зеленого туризму, змінні в залежності від близькості від моря; 2) значна увага приділяється розвитку гастрономічному та винному туризму; 3) форми розміщення туристів припускають в меншій мірі проживання на фермах, туристи розміщуються в котеджах.
Німецька модель	1) Проживання та харчування в фермерських будинках; 2) сільський зелений туризм переплітається з фермерським та подієвим; 3) припускається праця на землі.
Італійська модель	1) Сільський зелений туризм суміщений з відновленням здоров'я, вивченням гастрономії і продукції місцевого виробництва, спортом; 2) розміщення туристів в апартаментах; 3) поширені палаточні містечка.
Чеська модель	1) Орієнтована на виробничі регіони та регіони, які граничуть з заповідними територіями; 2) являється бюджетним видом відпочинку; 3) розміщення в фермерських будинках з елементами аутентичного сільського життя.
Іспанська модель	1) Поширений відпочинок і в селі, на фермі; Знайомство з веденням господарства, гастрономією, догляд затваринами.
Польська модель	1) Відрізняється чітким розмежуванням «туристичних» господарств: для одних це головний та єдиний бізнес, для інших це додатковий прибуток; 2) засоби розміщення різняться вартістю та якістю, наданих послуг.
Латвійська модель	1) Відпочинок з елементами традицій та звичаїв на фермах.

Успіх сільського туризму, який в числі країн став перетворюватися з допоміжної підгалузі сільського господарства в самостійний і конкурентоспроможний сектор послуг, сприяв його цілеспрямованому розвитку в різних країнах світу. Узагальнюючи, можливо виділити наступні чотири концепції управління розвитком зеленого та сільського туризму (рис. 9.9) [67]

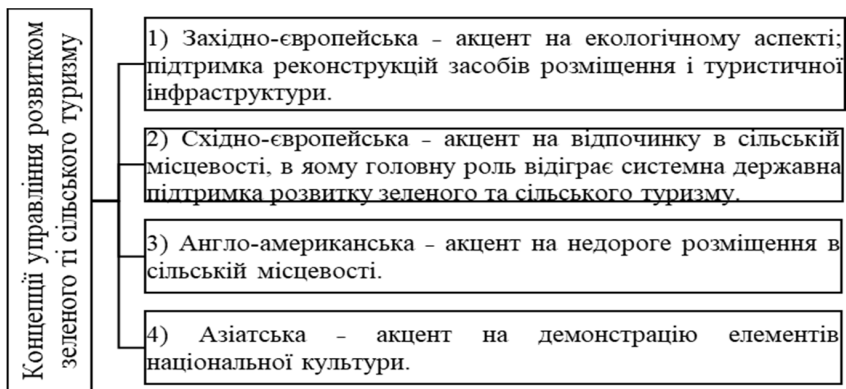

Рис. 9.9. Концепції управління розвитком зеленого та сільського туризму

Зелений та сільський туризм знаходиться на стику трьох сфер діяльності(рис. 9.10).

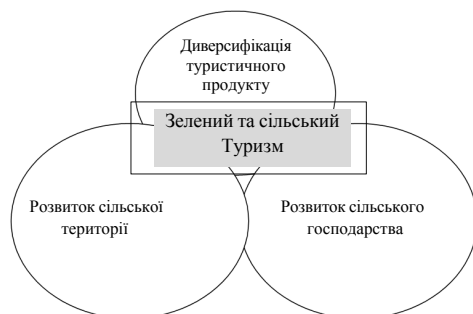

Рис. 9.10. Основні інструменти розвитку агро- (зеленого та сільського) туризму

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду показує високу значимість інтеграції різних видів туризму із сільським та зеленим для успішності розвитку останніх.

9.6. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку підприємництва у сфері агротуризму в Україні

В умовах взаємодії малих сільськогосподарських та агротуристичних підприємств «агротуризм, як кожен складний, господарчий організм, прагне до структурної рівноваги. Це означає, що в ньому не може так бути, що одна складова важлива, а інша – ні. Найкращі показники в агробізнесі будуть тоді, коли ці два суб'єкти розвиваються комплексно, але комплексність зовсім не означає, що цей розвиток проходив рівномірно і в однакових об'ємах» [14].

Хоча, сільській зеленій туризм зумовлює розвиток інфраструктури сільських територій, їх благоустрій, є групи споживачів, які навпаки, свідомо намагаються уникати «цивілізаційних умов», обирають місце відпочинку там, де ще збережено самотність територій і побуту сільського життя. Отже, можливості для розвитку сільського зеленого туризму є у всіх сільських територій, а ефективність цього процесу не завжди залежить від розвитку інфраструктури. Варто окремо вказати на інноваційну складову багатофункціональності сільського зеленого туризму, яка полягає в постійному використанні власниками агроосель специфічних підходів до управління власним бізнесом та наданні послуг відпочивальникам з урахуванням сучасних вимог і стану розвитку економіки. Основна відмінність сільського зеленого туризму від звичайного, полягає в тому, що туристичні послуги надають особи, які мають інший фах (сільськогосподарські робітники, працівники сфери освіти) та надають ці послуги в сільській місцевості [193]. Основна послуга сільського зеленого туризму – це не просто надання туристам тимчасового проживання, а формування комплексного обслуговування відпочивальників – проживання, харчування та дозвілля. Центральною фігурою в організації відпочинку виступає сільська родина, яка проживає в селі, здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, та побічну – з використанням майна цього господарства для надання відповідних послуг у сфері сільського зеленого туризму. Члени сільських родин, готуючись до прийому гостей, поповнюють свої знання з ведення домашнього господарства, санітарії, кулінарії тощо [119]. Це означає фактично трансформацію сільських жителів у більш кваліфіковану робочу силу і зростання якості людського капіталу села.

Наступним питанням співпраці є взаємодопомога в подоланні такого недоліку сільськогосподарської діяльності, як сезонність. В

умовах сезонної праці саме агротуристичні фірми є замовниками і споживачами продукції, яку виробляють фермери. Завдяки агротуристичним підприємствам сільськогосподарські підприємства орієнтуються на вимоги споживачі-туристів, творчо підходять до підприємницької діяльності відповідно до пори року і місцевих умов для забезпечення відпочивальників екологічною продукцією. Теоретичні дослідження, а також господарча практика деяких економічно розвинених країн доводять, що агротуризм позитивно впливає і на соціально-господарський рівень сільськогосподарських підприємств. Участь цих господарств в обслуговуванні туристичного руху є своєрідною рушійною силою в розширенні асортименту продукції рослинництва і тваринництва. Саме завдяки агротуризму фермери мають можливість отримати додатковий прибуток в міжсезонний період.

На карті сільського зеленого туризму в Україні простежується тенденція тяжіння туристичних потоків до зон та маршрутів з найбільш цінними елементами екологічного каркасу України – чистих річок, озер, лісових масивів, а також до архітектурних комплексів малих міст та сіл.

Основними районами сільського зеленого агротуризму в Україні (до початку повномасштабного вторгнення РФ), за декілька останніх років, виділилися такі регіони – лідери щодо розвитку сільського туризму, а саме:

- західний регіон – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;
- південний регіон – Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;
- центральний і північний регіони – Вінницька, Київська, Полтавська Черкаська, Чернігівська області [212].

Розвиток сільського туризму впливає та вирішує наступні завдання:

- на вирішення соціально-економічних проблем села;
- на зменшення рівня безробіття на селі та розширення кола самозайнятості сільського населення, особливо молоді;
- на розширення можливостей реалізації продукції особистого підсобного господарства, причому реалізації її на місці;
- на покращання благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл; стимулює розвиток соціальної інфраструктури;
- на відродження, збереження і розвиток місцевих народних промислів, пам'яток історико-культурної спадщини;

– на підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення.

Основними напрямками, які селянин-фермер може організувати в межах сільського туризму без залучення додаткових ресурсів є:

– активний туризм (збудувати на своїй території спортивний майданчик, підйомник, розробити маршрути для велотуристів, кінні прогулянки);

– екотуризм (відпочинок в екологічно чистій місцевості, вживання чистих продуктів);

– мисливський туризм;

– культурно-етнічний (екскурсії, розповіді про історію краю, національні обряди, побут);

– гастрономічний (залучення до процесу приготування готової продукції) тощо [10].

Основою сільського туризму є власне сам селянин та його побут. Селянин запрошує до своєї оселі: людину з міста подивитись на сільськогосподарське виробництво (як робиться особливий сир, масло, ковбаса тощо, як вирощуються свині, кролі, корови, коні); людину творчої, розумової праці подивитись на майстерність ремісника (як робиться дерев'яний посуд, як плететься ліжник) іноземців подивитись на особливості національних традицій, культури.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами:

Регіони України володіють значним, досі ще малоосвоєним, рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.

Збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави (Буковина, Покуття, Закарпаття, Волинь, Поділля, Слобожанщина тощо) виступає ексклюзивною міжнародно-туристичною конкурентною перевагою, що дозволить нашій країні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму на Європейському континенті.

Розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для відродження традиційного господарського укладу й оздоровлення економіки аграрних районів нашої держави.

Поширення в Україні практики організації агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем регіонів,

зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.

Практика організації для туристів відпочинку на селі сприяє зміні екологічної свідомості сільського населення, тому здатна відігравати важливу роль у збереженні довкілля.

Ця форма масової рекреації, як жодна інша, сприяє вихованню національно-патріотичних почуттів.

Туристсько-рекреаційні фактори є найважливішими для формування туристичних потоків, оскільки саме вони створюють її неповторність і привабливість для туристів. Тому приплив туристів до певного туристичного регіону підвищується за наявності більшої кількості природно-рекреаційних об'єктів. Поганий природно-екологічний стан, слабка реклама та політична нестабільність у регіоні можуть негативно впливати на приїзд туристів, незважаючи на наявність рекреаційних ресурсів. Виходячи з цього, заслуговують на увагу особливості Закарпатської області, які формують передумови для розвитку туристично-рекреаційної галузі. Є цілий перелік чинників, найбільш важливими серед яких слід зазначити наявність різноманітних природних рекреаційних ресурсів, помірні кліматичні умови, відносно чисте навколишнє середовище, багаті історично-культурні ресурси, наявність відповідної інфраструктури, надлишок людських ресурсів.

Проте не кожний регіон в області, село чи будинок однаково придатні для прийому гостей. Вирішуючи можливість започаткування підприємницької діяльності в даній галузі, потрібно усвідомлювати слабкі і сильні сторони вже наявної агротуристичної пропозиції.

Сільське населення здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як: облаштування туристичних маршрутів; облаштування й експлуатація стоянок для туристів; робота гідом чи екскурсоводом; егерська діяльність (полювання, рибальство); прокат туристичного спорядження; послуги приймання туристів; кулінарні послуги; підготовка культурних програм; народні промисли; виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів; реалізація туристам ягід та грибів [99]. Проте не варто робити ставку на дохідність від даної сфери обслуговування як «основну» для приватного підприємця, адже агротуризм часто низькооплачуваний і має чітко виражений сезонний характер. Таким чином, існують проблеми сезонної зайнятості працездатного населення регіону й відсутності мотивації до якісного сервісу через невисокі доходи.

Агротуризм може бути одним із важливих доходів у загальному бюджетному фонді села, за умови посилення ролі держави у процесі відтворення в системі туризму. Спеціально уповноважені органи можуть здійснювати активну політику залучення і привернення уваги потенційних клієнтів, а також, здійснювати на мотивованій основі підтримку приватного турпідприємця на селі (мікrokредитування, сприяння інноваційним нововведенням, раціоналізаторським ідеям, підтримці суспільних ініціатив тощо).

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері але й в сфері обслуговування. Варто відмітити, що у рекреаційній галузі зайнятість має двоякий характер, оскільки багато робочих місць є сезонними або з неповним робочим днем. Оскільки, це явище з точки зору якості робочих місць є негативним, то зайнятість у туристичній галузі характеризується великою кількістю працівників з неповним робочим днем, а тому значні кошти спрямовуються на створення передумов для продовження сезонного періоду та розширення зайнятості до цілорічної. У випадку ж сільського зеленого агротуризму дана проблема не настільки актуальна оскільки сільський господар диверсифікує джерела фінансових надходжень і продовжує жити звичайним сільськогосподарським життям (в даному випадку мова не йде про власників сільських садиб, що мають спеціалізовану орієнтацію на туристів і являються міні-турбазами відпочинку). Якщо розглядати середньостатистичну сільську родину з наявним у неї житловим фондом, яка теоретично може приймати поселенців-туристів, то проблема сезонності в туристично-рекреаційній сфері впливатиме на життя селянина опосередковано а не в прямій залежності, як для спеціалізованих туристичних баз відпочинку.

При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні їх різноманітних запитів, а це, в свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших. Особливо сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму створюються на територіях національних і ландшафтних парків.

Умов розвитку та їх складові компоненти, які тісно по'язані з добробутом регіону, господарства та сім'ї, переплітаються з визначеними параметрами якості надання туристичних послуг:

- комфортність надання послуги – індивідуальний підхід, що сприяє реалізації очікувань конкретних споживачів;
- надійність – послідовність, своєчасність та точність виконання, фінансових, сервісних, технологічних процесів та процедур, пов'язаних з наданням та споживанням послуги;
- безпека – відсутність ризику надання фізичної та моральної шкоди споживачам;
- доступність – можливість надання послуги споживачам в зручний їм час та місті;
- закінченість – комплексність послуги, її завершеність, професіоналізм надання послуг;
- відповідальність – гарантії повного та обов'язкового виконання послуги.

Перелічені умови якості та компоненти розвитку безпосередньо роблять вплив на формування зацікавленості споживачем туристичними послугами, наявними в тому чи іншому регіоні.

Ще однією важливою організаційною відмінністю сільського агротуризму є те, що туристичні послуги надають особи різних професій (сільськогосподарські робітники, працівники сфери побутового обслуговування, вчителі тощо), які постійно проживають у сільській місцевості. Основним суб'єктом туристичної діяльності у забезпеченні відпочинку на селі виступає сільська родина, яка надає туристові житло, забезпечує харчування екологічно чистими продуктами, переважно виробленими у домогосподарстві, допомагає організувати дозвілля, забезпечує безпеку відпочинку тощо. Кожна родина, що працює у сфері сільського туризму є міні-туроператором, оскільки формує власний продукт. Для того, щоб привабити туристів необхідно подбати про змістовне дозвілля відпочиваючих. Господар повинен мати кілька варіантів організації дозвілля відпочиваючих, бути готовим показати своє господарство, розповісти про особливості його ведення, розповісти про своє село, край, його географію, історію, пам'ятки, звичаї тощо, надати необхідний інвентар, виконувати роль провідника й екскурсовода [212].

Розвиток сільського зеленого туризму та його видів спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, сіл в цілому; стимулює розвиток соціальної інфраструктури. На перших порах

приймання і обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць і т.д. [219].

9.7. Законодавче регулювання агротуризму в Україні

На сучасному етапі питання законодавчого забезпечення і нормативно-правової бази розвитку агротуризму не врегульовані, оскільки в законодавчих актах визначають агротуризм переважно як сферу діяльності фізичних осіб (сільські господарі та члени їх родин), які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання) туристів у власному житловому будинку сільського господаря. У законодавстві України аграрний туризм розглядається як одна із послуг, що може надаватися в рамках господарської діяльності особистих селянських господарств [77].

Закон України «Про туризм» від 15.10.1998 р. за № 324/95 є загальним для всіх видів туризму та туристичної діяльності. У ст. 4 закону залежно від категорій туристів, їх цілей, об'єктів відвідування та інших ознак окремо виділяються такі види туризму, як сільський та екологічний (зелений), розвиток якого є пріоритетним напрямом державної політики. За Законом України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. за № 742 – особисте селянське господарство здійснює господарську діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України, інших нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про туризм» виділяє дві категорії осіб, які можуть вести діяльність у сфері туризму, в тому числі сільського або екологічного (зеленого) [179].

Першою категорією є фізичні особи, зареєстровані як підприємці. Вони не здійснюють посередницької діяльності у сфері туристичних та супутніх послуг, тобто продають власні туристичні послуги і належать до категорії «інших суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг». При цьому треба брати до уваги те, що екскурсоводи, гіді, провідники та фахівці з подібних питань повинні одержати у місцевих органів виконавчої влади спеціальний дозвіл на право здійснення туристичного супроводу.

Друга категорія включає фізичних осіб, які не зареєстровані як підприємці та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо. Отже, туристичні послуги у сфері сільського зеленого туризму не обов'язково належать до підприємницької діяльності. Крім того, стаття 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» прямо визначає використання майна садиби, зокрема для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму, як діяльність, що не є підприємницькою. Така діяльність може проводитися без створення юридичної особи в рамках особистого селянського господарства індивідуально або з залученням інших членів родини, які спільно проживають. Ці послуги можуть включати також реалізацію надлишків власної сільськогосподарської продукції, що також не потребує реєстрації як підприємця. Реєстрація власника садиби як підприємця вимагається лише у випадку, якщо він є власником чи орендарем так званого колективного засобу розміщення, тобто надає десять або більше місць для тимчасового проживання (ночівлі). Власники чи орендарі індивідуальних засобів, які надають не більше дев'яти місць для тимчасового розміщення, не реєструються як фізичні особи-підприємці (пункти 6 та 7 Постанови КМУ «Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» від 15.03.2006 р. за № 297).

Великою перешкодою для нормотворчої діяльності стає відсутність термінологічної єдності наукових поглядів у розглядуваній сфері, так як у різноманітних нормативно-правових актах можна зустріти поняття «агротуризм», «екотуризм», «сільський туризм», «зелений туризм», «сільський зелений туризм» тощо. А єдиного чітко встановленого термінологічного визначення «сільський зелений туризм» не дає жоден нормативно-правовий документ. На нашу думку, дана прогалина в законодавстві потребує чіткого нормативного врегулювання з метою ведення належного, якісного агробізнесу в Україні. До прикладу, ГО «Спілкою сільського зеленого туризму України» розроблено проект

Положення Про форму захисту власників садиб сільського зеленого туризму – членів Спілки СЗТ України [89], одним із завдань якого є організувати правову роботу, спрямовану на правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства, інших нормативних актів. Однак, дане Положення не може належним чином використовуватись допоки не буде прийнято основний закон про «Сільський зелений туризм». Тому, надзвичайно важливим залишається формування туристичної політики та системи державного регулювання у сфері сільського зеленого туризму, визначення їх форм, засобів та інструментів. Головним завданням у формуванні цієї політики є координація зусиль уряду, парламенту, міністерств, відомств, інших органів державної влади, а також громадських організацій та підприємницьких структур для більш ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

У зв'язку з процесами глобальної урбанізації агротуризм набуває дедалі більшої популярності серед населення, передусім у сімей з дітьми. На протигагу традиційним формам туризму, відпочинок вихідного дня в аграрному середовищі набуває не лише пізнавальної та виховної, а й освітньої функції. Так споживачі туристичних послуг зможуть на практиці дізнатися про особливості технології виробництва та переробки продуктів харчування, екологічні аспекти діяльності аграрних підприємств. Бізнес-ідеї агротуризму пов'язані із залученням туристів не тільки до пасивного відпочинку на природі, а й до активної діяльності в процесі збору і виробництва продукції сільського, лісового та рибного господарства. Зокрема, актуальними для відпочинку будуть рибництво, обробіток ґрунту, створення об'єктів садово-паркового господарства, збір плодів, ягід, грибів на полях і в природних умовах, годівля та догляд за сільськогосподарськими тваринами, створення еко-поселень [25].

Агротуризм слід трактувати значно ширше, не тільки як діяльність на вилучених із сільськогосподарського обороту землях. Адже агротуристичним продуктом може бути технологічний процес аграрних підприємств, де залучені всі фактори виробництва, процес переробки сільськогосподарської продукції, готова продукція. Аграрний туризм не вимагатиме особливих чи спеціальних заходів щодо підготовки або реорганізації господарств. Проте для його функціонування потрібні значні фінансові й матеріальні ресурси для підготовки приміщень до прийому туристів, адже в сільському зеленому туризмі важливі, передусім, добротність господарств і споруд, чистота, мальовничі краєвиди, чисте повітря. Як особливість згаданого бізнесу слід вказати

залежність зростання обсягів туристичних послуг від механізмів інформаційно-рекламного забезпечення та маркетингу [53].

Туризм є одним з державних пріоритетів розвитку економіки й культури України та створює умови для туристичної діяльності (ст. 6 Закону України «Про туризм») [179]. Тим самим законодавчо визначено зміст діяльності держави щодо регулювання туризму. Туризм охоплює значну кількість людських, природних і фінансових ресурсів, а тому не може залишатися без спеціальних правових, організаційних, економічних важелів впливу, в тому числі й з метою обмеження негативних проявів конкуренції, а також забезпечення основ соціального захисту населення. Саме тому державне регулювання туризму має бути пов'язане, насамперед, з необхідними та достатніми вимогами, що відображають інтереси суспільства в цілому з огляду на сучасні реалії соціально-економічного розвитку.

У Верховній Раді України знаходиться Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» від 04.03.2021 р. за № 5206, він визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в сфері сільського та сільського зеленого туризму. Метою Закону є створення правової бази для становлення й розвитку зазначених видів туризму в Україні як важливої ланки в галузі туризму. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів сільських територій та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням сільського та сільського зеленого туризму на території України, але допоки його не прийняли будемо користатись існуючою нормативно-правовою базою про яку також поговоримо та зазначимо нижче.

Аграрний туризм не вимагатиме особливих чи спеціальних заходів щодо підготовки або реорганізації господарств. Проте для його функціонування потрібні значні фінансові й матеріальні ресурси для підготовки приміщень до прийому туристів, адже в сільському зеленому туризмі важливі, передусім, добротність господарств і споруд, чистота, мальовничі краєвиди, чисте повітря.

Як особливість згаданого бізнесу слід вказати залежність зростання обсягів туристичних послуг від механізмів інформаційно-рекламного забезпечення та маркетингу.

Вибір суб'єктів агротуризму здійснюється за такими критеріальними ознаками, як матеріально-технічне оснащення господарств (їх розбудова та модернізація інфраструктури); конкурентоспроможність кожного господарства на ринку надання

послуг, рівень їх дохідності від діяльності у сфері аграрного туризму; якість надання послуг у цій сфері, рівень удосконалення діяльності.

Основні переваги агротуризму для господарств, що надають послуги в даній сфері: додатковий стабільний дохід протягом року; активізація підприємницької діяльності господарства, залучення додаткових робочих місць та інших ресурсів до туристичного бізнесу; розвиток навиків, набуття нових знань і компетенцій працівників у прийомі й обслуговуванні туристів, проведенні екскурсій, ознайомленні з господарством і окремими бізнес-процесами; використання вільних засобів господарства – закладів громадського харчування, будинків культури, пам'яток історії і культури, рекреаційних зон; популяризація власної продукції, підвищення її якісних показників, розширення кола споживачів та активізація торгівлі; естетичний і культурний розвиток господарюючих суб'єктів; розвиток супутніх напрямів (сонячні ферми, заклади торгівлі, готельно-ресторанний бізнес, культурні та спортивні об'єкти). За оцінками експертів, сім'я фермерів може отримувати постійні 20-30% доходу від сільського туризму до основної діяльності [117]. А налагоджений туристичний маршрут для агроформувань може забезпечувати приріст додаткових грошових потоків.

На даний час залишаються актуальними питання щодо формування агротуристичної інфраструктури як важливої складової системи управління розвитком агротуризму та дієвої форми партнерства всіх учасників ринку туристичних і супутніх послуг. І, основне, в першу чергу, це стосується правових аспектів. Встановлено, що розвиток агротуристичної діяльності в регіонах України гальмується множиною бар'єрів, ключовими з яких є інституційні, що пов'язані з недосконалою законодавчою та нормативно-правовою базою, відсутністю Закону України «Про сільський зелений туризм», Концепції створення екотуристичних кластерів в Україні, стратегічних документів функціонування об'єктів регіональної агротуристичної інфраструктури. Узагальнення діючих законодавчих і нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у туристичній сфері в Україні, показало, що більшість документів не кореспондують один з одним, відсутня їх відповідність сучасним умовам господарювання. У зв'язку з цим виникає необхідність упорядкування та удосконалення нормативно-правового забезпечення формування й розвитку агротуристичної діяльності.

Вивчаючи сутність регулювання сферою туризму на макрорівні, варто відмітити, що, з одного боку, наявність потужного туристично-рекреаційного потенціалу є важливою, але не достатньою умовою для

перетворення туризму на процвітаючу галузь економіки. З іншого боку, при всьому різноманітті фірм, підприємств, установ, організацій, що діють у туризмі, у даному секторі економіки існують певні обмеження, далі яких процес децентралізації та деконцентрації не відбувається. Тому будь-які потенційні можливості розвитку туризму будуть реалізовані повною мірою тільки у результаті сполучення ринкових механізмів господарювання з його державним регулюванням у вигляді необхідних юридичних, політичних, економічних, соціальних та інших гарантій. Тільки у цьому випадку можна забезпечити сталий розвиток індустрії туризму, не наносючи шкоди природним і культурним цінностям, які виступають об'єктами туристичних атракцій. У зв'язку з цим переважна більшість держав створюють у структурі власних урядів спеціалізований національний орган з координації роботи усіх підприємств туризму [58].

Доцільність державного регулювання туристичною галуззю обумовлена численними причинами, які разом із функціями держави наведені у табл. 9.8.

Таблиця 9.8

Доцільність державного регулювання у сфері туризму [58]

Причини доцільності державного регулювання	Функції держави
Комплексний характер сфери туризму	Розробка нормативно-правової бази у сфері туризму
	Розробка програм розвитку туризму
	Виділення бюджетних коштів на розвиток туризму
	Залучення інвестицій у сферу туризму
	Застосування пільг в оподаткуванні
	Розвиток периферійних районів
Захист інтересів споживачів туристичних послуг	Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів
	Безпека надання туристичних послуг
	Фінансові гарантії відповідальності туристичних фірм
	Страхування туристів
	Інформування про виникнення форс-мажорних обставин
	Забезпечення особистої безпеки туристів та їх майна
Захист навколишнього середовища	Надання необхідної медичної, правової та інших видів допомоги при настанні надзвичайних пригод
	Захист інтересів туристів за межами своєї держави
	Встановлення гранично припустимих норм навантаження на туристичні ресурси
	Забезпечення оптимального рівня пропускної спроможності туристичної
	Дестинації
Створення і ведення реєстру туристичних ресурсів	
Уведення санкцій за порушення законодавства з питань охорони	
природи, культурно-історичних і архітектурних визначних пам'яток	

Причини доцільності державного регулювання	Функції держави
	Рациональне планування забудови територій
Визначення порядку перетинання державного кордону	Спрощення процедури оформлення закордонних паспортів
	Спрощення правил видачі віз
	Уведення безвізового перетинання кордону з деякими країнами
	Спрощення митного і валютного контролю
Рекламно-інформаційне забезпечення туризму	Збір та обробка статистичних даних про розвиток туризму
	Випуск та розповсюдження рекламно-інформаційних матеріалів про розвиток сфери туризму
	Проведення наукових досліджень в туристичній галузі
	Допомога в організації проведення міжнародних туристичних виставок у власній країні
	Організація участі країни в міжнародних туристичних виставках, проведених іншими державами
	Сприяння просуванню національного туристичного продукту країни на світовому туристичному ринку
	Розв'язання проблем подолання сезонності шляхом популяризації окремих видів туризму, які не залежать від пори року
Міжнародне співробітництво держави у сфері туризму	Сприяння поширенню і зміцненню міжнародного співробітництва у сфері туризму
	Ухвалення міжнародних договорів у сфері туризму
	Участь країни в діяльності міжнародних туристичних організацій
	Відкриття мережі туристичних представництв країни за кордоном
	Сприяння підвищенню престижу країни серед міжнародної туристичної громадськості

** Узагальнено за інформацією офіційних сайтів центральних органів виконавчої влади у сфері туризму різних країн світу, відомості про які представлені у Додатку А [209]*

Таким чином, регулювання сфери туризму на макрорівні є процесом, необхідним для успішного розвитку туристичної діяльності в будь-якій країні світу.

Розвиток туризму дозволяє багатьом країнам світу отримувати значні кошти у державний бюджет, підвищувати доходи суміжних галузей економіки завдяки мультиплікативному ефекту, поліпшувати загальний стан інфраструктури туристичних дестинацій. Всебічний вплив туризму на економіку регулюється у більшості країн спеціально визначеним центральним органом виконавчої влади у сфері туризму. Однак, ступінь державного управління туристичною галуззю неоднорідний по країнах світу і має залежність від загального стану їх економічного розвитку. Ця обставина спричинила виникнення декількох основних моделей державного регулювання туризмом, на підставі дослідження яких можна простежити певні закономірності організації туристичного бізнесу в різних країнах [55].

Для впровадження державної політики розвитку сільського туризму необхідні певні механізми, що потребують теоретичних засад їх побудови, а також кількості цих механізмів, оскільки вони охоплюють різноманітні напрями впливу держави на діяльність суб'єктів сільського туризму. Політика держави відіграє надзвичайно важливу роль у кожній господарській діяльності її розвитку та подальшого існування. Зокрема у туристичній діяльності її місце особливо важливе, оскільки основною метою державної політики є покращення життя і відпочинку як сільського, так і міського населення. Формування політики «агротуризму» або «зеленого туризму» повино здійснюватись державними органами центральних і регіональних рівнів, органами місцевого самоврядування, громадськими і професійними організаціями та підприємницькими структурами.

Алгоритм реалізації туристичної політики держави включає: складання цільових програм щодо розвитку туризму на державному та регіональному рівнях; розроблення певних заходів, необхідних для досягнення поставленої мети; державне регулювання розвитку туристичної галузі тощо.

Державне регулювання сфери аграрного туризму реалізується шляхом економічного, правового та адміністративного впливу через законодавчі та нормативні акти; державні та міждержавні стандарти; ліцензування окремих видів діяльності; державні норми та нормативи, орієнтовані на світовий ринок; державні програми та плани; фінансово-податкове, грошово-кредитне, тарифне регулювання; інвестиційну, антимонопольну, соціальну, екологічну політику. Саме ж поняття державного регулювання однозначно в законодавстві та науковій літературі не визначено, тому більшість авторів розкривають його сутність у конкретній галузі, переважно це стосується економіки.

Державне регулювання у сфері туризму – це цілеспрямований вплив з боку держави та її органів, яким державою делеговані відповідні повноваження щодо формування і підтримки туристсько-рекреаційного середовища, регулювання обсягів і напрямів туристичних потоків, створення туристичної інфраструктури, охорони рекреаційних ресурсів і заповідних територій, організації відпочинку та вільного часу населення країни, підготовки кадрів для рекреаційно-туристичних комплексів. Тобто, це складний процес, що включає в себе процедуру розробки державної політики регулювання розвитку сільського туризму, обґрунтування її мети, основних завдань, напрямків, вибору інструментів і методів її здійснення.

Отже, систему органів державної влади України, що здійснюють регулювання туризму, становить насамперед діяльність органів державної влади загальної компетенції відповідно до визначених Конституцією України повноважень з цих питань та спеціальної компетенції (ст. 7 Закону України «Про туризм») (рис. 9.11).

Органи державної влади, що здійснюють регулювання у сфері туризму	
Загальної компетенції	Спеціальної компетенції
<p>Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади.</p> <p>Президент України – глава держави, гарант Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.</p> <p>Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади.</p> <p>Судові та правоохоронні органи (Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції, прокуратура, органи внутрішніх справ та інші правоохоронні органи).</p> <p>Місцеві державні адміністрації (виконавча влада в областях і районах, містах Києві та Севастополі), органи місцевого самоврядування (право територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України), інші органи в межах їх компетенції</p>	<p>Міністерство економіки України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Міністерство економіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує також формування та реалізує державну політику у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів).</p> <p>Державне агентство розвитку туризму України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України.</p> <p>Структурні підрозділи з питань туризму в складі обласних, Київської та міських державних адміністрацій</p>

Рис. 9.11. Система органів державної влади, що здійснюють регулювання у сфері туризму

Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом в Україні. Її діяльність спрямована на прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів у туристичній та суміжних сферах, визначених Конституцією України (ст. 85 і 92).

Відповідно до законодавства України регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади в галузі туризму, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

Одним з найважливіших державних регуляторів є правове регулювання розвитку туризму.

Правові методи – це сукупність способів дії суб'єкта управління за допомогою правових норм, правових відносин і правових актів [3]. Вони

розробляються і впроваджуються центральними та місцевими органами влади та передбачають загальну організацію і правову регламентацію туристичної діяльності, створення сприятливого нормативно-правового поля для всіх суб'єктів туристичного господарювання шляхом:

Залежно від застосування засобів впливу на суб'єкти туристичного господарювання розрізняють правові та адміністративні методи системи регулювання сільського зеленого туризму, котрі зображені на рис. 9.12. [22, 59].

Державне регулювання туристичної сфери в Україні			
Механізм регулювання на всіх рівнях управління			
правовий	економічний	адміністративний	Організаційний
Методи державного регулювання туристичної сфери України			
Правові: ✓ Нормативні акти загальної дії. ✓ Спеціальні нормативні акти. ✓ Внутрішні нормативні акти.	Економічні: ✓ Забезпечення умов кредитування, субсидування суб'єктів туризму, що створені в напрямку пропозиції соціальних туристичних послуг. ✓ Пільгове оподаткування суб'єктів туризму, які здійснюють значний внесок в розвиток внутрішнього і в'їзного туризму. ✓ Фінансування наукових досліджень щодо розробки технологій ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни.	Адміністративні: ✓ Стратегічне планування та прогнозування. ✓ Кадрове забезпечення. ✓ Наукові дослідження ✓ Гарантії щодо захисту та безпеки туристів. ✓ Контроль за якістю послуг. ✓ Охорона туристичних ресурсів.	Організаційні: ✓ розмежування повноважень центрального та місцевих органів виконавчої влади у сфері туризму; ✓ створення структурних підрозділів з питань туризму і курортів на всіх рівнях управління та координаційних консультативно-дорадчих органів; ✓ удосконалення взаємовідносин органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарчої діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг; ✓ створення туристсько-інформаційних центрів; удосконалення системи підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язки з розвитку туризму.

Рис. 9.12. Система державного регулювання туристичної сфери України

Види законодавчого регулювання				
Закони України	Укази президента України	Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України	Накази Міністерства культури та туризму України	Державні національні стандарти

Рис. 9.13. Основні законодавчі акти що регулюють сферу туризму України

- удосконалення існуючої нормативно-правової бази;
- законодавчого забезпечення захисту і безпеки туристів;
- розробки та вдосконалення правил в'їзду, виїзду і перебування туристів на території України;
- розвитку методології ліцензування, стандартизації туристичної діяльності та об'єктів туристичної індустрії, сертифікації туристичного продукту, страхування туристичних послуг;
- узгодження нормативно-правової бази туризму з міжнародним законодавством.

Правова база в сфері туристичної діяльності ґрунтується в першу чергу на відповідних положеннях Конституції України. Серед них слід виокремити ті, які досить тісно пов'язані зі сферою сільського зеленого туризму. Практика застосування правових методів регулювання даного виду діяльності в Україні свідчить про великий обсяг нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію окремих аспектів функціонування цієї сфери, проте комплексного Закону так і не було прийнято, хоча з 2021 року зареєстрований у ВРУ не має.

Отже, хоча сільський зелений туризм ще досі не має законодавчого закріплення, проте у ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» зазначено, що особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму [181]. Зібрані та систематизовані законодавчі акти, що регулюють діяльність сільського зеленого та агрутуризму наведені в табл. 9.9

**Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність
агро-(сільського зеленого) туризму**

№ п/п	Нормативно-правові акти
	<i>Загальні:</i>
1	Конституція України [82]
2	Господарський кодекс України [52]
3	Цивільний кодекс України [209]
	Спеціальні: Закони України, що мають широкий предмет регулювання та охоплюють як туристичні, так і інші суспільні відносини
4	Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 за № 324 із внесеними змінами від 18.11.2003 за № 1282-IV [179]
5	Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 за № 742-IV. В редакції від 15.08.2020, підстава – 819-IX [171]
6	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 за № 1264-XII В редакції від 08.10.2023, підстава – 2614-IX.
7	Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» від 23.10.2003 за № 4299.
8	Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні» від 21.02.2007 за № 136/2007.
9	Указ Президента України «Про основні засади розвитку соціальної сфери села» від 20.12.2000 за № 1356.
10	Указ Президента України «Про основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 року» від 10.08.1999 за № 973.
11	Указ Президента України «Про Міністерство культури і туризму України» від 20.04.2005 за № 680.
12	Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну програму розвитку туризму на 2002-2010 роки» від 29.04.2002 за № 583. В редакції від 25.05.2006, підстава – 754-2006-п
13	Постанова Кабінету Міністрів «Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» від 15.03.2006 за № 297. В редакції від 22.06.2023, підстава – 614-2023-п
14	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007 за № 1158. В редакції від 20.12.2013, підстава – 875-2013-п
15	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму» від 27.06.2003 за № 390. В редакції від 16.05.2007, підстава – 738-2007-п
16	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо державної підтримки розвитку сільського туризму на 2006-2010 роки» від 03.07.2006 за № 373-р.
17	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про план заходів з підготовки та проведення у 2008 році Року туризму і курортів в Україні» від 17.10.2007 за № 884-р.
18	Житловий Кодекс України від 21.04.2022 за № 2215-XI.

№ п/п	Нормативно-правові акти
19	<i>Відомчі нормативні акти, які врегульовують питання санітарної, екологічної та пожежної безпеки.</i>
20	<i>Внутрішні нормативні акти, до яких належать статут та положення осередку зеленого туризму обласної чи всеукраїнської спілки.</i>
<i>Державні національні стандарти:</i>	
21	ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги»
22	ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів»
23	ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення»

Необхідно відзначити, що для більш ефективної реалізації програми заходів щодо розвитку туризму необхідно забезпечити правову підтримку сільського зеленого туризму в Україні. Нормативно-правова база регулювання розвитку такого виду діяльності є досить широкою і тому, що всі нормативні акти щодо діяльності в даній сфері можна умовно поділити на наступні категорії: нормативні акти загальної дії, спеціальні нормативні акти та внутрішні нормативні акти.

Першочерговим завданням усіх рівнів влади, якщо виходити із логічної і науково обґрунтованої позиції стосовно розвитку регіону, являється стимулювання і ефективне використання наявних рекреаційних ресурсів області, підвищення рівня міжгалузевого співробітництва, забезпечення прозорості, конкурентності та інноваційності процесу ринкових відносин у туристично-рекреаційній галузі, визначення перспектив її подальшого розвитку. Відповідно, поставлені завдання повинні давати можливість реалізації комплексу заходів, які сприятимуть розв'язанню наявних соціально-економічних проблем, активізації підприємницької діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності, поліпшенню їхнього фінансового становища, збільшенню обсягів конкурентоспроможних туристично-оздоровчих послуг, здатних задовольнити потреби населення країни та іноземних громадян.

Також хочемо звернути увагу, що для міжнародного туризму існують інформаційні пошукові системи, такі як ITravel, Spyglass, Tourindex, Toursoft, що дають можливість споживачу оцінити наявні можливі туристичні послуги, які надаються туристичними агентствами, то в сільському туризмі на локальному рівні, такі інформаційні системи донедавна були відсутні. Звісно існує інформація про наявні туристично-рекреаційні, природні, культурні ресурси, проте не задіяна постійно поновлювана систематизована інформаційна бази про малих підприємців

в селах, що готові надавати послуги пов'язані із сільським туризмом (тобто надавати житло, можливі екскурсійні послуги їди і т.д.).

Однією з основних причин недостатньої ефективності державного впливу на туристичну галузь є неповнота правового регулювання та відсутність послідовної державної політики щодо розвитку пріоритетних напрямів у сфері туризму і не лише шляхом їх декларування у законодавчих актах, але й дотримання та втілення у життя проголошених пріоритетів як гарантій забезпечення реалізації людиною права на свободу пересування та інших конституційних прав і свобод людини та громадянина під час здійснення туристичних подорожей.

Процеси покращання такого управлінського механізму в сфері туризму, на наш погляд, повинні здійснюватись з урахуванням таких чинників:

- рівня розвитку ринкових відносин;
- запровадження механізму саморегуляції підприємницької діяльності у сфері туризму;
- недосконалості туристичного законодавства та механізму його реалізації;
- відсутності координації діяльності законодавчої та виконавчої влади з питань туризму тощо.

Водночас принципово важливою проблемою сучасного управління туристичною галуззю є відсутність чіткого механізму та системності. Існують різні думки з цього приводу, обумовлені передусім різними точками зору про розмежування управлінських функцій держави та чинників ринкової саморегуляції.

Необхідність існування єдиного державного органу регулювання туристичної галузі на рівні центрального органу виконавчої влади дискутується протягом останніх десяти років, а також підтверджується зарубіжним досвідом функціонування управлінської системи у галузі. Зокрема, у Франції, що посідає одне з провідних місць у Європі за обсягом наданих туристичних послуг; Єгипті, де туризм є одним із найголовніших секторів економіки, та Туреччині створено міністерства з туризму. Аналогічні установи діють в Італії, Австрії, Бельгії, Німеччині, Португалії, Мексиці. Водночас у більшості країн світу функції державного органу по туризму (організаційного керівництва) здійснюють об'єднання суб'єктів туристичного господарювання (Угорщина, Велика Британія, країни Балтії) та своєрідні національні туристичні організації комерційного спрямування (Греція, Словаччина, Таджикистан).

9.8. Агротуристичний продукт: облік та оподаткування

Облік сільських садиб, які надають послуги в сфері сільського зеленого туризму, здійснюють сільські, селищні ради за місцем розташування сільської садиби в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади з питань статистики. У випадку припинення сільським господарем надання послуг у сфері сільського зеленого туризму, сільська, селищна рада вилучає його сільську садибу з обліку сільських садиб, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму.

Застосування податкових та інших фіскальних інструментів державного регулювання обґрунтовано вважається основною формою прямого економічного впливу на функціонування туристичного сектору економіки. Оскільки у вітчизняній фаховій літературі досі не сформоване загальновизнане трактування поняття фіскального, та зокрема, податкового регулювання туристичного бізнесу, наведемо власне тлумачення, що має задати дискурс нашим розвідкам із означеної проблеми. При цьому спираймося на перелік пріоритетних напрямів державної політики в галузі туризму, викладений у статті 6 Закону України «Про туризм», де до таких напрямів віднесено «забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць» [179]. Відповідно до цього, ми вважаємо фіскальним регулюванням туристичної діяльності здійснювану за допомогою фіскальних інструментів систему заходів держави, центральних та місцевих органів влади, яка сприяє збільшенню доходів громад туристичних регіонів, зростанню інвестиційних потоків та створенню робочих місць у туристичній сфері.

Розмір, структура та динаміка податкових надходжень, які генеруються учасниками туристичної діяльності, зумовлюють ефективність туристичної політики країни, щонайменше у двох аспектах. З одного боку обсяг коштів, акумульованих до бюджетів різних рівнів, віддзеркалює відносну значущість туристичного бізнесу, характеризує стан політико-правового середовища та якість секторального регулювання. З іншого погляду, податкова система, у частині, що стосується туристичної сфери, суттєво впливає на успішність господарювання на туристичному ринку і, одночасно, дозволяє отримувати від суб'єктів туристичної діяльності систематизовані дані для аналізу наслідків попередніх заходів регулювання. Спираючись на

це, ми вважаємо вкрай важливим дослідити кількісні та якісні параметри податкових надходжень від усіх груп учасників туристичної діяльності.

У табл. 9.10 наведемо склад податкових платежів, які сплачують суб'єкти туристичної діяльності та туристи. На наш погляд, для об'єктивної оцінки ефективності податкового регулювання, першочергове значення має визначення кінцевих платників кожного з податків.

Таблиця 9.10

Система податкових платежів, які справляються з учасників туристичної діяльності на підставі Податкового кодексу України [134]

Кінцеві платники (п) та податкові агенти (а)		Загальна система оподаткування								Єдиний податок
		Податок на прибуток підприємств	Податок на доходи фізичних осіб	Податок на додану вартість	Візьковий збір	Акцизний податок	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Туристичний збір	Земельний податок	
Суб'єкти туристичної діяльності	Туроператори та турагенти	п	а	а	а		п			П
	Колективні засоби розміщування	п	а	а	а	а	п	а	п	П
	Підприємства ресторанного господарства		а	а	а	а	п		п	П
	Пасажирський транспорт		а	а	а	п	п		п	П
	Інші підприємства туристичної інфраструктури		а	а	а	а	п		п	П
	Фізичні особи, що надають послуги туристам		п				п	а	п	
Споживачі туристичних послуг				п		п		п		

Тому у табл. 9.10, для суб'єктів туристичної діяльності, вказана їх податкова роль – реальних платників або податкових агентів, які мають перераховувати до бюджету окремі податки.

Відповідно до ПКУ ці функції нерідко ототожнюються – наприклад, юридичні особи віднесені до складу платників податку на додану вартість, акцизного податку, податку на доходи фізичних осіб. З метою позбавитись такого протиріччя у п. 18.2. ст. 18. ПКУ, навіть, вказано, що «податкові агенти прирівнюються до платників податку і мають права та виконують обов'язки, встановлені ... для платників податків» [134]. Ми, тим не менш, будемо чітко розрізняти вказані податкові повноваження.

Важливою особливістю вітчизняної податкової системи є можливість, за певних обставин, обрати спеціальний режим оподаткування. Завдяки цьому значна кількість підприємств туристичної індустрії, зокрема, майже усі турагенти та фахівці туристичного супроводу, більшість туроператорів, невеликі за обсягами діяльності засоби розміщення та заклади ресторанного господарства обрали спрощену систему оподаткування, що передбачає сплату єдиного податку. Відповідно до п. 297.1. ст. 297. ПКУ, платники єдиного податку звільнюються від сплати податків на прибуток підприємств, на доходи фізичних осіб (у частині доходів, отриманих фізичною особою-підприємцем), на додану вартість та на майно (у частині земельного податку) [134].

У табл. 9.11. наведемо класифікацію туристичних податків, запропоновану Всесвітньою туристичною організацією.

Таблиця 9.11

Типологія туристичних податків Всесвітньої туристичної організації

Сфера застосування	Тип податку, збору або платіжу	Платники
повітряний транспорт	податок на авіаційне паливо	суб'єкти туристичного бізнесу (СТБ)
	збір з авіапасажирів	Туристи
	збір з авіаквитків	Туристи
	збір за обслуговування пасажирів	Туристи
	збір за охорону та безпеку	Туристи
	збір за шум літаків (використання аеропорту у неробочий час)	Туристи
	платіж за приземлення літаку (аеронавігаційне обслуговування, посадку-зліт повітряних суден)	СТБ
	платіж за паркування літака	СТБ
прикордонний контроль	платіж за використання терміналу аеропорту	СТБ
	податок на виїзд (міжнародні подорожі)	туристи
готелі та інші засоби розміщення	візовий збір (збір за надання дозволу на подорожування)	туристи
	платіж за переміщення пасажирів	туристи
	податок з ліжка (податок з ліжка за ночівлю)	туристи
	податок із зайнятої кімнати	туристи
	готельний податок	туристи
	податок на розміщення (проживання)	туристи
	податок на додану вартість (на товари та послуги)	туристи
	податок з продаж	туристи
	податок з оптових продаж	туристи
	податок з обігу бізнесу	СТБ
	податок з доходів підприємств	СТБ
	податок на заробітну плату	СТБ
земельний податок (податки на нерухомість)	СТБ	
митні збори	СТБ	

Сфера застосування	Тип податку, збору або платіжу	Платники
підприємства ресторанного господарства	податок на додану вартість (на товари та послуги)	туристи
	податок з оптових продаж	туристи
	податок (акцизний податок) на алкоголь та табак	СТБ
	податок для вирівнювання винного акцизу	СТБ
	митні збори	СТБ
азартні ігри	податок на організацію азартних ігор	СТБ
	податок на букмекерську діяльність	СТБ
охорона навколишнього середовища	збір на управління охороною навколишнього середовища	туристи
	еко-туристичний податок	СТБ
	податок на викиди вуглецю	СТБ
автомобільний транспорт	податок на оренду автомобілів	туристи
	податок (акцизний податок) на паливо	СТБ
	збір за проїзд	Туристи
	додатковий збір за вдале розташування (розміщення паркінгу готелю)	Туристи
	збір за паркування поблизу аеропорту	Туристи
відвідування туристичних пам'яток	податок на відвідування туристичних пам'яток	Туристи
	податок з продаж	туристи
	податок на додану вартість (на товари та послуги)	туристи
туроператорський та турагентський бізнес	податок на додану вартість (на товари та послуги)	СТБ

Як вже зазначалось, разом з податковим регулюванням туристичного сектору, в нашій країні діє система інших фіскальних регуляторів, джерелом яких є нормативно-правові акти, відмінні від Податкового кодексу України.

Розглянемо у табл. 9.12. систему таких фіскальних платежів, що стосуються учасників туристичної діяльності.

Варто зазначити, що не всі наведені у таблиці фіскальні платежі потрапляють до бюджету. Так, портові збори та платежі за аеронавігаційне та аеропортове обслуговування, з формальної точки зору, становлять оплату послуг із використання портової або аеропортової інфраструктури та устаткування, забезпечення належного прикордонного та митного контролю, підтримання необхідних умов морської, річкової та повітряної навігації та інших послуг. Відповідно, її отримують підприємства (переважно державної форми власності), що надають такі послуги

Таблиця 9.12

Система фіскальних платежів, які справляються з учасників туристичної діяльності на підставі нормативно-правових актів, відмінних від ПКУ

Фіскальні платежі		Кінцеві платники (п) та податкові агенти (а)					
		Туроператори та турагенти	Колективні засоби розміщування	Підприємства ресторанного господарства	Пасажирський транспорт	Інші підприємства туристичної інфраструктури	Фізичні особи, що надають послуги туристам
Платежі за аеронавігаційне та аеропортове	Плата за послуги з аеронавігаційно-го обслуговування повітряних суден у повітряному просторі України				п		
	Збір за посадку-зліт повітряних суден				п		
	Збір за обслуговування пасажирів ваеровокзалі				а		П
	Збір за забезпечення авіаційної безпеки				а		П
	Збір за наднормативну стоянку повітряного судна				п		
Портові збори	Корабельний збір				п		
	Причальний збір				п		
	Якірний збір				п		
	Канальний збір				п		
	Маяковий збір				п		
	Адміністративний збір				п		
	Санітарний збір						
	Ввізне мито		п	п	п	п	
	Частина чистого прибутку державних унітарних підприємств та їх об'єднань				п	п	
	Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності	п		п	п		
	Адміністративний збір за проведення державної Реєстрації	п	п	п	п	п	
	Візний збір						П

Фіскальні платежі	Кінцеві платники (п) та податковівенти (а)						
	Туроператори та турагенти	Колективні засоби розміщування	Підприємства ресторанного господарства	Пасажи́рський транспорт	Інші підприємства туристичної інфраструктури	Фізичні особи, що надають послуги туристам	Спложивачі туристичних послуг
Єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України				п			
Збори до Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність	п			п			П
Плата за проїзд платними автомобільними дорогами загального користування державного значення				п			П

Проте розміри та режим справляння цих зборів визначаються на державному рівні, що зумовлює безумовне їх віднесення до числа фіскальних регуляторів туристичної діяльності.

Збори, які стосуються пасажирських авіаперевезень регламентуються наказами Міністерства транспорту та зв'язку України «Про встановлення Ставок плати за послуги з аеронавігаційного обслуговування повітряних суден у повітряному просторі України», «Про встановлення аеропортових зборів за обслуговування повітряних суден і пасажирів в аеропортах України» та Постановою Кабінету міністрів України «Про створення Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях». Відповідно до цих документів, платниками окремих зборів, як показано у табл. 9.12, виступають як авіаперевізники, так і їх пасажирів.

Окремо хочемо зупинитись на туристичному зборі – це місцевий податок, розмір якого встановлюється місцевими радами. Механізм його сплати включає поняття податкового агента, тобто фактичний платник і той, хто перераховує й декларує податок до місцевого бюджету, у більшості випадків не співпадають. Пояснимо на простому прикладі:

– особа приїхала й зупинилася в іншій місцевості в готелі («турист»). Вона перед поселенням сплачує туристичний збір готелю;

– готель («податковий агент»), отримавши туристичний збір, зобов'язаний подати декларацію і перерахувати його місцевому бюджету на спеціальний рахунок у казначействі.

До місць проживання (ночівлі) входять (пп. 268.5.1 ПК) [134]:

– готелі, кемпінги, мотелі, гуртожитки для приїжджих, хостели, будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, табори для відпочинку, пансіонати й інші заклади готельного типу, санаторно-курортні заклади;

– житловий будинок, прибудова до житлового будинку, квартира, котедж, кімната, садовий будинок, дачний будинок, будь-які інші об'єкти, що їх використовують для тимчасового проживання (ночівлі).

Таким чином, гроші від туриста потрапляють до місцевого бюджету, проходячи спочатку готель. Форму платежу туриста законодавство при цьому не визначає. Турист може заплатити і готівкою, і безготівково. Тут усе залежить від ситуації та вимог самого готелю.

Насьогодні туристичний збір розраховується шляхом перемноження трьох показників (пп. 268.4.1 ПК):

10. кількість днів проживання. Доба – це проміжок часу між двома послідовними розрахунковими годинами, який дорівнює 24 год. Розрахункова година – це час звільнення номеру (місця). Зазвичай це 12:00. Однак готелі можуть змінювати й встановлювати свою розрахункову годину. Про це у роз'ясненні ДПС ЗІР 125.03;

11. мінімальна зарплата на 1 січня поточного року (6700 грн для 2023 року).

12. ставки туристичного збору, тобто %, який встановлюється місцевою радою.

Ставки туристичного збору у 2023 році:

- для внутрішнього туризму – до 0,5%. Це виходить максимум 33,50 грн/доба у 2023 році;

- для в'їзного туризму – до 5%. Це виходить максимум 335,00 грн/доба у 2023 році.

Що вважають внутрішнім та в'їзним туризмом, визначено у пп. 14.1.277 ПКУ [134]:

- внутрішній туризм – це переміщення в межах України громадян та/або осіб, які постійно мешкають в Україні;

- в'їзний туризм – прибуття на територію України та/або переміщення в межах України осіб, які постійно не проживають на її території.

В табл. 9.13 відповідно до ПКУ зазначено суб'єкти, об'єкти оподаткування туристичним збором та фактичні його платники.

Таблиця 9.13

Порядок справляння туристичного збору відповідно до ПКУ [134]

Фактичні платники туристичного збору («туристи», пп. 268.2.1 ПК)	Декларація з туристичного збору	
	Особи, які подають декларацію (податкові агенти, пп. 268.5.2 ПК)	Об'єкти оподаткування (місця поселення, пп. 268.5.1 ПК)
Громадяни України (якщо перебувають у відрядженні), іноземці, особи без громадянства. Умови: • дані особи розмістилися на проживання (нічліг); • у місцевості зупинки таких осіб (адміністративно-територіальній одиниці) діє рішення місцевої ради про встановлення туристичного збору.	• юрособи, ФОП, які надають послуги тимчасового поселення; • квартирно-посередницькі організації; • юрособи, що мають договір з відповідною місцевою радою.	• готелі, кемпінги, мотелі, згуртовані для приїжджих, хостели, будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, табори для відпочинку, пансіонати та інші заклади готельного типу, санаторно-курортні заклади; • житловий будинок, прибудова до житлового будинку, квартири, котедж, кімната, садовий будинок, дачний будинок, будь-які інші об'єкти, що використовуються для тимчасового проживання (ночівлі)

У практиці місцевих рад часто встановлюється туристичний збір як для внутрішнього, так і виїзного туризму однаковий – 0,05% мінзарплати, тобто 33,50 грн/доба у 2023 році. Особливо, якщо робота йде на залучення іноземних туристів. Також місцеві ради можуть взагалі не встановлювати туристичний збір і тоді він не справляється.

Отже, туристичний збір – це справа місцевої ради (органів місцевого самоврядування). Він може як існувати, так і ні, а його ставки можуть і відрізнятися від максимальних за ПКУ.

Важливо також нагадати та зазначити, що фермерське господарство, яке самостійно обирає форми і методи ведення бухгалтерського обліку, про що ми зазначали та детально описували в темі 2 – Особливості побудови та форми бухгалтерського обліку у фермерському господарстві та в темі 3 – Організація обліку за простою схемою, є платником ІУ групи спрощеної системи оподаткування, відповідно до ПКУ при веденні агротуристичного напрямку діяльності

не змінює цю систему, адже сума отриманого доходу не перевищує 25 % від загального обороту, отже не суперечить законодавству. Агротуризм (зелений туризм), в яких, мета та цілі, матеріальна база надання послуг єдині (що доведено в табл. 9.3) – є способом збільшення доходу фермера, підтримки та розвитку сільських територій, культурного споживання сільськогосподарської продукції та підвищення національних традицій.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

1. Надайте характеристику етапам розвитку агротуризму в світі.
2. Назвіть види податків і зборів, які сплачує фізична та юридична особа при наданні агротуристичних послуг.
3. Назвіть моделі розвитку зеленого та сільського туризму в світі.
4. Назвіть напрями державної підтримки у сфері агротуризму в Україні та світі.
5. Дайте характеристику нормативного регулювання агротуристичної діяльності.
6. Окресліть механізми регулювання туризму на всіх рівнях управління в аграрній сфері.
7. Назвіть особливості обліку агротуристичного продукту у господаря.
8. Охарактеризуйте види звітності, які подає надавач агротуристичних послуг.
9. Охарактеризуйте концепцію управління розвитком зеленого та сільського туризму в світі.
10. Назвіть порядок реєстрації юридичної та фізичної особи для здійснення агротуристичної діяльності?
11. Хто має право здійснювати агротуристичну діяльність?
12. Чи підлягає надання агротуристичних послуг фермерським господарством ліцензуванню та сертифікації?
13. Що таке агротуристичний продукт?
14. Які ресурси задіює господар при наданні агротуристичних послуг?
15. Які функції виконує господар при наданні агротуристичних послуг?

СИТУАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Тема 1. Організаційно-правові основи діяльності та обліку фермерських господарств

Контрольні питання

1. Особливості організації фермерських господарств
2. Законодавча база розвитку фермерства
3. Порядок створення фермерського господарства
4. Становлення та розвиток простої системи обліку
5. Форми ведення бухгалтерського обліку малими підприємствами
6. Зарубіжний досвід розвитку і застосування простої системи обліку

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО:

- Визначити порядок створення фермерського господарства та вимоги, які до нього пред'являються.
- Оформити відповідь у вигляді таблиці:

Вимоги	Характеристика
1. Форма організації	
2. Мета діяльності	
3. Засновники	
4. Основні положення Статуту	
5. Нормативне регулювання	
6. Голова фермерського господарства	
7. Розміри фермерського господарства	
8. Право користування земельною ділянкою	
9. Порядок отримання земельної ділянки	

Завдання 2.

НЕОБХІДНО:

- Визначити основних користувачів бухгалтерської інформації фермерського господарства;
- Заповнити наведену нижче таблицю:

Інтереси користувачів	Користувачі
Окупність вкладень. Зростання прибутку	
Зарплата, охорона праці.	
Впевненість в погашенні позики, захист на випадок несплатежів	
Кредитоспроможність, впевненість в погашенні боргу за продукцію	
Надійність поставок. Впевненість в отриманні закуплених товарів	
Податки і статистика	

Завдання 3.

НЕОБХІДНО:

- На підставі даних для виконання згрупувати джерела формування господарських засобів фермерського господарства
- заповнити таблицю.

Дані для виконання:

1) статутний капітал; 2) заборгованість перед постачальниками за придбані матеріальні цінності; 3) прибуток звітного періоду; 4) розрахунки з кредиторами; 5) заборгованість перед «Агронафтою» за придбане паливо; 6) короткострокова позика банку; 7) додатковий капітал; 8) заборгованість перед виробничими робітниками по оплаті праці; 9) заборгованість перед органами соціального страхування; 10) резервний капітал; 11) нерозподілений прибуток минулих років; 12) заборгованість перед адміністративним персоналом по заробітній платі.

Джерела власних засобів	Джерела залучених засобів

Завдання 4.

НЕОБХІДНО:

- Скласти початковий та кінцевий баланси ФГ « _____ »;
- дати відповіді на наступні питання: яка валюта балансу на початок і кінець звітного періоду; у якій послідовності розміщені статті у таблиці;
- аналізуючи зміну величини по кожній статті, описати власне бачення операцій, які відбувалися на підприємстві протягом звітного періоду.

Склад та джерела господарських засобів ФГ « _____ » (грн.)

№ з/п	Господарські засоби та джерела	Початок звітного періоду	Кінець звітного періоду
1.	Добрива	880	980
2	Основні засоби	65000	66500
3	Розрахунки з постачальниками	1800	1000
4	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	600	300
5	Незавершене виробництво	300	100
6	Заборгованість перед органами соціального страхування	200	150
7	Кошти на поточному рахунку в банку	18000	28000
8	Паливо	180	450
9	Готова продукція	600	1000
10	Нерозподілений прибуток	15000	28000
11	Короткострокові позики	900	1300
12	Каса	400	380
13	Статутний капітал	53700	55000
14	Резервний капітал	3000	4500
15	Інші необоротні матеріальні активи	3200	3800
16	МШП	850	280
17	Довгострокові позики	14750	12000
18	Розрахунки з оплати праці	1100	470
19	Тварини на вирощуванні (поточні біологічні активи)	440	630

Баланс фермерського господарства « _____ »

Актив	Сума, грн.		Пасив	Сума, грн.	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду
I. Необоротні активи			I Власний капітал		
II. Оборотні засоби			II Залучені кошти		
Баланс			Баланс		

ТЕМА 2. Особливості побудови бухгалтерського обліку у фермерському господарстві

Контрольні питання.

1. Вибір форми обліку у фермерському господарстві.
2. Облік у фермерських господарствах за простою формою.
3. Будова Книги обліку доходів і витрат.
4. Будова Журналу реєстрації господарських операцій.
5. Регістри аналітичного обліку за простою формою.
6. Спрощена форма ведення бухгалтерського обліку фермерських господарств.
7. Особливості та порядок використання т спрощеного Плану рахунків.
8. Регістри бухгалтерського обліку при використанні спрощеної форми обліку.

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО:

Умовно створити фермерське господарство (власником якого є студент).

Зазначити назву господарства, мету створення, галузь та вид діяльності.

Скласти засновницький опис майна, внесеного власником на момент створення господарства.

Скласти схему організації обліку на створеному підприємстві.

Найменування господарства _____

Мета створення _____

Галузь _____

Вид діяльності _____

Середньооблікова чисельність працівників, чол. _____ в т.ч.

Станом на початок діяльності фермерського господарства, за наслідками проведеної інвентаризації встановлено, що фермер має таке майно:

Трактор – МТЗ-80 (залишкова вартість 7400 грн., первісна вартість 18300 грн.

Дві корови вартістю 2400 грн.

Три свиноматки вартістю 2100 грн.

Отриманий у банку кредит на суму 140000 грн., за рахунок якого куплені: кінь вартістю 350 грн., насіння на суму 2340 грн., нафтопродукти на суму 2500 грн. При придбанні матеріальних цінностей виник податковий кредит з ПДВ на суму 1038 грн.

Інвентаризаційний опис майна фермерського господарства на початок діяльності

Вид майна	Вартість, грн.	Приналежність майна
<i>Основні засоби:</i>		
<i>Оборотні засоби:</i>		
<i>Всього:</i>		

Вступний баланс фермерського господарства

АКТИВ		ПАСИВ	
Стаття	Сума, грн.	Стаття	Сума, грн.
I. Необоротні активи		I. Власний капітал	
II. Оборотні активи		II. Забезпечення наступних витрат і цільове фінансування	
		III. Довгострокові зобов'язання	
		IV. Поточні зобов'язання	
III. Витрати майбутніх періодів		V. Доходи майбутніх періодів	
IV. Необоротні активи та групи вибуття			
Баланс		Баланс	

Отже, майно фермерського господарства створене за рахунок таких джерел:
 Залучені джерела у складі джерел складають ___%,
 Основні засоби у складі майна – ___%.
 Співвідношення власних і залучених джерел складає _____

Розпорядження
про організацію бухгалтерського обліку і облікову політику
фермерського господарства _____

від «__» _____ 20__ р.

На основі Закону України від 16.07.99 р. №996-ХІУ «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Інструкції з ведення бухгалтерського обліку у фермерському господарстві для фермерського господарства " _____ " визначається:

I. Організація бухгалтерського обліку

1. Забезпечити ведення бухгалтерського обліку в господарстві бухгалтеру господарства, обов'язки якого покласти на _____

2. Застосовувати в господарстві _____ форму обліку

3. Використовувати форму _____, розроблені відповідно до _____

4. Використовувати типові форми первинних документів, рекомендовані для фермерського господарства.

5. На первинних документах проставляти відмітку _____ про їх обробку.

6. Щомісячно складати оборотні баланси, на підставі яких складається звітна форма Баланс та Звіт про фінансові результати.

7. Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності проводити інвентаризацію активів і зобов'язань згідно інструкції по інвентаризації. Встановити строки обов'язкового проведення інвентаризації – щорічно станом на _____.

II. Про облікову політику господарства.

1. Облікову політику можна змінювати, якщо:

- змінились вимоги Міністерства Фінансів;
- змінюються установчі документи господарства;
- нові положення облікової політики забезпечують більш достовірне відображення господарських операцій

2. При складанні фінансової звітності встановити межу суттєвості _____ грн.

3. Основними засобами признавати активи, якщо очікуваний строк їх корисного використання (експлуатації) більше року. Оцінку основних засобів здійснювати за _____

4. Застосовувати при нарахуванні амортизації _____

5. До оборотних матеріальних активів відносити активи, _____

6. Встановити наступні методи оцінки запасів:

- готової продукції, покупних матеріалів – _____

- молодняка тварин і тварин на вирощуванні і відгодівлі – _____

- незавершеного виробництва – _____

7. Особливості обліку розрахунків – _____

8. Доходи і витрати господарства признавати і нараховувати згідно П(С)БО 15 «Дохід» і 16 «Витрати». _____

Розподіл прибутку здійснювати _____

Голова фермерського господарства

« _____ » _____

ТЕМА 3. Організація обліку за простою схемою

Контрольні питання.

1. Назвіть Реєстри обліку для фермерських господарств.
2. Назвіть Регістри простої та спрощеної форми бухгалтерського обліку, які застосовуються в селянських (фермерських) господарствах.
3. Порядок ведення Книги обліку доходів і витрат.
4. Охарактеризуйте нормативно-правове забезпечення ведення обліку за простою схемою.

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО:

- На підставі наведених господарських операцій зробити записи у реєстри обліку;
- По даних яких скласти заключний баланс і звіт про фінансові результати.
- Завдання виконати за простою системою обліку з використанням Книги обліку доходів і витрат.
- Скласти відомість обліку розрахунків.

Вихідні дані:

Фермерське господарство «_____» має 100 га сільськогосподарських угідь, займається вирощуванням пшениці озимої, кормових культур, виробництвом молока і вирощуванням великої рогатої худоби.

Господарство складається з осіб:

Переприжко Петро Якович – господар, голова фермерського господарства;

Переприжко Тетяна Павлівна – дружина;

Переприжко Віктор Петрович – син;

Переприжко Олена Петрівна – дочка.

Господарські операції за звітний рік

№ оп.	Дата	Зміст господарської операції, первинний документ	Сума, грн.	Відображення у графах
1.	04.01	<i>Платіжне доручення № 1, виписка банку</i> Надійшли кошти на поточний рахунок від Полтавського ХПП за раніше відвантажене зерно	64000	
2.	08.01	<i>Платіжне доручення № 1, виписка банку</i> Оплачено з поточного рахунку «Сільгоспхімії» за раніше отримані мінеральні добрива по рахунку № 451	10200	
3.	10.01	<i>Платіжне поручення № 2, виписка банку</i> Сплачено з поточного рахунку раніше нарахований податок на землю	1800	
4.	11.01	<i>Платіжне поручення № 3, виписка банку</i> Сплачено з поточного рахунку органам соціального страхування страхові внески за страхування посівів	2420	
5.	18.01	<i>Товарно-транспортна накладна № 12</i> Отримані мінеральні добрива від «Сільгоспхімії», в т.ч. ПДВ	13000 2600	
6.	20.01	<i>Платіжна вимога-доручення № 18, виписка банку</i> Сплачено за рахунок короткострокової позики «Сільгоспхімії» за мінеральні добрива по товарно-транспортній накладній № 12	15600	
7.	24.01	<i>Товарно-транспортна накладна № 19</i> Одержано паливо від «Полтавонафти», в т.ч. ПДВ	16200 3240	
8.	25.01	<i>Платіжна вимога-доручення № 21, виписка банку</i> Сплачено за рахунок короткострокової позики «Полтавонафти» за паливо по товарно-транспортній накладній № 19	19440	
9.	05.02	<i>Накладна № 15, рахунок № 32</i> Оприбутковані різні будівельні матеріали (цегла, шифер, дошки, цемент) від ПП «Майстер» в т.ч. ПДВ	12000 2400	
10.	07.02	<i>Платіжне доручення № 4, виписка банку</i> Оплачено з поточного рахунку ПП «Майстер» за отримані будівельні матеріали	14400	
11.	15.02	<i>Накладна № 25, рахунок № 29</i> Одержано від «Агрозапчастини» запасні частини в т.ч. ПДВ	8900 1780	
12.	17.02	<i>Платіжне доручення № 5, виписка банку</i> Оплачено з поточного рахунку «Агрозапчастини» за отримані запасні частини	10680	
13.	30.12	<i>Платіжна відомість № 3, ВКО № 3</i> Виплачена з каси оплати праці членам фермерського господарства		
14.	31.12	Доход, що залишився, відобразити як нерозподілений. Суму визначити		

ТЕМА 4. Організація поточного обліку господарської діяльності

Контрольні питання.

1. Охарактеризувати заходи, щодо організації обліку у ФГ.
2. Визначити передумови дотримання чинного законодавства щодо основних принципів обліку.
3. Визначити завдання поточного обліку.
4. Охарактеризувати етапи ведення обліку.
5. Охарактеризувати основні положення та складові формування облікової політики за простої системи обліку.
6. Визначити сутність фінансового та виробничого обліку.
7. Визначити порядок та склад документів для відкриття рахунків.
8. Охарактеризувати склад основних засобів.
9. Визначити переваги і недоліки методів амортизації.

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО

За даними господарськими операціями:

- визначити кореспонденцію рахунків;
- по окремих господарських операціях провести відповідні розрахунки;
- вказати якими первинними документами оформляється господарська операція.

Паспортні дані

Вихідні дані:

Фермерське господарство «Світанок» має 100 га сільськогосподарських угідь, займається вирощуванням пшениці озимої, овочів, технічних і кормових культур, виробництвом молока і вирощуванням великої рогатої худоби.

Господарство складається з п'яти осіб:

Панченко Петро Якович – господар, голова фермерського господарства;

Панченко Тетяна Павлівна – дружина;

Панченко Віктор Петрович – син;

Панченко Андрій Петрович – син;

Панченко Олена Іванівна – невістка.

Господарство має 2-х осіб працюючих за трудовою угодою (контрактом) протягом року та 3-х осіб залучених на сезонні роботи.

Наявність техніки: тракторів – 2, зернозбиральний комбайн – 1, кормозбиральний комбайн -1, вантажний автомобіль – 1, сівалки – 4.

ФГ «_____» станом на 01.10.20__ року

Фермерське господарство «_____»

ФГ «_____» зареєстроване Машівською районною адміністрацією 20 січня 20__ р. свідоцтво про реєстрацію № 28077331-СА

Код ЄДРПОУ № 19752001

Поточний рахунок в ПриватБанку м. Полтави № 200052251148. Код МФО – 120774

Є платником фіксованого сільськогосподарського податку

Податки та платежі передбачені законодавством України ФГ «_____» сплачує через районне відділення казначейства.

Залишки на рахунках бухгалтерського обліку ФГ «_____» станом на 01.01.20__ року.

№ рахунку	Назва рахунку	Сума, грн		Примітки (колонка)
		Актив	Пасив	
10	Основні засоби	500 800		
13	Знос необоротних активів	(300 000)		
20	Виробничі запаси	117 400		
23	Виробництво	106 900		
30	Разунки в банках	202 170		
37	Розрахунки з різними дебіторами	106 350		
40	Зарєстрований (пайовий) капітал		473 890	
44	Нерозподілені прибутки		107 050	
68.1	Короткострокові позики		35380	
68.2	Розрахунки за іншими операціями		117 300	
Баланс		733 620	733 620	

Операції щодо ведення господарської діяльності ФГ

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
1.	Нараховано фіксований сільськогосподарський податок за умови що: сфг є власником - 150 га рілля - 54 га сіножаті - 9 га багаторічних насаджень (оренованих) Грошова оцінка (станом на 1 січня 2022 року): - 1 га рілли – 32000грн - 1 га сіножатей – 24000 грн - 1 га багатор. насадж. – 27000 грн. <i>Необхідно:</i> на підставі проведених розрахунків скласти Податкову декларацію платника єдиного податку 4 групи				

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
2.	Сплачено фіксований сільськогосподарський податок за I квартал (розрахувати самостійно)				
3.	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу (головному бухгалтеру) <u>Кропивко Надія</u> <u>Михайлівна</u>				20 000
4.	Нараховано ЄСВ на заробітну плату адміністративного персоналу (вирахувати самостійно)				
5.	Придбано ПММ (дизельне пальне) В ТОВ BVS по ціні 50 грн/л на умовах післяплати				500 000
6.	Списано на виробництво 100 га кукурудзи ПММ				470 000
7.	Придбано та витрачено на виробництво насіння (гіібрид PIONER) кукурудзи на 100 га з розрахунку, що 1 посад. од/га вартістю 6300 грн <i>Необхідно:</i> скласти Акт на списання насіння та посадкового матеріалу №3				
8.	Нараховано заробітна плата трактористу –машиністу <u>Тимчук Василю</u> <u>Володимирівні</u>				27000
9.	Нараховано ЄСВ на заробітну плату трактористу -машиністу (вирахувати самостійно)				
10.	Проведено утримання із заробітної плати головного бухгалтера та тракториста – машиніста: ПДФО Військовий збір				
11.	Виплачена з поточного рахунку на карт-рахунку заробітну плату: головному бухгалтеру трактористу – машиністу (суму розрахувати самостійно в допоміжній таблиці)				

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
12.	Сплачено: ЄСВ ПДФО Військовий збір				
13.	Отримано короткострокову позику на поточний рахунок від АТ ПУМБ				3 000 000
14.	Проведено компанією ЕАДЕ протруєння та обробіток кукурудзи 100 га: Пестицидом САХАРА-АЙДАХО в розрахунку сторонніми підрядниками ТОВ ЕАДЕ Внесено Добриво КАС 32 <i>Дані для визначення вартості:</i> https://kurkul.com/spetsproekty/1007-skilki-zyist-posivna-2021--analiz-tsin-na-dobriva-zrz-palne-ta-nasinnya				
15.	Перераховано частково ТОВ ЕАДЕ за надані послуги				750 000
16.	Перераховано за придбані ПММ ТОВ BVS				500 000
17.	Перераховано за касове обслуговування банку				700
18.	Придбано у ТОВ BVS паливо (ціна 56 грн/л) на суму 112 000				112 000
19.	Витрачено ПММ на збирання урожаю				107 000
20.	Отримано послуги від НІБУЛОН по збиранню врожаю				100 000
21.	Нарахована амортизація на трактори та автомобілі зайняті на виробництві кукурудзи				7 000
22.	Списано на виробництво кукурудзи загальновиробничі витрати (суму розрахувати)				
23.	Оприбутковано зерно кукурудзи в розрахунку, що урожайність становила 7,5 т/га (справедлива вартість 1 т зерна кукурудзи на момент оприбуткування 4300 грн)				

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
	Відображено дохід на різницю між справедливою вартістю та фактичними витратами				
	Оприбутковано зернові відходи за справедливо вартістю (сума умовна)				43670
	Відображено дохід на різницю між справедливою вартістю та фактичними витратами (сума умовна)				40587
	Оприбутковано качани кукурудзи для подальшого використання (сума умовна)				52600
	Відображено дохід на різницю між справедливою вартістю та фактичними витратами (сума умовна)				48886
24.	Списано дохід від первісного визнання с/г продукції, отриманої від поточних біологічних активів: - зерно; - зернові відходи; - качани.				
25.	Реалізовано зерно кукурудзи ТОВ НІБУЛОН та визнано дохід від реалізації 75 % від усього зібраного урожаю за ціною *4300 грн.				
26.	Визначено суму ПДВ від реалізації				
27.	Списано реалізоване зерно за собівартістю				
28.	Списано на фінансові результати : адміністративні витрати				
29.	Віднесено на фінансові результати: - доходи від реалізації зерна - собівартість реалізованого зерна				
	Надійшли на поточний рахунок кошти від покупця , ТОВ Нібулон за реалізоване зерно				
	Здійснено витрати на збут, надані ТОВ КОКС				13 020
	Списано витрати за збут на фінансові результати				13 020

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
	Оплачено послуги ТОВ КОКС				13 020
30.	Надані послуги по перебуванню та відпочинку 4 туристів на території садиби в окремому будиночку. Вартість перебування 1 ночі – 2 200 грн/буд. Вартість повного харчування (стіл фермера) на 1 особу 500 грн/сут. Туристи перебували 4 дні.				4 800
31.	Нараховано та сплачено туристичний збір (в розмірі 0,5 % від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01.01. поточного року, для одієї особи за одну добу тимчасового розміщення).				
32.	Списано на витрати вартість продукти для харчування, відповідно до меню				1 278
33.	Нараховано амортизацію садиби та обладнання для надання агротуристичних послуг				1 000
34.	Визначено витрати за утримання садиби (витрати одноразових матеріалів, прибирання, комунальні витрати та інше)				1 140
35.	Списано на фінансові результати - Дохві від надання агротуристичних послуг - Витрати понесення для надання агротуристичних послуг				
36.	Визначено фін результат від агротуристичної діяльності				
37.	Визначено прибуток звітного періоду (суми умовні)				499 850
	Розподілено частину прибутку між членами фермерського господарства:				200000
	Голові господарства				100000
	Дружині голові господарства				100000
	Утримано з доходу: ПДФО				

Дата	Господарські операції	Кореспонденція рахунків		Первинний документ на підставі якого здійснюється операція	Сума, грн
		Дт	Кт		
	Військовий збір (суму розрахувати самостійно)				
	Голові господарства				
	Дружині голові господарства				
	Виплачено частину прибутку на особовий картрахунок:				
	Голові господарства				
	Дружині голові господарства				
	Перераховано ПДФО та ВЗ до бюджету				

- Суми в таблиці вказано з довідника ЗП

Допоміжна таблиця: Необхідно на підставі даних господарських операцій за № 2 та 6 розрахувати заробітну плату до видачі та всі необхідні податки і збори.

ППП	Посада	Нарахована заробітна плата	Утримано			Разом утримано	ЗП до видачі
			ПДФО	ВЗ	інші		

Приклад заповнення Журналу ресстрації господарських операцій відповідно до методичних рекомендацій № 422 (наведено 7 госп. опер.)

Аркуш 1

№ з/п	Дата і номер документа	Зміст операції	10		13		16		15		20		23		26		31		37	
			Основні засоби	Знос необоротних активів	Довгострок о-ві біологічні активи	Капітальні інвестиції	Виробничі запаси	Виробництво	Готова продукція	Рахунки в банках	Розрахунки з різних дебіторами									
			дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит
			50080	30000	30000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3	4	4	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44	49447,44
1		Нараховано податок платника 4 групи																		
2		Сплачено фіскальний сільськогосподарський податок 10% за 1 квартал																		
3		Нараховано ЗПГ гол. Бухгалтеру Кропивка Н.М.			20000															
4		Нараховано ССВ в розмірі 22 %			4400															
5		Прийнято у ТОВ BVS на умовах післяоплати. 50 грн/літр			500000															
6		Списано на виробництво 100 га кукурудзи ПММ			470000															
7																				
8																				
9																				
10																				
11																				
12																			

Продовження аркуша

№ з/п	40	44	64	66	68	70	79	91	90	96	90, 47, 55, 69														
											Власний капітал	Нерозподілені прибутки(перехрідні збитки)	Розрахунки за податками й платежами	Розрахунки з оплати праці	Розрахунки за іншими операціями	Доходи	Фінансові результати	Витрати операційної діяльності	собівартість реалізованої продукції	Інші витрати	90				
	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	
1	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
		473890		107050						152680															
1															49447,44										
2																									
3																			20000						
4																				4400					
5																									
6																									
7																									
8																									
9																									
10																									
11																									
12																									

Тема 5. Облік результатів господарювання фермера

Контрольні питання.

1. Склад витрат фермерського господарства .
2. Склад доходів фермерського господарства.
3. Порядок визначення фінансового результату діяльності фермерського господарств.
4. Назвіть типову кореспонденцію рахунків з отримання доходів.
5. Назвіть типову кореспонденцію рахунків з визнання витрат.
6. Назвіть типову кореспонденцію рахунків з визначення фінансового результату.

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО: На підставі даних поточного обліку (попередні завдання) визначити фінансовий результат діяльності фермерського господарства за простою і за спрощеною формами обліку.

Розрахунок визначення фінансових результатів

№	Статті	Код ф.2	База даних	Сума
1.	Доходи, всього		р. "Доходи"	
1.1	Доход (виручка) від реалізації:		Відомість обліку доходів та витрат	
1.2	Непрямі податки та інші вирахування з доходу		р. "Розрахунки з бюджетом"	
1.3	Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)			
1.4	Операційні доходи: - дохід від оренди, курсових різниць - відшкодування активів - продукція, використана на особисте споживання - дохід від реалізації оборотних активів		р. "Розрахунки з організаціями та особами"	
1.5	Звичайні доходи: - дивіденди, відсотки, участь в капіталі, фінансові доходи (з акцій, з кредиту) - дохід від інвестицій, основних активів		р. "Поточний рахунок" р. "Основні засоби"	

№	Статті	Код ф.2	База даних	Сума
1.6	Надзвичайні доходи - страхове відшкодування		р. "Розрахунки з організаціями"	
2.	Витрати, всього		р. "Витрати"	
2.1	Збільшення (зменшення) залишків запасів		Інвентаризаційний опис	
2.2	Собівартість продукції - матеріальні затрати - витрати на оплату праці - соціальні відрахування - амортизація (інші з числа операційних витрат)		Відомість обліку витрат виробництва або групування даних р. "Витрати"	
2.3	Інші операційні витрати -у тому числі ФСП - адміністративні - послуги - орендна плата		р. "Розрахунки з організаціями та особами" "Розрахунковий рахунок"	
2.4	Інші звичайні витрати - сплата процентів, участь в капіталі - собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів - втрати від курсових різниць, уцінки інвестицій		р. "Витрати" р. "Розрахунки з організаціями та особами"	
2.5	Надзвичайні витрати		р. "Витрати"	
2.6	Податок на прибуток		Розрахунок податку	
3.	Чистий прибуток (збиток)		п.1-п.2+п.2.1	
4.	Витрати за рахунок доходу здійснені протягом року		р. "Витрати за рахунок доходу"	
5.	Нерозподілений прибуток		п.3-п.4	

Тема 6. Облік податків

Контрольні питання.

1. Визначити завдання обліку податків.
2. Охарактеризувати види податків та умови застосування для ФГ.
3. Визначити характеристики та порядок нарахування, подання декларації та сплати податків ФГ.
4. Зобразити схематично терміни подання звітності та сплати податків.
5. Назвати типові кореспонденції, за якими відображається нарахування та сплата податків.
6. Назвати особливості застосування податку на додану вартість
7. Визначити особливості нарахування транспортного податку.
8. Назвати завдання та порядок дії податкового агента.
9. Визначити особливості нарахування та сплати єдиного податку.
10. Визначити особливості нарахування, сплати та подання звітів з ЄСВ.
11. Охарактеризувати справляння земельного податку.

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО на підставі господарської операції представленої в темі 4 – (операція 1) скласти відповідно до ПКУ податкову декларацію по податку платника УІ групи (представлена у додатку В).

Тема 8. Звітність фермерського господарства

Контрольні питання.

1. Хто несе відповідальність за складання фінансового звіту фермерського господарства?
2. Як залежить фінансовий звіт фермерського господарства від характеру його виробничої діяльності?
3. Які терміни подачі фінансового звіту фермерського господарства?
4. У яких одиницях виміру здійснюється заповнення фінансового звіту фермерського господарства?
5. Що таке «Баланс фермерського господарства»?
6. З яких розділів складається Баланс?
7. Надайте визначення поняття «активи фермерського господарства». Наведіть приклади активів.
8. Що розуміють під поняттям «зобов'язання фермерського господарства»?
9. Які види зобов'язань можуть виникати у фермерського господарства?
10. Визначте, що таке «власний капітал фермерського господарства».
11. Який принцип покладено в основу формування доходів і витрат фермерського господарства?
12. З'ясуйте поняття «доходи фермерського господарства». Наведіть приклади доходів.
13. Що являють собою «витрати фермерського господарства»? Наведіть приклади витрат.
14. Як розраховується фінансовий результат діяльності фермерського господарства?

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО: На підставі даних поточного обліку (тема 4 та 5) зробити відповідні розрахунки і скласти форми фінансової звітності.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство _____
 Територія _____
 Організаційно-правова
 форма господарювання _____
 Вид економічної діяльності _____
 Середня кількість працівників, осіб _____
 Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком тис.
 грн
 Адреса, телефон _____

за ЄДРПОУ
 за КОАТУУ
 за КОПФГ
 за КВЕД

2015	31	12

1. Баланс
на 31 грудня 20__ р.

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100		
у тому числі готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1200		
Пасив			
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		

Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425		
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900		

2. Звіт про фінансові результати
за 20__ р.

Форма № 2-м

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Інші операційні доходи	2120		
Інші доходи	2240		
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050		
Інші операційні витрати	2180		
Інші витрати	2270		
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285		
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290		
Податок на прибуток	2300		
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350		

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

Не передбачено

(ініціали, прізвище)

ТЕМА 9. Фермерство та розвиток агротуризму в Україні та світі

Контрольні питання.

1. Які форми звітності подає фермерське господарство при веденні агротуристичної діяльності?
2. Чи має право ФГ займатись додатковим видом діяльності перебуваючи на УІ групі ЄП? Які умови повині бути витримані при цьому?
3. Хто вважається агротуристом?
4. Права та обов'язки ФГ при наданні агротуристичних послуг?
5. Права та обов'язки агротуриста?
6. Які види агротуристичного продукту надає господар оселі?
7. Хто є платником туристичного збору?
8. Які документи повинен виставити власник агрооселі при наданні агротуристичних послуг?
9. Яку звітність подає власник агросадиби при наданні послуг?
10. Проаналізуйте, на підставі вивченого матеріалу, чи вигідно запроваджувати туристичні послуги сільському господарю?
11. Як на вашу думку, які стратегічні заходи необхідно запровадити господареві садиби для збільшення потоку агротуристів до його господарства?
12. Які маркетингові заходи варто провести власнику фермерського господарства для розвитку агротуристичного напрямку діяльності?
13. Як би ви запропонували додаткові послуги в агротуризму?
14. Які тварини, на вашу думку, можуть виступати «лікарями» та за яким напрямком. Чи знаєте ви такі агросадиби та їх напрямки діяльності?

Перелік завдань та порядок їх виконання

Завдання 1.

НЕОБХІДНО: на підставі даних наведених в задачі (Тема 5) скласти: Книгу обліку громадян, що проживають в агрооселі (готелі), даний документ рекомендований для ведення в агрооселях (додаток Р).

Завдання 2.

НЕОБХІДНО: На підставі даних поточного обліку та умов (попередні завдання, Тема 5) розрахувати туристичний збір. Скласти платіжне доручення про сплату туристичного збору (додаток Д).

Завдання 3.

НЕОБХІДНО: Скласти Податкову декларацію з туристичного збору і скласти алгоритм подачі даного виду звітності в органі податкової служби.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇЇ ВИКОНАННЯ

Цей розділ має таку структуру:

- зміст самостійної роботи (по кожній темі викладач повинен конкретизувати самостійну роботу студента, чітко зазначити завдання, які він ставить перед студентом, план виконання завдань тощо);
- джерела літератури до виконання самостійної роботи наведені в кінці підручника;
- питання для самоконтролю;
- тестові завдання тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 1

Тема 1. Організаційно-правові основи діяльності та обліку фермерських господарств

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Сутність фермерських господарств, порядок їх створення та організації діяльності
2. Функції і принципи розвитку фермерських господарств.
3. Законодавча база створення, розвитку фермерства та підтримки його діяльності.
4. Хто може бути головою фермерського господарства.
5. Як скласти Статут фермерського господарства.
6. Як обрати систему оподаткування для фермерського господарства.
7. Як зареєструвати фермерське господарство.
8. Умови для створення фермерського господарства .
9. Порядок визначення платника податків фермерським господарством.
10. Чи повинно ФГ мати поточний рахунок в банку.
11. Порядок ліквідації фермерського господарства.
12. Що таке бізнес-план та для чого він складається.
13. Чи є складання бізнес-плану обов'язковим?
14. Умови при яких фермер може вести інший вид діяльності (окрім сільськогосподарської) дотримуючись ПКУ.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 1-е питання у вигляді таблиці, інші питання представити у вигляді конспекту.

1. Представте у вигляді таблиці Нормативно-правове регулювання створення фермерського господарства як юридичної особи.
2. Розробка довідника нормативних документів, що регламентують порядок створення фермерських господарств.
3. Розробка довідника нормативних документів, що регламентують порядок створення фермерських господарств
4. Дайте характеристику Етапам розвитку облікової практики у фермерських господарствах, як відображення розвитку фермерського укладу в Україні.
4. Які органи виконавчої влади можуть здійснювати контроль за діяльністю фермерського господарства?
5. Порядок створення та реєстрації фермерського господарства, як приватного господарства.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте поняття фермерського господарства.
2. Деталізуйте суб'єктний склад фермерського господарства.
3. Визначте основні принципи фермерської діяльності в Україні.
4. Визначте правовий порядок надання земельних ділянок для ведення фермерських господарств.
5. Який орган здійснює професійний відбір громадян-засновників фермерського господарства?
6. Визначте стадії створення фермерського господарства.
7. Визначте порядок здійснення державної реєстрації фермерського господарства.
8. Проаналізуйте склад земель фермерського господарства.
9. Чи можуть у складі земель фермерського господарства перебувати землі водного фонду та землі лісогосподарського призначення?
10. Охарактеризуйте природні ресурси, які фермерське господарство може вільно використовувати (без одержання ліцензії) для власних потреб.
11. Визначте правовий режим майна фермерського господарства.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 2

Тема 2. Особливості побудови та форми бухгалтерського обліку у фермерському господарстві

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Значення обліку для фермерських господарств.
2. Становлення та розвиток простої системи обліку.
3. Міжнародний досвід у застосуванні простої системи обліку.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 2-ге питання у вигляді таблиці (Графіку документообороту), інші питання представити у вигляді тестових завдань.

1. Охарактеризуйте форми ведення обліку фермерськими господарствами, дайте рекомендації я щодо обрання форми ведення ви рекомендуєте обрати ФГ.
2. Розробка альбому документів, що використовуються при спрощеній формі обліку.
3. Охарактеризуйте становлення та розвиток простої системи обліку.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризувати необхідність ведення обліку фермерським господарством
2. Визначити основні принципи обліку.
3. Охарактеризувати форми обліку для фермерських господарств.
4. Скласти схему організації діяльності фермерського господарства та ведення обліку.
5. Назвати основні вимоги до фахівців з ведення обліку у ФГ.
6. Проаналізувати склад основних законодавчих актів щодо ведення обліку у ФГ.
7. Систематизувати основні вимоги щодо ведення обліку ФГ зарубіжних країн.
8. Визначити місце та значення первинних документів у виборі форми обліку.
9. Охарактеризувати різницю між простою та спрощеною формами обліку.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 3

Тема 3. Організація обліку за простою схемою

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Організація обліку за простою системою.
2. Первинна обробка документів.
3. Відображення господарських операцій в облікових регістрах синтетичного обліку.
4. Ведення записів у регістрах аналітичного обліку.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 5-те питання у вигляді аналітичної довідки, інші питання представити у вигляді тестових завдань або кросвордів.

1. Етапи та елементи використання простої системи обліку.
2. Розробка альбому документів, що використовуються при простій формі обліку
3. Обґрунтування доцільності вибору спрощеної системи оподаткування для фермерських господарств.
4. Опишіть особливості використання регістрів бухгалтерського обліку при веденні обліку ФГ.
5. Дайте свою пропозицію щодо використання форм і методів ведення обліку ФГ.

Питання для самоконтролю:

1. Визначити умови за яких ФГ має право не складати баланс.
2. Охарактеризувати особливості обліку у ФГ за простою формою обліку.
3. Опишіть технологічну схему облікового процесу за простою формою в умовах ФГ.
4. Розкажіть про особливості обліку у ФГ за спрощеною формою обліку.
5. Визначити принципи побудови Книги обліку доходів і витрат.
6. Опишіть побудову Журналу обліку господарських операцій.
7. Визначити мету використання регістрів бухгалтерського обліку при спрощеній формі обліку.
8. Охарактеризуйте просту форму бухгалтерського обліку малих підприємств та особливості її застосування ФГ. Наведіть її переваги та недоліки.
9. З'ясуйте особливості спрощеної форми бухгалтерського обліку малих підприємств та її застосування ФГ.

10. Охарактеризуйте форми бухгалтерського обліку для середніх і великих ФГ.

11. Визначити форму обліку, яка не передбачає виконання бухгалтерських проведення.

12. Назвати принципи нарахування доходів і витрат у ФГ.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 4

Тема 4. Організація поточного обліку господарської діяльності

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Загальні основи організації обліку та облікова політика фермерського господарства

2. Порядок Відкриття у банку поточного рахунку.

3. Вступний баланс фермерського господарства.

4. Облік основних засобів.

5. Облік нематеріальних активів.

6. Облік запасів.

7. Облік амортизації.

8. Облік розрахунків з контрагентами.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити у вигляді довідки з використанням табличних та графічних форм.

1. Недосконалість механізму орендних відносин з точки зору збереження якості земель.

2. Галузеві особливості методології обліку та організаційні особливості обліку необоротних активів у фермерських господарствах

3. Галузеві особливості методології обліку та організаційні особливості обліку виробничих запасів у фермерських господарствах.

4. Галузеві особливості методології обліку та організаційні особливості обліку готової продукції у фермерських господарствах.

5. Організація оформлення трудових відносин та розрахунків з оплати праці членів сім'ї та найманих працівників у фермерських господарствах.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризувати заходи, щодо організації обліку у ФГ.

2. Визначити передумови дотримання чинного законодавства щодо основних принципів обліку.

3. Визначити завдання поточного обліку.

4. Охарактеризувати етапи ведення обліку.

5. Охарактеризувати основні положення та складові формування облікової політики за простої системи обліку.

6. Визначити сутність фінансового та виробничого обліку.

7. Визначити порядок та склад документів для відкриття рахунків.

8. Охарактеризувати склад основних засобів.

9. Визначити переваги і недоліки методів амортизації.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 5

Тема 5. Облік результатів господарювання фермера.

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Облік витрат діяльності фермерського господарства
2. Облік доходів діяльності ФГ.
3. Визначення та облік фінансового результату (прибутку).
4. Зарубіжний досвід обліку доходів та витрат.
5. Порядок та умови ведення книги обліку доходів і витрат

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 4-те питання у вигляді Чеклиста, інші питання представити у вигляді тестових завдань або кросвордів.

1. Альтернативне оподаткування у сільському господарстві: наслідки для фермерства.
2. Планування державного фінансового аудиту суб'єктів господарювання в частині використання цільових коштів.
3. Основний етап проведення аудиторської перевірки суб'єктів господарювання.
4. Порядок та етапи камеральної перевірки ФГ.
5. Документальне оформлення результатів аудиторської перевірки та контроль виконання рекомендацій суб'єктами господарювання державного сектору економіки.

Питання для самоконтролю:

1. Визначити склад витрат фермерського господарства та завдання обліку.
2. Визначити склад доходів фермерського господарства та завдання обліку.
3. Охарактеризувати перелік та порядок формування первинних документів господарства.
4. Визначити порядок ведення Книги обліку доходів та витрат.
5. Охарактеризувати порядок визначення фінансового результату діяльності.
6. Визначити порядок обліку фермерами державних коштів.
7. Проаналізувати функцію аналітичного обліку доходів та витрат.
8. Скласти кореспонденцію рахунків з отримання доходів з операційної оренди. Визначити перелік документів.
9. Навести перелік завдань обліку фінансового результату та особливостей його визначення.

10. Проаналізувати особливості ведення обліку доходів та витрат ФГ у зарубіжних країнах.

11. Визначити перелік заходів щодо відповідальності за порушення ведення обліку.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 6

Тема 6. Облік податків

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Завдання і організація обліку податків, класифікація податків.
2. Єдиний податок.
3. Оподаткування прибутку фермерських господарств.
4. Оподаткування доходів громадян.
5. Облік податку на додану вартість.
6. Земельний податок.
7. Транспортний податок.
8. Земельний податок.
9. Туристичний збір.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 1-е питання у вигляді таблиці, інші питання представити у вигляді конспекту.

1. Податки і збори в залежності від обраної форми ведення обліку.
2. Порядок адміністрування податків і зборів..
3. Охарактеризувати форми звітності, що складає фермерське господарство.
4. Відповідальність за порушення порядку подання звітності та сплати податків і зборів.

Питання для самоконтролю:

1. Визначити завдання обліку податків.
2. Охарактеризувати види податків та умови застосування для ФГ.
3. Визначити характеристики та порядок нарахування, подання декларації та сплати податків ФГ.
4. Терміни подання звітності та сплати податків.
5. Назвати типові кореспонденції, за якими відображається нарахування та сплата податків.
6. Назвати особливості застосування податку на додану вартість
7. Визначити особливості нарахування транспортного податку.
8. Назвати завдання та порядок дії податкового анкета.
9. Визначити особливості нарахування та сплати єдиного податку.
10. Визначити особливості нарахування, сплати та подання звітів з ЄСВ.
11. Охарактеризувати справляння земельного податку.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 7

Тема 7. Облік землі.

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Земельні та майнові відносини у фермерських господарства.
2. Успадкування фермерського господарства.
3. Облік землі у фермера.
4. Правила заключення договору оренди на земельний паї.
5. Який термін оренди земельного паю є більш розповсюджений в Україні.
6. В яких випадках фермер є платником земельного податку.
7. Порядок оподаткування земельних і майнових паїв їх у фермерському господарстві.
8. Порядок та облік купівлі земель сільськогосподарського призначення фермера.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити питання у вигляді конспекту. 4 питання представьте у вигляді Чек-листа.

1. Порядок оформлення земельної ділянки, отриманої в довгострокову оренду.
2. Розробка довідника нормативних документів, що регламентують процес землекористування фермерськими господарствами.
3. Законодавче регулювання обліку придбання, реалізації, оренди та використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.
4. Алгоритм отримання вартісної оцінки земельної ділянки для розрахунку податку платника УІ групи єдиного податку.

Питання для самоконтролю:

1. Назвати умови отримання ФГ земельної ділянки.
2. Визначити послідовність оформлення права власності на земельну ділянку.
3. Назвати умови успадкування майна ФГ.
4. Охарактеризувати умови обліку земельної ділянки.
5. Розкрити особливості документального оформлення купівлі продажу земельної ділянки.
6. Як показати в бухобліку витрати на сплату податку на нерухомість, транспортного податку та плати за землю?
7. Які дані про пайовиків зазначати у відомості на виплату готівки за паї?
8. Оренда землі державної або комунальної власності
9. Як обліковувати оренду земельних паїв?
10. Чи потрібно повідомляти ДПС, якщо ФГ використовує орендовані землі у фізичної особи?

САМОСТІЙНА РОБОТА № 8

Тема 8. Звітність фермерського господарства

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Що впливає на набір звітності фермерського господарства.
2. Узагальнення даних обліку в фінансовій звітності від чого залежить.
3. Податкова звітність фермерського господарства-юрособи.
4. Фінансова звітність фермерського господарства-юрособи.
5. Статистична звітність фермерського господарства у 2023 році.
6. Відповідальність фермерського господарства щодо порядку та терміну подання фінансової звітності.
7. Яку звітність подають одиниці четвертої групи?

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 2 питання у вигляді Чек-листа, інші питання представити у вигляді тестових завдань.

1. Розробка довідника регламентуючих документів, що визначають порядок формування та подання звітності фермерськими господарствами
2. Створення альбому форм статистичної звітності фермерських господарств.
3. Розробка довідника нормативних документів, що регламентують оподаткування фермерських господарств.
4. Створення альбому форм податкової звітності фермерських господарств.

Питання для самоконтролю:

1. Хто несе відповідальність за складання фінансового звіту фермерського господарства?
2. Як залежить фінансовий звіт фермерського господарства від характеру його виробничої діяльності?
3. Які терміни подачі фінансового звіту фермерського господарства?
4. У яких одиницях виміру здійснюється заповнення фінансового звіту фермерського господарства?
5. Що таке «Баланс фермерського господарства»?
6. З яких розділів складається Баланс?
7. Надайте визначення поняття «активи фермерського господарства». Наведіть приклади активів.
8. Що розуміють під поняттям «зобов'язання фермерського господарства»?
9. Які види зобов'язань можуть виникати у фермерського господарства?
10. Визначте, що таке «власний капітал фермерського господарства».

11. Який принцип покладено в основу формування доходів і витрат фермерського господарства?

12. З'ясуйте поняття «доходи фермерського господарства». Наведіть приклади доходів.

13. Що являють собою «витрати фермерського господарства»? Наведіть приклади витрат.

14. Як розраховується фінансовий результат діяльності фермерського господарства?

САМОСТІЙНА РОБОТА № 8

Тема 9. Фермерство та розвиток агротуризму в Україні та світі

Коротка характеристика змісту навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання:

1. Охарактеризувати поняття агротуризму.
2. Окреслити цілі та завдання агротуризму, як додаткової діяльності для фермерського господарства.
3. Узагальнити досвід агротуризму у світ.
4. Окреслити напрямки розвитку агротуристичної сфери по регіонам України.
5. Навести перелік первинних документів, що підтверджують надання агротуристичних послуг.

Завдання для самостійної роботи студентів:

Необхідно ознайомитись та представити 2 питання у вигляді Чек-листа, інші питання представити у вигляді тестових завдань.

1. Склад витрат при наданні агротуристичних послуг.
2. Розробити святкове меню (за вашим вподобанням) для харчування туристів в садибі.
3. Скласти калькуляцію на 1 обрану страву.

Питання для самоконтролю:

1. Хто несе відповідальність за прийняття та безпеку туристів в садибі?
2. Охарактеризуйте види агротуризму за тематикою притаманною вашому регіону.
3. Завдання та функції агротуризму.
4. Основні ознаки виокремлення форм туризму.
5. Досвід агротуризму в Італії.
6. Основні засади державної підтримки в Україні.
7. Порядок нормативного регулювання агротуризму в Україні та світі.
8. Що включає в себе агротуристичний продукт у фермера.
9. Назвіть спільні та відмінні характеристики сільського зеленого туризму, агротуризму та екотуризму.
10. Назвіть суб'єкти що мають право здійснювати діяльність в сфері агротуризму в Україні.
11. Окресліть права сільських господарів при веденні агротуризму.
12. Визначте обов'язки сільських господарів при веденні агротуризму.
13. Світові моделі розвитку сільського туризму.
14. Світовий досвід ефективних напрямів розвитку агротуризму.
15. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку агротуризму в Україні.
16. Доцільність державного регулювання у сфері агротуризму.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Хто здійснює методичне керівництво організацією бухгалтерського обліку в Україні

- а) Національний банк;
- б) Міністерство фінансів;
- в) Міністерство аграрної політики;
- г) Міністерство бухгалтерського обліку.

2. Хто затверджує річний звіт державного підприємства

- а) керівник обласного управління статистики;
- б) керівник підприємства;
- в) загальні збори колективу;
- г) керівник районного податкового органу.

3. У якому порядку за принципом зростання ліквідності слід відобразити у балансі оборотні активи

- а) запаси, дебіторська заборгованість, ринкові цінні папери, грошові кошти;
- б) грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість, запаси;
- в) дебіторська заборгованість, запаси, грошові кошти, ринкові цінні папери;
- г) запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти, ринкові цінні папери.

4. Як визначити заключне сальдо на активному рахунку

- а) до початкового сальдо додати оборот по кредиту і відняти оборот по дебету;
- б) від початкового сальдо відняти оборот по дебету;
- в) до початкового сальдо додати оборот по кредиту;
- г) до початкового сальдо додати оборот по дебету і відняти оборот по кредиту.

5. Як часто слід проводити перевірку наявності готівки в касі підприємства

- а) щомісячно;
- б) щоквартально;
- в) щотижня;
- г) щорічно.

6. Як часто слід проводити інвентаризацію стану дебіторської та кредиторської заборгованості

- а) не рідше двох разів на рік;

- б) щомісячно;
- в) щоквартально;
- г) щорічно, перед складанням річного звіту.

7. Як називається інвентаризація яка проводиться при зміні матеріально відповідальної особи

- а) планова;
- б) раптова;
- в) контрольна;
- г) необхідна.

8. Які вимірники використовуються у бухгалтерському обліку

- а) натуральні, трудові і грошові;
- б) кількісні, якісні і вартісні;
- в) тільки трудові і грошові;
- г) прості, комбіновані, умовні.

9. У якому розділі балансу показується заборгованість з оплати праці

- а) у першому розділі пасиву;
- б) у першому розділі активу;
- в) у четвертому розділі пасиву;
- г) у третьому розділі активу.

10. Яка з названих статей балансу не є активом

- а) довгострокові фінансові інвестиції;
- б) грошові кошти;
- в) векселі одержані;
- г) векселі видані.

11. Яка з наведених статей балансу є зобов'язаннями

- а) забезпечення виплат персоналу;
- б) векселі видані;
- в) акредитиви;
- г) нерозподілений прибуток.

12. Визначити величину власного капіталу за такими даними балансу:

будівлі – 30000грн., запаси – 9200грн., грошові кошти – 700грн., кредиторська заборгованість – 3000грн., кредити банків – 14000грн.

- а) 23370грн.;
- б) 22900грн.;
- в) 22270грн.;
- г) 10900грн.

13. Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів несе:

- а) головний бухгалтер;
- б) керівник підприємства;
- в) особа, яка склала ці документи;
- г) підзвітна особа.

14. Наказ про облікову політику підприємства затверджує:

- а) особа, яка його склала;
- б) головний бухгалтер;
- в) підзвітна особа;
- г) керівник підприємства.

15. Підставою для відображення господарських операцій в обліку є:

- а) інвентаризація;
- б) фінансова звітність;
- в) первинні документи;
- г) наказ керівника;
- д) доповідні записки.

16. З метою ведення бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на:

- а) довгострокові, поточні, відстрочені податкові зобов'язання, кредиторську заборгованість за товари роботи і послуги;
- б) довгострокові, поточні, відстрочені податкові зобов'язання, непередбачені зобов'язання;
- в) довгострокові, поточні, непередбачені зобов'язання та забезпечення.

17. Майно, яке не можна вносити до статутного капіталу підприємства:

- а) гроші в іноземній валюті;
- б) цінні папери та права інтелектуальної власності;
- в) бюджетні кошти та засоби отримані під заставу;
- г) будинки, споруди, запаси та інші цінності.

18. Зміна первісної вартості основних засобів відбувається у випадках:

- а) реалізації основного засобу;
- б) передачі в оренду;
- в) інвентаризації;
- г) добудови, модернізації та дообладнання.

19. Які з наведених витрат відносяться до основних

- а) оплата праці керівного складу господарства;
- б) оплата праці основних робітників;

- в) оплата праці обслуговуючого персоналу загальногосподарського призначення;
- г) оплата праці інженерно-технічних працівників (цеху).

20. граничний термін подання квартальної звітності, встановлений законодавством України для вітчизняних підприємств:

- а) 15 числа наступного за звітним періодом місяця;
- б) 20 числа наступного за звітним періодом місяця;
- в) 25 числа наступного за звітним періодом місяця;
- г) за домовленістю з податковими органами.

21. Який термін зберігання в архіві підприємства основної маси первинних бухгалтерських документів (років):

- а) два;
- б) п'ять;
- в) три;
- г) десять.

22. Яке з наведених рівнянь неправильне

- а) $\text{Активи} - \text{Капітал} = \text{Зобов'язання}$;
- б) $\text{Зобов'язання} + \text{Капітал} = \text{Активи}$;
- в) $\text{Зобов'язання} + \text{Активи} = \text{Капітал}$;
- г) $\text{Активи} - \text{Зобов'язання} = \text{Капітал}$.

23. Які форми є обов'язковими для квартальної фінансової звітності

- а) тільки бухгалтерський баланс;
- б) баланс і звіт про фінансові результати;
- в) баланс і звіт про власний капітал;
- г) баланс і звіт про рух грошових коштів.

24. Який з методів оцінки товарно-матеріальних запасів дає меншу суму прибутку до оподаткування

- а) за середньозваженою фактичною собівартістю;
- б) за принципом «по першій ціні списуються, по останній – залишаються»;
- в) за принципом «по останній ціні списуються, по першій – залишаються»;
- г) за нормативною оцінкою.

25. Як називається баланс, який складає компанія за даними балансів дочірніх компаній

- а) зведений;
- в) сальдовий;
- б) заключний;

г) консолідований.

26. Яка з наведених статей не включається вартості запасів, придбаних за плату

- а) витрати на заготовівлю;
- б) витрати на збут;
- в) реєстраційні збори;
- г) вартість мита та митних процедур.

27. Які з наведених реквізитів документа не є обов'язковими

- а) назва документа, номер його форми, дата складання;
- б) зміст операції та її кількісне вимірювання;
- в) підписи осіб, відповідальних за правильність оформлення операції;
- г) підстава для виконання операції та її специфічні особливості.

28. Яка система обліку використовується у сучасних великих виробничих підприємствах

- а) проста;
- б) подвійна;
- в) потрійна;
- г) десятинна.

29. Законодавством України не передбачено такі види відпусток:

- а) щорічна відпустка;
- б) творча відпустка;
- в) додаткова у зв'язку з навчанням;
- г) соціальна відпустка;
- д) призова відпустка.

30. Для нарахування заробітку за період перебування на лікарняному слід враховувати:

- а) середній заробіток за попередні 6 місяців, стаж роботи, кількість робочих днів перебування на лікарняному;
- б) середній заробіток за попередні 2 місяці, кількість робочих днів перебування на лікарняному, стаж роботи;
- в) середній заробіток за попередні 6 місяців, стаж роботи, кількість календарних днів перебування на лікарняному.

31. Отримані від покупців аванси відображаються у складі:

- а) оборотних активів;
- б) поточних зобов'язань;
- в) доходів майбутніх періодів;

- г) витрат майбутніх періодів;
- д) взагалі не відображаються.

32. До загальнодержавних податків і зборів належать

- а) податок на додану вартість, податок на прибуток, комунальний податок;
- б) податок на додану вартість, податок на прибуток, акцизний збір, збір на геологорозвідувальні роботи;
- в) податок на додану вартість, податок на прибуток, ринковий збір, внески на обов'язкове пенсійне страхування;

33. Який мінімальний розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу передбачено для господарських товариств

- а) не менше 5% суми чистого прибутку;
- б) не менше 10% суми чистого прибутку;
- в) не менше 25% суми чистого прибутку.

34. Яким Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку визначається собівартість реалізованих товарів

- а) П(С)БО 15 «Доходи»;
- б) П(С)БО 9 «Запаси»;
- в) П(С)БО 9 «Товари»;
- г) П(С)БО 16 «Витрати».

35. До складу загальновиробничих витрат включають:

- а) витрати на управління виробництвом; витрати на опалення виробничих приміщень; витрати на охорону праці;
- б) витрати на освітлення виробничих приміщень, на управління підприємством, витрати на службові відрядження в межах України;
- в) витрати на зв'язок, на управління підприємством; витрати на службові відрядження за межі України.

36. Витрати відображаються в бухгалтерському обліку :

- а) одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань;
- б) одночасно зі збільшенням активів або збільшенням зобов'язань;
- в) одночасно зі збільшенням активів або зменшенням зобов'язань;
- г) одночасно зі зменшенням активів або зменшенням зобов'язань.

37. Управлінський облік відрізняється від фінансового обліку:

- а) назвою;
- б) деталізацією інформації;
- в) відкритістю даних;
- г) зрозумілістю.

38. Витрати, що можуть бути змінені внаслідок прийняття рішень:

- а) конверсійні витрати;
- б) альтернативні витрати;
- в) маржинальні витрати;
- г) релевантні витрати;
- д) змінювані витрати.

39. Система калькулювання собівартості продукції на основі обліку витрат за кожним індивідуальним замовленням або окремою партією виробів називається:

- а) калькулювання по процесах;
- б) калькулювання по замовленнях;
- в) калькулювання по переділах;
- г) виробниче калькулювання.

40. Базу розподілу постійних накладних витрат визначають виходячи з :

- а) нормальної потужності;
- б) бюджетної потужності;
- в) практичної потужності;
- г) фактичної потужності.

41. Облік у фермерському господарстві здійснюють за формами, в основу яких покладено економічну модель:

- а) Затрати-випуск;
- б) Затрати;
- в) Випуск продукції;
- г) Визначення фінансового результату.

42. Обчислення витрат, пов'язаних з певним господарським процесом, називається:

- а) калькулюванням;
- б) системою рахунків;
- в) первинними документами.

43. Які з нижче перерахованих користувачів бухгалтерської звітності підносяться до зовнішніх користувачів з непрямим фінансовим інтересом:

- а) податкові органи, обслуговуючий банк, страхові компанії;
- б) органи статистики, аудиторські фірми, арбітраж;
- в) постачальники, банки, що кредитують, інвестори.

44. Самостійна ініціативна діяльність по виготовленню продукції, наданню послуг, реалізації товарів з метою одержання прибутку називається:

- а) статутом підприємства;
- б) підприємством;
- в) підприємництвом.

45. За місцем складання документи бувають:

- а) міжгалузеві та спеціалізовані;
- б) внутрішні та зовнішні;
- в) службові та особові.

46. Використання землі в Україні:

- а) платне;
- б) безкоштовне;
- в) в деяких регіонах платне;
- г) в деяких регіонах безкоштовне.

47. В практиці ведення податкового обліку в Україні відомі варіанти ведення обліку:

- а) позасистемне;
- б) на рахунках бухгалтерського обліку;
- в) на позабалансових рахунках;
- г) всі попередні відповіді вірні.

48. Перша подія в книзі (відомості) обліку валових доходів фермера відображає:

- а) виникнення валових доходів;
- б) погашення заборгованості (дебіторської або кредиторської);
- в) погашення дебіторської заборгованості;
- г) погашення кредиторської заборгованості.

49. Якщо господарство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, і особисте майно та зобов'язання власника не відображаються у фінансовій звітності господарства, то це принцип:

- а) обачності;
- б) безперервності;
- в) автономності.

50. Облік у фермерському господарстві за простою формою передбачає:

- а) Накопичення даних відповідно до потреб управління господарством з використанням подвійного запису;
- б) Здійснення обліку наявності засобів чи джерел їх утворення;

- в) Накопичення даних відповідно до потреб управління господарством без використання подвійного запису;
- г) Немає правильної відповіді.

51. Для фермерських господарств статті, склад і зміст фінансових звітів визначаються:

- а) Законом про бухгалтерський облік і фінансову звітність
- б) П(С)БО 25
- в) НП(С)БО 1
- г) всі відповіді правильні.

52. Фізична особа відрізняється від юридичної тим, що:

- а) фізична особа не може мати печатки;
- б) юридична особа має статут;
- в) фізична особа платить менше податків.

53. Коли повинні складатися первинні документи:

- а) у момент проведення господарської операції;
- б) перед закінченням звітного періоду;
- в) перед перевіркою контролюючих органів.

54. Плата за землю справляється у вигляді:

- а) лише земельного податку;
- б) лише орендної плати;
- в) мита;
- г) земельного податку або орендної плати, що визначається залежно від грошової оцінки землі.

55. Позасистемне ведення податкового обліку передбачає ведення обліку:

- а) журналах, книгах, відомостях, таблицях;
- б) за допомогою ЕОМ;
- в) на рахунках обліку;
- г) журналах, книгах, відомостях, таблицях та інших реєстрах обліку, за допомогою ЕОМ.

56. Друга подія в книзі (відомості) обліку валових доходів фермера відображає:

- а) виникнення валових доходів;
- б) погашення заборгованості (дебіторської або кредиторської);
- в) погашення дебіторської заборгованості;
- г) погашення кредиторської заборгованості.

57. Внутрішніми користувачами бухгалтерської інформації для фермера є:

- а) власники і учасники господарства;
- б) кредитори і постачальники;
- в) банки
- г) наймані працівники.

58. Ведення обліку витрат операційної діяльності у фермерських господарствах повинно вестись в:

- а) Журнали реєстрації господарських операцій господарства;
- б) Книзі обліку доходів і витрат;
- в) Зведеній відомості за розрахунками з робітниками і службовцями;
- г) Листках-розшифровках.

59. Вертикальний та горизонтальний контроль поточних та підсумкових записів Журналу реєстрації господарських операцій здійснюють:

- а) по графі «Сума обороту»
- б) на рахунку «Витрати за рахунок доходу»
- в) по дебетових і кредитових оборотах кожного рахунку
- г) правильної відповіді не запропоновано.

60. До первинних документів відносяться:

- а) документи, які складаються на момент здійснення господарської операції;
- б) документи, що складаються на самому підприємстві по здійсненні операціях;
- в) документи з низьким рівнем стандартизації.

61. Земельний податок сплачують:

- а) власники землі та землекористувачі;
- б) інвестори;
- в) орендарі;
- г) лише землекористувачі.

62. Вибір методики ведення податкового обліку у фермерському господарстві покладено на:

- а) ДПП за місцем знаходження платника податку;
- б) голову фермерського господарства;
- в) Міністерство Фінансів України;
- г) ДПА України.

63. Основним принципом ведення книги (відомості) валових доходів фермера є:

- а) аналітичний облік операцій, пов'язаних з обліком валових доходів та повне їх розшифрування;
- б) лише синтетичний облік валових доходів;
- в) відображення будь-яких доходів звітного періоду;
- г) відображення будь-яких доходів звітного та попереднього періоду.

64. Зовнішніми користувачами бухгалтерської інформації фермерського господарства є:

- а) власники;
- б) менеджери;
- в) податкова адміністрація.

65. До яких видів звітності відносять спеціалізовану форму №50 – с.-г. «Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств»?

- а) Податкової;
- б) Статистичної;
- в) Фінансової;
- г) Бухгалтерської.

66. Особливістю бухгалтерського обліку є відображення господарських процесів:

- а) вибірково;
- б) безперервно;
- в) на останнє число місяця.

67. В якому розмірі здійснюється сплата частини річної суми нарахованого сільськогосподарського податку в III кварталі?

158. Зменшення вартості майна записується:

- а) в кредит активного рахунку;
- б) в дебет активного рахунку;
- в) в дебет пасивного рахунку.

159. У Головну книгу із журналів-ордерів:

- а) переносяться дебетові обороти;
- б) переносяться кредитові обороти;
- в) взагалі нічого не переноситься.

160. Закінчити фразу: «Будь-що, чим володіє підприємство і що можна виміряти у вартісному вираженні: довгострокові поточні та інші ..»:

- а) основні засоби;
- б) активи;
- в) зобов'язання.

161. При придбанні протягом року юридичними особами транспортні засоби податок сплачується:

- а) перед їх реєстрацією по строках сплати (місяцях), які не настали, починаючи з місяця, в якому проведено реєстрацію транспортного засобу;
- б) після їх реєстрацією по строках сплати (кварталах), які вже настали, починаючи з кварталу, в якому проведено реєстрацію транспортного засобу;
- в) після їх реєстрацією починаючи з наступного року;
- г) перед проведенням першої реєстрації транспортних засобів

162. Книга (відомість) обліку валових доходів і витрат ведеться фермером за:

- а) першою подією;
- б) двома подіями;
- в) другою подією;
- г) трьома подіями.

163. Капітальні поліпшення землі, не пов'язані з будівництвом:

- а) відносяться до валових доходів;
- б) відносяться до валових витрат;
- в) підлягають амортизації;
- г) не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел фінансування.

164. Об'єкти, які складають господарську діяльність підприємства, складаються з:

- а) господарських процесів та їх результатів;
- б) джерел утворення господарських засобів;
- в) господарських засобів.

165. Збільшення зобов'язань записується:

- а) в дебет пасивного рахунку;
- б) в кредит активного рахунку;
- в) в кредит пасивного рахунку.

166. У якому варіанті відповіді названа ознака простої форми обліку:

- а) реєстрація первинних документів ведеться у Книзі обліку господарських операцій;
- б) можуть застосовувати малі підприємства, які здійснюють не більше 100 господарських операцій;

в) правильної відповіді не запропоновано.

167. Збір за першу реєстрацію транспортного засобу обчислюється юридичними особами:

- а) на підставі звітних даних про кількість транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів станом на 1 січня поточного року;
- б) на підставі звітних даних про якість транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів станом на 1 травня поточного року;
- в) щодо кожного транспортного засобу як добуток відповідної бази оподаткування, ставки збору та коефіцієнта
- г) на підставі звітних даних про кількість водіїв станом на 1 січня поточного року.

168. Доходи від бартерних операцій у фермера:

- а) не включаються до валового доходу;
- б) включаються до валового доходу;
- в) включаються частково до валового доходу;
- г) виключаються із суми валового доходу.

169. Витрати пов'язані з придбанням землі як окремого об'єкта власності:

- а) включаються до валових витрат;
- б) не включаються до валових витрат;
- в) включаються до валових доходів;
- г) збільшують балансову вартість 1 групи

170. Які з перелічених активів у ФГ є оборотними:

- а) нематеріальні активи;
- б) капітальні інвестиції;
- в) поточна дебіторська заборгованість.

171. Основними регістрами журнально-ордерної форми обліку є:

- а) Головна книга;
- б) журнали-ордери;
- в) журнали-ордери, допоміжні до них відомості і Головна книга

172. Інвентаризаційний процес у ФГ складається з наступних стадій:

- а) підготовча, організаційна, технологічна, документальна;
- б) попередня, підготовча, результативна, технологічна;
- в) організаційна, підготовча, технологічна, результативна.

173. Використання землі в Україні:

- а) платне;

- б) безкоштовне;
- в) в деяких регіонах платне;
- г) в деяких регіонах безкоштовне.

174. В практиці ведення податкового обліку в Україні відомі варіанти ведення обліку:

- а) позасистемне;
- б) на рахунках бухгалтерського обліку;
- в) на позабалансових рахунках;
- г) всі попередні відповіді вірні.

175. Перша подія в книзі (відомості) обліку валових доходів і витрат фермера відображає:

- а) виникнення валових доходів;
- б) погашення заборгованості (дебіторської або кредиторської);
- в) погашення дебіторської заборгованості;
- г) погашення кредиторської заборгованості.

176. Яка ознака покладена в основу побудови журналів-ордерів:

- а) довільна;
- б) дебетова;
- в) кредитова.

177. Принцип оцінки результатів інвентаризації передбачає:

- а) складання інвентаризаційного опису;
- б) отримання пояснень від МВО;
- в) прийняття необхідного рішення щодо виявлених в ході інвентаризації відхилень.

178. Кількість аналітичних рахунків, які можуть бути відкриті підприємством в розвиток одного синтетичного рахунку:

- а) обмежуються законодавством;
- б) обмежуються Планом рахунків бухгалтерського обліку;
- в) не обмежуються.

179. Об'єкти інвентаризації це:

- а) активи, зобов'язання;
- б) власний капітал;
- в) майно, зобов'язання

180. Які основні процеси складають кругообіг господарських засобів:

- а) виробництво, постачання і збут;

- б) документування і постачання;
- в) постачання і збут.

181. Сплачена сума нарахованого фіксованого сільськогосподарського податку:

- а) Дт 64 Кт 30;
- б) Дт 31 Кт 64;
- в) Дт 64 Кт 31;
- г) Дт91 Кт 64.

182. Які типові ознаки журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку:

- а) застосування типових форм журналів-ордерів;
- б) ведення відокремленого аналітичного обліку;
- в) обидві ознаки

183. Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- а) перед виплатою дивідендів;
- б) при зміні керівника підприємства;
- в) перед модернізацією виробництва.

184. Яке з тверджень правильне?

- а) в журналах -ордерах здійснюються записи по аналітичних рахунках;
- б) регістри бухгалтерського обліку заповнюються тільки на друкарській машинці;
- в) будова облікових регістрів, їх взаємозв'язок, послідовність та способи запису визначаються формою бухгалтерського обліку.

185. В яких випадках застосовуються записи сторно:

- а) при ануляції помилкових записів;
- б) уточнення показників в записах;
- в) при ануляції помилкових записів та уточнення показників.

186. Використані бюджетні кошти державної підтримки фермерських господарств на поворотній основі на придбання техніки й обладнання:

- а) Дт 15 Кт 31;
- б) Дт 31 Кт 15;
- в) Дт 15 Кт 63;
- г) Дт 10 Кт 15.

187. До складу активів належить:

- а) додатковий капітал;
- б) дебіторська заборгованість;

в) кредиторська заборгованість.

188. Проста форма обліку (без використання подвійного запису) застосовують фермерські господарства, в яких працюють:

- а) Власник (голова) та члени його родини;
- б) Наймані працівники;
- в) Наймані працівники та члени фермерського господарства;
- г) Члени фермерського господарства.

189. Повернення коштів бюджетної підтримки фермерських господарств на поворотній основі:

- а) Дт 31 Кт 47;
- б) Дт 47 Кт 30;
- в) Дт 48 Кт 31;
- г) Дт 30 Кт 47.

190. Під суттєвою розуміють інформацію:

- а) надану у Балансі та Звіті про фінансові результати;
- б) відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності;
- в) про грошові кошти підприємства.

191. Основним регістром за спрощеною формою обліку фермерських господарств є:

- а) Відомість аналітичного обліку;
- б) Журнал реєстрації господарських операцій господарства;
- в) Книга складського обліку;
- г) Журнал-ордер.

191. Зелений туризм – це:

- а) відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства;
- б) комплексна багатогранна діяльність, яка охоплює проведення часу на природі, фермі або приватному домогосподарстві, передбачає пішіходні екскурсії, катання на конях, спорт і оздоровлення, полювання і рибальство, оглядові поїздки і тому подібне;
- в) туристична діяльність на території природних ландшафтів (лісопарків, лугопарків, гідропарків, ботанічних садів) з елементами благоустрою, де існують певні умови для короткотривалого відпочинку, збирання грибів, ягід.

192. Вказати фактори, які сприяють розвитку сільського туризму в Україні:

- а) багаті рекреаційні ресурси;

- б) зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- в) реалізація товарів народних промислів.

193. Функції екологічного туризму:

- а) естетично-художня;
- б) пізнавальна;
- г) виховна.

194. Сільський туризм – це:

- а) форма відпочинку у сільській місцевості в приватній садибі сільського господаря з широкими можливостями використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону;
- б) складова частина агротуризму, пов'язана із прийомом туристів безпосередньо у помешканнях фермерського господарства, часто з мінімальними вимогами щодо зручностей;
- в) відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства.

195. Агротуризм – це:

- а) відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства;
- б) комплексна багатогранна діяльність, яка охоплює проведення часу на природі, фермі або приватному домогосподарстві, передбачає пішохідні екскурсії, катання на конях, спорт і оздоровлення, полювання і рибальство, оглядові поїздки і тому подібне;
- в) туристична діяльність на території природних ландшафтів (лісопарків, лугопарків, гідропарків, ботанічних садів) з елементами благоустрою, де існують певні умови для короткотривалого відпочинку, збирання грибів, ягід.

196. Форми екологічного туризму:

- а) фауністичні та флористичні поїздки;
- б) культурологічні й етнографічні поїздки;
- г) всі відповіді правильні.

197. В якій країні сільський туризм вважається одним із процвітаючих секторів туризму:

- а) Німеччина;
- б) Іспанія;
- г) Італія.

198. Найважливішими складниками сільського туристичного продукту є:

- а) туристичні атракції місцевості;
- б) послуги із залучення туристів до сільськогосподарських робіт і народних промислів;
- в) право користуватися приватними рекреаційними угіддями.

199. Об'єкти розміщення в сільському туризмі:

- а) кемпінг;
- б) мотель;
- г) бунгало.

200. Агрорекреаційні центри – це:

- а) окремі населені пункти та окремо розташовані агрорекреаційні заклади, які пропонують власний агротуристичний продукт;
- б) сільські населені пункти, розташовані у місцевості з цінними курортно-рекреаційними ресурсами, в яких сформувалася мережа агроосель й агропансіонів, які пропонують агротуристичні послуги, сегментовані за ціною та якістю;
- в) сукупність агрорекреаційних пунктів, згрупованих довкола курортно-туристичного центру в межах певної компактної території.

201. Другий етап розвитку зеленого туризму в Україні:

- а) 50-90-ті роки XX ст.;
- б) з кінця XIX ст. до середини XX ст.
- в) початок XIX ст.

202. Екотуризм – це:

- а) туристична діяльність на території природних ландшафтів (лісопарків, лугопарків, гідропарків, ботанічних садів) з елементами благоустрою, де існують певні умови для короткотривалого відпочинку, збирання грибів, ягід.
- б) безперервний рух, ознайомлення з природою, традиціями, культурою певного середовища, а аграрний туризм являє собою відпочинок із залученням рекреанта до сільськогосподарської діяльності;
- в) відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства, може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання.

203. Житлова будівля (група будівель) готельного типу, спеціально призначених для організації надання населенню рекреаційних послуг у сільській місцевості – це:

- а) агрооселя;
- б) агроготель;

в) бівак.

204. Типи В&В у сільському туризмі:

- а) В&В cottage;
- б) В&В farm vacation;
- в) всі відповіді правильні.

205. Особливості організації сільського (зеленого) туризму в Австрії:

- а) будиночки без господарів, розміщені на берегах заповідних озер та річок;
- б) приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, агрокоттеджі, замки, рибальські будинки;
- в) зайнятість гостей у збірці трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби, активний гірський та екологічний туризм.

206. Сільські помешкання в Німеччині поділяються на такі категорії як:

- а) «Відпустка на сільському подвір'ї»;
- б) «Фермерські будинки для гостей»;
- в) котеджі.

207. В&В homestay – це:

- а) тимчасове проживання (здебільшого 5-7 днів) на фермі в оселі фермера, або у кемпінгу на території фермерського господарства;
- б) заклади, зорієнтовані на обслуговування родинного відпочинку з дітьми в мальовничій сільській місцевості з цінними рекреаційними ресурсами;
- в) тимчасове проживання (здебільшого 5-7 днів) в оселі сільського господаря спільно з його родиною у спеціально відведених для гостей покоях.

208. Сільський туризм Франції представляє:

- а) Національна організація будинків відпочинку і зеленого туризму;
- б) Європейська федерація фермерського і сільського туризму;
- в) Асоціація сільського туризму.

209. Агрооселі в Ісландії поділяються на:

- а) «Будиночки без господарів»;
- б) «Сільські пансіонати»;
- в) «Фермерські будинки для гостей».

210. Організація відпочинку в сільській місцевості «Відпочинок на галявинці»:

- а) передбачає надання групі туристів доступу до користування територією господарства та його спорудами;

б) проектується та облаштовується як відпочинок для певної цільової групи туристів: рибалок, мисливців, любителів верхової їзди, людей з обмеженими можливостями, родин з маленькими дітьми та ін.;

в) передбачає розміщення гостей (переважно родин з дітьми або подружніх пар) на термін від 5 до 10 днів та вимагає більш ретельної підготовки та більших капіталовкладень.

211. Соціально-економічне значення розвитку сільського (зеленого) туризму для держави:

а) активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, понижуючи потребу в закордонному заробітчанстві;

б) сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відраховання у місцеві бюджети;

в) всі відповіді правильні.

212. Групи підприємств, що здійснюють діяльність у сфері сільського туризму:

а) ринкові некорпоративні підприємства;

б) товариства з обмеженою відповідальністю;

в) асоціації сільського туризму.

213. До основних завдань екологічного туризму належать такі:

а) гармонізувати відносини між природою, суспільством та економікою;

б) збереження національні та природні парки;

в) формування екологічної культури в суспільстві за рахунок культуроформувальної та виховної діяльності.

214. Принципи екологічного туризму:

а) безпосередня участь у соціально-економічному розвитку територій;

б) невиснажливе, стале використання природних ресурсів, збереження природного, соціального й культурного різноманіття;

в) орієнтувати туристичні організації на збереження, відновлення й збільшення споживчої вартості природного середовища).

215. Фактори, які гальмують розвиток сільського зеленого туризму в Україні:

а) відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;

б) низька екологічна просвіта туристів;

в) неналежний рівень розвитку інфраструктури.

216. Агрорекреаційний регіон – це:

- а) сукупність агрорекреаційних пунктів, згрупованих довкола курортно-туристичного центру в межах певної компактної території;
- б). однорідна в природноетнокультурному плані територія з історично сформованою мережею сільських поселень, більшість з яких спеціалізується на наданні послуг сільського зеленого туризму;
- в) велика природноетнокультурно-адміністративна територіальна одиниця, до якої можуть входити від однієї до кількох адміністративних областей, що характеризуються подібністю рис природно-ландшафтної будови, історико-культурного і соціально-економічного розвитку.

217. Вічний бунтівник, який заперечує наявні суспільні цінності; подорож для нього є цінністю сама по собі; вільне переміщення з місця на місце розглядається як маніфест свободи й незалежності, –це:

- а) «Конкістадор»;
- б) «Мандрівник»;
- в) «Бродяга».

218. Особливості організації сільського зеленого туризму у Німеччині:

- а) агротуристичний бізнес тісно пов'язаний з курортним, міжнародна спеціалізація астрономічний і дегустаційний туризм;
- б) більшість туристів приїждить для участі у міжнародних ярмарках та торгових шоу.
- в. будиночки без господарів, розміщені на берегах заповідних озер та річок.

219. Ознаки екотуризму:

- а) менша ресурсо- та енергоємність;
- б) всі відповіді правильні;
- в) екологічна просвіта туристів.

220. Основними напрямками стратегічного планування сільського туризму має бути:

- а) планування характеру освоєння агрорекреаційно-ресурсного потенціалу;
- б) планування структури споживання товарів і послуг, платоспроможність попиту;
- в) планування механізмів формування та розподілу інвестиційного капіталу.

221. Гостьовий цикл сільського туризму – це:

- а) уніфікований стандартний пакет послуг, яким користується турист під час перебування на відпочинку в агрооселі;
- б) процес рекреаційного обслуговування гостя від часу його прибуття в агрооселю до остаточного виїзду з неї;
- в) немає правильної відповіді.

222. Термін Bed&Breakfast зародився в країні:

- а) США;
- б) Німеччині;
- в) Велиобританії.

223. У Франції реалізуються різні концепції агротуризму, а саме:

- а) панда-агроєкоколеджі у національних парках;
- б) збут сільськогосподарської продукції;
- в) винні агросадиби, рибацькі оселі, кінні ферми.

224. Сільське населення здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як:

- а) егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- б) підготовка культурних програм;
- в) всі відповіді правильні.

225. Нормативно-правові акти, що регулюють питання розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні:

- а) Закон України «Про туризм»;
- б) Закон України «Про особисте селянське господарство»;
- в) Указ «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села».

226. Фермерський туризм – це:

- а) складова частина агротуризму, пов'язана із прийомом туристів безпосередньо у помешканнях фермерського господарства, часто з мінімальними вимогами щодо зручностей;
- б) туристична діяльність на території природних ландшафтів (лісопарків, лугопарків, гідропарків, ботанічних садів) з елементами благоустрою, де існують певні умови для короткотривалого відпочинку, збирання грибів, ягід;
- в) відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства)

227. Земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями:

- а) агрооселя;
- б) садиба;
- в) лоджії.

228. Головні сегменти споживачів послуг сільського туризму:

- а) індивідуальні гості, що прибувають на відпочинок; індивідуальні гості, які подорожують зі службовою метою; туристичні групи; транзитні клієнти;
- б) індивідуальні гості, що прибувають на відпочинок; туристичні групи; транзитні клієнти;
- в) індивідуальні гості, які подорожують зі службовою метою; транзитні клієнти.

229. Найбільш поширеним видом реклами на початку розвитку сільського туризму було:

- а) буклети, рекламні листівки, календарі;
- б) видання спеціалізованих каталогів садиб;
- в) реклама в мережі Інтернет.

230. Визначити на які класи поділяються нічліжні заклади, розташовані у сільській місцевості, які підлягають оподаткуванню як суб'єкти агротуристичного підприємництва в Іспанії:

- а) HRhotelrural – сільський готель; CAcastillo – замок, історичне помістя; CRcasarural – сільський будинок;
- б) CA castillo – замок, історичне;
- в) HR hotel rural – сільський готель; CR casa rural – сільський будинок.

231. Вказати, яка кількість напрямів сертифікації у галузі сільського (зеленого) туризму в Німеччині:

- а) п'ять;
- б) чорити;
- в) три.

232. Програма екологічної сертифікації садиб для сільського (зеленого) туризму:

- а) «Українська гостинна садиба»;
- б) «Зелена Садиба»;
- в) «Гостинна садиба».

233. Одна з форм менеджменту агротуристичних організацій, що полягає в чіткому визначенні та конкретній регламентації стратегії, тактики і механізму функціонування агротуристичних організацій і закладів у ринковому середовищі з метою забезпечення їх ефективної конкурентоспроможності та економічного процвітання.

- а) планування сільського туризму;
- б) організація сільського туризму;
- в) немає правильних відповідей.

234. Особа, яка більше орієнтована на споживання, ніж на сприйняття; у місцях відвідування намагається будувати свій світ незалежно від наявної історичної спадщини; вибагливий турист, який звик до зручностей і витрачає багато грошей:

- а) «Мандрівник»
- б) «Паломник»;
- в) «Конкіскадор».

235. Залежно від стилю життя вирізняють чотири типи туристів:

- а) любителі насолоди; тенденційні туристи; сімейні туристи; туристи орієнтовані суто на відпочинок; туристи-сноби;
- б) сімейні туристи; туристи орієнтовані суто на відпочинок;
- в) любителі насолоди; тенденційні туристи; сімейні туристи.

236. Спортивна база, призначена для навчання альпіністів і вдосконалення їх майстерності:

- а) бівак;
- б) базовий табір;
- в) альпіністський табір (альптабір).

237. Агротуристичним послугам притаманні специфічні риси, такі як:

- а) нематеріальний характер агротуристичних послуг;
- б) нерозривність виробництва та споживання агро-туристичної послуги;
- в) всі відповіді правильні.

238. До додаткових послуг зеленого туризму належать:

- а) послуги з організації розміщення туристів;
- б) послуги із залучення туристів до сільськогосподарських робіт і народних промыслів;
- в) право користуватися приватними рекреаційними угіддями.

239. У якій країні поширені традиційні додаткові засоби розміщення «рекан»:

- а) Китай;
- б) Корея;
- в) Японія.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Агрооселя – це житлове приміщення, яке знаходиться у сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат, залежно від категорії житла пристосованих для проживання туристів і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальної сфері села.

Агротуризм (farm tourism) – відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах. Агротуризм, таким чином, виступає однією з форм сільського туризму. В агротуризмі дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста.

Агротурист – бажає відпочивати в екологічно чистих і привабливих місцях, налагодити контакт з господарями (брати участь у веденні господарства); активно проводити час, пізнати культуру і традиції місцевості.

Агротуристична діяльність – діяльність особистого селянського господарства, спрямована на задоволення потреб туристів та надання їм агротуристичних послуг.

Агротуристичний кластер сільського туризму – базується на основі сільськогосподарських підприємств (фермерські, домогосподарства), виробництво продукції яких пов'язане з різноманітними продуктами харчування (тваринництво, садівництво). У цих господарствах рекреаційно-туристичні послуги виступають як додаткові. Проекти кластерів тут зосереджені в основному на розвиток туристичної інфраструктури та обслуговування туристів.

Агротуристичні послуги – тимчасове розміщення, харчування, екскурсійне, спортивне, розважальне, культурно-просвітницьке та інше обслуговування туристів.

Атракція – у сучасній туристичній галузі використовується як симбіоз понять «місце», «краєвид», «пам'ятка культури/архітектури/історії» та принагідна «діяльність», якою турист може займатися у цьому місці.

Відокремлена фермерська садиба – це земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими

будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями, яка знаходиться за межами населеного пункту.

Голова фермерського господарства – це його засновник або інша визначена в Статуті особа.

Господарський кодекс України – законодавчий акт, який встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Екологічний туризм або Екотуризм (Ecological tourism) – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасниками цих подорожей є люди з високою екологічною свідомістю. Виділяються такі форми екологічного туризму – активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, рибальство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, полювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки.

Зпаси – це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.

Земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Земельний кодекс України – законодавчий акт, який регулює земельні відносини з метою забезпечення права на землю громадян, що виявили бажання утворити фермерське господарство, та фермерських господарств, які мають намір орендувати або придбати земельні ділянки, а також забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Майно, залучене фермерським господарством на умовах оренди – це майно, право користування яким фермерське господарство отримало в результаті укладання орендних угод з іншими юридичними або фізичними особами, при цьому право власності залишається у орендодавця.

Майно, передане членами фермерського господарства – це майно юридичної особи, яке передане йому членами фермерського господарства для використання у господарській діяльності, майно може мати матеріальну (з переходом права власності до фермерського господарства) і

нематеріальну (без переходу права власності до фермерського господарства) форму.

Майно, придбане (створене) фермерським господарством – це відокремлене майно юридичної особи, яке утворено ним в ході діяльності, майно може мати матеріальну і нематеріальну форму.

Майнові права – це будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги.

Малоцінні необоротні матеріальні активи – це предмети, строк корисного використання яких більше одного року, зокрема вартість сценічно-постановочних предметів, спеціальні інструменти і спеціальні пристосування, вартість яких погашається нарахуванням зносу за встановленою підприємством ставкою (нормою) з урахуванням очікуваного способу використання об'єктів та інші предмети, які за вартісними ознаками підприємством зараховано до складу малоцінних необоротних матеріальних активів.

Матеріальні активи – це основні засоби та оборотні активи у будь-якому виді, що відрізняється від коштів, цінних паперів, деривативів та нематеріальних активів.

Нематеріальні активи – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Нерухоме майно – це земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни призначення.

Об'єкт основних засобів – це: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством/установою .

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Податковий кодекс України – законодавчий акт, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Рухоме майно – це окрема рухома річ, сукупність рухомих речей, гроші, валютні цінності, цінні папери, а також майнові права та обов'язки.

Сільська садиба – розташований в сільській місцевості та пропонується для тимчасового розміщення туристів житловий будинок з присадибною земельною ділянкою, що є майном особистого селянського господарства. Сільські садиби повинні відповідати протипожежним, санітарним та іншим вимогам, передбаченим нормативними актами України для сільських будинків.

Сільський туризм (rural tourism) – відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсводами. Поняття «сільський туризм» часто ототожнюють з «агротуризмом», але поняття «сільський туризм» значно ширше.

Сільській господар – фізична особа та члени сім'ї (родини), що ведуть господарську діяльність з використанням земельних ділянок та майна особистого селянського (фермерського) господарства, які належать їм на правах особистої, спільної, часткової власності або оренди відповідно законам України.

Сільський зелений туризм – відпочинковий від сільського туризму, пов'язаний з перебуванням туристів в власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостьовому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства.

Сільськогосподарське виробництво – вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними

- процесами її вирощування, призначеної для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі.
- Складений капітал фермерського господарства* – це капітал, утворений у результаті об'єднання майна громадян – членів господарства, який використовується для ведення діяльності.
- Справедлива вартість* – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.
- Спрощена форма. Основний реєстр* – журнал реєстрації господарських операцій (далі – Журнал). Для ведення аналітичного обліку окремих господарських об'єктів (витрат, розрахунків, тварин, продукції тощо) крім Журналу фермер може використовувати інші реєстри. Детальніше про ведення реєстрів за цією формою розписано в Методрекомеандаціях № 189.
- Статутний капітал* – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.
- Туризм* – це форма активного відпочинку за межами місця постійного проживання. До відпочинку спонукають фізичні, пізнавальні, спортивні та інші потреби. Агротуризм де факто є поняттям, яке з'явилося як наслідок пропозиції щодо надання туристичних послуг у селянському чи фермерському господарстві. З розвитком туристичного руху воно стало об'ємним, окреслюючи види діяльності, пов'язані з обслуговуванням не лише туристів, й власне односельчан.
- Туристичний продукт* – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві послуги, що реалізуються або пропонуються для реалізації за визначеною ціною. До складу таких послуг входять: перевезення, розміщення, організація відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізація сувенірної продукції та інші
- Фермери* – категорія підприємців у сільському господарстві. Фермери це власники чи орендарі земельних угідь, які ведуть своє господарство сім'єю та/або з використанням найманої робочої сили. Здійснюють виробництво, переробку і реалізацію сільськогосподарської продукції на основі використання майна, що знаходяться у них на праві оренди, довічного успадкованого володіння або у власності.
- Фермерське господарство* – форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до Закону України «Про фермерське господарство».

Форма для звичайних підприємств – ведення обліку за планом рахунків відповідно до Методрекомедацій № 49 (втратили чинність, замість них застосовуються Методрекомедації № 390). Причому Методрекомедаціями № 390 визначено особливості застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств.

Форма для малих підприємств – це не стільки система реєстрів, скільки можливість застосовувати спрощений план рахунків і складати фінансову звітність відповідно до ПБО 25. Водночас згідно з нормами пунктів 8.2 та 8.3 цих Методрекомедацій малі підприємства можуть застосовувати форму Журнал-Головна, затверджену тим самим наказом, що й Методрекомедації № 189. Причому кореспонденція рахунків записується безпосередньо на первинних документах або в меморіальних ордерах.

Цивільний кодекс України – законодавчий акт, який регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Члени фермерського господарства – фізичні особи, які є подружжям, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень Статуту фермерського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anatoliy Parfinenko, V. N., Liudmyla Sokolenko, Taliat Bielialov, Nina G. Karpenko, Vitaliy Tolubyak. Sustainable development of world tourism based on the strategic management Academy of Strategic Management Journal Volume 18, Special Issue 1, 2019 Strategic Research Directions 1 1939-6104-18-SI-1-486/Sustainable-development-of-world-tourism-based-on-the-strategic-management-1939-6104-SI-1-486.pdf
2. Boiko V. and Hnatyshyn L. (2020) Strategic priorities and mechanisms to stimulate farm enterprises development. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42. № 3. P. 350-358.
3. Cooper C. Contemporary tourism: an international approach. / C. Cooper, C. M. Hall. – Oxford: Butterworth–Heinemann, 2008. pp. 166–167.
4. Dogan H. Z. Forms of Adjustment: Sociocultural impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*. 1989. No. 16. pp. 21–236.
5. Gilewicz M. Agroturystyka. Najwazniejsze przepisy. Bydgoszcz: Wydwo APRA, 2000. 80 s.
6. Hnatyshyn L., Prokopyshyn O. and Pylypenko K. (2022). Problems and prospects of the market of fodders for animal husbandry in Ukraine. *Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2022. Vol. 22 Issue 2. P. 381-390.
7. Hnatyshyn L., Sheludko L., Prokopyshyn O. and Makieieva L. (2021). Mathematic instruments for determination of the innovative constituent of farming enterprises development. *International Journal of Information Technology Project Management (IJITPM)*. 2022. Vol. 13. Issue 2. pp. 1-12.
8. Hnatyshyn, L., Sheludko, R., Prokopyshyn, O., Makieieva, L. (2021). Innovative and investment direction of farming enterprise development. *Advanced Trends in ICT for Innovative Business Management*. Taylor & Francis by CRC Press. pp.113-130
URL: [https://bookshelf.vitalsource.com/reader/books/9781000406016/epubcfi/6/32\[%3Bvnd.vst.idre%3Dchap_08\]/4/2\[c8\]/2/2/2/4](https://bookshelf.vitalsource.com/reader/books/9781000406016/epubcfi/6/32[%3Bvnd.vst.idre%3Dchap_08]/4/2[c8]/2/2/2/4)
9. Kateryna Pylypenko, Zoia Levchenko, Liliia Khodakivska, Maryna Yermolaieva and Tetiana Mats, Formation of Master Programs of Business Activity in the Field of Accounting and Audit, *International Journal of Management*, 11 (6), 2020, pp. 812-819.
10. Kateryna A. Pylypenko, Irina V. Babiy, Nelia V. Volkova, Lev K. Feofanov, Nataliia B. Kashchena Structuring economic security of the organization. *Journal of security and sustainability issues*. Volume 9 Number 1. 2019 September. URL:http://jssidoi.org/jssi/uploads/papers/33/Pylypenko_Structuring_economic_security_of_the_organization.pdf

11. L. Antoshkina, M. Ihnatenko, A. Postol, Y. Hurbyk, K. Pylypenko. Improving the System Management of Farms and Agricultural Enterprises on the Basis of Controlling, Accounting and Information Frameworks, *International Journal of Management*, 11(7), 2020, pp. 556 – 565. URL: <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=7>

12. L.O. Marmul, O.A. Marchenko, K.A. Pylypenko, T.G. Velychko and V.G. Granovskaya, Financial And Taxation Aspects Of Tourism Activities Development, *International Journal of Management (IJM)*, 11 (3), 2020, pp. 287–293.

URL: <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=3>.

13. Lypchuk V., Hnatyshyn L. and Prokopyshyn O. (2019) Improvement of the mechanisms of land use of farming enterprises in Ukraine. *Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2019. Vol. 19 Issue 3. P. 379-386.

14. Lypchuk V. and Hnatyshyn L. (2019) Competitive advantages of farming enterprises in Ukraine: a methodic approach to diagnostics of the added value of products. *Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2019. Vol. 19. Issue 3. P. 387-392.

15. M. M. Ignatenko, O. A. Sarapina, A. ZH. Sakun, L. O. Marmul, K.A. Pylypenko Models of Implementation of Enterprises in Agricultural Green Tourism in European Countries and Assessment of Their Efficiency. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)* ISSN: 2278-3075, Volume-8 Issue-12, October 2019. URL: <https://www.ijitee.org/wpcontent/uploads/papers/v8i12/L32401081219.pdf>.

16. Mathieson A. *Tourism: economic, social and environmental impacts*. / G. Wall, A. Mathieson. London: Longman, 1982. pp. 234.

17. Mathieson A., Wall G. *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. New York, NY: Longman Group, Ltd, 1982. 208 p.

18. Pylypenko K., Ihnatenko M., Hnatyshyn L. and Prokopyshyn O. (2022). The Influence of Social Infrastructure on Increasing the Employment of the Population in Agricultural Production. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. pp. 633-638.

19. Shiharbatsiuk S., Pylypenko K., Papkovskaya P. (2020) The Counterparty Assessment Mechanism in the Receivables Management System of Agricultural Organizations in the Republic of Belarus and the Ukraine. *Problems of World Agriculture*, 2020, 20(2), 37–50; DOI: 10.22630/PRS.2020.20.2.11 URL: [http://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20\(35\)_n2.pdf](http://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20(35)_n2.pdf)

20. Zhanna Kononenko, Oleksandra Kuzmenko, Kateryna Pylypenko. Mechanism of financial and credit support of entrepreneurial activities. "Competitiveness and sustainable development", economic international conference (2; 2020 ; Chişinău). The 2nd Economic International Conference "Competitiveness and sustainable development", November 20th, 2020 : Book of abstracts / scientific

committee: Larisa Bugaian [et al.] ; organizing committee: Rafael Ciloci [et al.]. – Chişinău : Tehnica-UTM, 2020. PP. 66-69.

21. Агафонова Л. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: навч. посібник / Л. Агафонова, О. Агафонова; Київський ун-т туризму, економіки і права. К.: Знання України, 2008. 351 с.

22. Агротуризм для сталого розвитку. *Ідеї & тренди* / Серeda, 12 квітня 2023. URL:<https://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/26629-ahroturyzm-dlia-staloho-rozvytku.html>

23. Андрийчук В. Г. Виклики агробізнесу: пошук відповідей. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 12–19.

24. Аніщенко А. П. Зелений туризм як напрям трудової соціалізації сільської молоді в інформаційному суспільстві. *Вісник ХДАК*. 2014. Вип. 44. С. 127–132.

25. Бізнес-ідея: як заробити на зеленому туризмі. URL : <http://my.rv.ua/hotnews/biznes-ideya-yak-zarobiti-nazelenomu-turizmi/>.

26. Бізнес-план садиби. Дніпропетровська обласна рада. Комунальне підприємство «Центр підтримки малого та середнього бізнесу». URL: <https://openbiz.org.ua/tour-hub-0/biznes-plan-sadibi>

27. Білаш А. В. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку регіону. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2018.

https://www.researchgate.net/publication/348016896_OSNOVNI_TENDENCIJ_R_OZVITKU_TURIZMU_V_UKRAINI

28. Бухгалтерія для бюджету та ОМС. URL: https://oblibudget.com.ua/article/341-podatok-na-dohodi-fzichnih-osb#anc_1

29. Бухгалтерія у фермерському господарстві / Дем'яненко М.Я., Моссаковский В.Б. та ін. Київ: Наш час, 1997. 72 с

30. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підручник. / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко та ін.; За ред. проф. М.Ф.Огійчука. ; 2-ге вид., перероб. і допов. К. : Вища освіта, 2003. 800с.

31. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах (підручник): За заг.ред. Плаксієнка В.Я. / В.Я.Плаксієнко, Л.О.Мармуль Т.Г.Маренич, Т.Г.Камінська. К.: Центр учбової літератури, 2014. 448 с.

URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/7938>

32. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах / П.Т. Саблук, В.Б. Моссаковский, Л.К. Сук та ін, За ред. П.Т. Саблука, В.Б. Моссаковского. К.: Урожай, 1998. 416 с.

33. Ватуля І. Д., Гладка Л. О. Організація обліку у фермерських господарствах : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2009. 312 с.

34. Віктор Онищенко. Книга обліку доходів і витрат загальна система 2020. *Головбух*. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7200-kniga-obliku-dohodv-vitrat-zagalna-sistema>
35. Власенко І. В., Івашенко А. В. Функціонування сільського зеленого туризму в умовах ринкової економіки України. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2017. Вип. 1 (25). С. 218-233
36. Галич О. А. Зелений туризм : сутність та перспективи розвитку на Полтавщині URL: www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2010/01/38.pdf
37. Галич О. А., Шевченко І. В. Зелений туризм: сутність та перспективи розвитку на Полтавщині. *Економіка АПК*. 2013. № 68. С. 86–92.
38. Герасименко В. Г., Нездоймінов С. Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: [монографія]. Одеса: ПАЛЬМІРА, 2011. 178 с.
39. Глобальний етичний кодекс туриста : Генасамблея Всесвітньої туристської організації, м. Чилі, 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/983_001.
40. Гловацька В. В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму / В. В. Гловацька: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». – Житомир, 2008. – 22 с.
41. Гнатишин Л. Б. Виробничий потенціал фермерських господарств: монографія. Львів: Сполом, 2018. 404 с.
42. Гнатишин Л. Б. Діагностика доданої вартості продукції фермерських господарств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Економіка*. 2019. №14(42). С. 33-37.
43. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Поверляк Т. І. Валоризація аграрної продукції в системі бухгалтерського обліку фермерських господарств. *Інфраструктура ринку*. 2020. №40. С. 438-446.
44. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О.С., Малецька О.І. Специфіка побудови системи обліку у тваринництві. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2019. № 23 (1). С. 81-86.
45. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О.С., Малецька О.І. Модернізація системи оподаткування підприємств з урахуванням європейського досвіду. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/72.pdf
46. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Загальні тенденції розвитку та перспективи фермерських господарств Карпатського регіону. *Аграрна економіка*. 2014. Т. 7, № 3–4. С. 29-36.

47. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Інституційне середовище розвитку фермерських господарств. *Аграрна економіка*. 2017. Т. 10, № 1–2. С. 81–88.
48. Гоблик В. В. Формування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі (на прикладі Закарпатської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05. «Розвиток продуктивних сил і регіон. Економіки». Ужгород, 2009. 24 с.
49. Головбух. Джерело: <https://buhplatforma.com.ua/article/6712-qqq-17-m5-15-05-2017-zaprossumo-na-gostinu-abo-organzatsya-ta-oblk-gotelnih-poslug>
50. Головбух. Джерело: https://buhplatforma.com.ua/article/7758-deklaratsya-z-turistichnogo-zboгу-2020#anc_3
51. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. 148 с.
52. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
53. Грановська В.Г., Алещенко Л.О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувань. *Економіка АПК*, 2019, № 12. С. 28–36. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912028/> URL: https://web.archive.org/web/20210716144548id_/http://eapк.org.ua/sites/default/files/eapк/2019/12/eapк_2019_12_p_28_36.pdf
54. Губені Ю.Е. Європейський досвід та теоретичні засади агротуризму. *Вісник Львівського ін-ту економіки і туризму*. 2007. №2. С.50–55.
55. Гусякова О. Ю. Інституційні засади державного регулювання туризму в Україні. Держава та регіони. 2010. № 1. С. 13–20. (Сер. Державне управління).
56. Дема Д.І. Оподаткування фермерських господарств в Сполучених Штатах Америки. Житомир: Полісся, 1999. 232с.
57. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/index.html>
58. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції / За заг. ред. В.Г. Герасименко, О.Л.Михайлюк . К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
59. Довбуш А. В. Визначення фінансових результатів фермерських господарств. *Збірник наукових праць Подільського ДАТУ*. Випуск 21. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2013. С. 170–174.
60. Дубоделова А. В., Малкуш Х. Ю. Особливості та тенденції розвитку сільського туризму в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.2. С. 118–122.

61. Дуга В. О. Історія зародження та розвитку сільського туризму. *Економічний простір* № 165, 2021. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/6031/1/Duha.pdf>
62. Єрмаченко В. Є. Дехтяр Н. А. Дослідження світового та регіональних туристичних ринків : конспект лекцій. МОНМСУ України, Харк. нац. екон. ун-т. Харків. 2011. 240 с. – укр. – С. 43–44.
63. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
64. Зінаїда Омельницька. Ставки ПДВ у 2023 році. UTEKA URL: <https://services.uteka.ua/ua/publication/data-16-pdv-dani-102-stavki-nds-v-2023-godu>
65. Зінько М., Кінаш Г., Дідик Я. та ін. Ще раз про сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм. *Туризм сільський зелений*. Спецвипуск. 2002. №2. С.2-7.
66. Золотухін О. Бухгалтерський облік у фермерських господарствах. *Вісник податкової служби України*. № 12, березень 2010 р. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=06BKJac61deebea13af22109112b551d6a84b
67. Золотухін О. Податкові пільги для сільгосп підприємств. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/55796>
68. Іван Слободяник Фермерству в Україні кінець? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697907/index.amp>
69. Інструкція з ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах : Закон України, Наказ Міністерства сільського господарства і продовольства України від 5.02.1997 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0034244-97#Text>
70. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова Нац. банку України від 21.01.2004 р. № 22 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text>
71. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
72. Ісаєнко В. М. Забезпечення якості продукції та послуг в агротуризмі Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. 2017. Вип. 19, № 1. С. 247–252.
73. Карпенко Ю. В. Прогнозування та планування туристичної діяльності : Опорний конспект лекцій знавчальної дисципліни. для студентів спеціальності 242 «Туризм» ступеня магістра. Полтава : ВНЗ Укооп спілка «Полтавського університету економіки і торгівлі», 45 с.

74. Коваль Н. І., Мандибур В. В. Удосконалення організації обліку фермерських господарств: зарубіжний досвід. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 877-882.

75. Коваль О. В. Особливості обліку у фермерських господарствах. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія Економічні науки*. 2012. № 4(70). Том 2. С. 102-105.

76. Ковальов Д. В. Історія сільськогосподарської кооперації в Україні: використання досвіду у сучасному контексті. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8894>. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.84](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.84)

77. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

78. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

79. Кодекс України з процедур банкрутства : Кодекс України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

80. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

81. Коды видів економічної діяльності за КВЕД-2010. URL:http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/93/KVED10_93_29.html

82. Конституція України: від 28.08.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

83. Коробова Н. М. Професійне судження бухгалтера та його місцев організації обліку на сільськогосподарському підприємстві. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 1. С. 51-54.

84. Король Г. О. Облік у фермерських господарствах : Розділ І. Правові засади та документальне оформлення створення фермерського господарства : навч. посіб. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. 49 с.

85. Король Г.О., Труш Ю.Т., Акімова Т.В. Облік у фермерських господарствах: Розділ ІІ. Форми ведення бухгалтерського обліку та фінансова звітність фермерського господарства: навч. посібник. Дніпро: НМетАУ., 2016. 70 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/oblik-u-ferm-gosp_lbr_navch-posibnik-ch2_rbr_-2016.pdf

86. Король Г.О., Труш Ю.Т., Акімова Т.В. Облік у фермерських господарствах: навч. посібник. Дніпро: НМетАУ., 2017. 139 с. URL:<https://nmetau.edu.ua/file/ofg-2017.pdf>

87. Король О.Д., Крачило М.П. Менеджмент туризму: навч. посіб. К. : Знання, 2009. 248 с.

88. Костирко І. Г. Кластерний підхід в розвитку сільського зеленого туризму. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4 (59). С. 159 – 163
89. Котуха О.С., Олашин М.М. Нормативно-правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні. Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. «Інновації, тренди та перспективи індустрії гостинності» (м. Львів, 12 грудня 2019 р.) Львів: ЛТЕУ, 2019. С.127-131.
90. Коцупатрий М.М., Пилипенко К.А., Кучеренко М.А. Організаційна та методичні засади здійснення й удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з дебіторами за нетоварними операціями. Економічний вісник університету. Економіка та управління. Випуск № 47. 2020. С. 75-81. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/719/728>
91. Крачило Н.П. Географія туризму. К.: Вища школа, 1987. 208 с.
92. Кривоконь О. С. Організація обліку та контролю діяльності фермерських господарств: Монографія. Вінниця: П.П. Балюк, 2008. 183 с.
93. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 01.09.2011 р. №2341-III . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>
94. Кудла Н.С. Агротуризм: перспективи розвитку в Україні. *Наука, інновації та розвиток регіонів*: тези Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2004. С.56-63.
95. Липчук Н. В. Розвиток агротуризму як напрямок диверсифікації особистих селянських господарств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)». Львів, 2007. 22 с.
96. Лист Щодо порядку державної реєстрації сімейних фермерських господарств: Законодавство України, Міністерство юстиції України від 25.11.2019 р. № 10575/8.4.3/32-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1057323-19#Text>
97. Лобас М.Г., Македонський А.В. та інші. Організація селянських (фермерських) господарств. К., 1998. 288 с
98. Локутова О. А., Васильєв В. П. Дорадча діяльність у сфері сільського зеленого туризму. 36. статей «Організація бізнес-шкіл в дорадництві для успішного впровадження інновацій». К.: НУБіП України. 2012. С. 251–253.
99. Лужанська Т.Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи / Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. К.: Кондор, 2008. 385 с.
100. Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : навч. посіб. / за редакцією Волошина І.М. Київ : Кондор, 2008. 385 с.
101. Малецька О. І., Ціцька Н. Є., Прокопишин О. С. Ретроспектива теоретичних поглядів на працю та людський чинник в економіці. *Наукові*

записки Львівського університету бізнесу та права: зб. наук. праць з економічних та юридичних наук. 2018. Вип. 20. С. 90-96.

102. Матвій М. Я., Хомин Бухгалтерський облік на малих підприємствах за різними формами : навчальний посібник. К : Центр навчальної літератури, 2004.

103. Марченко О.А. Кластеризація як інноваційна перевага у функціонуванні та управлінні регіональною галуззю туризму. Наукове видання «Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу». Випуск 2(46) 2020. 47с. С. 111-115

104. Марченко О.А., Постол А.А. Пріоритетні тенденції розвитку туристичної індустрії Запорізької області. Науковий економічний журнал «Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу». Випуск 2(48) 2020.147с. С. 101-112.

105. Марченко О.А., Постол А.А. Подієвий туризм, як пріоритетний напрямок розвитку регіону. Науковий економічний журнал «Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу». Випуск 1(49) 2021. 147с. С. 110–113. doi : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-110-113.

106. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах : Наказ М-ва аграрної політики України від 02.07.2001 р. № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0189555-01#Text>

107. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» URL: <https://pefa.kiev.ua/pereklad-mizhnarodnyh-standartiv-finansovoyi-zvitnosti-2020-roku/>

108. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Плану заходів Мінагрополітики України щодо розвитку сільського зеленого туризму на період до 2015 року» № 24 від 18.01.2013 р.

109. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. *Нормативні документи від VOBU.* URL: <https://document.vobu.ua/buhoblik/npsbo> (дата звернення: 22.05.2023).

110. Нездоймінов С.Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід. Одеса: Астропринт, 2009. 304 с.

111. Облік у селянському (фермерському) господарстві (посібник). / За ред. М.Я.Дем'яненка. К.: ІАЕ, 2001. 403 с.

112. Оголошено фіналістів конкурсу з олеотуризму. Паоло Де Андрейс від 5 квітня 2023 р. URL: <https://uk.oliveoiltimes.com/business/europe/finalists-for-oleotourism-contest-announced/117980>

113. Особливості розвитку зеленого туризму в Україні (оглядова довідка за матеріалами преси) URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article>

114. Офіційний сайт організації WWOOF. URL: <http://wwooof.net>

115. Паламарюк М. Ю. Історичні етапи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Науковий Вісник Чернівецького університету*. 2013. № 24(68). С. 65–70.

116. Паламарюк М.Ю. Історичні етапи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Чернівці : ЧНУ, 2009. Вип. 480/481: Географія. С. 96–100.

117. Перегуда С. Агротуризм як форма диверсифікації діяльності аграрних формувань. *Зерно і хліб*. 2013. № 4. С. 70–74. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zikh_2013_4_28 [In Ukrainian].

118. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму. *Економіка сільського господарства та АПК*. URL: <https://pdatu.edu.ua/images/news/2019/october/21/4/roboty/zelenyiturizm.pdf>

119. Петлін І. В. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Західному регіоні України. *Вісник Львівського інституту економіки та туризму*. 2008. № 3. С. 210–213.

120. Пилипенко К. А., Ліпський Р.В. Облік у фермерських господарствах: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.]. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 368 с.

121. Пилипенко К. А. Напрями розвитку бухгалтерського обліку країни в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 1 (49). С. 119–127. doi : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-119-127. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/19_21.pdf

122. Пилипенко К. А., Коваль С. В., Кучеренко М. А. Облік та аналіз витрат операційної діяльності аграрних підприємств. *Економічний вісник університету. Економіка та управління*. Випуск № 51. 2021.

123. Пилипенко К. А., Скрипак М. О. Інституційні основи порядку створення фермерських господарств в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 1 (49). С. 73–78. doi : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-73-78. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/19_20.pdf

124. Пилипенко К., Арутюнова О, Бендас Ю. Оцінка та визнання довгострокових біологічних активів у вітчизняній та міжнародній практиці. *Агросвіт*. 2019. №12. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2909&i=6>

125. Пилипенко К., Арутюнова О. Актуальні питання обліку довгострокових біологічних активів в контексті міжнародного та вітчизняного досвіду. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

126. Пилипенко К.А. Економічна безпека держави через призму фінансової підтримки аграрного сектора. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 2 (50).

127. Пилипенко К.А., Мац Т.П. Наукові парадигми обліково-аналітичного забезпечення управління діловою репутацією як нематеріального активу в умовах інституційних змін. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 2 (50).

128. Пилипенко К., Прокопишин О. Державна фінансова підтримка фермерства в Україні: напрями та обсяги 2021 р. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін : матеріали УІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.) / за ред. Пилипенко К.А. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 301-306.

URL:<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/materiuvseukrkonf21102021.pdf>

129. Пилипенко К.А. Особливості оподаткування діяльності фермерських господарств. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціальноорієнтованій системі управління підприємством : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина I. м. Полтава, 31 березня 2021 року. Полтава, 2021. 573 с. С. 346 -349

130. Пилипенко К.А., Махно С. В. Первинний облік та визнання сільськогосподарської продукції у фермера. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю : матеріали III Міжнар. наук. – практ. конф. (м. Полтава, 21 квітня 2021 р.) / за ред. Пилипенко К. А. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 432-439.

131. Пилипенко К. А. Міжнародні системи та моделі бухгалтерського обліку : ознаки та характеристики. Інноваційні технології та актуальні питання післязбиральної доробки плодоовочевої продукції як важіль підвищення економічної ефективності : Міжнародна науково-практична конференція (м. Херсон, 14-15 березня 2019 р.). Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019 р. С. 143-147. URL:

<http://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20222%20%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B0%D1%82%D1%8C.pdf>

132. Підопригора І. В., Харіна І. В., Кірюшкіна Ю. М. Особливості обліку та шляхи його вдосконалення у фермерських господарствах. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 195-197.

133. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ М-ва

фінансів України від 09.12.2011 р. № 1591.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>

134. Податковий кодекс України: Закон України від 10.12.2010 р. № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

135. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» : Закон України, Наказ Мініфіну від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>

136. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6-34 URL: <https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/>

137. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Мініфіну від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

138. Порядок реєстрації платника ПДВ: наказом Мініфіну від 14.11.2014 р. № 1130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-14#Text>

139. Постанова КМУ «Про затвердження форми сертифікату на право на земельну частку (пай) і зразка книги реєстрації сертифікатів на право на земельну частку (пай)» від 12.10.1995 р. за № 801-95-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-95-%D0%BF#Text>

140. Постанова КМУ «Про порядок викупу земельних ділянок громадянами (понад норму, яка приватизується безкоштовно) для ведення фермерського господарства або особистого підсобного господарства» від 24 січня 2000 р. за № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2000-%D0%BF#Text> (Редакція від 14.04.2004, підстава – 478-2004-п).

141. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text/>

142. Про визначення поліських територій України : Постанова Каб. Міністрів України від 25.12.1998 р. № 2068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2068-98-п#Text>.

143. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>

144. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію»: Закон України від 13.05.2022р. за №124-IX Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-20#n415>.

145. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування,

обліку та звітності : Закон України від 04.11.2011 р. № 4014-VI : станом на 1 січ. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4014-17#Text>

146. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX : станом на 21 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

147. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 р. № 10000-IX . URL

148. Про державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

149. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV : станом на 30 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

150. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Каб. Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127 : станом на 16 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-п#Text>

151. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV : станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

152. Про затвердження Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників : Наказ М-ва пр. України від 29.07.1993 р. № 58 : станом на 27 лип. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93#Text>

153. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності: Наказ Міністерства інфраструктури України від 10.07.2013 р. за № 465. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1275-13#Text>

154. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Метод. рек. від 25.06.2003 р. № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text>

155. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Метод. рек. від 15.06.2011 р. № 720. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11#Text>

156. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ М-ва фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 : станом на 09 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 22.08.2023).

157. Про затвердження Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій і Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: наказ

Мінфіну від 19.12.2006 р. № 1213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1363-06#Text>

158. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам : Постанова Каб. Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1102 : станом на 12 лют. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-п#Text>

159. Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Каб. Міністрів України від 17.10.2013 р. № 868 : станом на 01 січ. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2013-п#Text>

160. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків : Постанова Каб. Міністрів України від 23.04.2003 р. № 590 : станом на 21 лип. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2003-п#Text>

161. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності : Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 : станом на 2 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text>

162. Про затвердження спеціалізованих форм реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування : Метод. рек. від 04.06.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0390555-09#Text>

163. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>

164. Про затвердження типових форм первинного обліку особового складу : Наказ від 27.10.1995 р. № 277 : станом на 05 груд. 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0277202-95#Text>

165. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці : Наказ від 05.12.2008 р. № 489 : станом на 25 груд. 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text>

166. Про затвердження типової форми первинного обліку N П-2 «Особова картка працівника» : Наказ від 25.12.2009 р. № 495/656. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0495202-09#Text>

167. Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Наказ М-ва юстиції України від 18.11.2016 р. № 3268/5 : станом на 17 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16#Text>

168. Про затвердження форм заяви про застосування спрощеної системи оподаткування, розрахунку доходу за попередній календарний рік, запиту про отримання витягу з реєстру платників єдиного податку та

витягу з реєстру платників єдиного податку: наказ Міністерства від 16.07.2019 № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-19#Text>

169. Про затвердження форм заявок для надання фінансової підтримки фермерським господарствам : Наказ Всі міжнар. док. від 11.03.2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-22#Text> Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI : станом на 1 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

170. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII : станом на 11 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>

171. Про особисте селянське господарство : Закон України № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

172. Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. за № 161-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (Редакція від 08.06.2023, підстава – 3065-IX).

173. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закону України від 23.12.1997 р. № 771. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text/>

174. Про оцінку земель : Закон України» від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>

175. Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських : Постанова Каб. Міністрів України від 11.08.1995 р. № 647 : станом на 17 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-95-п#Text>

176. Про сільський та сільський зелений туризм : Проект Закону України від 04 бер. 2021 р. № 5206 URL : <https://ips.ligazakon.net/document/II04552A>.

177. Про сільськогосподарську кооперацію: Закони України від 21.07.2020 р. № 819-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (Редакція від 24.07.2021, підстава – 1601-IX).

178. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06 лют. 2018 р. № 2275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

179. Про туризм : Закон України від 15 вер. 1995 р. №324/95-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

180. Про установлення критерію віднесення населених пунктів до трудонедостатніх : Постанова Каб. Міністрів України від 26.09.2005 р. № 985. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2005-п#Text> .

181. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV : станом на 20 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> .

182. Програма державної підтримки аграріїв. Міністерство аграрної політики та продовольства, від 21 лист. 2022 р. URL: <https://minagro.gov.ua/news/uvaga-prodovzhenno-programu-derzhavnoyi-pidtrimki-agrgariyam>.

183. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2005. №11. С. 48-51.

184. Прокопишин О. С. Організаційно-економічний механізм управління розвитком сільськогосподарських кооперативних взаємовідносин. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. С. 45-49.

185. Прокопишин О. С. Покращання технічного забезпечення фермерських господарств як спосіб формування конкурентних переваг. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. URL: <http://global-national.in.ua/issue-23-2018>.

186. Прокопишин О. С. Технічне забезпечення як складова підвищення ресурсного потенціалу фермерських господарств. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2017. № 24 (1). С. 134-138.

187. Пугач Н. А. Інформаційно-консультаційне забезпечення розвитку сільського туризму. *Економіка АПК*. 2014. № 9. С. 62-68.

188. Редин В., Редина В., Заветный С. Социально-географические аспекты развития зеленого туризма в Украине. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/=1&z=1939>.

189. Рибун Л.В., Стричак Г.В. Необхідність та значення агротуризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/ribun.htm

190. Садовська І. Б. Організація обліку і оподаткування у фермерських господарствах в контексті професійного бухгалтерського судження / І. Б. Садовська, І. І. Бабіч, К. Є. Нагірська. *Облік і фінанси*. 2019. № 4. С. 45-53. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2019_4_8.

191. Самолук Н.М Сільський туризм як перспективний напрям самозайнятості сільського населення. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/2350/Samolyuk.pdf?Sequence1&isallow ed=y>

192. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму URL : <http://archive.nbuv.gov.ua>

193. Сердюкова О.М. Сутність сільського зеленого туризму. *Економіка та держава*. 2014. №3. С.87-90.

194. Сільський зелений туризм : бібліогр. покажч. / Полтав. держ. аграр. акад. ; [авт. вступ. слова І. А. Маркіна ; уклад. Л. Д. Пашенко ; відп. за вип. С. В. Макарець]. Полтава : ПДАА, 2019. URL : <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/3165/silskyyturyzmvu krayini.pdf>.

195. Смірнова І.В. Форма бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва. *Наукові праці : Кіровоградський національний технічний університет*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/81587866.pdf>

196. Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168. *Офіційний вісник України*. 2017. № 26. С. 86.

197. Суліменко Л. А., Нечипорук О. В. Тенденції та підходи до обліку і звітності в фермерських господарствах на регіональному та світовому рівнях. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 1. С. 52-58.

198. Теорія бухгалтерського обліку : навчальний посібник / С. В. Кочерга. Полтава: Інтер Графіка, 2004. 324 с

199. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посібник / за ред. проф. Б. І. Валуєва. Одеса: ОДЕУ; «Принт Майстер», 2001. 256 с.

200. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. / за ред. Кужельний М.В., Лінник В. Г. К: КНЕУ, 2001. 334 с.

201. Теорія бухгалтерського обліку / Палій В. Ф., Соколов Я. В.. М.: Фінанси і статистика, 1988. 280с.

202. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» : за ред. Поф. Ф.Ф, Бутинеця. Вид. 2-е, доп. і перероб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 640 с.

203. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор НАНУ О. М. Бородіної та д-ра екон. наук, чл.-кор. УААНІ. В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. К. : 2010. 384с.

204. Туристи на селі: приховані можливості України. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah/29374595.html>.

205. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» від 10.11.1994 р. за № 666/94. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94#Text> (Указ втратив чинність крім статті 3 на підставі Указу Президента № 650/2007 (650/2007) від 20.07.2007 р.)

206. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 03.12.1999 р. за № 1529/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1529/99#Text>.

207. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» від 08.08.1995 р. за № 720/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95#Text>

208. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні : навч. посіб. / передм. В.А. Смолія. Київ : Вища шк., 2002. 195 с.

209. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 10 черв. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.08.2023).

210. Черевко Г. Фермерство в Україні: міф чи реальність. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2017. № 24(1). С. 3-8.

211. Черевко Г., Липчук В., Іваницька Г. Агротуризм як напрям розвитку агробізнесу в сільських прикордонних регіонах України. Регіональні умови розвитку сільських прикордонних регіонів Польщі і України. Жешов-Львів, 2003. С. 173-188.

212. Чорна Н.П. Розвиток сільського туризму в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Економічні науки*. 2010. Вип.99. С.401-411. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/chorna7.htm

213. Швець Олександр. Як створити фермерське господарство. URL:<https://www.golovbukh.ua/article/9408-yak-stvoriti-fermerske-gospodarstvo>

214. Шевченко І.В. Маркетинг у сільському зеленому туризмі. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/317.pdf>.

215. Shharbatsiuk S., Pylypenko K., Papkovskaya P. (2020) The Counterparty Assessment Mechanism in the Receivables Management System of Agricultural Organizations in the Republic of Belarus and the Ukraine. *Problems of World Agriculture*, 2020, 20(2), 37–50; DOI: 10.22630/PRS.2020.20.2.11 UKR: [http://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20\(35\)_n2.pdf](http://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20(35)_n2.pdf).

216. Яку звітність подають одиниці четвертої групи / Олександр Золотухин, Олена Сердюк. *Головбукх*. URL:https://1gl-vip.expertus.ua/?utm_source=golovbukh.ua&utm_medium=refer#/document/16/24584.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики

та продовольства України

05 квітня 2019 року № 177

Зареєстровано в Міністерстві

юстиції України

25 квітня 2019 р.

за № 438/33409

ТИПОВА ФОРМА ДОГОВОРУ (ДЕКЛАРАЦІЇ) про створення сімейного фермерського господарства

I. Предмет Договору* (декларації)

1. Сімейне фермерське господарство _____

(найменування)

(далі - Господарство) організовується _____

(прізвище, ім'я, по батькові,

рік народження)

самостійно або спільно з членами сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України:

(прізвище, ім'я, по батькові,

рік народження, ступінь родинного зв'язку)

з метою отримання прибутку від виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на земельній ділянці (земельних ділянках), наданій (наданих) у власність або користування відповідно до закону.

Видами діяльності Господарства є: _____

2. Господарство організовується на земельній ділянці (земельних ділянках)

(площа гектарів)

з кадастровим номером (кадастровими номерами) _____

яка розташована (які розташовані) _____

(місце розташування)

3. Голова Господарства, _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

після укладання (складання) цього Договору (декларації) зобов'язується зареєструватися як фізична особа - підприємець або здійснити дії, необхідні для державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу - підприємця, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, у встановленому законодавством порядку.

4. Місцезнаходження (адреса) Господарства: _____

(вулиця, будинок, квартира,

назва населеного пункту, район, поштовий індекс)

II. Порядок прийняття рішень та координація спільної діяльності членів Господарства*

1. Від імені Господарства має право виступати голова Господарства або уповноважений ним у встановленому цивільним законодавством порядку один із членів Господарства.
2. Члени Господарства домовилися про _____

(порядок прийняття рішень

та координація діяльності членів Господарства)

III. Правовий режим спільного майна членів Господарства*

1. Майнові відносини Господарства регулюються цивільним законодавством України.
2. Джерелами формування майна (складеного капіталу) Господарства є:
 - 1) грошові кошти, які передаються членами Господарства до його складеного капіталу;
 - 2) одержані доходи;
 - 3) будівлі, споруди, облаштування;
 - 4) матеріальні цінності;
 - 5) цінні папери;
 - 6) продукція, вироблена Господарством у результаті господарської діяльності;
 - 7) інше майно, набуте на підставах, не заборонених законом;
 - 8) право користування землею та іншими природними ресурсами;
 - 9) право користування будівлями, спорудами, обладнанням;
 - 10) інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність).
3. Перелік та вартість майна, що передається членами Господарства за їх згодою до складеного капіталу Господарства, на дату укладення Договору (декларації): _____

4. Майнові права, що входять до складеного капіталу Господарства, передаються йому на строк _____

5. Володіння, користування і розпорядження майном Господарства здійснюються за згодою між усіма членами Господарства відповідно до цього Договору (декларації), якщо інше не передбачено законом.

6. Майнові спори між членами Господарства вирішуються у судовому порядку.

7. Член Господарства має право на отримання частки майна Господарства при його ліквідації. Розмір частки та порядок її отримання: _____

8. Член Господарства має право на отримання частки майна Господарства у разі припинення членства у Господарстві. Розмір частки та порядок її отримання: _____

IV. Порядок покриття витрат та розподіл результатів (прибутку або збитків) діяльності Господарства між його членами

1. Всі витрати Господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.
2. Оподаткування прибутку Господарства проводиться у порядку, встановленому законодавством.
3. Розподіл результатів прибутку або збитку між членами Господарства після закінчення поточного фінансового року здійснюється в такому порядку*: _____

V. Порядок вступу до Господарства та виходу з нього*

1. Під час вступу до Господарства нового члена або виходу з нього вносяться зміни до цього Договору (декларації).
2. Вихід зі складу членів Господарства можливий незалежно від згоди інших його членів.
3. Член Господарства направляє заяву про вихід із Господарства і про повернення наданого ним

майна відповідно до цього Договору (декларації) на адресу голови Господарства за _____
(вказати період)

до запланованої дати виходу з Господарства.

4. Зміна складу членів Господарства може здійснюватися з таких підстав: _____

VI. Трудові відносини у Господарстві

1. Трудові відносини у Господарстві базуються на основі праці його членів. Для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з його діяльністю і потребують спеціальних знань чи навичок, Господарство має право залучати до роботи в ньому інших громадян (які не є членами Господарства) за трудовим договором (контрактом).

2. Трудові відносини членів Господарства відповідно до законодавства регулюються цим Договором (декларацією), осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), - законодавством України про працю.

3. Голова Господарства забезпечує належне оформлення трудових відносин та створення безпечних умов праці для членів Господарства і громадян, які уклали трудовий договір (контракт), дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки.

VII. Інші положення

1. Договір (декларацію) укладено на _____ років (або безстроково). Дія Договору (декларації) припиняється у разі* _____

2. Цей Договір (декларація) набирає чинності з дати його нотаріального посвідчення. Цей Договір (декларація) укладається не менше ніж у двох примірниках, один з яких залишається у матеріалах нотаріальної справи. За бажанням членів Господарства кожному з них видається по одному примірнику*.

3. Цей Договір (декларацію) складено у _____ примірниках, що мають однакову юридичну силу*.

4. Зміни до цього Договору (декларації) вносяться шляхом викладення його у новій редакції.

5. Голова Господарства здійснює дії, необхідні для державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу - підприємця, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, у встановленому законодавством порядку.

6. Інші положення, що не суперечать законодавству _____

Голова Господарства:

_____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____;
реєстраційний номер картки платника
податків** _____;
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____ населений пункт, район, область, поштовий індекс)

Член(и) Господарства*:

_____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові, ступінь родинного зв'язку)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____

_____ ;
реєстраційний номер картки платника
податків** _____ ;
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____)
населений пункт, район, область, поштовий індекс)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, ступінь родинного зв'язку)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____ ;
_____ ;
реєстраційний номер картки платника
податків** _____ ;
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____)
населений пункт, район, область, поштовий індекс)

* Для сімейного фермерського господарства, яке організовується фізичною особою спільно з членами її сім'ї.

** Для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті, реєстраційні номери облікових карток платників податків незначаються.

ДОДАТОК Б

Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні станом на 01.01.2020 (сривень за гектар) за даними офіційного вебсайту Держгеокадастру України (<https://land.gov.ua/icat/otsinka-zemel/>)*

№ з/п	Регіон	Рілля, перелоги	Багаторічні насадження	Сіножаті	Пасовища
1	2	3	4	5	6
1.	АР Крим	26 005, 00	58 459, 98	10 145, 85	4 284, 71
2.	Вінницька область	27 184, 00	47 053, 16	3 140, 38	1 558, 08
3.	Волинська область	21 806, 00	41 349, 74	6 039, 19	4 479, 47
4.	Дніпропетровська область	30 251, 00	55 608, 28	7 791, 74	6 232, 31
5.	Донецька область	31 111, 00	58 459, 98	7 247, 03	6 037, 55
6.	Житомирська область	21 411, 00	35 646, 33	5 072, 92	4 089, 95
7.	Закарпатська область	27 268, 00	37 072, 18	6 552, 33	5 258, 21
8.	Запорізька область	24 984, 00	41 349, 74	6 039, 19	4 868, 99
9.	Івано-Франківська область	26 087, 00	37 072, 18	4 831, 36	4 479, 47
10.	Київська область	26 531, 00	42 775, 60	6 280, 76	4 479, 47
11.	Кіровоградська область	31 888, 00	67 015, 10	8 696, 44	6 037, 55
12.	Луганська область	27 125, 00	47 053, 16	8 213, 30	5 842, 79
13.	Львівська область	21 492, 00	27 091, 21	5 797, 63	4 089, 95
14.	Миколаївська область	27 038, 00	47 053, 16	8 213, 30	5 844, 79
15.	Одеська область	31 017, 00	62 737, 54	8 938, 01	7 011, 35
16.	Полтавська область	30 390, 00	64 163, 40	5 556, 06	4 284, 71
17.	Рівненська область	21 938, 00	37 072, 18	5 072, 92	3 700, 43
18.	Сумська область	26 793, 00	49 904, 86	6 522, 33	4 674, 23
19.	Тернопільська область	29 035, 00	57 034, 13	6 280, 76	5 648, 03
20.	Харківська область	32 237, 00	67 015, 10	6 280, 76	6 427, 07
21.	Херсонська область	24 450, 00	37 072, 18	5 314, 49	4 284, 71
22.	Хмельницька область	30 477, 00	52 756, 57	6 763, 90	5 258, 51
23.	Черкаська область	33 646, 00	74 144, 37	8 454, 87	5 648, 03
24.	Чернівецька область	33 264, 00	62 737, 54	5 556, 06	5 063, 75
25.	Чернігівська область	24 065, 00	55 608, 28	8 696, 44	5 063, 75

*- значення нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь відповідно відповідно до загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення [1].

ДОДАТОК В

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів України
19 червня 2015 року № 578

Відмітка про одержання (штамп контролюючого органу)
--

1	Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи	Тип виду декларації	1.1.Т	Порядковий номер за рік ¹		
		Тип декларації				
		01		Загальна		
		02		Нова загальна		
		03		Уточнююча загальна		
		04		Звітна		
		05		Нова звітна		
		06		Уточнююча звітна		
	за					
			рік		починаючи з ²	
						з урахуванням уточнень з ³

2	Платник:										
	(повне найменування)										
	платника податків згідно з реєстраційними документами)										
3	Код за ЄДРПОУ										
4	Код виду економічної діяльності (КВЕД)										
5	Код організаційно-правової форми господарювання										
6	Податкова адреса					Поштовий індекс					
						Міжміський код					
	Електронна адреса ⁴					Телефон					
						Факс ⁴					
7	Найменування контролюючого органу за основним місцем обліку платника _____ _____ _____										
8	Найменування контролюючого органу за місцем розташування земельної(их) ділянки(ок), до якого подається декларація _____ _____										
9	Код органу місцевого самоврядування за місцем розташування земельної(их) ділянки(ок) за КОАТУУ ⁵ _____										

Одиниці виміру: гектари – 3 чотирма десятковими знаками,
гривні – 3 двома десятковими знаками

№ з/п	Категорія земель	Площа земельної ділянки ⁶	Нормативна грошова оцінка земельної ділянки	Ставка податку (% до нормативної грошової оцінки земельної ділянки)	Річна сума податку (к. 3 х к. 4 х к. 5 / 100)	І квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
						к. 6 х 10/100/ (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ⁷	к. 6 х 50/100/ (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ⁷	к. 6 х 30/100/ (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ⁷	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Землі сільськогосподарського призначення (сільськогосподарські угіддя, у тому числі для сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (вирощуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті)								
1.1 ⁸	Рілля, всього								
1.2 ⁸	Сіножаті, всього								
1.3 ⁸	Пасовища, всього								
1.4 ⁸	Багаторічні насадження, всього								
2 ⁸	Землі волюного фонду, всього								
3	Нараховано на 20 ____ рік, усього (сума р. 1, 2, к. 7-10)								
4 ⁹	Нараховано на 20 ____ рік за даними раніше поданої декларації (р. 3 декларації, що уточнюється)								
5 ⁹	Нараховано до збільшення податкового зобов'язання на 20 ____ рік на періоди, за якими не настав термін сплати (позитивне значення (р. 3 – р. 4))								
6 ⁹	Нараховано до зменшення податкового зобов'язання на 20 ____ рік на періоди, за якими не настав термін сплати (позитивне значення (р. 4 – р. 3))								
7 ⁹	Розмір заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів або періодів поточного року, за якими минув термін сплати								
8 ⁹	Розмір завищення податкового зобов'язання минулих податкових періодів або періодів поточного року, за якими минув термін сплати								
9 ⁹	Сума штрафів (к. 7 – 10 р. 7 х 3 % або 5 %)								
10 ¹⁰	Сума пені								
11 ⁹	Пояснення (розкриття) окремих результатів фінансово-господарської діяльності								
12	Доповнення до Податкової декларації (заповнюється і додається відповідно до пункту 46.4 статті 46 глави 2 розділу II Податкового кодексу України)							на	арк.
								на	арк.

До декларації додаються:

1	Додаток „Відомості про наявність земельних ділянок”	
2	Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва ¹¹	

Інформація, наведена в декларації, є достовірною.

Дата заповнення декларації (дд.мм.рррр)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Керівник платника податку _____

(підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

М. П. ¹²

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта¹³

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Головний бухгалтер _____

(підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта¹³

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ця частина декларації заповнюється посадовими особами контролюючого органу

<p>Відмітка про внесення даних до електронної бази податкової звітності “___” _____ 20__ року</p> <p>_____ (підпис, ініціали та прізвище посадової особи контролюючого органу)</p> <p>За результатами камеральної перевірки декларації (потрібне позначити): порушень (помилкок) не виявлено / складено акт від “___” _____ 20__ року № _____</p> <p>“___” _____ 20__ року _____ (підпис, ініціали та прізвище посадової особи контролюючого органу)</p>
--

¹ Платником зазначається номер (послідовно наростаючим числом від кількості поданих відповідних декларацій).

² Заповнюється у разі подання декларації за нові земельні ділянки (починаючи з /число/місяць/).

³ Заповнюється у разі уточнення податкових зобов’язань (з урахуванням уточнень з /число/місяць/).

⁴ Заповнюється за бажанням платника.

⁵ При поданні загальної, нової загальної або уточнюючої загальної декларації заповнюється код органу місцевого самоврядування за основним місцем обліку платника.

⁶ Показники колонки 3 декларації мають дорівнювати показникам рядків 1.1.0, 1.2.0, 1.3.0, 1.4.0, 2.0 колонки 11 додатка до цієї декларації.

⁷ При зміні протягом року об’єкта оподаткування, нормативної грошової оцінки земельної ділянки, ставок податку показники в колонках 7-10 заповнюються (із застосуванням формул

за відповідними колонками) з дня календарного місяця, у якому починають, та/або до дня календарного місяця, у якому припиняють діяти вказані зміни.

⁸ Заповнюється одним рядком щодо всіх земельних ділянок за одним кодом органу місцевого самоврядування за КОАТУУ. За потреби (у разі наявності земельних ділянок за одним кодом органу місцевого самоврядування за КОАТУУ з різною нормативною грошовою оцінкою) кількість рядків 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 та 2 може бути збільшено.

⁹ Рядки 4 – 9 та 11 заповнюються у разі уточнення податкових зобов'язань. Сума штрафу (рядок 9) нараховується платником самостійно відповідно до підпункту „а” або „б” пункту 50.1 статті 50 глави 2 розділу II Податкового кодексу України.

¹⁰ Сума пені (рядок 10) нараховується платником самостійно відповідно до підпункту 129.1.3 пункту 129.1 та абзацу другого пункту 129.4 статті 129 глави 12 розділу II Податкового кодексу України.

¹¹ Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва є невід'ємною частиною декларації, надається відповідно до підпункту 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України. Форма розрахунку затверджена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26 грудня 2011 року № 772 «Про затвердження Розрахунку частки сільськогосподарського товаровиробництва», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 квітня 2012 року за № 510/20823.

¹² За наявності.

¹³ Ззначається фізичними особами, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

Директор Департаменту податкової,
митної політики та методології
бухгалтерського обліку

М. О. Чмерук

ДОДАТОК Г

Відмітка про одержання: вхідний № _____ дата _____ штамп контролюючого органу
--

№	Порядковий номер, що відповідає рядку 1.1.Т

Додаток №²

до

Загальної
Нової загальної
Уточнюючої загальної
Звітної
Нової звітної
Уточнюючої звітної

Відомості про наявність земельних ділянок

Одиниці виміру: гектари – з чотирма десятковими знаками,
гривні – з двома десятковими знаками

№ з/п	Категорія земельних ділянок	Документи, які засвідчують/підтверджують право власності та/або користування земельними ділянками			Державна реєстрація		Кадастровий номер земельної ділянки (у разі наявності)	Місце розташування земельної(их) ділянки(ок)		Площа земельної ділянки
		право користування, у т.ч. на умовах оренди		право власності (серія та номер документа)	дата (дд.мм.рррр)	номер		код регіону	код органу місцевого самоврядування за КОАТУУ	
		номер документа	дата укладання (дд.мм.рррр)							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Сільськогосподарські угіддя:									
1.1	рілля									
1.1.1										
1.1.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	
1.2	сіножаті									
1.2.1										
1.2.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	

ДОДАТОК Д

Первинні документи Фермерського господарства

АКТ

здавання-приймання наданих послуг

від _____ № _____

Виконавець в особі директора _____, що діє на підставі статуту, з одного боку, і Замовник в особі директора _____, що діє на підставі статуту, з іншого боку, склали цей акт про те, що Виконавець здав, а Замовник прийняв послуг з _____, саме:

1.1. _____;

1.2. _____;

1.3. _____,

надані згідно з договором про надання послуг № ____ від « ____ » _____ 20__ р. на суму _____ грн. _____ коп., крім того ПДВ (20 %) – суму _____ грн. _____ коп., усього _____ грн. _____ коп.

Замовник не має претензій до виконавця щодо якості наданих послуг.

Цей акт є підставою для фінансових розрахунків між сторонами

Виконавець:

Замовник:

_____/_____/

_____/_____/

М. П.

АКТ

здавання-приймання наданих послуг за _____ 20__р.
за договором про надання послуг від _____ № _____
_____ 20__р.

Ми, що підписалися нижче,

- Представник Замовника – _____,
що діє на підставі статуту, з одного боку, і
- Представник Виконавця – _____,
що діє на підставі статуту, з іншого боку,
склали цей Акт про нижченаведене:

1. Цим Актом сторони підтверджують, що передбачені п. _____ договору від _____
№ _____ були своєчасно та належним чином надані Виконавцем у період з _____
по _____ (включно) у повному обсязі на загальну суму _____
грн. (_____ грн. _____ коп.)

№ з/п	Дія	Кількість	Ціна	Сума
1	2	3	4	5
Усього вартість послуг без ПДВ				
ПДВ (20 %)				
Усього вартість послуг				

2. Претензії щодо строків, обсягу та якості наданих послуг у Замовника до виконавця немає.

3. Цей Акт складено у двох оригінальних примірниках – по одному для кожної зі сторін.

Замовник:

Виконавець:

_____ / _____ / _____ / _____ /

(підприємство, організація)

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ

Код за ЗУКУД

НАКЛАДНА-ВИМОГА
на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів

Номер документа	Дата складання	Код	
		відправника	одержувача
		виду операції	

Підстава

Кому

Через кого

Кореспондуючий рахунок	Матеріальні цінності	Одиниця виміру	Кількість	Ціна, Сума,	Інвен тарний номер	Порядковий номер запису за складською картою
рахунок аналітичного обліку	найменування, сорт, розмір, марка	найменування	приймає (відпущено)			
				Всього:		

Всього відпущено Два найменувань, на суму _____ (прописом)

(прописом)

Відпуск дозволив _____ Головний бухгалтер

Здав(відпустив) _____ Приймав (одержав)

ЗАТВЕРДЖУЮ

ЗАТВЕРДЖУЮ

АКТ надання послуг
№ _____ від _____ 20__ р.

Ми, що нижче підписалися, представник Замовника _____, з одного боку, і представник Виконавця _____, з іншого боку, склали цей акт про те, що на підставі наведених документів:
Договір: _____

Виконавцем були виконані наступні роботи (надані такі послуги):

№	Найменування робіт, послуг	Кіл-сть	Од.	Ціна з ПДВ	Сума з ПДВ

Всього:

У тому числі ПДВ:

Загальна вартість робіт (послуг) склала без ПДВ _____ гривень _____ копійок, ПДВ _____ гривень _____ копійок.

Загальна вартість робіт (послуг) із ПДВ _____ гривень _____ копійок.

Замовник претензій по об'єму, якості та строкам виконання робіт (надання послуг) не має.

Місце складання:

Від Виконавця*

Від Замовника

* Відповідальний за здійснення господарської операції і правильність її оформлення

Видаткова акладна № _____ від _____ 20 ____ р.

Постачальник: _____

п/р _____ у банку _____, МФО _____

код за ЄДРПОУ _____, ПІН _____

Покупець: _____

Договір: _____

Склад: _____

№	Товар	Кількість	Од.	Ціна з ПДВ	Сума з ПДВ

Всього:
У тому числі ПДВ:

Всього намінувань _____, на суму _____ грн.
У т.ч. ПДВ : _____ гривень _____ копійок
 _____ гривень _____ копійок

Місце складання:

Від постачальника* _____ Отримав(ла) _____

* Відповідальний за здійснення господарської операції і _____ № _____ від _____
правильність її оформлення

Ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України _____

(найменування підприємства/установи/організації) _____

Видатковий касовий ордер

від _____ 20____ року

№ з/п	Номер документа	Дата складання	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума	Код цільового призначення
1	2	3	4	5	6	7

Видати _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Підстава _____

Сума _____

(словами)

Додаток: _____

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав _____

ГРН коп. _____

« _____ 20____ року

Підпис одержувача _____

(найменування, номер, дата та місце виданя документа, який засвідчує особу одержувача)

Відав касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Відомість амортизації ОЗ за _____

Виведені лінії	БО (дані бухгалтерського обліку)	За _____						На кінець _____					
		На початок _____		Вартість	Амортизація (знос)	Залишков вартість	Збільшені вартості	Нарахувані амортизації (зносу)	Зменшені вартості	Списані амортизації (зносу)	Вартість	Амортизація (знос)	Залишков вартість
Первинна вартість	Рахунок	Вартість	Амортизація (знос)										
Основний засіб, інвентарний номер													
Будівлі і споруди													
Земельні ділянки													
Інструменти, прилади, інвентар													
Інші													
ОЗ													
Машини і обладнання													
МНМА													
Транспортні засоби													
Итого													

Накладна на передачу готової продукції № _____
від ____ ____ 20__ р.

Організація: _____

Код за ЄДРПОУ _____

Склад:

Підрозділ:

№	Продукція	Кіл-сть	Од.

Відвантажив(ла): _____

ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ № _____

від « _____ » 20 _____ р.

0410001

Одержано банком

« _____ » _____ 20 _____ р.

Платник

Код

Банк платника

ДЕБЕТ рах. №

СУМА

--	--

Отримувач

Код

Банк отримувача

КРЕДИТ рах. №

--	--

Сума словами

гривень

копійок

Призначення платежу

ДР

М. П.

Підписи

Проведено банком

« _____ » _____ 20 _____ р.

Підпис банку

Зведена податкова накладна
 Складена на операції, звільнені від оподаткування
 Не підлягає наданню отримувачу (покупцю) з причини
 (вказується відповідний тип причини)

ЗАТВЕРДЖЕНО
 Назва Міністерства фінансів України
 31 грудня 2015 року №1307
 (у редакції наказу Міністерства фінансів України
 від 17 вересня 2016 року № 783)

ПОДАТКОВА НАКЛАДНА

_____ / _____
 дата складання

_____ / _____
 податковий номер

Постачатки (продавець)			Отримувач (покупця)		
назва/назва продавця ПЛН по фактичній для фізичної особи - підприємця			назва/назва продавця ПЛН по фактичній для фізичної особи - підприємця		
_____	_____	_____	_____	_____	_____
(індивідуальний податковий номер)	номер фізпідп.	податковий номер платника податку або номер за наявністю ПН-номер платника	(індивідуальний податковий номер)	номер фізпідп.	податковий номер платника податку або номер за наявністю ПН-номер платника

Розділ А		
I	Загальна сума коштів, що підлягають оплаті з урахуванням податку на додану вартість	
II	Загальна сума податку на додану вартість, у тому числі:	
III	загальна сума податку на додану вартість за основною ставкою	
IV	загальна сума податку на додану вартість за ставкою 7%	
V	Усього обсяги поставання за основною ставкою (код ставки 20)	
VI	Усього обсяги поставання за ставкою 7% (код ставки 7)	
VII	Усього обсяги поставання при експорті товарів за ставкою 0% (код ставки 901)	
VIII	Усього обсяги поставання на митній території України за ставкою 0% (код ставки 902)	
IX	Усього обсяги операцій, звільнених від оподаткування (код ставки 903)	
X	Дані щодо зворотної (заставної) тари	

№ з/п	Опис (номенклатура) товарів/послуги продавця	Код		Одиниця виміру товарів/послуги		Кількість (об'єм, обсяг)	Ціна поставання товарів/послуги без урахування податку на додану вартість	Код ставки	Код пільги ¹	Обсяги поставання (без оподаткування) без урахування податку на додану вартість	Сума податку на додану вартість	Код виду діяльності спільного підприємства/товаровиробника	
		товару згідно з УКТ ЗЕД	згідно з КВЕД	товару згідно з ДКПП	умовне позначення (упакування)								
1	2	3.1	3.2	3.3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Суми податку на додану вартість, нараховані (сплачені) у зв'язі з поставаннями товарів/послуг, зазначених у цій накладній, вказані правильно. Відповідають суми податкових зобов'язань продавця.

Посадовець (уповноважена) особа/фізична особа _____ (підпис та прізвище)
 (законний представник) _____ (реєстраційний номер облікової картки платника податку або серія та номер паспорта)

¹ У податковому номері після символів "1" зазначається код 2 - у разі здійснення операції з поставання втраченої облікової тарни, отриманої за результатами відшкодування, вказані в пункті 16¹ статті 16¹ Закону України "Про державну підтримку сільськогосподарського виробництва в Україні" або код 5 - у разі складання податкової накладної оператором митного зв'язку за безпосередньою угодою про розрахунок податку.
² Зазначається у разі поставання продавцем товарів/послуги фізичною особою-підприємцем, яка (який) фактично є від імені підприємця підприємства - платника податку згідно з угодою.
³ Зазначається податковий номер платника податку відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 29 грудня 2011 року № 1588 "Про затвердження Порядку обліку платників податку з обороту", зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 29 грудня 2011 року за № 1500/2010/0-99/з.
⁴ Серія (за наявності) та номер паспорта зазначається у разі, якщо покупцем або продавцем - фізичною особою, яка через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податку та поводиться про це відповідно з контрольною особою на вимогу у паспорт.
⁵ У випадку поставання товарів, ввезених на митну територію України, у графі 3.2 проставляється позначка "X".
 6

У разі відсутності ПЛН у деяких податкових ПЛН / графах проставляється номерний код 999999999 - в цих графах зазначається відповідні пункти (підпункти, статті, параграфи, розділи) Податкового кодексу України та його міжнародного договору, який передбачає звільнення від оподаткування.

Прибуткова накладна № _____ від _____ 20__ р.

Постачальник: _____

Код за ДРФО _____, ПН _____

Покупець: _____

п/р UA _____ у банку _____, МФО _____

код за ЄДРПОУ _____, ПН _____

Договір: _____

№	Товар	Кіл-сть	Од.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ

Всього:

Сума ПДВ:

Всього із ПДВ:

Всього найменувань _____, на суму _____ грн.

_____ гривень _____ копійок

У т.ч. ПДВ: _____ гривень _____ копійок

Відвантажив(ла): _____ Отримав(ла): _____

Додаток 2
до Положення про ведення
касових операцій у національній
валюті в Україні
(пункт 25 розділу III)

Типова форма № КО-1

Ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств та
організацій України

(найменування підприємства/установи/організації)
Прибутковий касовий ордер №

від _____ 20__ року

№ з/п	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума цифрами	Код цільового призначення	Примітки
1	2	3	4	5	6
1			грн		

Квітанція

до прибуткового касового

ордеру №

від _____ 20__ року

Прийнято від _____

Прийнято від _____

Підстава _____

Сума гривень копійок

(словами)

в тому числі ПДВ грн

Додатки: _____

Головний бухгалтер _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Підстава _____

Сума гривень копійок

(словами)

в т. ч. ПДВ: грн

М.П. _____

Головний бухгалтер _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Додаток 4

Сільгоспоблік, форма № 81

Затверджена Міністерством сільського
господарства СРСР 24.11.1972 р. № 269-2

Рік	Мі-сяць	Число	Сільгоспідприємство	Шифр	Відді-лення	Бри-гада	Лан-ка	ЩОДЕННИК № НАДХОДЖЕННЯ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	Опе-рація	Одер-жувач	Від-правник

Кількість одиниць, що дали
продукцію _____

Гектарів, голів і т.д.

Від кого прийнято	Назва продукції, вага в кг, кількість в шт., сорт, якість						Підпис особи, що здала продукцію

Зворотній бік форми

Від кого прийнято	Назва продукції, вага в кг, кількість в шт., сорт, якість						Підпис особи, що здала продукцію
Шифр синтетичного та аналітичного обліку	дебет						
	кредит						
Одиниця виміру та її шифр							
Вага (всього)							
Ціна							
Сума							

Керуючий (завідуючий)фермою
Бригадир

Завідуючий складом

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ

(найменування юридичної особи)

ЗАТВЕРДЖУЮ

(посада, ініціали та прізвище)

« ____ » _____ 20 ____ р.
(підпис)

Акт приймання-передачі основних засобів

Найменування юридичної (фізичної) особи, що передає основні засоби	Найменування юридичної (фізичної) особи, що приймає основні засоби	Інвентарний (номенклатурний) номер	Кількість	Первісна (переоцінена) вартість	Сума	Номер документа		Дата складання	
						Знос за одиницю	всього	Рік випуску (побудови)	Номер паспорта
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього									

На підставі наказу, розпорядження _____ від « ____ » _____ 20 ____ р. № _____
проведено огляд _____

(назва об'єкта(ів))

Місцезнаходження об'єкта(ів) у момент передачі (прийняття) _____
Коротка характеристика об'єкта(ів) _____

Об'єкт технічним умовам відповідає/не відповідає _____
(вказати, що саме не відповідає)

Висновок комісії _____

Перелік документації, що додається _____

Голова комісії

_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

Члени комісії:

_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

Об'єкт основних засобів:

здав _____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

прийняв _____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

Відмітка бухгалтерської служби про відображення у реєстрірах бухгалтерського обліку:

Назва облікового реєстру	За дебетом рахунку (субрахунку, коду аналітичного обліку)	За кредитом рахунку (субрахунку, коду аналітичного обліку)	Сума
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Особа, яка відобразила господарську операцію в бухгалтерському обліку

_____ (підпис) _____ (посада, ініціали та прізвище)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Головний бухгалтер

_____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)

Комісія, призначена наказом (розпорядженням) від «__» _____ 19__ р. N _____
 на підставі _____
 зробила огляд _____
 найменування об'єкта

В результаті огляду комісія встановила:

1. Надійшов на підприємство «__» _____ 19__ р.
2. Кількість ремонтів _____ на суму _____ крб.
3. Маса об'єкта за паспортом _____
4. Наявність дорогоцінних металів _____
5. Технічний стан та причина списання _____

Висновок комісії: _____

Додаток. Перелік документів, що додаються _____

Голова комісії _____
 посада _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____

Члени комісії _____
 посада _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____

Зворотна сторона форми N ОЗ-3

Розрахунок результатів списання об'єкта

Витрати на списання			Надійшло від списання				
найменування документа	статті витрат	сума	найменування документа	цінностей		кількість	сума
				вид	номенклатурний номер		
1	2	3	4	5	6	7	8
			і т. д.				

Результати списання _____

У картці _____ вибуття основних засобів відмічено.

«__» _____ 19__ р.

Сільгосппідприємство _____

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ _____

Структурний підрозділ _____

Майстерня _____

«ЗАТВЕРДЖУЮ» _____

підпис керівника _____

« ____ » _____ 20__ р.

ВІДОМІСТЬ ДЕФЕКТІВ НА РЕМОНТ МАШИНИ

від _____ 20__ р.

Одержана від _____

найменування замовника _____

Найменування машини _____ Марка _____

Заводський № _____ інвентарний № _____ строк виконання _____

Вид ремонту _____

капітальний, поточний

До надходження до ремонту машина:

виробила від останнього ремонту _____ (еталонних гектарів, ткм, мотогодин)

одержала _____ ремонт « ____ » _____ 20__ р.

останній, капітальний, поточний

I. Характеристика колінчатого валу та циліндрів двигуна (для спеціалізованих підприємств)

Характеристика колінчатого валу			Характеристика циліндрів	
	корінні шийки	шатунні шийки		
A	1	2	A	1
Ремонтний розмір до шліфовки..			Ремонтний розмір до розточування	
Еліпс до шліфовки..			Еліпс до розточування.....	
Конус до шліфовки.			Конус до розточування.....	
Ремонтний розмір після шліфовки			Ремонтний розмір після розточування	

II. Описання дефектів деталей і вузлів та заміна запасних частин

Пор. №	Найменування деталей	Описання дефекту та зносу	Підлягають реставрації (кількість)	Підлягають заміні			Фактично поставлено на машину		Дата постановки
				Кількість	ціна	сума	кількість	сума	
A	B	B	1	2	3	4	5	6	Г

Разом

III. Витрата ремонтних матеріалів

Пор. №	Найменування матеріалів	Номенклатурний №	Потрібно для ремонту				Фактично витрачено		Дата
			одиниця замін	кількість	ціна	сума	кількість	сума	
А	Б	В	1	2	3	4	5	6	Г
Разом			X	X	X		X		X

Включається вартість матеріалів та запасних частин, які були здані на склад по накладній № _____ на суму _____ грн.

IV. Оплата праці на ремонтних та монтажних роботах

Пор. №	Найменування робіт	Трудомісткість людино-годин		Оплата праці	
		за нормою	фактично	за кошторисом	фактично
	А	1	2	3	4
1	Розбирання, збирання, регулювання та обкатка				
2	Реставрація-деталей				
3	Виготовлення деталей				
4	Інші				
	Разом				

V. Загальна вартість ремонту, грн.

Пор. №	Статті витрат	За кошторисом	Фактично
А	Б		
1	Запасні частини та ремонтні матеріали.....		
2	Затрати праці: людино-годин.....		
	сума.....		
3	Відрахування від оплати праці.....		
4	Нафтопродукти.....		
5	Інші.....		
6	Загальновиробничі (цехові) витрати ремонтної майстерні		
	Всього.....		

Керівник структурного підрозділу _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____ Інженер-механік _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____

Тракторист-машиніст (шофер) _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____ Перевірив бухгалтер _____ підпис _____ прізвище, ім'я, по батькові _____

Додаток Е

Затверджено Наказом Міністерства фінансів України
від 19 квітня 2001 року № 186

ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АКТИВІВ, КАПІТАЛУ, ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І
ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
1	2	3
10	Основні засоби	Облік та узагальнення інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи
13	Знос необоротних активів	Облік та узагальнення інформації про знос основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів
14	Довгострокові фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про довгострокові фінансові інвестиції
15	Капітальні інвестиції	Облік та узагальнення інформації про капітальні інвестиції
16	Довгострокові біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокові біологічні активи
18	Інші необоротні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокову дебіторську заборгованість, інші необоротні активи
20	Виробничі запаси	Облік та узагальнення інформації про сировину й матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тару й тарні матеріали, будівельні матеріали та матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети і транспортно-заготівельні витрати
21	Поточні біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про поточні біологічні активи рослинництва (які оцінені за справедливою вартістю) і тваринництва
23	Виробництво	Облік та узагальнення інформації про витрати на основне і допоміжні виробництва, виробничий брак
26	Готова продукція	Облік та узагальнення інформації про готову продукцію, товари, транспортно-заготівельні витрати і торгіву націнку
30	Касса	Облік та узагальнення інформації про грошову готівку та грошові документи
31	Рахунки в банках	Облік та узагальнення інформації про грошові кошти на рахунках у банках, еквіваленти грошових коштів та грошові кошти в дорозі
35	Поточні фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про поточні фінансові інвестиції
37	Розрахунки з різними дебіторами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами, про короткострокові векселі одержані, про резерв сумнівних боргів
39	Витрати майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про витрати майбутніх періодів
40	Власний капітал	Облік та узагальнення інформації про статутний, пайовий, додатковий, резервний, неоплачений і вилучений капітали
44	Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)	Облік та узагальнення інформації про нерозподілені прибутки (непокріті збитки), про використання прибутку
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	Облік та узагальнення інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів, цільове фінансування і цільові надходження
48	Цільове фінансування і цільові надходження	Облік та узагальнення інформації про залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень з бюджету та

		інших джерел, у тому числі суми коштів, вивільнені від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток, та їх використання на реалізацію заходів цільового призначення відповідно до законодавства
55	Інші довгострокові зобов'язання	Облік та узагальнення інформації про довгострокові позики, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання за облігаціями, довгострокові зобов'язання з оренди та інші довгострокові зобов'язання
64	Розрахунки за податками й платежами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки за податками, обов'язковими платежами, про податкові зобов'язання, податковий кредит, розрахунки за пенсійним забезпеченням, соціальним страхуванням, страхуванням на випадок безробіття, індивідуальним страхуванням та страхуванням майна
66	Розрахунки з оплати праці	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з оплати праці
68	Розрахунки за іншими операціями	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками, з учасниками, про короткострокові позики, короткострокові векселі видані, поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями і розрахунки за іншими операціями
69	Доходи майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про доходи майбутніх періодів
70	Доходи від реалізації	Облік та узагальнення інформації про загальний дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
74	Інші доходи	Облік та узагальнення інформації про суми інших доходів від операційної та звичайної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а також обліковується сума доходу від надзвичайних подій
79	Фінансові результати	Облік та узагальнення інформації про фінансові результати
84	Рахунок виключено	
85	Рахунок виключено	
90	Собівартість реалізації	Облік та узагальнення інформації про виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів
91	Загальновиробничі витрати	Облік та узагальнення інформації про накладні виробничі витрати на організацію та управління виробництвом, а також витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування
96	Інші витрати	Облік та узагальнення інформації про інші витрати операційної діяльності та інші витрати звичайної діяльності, а також обліковуються належна до сплати за звітний період відповідно до законодавства сума податків і зборів (обов'язкових платежів) та сума втрат від надзвичайних подій

ДОДАТОК Ж
РЕГІСТРИ ЖУРНАЛЬНО-ОРДЕРНОЇ ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Номер		Назва і призначення
Журнал	Відомість	
Облік грошових коштів, їх еквівалентів та грошових документів		
1 с.-г.		Журнал-ордер 1 с.-г. по кредиту рахунків: 30 «Готівка»; 31 «Рахунки в банках»; 33 «Інші кошти»; 35 «Поточні фінансові інвестиції»
	1.1 с.-г.	Відомість по дебету субрахунків: 301 «Готівка в національній валюті»; 302 «Готівка в іноземній валюті»
	1.2 с.-г.	Відомість по дебету субрахунків: 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті», 312 «Інші рахунки в банку в національній валюті», 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»
	1.3 с.-г.	Відомість по дебету субрахунків: 331 «Грошові документи в національній валюті», 332 «Грошові документи в іноземній валюті», 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»; 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» Аналітичні дані до рахунків 30, 31, 33
	1.4 с.-г.	Відомість по дебету субрахунків: 351 «Еквіваленти грошових коштів», 352 «Інші поточні фінансові інвестиції»
		Картка аналітичного обліку ошадних сертифікатів, придбаних підприємством
		Картка аналітичного обліку акцій невласної емісії, придбаних з метою перепродажу
		Картка аналітичного обліку короткострокових облигацій, придбаних підприємством
<i>Облік довгострокових та короткострокових позичок</i>		
2 с.-г.		Журнал-ордер 2 с.-г. по кредиту рахунків: 50 «Довгострокові позики», 60 «Короткострокові позики»
<i>Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань</i>		
3 А с.-г.		Журнал-ордер 3 А с.-г. по кредиту субрахунку: 372 «Розрахунки з підзвітними особами»
3 Б с.-г.		Журнал-ордер 3 Б с.-г. по кредиту рахунків: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»; 34 «Короткострокові векселі одержані»; 37 «Розрахунки з різними дебіторами»; 38 «Резерв сумнівних боргів»; 51 «Довгострокові векселі видані»; 62 «Короткострокові векселі видані»
	3.1 с.-г.	Відомість аналітичного обліку одержаних і виданих векселів

Номер		Назва і призначення
Журнал	Відомість	
1	2	3
	3.2 с.-г.	Відомість аналітичного обліку розрахунків з іншими дебіторами
3 В с.-г.		Журнал-ордер 3 В с.-г. по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	3.3 с.-г.	Реєстр операцій за розрахунками з постачальниками та підрядниками
3 Г с.-г.		Журнал-ордер 3 Г с.-г. по кредиту рахунків: 17 «Відстрочені податкові активи»; 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями»; 53 «Довгострокові зобов'язання з оренди»; 54 «Відстрочені податкові зобов'язання»; 55 «Інші довгострокові зобов'язання»; 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»; 64 «Розрахунки за податками й платежами»; 65 «Розрахунки за страхуванням»; 654 «За індивідуальним страхуванням»; 655 «За страхуванням майна»; 67 «Розрахунки з учасниками»; 68 «Розрахунки за іншими операціями»; 69 «Доходи майбутніх періодів»
	3.4 с.-г.	Відомість аналітичного обліку розрахунків за іншими операціями
	3.5 с.-г.	Відомість аналітичного обліку розрахунків бюджетом
<i>Облік необоротних активів і фінансових інвестицій</i>		
4 А с.-г.		Журнал-ордер 4 А с.-г. по кредиту рахунків: 10 «Основні засоби»; 11 «Інші необоротні матеріальні активи»; 12 «Нематеріальні активи»; 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»; 16 «Довгострокові біологічні активи»; 19 «Гудвіл»
	4.1 с.-г.	Відомість аналітичного обліку по рахунках: 10 «Основні засоби»; 11 «Інші необоротні матеріальні активи»
	4.2 с.-г.	Відомість аналітичного обліку довгострокових біологічних активів
	4.3 с.-г.	Відомість аналітичного обліку по рахунках: 12 «Нематеріальні активи», 19 «Гудвіл»
	4.4 с.-г.	Розрахунок нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів за прямолінійним методом на початок року
	4.5 с.-г.	Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів, які надійшли або вибули
	4.6 с.-г.	Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів за місяць
	4.7 с.-г.	Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів, за методом, передбаченим податковим законодавством

Номер		Назва і призначення
Журнал	Відомість	
1	2	3
4 Б с.-г.		Журнал-ордер 4 Б с.-г. по кредиту рахунків: 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції»
	4.8 с.-г.	Відомість аналітичного обліку капітальних інвестицій
	4.9 с.-г.	Відомість аналітичного обліку довгострокових фінансових інвестицій
<i>Облік запасів та витрат діяльності</i>		
5 А с.-г.		Журнал-ордер 5 А с.-г. та відомість по рахунках: 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», 28 «Товари».
5 Б с.-г.		Журнал-ордер 5 Б с.-г. по кредиту рахунків: 65 «Розрахунки за страхуванням» субрахунках: 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»; 652 «За соціальним страхуванням»; 654 «За індивідуальним страхуванням»; 655 «За страхуванням майна»; 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».
	5.1 с.-г.	Зведена відомість нарахування та розподілу оплати праці та відрахувань від неї за об'єктами обліку витрат
	5.2 с.-г.	Книга обліку розрахунків з депонентами
	5.3 с.-г.	Зведена відомість за розрахунками з робітниками та службовцями
	5.4 с.-г.	Відомість аналітичного обліку по рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» субрахунках: 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»; 652 «За соціальним страхуванням»; 654 «За індивідуальним страхуванням»; 655 «За страхуванням майна».
5 В с.-г.		Журнал-ордер 5 В с.-г. по рахунках: 23 «Виробництво»; 24 «Брак у виробництві»; 39 «Витрати майбутніх періодів»; 91 «Загальновиробничі витрати»; 92 «Адміністративні витрати»; 93 «Витрати на збут»
	5.5 с.-г.	Звіт про витрати та вихід продукції основного виробництва
	5.6 с.-г.	Звіт про витрати та вихід продукції (робіт, послуг) інших виробництв
	5.7 с.-г.	Звіт про загальновиробничі витрати
	5.8 с.-г.	Звіт про адміністративні витрати
	5.9 с.-г.	Звіт про витрати на збут
	5.10 с.-г.	Зведена відомість до Журналу-ордера № 5 В с.-г.

номер		Назва і призначення
журнал	відомість	
1	2	3
5 В с.-г.		Журнал-ордер 5 В с.-г. по рахунках: 23 «Виробництво»; 24 «Брак у виробництві»; 39 «Витрати майбутніх періодів»; 91 «Загальновиробничі витрати»; 92 «Адміністративні витрати»; 93 «Витрати на збут»
	5.5 с.-г.	Звіт про витрати та вихід продукції основного виробництва
	5.6 с.-г.	Звіт про витрати та вихід продукції (робіт, послуг) інших виробництв
	5.7 с.-г.	Звіт про загальновиробничі витрати
	5.8 с.-г.	Звіт про адміністративні витрати
	5.9 с.-г.	Звіт про витрати на збут
	5.10 с.-г.	Зведена відомість до Журналу-ордера № 5 В с.-г.
5 Г с.-г.		Журнал-ордер 5 Г с.-г. по кредиту рахунків: 90 «Собівартість реалізації»; 94 «Інші витрати операційної діяльності»; 95 «Фінансові витрати»; 96 «Втрати від участі в капіталі»; 97 «Інші витрати»; 98 «Податок на прибуток»
	5.12 с.-г.	Відомість аналітичних даних про витрати по рахунках: 94, 95, 96, 97, 98.
6 с.-г.		Журнал-ордер 6 с.-г. по кредиту рахунків: 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»; 70 «Доходи від реалізації»; 71 «Інший операційний дохід»; 72 «Дохід від участі в капіталі»; 73 «Інші фінансові доходи»; 74 «Інші доходи»; 76 «Страхові платежі»; 79 «Фінансові результати»
	6.1 с.-г.	Реєстр документів по реалізації готової продукції, біологічних активів (безготівкові розрахунки)
	6.2 с.-г.	Реєстр документів по реалізації товарів, робіт та послуг, виробничих запасів (безготівкові розрахунки)
	6.3 с.-г.	Реєстр документів по реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт та послуг, виробничих запасів за готівку (за цінами реалізації)
	6.3а с.-г.	Реєстр документів по реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт та послуг, виробничих запасів за готівку (за обліковими цінами)
	6.4 с.-г.	Відомість аналітичного обліку реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт та послуг, виробничих запасів
	6.5 с.-г.	Книга аналітичного обліку реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт та послуг, виробничих запасів

Номер		Назва і призначення
журнал	Відомість	
	6.6 с.-г.	Відомість аналітичного обліку по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»
	6.7 с.-г.	Відомість аналітичних даних про доходи по рахунках: 71, 72, 73, 74, 76, 79
	6.8 с.-г.	Оборотна відомість по аналітичних рахунках з реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт та послуг, виробничих запасів
<i>Облік власного капіталу і забезпечення зобов'язань</i>		
7 с.-г.		Журнал-ордер 7 с.-г. по кредиту рахунків: 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»; 40 «Капітал у дооцінках»; 42 «Додатковий капітал»; 43 «Резервний капітал»; 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)»; 45 «Вилучений капітал»; 46 «Неоплачений капітал»; 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»; 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»
	7.1 с.-г.	Відомість аналітичних даних по рахунку 42 «Додатковий капітал»
	7.2 с.-г.	Відомість аналітичних даних по рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)»
	7.3 с.-г.	Відомість аналітичних даних по рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
	7.4 с.-г.	Відомість аналітичних даних по інших рахунках обліку власного капіталу: 40, 41, 43, 45, 46
	7.5 с.-г.	Відомість аналітичних даних по рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»
<i>Облік поточних біологічних активів</i>		
8 с.-г.		Журнал-ордер 8 с.-г. по кредиту рахунку 21 «Поточні біологічні активи»
	8.1 с.-г.	Відомість аналітичного обліку поточних біологічних активів рослинництва
	8.2 с.-г.	Відомість аналітичного обліку поточних біологічних активів тваринництва
	9 с.-г.	Відомість позабалансового обліку за рахунками: 01 «Орендовані необоротні активи»; 02 «Активи на відповідальному зберіганні»; 03 «Контрактні зобов'язання»; 04 «Непередбачені активи й зобов'язання»; 05 «Гарантії та забезпечення надані»; 06 «Гарантії та забезпечення отриманні»; 07 «Списані активи»; 08»Бланки суворого обліку»; 09»Амортизаційні відрахування»
		Головна книга
		Бухгалтерська довідка
		Аркуш-розшифровка

ДОДАТОК 3
ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		КОДИ	
Дата (рік, місяць, число) _____			01
Підприємство _____	за ЄДРПОУ _____		
Територія _____	за КОАТУУ _____		
Організаційно-правова форма господарювання _____	за КОПФГ _____		
Орган державного управління _____	за КОДУ _____		
Вид економічної діяльності _____	за КВЕД _____		
Середня кількість працівників _____			
Одиниця виміру: тис. грн. _____			
Адреса, телефон _____			

Баланс
на _____ 20 ____ р.

	Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:	1010		
первісна вартість	1011		
Знос	1012	()	()
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100		
у тому числі готова продукція	1103		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
	1200		
Баланс	1300		

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
I	2	3	4

I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900		

2. Звіт про фінансові результати
за 20 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000			
Інші операційні доходи	2120			
Інші доходи	2240			
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280			
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	()	()	
Інші операційні витрати	2180	()	()	
Інші витрати	2270	()	()	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	()	()	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290			
Податок на прибуток	2300	()	()	
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350			
Керівник	_____ (підпис)		_____ (ініціали, прізвище)	
Головний бухгалтер	_____ (підпис)		_____ (ініціали, прізвище)	

Додаток К

СПРОЩЕНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ суб'єкта малого підприємництва

	КОДИ
Дата (рік, місяць, число) _____	01
Підприємство _____ за ЄДРПОУ _____	
Територія _____ за КОАТУУ _____	
Організаційно-правова форма господарювання _____ за КОПФГ _____	
Орган державного управління _____ за КОДУ _____	
Вид економічної діяльності _____ за КВЕД _____	
Середня кількість працівників _____	
Одиниця виміру: тис. грн. _____	
Адреса, телефон _____	

1. Баланс

на _____ 20__ р.

	Форма № 1-мє	Код за ДКУД	1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012	()	()
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточна дебіторська заборгованість	1155		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
Баланс	1300		

	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Капітал	1400		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
1595	1595		
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
розрахунками зі страхування	1625		

розрахунками з оплати праці	1630		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
Баланс	1900		

2. Звіт про фінансові результати

за 20 р.

		Форма № 2-мс	Код за ДКУД	1801006
Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000			
Інші доходи	2160			
Разом доходи (2000 + 2160)	2280			
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	()	()	
Інші витрати	2165	()	()	
Разом витрати (2050 + 2165)	2285			
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290			
Податок на прибуток	2300	()	()	
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310			
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300 - (+) 2310)	2350			
Керівник	(підпис)		(ініціали, прізвище)	
Головний бухгалтер	(підпис)		(ініціали, прізвище)	

ДОДАТОК Л

«Затверджено»
рішенням зборів членів
№ 12 від 16 лютого 2022 року

СТАТУТ
ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
«КАБАЧОК»

Ідентифікаційний код юридичної особи 372230698502

(нова редакція)

2022 рік

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Фермерське господарство «Кабачок» (далі – Господарство) створено відповідно до Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про фермерське господарство», інших нормативних актів, та діє на підставі цього Статуту.

1.2. Члени Господарства:

Громадянин України Ставицький Олексій Петрович, 1977 року народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків 2356892356, місце проживання: Україна, Полтавська область, Миргородський район, село Трудолюб, вул. Квіткова, будинок 13, паспорт ВВ № 45127845, виданий 29 червня 1995 року Миргородським РВ УМВС України в Полтавській області;

Громадянка України Ставицька Юлія Миколаївна, 1977 року народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків 5645784512, місце проживання: Україна, Полтавська область, Миргородський район, село Трудолюб, вул. Квіткова, будинок 13, паспорт ПВ № 56097632, виданий 27 серпня 1995 року Миргородським РВ УМВС України в Полтавській області;

Громадянка України Ставицька Влада Олексіївна, 2001 року народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків 3722303366, місце проживання: Україна, Полтавська область, Миргородський район, село Трудолюб, вул. Квіткова, будинок 13, паспорт ТА № 12945240, виданий 29 листопада 2020 року Миргородським РВ УМВС України в Полтавській області.

1.3. Господарство є юридичною особою, створеною засновниками, які зробили внесок для здійснення підприємницької діяльності з виробництва сільськогосподарської продукції, а також її перероблення, зберігання, транспортування та реалізації, заснованої на його особистій трудовій участі й використанні земельної ділянки, наданої для цих цілей відповідно до чинного законодавства України.

1.4. Повне найменування українською мовою: ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО «КАБАЧОК».

Скорочене найменування українською мовою: ФГ «КАБАЧОК».

Скорочене найменування українською мовою: ZUCCHINI

Найменування Господарства може зазначатися як великими, так і маленькими літерами, що мають однакову юридичну силу.

1.5. Деякі положення цього Статуту викладено таким чином, що передбачають можливість входу до складу членів Господарства двох і більше осіб. Якщо в Господарстві є/залишається один член (чи його засновано однією особою), положення цього Статуту, визначені для двох і більше членів, застосовуються та виконуються одним засновником/членом одноосібно. У такому разі засновник/член виконує функції вищого органу управління Господарства одноосібно, а голова зборів не обирається.

1.6. Господарство є юридичною особою, має самостійний баланс, може мати поточний, валютний та інші рахунки в установах банків, круглу печатку, кутовий та інші штампи, фірмові бланки зі своїм найменуванням, символіку, комерційне (фірмове) найменування, інші реквізити, необхідні для його діяльності, і діє на основі повного господарського розрахунку і самофінансування. Господарство може мати торговельну марку (знак для товарів і послуг), яка реєструється відповідно до чинного законодавства України.

1.7. Господарство у своїй діяльності керується чинним законодавством України та цим Статутом.

1.8. Господарство здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

1.9. Господарство набуває прав юридичної особи з моменту його державної реєстрації відповідно до законодавства України.

2. МЕТА ТА ПРЕДМЕТ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Господарство здійснює самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність із метою одержання прибутку, подальшого його розподілу між членами пропорційно до розміру їхньої частки у статутному капіталі Господарства.

2.2. Предмет (вид) економічної діяльності підприємства (за КВЕД-2010):

01.15 Вирощування тютюну

2.3. Господарство має право займатися іншими видами діяльності, які не заборонені чинним законодавством України і відповідають меті діяльності Господарства, передбаченій у цьому Статуті.

2.4. Види діяльності, які відповідно до чинного законодавства України потребують спеціального дозволу (ліцензії), будуть проводитися Господарством тільки після отримання відповідного дозволу (ліцензії) у встановленому законодавством порядку.

2.5. Господарство реалізує свою продукцію, майно за цінами й тарифами, встановленими самостійно або на договірних засадах.

3. ЧЛЕНСТВО В ГОСПОДАРСТВІ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНА

3.1. Членами Господарства можуть бути подружжя, їхні батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення Господарства, визнають і дотримуються положень цього Статуту. Членами Господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом).

3.2. Під час створення Господарства одним із членів сім'ї інші члени сім'ї, а також родичі можуть стати членами Господарства після внесення змін до цього Статуту.

3.3. Для цілей цього Статуту до членів сім'ї та родичів голови Господарства належать дружина (чоловік), батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, онуки, правнуки, мачуха, вітчим, падчерка, пасинок, рідні та двоюрідні брати та сестри, дядько, тітка, племінники як Голови Господарства, так і його дружини (її чоловіка), а також особи, які перебувають у родинних стосунках першого ступеня споріднення з усіма вищезазначеними членами сім'ї та родичами (батьки такої особи та батьки чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти).

3.4. Члени Господарства мають право:

3.4.1. брати участь в управлінні діяльністю Господарства в порядку, встановленому законодавством України та цим Статутом;

3.4.2. отримувати інформацію про діяльність Господарства, в тому числі про його доходи та витрати, знайомитися з його статутом, документами бухгалтерської звітності та іншими документами в порядку, встановленому Статутом Господарства;

3.4.3. брати участь у розподілі прибутку, отриманого Господарством;

3.4.4. отримувати частину прибутку в порядку, встановленому законодавством та цим Статутом;

3.4.5. отримувати винагороду за працю у грошових одиницях та(або) у натуральній формі, мати щоденний і щотижневий відпочинок, трудові та соціальні відпустки відповідно до законодавства про працю;

3.4.6. продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі Господарства в порядку, встановленому цим Статутом;

3.4.7. набувати у членів Господарства в переважному порядку перед іншими громадянами (не членами Господарства) частки (їх частини) у статутному капіталі Господарства;

3.4.8. вийти зі складу членів Господарства незалежно від згоди інших його членів у порядку, встановленому законодавством України та цим Статутом, та отримати вартість своєї частки в майні Господарства, а також належну частину прибутку;

3.4.9. отримати в разі ліквідації Господарства частину майна, що залишилося після

розрахунків із кредиторами, або його вартість пропорційно до своєї частки у статутному капіталі Господарства.

3.5. Члени Господарства відповідно до законодавства про соціальний захист і соціальне страхування мають право на соціальне страхування, пенсійне забезпечення та гарантії в разі професійного захворювання, трудового каліцтва, інвалідності та втрати роботи.

Члени Господарства можуть мати інші права, передбачені законодавчими актами та цим статутом.

3.6. Члени Господарства зобов'язані:

3.6.1. сформувати статутний капітал Господарства в порядку та строки, передбачені законодавством і цим статутом;

3.6.2. не розголошувати інформацію, що становить комерційну таємницю Господарства;

3.6.3. дотримуватися вимог статуту Господарства і виконувати рішення його органів управління, що відповідають законодавству та цьому Статуту.

Члени Господарства виконують також інші обов'язки, передбачені законодавчими актами та цим статутом.

3.7. Зміна складу членів Господарства може здійснюватися з таких підстав:

3.7.1. прийняття нового члена Господарства, у тому числі в результаті відступлення частки (її частини) члена Господарства в статутному капіталі Господарства; укладання договору купівлі-продажу цілісного (єдиного) майнового комплексу;

3.7.2. вихід члена Господарства зі складу членів Господарства;

3.7.3. виключення члена Господарства зі складу членів Господарства;

3.7.4. смерть члена Господарства або оголошення його померлим.

3.8. Новий член Господарства може бути прийнятий до складу членів Господарства за рішенням зборів членів Господарства;

3.9. Член Господарства має право в будь-який час вийти зі складу членів Господарства незалежно від згоди інших членів Господарства за умови попереднього їх повідомлення не пізніше ніж за місяць до виходу зі складу членів Господарства.

3.10. Член Господарства може бути виключений зі складу членів Господарства на підставі рішення зборів членів Господарства в разі невиконання або неналежного виконання ним обов'язків, передбачених законодавством або цим Статутом, визнання його недієздатним, обмежено дієздатним або безвісно відсутнім, а також з інших підстав, установлених цим Статутом.

3.11. Член Господарства (його спадкоємець(ці)) має право на отримання частки майна Господарства в разі його ліквідації або припинення членства в Господарстві. Частки членів у майні Господарства (статутному капіталі) є рівними.

3.12. Належна громадянину, який вибув зі складу членів Господарства, вартість частки в майні Господарства визначається на підставі бухгалтерського балансу, складеного на дату його вибуття.

3.13. Вартість частини майна Господарства, що належить до виплати такому громадянину, має визначатися виходячи з вартості усього майна, що належить Господарству, в тому числі основних засобів, нематеріальних активів, оборотних активів, майна невиробничого призначення з урахуванням майнових зобов'язань Господарства.

3.14. Датою вибуття громадянина зі складу членів Господарства вважається дата отримання Господарством заяви про вихід зі складу членів Господарства, дата смерті засновника/члена Господарства або дата прийняття зборами членів Господарства рішення про виключення особи зі складу членів Господарства у випадках, передбачених цим Статутом.

3.15. Господарство зобов'язане надавати громадянину, який вибув зі складу членів Господарства, його представнику чи спадкоємцю доступ до документів фінансової звітності, інших документів, необхідних для визначення вартості його частки у майні Господарства.

3.16. Господарство зобов'язане протягом одного року з дати вибуття особи зі складу членів Господарства виплатити такому колишньому члену (його спадкоємцю(ям)) вартість його частки на підставі його відповідної заяви.

3.17. За згодою громадянина, який вибув зі складу членів Господарства, та Господарства зобов'язання зі сплати грошових коштів може бути замінено зобов'язанням із передання іншого майна.

3.18. У разі смерті члена Господарства або оголошення його померлим його спадкоємець (спадкоємці) може бути прийнятий у члени Господарства за рішенням зборів членів Господарства.

3.19. У разі смерті члена Господарства, якщо його спадкоємцем за заповітом є юридична особа України або територіальна громада, їм виплачується вартість успадкованої частки в порядку, визначеному законодавством України.

3.20. У разі відмови спадкоємця (спадкоємців) від вступу до складу членів Господарства або прийняття зборами членів Господарства рішення про відмову у прийнятті спадкоємця (спадкоємців) до складу членів Господарства розрахунки з ним (з ними) провадяться в порядку, визначеному пунктами 3.12–3.17 цього Статуту.

3.21. Члени Господарства мають переважне право на придбання частки (частини частки) іншого члена Господарства у статутному капіталі Господарства (у разі його створення), що продається третій особі. Якщо кілька членів Господарства скористаються своїм переважним правом, вони надають частку (частину частки) пропорційно до розміру належних їм часток у статутному капіталі Господарства.

Член Господарства, який має намір продати свою частку (частину частки) третій особі, зобов'язаний письмово повідомити про це інших членів Господарства та поінформувати про ціну та розмір частки, що відчується, інші умови такого продажу. Повідомлення направляється за адресами місця проживання членів, зазначеними в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Якщо жоден із таких членів Господарства протягом 30 днів із дати отримання повідомлення про намір члена продати частку (частину частки) не повідомив письмово члена, який продає частку (частину частки), про намір скористатися своїм переважним правом, вважається, що такий член Господарства надав свою згоду на 31-й день із дати отримання повідомлення і така частка (частина частки) може бути відчужена третій особі на умовах, які були повідомлені членом Господарства.

Якщо член Господарства, що має переважне право на придбання частки (частини частки), не проживає за адресою, вказаною у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, або з будь-якої іншої причини не отримав направлене поштою повідомлення про намір члена продати свою частку (частину частки), така частка (частина частки) може бути відчужена третій особі на умовах, які були повідомлені членом Господарства, на 31-й день із дати відмітки відділення поштового зв'язку про неможливість вручення повідомлення члену Господарства, що має переважне право на її придбання.

3.22. Якщо член Господарства, який має намір продати свою частку (частину частки) третій особі, отримав від іншого члена письмову заяву про намір скористатися своїм переважним правом, такі члени зобов'язані протягом одного місяця з дати отримання заяви укласти договір купівлі-продажу пропонуваної до продажу частки (частини частки).

У разі ухилення продавця від укладення договору купівлі-продажу покупець має право звернутися до суду з позовом про визнання договору купівлі-продажу частки (її частини) укладеним на запропонованих продавцем умовах.

У разі ухилення покупця від укладення договору купівлі-продажу продавець має право реалізувати свою частку третій особі на раніше повідомлених членам Господарства умовах.

Член Господарства має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і

обов'язків покупця частки (частини частки), якщо переважне право такого члена Господарства є порушеним. Позовна давність за такими вимогами становить один рік.

3.23. Член Господарства має право відчужити свою частку (частину частки) у статутному капіталі Господарства безоплатно іншим членом Господарства або третім особам.

3.24. Член Господарства має право відчужити свою частку (частину частки) у статутному капіталі лише в тій частині, в якій вона є оплаченою.

4. ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСТВА

4.1. Господарство діє на умовах самоокупності. Усі витрати Господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних.

Господарство має право вступати в договірні відносини з будь-якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Спори, що виникають під час виконання договорів, укладених Господарством, вирішуються відповідно до закону.

4.2. Господарство здатне мати такі самі права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Господарство має право:

4.2.1. власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію;

4.2.2. на відшкодування збитків;

4.2.3. споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди на належних йому, його членам на праві власності земельних ділянках відповідно до затверджених документації із землеустрою та містобудівної документації у встановленому законом порядку;

4.2.4. реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію на вітчизняних ринках і поставляти на експорт;

4.2.5. вчиняти від свого імені будь-які, не заборонені законодавством України, правочини, набувати майнові та будь-які інші притаманні юридичним особам права, нести обов'язки, виступати позивачем, відповідачем, третьою особою, іншим учасником справи в суді, третейському суді, арбітражі, іншому подібному органі;

4.2.6. створювати на території України та за її межами філії і представництва, брати участь у створенні та діяльності підприємств, товариств, об'єднань підприємств та інших суб'єктів господарської діяльності, в тому числі спільно з іноземними юридичними і фізичними особами;

4.2.7. направляти, в тому числі і за кордон, у відрядження для стажування і на перепідготовку фахівців для навчання і ознайомлення з досвідом організації і діяльності підприємств та установ, збирання ділової інформації, участі у переговорах, установах ділових контактів;

4.2.8. залучати для виконання робіт фахівців, у тому числі іноземних, на підставі договору підяду, доручення, трудових договорів (контрактів) та інших видів договорів з оплатою праці за домовленістю сторін;

4.2.9. користуватися на договірній комерційній основі банківськими кредитами та надавати банку право використовувати свої вільні грошові кошти;

4.2.10. використовувати працю фізичних осіб, приймаючи їх на роботу за трудовим договором (контрактом) чи укладаючи з ними договори цивільно-правового характеру;

4.2.11. передавати матеріальні та інші грошові ресурси іншим підприємствам, установам, організаціям і громадянам, які виконують роботи й надають послуги для Господарства;

4.2.12. використовувати для своїх потреб загальнопоширені корисні копалини (пісок, глину, гравій, торф тощо), лісові угіддя, водні об'єкти та прісні підземні води, що знаходяться на належній їм землі, відповідно до законодавства України;

4.2.13. інші права, передбачені чинним законодавством України та цим Статутом.

4.3. Господарство зобов'язане дотримуватися встановлених відповідно до законодавства екологічних, ветеринарно-санітарних правил і норм щодо якості виробленої продукції та інших вимог.

Реалізація сільськогосподарської продукції, що виробляється Господарством, на вітчизняному ринку та її постачання на експорт, а також розрахунки з українськими та іноземними партнерами здійснюються відповідно до законодавства України.

4.4. Господарство разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками має право створювати обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, кооперативні банки, спілки, інші об'єднання, а також бути засновниками (учасниками) господарських товариств.

4.5. Трудові відносини в Господарстві базуються на основі праці його членів. У разі виробничої потреби Господарство має право залучати до роботи в ньому інших громадян за трудовим договором (контрактом).

4.6. Трудові відносини членів Господарства регулюються цим Статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), – законодавством України про працю.

4.7. Трудові спори в Господарстві вирішуються у встановленому законом порядку.

4.8. З особами, залученими до роботи в Господарстві, укладається трудовий договір (контракт) у письмовій формі, в якому визначаються строк договору, умови праці і відпочинку (тривалість робочого дня, вихідні дні, щорічна оплачувана відпустка, форми оплати праці та її розміри, харчування тощо).

4.9. Видача трудових книжок членам Господарства і громадянам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), та їх ведення здійснюються відповідно до законодавства України про працю.

4.10. Розмір оплати праці і тривалість щорічної відпустки осіб, які працюють у Господарстві за трудовим договором (контрактом), не повинні бути меншими за встановлений державою розмір мінімальної заробітної плати і передбачену законом тривалість щорічної відпустки.

4.11. Голова Господарства створює безпечні умови праці для членів Господарства і громадян, які уклали трудовий договір (контракт), забезпечує дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки.

4.12. Господарство веде бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подає відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України.

4.13. Господарство має право відкривати на свій вибір у будь-якій установі банку поточні та вкладні (депозитні) рахунки, розпоряджатися власними коштами.

Списання коштів із поточних та вкладних (депозитних) рахунків Господарства, крім платежів до бюджету, може провадитися лише за його згодою або за рішенням суду та в інших визначених законом випадках.

Платежі до бюджету вносяться в порядку і строки, що встановлюються законодавством України.

Господарство має право одержувати у фінансово-кредитних установах довгострокові та короткострокові кредити на підставі укладеного договору.

Господарство одержує кредит під заставу майна, поручительство (гарантію) та інші види забезпечення зобов'язань.

Під заставу майна може прийматися Господарство як цілісний майновий комплекс, окремі товарно-матеріальні цінності або інші речі, щодо яких можуть виникати цивільні права

та обов'язки.

Відсотки за використання кредитів, наданих для підтримки фермерським господарствам, можуть сплачуватися за рахунок коштів Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, на поповнення яких у Державному бюджеті України передбачаються відповідні фінансові ресурси.

Господарство несе повну відповідальність за дотримання умов кредитних договорів і розрахункової дисципліни.

4.14. Страхування майна Господарства здійснюється відповідно до закону.

4.15. Оподаткування діяльності/об'єктів Господарства провадиться в порядку, встановленому законом.

4.16. Держава гарантує дотримання і захист майнових та інших прав і законних інтересів Господарства.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за діяльністю Господарства у випадках, передбачених законом.

Незаконне втручання в господарську діяльність Господарства органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб забороняється. Збитки, заподіяні Господарству неправомірним втручанням у його діяльність, підлягають відшкодуванню відповідно до закону.

Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

5. СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, ВКЛАДИ, ЧАСТКИ І ДОДАТКОВІ ВНЕСКИ ЗАСНОВНИКА, ЧЛЕНІВ

5.1. Для забезпечення діяльності Господарства створюється статутний капітал у розмірі 60000,00 грн (шістдесят тисяч гривень 00 коп.).

Статутний капітал розподіляється на частки у такий спосіб:

Ставицький Олексій Петрович – 30000,00 грн (тридцять тисяч гривень 00 коп.), що складає 50% статутного капіталу Господарства;

Ставицька Юлія Миколаївна – 15000,00 грн (п'ятнадцять тисяч гривень 00 коп.), що складає 25% статутного капіталу Господарства;

Ставицька Влада Олексіївна – 15000,00 грн (п'ятнадцять тисяч гривень 00 коп.), що складає 25% статутного капіталу Господарства;

5.2. На момент державної реєстрації Господарства статутний капітал сформовано повністю.

5.3. Збільшення статутного капіталу може здійснюватися за рахунок майна Господарства, додаткових вкладів до статутного капіталу членів Господарства та(або) за рахунок вкладів у статутний капітал громадян, що приймаються до складу членів Господарства як нові члени.

У разі збільшення статутного капіталу Господарства за рахунок майна Господарства розмір частки члена Господарства може бути змінений з урахуванням внеску до статутного капіталу та(або) особистої трудової участі члена Господарства в його діяльності за рішенням зборів Господарства.

5.4. Зменшення статутного капіталу Господарства допускається після повідомлення всіх його кредиторів. Останні можуть у цьому випадку вимагати дострокового припинення або виконання відповідних зобов'язань Господарства та відшкодування їм збитків.

6. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСТВА

6.1. Органами управління Господарства є:

– збори членів Господарства;

– голова Господарства.

Вищим органом управління Господарства є збори членів Господарства.

Виконавчим органом Господарства є голова Господарства.

6.2. До виключної компетенції зборів членів Господарства належать:

6.2.1. внесення змін та(або) доповнень до статуту Господарства;

6.2.2. зміна розміру статутного капіталу Господарства;

6.2.3. прийняття до складу членів Господарства, виключення членів Господарства зі складу членів Господарства, у тому числі прийняття рішення про членство спадкоємця (спадкоємців) громадянина, оголошеного померлим;

6.2.4. обрання на посаду голови Господарства та звільнення його із цієї посади;

6.2.5. розподіл прибутку Господарства;

6.2.6. прийняття рішення про реорганізацію або ліквідацію Господарства;

6.2.7. затвердження грошової оцінки негрошового вкладу члена Господарства;

6.2.8. інші питання, віднесені законодавчими актами та цим Статутом до виключної компетенції зборів Господарства.

6.3. Питання, віднесені до виключної компетенції зборів членів Господарства, не можуть бути передані голові Господарства.

6.4. Кожен член Господарства має кількість голосів, пропорційну розміру його частки у статутному капіталі Господарства. Кожен член Господарства має право бути присутнім на зборах членів Господарства, брати участь в обговоренні питань порядку денного.

6.5. Рішення зборів членів Господарства приймаються відкритим голосуванням.

Рішення з питань, передбачених підпунктами 6.2.1, 6.2.2, 6.2.6 цього Статуту, приймаються трьома чвертями голосів усіх членів Господарства.

Рішення з питання, передбаченого підпунктом 6.2.7 цього Статуту, приймається одностайно всіма членами Господарства.

Рішення зборів членів Господарства з усіх інших питань приймаються більшістю голосів усіх членів Господарства.

За рівності голосів членів Господарства прийнятим вважається рішення, за яке проголосував голова Господарства. Цим Статутом може бути передбачено інший порядок прийняття рішень зборами членів Господарства.

Рішення зборів Господарства оформляються протоколами, які підписуються присутніми на ньому членами Господарства.

6.6. Управління Господарством одним засновником.

6.6.1. У разі якщо Господарство має лише одного засновника, всі повноваження, які покладаються на збори членів Господарства, здійснює один засновник одноосібно шляхом оформлення рішення у письмовій формі. Будь-які рішення, які відповідно до цього Статуту мають прийматися зборами членів Господарства, приймаються одним засновником самостійно у формі рішення.

6.6.2. Враховуючи пп. 6.6.1, положення п. п. 6.1–6.5 цього Статуту не застосовуються, за винятком положень, які визначають виключну компетенцію зборів членів Господарства, і застосовуються до рішень одного засновника.

6.6.3. Інші положення цього Статуту застосовуються з урахуванням положень пп. 6.6.2.–6.6.3. Статуту та чинного законодавства України.

6.7. Головою Господарства є його засновник або особа, яка є його правонаступником, або будь-хто із членів Господарства. Голова Господарства обирається і звільняється зборами членів Господарства і підзвітний їм. Голова Господарства укладає від імені Господарства угоди та вчиняє інші юридично значущі дії відповідно до законодавства України.

6.8. Голова Господарства здійснює управління поточною діяльністю Господарства. До

компетенції голови Господарства належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю Господарства, крім питань, що належать до виняткової компетенції зборів членів Господарства.

6.9. Голова Господарства діє від імені Господарства без довіреності та здійснює, зокрема, але не виключно, такі повноваження:

- укладає від імені Господарства правочини (договори, угоди, контракти тощо) та вчиняє інші юридично значущі дії відповідно до законодавства України;
- представляє інтереси Господарства у відносинах із державними, комунальними органами та установами, громадянами та юридичними особами;
- видає довіреності на право представництва від імені Господарства;
- розпоряджається майном Господарства;
- розробляє поточні плани діяльності Господарства та заходи, необхідні для вирішення його завдань;
- затверджує щорічний кошторис, штатний розпис і посадові оклади працівників, установлює показники, розмір та строки їх преміювання;
- затверджує ціни на продукцію і тарифи на послуги, інші внутрішні документи Господарства;
- приймає на роботу і звільняє з роботи працівників Господарства, застосовує до них заходи заохочення і накладає стягнення;
- забезпечує виконання рішень зборів членів Господарства;
- розв'язує інші питання поточної діяльності Господарства, не віднесені законом або Статутом Господарства до виключної компетенції зборів членів Господарства.

6.10. Голова Господарства може письмово доручати виконання своїх обов'язків одному із членів Господарства або особі, яка працює за контрактом.

6.11. У разі тимчасової втрати працездатності або відсутності (не більше чотирьох місяців поспіль) голови Господарства він може уповноважити виконувати його обов'язки на підставі довіреності одного з членів Господарства або особу, яка працює за контрактом.

6.12. У разі тимчасової втрати працездатності або тривалої відсутності (більше чотирьох місяців поспіль), відмови від виконання обов'язків голови Господарства, виходу чи виключення зі складу членів Господарства або смерті голови Господарства, рішенням зборів членів Господарства обирається новий голова Господарства .

7. МАЙНО ГОСПОДАРСТВА

7.1. До складу майна Господарства можуть входити: будівлі, споруди, облаштування, матеріальні цінності, цінні папери, продукція, вироблена господарством у результаті господарської діяльності, одержані доходи, інше майно, набуте на підставах, не заборонених законом, право користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (у т. ч. на інтелектуальну власність), грошові кошти, які передаються членами Господарства до його статутного капіталу.

У власності Господарства може перебувати будь-яке майно, яке необхідне для здійснення діяльності Господарства і набуття якого у власність не заборонене законом.

7.2. Майно Господарства належить йому на праві власності.

7.3. Господарство володіє, користується та розпоряджається належним йому майном і вчиняє стосовно нього будь-які дії, що не суперечать закону. Господарство має право продавати та передавати юридичним і фізичним особам, обмінювати, здавати в оренду, надавати безоплатно в тимчасове користування або в позику, під заставу та іншим способом

належні йому будинки, споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інші матеріальні цінності й нематеріальні активи, а також грошові кошти та списувати їх із балансу в межах, визначених законодавством і цим Статутом. Господарство має право здійснювати відчуження та набуття майна на підставі будь-яких угод, не заборонених чинним законодавством.

7.4. Передання вкладів до статутного капіталу Господарства здійснюється на підставі Акта приймання–передачі, який має бути підписаний протягом 10 робочих днів із дня прийняття рішення зборами членів Господарства про внесення такого вкладу.

7.5. Майнове право передається до статутного капіталу Господарства на весь період діяльності Господарства (до його ліквідації) або до виходу/вибуття особи, що його передала, із числа засновників (членів) Господарства, залежно від того, яка подія настане раніше. У разі настання будь-якої із зазначених подій Господарство зобов'язане повернути майнове право в найкоротший строк, але не пізніше ніж через 10 днів із моменту вибуття особи, яка його передала, із числа членів Господарства, або з дня прийняття рішення про ліквідацію Господарства. Повернення майнового права відбувається за актом приймання–передачі.

7.6. Грошова оцінка майнового права, що вноситься до статутного капіталу Господарства, визначається за одностайною згодою всіх членів Господарства. У разі недосягнення одностайної згоди грошова оцінка майнового права, що вноситься до статутного капіталу Господарства, визначається суб'єктом оціночної діяльності відповідно до Закону України від 12.07.01 р. № 2658-III «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» або Закону, ухваленого на його зміну.

Суб'єкт оціночної діяльності для визначення вартості майнового права обирається членами Господарства. Якщо протягом 10 календарних днів із дати прийняття рішення про внесення вкладу до статутного капіталу члени Господарства не визначають суб'єкта оціночної діяльності, його обирає голова Господарства. Договір на проведення оцінки із суб'єктом оціночної діяльності укладає і послуги за ним оплачує Господарство або члени Господарства, які вимагають проведення оцінки.

7.7. У разі якщо до статутного капіталу Господарства вноситься право користування нерухомим майном, таке право підлягає державній реєстрації, якщо така реєстрація вимагається законодавством України, чинним на момент внесення вкладу.

7.8. Майнові спори між Господарством та його членами вирішуються судом.

7.9. Господарство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах майна, яке є його власністю.

8. ЗЕМЛІ ГОСПОДАРСТВА

8.1. Землі Господарства можуть складатися із:

8.1.1. земельних ділянок, що належать на праві власності Господарству як юридичній особі;

8.1.2. земельних ділянок для ведення фермерського господарства, що належать громадянам – членам Господарства на праві приватної власності;

8.1.3. земельних ділянок, що перебувають у користуванні Господарства (у т. ч. на умовах оренди, емфітевзису);

8.1.4. земельної ділянки площею 37,00 га з кадастровим номером 5323289206:06:001:0430, цільове призначення – для ведення фермерського господарства, розташованої на території Трудюлюбської сільської ради народних депутатів, переданої засновнику Господарства – Ставицькому Олексію Петровичу на праві постійного

користування для створення Господарства, що підтверджується Державним актом на право постійного користування серії СО № 252536, виданого Державною службою України з питань геодезії, номер та дата запису в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно про інше речове право: №253625 від 14.02.2022 р.

З дня державної реєстрації Господарства відбулася заміна постійного землекористувача, і Господарство повноважене зареєструвати за собою право постійного користування земельною ділянкою, вказаною в пп. 8.1.4 цього Статуту.

8.2. Члени Господарства у передбаченому законодавством порядку мають право на одержання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю).

8.3. Господарство відповідно до закону має право:

8.3.1. продавати або іншим способом відчужувати належну йому земельну(і) ділянку(и), передавати її (їх) у користування (у т. ч. оренду), заставу, до статутного капіталу іншої юридичної особи тощо;

8.3.2. самостійно господарювати на землі; використовувати земельні ділянки відповідно до цілей, для яких вони надані;

8.3.3. споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди на належних йому, його членам на праві власності земельних ділянках відповідно до затверджених документації із землеустрою та містобудівної документації у встановленому законом порядку.

8.4. Господарство зобов'язане:

8.4.1. забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням;

8.4.2. дотримуватися вимог законодавства про охорону довкілля;

8.4.3. сплачувати податки та збори;

8.4.4. не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;

8.4.5. не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;

8.4.6. надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів;

8.4.7. дотримуватися санітарних, екологічних та інших вимог щодо якості продукції;

8.4.8. дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель і земельних сервітутів;

8.4.9. зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

8.5. Звернення стягнення на належні Господарству земельні ділянки допускається у разі, якщо в Господарства немає іншого майна, на яке може бути звернено стягнення.

9. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ І ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧЛЕНІВ ГОСПОДАРСТВА ТА ОСІБ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У ГОСПОДАРСТВІ ЗА ТРУДОВИМ ДОГОВОРОМ (КОНТРАКТОМ)

9.1. Члени Господарства та особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

9.2. Господарство реєструється в установленому законом порядку як платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

9.3. Час роботи в Господарстві членів Господарства та осіб, які працюють у ньому за

трудоим договором (контрактом), зараховується до загального і безперервного стажу роботи на підставі записів у трудовій книжці і документів, що підтверджують сплату внесків на соціальне страхування.

9.4. Членом Господарства та особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), призначені пенсії виплачуються в повному розмірі без урахування одержуваного заробітку (доходу).

9.5. Господарство відповідно до чинного законодавства несе матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну його членам і особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними своїх трудових обов'язків.

10. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСТВА

10.1. Господарство відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном.

10.2. Члени Господарства не відповідають за зобов'язаннями Господарства, а Господарство не відповідає за зобов'язаннями членів Господарства, за винятком випадків, передбачених законодавством.

10.3. Спори, пов'язані з діяльністю Господарства, вирішуються у судовому порядку.

11. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСТВА

11.1. Діяльність Господарства припиняється в разі:

11.1.1. реорганізації Господарства (злиття, приєднання, поділу, перетворення);

11.1.2. ліквідації Господарства;

11.1.3. визнання Господарства неплатоспроможним (банкрутом);

11.1.4. якщо не залишається жодного члена Господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність Господарства.

11.2. Рішення про припинення діяльності Господарства приймається:

11.2.1. членами – у разі реорганізації або ліквідації Господарства – відповідно до закону та цього Статуту;

11.2.2. у разі якщо не залишається жодного члена Господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність Господарства – у порядку, встановленому законом;

11.2.3. у разі банкрутства Господарства – відповідно до закону.

11.3. Спори про припинення діяльності Господарства вирішуються судом.

11.4. У разі виділу з Господарства одного або кількох нових суб'єктів господарювання, до кожного з них переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках майнові права та обов'язки Господарства.

11.5. Ліквідація Господарства провадиться ліквідаційною комісією, призначеною його вищим органом, а в разі припинення діяльності Господарства за рішенням суду – ліквідаційною комісією, сформованою відповідно до рішення суду.

11.6. З дня утворення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління справами Господарства.

11.7. Ліквідаційна комісія:

– оцінює наявне майно Господарства;

– виявляє дебіторів та кредиторів Господарства і проводить розрахунки з ними;

– вживає заходів щодо сплати боргів Господарства третім особам, а також його членам;

– складає ліквідаційний баланс і подає його зборам членів Господарства на затвердження.

11.8. Розрахунки з кредиторами у разі ліквідації Господарства здійснюються в

черговості, установленій чинним законодавством України.

11.9. Решта майна Господарства, що залишилась після розрахунків із бюджетом, оплати праці працівників Господарства, розрахунків із кредиторами, розподіляється між членами Господарства пропорційно до часток членів Господарства у статутному капіталі. Майно, що передане Господарству його членами в користування, повертається їм у натуральній формі без винагороди.

11.10. Господарство вважається припиненим із дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відповідного запису.

11.11. Ліквідаційна комісія несе відповідальність за заподіяну Господарству, його членам та/або третім особам шкоду за нормами цивільного законодавства України.

11.12. Спори щодо розподілу майна Господарства, яке припинило свою діяльність, вирішуються судом.

12. ПОРЯДОК УНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО СТАТУТУ

12.1. Зміни та доповнення до Статуту Господарства вносяться членами Господарства одногосно і набувають чинності після державної реєстрації в установленому законом порядку. Усі зміни та доповнення, що вносяться до Статуту Господарства, є його невід’ємною частиною або викладаються в новій редакції.

ПІДПИСИ ЧЛЕНІВ:

Ставицький О. П.

Ставицька Ю. М.

Ставицька В.О.

ДОДАТОК М

БІЗНЕС-ПЛАНИ ДЛЯ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

БІЗНЕС – ПЛАН ВИРОЩУВАННЯ СУНИЦІ ЗАКРИТОГО ГРУНТУ

РЕЗЮМЕ

Суниця є однією з найпопулярніших ягідних культур. Це зумовлено тим, що ягоди суниці ароматні, привабливі на вигляд, мають прекрасний смак, містять до 8% цукру, до 1,5% органічних кислот, а також велику кількість мінеральних солей і вітамінів, необхідних для життя людини. За вмістом вітамінів С і Р в ягодах суниці поступається тільки чорній смородині.

Ягоди в основному вживаються у свіжому вигляді, використовуються для приготування варення, компотів, соків, сиропів, мармеладу і т.п. Плодоносити суниця починає у рік посадки і протягом подальших 2-3 років дає добрі врожаї, залежно від сорту і умов вирощування.

Споживання ягід у всьому світі зростає щороку. Сьогодні полуничний ринок - один із найбільш високодохідних серед свіжих фруктів.

В Україні врожай сягає близько 70 тис. т полуниці, але це лише вдвічі більше, ніж, наприклад, в Ізраїлі. І близько 6% від загального обсягу вирощування суниці садової у Європі.

У нашій країні зимовий ринок полуниці на 100% заповнений імпортом товаром, хоча більший відсоток споживачів віддає перевагу продукції вітчизняного виробника.

Голландці вирощують полуницю у поліетиленових пакетах в умовах

закритого ґрунту. Вони забезпечують нею практично половину європейського континенту. В Україні також намагаються вирощувати полуницю в закритому ґрунті, з частковим перенесенням в умови відкритого та на гідропоніці. Успішних технологій вирощування полуниці дуже багато. Будь-яка з них націлена на отримання великого врожаю ягід і взимку.

Основними правилами для технології вирощування суниці в промислових умовах є:

- якісна підготовка ґрунту;
- оптимальні схеми вирощування розсади;
- використання тільки високоврожайних сортів;
- максимальний захист від хвороб і шкідників.

Порівняно з іншими культурами, полуниця має цілий ряд переваг:

- на ній можна побудувати бізнес за рахунок високої вартості ягід;
- вона здатна добре адаптуватися до будь-якого клімату;
- витрати на вирощування дуже швидко окупаються.

Промисловим вирощуванням полуниці у нас займаються небагато агроформувань. За кордоном це переважно фермерські господарства. Вони не тільки вирощують полуницю у масштабних кількостях, але і розробляють перспективні новинки, використовуючи новітні технології. Завдяки цьому у них є можливість не лише забезпечувати ринок своєї країни, але й експортувати ягоди.

Україна імпортує щороку близько 500 т суниці у період з квітня по травень. Потреба в зимовий період перевищує 20 тис. т. У найближчі роки виробництво суниць у закритому ґрунті збільшиться в 3-4 рази.

В основному суниця вирощується у центральних та західних регіонах України, а також на півдні. Лідерами в комерційному виробництві є Вінницька, Хмельницька, Черкаська, Львівська, Закарпатська, Одеська, Херсонська області та АР Крим. Південні регіони реалізують продукцію виключно на свіжий ринок, а у центральних та західних значна частина

виросленої ягоди використовується переробними підприємствами (в основному для заморожування, приготування фруктових наповнювачів та пюре).

АНАЛІЗ РИНКУ

Останнім часом все більше господарств звертають увагу на ягідництво як перспективний напрям розвитку агробізнесу, що забезпечує довгострокові вигоди і високу прибутковість. Окрім зазначеного, бізнес на вирощуванні ягід є менш залежним від цінової волативності продовольчого ринку і дозволяє із меншими ризиками окупити інвестиції та забезпечити високу дохідність із 1 га.

Аналіз структури виробництва ягід свідчить, що 76,4% усього їх обсягу припадає на особисті селянські господарства населення, у тому числі 88,5% суниці і полуниці.

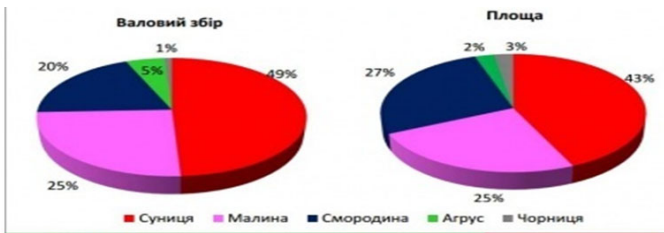

Рис. 1. Частка суниці у загальному валовому виробництві ягідних культур в Україні за 2019 р. (дані ДССУ)

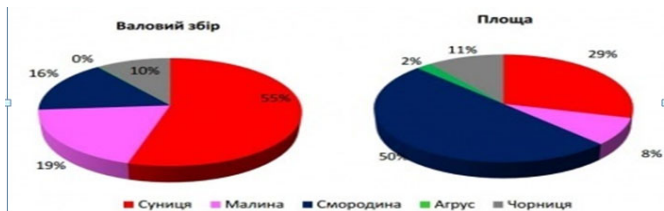

Рис. 2. Частка суниці у комерційному валовому виробництві ягідних культур в Україні за 2019 р. (дані ДССУ).

Статистика зовнішньої торгівлі різко контрастує з тими плачами, які дехто здіймає спочатку з приводу російського ембарго на імпорту української плодоовочевої продукції, а потім з приводу торгової блокади Криму. Так, якщо в 2017 році було експортовано 183 т свіжої суниці, в 2018-му - 252 т, то 2019-го вже 2271 т.

Минулого року Україна вперше за останні роки стала нето-експортером свіжої суниці і вперше здійснила поставки цього товару до ЄС.

Щоправда, основним іноземним покупцем залишалася Росія, куди товар везли через Білорусь, на яку й припадають основні обсяги відвантажень української суниці, згідно митної статистики.

Експорт замороженої суниці теж зріс: у 2017-му він склав 234 т, а в 2019-му - 754 т. Щоправда, рекорд припадає на 2018-й - 1329 т. А от експорт наповнювачів та пюре з суниці, на жаль, знизився, але менше ніж удвічі: з 1550 т у 2017-му до 900 т у 2019-му.

Пожвавлення ринку, зростання цін і збільшення експортних можливостей знову стимулюють інвесторів. Однак, на думку експертів, зараз мають сенс інвестиції не в розширення площ, а в інтенсифікацію. Як відзначає Олег Босий, останнім часом готуються проекти з вирощування суниці в високих плівкових теплицях, зокрема, ремонтантних сортів за інтенсивними технологіями (на стелажах на субстраті) з прицілом на експорт. У зв'язку з цим зростає попит і на саджанці «європейського» типу, що здатні дати перший товарний урожай уже в рік посадки. Однак в Україні їх поки що не вирощують, а імпортувати з-за кордону - дорого.

1	Китай	3 113 000	11	Японія	164 000
2	США	1 371 573	12	Марокко	137 388
3	Мексика	458 972	13	Італія	135 320
4	Турція	376 070	14	Великобританія	104 411
5	Іспанія	291 870	15	Україна	66 860
6	Єгипет	283 471	16	Білорусія	63 800
7	Південна Корея	209 901	17	Франція	58 924
8	Польща	202 511	18	Нідерланди	57 700
9	Росія	189 000	19	Греція	49 780
10	Німеччина	168 791	20	Венесуела	49 775

Рис. 3. Рейтинг країн по виробництву суниці за 2019 р., дані у метричних тонах (FAOSTAT)

На перший погляд, експортний потенціал України міг би бути великим, оскільки наша країна має чималі можливості з нарощування валового збору суниці. Так, у 2018-му, за оцінками FAO, Україна збрала 66 тис. т суниці, що є 15-показником у світі. Для порівняння: Великобританія збрала майже 105 тис. т, Марокко - 137 тис. т, Польща - 202,5 тис. т. Остання посідає 8 місце у світі за валовим збором, хоча за площею - 2-ге. Тобто, інтенсивні технології дали б змогу українським виробникам ягід конкурувати навіть із Польщею.

Водночас голова ГО «Інноваційне фермерство і кооперація» Ірина Кухтіна нагадує про високу конкуренцію на європейському ринку свіжої ягоди. «Не варто забувати, що на європейський ринок надходить середземноморська суниця з сезоном плодоношення 8 місяців, врожайністю 40–60 т/га і з країн, де вартість робочої сили подекуди співставна з нашою. Відповідно, собівартість там дуже низка», - пояснює вона.

Стримують експорт не тільки обмежені резерви робочої сили, а й недорозвинена інфраструктура. І мова не тільки про автошляхи. Наприклад, партію ягід до Катару торік довелося відправляти з пасажирським літаком, де не було потрібних можливостей для охолодження: вантажні

авіап перевезення з України здійснюються нерегулярно.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Приступимо безпосередньо до технологічного процесу вирощування суниці садової в теплиці протягом усього року. Він будується на трьох основних принципах: достатнє освітлення, потрібна температура і правильне харчування. Це необхідно для нормального росту полуниці і її плодоношення. Але в першу чергу визначиться з теплицею.

Вирощування полуниці цілий рік вимагає теплиці, виготовленої з міцних і надійних матеріалів (полікарбонат, скло), адже вона буде в експлуатації постійно. Гарний варіант - пристінна односхила зимова теплиця. Встановити її краще навесні. Не пошкодуйте коштів і запросіть до участі у будівництві професіоналів. Монтаж систем опалення, провітрювання та автоматичного поливу в теплиці - теж робота яку повинні виконувати фахівці. Якщо Ви маєте домашню котельню, то опалювальну систему теплиці об'єднайте з нею.

Посадковим матеріалом можуть служити ті сорти ягід, які ростуть у Вас на грядці. Але для культивування краще придбати маткові кущі хорошої сортової полуниці, так як врожайність залежить від якості розсади. Рекомендовані сорти: «Корона», «Кімберлі», «Ельсанта», «Хоней», «Флоренс», «Мармолада».

Вони самозапильні, тому не потрібно буде займатися запиленням вручну. Не зупиняйтеся на одному сорті, його виродження все одно невідворотно. Та й селекціонери не стоять на місці, і щороку з'являються нові поліпшені сорти, які забезпечують вирощування полуниці цілий рік.

Без отримання потрібної кількості світла садова суниця не зможе добре рости і дати повноцінне плодоносіння. При забезпеченні світлового дня тривалістю 16 годин перші ягоди можуть з'явитися вже через 35 днів. Тому особливу увагу приділіть установці додаткового освітлення.

Краще всього використовувати газорозрядні натрієві лампи

(потужність 400 Вт на 3 м²). Їх розміщують на висоті 1 м над грядками. Додатковий ефект у висвітленні можна отримати, якщо по стінах теплиці розмістити дзеркала, білий папір, фольгу. Треба дотримуватися наступного графіка включень: з 8-00 до 11-00; з 17-00 до 20-00. Освітлення не відключають зовсім, якщо на вулиці недостатньо світла (сильна хмарність, сніг, дощ). Вирощування суниці цілий рік вимагає оптимальної температури (+18 + 25 ° С). Більш низькі показники затримують період цвітіння. Температурні коливання припустимі в межах від +12 до + 35 ° С, але при масовому цвітінні температура не повинна перевищувати + 21 ° С. Крім освітлення і температури підтримуйте вологість 70-80% методом регулярного обприскування повітря. Показник вмісту вуглекислого газу повинен бути близько 0,1%. Для цього застосовуйте вентиляцію або запалюйте свічки. Вуглекислий газ сприятиме збільшенню врожайності. Запилення і підгодівля Водорозчинні добрива для полуниці. З початком цвітіння кущиків полуниці періодично провітрюйте теплицю. Деяким сортам полуниці необхідно запилення вручну. Нахиліть квітучі кущики один до одного і обережно струсіть. Або можете скористатися м'яким пензликом. Штучне запилення проводять 2-3 рази на день, повторюючи через кілька днів. Якщо у вас посаджені кілька сортів, то ефект від запилення буде вище. У велику теплицю можна поставити вулик. Не забуваємо про підгодівлі розчином коров'яку (1 до 6) з додаванням просіяного попелу (1 склянка) і 40 г суперфосфату на відро води. Перший раз підгодовуємо після того, як садова суниця вкоренилася.

Потім підгодівлю виробляємо на самому початку цвітіння.

Третя підгодівля - після збору врожаю. А в четвертий раз підгодуйте фосфорно-калійними добривами (вода - 10 л; калійна сіль - 20 г; суперфосфат - 30 г). З позакореневих підживлень рекомендуємо обприскування розчином сечовини (0,3%). Це допомагає закладанню нирок.

Полуниця представлена в декількох сортах, причому всі вони

володіють своїми особливостями, тому при виборі бажано орієнтуватися, щоб вирощені ягоди були великими, соковитими, смачними і красивими. Найбільш часто для вирощування в теплих вибираються сорти: Кама, Воля, Ельсанта, Кембридж.

Назва	Оригіатор	Урожайність, т/га	Маса плоду, г		Зона вирощування	Група стиглості	Вміст цукрів, %
			середня	максимальна			
Атлантида	ІС НААН	17-19	16	36	Л	пс	6,6
Ароза	КІВ Консорціо Італіано віасіті	22	28	39,7	Л	сп	
Багряна	ІС НААН	13-16	12	48	СЛП	рс	6,7-7,1
Берегиня	НУБІП	24	18		СЛП	рс	7,3
Веселка	ІС НААН	19-22	13,2	40	СЛП	ран	6,4-7,7
Геркулес	ІС НААН	15-17	13	16	ЛП	сс	7,7-9
Дарунок вчителю	ІС НААН	13-16	12	36	СЛП	рс	7,1-7,5
Ерос	Меосіс лімітед	16,5	11,9	38,7	СЛ	сп	7,95
Інсточник	ІС НААН	22-25	17	41	СЛП	сс	6,9
Клері	КІВ Консорціо Італіано віасіті	29,3	23	30	Л	др	
Корона	Плант ресерч Інтернашл	16	12,5	33,1	ЛП	ран	7,93
Ольвія	ІС НААН	15-18	12	40	СЛП	рс	7,7-9
Присвята	ІС НААН	16-18	14	40	СЛП	сп	6,5
Презент	ІС НААН	17-19	16	42	СЛП	сп	6,6
Полка	Плант ресерч Інтернашл	18	10,2	27	Л	сп	6,8
Радославка	Львівська ДСС ІС НААН.	17,0 – 16,6	10	40	ЛП	рс	4,79-5,13
Розана київська	ІС НААН	16,1	16		СЛП	рс	6,5-7
Світ чарлі	Екланд маркетинг	25-35	15	25	Л	ран	
Саброса	ПЛАНАСА де наварра		22	24	Л	сс	
Симфонія	Майлнфілд Рісерч Сервісез лтд	19,5	12,6	45,3	ЛП	сп	7,6
Стефанія	Львівська ДСС ІС НААН	18,0 – 16,7	10	35	ЛП	рс	5,15-6,49
Фестивальна ромашка	ІС НААН	17-19	11	40	СЛП	сс	6,5-7,1
Факел	НУБІП	23	18		СЛП	сп	8,1
Хоней	СТОВ "Поділля-плант"	16,1	10,2		Л	рс	
Чівері 30	КІВ Консорціо Італіано віасіті	32,3	18,3	28,4	Л	нейтр	
Янтарна	ІС НААН	18	19	37	Л	п	6,6

Примітка: Інститут садівництва НААН, Національний університет біоресурсів і природокористування.

УПРАВЛІННЯ І ВЛАСНІСТЬ

Бізнес-план з вирощування ягідної продукції в умовах Львівщини створюється у формі приватного підприємства-фермерського господарства або особистого селянського господарства. Управління здійснюється

власником господарства. Перевагою вибору даної юридичної форми господарювання є спрощена система оподаткування, незначні витрати на управління, тощо. Позитивним є те, що підприємство буде сплачувати єдиний податок.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Щоб виконати бізнес-план по вирощуванню ягідної продукції в умовах Львівщини необхідно 1 га землі, а також придбати садовий матеріал в кількості 45000 штук з високоврожайних, крупноплідних, стійких до хвороб і шкідників, а також до несприятливих погодних умов з переважно осіннім строком плодоношення сортів. Загальні затрати на створення насаджень буде становити 213,085 тис. грн.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ (на 2020 р.)

Для організації бізнесу, заснованого на вирощуванні та продажу полуниці, потрібно 592 тис. грн.:

Оренда земельної ділянки за місяць – 40 000.

Купівля теплиць та обладнання для них – 300 000.

Придбання саджанців та добрив – 250 000.

Реєстрація бізнесу – 2 000.

Щомісячні витрати дорівнюють 138 тис. грн.:

Оренда землі – 40 000.

Купівля добрив – 30 000.

Заробітна плата працівників – 45 000.

Комунальні платежі – 15 000.

Податки – 8 000.

В зимовий час 1 кг полуниці коштує близько 600 грн., а влітку 250 грн. В середньому в місяць чистий прибуток може досягати 150 тис. грн., що вважається хорошим результатом підприємницької діяльності. Окупаються вкладення буквально за один отриманий урожай. Щоб уникнути проблем з теплицями, рекомендується наймати на роботу охоронців.

Таким чином, бізнес, заснований на вирощуванні полуниці – це цікава і перспективна діяльність, що здійснюється будь-яким підприємцем. Вона може стати джерелом гарного прибутку, якщо ретельно розібратися в ній і відразу налагодити канали збуту, щоб вирощена ягода відразу була продана покупцям.

Базовий розрахунок собівартості вирощування суниці для потреб переробної промисловості (сезонна продукція на свіжий ринок):

Витрати	одноразово	на сезон	разом
Підготовка поля	400		400
Садивний матеріал	2.900		2.900
Мульчувальна плівка	800		800
Зрошення	1.200	140	1.760
Добрива та ЗЗР		1.900	7.600
Загальногосподарські		400	1.600
Збір продукції (0,18 Євро/кг)			10.080
РАЗОМ ВИТРАТ			25.140
Урожайність, т/га (за три сезони)			56,0
Планова собівартість, Євро/кг			0,44
www.fruitech.com.ua			#

Досить вигідним могло б бути вирощування суниці на заморозку - щоправда, певних сортів, зокрема, Зенга Зенгана, Діп Ред, Ренесанс.

Так, вирощування Зенга Зенгана на гребені з мульчуванням плівкою на краплинному зрошенні в 4-річній культурі (перший урожай на 2-й рік після посадки - 22 т/га, на 3-й - 18 т/га, на 4-й - 16 т/га) дозволило б вийти на собівартість 0,44 €/кг (з яких 18 - вартість збирання). Для порівняння: ремонтантна суниця на стелажах у плівкових теплицях навіть за врожайності 70 т/га мала б собівартість 0,86 €/кг.

ОЦІНКА МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ

Можливими ризиками може бути недотримання технології вирощування суниці закритого ґрунту, недостатній професіоналізм і кваліфікація персоналу.

Можливостями для бізнесу можуть бути: покращення якості виробленої продукції, відсутність конкурентів на ринку, вигідне розташування до місця збуту продукції, а також сприятлива цінова політика.

**Базовий розрахунок собівартості вирощування суниці
для ринку свіжої продукції:**

Витрати	Інвестиції	Період використання	на сезон
Теплиці (металокострукція)	50.000	20	2.500
Система поливу та фертигації*	35.000	10	3.500
Плівка	6.000	3	2.000
Саджанці	15.000	1	15.000
Субстрат кокосовий	18.000	2	9.000
Добрива та ЗЗР	4.500	1	4.500
Загальногосподарські	6.500	1	6.500
Збір продукції (0,25 Євро/кг)			17.500
РАЗОМ ВИТРАТ	135.000		60.500
Урожайність, т/га (один сезон)			70,0
Планова собівартість, Євро/кг			0,86
www.fruitech.com.ua			#

**Базовий розрахунок собівартості вирощування суниці
для ринку свіжої продукції:**

Сорт:	Мурано
Вирощування:	субстратне, на столах, у плівкових теплицях Іспанського типу розміром 8 x 100 м 6 рядів, 7.200 м.пог. x 8 рослин 57.600 шт/га
Тип саджанців:	фріго 7-9 мм
Висаджування:	березень
Зрошення:	краплинне
Планова урожайність, т/га:	
- рік посадки	70,00
	1,20 кг з рослини
www.fruitech.com.ua	
#	

РЕЗЮМЕ

Суттєво необхідним людському організму є горіх, у плодах якого містяться мікро та макроелементи, вуглеводи і білки, багато корисних вітамінів і мінералів. Даний продукт рекомендується вживати дітям, як підвищення їх розумової активності так і дорослим, для профілактики багатьох захворювань, зокрема, таких як атеросклероз. Хорошим попитом користуються горіхи, незважаючи навіть на високу вартість, тому можна зробити висновок, що бізнес по вирощуванні горіхів – це рентабельні фінансові вкладення.

Переваги бізнесу:

Невеликі грошові вкладення. Фінансова сторона реалізації ідеї для підприємця-початківця має важливе значення. До бізнесу з невеликими вкладеннями сміливо можна віднести вирощування волоських горіхів. Основними фінансовими витратами є придбання саджанців та оренда землі для горіхового саду, для тих хто у своїй власності ще немає земельної ділянки. Варто уникати вирощування дикого сорту грецьких горіхів, адже, реалізувати такі плоди за ціною складніше та значно дешевше, оскільки суттєво поступаються якістю;

Легкий догляд. Горіхи є невибагливими, дерева особливо не бояться шкідників, добре плодоносять, швидко ростуть і є стійкими до холодних зим і весен. Вже через повних 5 років дають перші плоди;

Зручне зберігання врожаю. Горіхи потрібно висушити, захистити від

гризунів, помістити в сухе приміщення і можна зберігати протягом усього року та реалізувати в міру можливості;

Невелика конкуренція. Діяльність у даній сфері не відрізняється великою конкуренцією, тому правильним рішенням буде закріпитися в поки ще вільній і перспективній ніші перспективного бізнесу.

Значний попит на продукцію. Горіхи користуються великою популярністю, тому проблем з їх реалізацією не виникає. Поставляти продукцію можна на кондитерські фабрики, укласти договори з медичними установами або реалізувати товар через посередників.

Недоліки бізнесу:

Фінансові питання. Не кожна людина зможе знайти гроші для старту горіхового бізнесу, навіть незважаючи на мінімальні фінансові витрати. Але це несуттєвий мінус, адже при бажанні відкриття свою справу, завжди можна знайти відсутню суму грошей;

Довга окупність. Термін окупності досить тривалий. Доведеться чекати близько 5 років, перш ніж отримати перші плоди з молодого горіхового дерева, а справжній урожай буде лише через 10 років після посадки саджанців.

Зважаючи на усі позитивні та негативні сторони горіхового бізнесу, існують фактори, що сприяють його розвитку та підвищенню ефективності діяльності підприємств з вирощування волоського горіха в Україні:

- позитивна тенденція ведення здорового способу життя населення;
- подвійне зростання імпорту до країн ЄС за 5 останніх років;
- стала динаміка росту ціни;
- продукція підвищеного попиту на внутрішньому ринку;
- додаткові робочі місця у сільській місцевості;
- прибутковість сільськогосподарського виробництва.

Враховавши усі переваги і недоліки бізнесу, можна зробити висновок про те, що вирощування горіхів – це сучасна та перспективна ідея отримання

прибутку.

ОПИС ПРОДУКТУ ТА ЙОГО ЦІННІСТЬ

За комплексом позитивних властивостей волоський горіх майже не має собі рівних у рослинному світі, адже є одним з найцінніших порід дерев. Росте швидко, плодоносить рясно і довготривалий час. Практично всі частини цієї рослини — листя, кору, стовбур, коріння, зелені й стиглі плоди та їхню шкаралупу — застосовують у різних сферах людської діяльності. Волоський горіх — це, насамперед, їжа, потім ліки, меблі, будівельний матеріал, паливо. Це і добриво, і речовина для дублення шкіри, і барвник для тканин. Його використовують для косметичних цілей, для виготовлення лінолеуму, інструментів, фарб для живопису, поліграфічної туші.

Найбільшою цінністю є ядро горіха, оскільки воно має не тільки відмінні смакові якості, а є одним із найбагатших за споживчою цінністю і вмістом поживних речовин для людського організму: жири — 40-80 і навіть 90%, білок — до 22 і навіть 25%, близько 13% вуглеводів. З мінеральних речовин ядро містить калій, азот, фосфор, кальцій, залізо, сірку, кобальт, йод, цинк. Багате воно і на дубильні речовини, вітаміни А, В1, В2, С, Е, К, Р, РР, F. Ядро грецького горіха має велику енергетичну цінність: 100 г ядра дає 612850 калорій, що становить 25-30% добового раціону людини. За калорійністю волоський горіх перевершує свинину в 1,5 разу, мед — в 2,5, хліб — у 3, рибу — в 7,8, молоко і картоплю — в 10 разів. Саме тому ядра горіха рекомендують вживати за фізичної та розумової перевтоми, втрати ваги, після важкої хвороби.

Білок горіхового ядра містить близько 16 вільних амінокислот, майже половина з них незамінні: вони не синтезуються в організмі людини, а мають надходити з їжею. Жири волоського горіха — це близько 79,4% полінасичених жирних кислот, що нормалізують жировий обмін і запобігають утворенню тромбів. Також вони багаті на ненасичені жирні кислоти, які мають велике значення в лікуванні та профілактиці атеросклерозу, діабету, хвороб серцево-судинної системи, порушення обміну речовин.

Серед ненасичених жирних кислот у складі ядра волоського горіха переважає лінолева (46,8-69,2%) і ліноленова (7,0-17,9%). Ці кислоти легко окислюються, таким чином захищаючи організм від дії канцерогенних речовин, також вони підвищують стійкість організму до радіаційного випромінювання. Зелені плоди горіха використовують для вітамінізації вин, їх маринують для споживання з м'ясними стравами.

Волоський горіх згідно тверджень лікарів має сильні бактерицидні, ранозагоювальні властивості. Його використовують також під час лікування недокрів'я, оскільки горіхове ядро містить залізо і кобальт. Завдяки вмісту йоду, грецький горіх рекомендують під час лікування захворювань щитовидної залози. З оболонки незрілих плодів волоського горіха готують вітамінні концентрати. Горіх застосовують під час лікування туберкульозу, псоріазу, екземи, фурункульозу, варикозного розширення вен. Із найоптимальніших засобів, що допомагають боротися із зайвою вагою є волоський горіх, що доведено багатьма вченими в галузі медицини.

АНАЛІЗ РИНКУ ТА СТАН ГОРІХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Після початку інформаційної роботи Всеукраїнської громадської організації «Українська горіхова Асоціація» в 2009 році почалося.

Цілеспрямоване формування промислових інтенсивних садів в Україні. На сьогодні площа таких садів досягла 3000 га. Площі окремих горіхових садів становлять від 5 до 700 га. Сади формуються з урахуванням сучасних технологій щепленими саджанцями, зареєстрованими в Державному реєстрі України. Починаючи уже з 5 року сади входять у промислове плодоношення. Українська горіхова Асоціація у створення садів і підприємств первинної переробки горіха залучила близько 12 млн \$ США інвестиційних коштів.

Український ринок горіхів зараз далекий від досконалого. Орієнтиром розвитку горіхового ринку може служити максимальне зближення споживчого

попиту населення (1,4 кг) до стандартів харчування (3,6 кг на рік) і задоволення потреб зовнішнього ринку. З усього зібраного в Україні волоського горіха 60% експортується, 20% залишається на внутрішньому ринку, а ще 20% втрачається.

В Україні сформувалося три напрямки зовнішньої торгівлі горіхами. Це експорт високоякісних плодів для споживання у свіжому вигляді в країни Західної Європи і північно-західної Азії, торгівля горіхами середньої якості для внутрішнього споживання; імпорт горіхів для подальшої товарної обробки та перепродажу на сировинні ринки країн Західної та Східної Європи. Протягом останніх років зросла тенденція до збільшення експорту очищеного горіха, а також продукції переробки (олія, шрот, БАДи), що впливає з економічної доцільності.

Горіховий бізнес в Україні є дуже привабливим в інвестиційному плані.

Кліматичні умови та ґрунти підходять для вирощування цього цінного в усіх відношеннях продукту практично на всій території України (рис.).

Він входить в поняття «довгих інвестицій». Враховуючи те, що використання міжрядь (схема посадки дерев 10x8м) дає додатковий прибуток, окупність всіх витрат припадає на 5-7 рік. Позитивним є те, що горіх гарантовано буде плодоносити 100-150 років, адже горіхове дерево може доживати і до 300 років. Таким чином горіхівництво перетворюється на довгостроковий прибутковий бізнес, коли 12 га промислового горіхового саду приносять дохід в 45000 євро на рік.

На даний час Україна входить в інноваційну програму глибокої переробки горіхової сировини для харчової, кондитерської, парфумерної промисловості, а також для профілактичних, лікувальних цілей. Сьогодні в апробації чаї з молодого листа волоського горіха, лікувальні цукрові та медові витяжки горіха молочно-воскової сплості, настоянки перегородок і навеолоплідника горіха,

горіхове масло та інші компоненти горіхової сировини. Протягом останнього періоду в Україні працюють чотири ліцензійних розплідники, саме волоського горіха.

У Державному реєстрі рослин України зареєстровано 22 сорти з них 12– українські, 6 – молдавські, 4 – французькі. Минулі роки Асоціація забезпечувала садівників (за договорами) саджанцями молдавських і французьких розплідників. З 2012 року за програмою Асоціації українські розплідники збільшують вирощення саджанців української селекції і забезпечення досягне 84%, а 16 % бажаючих буде забезпечено саджанцями молдавської та французької селекції, створених на українських розплідниках.

В порівнянні з іншими плодовими культурами площі зайняті промисловими садами волоського горіха набагато менше, а в окремих країнах системних садів практично немає. Кількість дерев і валові збори в більшості випадків визначаються розрахунковим методом. В зв'язку з тим, що в більшості країн на планеті волоський горіх обробляється на екстенсивній основі (виключення складає тільки США і Франція), немає точних даних про площі цієї горіхоплідної культури.

Україна в світі займає друге місце як експортер грецького горіха та п'яте за обсягом валового збору цієї культури. Майже весь обсяг грецького горіха заготовлюється у домашніх господарствах. Великих плодоносних інтенсивних садів у нашій країні поки що немає. Ті, які закладалися за останні 5–10 років, зараз лише виходять на рівень повного плодоношення. Країни-імпортери українських горіхів — Туреччина, Румунія, Ірак, В'єтнам, Франція, Болгарія та ін. Швейцарія та Німеччина є лідерами з імпорту органічної продукції, вони зацікавлені саме в органічних горіхах. Ціна на очищений грецький горіх, наприклад, у Німеччині становить 25€ (роздріб), 11€ (гуртова ціна). Екологічно чистий горіх коштує 30–35€ (роздріб), 11€ (гурт.). Станом на 2019 рік ціна на грецький горіх в Україні коливається у межах 4–6\$ (гуртова) за 1 кг очищених горіхів, кругляк (неочищений) продається за 30 грн/ кг. Найбільшими

виробниками грецького горіха у світі є Китай, США, Іран та Туреччина.

ПЛАН ПРОДАЖІВ І МАРКЕТИНГОВИЙ ПЛАН

Продати урожай не буде проблемою. В інтернеті сотні оголошень про покупку волоського горіха. Так само можна відкрити торгіву точку на місцевому ринку або продавати горіхи безпосередньо супермаркетам, магазинам або кондитерським фабрикам.

Основними каналами збуту можуть бути:

1. Кондитерські фабрики. Можливість укласти договори на поставку горіхів з місцевою кондитерською або пекарнею. Це цілком реально, бо для виробництва печива, булочок, тортів, часто використовуються горіхи, тому знайти замовника серед даних підприємств буде легко;

2. Медицина. Горіхи використовуються при виготовленні кремів, лосьйонів і іншої лікарської та косметичної продукції. Канал реалізації пропонується серед місцевих фармацевтичних компаній, така співпраця може бути дуже прибутковою.

3. Пункти прийому. У кожному великому і середньому місті існують пункти прийому горіхів, які потім, найчастіше поставляються за кордон. Як правило, там приймають вже очищені від шкаралупи горіхи. Тому доведеться найняти кілька людей для очищення плодів від шкаралупи.

Потенційними покупцями є оптові посередники з України, та країн Європи а також населення. Залучення потенційних покупців передбачається за рахунок кращої якості, ніж у конкурентів, системи «постійний клієнт», що передбачає систему знижок та відстрочку платежу до реалізації продукції. Цінова політика буде ґрунтуватися на збуті, орієнтується на високий обсяг продаж використовуючи стратегію проникнення на ринок шляхом роботи на клієнта, адже споживачі дуже чутливі до договірних особистісних відносин.

Перший продаж товарної продукції заплановано на 6 рік після посадки. Цикл збуту продукції потенційним споживачам містить інформацію про інтервал між реалізацією продукції, а також про періоди максимального і мінімального

обсягів продажу.

Практика показує, що виробництво волоського горіха має великий експортний потенціал. Так, з усього зібраного в Україні волоського горіха близько 50% його експортується.

Тільки в країнах Європи споживання горіхоплідних становить понад 100 тис. т на рік, у т.ч. 30% волоських горіхів. Італія, Німеччина вже зараз готові закупити в Україні великі партії горіхоплідних. Чинником стримування в експорті горіха грецького є відсутність сортових насаджень в Україні. У зв'язку з цим запровадження насаджень горіха волоського на сортовій основі є доцільним заходом.

Сучасне підприємство, яке займається вирощуванням волоського горіха, повинно мати не менше 100 га саду з ретельно підібраним сортовим складом, адаптованим до місцевих умов, новітнім технічним обладнанням для догляду й збирання, а також сучасну технологію переробки продукції. З одного дерева, починаючи з 8 року за промислового виробництва продуктивність нелущеного горіха становить близько 12 кг, при цьому валовий збір 22,2 ц/га (схема посадки 9x6 м – 185 дерев на 1 га). При виході в середньому 50% чистого ядра горіха можна одержати з гектара не менше 11,1 ц очищеного горіха (половинки + дрібні залишки ядра). Розмір інвестицій на створення 1 га промислового саду волоського горіха становить близько 100 тис. грн.

ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

Вдалий вибір ділянки може в значній мірі сприяти отриманню більш великих врожаїв. Що стосується горіхового саду, то існує декілька умов, які потрібно врахувати при виборі місця.

Якщо це можливо, висаджуйте сади на ґрунт, де перед цим росли злакові чи бобові (люцерна, горох) або мішанка. Потрібно уникати болотистих, задушливих місцин.

Можна використовувати похилі ділянки. Нахил 3-6° дозволяє легко доглядати за ґрунтом та полегшує вивезення плодів. Сад також можна створити

при нахилі в 6-12° і навіть при 18-20°, якщо ряди розміщувати горизонтально.

Важливим також є наявність поруч водойми для зрошування, але все таки необхідно уникати низинних ділянок в місцях, пізньою осінню заморозки.

Потрібно уникати занадто вологого ґрунту без водовідводу, ділянки з рівнем ґрунту менш як 1,5 м, та липкого ґрунту.

Після вибору ділянки на якій будуть висаджені саджанці горіха, необхідно провести цикл робіт для забезпечення оптимальних умов росту майбутнього саду.

Оранка. Знищується вся рослинність на вибраній ділянці та вивозиться з неї. Ділянка боронується, вирівнюється і дезінфікується.

Удобрення. Ділянка угноюється 10-60 т гною по мірі можливості, 100 кг P₂O₅ та 80 кг K₂O на 1 га.

Розчистка. В серпні – вересні на глибину 30-35 см. В жовтні-листопаді розбивається частинами, вирівнюється і знову ділиться.

Важливим є розміщення рядів по напрямленню Північ-Південь для забезпечення максимальної кількості світла протягом всього дня і задля виключення затемнень. Це не стосується похилих ділянок на яких ряди повинні розміщуватися паралельно горизонту.

За типом плодоношення сорти є термінальні та латеральні. Термінальний (верхівковий) - це тип плодоношення, коли плоди ростуть на верхівках однорічних пагонів, утворюючи зв'язки по 2-3 горіха. Латеральний - тип плодоношення, при якому плоди утворюються не лише на термінальних верхівках, а по всіх однорічних пагонах від середини стовбура.

Саджанці іноземного походження - італійські, французькі, канадські, турецькі та ін. - не встигають завершити вегетацію у наших кліматичних умовах та підготуватися до зими, що і спричиняє підмерзання.

Техніко-агрономічні показники сортності горіха

№	Сорт	Стійкість до морозів Захворювань	Розміру плоду ядра	Сорт запилювач	Схема посадки, тип плодоношення, сила росту	Дерева на 1 га	Вступ у плодоношення			Урожайність		
							рік	кг / де р	т/г а	рік	кг / де р	т/г а
1	<u>Фержан*</u>	М – підвище на X - висока	горіх - 11г., ядро 46- 50%, шаровидної форма	Ронд де Монтіняк Меланез	8x4; 10x10 латеральний середньорослий	100- 300	5	10. 3	3	8	16. 6	5
2	<u>Фернор*</u>	М – середньо- висока, Х – висока до антракнозу та бактеріозу	горіх 12- 12,5 г., ядро понад 50%, продовгуватої форми	Ронд де Монтіняк Меланез	8x6; 8x8 латеральний середньорослий	156- 208	5	9.6	2	8	15. 3	3.2
3	<u>Кишнівський*</u>	М – підвище на X - висока	горіх - 10г. ядро 48- 50% округло- продов- загостр.	самофертильний	10x8; 10x10; 10x12 середньорослий	83- 125	7	11	1.1	35	55	5.5
4	<u>Буковинський 1*</u>	М – підвище на X - висока	горіх - 10,1-14,1 г. ядро 52,4% циліндричної форми	Ярівський	10x8; 10x10; 10x12 латеральний середньорослий	83- 125	7	14	1.4	30	60	6
5	<u>Клішківський*</u>	М – підвище на X - висока	горіх - 10,9-13,3г. ядро - 48,9-50% еліптичної форми	Ярівський	10x8; 10x10; 10x12 верхівковий сильнорослий	83- 125	7	10	1	35	50	5

Примітка: * - сорти занесені до державного реєстру сортів України

В провідних українських розсадниках, які займаються вирощуванням грецьких горіхів (Черкаська та Одеська області), проводять дослідження щодо адаптації цих сортів до українських умов. Виходячи з розмірів та схем розміщення саджанців існують такі види садів:

✓ традиційний;

- ✓ напів-інтенсивний;
- ✓ інтенсивний.

Кількість саджанців на гектар залежить від виду саду (100-400 саджанців), а виходячи з цього і економічна ефективність сільськогосподарського використання.

Саджанці висаджують на відстані 10x8 м, з подальшим проріджуванням. Горіх висаджують найчастіше як дво- або трирічні саджанці без розвинутої крони, частіше всього навесні, щоб взимку при осінній посадці їх крони не замерзнули.

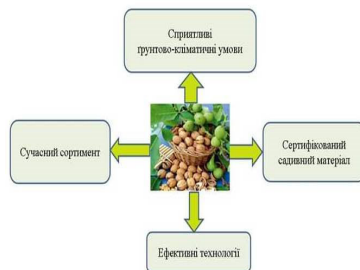
Якщо посадка саджанця проводиться на постійне місце, а висота його стовбура ще недостатня, штамп подовжують в перший рік посадки за рахунок пагона з кінцевої бруньки. Решту бруньок на початку їх розпускання видаляють або, якщо стовбур ще слабкий, залишають короткі бічні обростаючі гілки, які вирізують в середині серпня. Можна вирощувати волосський горіх і прямим посівом. Для цього на добре розпушений майданчик висівають 5-6 плодів на глибину 10 см, оброблених спеціальними засобами проти шкідників.

Висадку саджанців можна здійснювати як восени так і навесні. Але навесні висадка саджанців горіха більш вдала, так як на деревце, послаблене пересаджуванням, не впливають холодні зимові вітри.

Ямки для пересаджування роблять в день висадки для максимального збереження вологи. Розміри ямок повинні бути діаметром 60см x 60 см. Перед посадкою пошкоджені корінці можна обережно обрізати. Потрібно розмістити їх горизонтально на тій відстані, на якій вони будуть закопані та розрівняти довкола саджанця у формі зірки.

Необхідно, щоб після посадки місце прищеплення знаходилось на 3-5 см вище рівня ґрунту.

До висаджування в ямку не можна лити воду. Після висаджування землю злегка втрамбовують, а навколо ямки навколо ямки роблять поглиблення. Потім

кожному саджанцю наливається 15-20 л води. По закінченню навколо стовбура робиться огорожа з ґрунту (h= 10-15 см), яку не потрібно втрамбувати.

Схема посадки культур

№	Сорт	Схема посадки	К-ть саджанців на га	Загальна кількість саджанців	Площа Гп
1	<u>Фержан</u>	8*4	300	1200	4,00
2	<u>Фернор</u>	8*6	208	416	2,00
3	<u>Кишенівський</u>	10*8	125	250	2,00
4	<u>Буковинський І</u>	10*8	125	250	2,00
5	<u>Клішківський</u>	10*8	125	250	2,00
	Всього			2366	12,00

Вирощування й доглядання

Підживлення. По завершенню посадки кожне деревце підживлюється на поверхні: 500 г азоту, фосфору, калію (18/46/0 або інша підходяща формула) в радіусі одного метра навколо стовбура. Кожного року площа підживлення повинна збільшуватись в радіусі 0,50 м.

Полив. Оптимальна норма поливу складає приблизно 20 л води на одне деревце в тиждень, але ця норма може бути зменшена або збільшена в залежності від кількості опадів/засухи. Існують різноманітні схеми і способи поливу.

Додаткові культури. Іноді власники садів використовують міжряддя для посадки додаткових культур. Таке можливо, якщо сад зрошується, а культури висаджують на відстані 1 м від ряду дерев. Також щороку додаткові культури віддаляють на 0,5 м від дерев.

Формування крони: Підрізування для формоутворення є однією з найважливіших робіт в саду з метою:

- більш ефективного звикання дерева після пересадки;
- розробки і підтримки крони дерева;
- стимуляції плодоносіння шляхом видалення безкорисних чи мертвих гілочок;

- полегшення роботи для механічного збору врожаю за рахунок однотипності форм і розмірів дерев.

Необхідно пам'ятати, що висота стовбура при посадці не повинна перевищувати 0,9-1,1 м інакше можлива затримка збирання врожаю.

В перший рік росту саджанців особливої уваги потребує підрізка дерев. Робити це потрібно в кінці серпня з метою зупинення росту саджанців для

їх захисту від осінніх заморозків. Для цього необхідно обірвати верхні бруньки на верхівці дерев.

В цей же період потрібно просапати біля основи стовбура, загорнувши місце щеплення, щоб на нього не впливали різкі зміни температури (15-20 см).

Фітосанітарний захист

Основною хворобою горіха є бактеріоз: бактерія, що є причиною некрозу (чорним плямам) всіх органів (гілки, бруньки, плоди). Вона розвивається в умовах підвищеної вологості при температурі 16-29 °С.

Боротьбу з цією хворобою проводять за допомогою препаратів з вмістом міді в невеликій кількості (1%).

1-ий обробіток проводиться після обривання бруньок. Використовується розчин 1,5% бордоської суміші.

2-ий обробіток проводиться після появи перших листків. Використовується той самий препарат, але з концентрацією 0,5%.

3-ий обробіток проводиться з початком росту молодих пагонів, концентрація – 0,5%.

4-ий обробіток проводиться після опадання листя. Використовується 1,5-2% бордоська суміш.

Боротьба з хворобами і шкідниками. Стратегія боротьби

Фітосанітарний захист волоського горіха від шкідників і хвороб є

найважливішим агротехнічним прийомом догляду за насадженнями, який в значній мірі визначає їх продуктивність і якість отримуваної продукції горіхів. Перехід на обробіток даної культури в системних посадках надає цьому агроприйому особливе значення. Успіх проведення робіт по захисту насаджень волоського горіха від шкідників і хвороб багато в чому залежить від правильного поєднання різних методів захисту агротехнічного, біологічного і хімічного. Підбір практично стійких до найбільш шкідливих захворювань сортів є найважливішим моментом у фітосанітарного захисту насаджень волоського горіха. Для вирішення питання про доцільність застосування хімічних засобів захисту в насадженнях волоського горіха, вибору конкретних пестицидів і термінів їх застосування, проводиться обстеження кожного масиву окремо з метою визначення чисельності шкідників, вогнищ хвороб, наявності корисних паразитів (ворогів шкідників) і ін. Для забезпечення надійного фітосанітарного захисту дуже важливо знати симптоми хвороб і шкідників на ранніх стадіях їх розвитку.

Як седерат в міжрядді саду бізнес планом пропонується вирощування гарбуза. Вирощувати гарбуз можна по всій Україні, він краще за кавун і диню переносить нестачу світла, але серед усіх баштанних рослин найбільш вибагливий до вологи в повітрі і ґрунті, – розповідає завідувач лабораторії селекції гарбузових культур ІОБ НААН, кандидат сільськогосподарських наук Оксана Сергієнко. За її словами, потенційна врожайність плодів гарбуза сягає 50-80 т/га, насіння – 500-800 кг/га.

Найпопулярніші в Україні сорти гарбуза великоплідного: Валок, Світень, Народний, Волзьський сірий, Рекорд, для яких характерним є біле, середнього і великого розміру насіння вельми привабливе на вигляд. Для Півночі України (Сумська, Чернігівська обл.) краще добирати ранньостиглі сорти гарбуза твердокорого – Український багатоплідний, Мозоліївський-15 та Лель з жовто-кремовим насінням середнього розміру.

Також підійде Гамлет, насіння якого голе (без оболонки). Насіння

великоплідних Славути, Ждани, Ювілею (гладеньке світло-коричневе) та гарбуза мускатного підвиду найкраще підходить для виробництва високоякісної гарбузової олії. Вміст каротину в ній досягає 8 мг/100 г, тоді як у білому насінні він майже вдвічі менший. В першому десятиріччі Середня урожайність горіха 28 тонн, або 2,3 тонн з га. В наступному десятиріччі 4.94 тонн з гектара або 59,28 тонн всього. Середня урожайність насіння гарбуза 6000 кг або 500 кг за га.

№ з/п	Культура	Роки									
		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1	Фержан, тонн	-	-	-	-	-	12	15	14	18	20
2	Фернор, тонн	-	-	-	-	-	4	4,5	4,5	6,4	6
3	Кишенівський, тонн	-	-	-	-	-	2,2	2,2	2	2,2	2
4	Буковинський 1, тонн	-	-	-	-	-	2,8	2,5	2,7	2,4	2,8
5	Клішківський, тонн	-	-	-	-	-	2	1,8	2	1,7	2,2
	Всього горіха	-	-	-	-	-	25	26	25,2	30,7	33
7	Гарбуз мякоть, тонн						-	-	-	-	-
8	Гарбузове насіння, кг	4800	6000	5400	6600	7200	-	-	-	-	-

Розрахунок показників урожаю Саду

Ґрунти.

Гарбуз потребує легко- та середньосуглинкових чорноземів із рН 6-7. Малопрдатні для нього важкі суглинки. У північних регіонах гарбуз краще розмішувати на південних схилах; у посушливих – на схилах, більш забезпечених вологою. Попередники. Найкращим у польових сівозмінах є пшениця озима після чорного удобреного пару; добрими – кукурудза на силос, багаторічні трави (особливо бобові); допустимі – ячмінь, пшениця яра та інші однорічні зернові; небажані – кукурудза на зерно і суданська трава.

В овочево-кормових сівозмінах добрими попередниками вважаються цибуля, горох овочевий, ранні помідори і картопля; поганими – коренеплідні та всі рослини з родини гарбузових (огірок, кавун, диня, кабачок). Небажаною залишається і монокультура гарбуза. Висівати гарбуз по гарбузу та по інших

баштанних можна не раніше, ніж через 4-5 років. Добрива. В Степу вносять не менше 20-30 т/га свіжого або 10-15 т/га перепрілого гною, в Лісостепу – 30-40 т/га гною, або 20-30 т/га перегною.

Рекомендовані дози мінеральних добрив в Степу N45-60P60K45-60, в Лісостепу – N60P60K60. Всю дозу органічних і фосфорно-калійних добрив вносять під оранку, азотні – під весінню культивуацію (100 %) або вроздріб (50% навесні під культивуацію, 50% – у підживлення).

Сіють гарбуз, коли ґрунт на глибині 8-10 см прогріється до 10-12 градусів. В Степу – в 2-3 декаді квітня, в Лісостепу – у 1-2 декаді травня. Якщо сівбу провести в холодний ґрунт, насіння може загинути. Висівають завглибшки 7-8 см, але обов'язково у вологий шар. У дні з сухою погодою посіви коткують до та після сівби. Посадки потребують не менше трьох міжрядних обробітків до змикання огудини та 2-3 ручних прополовання. Захист. Гарбуз в Україні може вражатися хворобами і шкідниками. Із гризучих особливо небезпечні дротяники (у вологих місцях) і несправжні дротяники (у посушливих умовах), які вигризають насіння і пошкоджують корінці молодих рослин.

Розрахунок потреби агродобрив 2020-2024 рр.

№	Назва	Роки					Всього
		2020	2021	2022	2023	2024	
1	Гербицид суцільної дії, літр	60,00	-	-	-	-	60,00
2	Гній, тонн	84,00	-	-	-	-	84,00
3	Фосфорні добрива, тонн	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	9
4	Калійні добрива, кг	600	600	600	600	600	3000
5	Добрива для кореневої підгодівлі комплекс NPK, кг	288	216	360	432	504	1800
6	Добрива для позакореневого підживлення рослин, кг	36	24	40	46	54	200
7	Мікроелементи, л	12	12	12	12	12	60
8	Фунгіциди, бордоська суміш, кг	96	96	96	96	96	480
9	Інсектициди, актофит, л	48	72	96	120	144	480

Подібної шкоди завдає і гусінь різних видів совок (підгризаючих, стеблових). Серед профілактичних обов'язковими є використання здорового та очищеного від бур'янів посівного матеріалу, своєчасне знищення рослинних решток, знищення бур'янів на посівах і узбіччях доріг. Слід застосовувати сівозміни та обробіток ґрунту. Іноді необхідний і хімічний захист. Збирання має відбуватися через 60-110 діб від початку зав'язування, коли спостерігається часткове або повне опробковіння плодоніжки, кора стає твердою і на ній з'являється характерне для сорту забарвлення, у суху і теплу погоду до настання приморозків, за один прийом. Виділене насіння не потребує бродіння. Його відразу ретельно відмивають водою (краще проточною) на решетах.

Просушують від 2 до 5 діб природнім сонячно-повітряним способом, розстеливши шаром не товщим за 5 см. Найбільш розповсюджений тепловий спосіб. Насіння завантажують на повітряно-розділну сітку і продувають теплим повітрям знизу до верху за температури 35-38 градусів до кондиційної вологості (10%). Після сушіння його звільняють від плівки на шліфувальних машинах і проводять машинне сортування. Зберігати насіння належить при температурі 10-12 градусів та відносній вологості повітря 50-70%, або в герметичній тарі.

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТІВ

Завдяки Всеукраїнській громадській організації в Україні діє «Українська горіхова Асоціація», метою діяльності якої є розвиток горіхового бізнесу, а саме: закладання садів, технології виробництва та переробки, інновації, шляхи та методи реалізації, розширення експорту, оформлення та отримання компенсацій від держави тощо. Тому, розширення ринкової пропозиції горіхів набуває все більшої актуальності.

Конкурентний потенціал підприємства є системою виробничих, фінансових та організаційних можливостей у забезпеченні ефективного збуту продукції.

Успіху досягає те підприємство, яке створить вищу споживчу якість за нижчою ціною та яке задовольнить споживача краще ніж конкуренти.

Аналізуючи потенційних конкурентів доцільно виділити уже давно напрацьовану мережу збуту товару, розроблену стратегію маркетингу.

Найважливішим етапом при розробці ефективної стратегії в конкурентній боротьбі є стратегічний аналіз, що дає можливість оцінити власні ресурси і можливості стану і потреб зовнішнього середовища. Для дослідження можливостей і загроз у своїй діяльності ефективним методом є SWOT-аналіз. Дослідження перспектив підприємства спрямоване на розкриття ресурсу сильних та слабких сторін діяльності.

Матриця SWOT-аналізу оцінки власних сильних і слабких сторін щодо конкурентів

SWOT – аналіз та можливі ризики	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Зручне географічно-економічне розташування; - Використання інтенсивних технологій вирощування; <ul style="list-style-type: none"> - Висока якість продукції; - Захищеність від тиску конкурентів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Обмеження маркетингових кадрів; - Високі витрати на транспортування - Недостатня кількість напрацьованих ринків збуту;
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Залучення нових клієнтів; - Розширення сфер збуту; - Збільшення посадкової площі; - Посилення позицій на ринку; - Впровадження нових технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ймовірність виникнення нових конкурентів; - Технічні проблеми при організації виробництва; - Повільне зростання попиту.

Особливу увагу в останні роки на розвиток горіхівництва звернули приватні підприємці, так як це є досить прибутковим бізнесом. Україна найбільше горіхів експортує на ринки Італії, Азербайджану, Білорусії, Туреччини, Франції, Греції. Найбільший обсяг виробництва горіхів показують ринки Китаю (48%), США (28%), України (6%), Туреччини (6%), Чилі (2%), Франції (2 %), Індії (2 %) та Румуні (2 %).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПЛАН

Введення в експлуатацію садового комплексу буде сприяти створенню в районі додаткових робочих місць. Планується залучення кваліфікованого

виробничого та інженерно-технічного. Створені умови праці повністю відповідають вимогам чинного законодавства України. Умови оплати праці встановлено і визначено чинними на підприємстві тарифами для відрядної й погодинної праці основних та допоміжних робітників, затвердженими штатним розписом та посадовими окладами. Управлінську структуру комплексу наведено на рис.

Лінійна функціональна структура, що застосовується в даному виробництві характеризується незначною чисельністю каналів передачі інформації, що призводить до достовірної передачі інформаційних потоків.

Набір працівників пропонуємо здійснити використовуючи зовнішні джерела залучення, основний контингент потенційних працівників становлять місцеві жителі та підрядчики.

Структура і склад підрозділів підприємства забезпечує обслуговування повного виробничого процесу як в основному, так і у допоміжному виробництві. Залучення і розподіл функціональних обов'язків працівників здійснюється з урахуванням індивідуальних професійно-кваліфікаційних якостей, складності і відповідальності роботи.

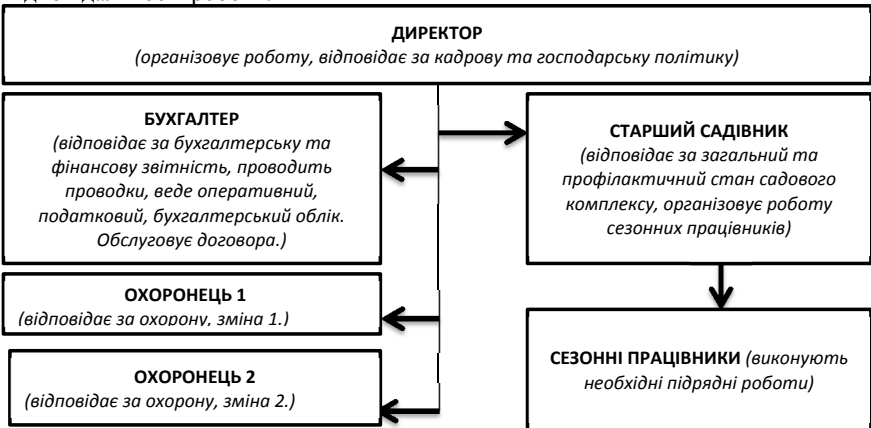

Рис. Схема кадрового підпорядкування підприємства

ФІНАНСОВИЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПЛАН

Для отримання більш великих врожаїв, важливим є вдалий вибір ділянки. Що стосується горіхового саду, то існує декілька умов, які потрібно враховувати при виборі місця. А саме потрібно уникати спекотних місцин та болотистих. Висаджувати сади на ґрунт, де перед цим росли злакові чи бобові (люцерна, горох) або мішанка. Можна використовувати похилі ділянки (нахил 3-6°), що дозволяє легко доглядати за ґрунтом та полегшує вивезення плодів. Важливим також є наявність поруч водойми для зрошування. Потрібно уникати занадто вологого ґрунту без водовідводу.

Після вибору ділянки на якій будуть висаджені саджанці горіха, необхідно провести цикл робіт для забезпечення оптимальних умов росту майбутнього саду.

Спочатку відбувається оранка, знищується вся рослинність на вибраній ділянці, тоді боронуться, вирівнюється і дезінфікується.

Наступним етапом є удобрення. Ділянка угноюється 10-60 т гною по мірі можливості, 100 кг P₂O₅ та 80 кг K₂O на 1 га.

Важливим є розміщення рядів по напрямленню Північ-Південь для забезпечення максимальної кількості світла протягом всього дня і задля виключення затемнень. Це не стосується похилих ділянок на яких ряди повинні розміщуватися паралельно горизонту.

Кількість саджанців на гектар залежить від виду саду (100-400 саджанців), а виходячи з цього і економічна ефективність сільськогосподарського використання.

Горіх висаджують найчастіше як дво- або трирічні саджанці, частіше всього навесні, щоб взимку при осінній посадці їх крони не замерзнули. Саджанці висаджують на відстані 10x8 м, з подальшим проріджуванням.

Висадку саджанців можна здійснювати як восени так і навесні. Але навесні висадка саджанців горіха більш вдала, так як на деревце, послаблене

пересаджуванням, не впливають холодні зимові вітри. Схема посадки різних сортів волоського горіха показана в таблиці.

Схема посадки різних сортів волоського горіха

№	Сорт	Схема посадки	К-ть саджанців на Га	Загальна кількість саджанців	Площа Га
1	Фержан	8*4	300	1200	4,00
2	Фернор	8*6	208	416	2,00
3	Кишенівський	10*8	125	250	2,00
4	Буковинський 1	10*8	125	250	2,00
5	Клішківський	10*8	125	250	2,00
	Всього			2366	12,00

Необхідно пам'ятати, що висота стовбура при посадці не повинна перевищувати 0,9-1,1 м інакше можлива затримка збирання врожаю.

Фітосанітарний захист волоського горіха від шкідників і хвороб є найважливішим агротехнічним прийомом догляду за насадженнями, який в значній мірі визначає їх продуктивність і якість отримуваної продукції горіхів. Успіх проведення робіт по захисту насаджень волоського горіха від шкідників і хвороб багато в чому залежить від правильного поєднання різних методів захисту агротехнічного, біологічного і хімічного. Підбір практично стійких до найбільш шкідливих захворювань сортів є найважливішим моментом у фітосанітарного захисту насаджень волоського горіха. Для вирішення питання про доцільність застосування хімічних засобів захисту в насадженнях волоського горіха, вибору конкретних пестицидів і термінів їх застосування, проводиться обстеження кожного масиву окремо з метою визначення чисельності шкідників, вогнищ хвороб, наявності корисних паразитів (ворогів шкідників) і ін. Для забезпечення надійного фітосанітарного захисту дуже важливо знати симптоми хвороб і шкідників на ранніх стадіях їх розвитку.

Як седерат в міжрядді саду бізнес планом пропонується вирощування гарбуза. Вирощувати гарбуз можна по всій Україні, він краще за кавун і диню переносить нестачу світла, але серед усіх баштаних рослин найбільш вибагливий до вологи в повітрі і ґрунті. Потенційна врожайність плодів гарбуза

сягає 50-80 т/га, насіння – 500-800 кг/га. Розрахунок урожайності горіхового саду продемонстровано в таблиці.

Розрахунок показників урожаю саду

№	Культура	Роки									
		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1	Фержан, тонн	-	-	-	-	-	12	15	14	18	20
2	<u>Фернор, тонн</u>	-	-	-	-	-	4	4,5	4,5	6,4	6
3	<u>Кишенівський, тонн</u>	-	-	-	-	-	2,2	2,2	2	2,2	2
4	<u>Буковинський 1, тонн</u>	-	-	-	-	-	2,8	2,5	2,7	2,4	2,8
5	<u>Клішківський, тонн</u>	-	-	-	-	-	2	1,8	2	1,7	2,2
	Всього горіха	-	-	-	-	-	25	26	25,2	30,7	33
7	Гарбузове насіння, кг	4800	6000	5400	6600	7200	-	-	-	-	-

В першому десятиріччі Середня урожайність горіха 28 тонн, або 2,3 тонн з га. В наступному десятиріччі 4.94 тонн з гектара або 59,28 тонн всього

Середня урожайність насіння гарбуза 6000 кг або 500 кг за га. Розрахунок потреб в коштах на реалізацію бізнес плану зображено в таблиці.

Розрахунок потреб в коштах на реалізацію бізнес плану садового (горіхового) підприємства

№	Стаття затрат	Сума, тис. грн	Структура,%
1	Проектні роботи	41,000	0,62
2	Підрядні Роботи	627,580	9,47
3	Матеріальні затрати	1946,305	29,38
3.1	В.т.ч. Основні засоби	1317,805	19,89
3.2	В.т.ч Саджанці	628,500	9,49
4	Транспорт	164,15	2,48
5	ФОП персоналу, постійно зайнятих	1680,26	25,36
6	Земельна рента	60,000	0,91
7	Страховання ризиків, Е min 1,023 %	159,705	2,41
	Всього	6625,305	100

З даної таблиці можна зробити висновок, що необхідна сума коштів становить 6625,31 тис. грн.

Розрахунок витрат пов'язаних з виготовленням проектно-кошторисної документації показано в таблиці.

Розрахунок витрат пов'язаних з виготовленням проектно-кошторисної документації

№	Документація	Сума (тис грн.)	%
1	Виготовлення бізнес плану	7,000	17,07
2	Виробничий регламент підприємства	4,000	9,76
3	Виготовлення проекту землеустрою	5,000	12,19
4	Виготовлення проекту саду	25,000	60,98
Всього		41,000	100,00

Бачимо, що виготовлення проектно-кошторисної документації становитиме 41000 тис. грн.

Розрахунок транспортних затрат проведено в таблиці.

Розрахунок транспортних витрат

№	Стаття затрат	Од-вимірі	К-ть	Розцінка грн	Сума тис. грн
1	Доставка саджанців	шт	2366	25	59,15
2	Доставка добрив, та інвентарю	компл	5	15	75,00
3	Доставка гною	т/км	300	100	30,00
Всього					164,15

Розрахунок транспортних витрат становить 161,15 тис. грн. Розрахунок матеріальних витрат у додатку 1 здійснено на загальну суму 1946,31 тис. грн.

Розрахунок витрат на виконання підрядних робіт проведено в таблиці.

Розрахунок витрат на виконання підрядних робіт

№	Стаття затрат	Од-вимірі	К-ть	Розцінка грн	Сума тис. грн
1	Розчистка	сот	1200	37,50	45,000
2	Оранка	сот	1200	37,50	45,000
3	Удобрення	сот	1200	37,50	45,000
4	Висадка саджанців	шт	2366	80,00	189,280
5	Полив та зрошення	цикл	12	7500,00	90,000
6	Формування крон	шт	2366	25,00	59,15
7	Фітосанітарний догляд	шт	2366	25,00	59,15
8	Монтаж огорожі	м.п	1400	50,00	70,000
9	Техніко експерна	роки	5	5000,00	25,000

	підтримка				
Всього					627,58

З таблиці випливає, що розрахунок витрат на виконання підрядних робіт становить 627,58 тис. грн.

Розрахунок фонду оплати праці розраховано в таблиці.

Розрахунок Фонду оплати праці (ФОП) 2020-2024 рр.

№	Посада	Метод нарахування	Кількість	Розцінка тис. грн	Заробітна плата тис. грн
1	Директор	Річний Гонорар	5 років	200,000	1000,00
2	Бухгалтер	Річний Гонорар	5 років	120,000	600,00
3	Головний садівник	Ставка	60 місяців	4,50	270,00
4	Помічник садівника	Ставка	60 місяців	4,25	255,00
5	Охоронець 1	План змін	150 змін	0,2	30,00
6	Охоронець 2	План змін	150 змін	0,2	30,00
Всього			2185,000		
Соціальні внески та податки			504,73		
Фонд оплати праці (ФОП), тис. грн			1680,26		
Фонд оплати праці на рік (ФОП) в рік, тис. грн			336,05		

Фонд оплати праці розраховано з фактичної потреби підприємства на 5 років, до моменту генерування доходів підприємства від господарської діяльності.

ФОП розраховано з потреб підприємства і включає всі необхідні обов'язкові відрахування.

Розрахунок собівартості продукції проведемо в таблиці.

Повна собівартість горіха цілого становить $521,42/28000 = 18,62$ грн/кг.

Собівартість горіха (цілого)

№	Стаття затрат	Од-вимірювання	К-ть	Розцінка грн	Сума тис. грн
1	Полив та зрошення	цикл	2,4	7500	18,000
2	Фітосанітарний догляд	шт	2366	66,65	157,694
3	Річний ФОП з відрахуваннями	ФОП	1	132,03	132,03

4	Збір урожаю	люд/год	3200	35	112,000
6	Рента	га	12	1000,00	12,000
7	Страхівка	шт	2366	13,50	31,941
8	Амортизація основних засобів	%	10	577,580	57,758
Всього					521,42

Розрахунок собівартості горіха (лушеного) проведено в таблиці.

Собівартість горіха (лушеного)

№	Стаття затрат	Од-вим.	К-ть	Розцінка грн	Сума тис. грн
1	Полив та зрошення	цикл	2,4	7500	18,000
2	Фітосанітарний догляд	шт	2366	66,65	157,694
3	Річний ФОП з відрах.	ФОП	1	132,03	132,03
4	Збір урожаю	люд/год	3200	35	112,000
5	Очищення, пакування	люд/год	3200	45	144,000
6	Рента	га	12	1000,00	12,000
7	Страхівка	шт	2366	13,50	31,941
8	Амортизація ОЗ	%	10	577,580	57,758
Всього					665,42

Повна собівартість горіха очищеного розраховуємо $665,42/11200 = 59,41$ грн/кг.

Розрахунок собівартість гарбуза в таблиці.

Розрахунок собівартості гарбуза

№	Стаття затрат	Од-вимір.	К-ть	Розцінка грн	Сума тис. грн
1	Насіння	Кг	10	60	0,6
2	Посів	Комплекс	1	10000	10,00
3	Ручна двохразова прополка з підгортанням	люд/днів	400	100	40,00
4	Підживлення, добрива, боротьба з шкідниками та хворобами	Комплекс	1	12000	12,00
5	Збір урожаю	люд/днів	400	100	40,00
6	Предпродажна підготовка, переробка	Комплекс	1	12000	12,00
Всього					114,600

Собівартість насіння гарбуза розраховуємо $114,6/6000 = 19,1$ грн/кг

Розрахунок закупівельних цін показано в таблиці.

Закупівельні ціни станом на 2020 рік.

№	Продукція	Діапазон закупівельних цін в Україні, грн/кг	Середня ціна в Україні, грн/кг	Середня ціна Європи, євро/кг
1	Горіх цілий	22-35	28,5	-
2	Горіх лущений, кат С	50-75	62,5	-
3	Горіх лущений, кат В	75-100	87,5	5,6
4	Горіх лущений, кат А	100-220	160,0	8,3
5	Шкарлупа горіха	0,6-1	0,8	-
6	Насіння гарбузове	30-60	45,0	-

Собівартість: середня категорія лущених = $(87,5+160+62,5)/3 = 103,33$ грн/кг. Середній Коєф виходу горіха лущеного = 0,4. Розрахунок доходів 2020-2029 рр згідно показників виробничої програми та середніх цін в Україні здійснено в таблиці.

З таблиці випливає, що дохід від вирощування горіхів буде в зростаючому порядку з 6 року, а до цього часу прибуток буде формуватися з отриманої виручки за збут гарбуза.

З 2018 року уряд компенсує 80% вартості саджанців при закладанні нових садів горіха.

Розрахунок доходів 2020-2029 рр. згідно показників виробничої програми та середніх цін в Україні, тис грн

№	Стаття доходу	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1	Доходи Горіхівництва	-	-	-	-	-	1033,3	1157,3	1041,6	1268,9	1363,9
2	Доходи від Гарбуза	216	243	270	297	324	-	-	-	-	-
Всього		216	243	270	297	324	1033,3	1157,3	1041,6	1268,9	1363,9

Також з лютого 2018 року стартувала передача земель у власність об'єднаних територіальних громад, тобто розпоряджатися ділянками будуть на місцях. Розрахуємо економічну ефективність садового комплексу на площі 12 га (період 10 років). Розрахунки проведемо в додатку 2.

Очікуємо повну окупність капітальних вкладень по проєкту 10 років – додаток 2.

Серед ризиків, які можуть виникнути в процесі реалізації інвестиційного проєкту можна виділити наступні:

- 1) ціновий ризик, що пов'язаний з ціною реалізації виробленої продукції;
- 2) виробничий ризик, що пов'язаний з виробництвом продукції;
- 3) ризики основного виробництва;
- 4) екологічний ризик;
- 5) ризики, пов'язані з природними умовами.

Мінімізація ризиків направлених на стабілізацію в реалізації виробленої продукції, повинна передбачати вплив факторів мікро- та макросередовища, та комплексно поєднувати в собі механізми та засоби виробництва у вузькоспеціалізованій галузі. Суттєвим фактором регулювання цінової політики на вироблену продукцію виступає також і соціально-політична ситуація в державі, яка безпосередньо, за допомогою важелів впливу регулює становлення економічних аспектів на ринках реалізації продукції.

Щоб досягти вагомого збільшення обсягів виробництва потрібно впроваджувати інноваційні промислові технології для вирощування та переробки горіхів. За мінімальних інвестицій у дану галузь, горіхівництво займає провідну позицію у світі з виробництва та експорту. В Україні ринок горіхів є одним із найбільш стійких, суттєво зростаючих та платоспроможних. Пропозиція на ринку горіхів в сучасних умовах формується за рахунок внутрішнього виробництва окремих видів, зокрема волоського горіху.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Розрахунок матеріальних затрат

№	Стаття затрат	Од. виміру	К-ть	Ціна грн	Сума тис. грн
1	Саджанці горіх сорту Фержан	шт	1200	270,00	324,000
2	Саджанці горіх сорту Фернор	шт	416	270,00	112,320
3	Саджанці горіх сорту Кишенівський	шт	250	270,00	67,500
4	Саджанці горіх сорту Буковинський	шт	250	250,00	62,500
5	Саджанці горіх сорту Клішівський	шт	250	248,7	62,180
6	Насіння гарбуза, стратифіковане	кг	600	60,00	36,000
7	Гербицид суцільної дії	літр	60	600,00	36,000
8	Гній	тонн	84	500,00	42,000
9	Фосфорні добрива	тонн	9	8000,00	72,000
10	Калійні добрива	тонн	3	28000,00	84,000
11	Добрива для кореневої підгодівлі комплекс NPK	кг	1800	50,00	90,000
12	Добрива для позакореневого підживлення рослин	кг	200	80,00	16,000
13	Мікроелементи	л	60	800,00	48,000
14	Фунгіциди, бордоська суміш	кг	480	120,00	57,600
15	Інсектициди, актофит	літр	480	150,00	72,000
16	Мотобур	шт	1	15000,00	15,000
17	Мотообприскувач проф.	шт	1	11000,00	11,000
18	Культиватор проф	шт	1	20000,00	20,000
19	Мотокоса проф	шт	2	10000,00	20,000
20	Сікатор проф	шт	2	800,00	1,600
21	Бензин А 95	літр	2000	31,00	62,000
22	Бензин А-92	літр	2000	30,50	61,000
23	ДП	літр	1000	30,00	30,000
24	Масло М-2ГК	літр	840	40,00	33,600
25	Огорожа металева	м.п	1400	100,00	140,000
26	Веб засоби стеження	компл.	4	1000,00	4,000
27	Будкомплект	М2	18	3125	56,250
28	Шланг поливний	м.п	16000	12,00	192,000
29	Контейнери для зберігання води	шт	40	1200,00	48,000
30	Насосне обладнання та автоматика	компл	1	40000,00	40,000
31	Кілки	шт	2371	5	11,855
32	Горіхокол промисловий	шт	1	17900	17,900
Всього					1946,305

Розрахунок економічної ефективності садового комплексу на площі 12 га
(період 10 років)

№	Роки	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Середнє значення
1	Чисельність зайнятих працівників, всього	46	46	46	46	46	56	56	56	56	56	51
1.1	в т. ч. сезонні працівники	40	40	40	40	40	50	50	50	50	50	45
1.2	постійні працівники	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
2	Загальний річний фонд зп., тис. грн, всього	734,08	301,82	295,6	315,2	330,05	287,79	291,79	273,79	295,32	302,45	342,789
3	Вартість основних засобів, всього, тис. грн	1062,5	1168,75	1285,6	1414,1	1555,6	1711,1	1882,2	2070,5	2277,5	2505,32	1693,35
4	Інші витрати, тис. грн	957,28	195,33	170,5	154,98	114,6	201,86	204,86	201,86	206,17	208,86	261,63
5	Повна собівартість виробництва, тис. грн	2653,86	497,15	466,10	470,18	444,65	489,65	496,65	475,65	501,49	511,31	700,669
7	Виручка від реалізації, тис. грн	216,00	270,00	243,00	297,00	324,00	1033,3	1157,2	1041,5	1268,8	1365,96	721,502
8	Прибуток, (збиток), тис. грн	-2537,86	-227,15	-223,1	-173,1	-120,6	543,68	660,64	565,9	767,4	852,65	10,833
9	Рівень рентабельності, К	-0,956	-0,4569	-0,478	-0,368	-0,271	1,1103	1,3301	1,1897	1,5302	1,6675	0,42966

БІЗНЕС-ПЛАН ВИРОЩУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ

РЕЗЮМЕ

З підвищенням матеріального добробуту населення змінюються стандарти, зокрема структура продовольчого кошика. За цих умов у структурі харчування зменшується частка споживання хліба, картоплі та цукру, а натомість збільшується частка плодів і ягід.

Недостатність фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, помилки в інвестиційній та маркетинговій діяльності, низький платоспроможний попит населення, призводить до швидкого скорочення промислового виробництва. За рахунок сільськогосподарських підприємств на ринку формується лише 33-35% пропозиції. Тому в зоні західного регіону цю нішу – з вирощування органічної малини, повинні зайняти фермерські господарства і одноосібні селянські господарства.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ СВІТОВИХ РИНКІВ МАЛИНИ І ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ

Протягом останніх років в Україні спостерігається зростання динаміки розвитку такої галузі сільського господарства як вирощування плодово-ягідних культур у промислових масштабах. У загальній структурі виробництва плодово-ягідних культур вирощування ягід займає близько 6 % від усієї вартості відповідної продукції. Розширенню ягідництва значною мірою сприяє зростання попиту на закордонних ринках, передовсім мова йде про ринок країн

Європейського союзу. Домінуючою ягідною культурою на світових ринках залишається полуниця та суниця, на які у різні роки припадає майже половина обсягу усіх ягідних врожаїв. Обсяги виробництва полуниці у світі складають близько 8 млн тонн. Для порівняння річні світові урожаї малини, смородини, чорниці, лохини та журавлини складають близько 500 тис. тонн, кожної. Полуниця переважає і в географії поширення на світових ринках. Її вирощують у понад 70 країнах світу. Дещо менш поширеною є малина. Її вирощування поки що поширилось у трохи більше як 40 країнах світу. Смородину вирощують понад 30 країн світу. Вирощування ягід відбувається з огляду на кліматичні умови. Переважно і традиційно країни, у яких вирощують зазначені види ягід, особливо це стосується малини та смородини, географічно знаходяться у помірному кліматичному поясі, зокрема у помірні-морській, помірні-континентальній та на сучасному етапі вже й у помірні-мусонній зонах цього поясу.

Досліджуючи географію поширення площ, зайнятих під вирощування малини, варто зазначити, що її виробництво найбільше поширене саме у країнах Європи, зокрема у: Польщі, Німеччині, Франції, Великобританії, Сербії, Чорногорії, Угорщині та Україні. Новими країнами з доволі сприятливим для малини умовами і відповідно зростаючими обсягами її вирощування характеризуються країни Північної Америки, зокрема США та Канада, де споживання ягід як смакової добавки до інших видів продуктів, наприклад – молочних, популярне з огляду на високу купівельну спроможність населення. Разом з тим, вирощувати малину починають і в країнах, які знаходяться в інших кліматичних зонах і навіть поясах, наприклад, у субтропічному середземноморському регіоні Європи – Іспанія, Португалія та південь Італії, а також посушливих регіонах тропічного поясу Північної Африки – Марокко та Алжир. Значної популярності в останні роки малина набула і у Східній Азії, передусім у Китаї та Південній Кореї. У Південній Америці малину найбільше вирощують у Чилі, а серед країн Африки на південь від Сахари малину вирощують у Кенії. Окрім того, малину вирощують у Туреччині, на Кіпрі, в

Ізраїлі, Азербайджані, Ірані, у регіоні Ферганської долини (Східний Узбекистан, Киргизстан і Таджикистан), а також на Тайвані та у Новій Зеландії.

Світові урожаї малини за даними Всесвітньої продовольчої організації – ФАО протягом останніх років досягли 795 тис. тонн. Понад як 75% від цього обсягу було вирощено у топ-5 країн за рівнем виробництва малини у світі. Серед них виявився і найбільший виробник малини серед країн ЄС – Польща зі 129 тис. тонн ягоди. Найбільшим виробником малини у Західній півкулі є США – 138 тис. тонн. Четверте місце у світі за виробництвом малини посідає країна, розташована у тропічному кліматичному поясі, – Мексика. У ній вирощують до 113 тис. тонн малини. Росія та Сербія вирощують по 165 та 62 тис. тон, відповідно 1 і 5 місце за виробництвом малини у світі.

На сучасному етапі в Україні загальне виробництво ягід становить близько 130-135 тис. тонн. Промисловими підприємствами в Україні вирощується лише близько 15% ягід. Площі, зайняті під вирощування ягоди в Україні, складають до 20 тис гектарів. Здебільшого вони використовуються для вирощування полуниці, малини та смородини. Середня урожайність ягід в Україні становить близько 60 ц/гектара. Найбільшими виробниками ягоди в Україні є Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська та Київська області.

Малина є однією з найпопулярніших ягід в Україні за показниками вирощування. Наша держава останніми роками досягла показника вирощування малини у понад 31 тис. тонн і посідає 6 місце у світі з часткою у 4% на світовому ринку. У 2017 році України виробила 34 240 метричних тонн малини. При середній врожайності 6,85 тонн з гектара. При цьому першу позицію уже в 2018 році зайняв Китай, виростивши 75 тис тонн малини, при середній врожайності 5 тонн з гектара. Цікаво зауважити, що врожайність українських угідь, зайнятих під вирощування малини, поступається тільки мексиканським, англійським та шотландським, але, хоч і не значно, та все ж, випереджає більшість інших великих виробників за показником продуктивності у розрахунку на одиницю площі.

Експортна ціна на українську малину відносно нижча порівняно з виробниками з інших країн і складає близько 1000–1100 доларів США за тонну. До прикладу, ціна за тонну експортної малини у одного з найбільш динамічних конкурентів України на ринках ЄС – Боснії та Герцеговини складала близько 1600–1700 доларів США за тонну ягоди. Водночас, виробники у Польщі правлять за свій продукт близько 1300–1400 доларів США за тонну. Болгарська малина на експорт коштує понад 2000 доларів США, втім у цій країні вирощують в чотири рази менше малини, аніж в Україні. Ціна на експортну малину з Угорщини складає близько 2200 доларів США. Литовська експортна малина коштує близько 3000 тис доларів США, що на чверть дорожче вартості експортної малини, вирощеної у Канаді. Ціна на експортну малину з Об'єднаного Королівства складає 4500 доларів США, на малину із США – близько 6000 доларів, а от ягода з Німеччини коштує аж 7000 доларів США.

Найбільш динамічно протягом останніх років збільшували вирощування малини у Мексиці, США, Боснії та Герцеговини, а також відносно менших масштабів, але з динамікою у понад 40% за 3 роки вирощування малини збільшували Болгарія, Норвегія, Бельгія, Нідерланди, Молдова та Фінляндія.

З підсумками 2018 року офіційний міжнародний ринок малини досягнув позначки у 480 тис. тонн. У натуральному вигляді обсяг міжнародної торгівлі малиною зріс на 23% протягом 2013-2018 років, а от середня ціна на неї знизилась за цей період часу на 27%.

СВІТОВІ РИНКИ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ В УКРАЇНІ

Розвиток органічного виробництва малини в Україні відбувається в умовах зростання вітчизняного ринку органічної продукції на фоні популяризації такого виду виробництва сільськогосподарської продукції у світі. Зокрема, за даними Федерації органічного руху України з 2002 року, відколи у нашій країні розпочався розвиток органічного виробництва, кількість відповідних

сертифікованих господарств зросла у 100 разів, а загальна площа сертифікованих земель утричі.

За підсумками 2017 р. у світі оброблялось 69,8 млн гектарів органічних земель. Австралія є лідером за площею світових органічних земель – 35,6 млн гектарів, що складає близько половини усього світового фонду органічних земель. Станом на 2016 р. 0,9% українських земель сільськогосподарського призначення (а такими є близько 70% площі території країни) вважалися сертифікованими органічними сільськогосподарськими угіддями. З них майже половина угідь були зайняті під вирощування зернових культур, чверть – олійних та зернобобових. Решту земель використовували для вирощування овочів, фруктів та інших культур.

Станом на 2017 р. загальна площа органічних сільськогосподарських угідь в Україні складала 421 тис. га., що було 11-им показником серед країн Європи. Протягом десятиріччя зазначені площі збільшились з 242 тис. га до 421 тис. га., а за останні п'ять років відповідні площі зросли на 54%. Близько 48% цих площа зайняті під вирощування зернових культур, 16% – олійних, 4,6% – бобових, і тільки 2% зайняті під вирощування овочів, а лише 0,6% – під вирощування фруктів, в тому числі й органічної малини. Варто зазначити, що в Україні є потенціал до нарощування площі органічних земель, оскільки у нашій країні сертифікованими є 550 тис. га дикоросів.

Регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції регулювалось з 2013 р. Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», яким було визначено загальні засади функціонування відповідного ринку. Доповненням до розвитку законодавчої бази з уточненням багатьох аспектів її розвитку стало прийняття у 2018 р. Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Формування законодавчої бази у галузі органічного виробництва сприяє сталому розвитку господарств, які у ній працюють, підвищує конкурентоспроможність їхньої

продукції та є передумовою для виходу на зовнішні ринки.

Одним із ключових факторів, який на сучасному етапі розвитку органічних господарств впливає на їхню успішність є купівельна спроможність населення. Купівельна спроможність українських споживачів суттєво нижча, аніж у країнах ЄС, і це відображається на статистиці споживання органічної продукції у розрахунку на одну особу. Такий рівень споживання органічної продукції у країнах ЄС в середньому складає 53,7 євро на особу, водночас в Україні аналогічний показник становить лише 3 євро на особу. За іншими даними, зазначений показник для України становить 68 євроцентів, тоді як у середньому у країнах Європи – 40,8 євро, а в країнах ЄС взагалі 60,5 євро. Разом з тим, внутрішньоукраїнський ринок органічної продукції все ж активно зростає. У 2016 р. внутрішній ринок органічного продовольства склав 21,2 млн євро, а у 2017 р. цей ринок показав зростання на 38,7% і досяг 29,4 млн євро. Якщо порівняти це з 2005 роком, то тоді було продано органіки лише на 200 тис. євро. Втім, якщо порівнювати з провідними країнами світу у галузі органічного виробництва, то у Німеччині обсяг внутрішнього ринку органічної продукції у 2016 р. досяг 8 млрд. доларів США.

Основним драйвером зростання національного органічного виробництва сільгосппродукції залишається експорт на ринки інших держав, при тому переважно на ринки країн ЄС. У 2017 р. сума експорту органічної продукції з України за кордон склала понад 65 млн євро. У структурі експорту переважали зерно, бобові та олійні культури і ягоди. Меншою мірою експортували органічне масло, крупи та молочні продукти. У 2017 р. Україною було експортовано 170 тис. тонн органічного зерна та гороху, що було вдвічі більше за аналогічні показники експорту у 2015 р. Основними органічними зерновими культурами на експорт були пшениця та кукурудза, а основними ринками збуту країни ЄС та Швейцарія. На США, Канаду та країни Близького Сходу припало лише 2% відповідного експорту.

Світовий ринок органічної продукції станом на 2017–2018 рр. оцінювали у

приблизно 90 млрд доларів США. При цьому близько 44% цього ринку займали США. На другому місці ФРН – 11%, або 10 млрд євро; на третьому Франція – 7,9 млрд євро, а на четвертому КНР – 7,6 млрд євро. Переважно ціни на екологічно чисті продукти удвічі, а то і тричі вищі, аніж на звичайні продукти продовольства.

Країни світу за площами органічних земель (2019 р)

Країна	Площа у млн га
1. Австралія	35,65
2. Аргентина	3,39
3. Китай	3,02
4. Іспанія (1-ше місце у Європі)	2,08
5. США	2,03
6. Італія	1,91
7. Уругвай	1,88
8. Індія	1,78
9. Франція	1,74
10. Німеччина	1,37

Ягідництво одна з найбільш перспективних ніш в органічному виробництві України. Загальне виробництво ягід в Україні протягом останнього часу зросло на 4% в рік. Щорічно світовий ринок споживання ягід зростає у середньому на 3%.

КОН'ЮНКТУРА РИНКУ: ВИРОБНИЦТВО ТА ЗБУТ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

В Україні на сьогодні 90% господарств, які займаються вирощуванням органічних ягід, мають площу не більше 10 гектарів. Найбільша органічна плантація з вирощування ягід в Україні досягає площі у 85 га. Загалом під вирощування малини в Україні зайнято 6 тис. га. Загальний експорт замороженої малини у 2017 р. досягнув 8 тис. тонн ягоди, а основними ринками її збуту були Польща, Німеччина та Чехія. Щодо органічної малини, то варто зазначити, що її вирощування в Україні вважається відносно найбільш рентабельним, якщо порівнювати з полуницею чи смородиною, які суттєво відстають. Вирощуванням органічної малини у нашій країні займається 51 господарство, яке загалом

володіє земельним фондом у понад 280 гектарів, та збирає 2240–2800 тонн органічної малини, тобто, середня врожайність органічної малини в Україні на тепер становить 8–10 тонн/га., або ж при висаджуванні 6–7 тис. саджанців на гектар, 1 саджанець в середньому дає від 1100–1200 грам до 1600–1700 грам органічної малини. Експерти-агрономи вважають, що врожайність органічної малини, яка, як зазначають експерти, в середньому у півтори-два рази нижча від звичайної, в Україні за сприятливих умов може коливатись від 6 до 12 тонн з гектара.

Органічна малина є найбільш поширеною органічною ягодою, яку на сучасному етапі вирощують в органічних господарствах України. Для порівняння, органічну полуницю та садову суницю вирощують 19 ферм, використовуючи 25 гектарів землі та збираючи 200–250 тонн, лошину – 10 господарств на 25 гектарах, ожину – 6 на понад як 15 га, смородину 6 господарств на 5 га, збираючи при цьому 50-60 тонн ягоди.

Деякі українські консалтингові компанії на підставі власних фінансових розрахунків дійшли висновків, що у структурі капіталовкладень при вирощуванні органічних ягід найбільшу частку займають витрати на купівлю саджанців – 45%, витрати на придбання техніки та обладнання складають понад як вдвічі менше – 19%, будівельні роботи вимагають приблизно таких самих затрат – 18%, а також поповнення оборотних коштів для ведення бізнесу – 14%.

Від року до року ціна на органічну малину коливається, проте ціна закупівлі цієї органічної ягоди переважно у два, а інколи, у три рази вища за показники на ринку звичайної малини. Оптові ціни на звичайну малину у 2018 році коливались у діапазоні від 20 до 30 грн за кг. У роздрібній торгівлі малина торгувалась і від 10 грн/кг на продовольчих ринках до 40-70 грн/кг у супермаркетах в залежності від класу та сорту. У Польщі ціни на малину у роздріб складали 140-150 у гривневому еквіваленті, а у торговельних мережах навіть доходили до 260-270 грн. Закупівельні ціни на органічну малину в Україні за сприятливих для виробників умов відсутності перевиробництва на ринку

можуть складати 2-2,5 євро за кілограм – 65-80 грн/кг.

За оцінками експертів темпи росту вітчизняного органічного виробництва у 5,5 раз перевищують аналогічні темпи у країнах Європи, та у 4,9 раз вищі, ніж загальносвітова динаміка.

Порівнюючи масштаби розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в різних регіонах України, можна зробити висновок, що Львівщина є одним із провідних регіонів у цій галузі. Проте, найбільше органічних господарств розташовано на території Київської, Одеської, Харківської, Херсонської, Кропивницької, Чернігівської, Житомирської та Хмельницької областей. Саме тому вигідне транспортне розташування та притік в останні роки капіталу в економіку області, зокрема в її АПК, є непоганими передумовами для вирощування органічної продукції, в тому числі малини, на території господарств Львівщини.

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ

Фермерське господарство планує реалізувати органічну малину, оскільки на неї є попит як в Україні, так і на ринках ЄС. Наше господарство поки що буде орієнтуватися на внутрішній ринок, так як розпочинаємо вирощування на площі 2 га. Для виходу на закордонні ринки доцільно буде збільшувати площі під цю культуру.

Оскільки на ринок органічної продукції, зокрема і ягідної, суттєво впливає конкурентне середовище, новоствореному підприємству нелегко самостійно налагодити співпрацю з потенційними ринками збуту. Тому ми плануємо реалізувати свою продукцію оптовими партіями через кооператив. Адже недавно на Львівщині створили кооператив, аби гуртом розвивати органічне ягідництво, купувати саджанці, вирощувати малину та інші ягоди, формувати партії і виходити на ринки збуту. Головною метою кооперативу є формування більших партій, щоб легше вийти на ринки збуту. Надалі цей кооператив планує співпрацювати з оптовим ринком сільськогосподарської продукції «Шувар»,

через який можна вийти на ринки ЄС із замороженою ягодою.

Оскільки ми плануємо реалізувати свою продукцію через кооператив, найбільш доцільною ціноювою стратегією буде стратегія цінових ліній, адже ми будемо реалізовувати аналогічну продукцію, яка представлена на ринку основними конкурентами. Для реалізації обраної цінової стратегії варто використовувати класичний метод ціноутворення, а саме, метод повних витрат, який передбачає розрахунок загальної суми витрат (постійних та змінних) на виробництво і збут продукції та додавання до неї певної норми прибутку.

Наймісткіші статті витрат за проектом:

- ✓ Оплата праці $\approx 45\%$
- ✓ Закупівля саджанців малини $\approx 20\%$;
- ✓ Догляд за посадками і затрати на збирання врожаю $\approx 15\%$;
- ✓ Витрати на обробку, догляд за врожаєм і збирання $\approx 10\%$;
- ✓ Покриття витрат до першого врожаю $\approx 10\%$.

Оскільки ми плануємо реалізовувати свою продукцію через кооператив, то будемо використовувати прямий маркетинг, який виключає посередників. Таким чином, ми зможемо напряму (гуртовими партіями) реалізовувати продукцію, не залучаючи посередників.

Не менш витратною для підприємства частиною заходів є витрати на рекламу, проте ми плануємо на початок організації нашого бізнес-проекту виділяти не більше 10% від очікуваного прибутку на комунікативну політику. Оскільки реалізація продукції відбуватиметься гуртом і через кооператив, тому виникатиме необхідність поступово збільшувати рекламні витрати.

Зважаючи на те, що в базовому році витрати на маркетинг будуть відсутні, то практика показує, що доцільним буде такий розподіл маркетингових витрат в наступному році: 70% – витрати на рекламу; 25% – витрати на заходи із стимулювання збуту та 5% – витрати на проведення маркетингових досліджень. З розширенням площ під нашу продукцію, плануємо дотримуватися вищезазначеної пропорції витрат.

Щодо планування обсягів продажу, то цілком реально, що виробник органічної малини може збільшити дохід до 1 мільйона гривень з одного гектара, якщо підвищить її якість. Ми можемо розраховувати на високий прибуток, якщо навчимося вирощувати органічну малину виняткової якості з продуктивністю 10-15 т/га. Ціна за таку ягоду останніми роками становила 50 грн за кілограм і навіть вище. Варто відзначити, що продуктивність органічної малини в 1,5-2 рази нижча від звичайної, але при належній якості ягоди, ціна на рівні 50-60 гривень за кілограм цілком реальна.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИРОЩУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ

Бізнес-план з вирощування органічної малини створюється для приватного підприємства – фермерського господарства. Перевагою вибору даної юридичної форми господарювання є спрощена система оподаткування, незначні витрати на управління. У цьому аспекті вигідним є те, що підприємство буде сплачувати єдиний податок.

Для виконання бізнес-плану з вирощування органічної малини в умовах Львівської області необхідно 2 га землі, а також придбати садибний матеріал високоврожайних, крупноплідних, стійких до хворіб і шкідників, а також до несприятливих погодних умов. З цією метою ми обрали ремонтантну малину, яка плодоносить 2 рази на рік (літом і восени). Вирощуючи малину, яка дає врожай і восени, є можливість отримання більшого прибутку, адже конкуренція нижча порівняно з літнім періодом, а ціни на продукцію вищі. Ще однією особливістю ремонтантної малини є те, що плодоносить вона вже за 10-11 місяців після посадки. На відміну від неї, звичайна малина дає урожай через 2 роки.

Реалізувати наш бізнес-план з вирощування органічної малини ми будемо на ділянці розміром 2 га, на цілинній землі, яка не оброблялась хімією, оскільки органічне виробництво виключає обробку хімією, застосування засобів захисту рослин та інших синтетичних препаратів. Використовувати будемо лише

дозволені на ягодах біопрепарати, а також удобрюватимемо коров'ячим перегноєм, який плануємо купувати у найближчому тваринницькому комплексі. Мульчування будемо проводити натуральною деревинною стружкою.

Ще однією особливістю органічного виробництва є більш значне застосування ручної праці, в тому числі і при видаленні бур'янів, обрізці, поливі та збиранні урожаю.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ З ВИРОЩУВАННІ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ

Для розвитку бізнес-проекту з вирощування органічної малини в умовах Львівської області необхідні певні капітальні вкладення.

В таблиці, яка подана нижче, наведено статті витрат, які необхідно понести на створення 2 га насаджень. Витрати на закладання малинника подано за основними етапами від підготовки до посадки малини та збирання першого урожаю.

Загальні матеріальні витрати на вирощування малини та збирання урожаю першого року будуть становити 616791 грн на 2 га, або 308395,5 грн/га. Очікується, що збір урожаю буде здійснюватися два рази протягом сезону. Перший рік урожайність становитиме приблизно 300 г із одного куща (2,4 т/га(*2 га*2 збирання врожаю), урожай 1-го року \approx 9,6 т), другий рік \approx 400 г/кущ (3,2 т/га, урожай 2-го року \approx 12,8 т). На третій рік планується досягнення більшої урожайності \approx 500 г/кущ (4,8 т/га, урожай \approx 19,2 т за сезон).

Статті витрат на вирощування малини та збирання урожаю першого року

Стаття витрат	Кількість	Загальна сума, грн
1-ий рік (до першого урожаю)		
I етап: підготовка до посадки малини		2740
- Культивування площі орендованим трактором (оренда + оплата праці тракториста)	$=800\text{грн}/\text{год} * 2$	1600
- Дизельне паливо	$=20\text{л} * 2 \text{ га} = 40 \text{ л} * 28,5 \text{ грн}$	1140
II етап: удобрення площі органічними добривами		15940
- Органічні добрива	$=20\text{т}/\text{га} * 180\text{грн}$	7200

Стаття витрат	Кількість	Загальна сума, грн
- Оплата праці за навантаження та розвантаження органічних добрив	=4 наймані особи*1000 грн	4000
- Розкидання органічних добрив (4 наймані особи) та їх загортання (трактором)	= 2000 грн (оплата праці)+1600грн(оренда трактора)+1140 грн(пальне)	4740
III етап: Садіння		261500
- Саджанці	=16000 саджанців*10грн	160000
- Інвентар для посадки	20 штук	1500
- Оплата праці	=20 осіб*5000 грн	100000
IV етап: Догляд за саджанцями		108000
- Вода для поливу	=16000 л*2га*0,5грн	8000
- Оплата праці за прополювання та полив	=20 осіб*5000 грн	100000
V етап: Збирання урожаю		
- Ящики для збирання ягід	=300 ящиків по 2 кг*34 грн	10200
- Оплата праці	=12 грн/кг*очікуваний урожай 1-го року 9,6т	115200
VI етап: Сертифікація органічної продукції	За стандартами «Органік стандарт»	10000
Відрахування із заробітної плати		63840
Інші витрати (5% від загального фонду витрат)		29371
Загальні витрати 1-го року		616791
2-ий рік		
IV етап: Догляд за саджанцями		52000
- Вода для поливу	=16000л*2га*0,5грн	8000
- Оплата праці за прополювання та полив	=20 осіб*5000 грн	100000
V етап: Збирання урожаю		169800
- Ящики для збирання ягід	=100 ящиків по 2 кг*34 грн	3400
- Оплата праці	=13 грн/кг*очікуваний урожай 2-го року 12,8 т	166400
VI етап: Сертифікація органічної продукції	За стандартами «Органік стандарт»	10000
Відрахування із заробітної плати		53280
Інші витрати (5% від загального фонду витрат)		137540
Загальні витрати 2-го року		422620
3-ій рік		
IV етап: Догляд за саджанцями		52000
- Вода для поливу	=16000л*2га*0,5грн	8000
- ОП за прополювання та полив	=20 осіб*5000 грн	100000
V етап: Збирання урожаю		272200
- Ящики для збирання ягід	=100 ящиків по 2 кг*34 грн	3400
- Оплата праці	=14 грн/кг*очікуваний урожай 2-го року 19,2 т	268800
VI етап: Сертифікація органічної	За стандартами «Органік	10000

Стаття витрат	Кількість	Загальна сума, грн
продукції	стандарт»	
Відрахування із заробітної плати		73760
Інші витрати (5% від загального фонду витрат)		198980
Загальні витрати 3-го року		606940

В наступній таблиці подано очікувані фінансові результати при врахуванні того, що на 2-ий, 3-ій та 4-ий роки будуть понесені лише витрати на догляд за кущами малини, збирання врожаю найманими робітниками та сертифікацію продукції. Очікується, що реалізація органічної малини буде здійснюватися за такою ціною: 1-ий рік \approx 40 грн/кг, 2-ий рік \approx 45 грн/кг, 3-ій рік \approx 50 грн/кг, 4-ий рік \approx 55 грн/кг.

Перший рік урожаю не дозволить нам отримувати прибутки, капітальні вкладення на створення фермерського господарства з вирощування малини покриються на 4-ий рік діяльності фермерського господарства, коли сукупний отриманий протягом трьох років (з 2-го по 4-ий) прибуток фермерського господарства на 174 549 грн перевищить початкові інвестиції, вкладені у перший рік – зазначені у таблиці 616 791 грн.

Очікувані фінансові результати від вирощування органічної малини у фермерському господарстві впродовж перших чотирьох років

Рік	Витрати, грн	Прогнозований обсяг реалізації (урожай – 5% на втрати), кг	Виручка від реалізації, грн	Прибуток/ збиток, грн
<i>1-ий рік</i>	616791	9120	364800	-251991
<i>2-ий рік</i>	422620	12160	547200	124580
<i>3-ий рік</i>	606940	18240	912000	305060
<i>4-ий рік</i>	641500	18240	1003200	361700

АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ У ВЕДЕННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИРОЩУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ МАЛИНИ

Враховуючи той факт, що ягідна продукція має незначний термін та є вибагливою до умов зберігання і транспортування, основним ризиком при веденні такої діяльності є значна втрата готової продукції. Окрім цього варто

зазначити, що також наявним є ризик різких цінових коливань на ягідну продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Загалом основні ризики при веденні бізнесу, пов'язаного із вирощуванням органічної малини, можна звести у три основні групи:

- Природно-кліматичні ризики;
- Виробничі ризики;
- Ринкові ризики.

До природно-кліматичних ризиків вирощування органічної малини ми можемо зарахувати негативний вплив природних явищ. Зокрема цей фактор підсилюється тим, що вирощування органічної малини не передбачає внесення додаткових засобів захисту. Відповідно, збільшується ризик пошкодження саджанців та вже сформованих ягід перепадами температур, опадами, хворобами і шкідниками.

До виробничих ризиків ми включаємо ймовірну низьку урожайність органічної малини через те, що при вирощуванні органічної продукції не використовують мінеральних добрив та стимуляторів росту.

До ринкових ризиків виробництва органічної малини ми зараховуємо те, що в структурі виробництва органічної ягідної продукції малина становить більше 50% і її частка постійно зростає. Перевиробництво цієї культури може спричинити до зниження середнього рівня ринкових цін на неї, що може бути перешкодою для отримання необхідних для прибутку доходів.

БІЗНЕС-ПЛАН ВИРОЩУВАННЯ ІМБИРУ

РЕЗЮМЕ

Господарство створюється з метою вирощування і розвитку цивілізованої торгівлі коренями імбиру, які будуть завжди свіжими і вищої якості, згідно санітарних вимог.

В даний час, в регіоні не поширена практика вирощування цієї продукції, яка в основному імпортується, тому значної конкуренції серед виробників на даний момент не має. Батьківщиною імбиру є Західна Індія і Південно-Східна Азія. У природі, в дикому вигляді не виростає. Його обробляють в субтропічних і тропічних районах Японії, Китаю, Західної Африки, В'єтнаму, Бразилії, Індії, Аргентини, Ямайки. А також вирощують як садова рослина, або в кімнатних умовах - в звичайних горщиках або ящиках.

Імбир - багаторічна трав'яна рослина, котра містить ефірні олії зі специфічним запахом. В кулінарії в якості приправи використовують кореневище, при чому як у свіжому, так і в сухому вигляді. Імбир також піддається переробці, що в майбутньому може стати основою для розширення виробництва та отримання додаткових доходів.

Метою цього проекту є вирощування кореню імбиру та його реалізація. Пропонований продукт буде вирощений екологічно чистим і високопродуктивним методом.

АНАЛІЗ РИНКУ

Дані щодо фактичних обсягів промислового вирощування кореня імбиру в Україні практично відсутні, хоча ця рослина повністю придана для вирощування в умовах закритого ґрунту. Це при тому, що можливості збуту даного кореня

практично не обмежені - пропозиція зовсім не задовольняє зростаючий попит. Кінцевий продукт у вигляді свіжого кореня можна придбати у мережах супермаркетів чи овочевих кіосках на базарі, а у переробленому вигляді як харчову або лікарську добавку в спеціалізованих магазинах або інших місцях.

Продукцію можна реалізовувати не потребуючи додаткової доробки та затрат.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теплиця по вирощуванню кореня імбиру включає в себе повний цикл виробництва (підготовка субстрату, закупівля посадкового матеріалу та вирощування імбиру).

Вирощування імбиру – це багаторічний процес який може базуватись на вирощуванні лише однієї культури або із можливістю сівозміни. Побічної продукції від вирощування кореня імбиру немає.

ПРОДУКТ

Імбир містить безліч корисних речовин, основними з них є: аспарагін, алюміній, кальцій, каприлова кислота, хром, холін, жири, волокно, залізо, германій, лінолієва кислота, марганець, магній, олеїнова кислота, нікотинова кислота, фосфор, кремній, калій, натрій, вітамін С.

Імбир володіє унікальним поєднанням смакових і лікарських властивостей, подібних поєднань немає ні в одній іншій спеції. Часом навіть загально визнані лікувальні рослини поступаються йому в своїх корисних властивостях. У 100 г подрібненого кореня імбиру міститься:

Поживна цінність імбиру

Живильні речовини, г	Мінеральні речовини, мг	Вітаміни, мг
Білки - 9,2	Mg (магній) - 184	С (аскорбінова кислота) - 12
Жири - 5,9	F (фосфор) - 148	В1 (тіаміну гідрохлорид) - 0,046
Вуглеводи - 70,9	Ca (кальцій) - 116	В2 (рибофлавіну-монопіридин) - 0,19
Клітковина - 5,9	Na (натрій) - 32	В3 (ніацин, нікотинова кислота) - 5,2
	Fe (залізо) - 11,52	А (ретинолу ацетат) - 0,015
	Zn (цинк) - 4,73	
	K (калій) - 1,34	

Як лікувальний засіб, імбир володіє великим списком корисних властивостей:

- Має знеболюючу, протизапальну, розсмоктуючою, спазмолітичну, вітрогінну, збудливим, загоюючим, потогінну, тонізуючим, бактерицидну, жовчогінну, антибактеріальну дію.

- Має сильне антиоксидантну та заспокійливе вплив , зміцнює імунітет , добре захищає від паразитів, затримує ріст бактерій, використовується при глистових захворюваннях .

- Їжа з імбиром стає легшою, вона краще засвоюється і приймає злегка гострий, пряний смак.

- Живить весь організм, надає сприятливу дію на травну систему . Систематичне вживання імбиру в їжу, в невеликих кількостях, підвищує внутрішній тепло, збільшує апетит, стимулює травлення і утворення шлункового соку, покращує секрецію шлунка, ефективний при нетравленні, відрижці, виразковій хворобі шлунка.

- Ефективний при простудних захворюваннях : застуді , грипі , кашлі, застійних явищах у легенях, синуситі, також добре допомагає при болю в горлі, має відхаркувальну дію, а заварені подрібнені коріння добре зігрівають тіло.

- Імбир - відмінний засіб від безлічі алергічних і шкірних захворювань , а також від бронхіальної астми .

- Він ефективний при різного роду болях в животі , при кишкових, ниркових, жовчних коліках.

- Його вживають при метеоризмі , для припинення проносу і для нейтралізації шкідливого впливу тваринотрут , його також використовують при отруєнні грибами .

- Знижує кількість холестерину в крові.

- Володіє легким проносним засобом .

- Зменшує болю викликані захворюванням суглобів , використовується

при ревматизмі , артрозах і артритих, набряках, розтягненнях, м'язових болях.

- Шкірка кореня імбиру має сечогінний ефект і стимулює утворення слини.

- Дозволяє зняти судоми під час менструації.

- Є прекрасним засобом від розумової або фізичної втоми , яке допоможе вам подолати стресові ситуації і відновити сили.

- Його використовують також при паралічі та жовтяниці .

- Стимулює роботу щитовидної залози .

- Покращує мозковий кровообіг , це зміцнює судини і покращує здатність до навчання і пам'ять, знижує артеріальний тиск , допомагає в лікуванні атеросклерозу .

- Імбир дуже ефективний у боротьбі зі старінням організму, крім того, він сприяє підвищенню потенції , допомагає при лікуванні безпліддя, підвищує тонус матки і статеве збудження .

- Це кращий засіб від шлаків і токсинів , погано переварившиєся відходів їжі, які, відкладаються в клітинах тіла і отруюють весь організм, що в підсумку призводить до різних хвороб.

- Дуже популярно застосування імбиру для схуднення , так як він має властивість прискорювати обмін речовин.

ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

Для вирощування кореня імбиру планується використовувати теплицю площею 100 кв м, яка обладнана аерозольним генератором, освітленням та теплообігрівачем.

Урожай планується отримати один раз в рік в жовтні, при закладці посадкового матеріалу в квітні місяці.

Запланована урожайність 20-25т/га

Насправді, вирощування імбиру не є такою вже складною справою, особливо для тих людей, які багато часу проводять в роботі із землею та знають дещо про рослини. Новачкам, звичайно ж, буде трохи складніше, бо потрібно

знати кислотності ґрунту, деякі добрива, методи посадки рослин, правила спеціального догляду. Ну, а що ж стосується імбиру, то він, як і інші рослини, любить особливі умови і чудово росте, якщо вони повністю дотримані. Імбир потребує живильного, розпушеного ґрунту, в який, в невеликій кількості, доданий пісок. Ґрунт повинен складатися з дернової землі, листового перегною і вже згаданого піску, пропорції 1:2:1. Кореневище імбиру розташовується близько до поверхні ґрунту, а значить висаджувати імбир необхідно в неглибокі кювети (на відкритій ділянці) або ж більш широкий і плоский посуд (якщо імбир вирощується в домашніх умовах). Не варто забувати і про дренажі для посадки імбиру: в підготовлене місце посадки (глибина не більше 20 см) насипається дрібний гравій, шар якого складає близько 1 см. Гравій накривається шаром піску в 2 см і субстратом. Якщо імбир висаджується в горщик, то в ньому обов'язково повинні бути присутніми отвори для відведення води, прикриті черепками. Перед самою посадкою, кореневище імбиру слід кілька годин витримати в спеціально підготовленому розчині перманганату калію. Далі, кореневище висаджується в підготовлений ґрунт і присипається шаром землі не більше 2-х см. До появи перших пагонів, які здадуться на поверхні через 10-14 днів, ґрунт в місці посадки імбиру слід рясно поливати. І після появи пагонів про полив забувати не варто, адже верхня частина рослини відрізняється рясною зеленню і в момент її розвитку, ні в якому разі, не можна допустити пересушування землі. Імбир дуже потребує різних підгодівлі. Фахівці радять під час всього вегетаційного періоду (в домашніх умовах - з березня і до жовтня) удобрювати його розчином коров'яку і води, 1:10, раз в 10 днів. З серпня, потрібно чергувати калійні добрива і органіку. За рахунок даних добрив відбувається швидке і правильне формування бульб імбиру. Також імбир потребує обприскування, інакше через кімнатного, підсушеного повітря або палючого сонця його листи можуть підсихати. Обприскування слід проводити ввечері, щоб не спровокувати опіки на листках, за рахунок розігрітих на сонці крапель води. Сприятливо діє на ріст стебел, листя і кореневища розпушування

грунту. Тому, через день після кожного поливу, протягом усього періоду вегетації рослини, необхідно розпушувати ґрунт на глибину в 1 см. Під кінець вересня, коли надземна частина імбиру трохи поникне, почне розвалюватися і підсихати, полив слід зробити більш рідкісним, а обприскування і зовсім припинити. Урожай можна буде збирати в той момент, коли листя пожовтіє і опадє. Кореневища дістають із землі, акуратно очищають від залишків ґрунту, видаляють додаткові корені і декілька днів просушують на сонці. Частина коренів може відразу ж відправитися на кухню, інша ж дочекатися наступного сезону і бути висаджена знову. Зберігати посадковий матеріал коштує в підвалі або льосі, температура внутрішнього середовища яких тримається в діапазоні 2-4 градусів Цельсія. Також зберігати корінь імбиру можна в холодильнику, на полиці з овочами, попередньо уклавши його в пакет з паперу.

ОСНОВНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИРОЩУВАННЯ ІМБИРУ:

1. ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ

Відокремити шматочок імбирного кореневища з однією або двома живими бруньками-вічками (вони справді схожі на картопляні). Якщо кореневище трохи підсохли, можна потримати його в теплій воді протягом декількох годин, щоб пробудити сплячі бруньки. Тільки не можна брати гарячу водопровідну воду. Краще налити звичайну холодну воду з-під крана (або фільтровану) і злегка підігріти її на плиті. Таким чином кореневище нарізають на шматки довжиною 2,5-5 см (при масі 20-25 г) з однією-двома добре розвиненими нирками.

2. ПОСАДКА

Садимо горизонтально нирками вгору в широкий низький контейнер діаметром 20 см, заповнений ґрунтовою сумішшю, що складається з рівних частин садового суглинку, піску і компосту. Якщо ви плануєте вживати свій імбир в їжу, то краще використовувати органічні суміші, призначені для вирощування овочів. Садити кореневище імбиру слід не дуже глибоко. Хороший дренаж (наприклад, за допомогою керамзиту) - абсолютно необхідна умова вирощування імбиру. При застої води кореневища рослини загнивають. Тому на

дно горщика ми укладаємо дренаж, потім заповнюємо на три чверті ґрунтовою сумішшю, кладемо на неї горизонтально шматочок кореня і зверху присипаємо землею до верху горщика.

3. ДОГЛЯД І ПОЛИВ

Поливати потрібно обережно, щоб ґрунт у горщику була рівномірно вологий, але ні в якому разі не мокрий. Тому буде краще, якщо чергувати поливи: один день - верхній, інший день - нижній, в піддон. Таким правилом поливу потрібно керуватися впродовж всього життя рослини. Рясність поливу залежить від температури повітря: при низьких температурах полив повинен бути помірним, при спекотних - інтенсивним. Поставте горщик з посадженим імбиром в добре освітлюване, але захищене від прямих сонячних променів місце. Коли з'являться паростки, підгодуєте рослина органічними добривами для тропічних рослин, які продаються в квіткових магазинах. Угноювального поливання краще проводити під вечір. Удобрювати можна тільки здорові рослини в період росту і цвітіння. Не можна удобрювати невикорінені, а також хворі рослини. Швидко зростаючі рослини удобрюють частіше, повільно зростаючі - рідше. Не можна вносити добриво, коли земляний кому сухий. Потрібно попередньо добре його зволожити і потім внести угноювального поливання.

4. ЗБІР ВРОЖАЮ

Через кілька тижнів у вас виросте високе, струнке трав'яниста рослина, що нагадує бамбук. На його витончених стеблах з'являться глянсові темно-зелені листя, які з часом пожовтіє. За кілька місяців з кореневища виростуть нові стебла, на яких, якщо вам пощастить, можуть з'явитися білі колосовидні суцвіття. Хто бачив рідкісне цвітіння імбиру, кажуть, що це досить красиво. Рослина випускає квітка на довгому прикореновому стеблі. Квітка імбиру світло-жовтого кольору з ліловим краєм, оточений приквітками. Восени у рослин імбиру настає період спокою. Це відповідний момент для того, щоб виїняти рослини з горщика і отримати урожай у формі розмножилися підземних пагонів. У Південно-Східній Азії, на батьківщині імбиру, урожай знімають на початку

березня. Це кінець холодного сезону, хоча холод в цей час відносний - близько 27 градусів в тіні. Вам же потрібно орієнтуватися по відростках: ви помітите, що їх стало багато: від шести до восьми, значить, можна діставати ніжні і поживні корінці. Але не використовуйте весь імбир. Одну з «гульок» з бульбиною збережіть для нової посадки. Якщо ж вам потрібно трохи імбирного кореня раніше того часу, коли вся рослина буде готова, обережно відкрийте частина кореневища і відріжте від нього шматочок відростку. Потім присипте землею очищену частину, і рослина буде продовжувати зростати.

УПРАВЛІННЯ І ВЛАСНІСТЬ.

Вирощування кореня імбиру може бути організоване на базі діючого тепличного господарства, а також на базі фермерського господарства що займається вирощуванням культур закритого ґрунту. Перевагами вибору такого виду діяльності є спрощена система оподаткування та незначні витрати на управління.

ПЛАН МАРКЕТИНГУ

Збут продукції планується здійснювати шляхом реалізації в торгових точках області та в найближчих містах, а також за попередньою домовленістю з магазинами, консервними заводами, або ж організувати свою власну переробку кореня.

Для дотримання екологічних норм товарної продукції, потрібен сертифікат якості на готовий продукт. Він видається на основі результатів аналізу змісту у продукті важких металів, гербіцидів, радіоактивних речовин та ін.

Розповсюджуватися продукція може таким чином:

- 1) Виробник – Оптова торгівля – Кінцевий споживач;
- 2) Виробник – Роздрібна торгівля – Кінцевий споживач;
- 3) Виробник – Оптова торгівля – Роздрібна торгівля – Кінцевий споживач.

ФІНАНСОВИЙ ПЛАН

Для організації вирощування кореня імбиру буде залучена одна людина.

Залучення кредитних коштів не передбачається.

В сезон планується продавати 200 кг кореня, дохід від реалізованої продукції буде становити 16000 грн.

Чистий прибуток підприємства в сезон – 6630 грн.

Рентабельність реалізованої продукції – 70%.

ОЦІНКА МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ

З можливих ризиків, які в нас можуть виникнути, то це комерційні ризики, які пов'язані з реалізацією продукції, перевезенням вантажів, зниженням попиту на дану продукцію, а також ризики пов'язані з одержанням товару покупцем чи клієнтом-замовником.

Поточні витрати

Статті витрат	Сума,
Закупівля посівного матеріалу 20 кг	1600
Закупівля ґрунтосуміші та керамзиту для дренажу	2000
Заробітна плата працівника (за виконаний об'єм робіт)	1850
Затрати на електроенергію, витрати на водопостачання	900
Витрати на удобрення ґрунту	720
Загально виробничі витрати	620
Непередбачувані витрати	500
Транспортні витрати	300
Інші витрати, пов'язані з реалізацією продукції та діяльністю підприємства	100
Всього витрат:	9370

Джерела виникнення ризиків:

- недостатня інформація про попит на дану продукцію;
- недостатній аналіз ринку;
- спад попиту на цей товар.

БІЗНЕС-ПЛАН З ВИРОЩУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

РЕЗЮМЕ

Ще донедавна спаржа була для українців екзотичним продуктом. У той час як у всьому світі її давно цінують за користю та вишуканістю смаку. Зараз цей продукт все більше входить до раціону українців – страви з цим компонентом є хітом в багатьох ресторанах.

На сьогоднішній день, основне світове виробництво спаржі сконцентровано у Китаї, Перу та Мексиці. Серед європейських країн великі об'єми вирощування спаржі в Іспанії та Франції. Виробники звертають увагу на цю культуру, в першу чергу, через її високу рентабельність та значний попит на ринку.

Вирощування спаржі відкриває багато перспектив для малого та середнього фермера, яким би видом діяльності він не займався – овочівництво, ягідництво чи садівництво. Навіть, якщо ви займаєтесь зерновими на невеликих (пайовики) чи середніх площах, спаржа допоможе вам краще «триматись на плаву» та не сильно відволікатиме від основної діяльності. Оскільки починає давати урожай з середини весни, для фермера це «живі гроші» в той період, коли так необхідні кошти на пальне, добрива, насіння та інші витрати.

Фермер тепличник-овочівник, вирощуючи спаржу буде взагалі поза конкуренцією, оскільки зможе дати і сезонну, і не сезонну продукцію, яка ціниться набагато вище. Ще один її плюс, спаржа – це багаторічна, витривала,

морозостійка культура, посадивши яку одного разу, ви зможете збирати урожай 10-12 років.

АНАЛІЗ РИНКУ

Вперше спаржу почали вирощувати в Греції 2500 років назад. Та й сама назва теж походить з Греції і означає «стебло», «побіг».

Зараз спаржа широко культивується в багатьох країнах Європи, особливо у Франції, Німеччині та в Північній Америці. У Німеччині вона займає 20% площ, відведених під овочеві рослини. Як харчовий продукт спаржа дуже поширена в арабських країнах, Греції, на Кіпрі, в США. Досвід Куби показує перспективність вирощування її в тропіках Центральної Америки.

Абсолютним лідером з вирощування спаржі у світі сьогодні є Китай, в цій країні площі під спаржею становлять 65 тис. га. На другому і третьому місцях знаходяться США і Німеччина з площею 58 тис. га і 26 тис. га, відповідно. Сумарно в країнах ЄС спаржеві плантації складають близько 60 тис. га, а річний обсяг виробництва дорівнює 250 тис. тонн.

Є багато причин повільного розвитку ринку спаржі в Україні, з одного боку, у нас практично немає культури споживання спаржі, з іншого – мало хто її і вирощує. У кращому випадку, що таке спаржа знає кожен 4-5 споживач, і люди дивляться на неї з пересторогою, хоча про «заячий холодок», знає вже набагато більше людей – практично кожна господиня, яка має невеличкий садок чи дачу, має цю рослину в своєму «арсеналі» для оздоблення осінніх букетів, а виявляється що «ось це» ще й їсти можна. Не тільки можна, але і треба, спаржа лікарська – саме такою є офіційна латинська назва (лат. *Aspáragus officínális*), дуже корисна для людського здоров'я. Вона містить ряд амінокислот, йод, вітаміни, спаржа рекомендована для вживання людям з діабетом, хворобами травної системи, людям з гіпертонією. До того ж, спаржа ще й дуже смачна! Свіжа спаржа на смак нагадує молодий ніжний зелений горошок.

В Україні площі під спаржею дуже малі на сьогоднішній день – не перевищують 100-110 га, але ще 3 роки назад ця цифра ледь досягала 30 га. За

прогнозами фахівців, площа під спаржею буде подвоюватись кожні 2-3 роки, якщо не швидше, попит на посадковий матеріал дуже великий. Попереду всіх буде саме той фермер, який посадив спаржу вже сьогодні, або ж вчора, коли інші тільки будуть тільки вникати в технологію та чекати перших врожаїв. Не треба боятись втратити перший урожай, деякі навпаки не збирають його, щоб дати плантації набрати максимальної потужності. У момент високого попиту ви матиме пік продуктивності плантації спаржі.

Попит внутрішнього ринку за різними даними складає від 1 тисячі до 2,5 тисяч тонн, і це лише початок зацікавленості споживачів. На даний момент український фермер задовольняє його ледве на відсотків 7-10. Все інше – імпорт з країн Європи та Китаю, як в свіжому, так і в вигляді напівфабрикатів – пресерви та заморожена спаржа. Тобто 90% коштів від вирощування спаржі український фермер втрачає, хоч і міг би заробити. Культура споживання зростає з кожним роком, багато людей, буваючи закордоном, куштували її та хочуть знайти на наших прилавках, і таких з кожним роком все більше. Багато дачників-ентузіастів вирощують на присадибних ділянках спаржу, саме як овочеву культуру, і ласують нею вже багато років. Основними споживачами спаржі є люди середнього достатку та вище, як правило, це міські мешканці, які мають час та можливість знайти на ринку та придбати спаржу, оскільки вартість спаржі висока, а також люди, які знають, як її приготувати, хоча в цьому немає нічого складного. Також хорошими споживачами спаржі є ресторани, які продають спаржу вже у вигляді готових страв, в спаржі зацікавлені торгівельні мережі та переробники.

Заробити на спаржі в Україні можна різними шляхами.

Реалізувати спаржу можна:

- ✓ на оптовому чи роздрібних ринках;
- ✓ співпраця з торгівельними мережами, супермаркетами, при можливості забезпечення хорошого обсягу та тривалого періоду постачання;
- ✓ співпраця з мережею ресторанів, якщо тільки тривалий період, чи

невелике виробництво і постачати спаржу йому невеликими партіями.

✓ експорт та переробка спаржі в майбутньому, проте для цього потрібно нарощувати об'єми вирощування.

ВИРОБНИЧИЙ ПРОЦЕС

В Україні для вирощування спаржі підходить будь-який регіон. Рослина багаторічна, тому засаджене спаржею поле дає урожай на протязі 10-12 років. Однак площа посівів на нашій території все ще незначна. У минулому році вони склали всього 200 гектарів, з яких отримано трохи більше однієї тисячі тонн спаржі.

Для того, щоб виростити спаржу знадобиться ділянка землі, насіння або кореневища, і терпіння. Після посіву насіння рослина повинна укорінитися і лише через три роки можна буде зрізувати їстівні пагони. У перші два роки, поки спаржа ще не дає урожай, в міжрядях можна вирощувати однорічні культури: редис чи картоплю.

1.1. Вибір насіння

Якість садового матеріалу визначає продуктивність багаторічних насаджень спаржі. Придбати насіння і кореневища спаржі можна в спеціалізованих магазинах, по інтернету, в розплідниках. Насіння можна купити круглий рік, кореневища ж надходять у продаж ранньої весни. Вибираючи сорти для вирощування в середній смузі нашої країни, слід віддати перевагу морозостійким ранньостиглим гібридам, стійким до хвороб. Це гібриди першого покоління, сорту: Jersey Giant, UC 157, Viking KBC і інші.

1.2. Вибір ділянки

Найкращі ґрунти для спаржі - супіщані й суглинкові з глибоким гумусовим шаром, забезпечені вологою і з високим вмістом органічних речовин. Для вирощування спаржі не придатні важкі глинисті ґрунти, на яких утворюються викривлені, тонкі й волокнисті пагони, коренева система уражується гнилями. Оптимальною є нейтральна реакція ґрунтового розчину з рН 6,8-7,3. Спаржа характеризується помірною вимогливістю до вологи. Однак навесні посушлива

погода сповільнює розвиток пагонів, призводить до зменшення їх маси й погіршення якості, пагони формуються тонкими й гіркими. У посушливих південних районах потребується зрошення. Тривала надмірна вологість ґрунту гальмує ріст пагонів, сприяє розвитку іржі, фузаріозу, гнилей і відмирання кореневищ. Не варто висаджувати спаржу в затінку. Погані попередники - люцерна, конюшина, морква, буряки, гарні - зернові культури.

1.3. Основний обробіток

Після збирання попередника й відростання багаторічних бур'янів поле обробляють гербіцидами, через два-три тижні - виорюють на зяб на глибину до 40 см. Оскільки спаржу вирощуватимуть на цій ділянці не менше 10-12 років, восени необхідно внести високі норми органічних добрив (60-100 т/га гною чи компосту). Також плантацію корисно забезпечити й фосфорними та калійними добривами (90 кг д. р./га). Навесні після боронування під культивуацію площу збагачують азотом (45-60 кг д. р./га). Заради економії добрива можна вносити локально в зону рядків або перемішавши їх з ґрунтом на дні борозен перед висаджуванням.

Значної уваги потребує підживлення молодих і плодоносних ділянок спаржі. Перші два роки після садіння рослини підживлюють азотом (аміачної селітри по 0,6-0,7 ц/га) три рази: перший - на початку червня, другий - у липні і третій - не пізніше середини серпня. Фосфорні й калійні добрива вносять восени перед розпушенням міжрядь. Один раз у 2-3 роки в міжряддя вносять органічні добрива - 30-40 т/га.

Найбільше потребує добрив спаржа в перші 3-6 років після висаджування, коли її коренева система розростається інтенсивніше. Плодоносна спаржа використовує поживні речовини після закінчення збирання врожаю. Використання азоту при цьому відбувається до серпня, а фосфору й калію - до кінця жовтня. Загальна потреба в мінеральних добривах залежить від типу ґрунтів, внесення органічних добрив, від загущення й віку насаджень.

1.4. Весняний обробіток і висаджування розсади

Навесні поле боронують та проводять культивуацію з боронуванням. Розсаду висаджують у першій-другій декадах квітня. У пізніші строки рослини приживаються гірше. Рядки мають бути в напрямку з півночі на південь, що забезпечує рівномірне нагрівання гряд і гребенів.

Перед садінням лемішними або дисковими спеціальними знаряддями нарізають борозни завширшки 40 см і глибиною 25-35 см з плоским дном. У дні борозен на відстані 35-40 см розпушують ґрунт і формують з нього конус, на який висаджують розсаду і загортають ґрунтом на 5-10 см вище бруньок. Глибина садіння - 20-25 см, рахуючи від верхівки бруньок розсади до поверхні ґрунту. Впродовж перших двох років борозни поступово загортають. Така технологія садіння зумовлена тим, що тривалість життя товстих запасуючих коренів зазвичай становить 4-6 років і коренева система старших рослин спаржі формується ближче до поверхні ґрунту. Брак достатньо сформованої кореневої системи за мілкого висаджування розсади на товарних плантаціях значно знижуватиме продуктивність рослин спаржі.

продуктивність рослин

Схеми розміщення

залежать від технології

вирощування. Для одержання зелених пагонів спаржі оптимальна площа живлення рослин 0,38-0,49 м², для

білих - 0,72-0,85 м². Тобто в першому випадку можна висаджувати 22-27 тис. рослин/га, а в другому - 18 тис. рослин/га. Відстань між рядками для вирощування зеленої спаржі становить не менше 1,2 м, ліпше 1,4-1,6 м, а для білої - 1,6-1,8 м. Менша відстань між рядками ускладнює обробіток і догляд. При загущенні насаджень до 37 тис. шт./га в перші три-чотири роки збільшується врожайність зелених пагонів, тому можна висаджувати і за стрічковою схемою 1,4+0,4 м. У світовій практиці спаржу висаджують з шириною міжрядь 2-2,2 м.

За відсутності опадів поле необхідно зрошувати. Сходи розсади з'являються у кінці травня, в місцях, де сходів немає, потрібно посадити нові

саджанці. Вирощування в міжрядях спаржі ущільнюючих культур небажане, оскільки вони ускладнюють боротьбу зі шкідниками, хворобами і бур'янами.

1.5. Догляд за насадженнями

Упродовж вегетаційного періоду проводять розпушування міжрядь і прополовання у борознах. Борозни підсипають ґрунтом з міжрядь у міру росту рослин, але повністю засипають на другий рік після садіння. Щороку восени пагони зрізують і видаляють за межі поля, щоб запобігти поширенню хвороб і шкідників. Весною другого року вирощування вносять повне мінеральне добриво, розпушують міжряддя і проводять суцільне боронування насаджень. Наступні підживлення - так само, як і в перший рік. Зрошення сприяє кращому розростанню кореневої системи. За вегетаційний період зрошують двічі-тричі нормою 250-300 м³/ га. Зрошення поєднують із підживленнями.

Одним із прийомів догляду є знищення бур'янів. Недопустимо засмічення насаджень бур'янами, особливо багаторічними, бо це ускладнює подальше збирання врожаю. Міжряддя розпушують культиваторами, бур'яни в рядках виполюють вручну.

1.6. Застосування гербіцидів

На плодоносних насадженнях при вирощуванні зелених пагонів застосовують гербіциди до початку відростання пагонів і по завершенню їх збирання. На полях, де збирають білу спаржу, перший раз гербіциди вносять після нагортання гребенів, другий - після закінчення збирання врожаю й розгортання гребенів. На дворічних ділянках до появи сходів спаржі можна застосовувати гербіцид Зенкор (0,5-1 кг/га) чи Гезагард у дозі 1,5 кг/га (не допускаючи потрапляння гербіциду на пагони). Під час плодоношення при гребеневій технології вирощування гребені можна обприскувати Реглоном (2 л/га). Проти пирію під час вегетації спаржі можна вносити гербіцид Тарга Супер 05Е (2-3 л/га) або Пантера 4ЕС (1,75-2 л/га).

1.7. Захист від шкідників і хвороб

Під час збирання врожаю спаржі застосовувати пестициди заборонено.

Найбільш шкочочинною хворобою спаржі є іржа. Крім загальноприйнятих профілактичних заходів у Польщі рекомендується неплодоз середини травня, а плодоносні з липня кожні 10-14 діб обприскувати 1% бордоською рідиною, Дітаном М-45 80 з. п. (2-3 кг/га) або Амістаром 250С (0,8 л/га). Для боротьби зі спаржевою мухою в період її льоту кожні 4-5 діб (до середини червня) проводять кількарразове обприскування Діазиноном (1 л/га), Діазолом (0,9 л/га). Проти спаржевої тріскачки ефективні Децис (0,25 л/га), Фастак (0,09 л/га), Карате (0,25 л/га), проти попелиці - Діазинон (1 л/га), Пірімор (0,35 кг/га). Витрата робочого розчину пестицидів 400-600 л/га.

Повноцінне плодоношення спаржі починається з третього року після висаджування розсади. Для отримання білої спаржі потрібно насипати гребені, коли ґрунт прогрівся й підсох, а пагони доростають до його поверхні (у другій декаді квітня). Гребені в перший рік виготовляють шириною основи 40 см і висотою 20 см.

У наступні роки ширина гребенів становить 60-70 см. Висота гребенів має бути 30 см від поверхні поля. Зелені пагони спаржі вирощують без нагортання гребенів над рядками. Подальший догляд полягає у розпушуванні ґрунту, зрошенні, знищенні бур'янів, шкідників, видаленні уражених хворобами пагонів. Небажано, щоб на поле осипалися плоди спаржі, оскільки насіння надалі проростає й засмічує поле.

1.8. Збирання врожаю

Навесні, коли ґрунт у зоні кореневища прогріється до +10-15°C, бруньки спаржі проростають. Найсприятливіша для рослин у період вегетації температура повітря +16-24°C. Від своєчасного зрізування молодих пагонів залежить їх якість. Білі пагони починають збирати в кінці квітня - на початку травня, зелені - дещо раніше. Останні спочатку збирають через 2-3 доби, пізніше - через день, а при підвищенні температури - двічі на добу. Етіоловані пагони збирають ще до появи їх над поверхнею гребеня.

Зелені пагони зрізують ножем нижче рівня ґрунту на 1-2 см. Їх довжина має бути 15-20 см. Коли умови спекотні, щоб завчасно не розрихлювалися верхівки пагонів, зрізати можна й коротші. Збирати урожай краще вранці, коли вони тримають тургор і не в'януть тривалий час.

Кошики, куди складають зрізані пагони, вистилають вологою чистою тканиною, якою прикривають заповнену тару. З кошиків пагони пересипають у контейнери з холодною водою, потім сортують і пакують. Якщо цього не зробити, за високої температури і на сонячному світлі зрізані товарні пагони швидко в'януть і далі швидко псуються під час зберігання, білі пагони набувають рожевого або фіолетового відтінку.

Рання спаржа з'являється 10 квітня. Вона має красивий білий носик. У вирощуванні використання чорної плівки чи тунелів з білої плівки, дозволяє пришвидшити процес дозрівання до 5–6 днів. Тільки-но з'являються перші вусики, рано вранці слід виходити в поле, розгрібати насипи під плівкою та зрізувати красивий пучок завдовжки 18–22 см.

ФІНАНСОВІ РОЗРАХУНКИ

Припустимо, що підприємець має 1 га угідь для посадки спаржі (оптимальна площа 3-5 га). У такому разі витрати, які знадобляться на вирощування спаржі будуть наступні.

Витрати на посадку спаржі

№ з/п	Стаття витрат	Сума, грн
<i>Виробничі витрати</i>		
	Стаття витрат на 1 га	
1.	Осінь	
	- обробіток гербицидами	500
	- оранка на зяб	400
	- внесення добрив органічних (40-60 т)	4000
	- внесення фосфорних та калійних добрив (90 кг д. р.)	800
2.	Весняні	
	- боронування та нарізка борозен	800

№ з/п	Статті витрат	Сума, грн
	- посадковий матеріал (22 тис. шт. рослин)	550 000
	- посадка	4 200
	- виконання бур'янів, розпушування міжрядь	5 000
	- внесення добрив (селітра аміачна – 200 кг, фосфор NPK 10:16:16 – 200 кг, калійні – 150 кг)	6 910
	- засоби захисту (фунгіциди - «Топсін М» -3 обробки, інсектициди – «Нурелл Д» - 3 обробки, гербіциди «Зенкор», «Лентагран»)	5 010
	- збирання врожаю (2 працівники 2 тижні)	12 200
Всього виробничих витрат		589 820
Загальногосподарські витрати		
	- сукупні реєстраційні процедури	1 000
	- пакувальна тара (кошки, ящики, кульки, резинки)	10 000
	- рекламні витрати	1 000
	- транспортні витрати	1 000
	- трансакційні витрати	500
Всього загальногосподарських витрат		13 500
Вартість проекту		603 320

Рентабельність проекту: $у 2 - й рік 677\ 980 / (603\ 920 + 42020) \times 100\% = 4,9\%$

Термін окупності: 2 - й рік вирощування спаржі.

РИНОК ЗБУТУ

На внутрішньому ринку основні покупці — мережі супермаркетів. Вони використовують великі партії закупівель — від 500 кг. Невеликі партії поставляють в ресторани і фермерські магазини.

Ціни на продукцію у 2018 р.

Спаржа зелена, (виробництво Україна). Вартість 170-250 грн/кг на ринках.

Виробництво та реалізація спаржі

№	Показник	рік				
		1	2	3	4	5
1	Садивний матеріал	550 000	-	-	-	-
2	Підготовка ґрунту	1 700	-	-	-	-
3	Посадка	4 200	-	-	-	-
4	Засоби ЗР	5 010	5 010	5 010	5 010	5 010
5	Підживлення	11 910	6 910	6 910	6 910	6 910
6	Прополовання, осіннє скошування зеленої маси	5 400	5 400	5 400	5 400	5 400
7	Збір врожаю - постійний прац.	4 200	4 200	4 200	4 200	4 200

№	Показник	рік				
		1	2	3	4	5
8	- сезонні	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000
9	Інші витрати	13 500	12 500	12 500	12 500	12 500
10	Всього витрат	603 920	42 020	42 020	42 020	42 020
11	Вихід продукції кг/га	3 000	6 000	7 000	8 000	8 000
12	Виручка	360 000	720 000	840 000	960 000	960 000
13	Чистий прибуток	-243 920	677 980	797 980	917 980	917 980

МОЖЛИВІ РИЗИКИ

Природні:

Спаржа характеризується помірною вимогливістю до вологи. Однак навесні посушлива погода сповільнює розвиток пагонів, призводить до зменшення їх маси й погіршення якості, пагони формуються тонкими й гіркими. В таких умовах потрібне зрошення. Тривала надмірна вологість ґрунту гальмує ріст пагонів, сприяє розвитку іржі, фузаріозу, гнилей і відмирання кореневищ. Не варто висаджувати спаржу в затінку. Погані попередники - люцерна, конюшина, морква, буряки, гарні - зернові культури.

Економічні:

Низька популярність продукту на вітчизняному ринку, низька купівельна спроможність населення.

Отже, попит на спаржу внутрішнього ринку України, приблизно, складає від 1 до 2,5 тис. т. Український фермер задовольняє приблизно 7-10%. Все інше — імпорт з країн Європи та Китаю, як в свіжому вигляді, так і у вигляді напівфабрикатів – пресерви та заморожена спаржа. Культура споживання зростає з кожним роком. Популярність білих (або етіюльованих, вирощених без доступу світла) та зелених молодих товарних пагонів спаржі зумовлена насамперед їх лікувальними й делікатесними якостями.

БІЗНЕС-ПЛАН МОЛОЧНОЇ ФЕРМИ
(УТРИМАННЯ 50 ГОЛІВ МОЛОЧНОГО ПОГОЛІВ'Я ВРХ)

РЕЗЮМЕ

Як відомо, молочне скотарство – одна із стратегічних галузей тваринництва України, що визначає продовольчу безпеку держави, якість харчування населення та має високий експортний потенціал.

Вона дає найбільш цінні продукти харчування: молоко, м'ясо, а також сировину для легкої та харчової промисловості. На частку великої рогатої худоби припадає 95% молока від загального його виробництва. У ньому містяться біологічно повноцінні і легкозасвоювані поживні речовини – білки, жири, вуглеводи, мінеральні речовини, вітаміни, ферменти та інші.

Розведенням молочної худоби займаються переважна більшість господарств країни. Значення цієї галузі ще більше зростає у зв'язку з введенням в експлуатацію великих промислових підприємств і зростанням чисельності міського населення, також значення цієї галузі сільського господарства визначається темпами її розвитку і високою часткою у виробництві валової продукції, великим впливом на економіку сільського господарства, рівнем забезпечення продуктами харчування.

Головним завданням розвитку молочного скотарства є збільшення виробництва молока і зростання економічної ефективності на основі підвищення продуктивності корів, зниження матеріальних, енергетичних і трудових витрат. Цими критеріями визначається сутність і цінність технологічного виробництва.

В господарстві планується утримуватись 50 корів молочного стада.

Наростання потужності буде здійснюватися протягом п'яти років.

Фермерське господарство буде працювати на внутрішньому регіональному ринку збуту молока.

Згідно проведених економічних розрахунків і можливостей приміщень для утримання тварин доцільно закупити 50 телиць молочного напрямку продуктивності по ціні 60 грн. за 1 кг живої маси, вагою 350 кг, що в грошовому виразі буде становити 21000 тис. грн.

При запланованій потужності фермерське господарство в керованому сегменті ринку, яка складає 0,05% від вибраного сегменту, зможе реалізувати 285 тонн молока в рік.

Фінансова стратегія підприємства полягає у підвищенні доходності. Протягом запланованого періоду основним джерелом надходження коштів буде реалізація продукції. Підприємство буде реалізувати молоко по середньорічній ціні 848 грн. за 1 ц і отримає виручку на суму 2544,03 тис. грн. що забезпечить суму чистого прибутку 966 тис. грн., і рівня рентабельності 61%. При розробці бізнес-плану використано вітчизняні і зарубіжні методики бізнес-планування, спеціальну літературу і економічну інформацію.

Прогнозований вид діяльності забезпечує високий рівень рентабельності, передбачає стислі терміни нагромадження чистого прибутку, достатнього для погашення кредиту і збереження при цьому великого запасу фінансової стійкості.

АНАЛІЗ РИНКУ

Згідно останніх даних Державної служби статистики України у січні-жовтні поточного року виробництво молока в господарствах усіх категорій склало 8 млн 960,4 тис. тонн, що на 0,8% менше, ніж за відповідний період минулого року. Зокрема у жовтні було вироблено 851,9 тис. тонн молока усіх видів, що на 84,9 тис. тонн менше, ніж у вересні, це показує традиційне сезонне скорочення виробництва молока. В порівнянні із жовтнем 2016 року обсяг зменшився на 3,1 тис. тонни.

Частка промислово-виробленого молока в загальній структурі склала 26,1%, або 2 млн 341,3 тис. тонн. Це на 1,8% більше, ніж у січні-жовтні минулого року. В господарствах населення за аналізований період виробили 6 млн 619,1 тис. тонн молока, що на 1,7% менше, ніж торік.

Найбільше промислового молока за аналізований період було вироблено у Полтавській (358,7 тис. тонн), Черкаській (253,8 тис. тонн), Харківській (203 тис. тонн), Чернігівській (201,3 тис. тонн) та Київській (188,2 тис. тонн) областях. На рис. 1 зображено області лідери з виробництва промислового молока в Україні та об'єми виробництва кожної області.

Чисельність ВРХ, за аналізований період скоротилася на 0,5% та склала 4 млн 45,6 тис. поголів'я. Так, 1 млн 188,8 тис. (-4%) утримується в промисловому секторі і 2 млн 856,8 тис. у господарствах населення(+1,1%).

Об'єми виробництва молока в областях лідерах у третьому кварталі 2018 р.

У той же час, чисельність корів в Україні скоротилася на 1,9% та склала 2 млн 109,7 тис. В сільськогосподарських підприємствах утримують 474,1 тис. голів корів, що на 3,2% менше, ніж у 2016. Населення при цьому тримає 1 млн 635,6 тис. голів. Це на 1,5% менше, ніж торік.

Топ-10 областей по реалізації промислового молока за III квартали 2017 р., тис. тонн

Реалізація промислового молока за три квартали цього року склала 2 млн тонн, що на 2,3% більше, ніж торік. Середня ціна реалізації тонни молочної сировини склала 6,97 тис. грн/т (+38,3%). Крім того, на власних потужностях або на давальницьких засадах було перероблено 24,2 тис. т.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фермерське господарство реєструється Постановою голови районної адміністрації. Господарство є самостійною господарською одиницею з правом юридичної особи, утворено сім'єю з метою виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, переробки сільськогосподарської сировини, торгово-закупівельної діяльності.

Основним видом діяльності є виробництво молока, крім того, додатково буде отримано приплід та побічна продукція – гній. Технологічний цикл виробництва здійснюється протягом календарного року. Кормовою базою для молочного стада корів є пасовищні угіддя, частково посівні площі. Технологія роздачі кормів, очищення приміщень, доїння – механізована. Кінцевим продуктом господарства є охолоджене молоко згідно стандарту.

ВИРОБНИЧИЙ ПЛАН

Організація галузей сільськогосподарського виробництва на підприємстві базується відповідно до завдань поставлених перед ним, виходячи з потреб і попиту на ринку та внутрігосподарських потреб галузі.

Для повноцінного функціонування господарству доцільно мати земельний наділ площею 160 га (у розрахунку 3,2 га на 1 корову). Будівля корівника цегляна, площею 400 м кв. (40x10), з прибудовами, фундамент кам'яний, перекриття дерев'яні, дах шиферний. Приміщення корівника обладнано водопроводом від артезіанської свердловини, каналізацією, вентиляцією, опалюванням, освітленням. Приміщення розташоване на території колишнього сільськогосподарського підприємства і потребує незначного ремонту з метою забезпечення всіх санітарно-технічних вимог.

Утримання корів безприв'язно-боксове з кормовим столом. Видалення

екскрементів проводиться скреперною установкою, що значно зменшує затрати праці. Екскременти зберігаються у гноєсховищі, яке розміщене на заданій відстані від корівника. Перемішування і видалення екскрементів можна здійснюється фекальним насосами. Додавання води у гноєсховище проходить частково за рахунок змиву підлоги, миття технологічного обладнання, а також зливається вода, яка використовується доїльною установкою.

Характеристика основних приміщень і виробничих зон

	Назва приміщення, секції	Площа, м
1	Молочний блок	22,00
2	Службове приміщення	10,00
3	Доїльний зал	40,00
4	Бокси для отелення і осіменіння	10,00
5	Секція дійних корів	157,50
7	Клітки для утримання телят до 20 діб	16,80
8	Технологічний проїзд	108,50
9	Профілакторій для телят	24,60
10	Коридор	10,60

При цих розмірах розміщено доїльно-молочний блок, в який входить доїльний зал з доїльною установкою типу УДЕ-16 “Ялинка” (2×4) фірми “Westfalia Surge”, повною автоматизацією і комп’ютеризацією процесу доїння.

Рекомендований перелік технологічного обладнання для забезпечення комплексної механізації і автоматизації для обслуговування 50 голів молочного поголів’я

Операція	Назва технологічного обладнання	Марка	Ціна, грн	Кількість, шт
Утримання безприв'язне	Бокси	ОС 00.000	20800	2
Прибирання екскрементів	Скреперна установка	УСГ-4	30600	2
Приготування кормів, змішування і роздавання	навантажувач-побрібноувач-змішувач-кормороздавач	ИСРК-12Г	263000	1
Доїння у доїльному залі	Доїльна установка (організація 2x4	УДЕ-16	126000	3

Операція	Назва технологічного обладнання	Марка	Ціна, грн	Кількість, шт
Охолодження молока і зберігання	Танк-охолодник-Термос	РПО-1,5	94500	1
	Холодильна установка	МХУ-8С	54000	1
Очищення молока, сепарування	Сепаратор- очисник	Г9-ОСП	30000	1
	Вага	РП-150Ц 13 Т	1100	1
	Насос молочний	НМУ-6	2000	2
	Насос для води	ВКС - 2/6	1990	1

Кормоприготування і роздавання кормів здійснюватиметься на основі подрібнювача-змішувача-роздавача ИСРК-12Г з безпосередньою видачею корму на кормовий стіл.

Стационарний кормоцех відсутній, замість нього «кормоцех на колесах».

Вартість обладнання для забезпечення комплексної механізації і автоматизації для молочної ферми на 50 корів становить 623990 грн.

Для організації виробничих процесів необхідно залучити таку кількість працівників:

Рекомендований склад персоналу для обслуговування 50 голів молочного поголів'я

	Посада	Кількість працівників	Зарплата
1.	Бухгалтер-обліковець	1	5200
2.	Пастух	1	4100
3	Тракторист-машиніст	1	5240
4	Доярка	2	6960
5	Сторож	1	3600

Фінансовий потенціал господарства не дозволяє йому на постійній основі утримувати постійних працівників на посадах ветлікаря, зоотехніка, техніка по штучному осіменінні, майстра-наладчика, тому працівники, які надають ці послуги будуть залучатися по мірі необхідності на договірній основі.

Важливим фактором підвищення продуктивності тварин є забезпечення їх

повноцінними і збалансованими кормами власного виробництва.

Для забезпечення ефективності ведення галузі, пропонується закупівля 50 голів племінних телиць за ціною 60 грн. за 1 кг живої маси, вагою 350 кг, що в грошовому виразі буде становити 1050,0 тис. грн.

Продуктивність сформованого стада корів молочного напрямку продуктивності планується на рівні 6000 кг молока на корову в рік.

Виходячи з того, що вартість річного кормового раціону для 50 корів становить 458801,92 грн., на виробництво 1 т молока необхідно витратити 1529,34 грн.

Розрахунок вартості річного кормового раціону на виробництво молока в
проектованому господарстві

Вид кормів	Необхідна кількість, т	Собівартість виробництва 1 т, грн.	Витрати, грн.
Озима пшениця	28,1	2217,1	62297,7
Ярий ячмінь	35,2	2159,4	76010,8
Кукурудза	29,3	2089,6	61852,2
Силос	517,7	199,2	103125,8
Горох	17,6	2097,4	36914,3
Шрот соевий	5,9	2300	13570
Сіль кухонна	1,2	800	960,0
Зелені корми	567,7	151,7	86120,1
Сінаж	30,5	344,6	10510,3
Сіно	30,9	240,8	7440,72
Всього	X	X	458801,92

МАРКЕТИНГОВИЙ ПЛАН

Ринок молока та молокопродуктів є складовою споживчого ринку Львівської області, тобто молочна галузь безпосередньо виходить на кінцевого споживача. Тому, здійснюючи розрахунки перспектив розвитку галузі, необхідно насамперед передбачити зміни у чисельності населення.

Аналізуючи тенденції розвитку ринку молока, слід відмітити, що обсягу реалізованої товаровиробниками Львівщини продукції явно не вистачає для задоволення потреб споживачів та сировинних потреб молокопереробних підприємств. Лише близько 13% молока виробляється в межах області. Тому

проектне фермерське господарство з легкістю займе незаповнену ринкову нішу. За цінами реалізації продукції найкращими каналами збуту є ринок (базар, лотки, ятки), однак, розглядаючи специфіку даного каналу зрозумілим стає те, що тут існує невелика можливість реалізувати значні обсяги продукції, тому актуальними і надалі залишатимуться заготівельні організації, серед яких на Львівщині можна визначити: ВАТ “Львівський ММЗ” ТЗОВ “Львівський ММК”; ВАТ “Бродівський завод СЗМ”; ВАТ “Буський молочний завод”; ВАТ “Жидачівський сирзавод”; ВАТ “Рава-Руський маслозавод”; ЗАТ “Галичина”, м. Радехів; ВАТ “Самбірський молокозавод”; СП “Скомекс”, Сокальського району;

На ринку сільськогосподарської продукції існує кілька виробників аналогічної продукції. Тому, дуже важливо знати, хто саме та в якому обсязі виробляє таку ж продукцію, за якими цінами вона продається та чи користується вона попитом? Основними завданнями дослідження як конкурентів, так і ринку в цілому є виявити які заходи потрібно вжити підприємству для того, щоб завоювати чи підтримати високу конкурентоспроможність.

Існує багато джерел інформації щодо діяльності конкуруючих фірм: рекламні проспекти, щорічні звіти, огляди в комерційній періодиці, торгові виставки, ярмарки. Крім того, вивчення діяльності конкурентів повинно спиратися на оперативні джерела інформації, в тому числі на відомості, отримані від споживачів, експертів ринку, з державних правових та комерційних установ. Важливий метод отримання даних про діяльність конкурентів – опитування споживачів.

На сьогодні для фермерського господарства щодо організації виробництва молока основними конкурентами є ті агроформування, які за спеціалізацією та обсягами виробничих ресурсів є подібними, або перебувають в одній групі.

Вказані господарства мають в основному, зерново-молочний напрям, де утримується приблизно 50 гол корів. З цієї групи найбільшим господарством є господарство №3, де щороку утримується 70 голів корів молочного напрямку, тобто для фермерського господарства дане господарство є найбільш активним

конкурентом.

Потенційні переваги і недоліки господарства перед конкурентами на ринку

Оціночні фактори	Проектне фермерське господарство	Підприємство №1	Підприємство №2	Підприємство №3
Собівартість	3	5	4	4
Якість	5	5	4	4
Доставка	5	4	5	3
Репутація	5	5	4	4
В середньому	4,5	4,8	4,3	3,8

* Примітка: оцінювання здійснювалось за 3-5-ти бальною шкалою:

«3» - посередньо;

«4» - добре; «5»-дуже добре.

Повна інформація про конкуренцію на ринку продукції скотарства подана в таблиці 7

Підсумковий аналіз конкурентів господарства на ринку продукції

Питання	Характеристика та оцінка фактичного стану справ	Прогноз та стан справи, оцінка показників та дії щодо покращення
Хто основні конкуренти вашого підприємства на кожному сегменті?	Підприємство-конкурент №1, Підприємство-конкурент №2, Підприємство-конкурент №3	Для покращення позиції на ринку необхідно удосконалити виробництво
Які методи конкурент-ної боротьби вони використовують?	Проводять рекламу, зменшують ціни, шукають вигідні ринки Збуту	Зменшити собівартість і збільшити продуктивність
Які перспективи роз- витку конкуренції?	Конкурентна боротьба має тенденції до зростання	Постійно підвищувати Конкурентоспроможність продукції
Які в конкурентів: цінова політика, якість товарів?	Ціна нижча, але якість товарів не достатня	Підвищити якість і знизити ціну продукції
По відношенню до яких конкурентів ваші дії успішні?	Підприємство-конкурент №2	За рахунок нових технологій знизити собівартість
Чи можна поширити цей досвід на інших конкурентів?	Певні елементи можна використати	Потрібно проводити постійний аналіз конкурентів

Питання	Характеристика та оцінка фактичного стану справ	Прогноз та стан справі, оцінка показників та дії щодо покращення
Чи відповідають вимоги конкурентів таким вимогам продукції як: споживчі властивості, колір, смак?	Продукція конкурентів не повністю задовольняє всі вимоги	В господарстві планується подальше підвищення якості продукції
Яка можлива реакція конкурента на: зміну ціни, збільшення частки ринку підприємства?	Будуть намагались повторити дії	Стабільна пропозиція господарства на ринку
Що відомо про техно- логію виробництва конкурентів?	Технологія є не зовсім застарілою, але не має можливості оновити через недостатню кількість коштів	Планується запровадити нові технології
Які офіційні дані конкурентів про при- бутки і збитки?	Діяльність конкурентів не є до кінця відомою	Провести аналіз діяль- ності конкурентів
Як вони рекламують свої товари?	Недостатня реклама через недостатню кількість коштів	Збільшити витрати на рекламу
Як вони підбирають собі менеджерів?	Менеджери залишилися зі «старих» кадрів	Збільшити частку висококваліфікованих молодих спеціалістів
Яка в них ситуація щодо постачання та комплектуючих?	Найвні постійні поста- чальники	Пошук постачальників, які пропонують високоякісні матеріали за нижчими цінами
Які комерційні ре- зультати їхньої діяль- ності на виставках та ярмарках?	Рідко беруть участь у виставках і ярмарках	Планується постійна участь на виставках і ярмарках

Отже, якщо фермерське господарство для організації виробництва і реалізації продукції використовує всі свої можливості та потенціал, воно має великі шанси отримати хороші конкурентні позиції на регіональному ринку молока.

ФІНАНСОВИЙ ПЛАН

Річний дохід модельного підприємства від реалізації молока молокопереробним підприємствам наведений у таблиці 8.

Основною продукцією молочного скотарства у спеціалізованих підприємствах є молоко, товарність якого сягає 85-90 %, а його частка у

структурі товарної продукції - близько 75 %.

Показник середньої продуктивності корів (6000 кг), а ціна реалізації - це середня ціна реалізації молока у Львівській області у 2017 році (без урахування ПДВ, бюджетних дотацій і доплат).

Фінансова стратегія господарства полягає у підвищенні доходності господарства. Протягом запланованого періоду основним джерелом надходження коштів від реалізації молока, а основним напрямком витрат на виробництво, обов'язкова сплата податків та фінансування інших запланованих програм.

Річний дохід від реалізації молока у проектованому господарстві

Показники	Од. виміру	Значення
Кількість корів	гол.	50
Середня продуктивність корів на рік	кг	6000
Валовий річний надій молока	т	300
Рівень товарності молока	%	95
Обсяг реалізації	т	285
Ціна реалізації молока	грн./т	8480,0
Дохід від реалізації молока	тис. грн.	2544,03
Чистий прибуток	тис. грн..	966,72
Рівень рентабельності	%	61

Отже, згідно проведених розрахунків розмір поточних витрат для утримання 50 голів молочного стада протягом першого року становитиме 407 тис. грн. Оскільки згідно проекту кількість поголів'я молочного стада залишатиметься незмінною, то поточні витрати також не змінюватимуться.

Оскільки метою виробничої програми є визначення рівня прибутковості запланованого бізнесу та оцінка ефективності основних виробничих і оборотних фондів, то на підставі вже відомих грошових надходжень та виробничих витрат розрахований прибуток та рівень рентабельності становитиме.

ОЦІНКА МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ ТА СТРАХУВАННЯ РИЗИКУ

Для господарства джерелами ризику можуть бути: поява нових конкурентів, недостатній рівень кваліфікації залучених працівників, зміна

системи оподаткування, інфляційні процеси, зміна валютних курсів, стихійні лиха.

При виникненні такого ризику, як втрата частини ринку, господарству необхідно прискореними темпами шукати нові ринки збуту. Для цього доцільно постійно підвищувати конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції.

Для того, щоб технологія виробництва не стала застарілою господарство повинно слідкувати за всіма новинками і нововведеннями у галузі тваринництва, при потребі закуповувати сучасне обладнання господарство повинно всіма способами не відставати від своїх конкурентів. Проблеми які можуть стати на заваді інтересів господарства можуть бути: недосконала система оподаткування; кредитна політика в галузі сільського господарства; стихійні лиха. Одним із головних ризиків проекту - зниження обсягів виробництва продукції під впливом природних факторів.

Щоб застерегтись від цього ризику господарство повинно укласти страховий контракт, за яким страхова компанія бере на себе зобов'язання сплатити компенсацію у випадку коли станеться непередбачувана подія, що завдасть шкоди. За це господарство буде сплачувати страхові внески.

БІЗНЕС-ПЛАН З ВИРОЩУВАННЯ КРОЛІВ

РЕЗЮМЕ

Напевно, почати варто з актуальності даного роду виробництва. М'ясо є затребуваним продуктом харчування, що й обумовлює розвинену індустрію м'ясовиробництва. Однак варто зауважити, що асортимент даного ринку досить обмежений – так, найбільш споживаними видами м'яса є свинина, яловичина і баранина. Причому їх популярність викликана в більшості своїй не «мега-властивостями» даних м'ясних продуктів, а їх рентабельністю при виробництві. Тобто, дане м'ясо є найбільш поширеним, оскільки на його виробництво необхідно затратити мінімальні кошти, але при цьому можна отримати максимальні доходи. А що ж інші, менш рентабельні види тварин, що вирощуються для м'яса? Хіба вони не користуються попитом? Звичайно, користуються! І досить великим, оскільки кролятина володіє унікальним смаком і, що не менш важливо, якістю. Наприклад, кроляче м'ясо відрізняється високою засвоюваністю і широко відоме своїми дієтичними властивостями. До того ж, варто зауважити, що заробити на кроликах можна і реалізацією шкурки. Але при всьому цьому, кролики досить рідко зустрічаються на прилавках вітчизняних магазинів, що говорить про слабку конкуренцію, і, відповідно, про широкі можливості в цій сфері.

Основні фінансові показники проекту:

- щомісячний прибуток (від): 850 \$
- термін окупності (від): 6 місяців
- стартовий капітал (від): 5000 \$.

АНАЛІЗ РИНКУ.

Незважаючи на те що ринок кролів і кролятини в Україні давно відомий, він все одно знаходиться у стадії формування. Це пояснюється високою вартістю м'яса для кінцевих споживачів, особливо у зв'язку з девальвацією гривні.

За станом на початок 2016 року поголів'я кролів в Україні склало 5,14 млн (сільгосп підприємства вирощували 129,8 тис. голів, господарства населення – 5,012 тис. голів.), тоді як на початок 2015-го воно оцінювалося у 5,7 млн голів. Динаміка поголів'я за останні п'ять років була позитивною, чому сприяло розведення кролів дрібними фермерами і населенням. За підсумками 2016 року сталося різке скорочення поголів'я, що пояснювалося, по-перше, статистичною погрішністю, викликаною повною або частковою відсутністю статистики по Криму і Донбасу (70% від загального скорочення поголів'я), по-друге, переоцінкою вигоди утримання кролів і падінням попиту на продукт, що дорожчає. В Україні 97% ринку кролятини припадає на господарства населення. За статистичними даними, в усіх категоріях господарств станом на 1 січня 2016 року найбільша кількість кроликів утримувалася в Київській області – 582 тис. голів, Одеській – 508,9 тис., Вінницькій, – 400,5 тис. і Житомирській – 377,3 тис. В сільськогосподарських підприємствах зі 129,8 тис. голів найбільше поголів'я утримується в Черкаській області – 54,1 тис. голів, Київській – 22,1 тис. голів, Дніпропетровській – 14,7 тис. і Одеській – 12 тис. голів. В інших регіонах промислового вирощування кроликів немає.

В Україні кролівництво як бізнес-напрямок ще мало розвинений. До початку економічної і політичної кризи кролівництво в Україні демонструвало позитивний розвиток. З 2012-го по 2016 рік поголів'я кроликів зросло на 7%. Проте зараз розвиток цієї галузі стримується багатьма чинниками, такими, як скорочення купівельної спроможності населення і подорожчання ресурсів. У 2015 році виробництво кролятини в Україні оновило свій анти рекорд. Якщо у 1990-му виробництво цієї продукції всіма категоріями господарств оцінювалося на рівні 30,2 тис. тонн, то у 2014-му – 13,4 тис. тонн. В цілому, за статистичними

даними, зменшення поголів'я кроликів відбувалося до 2011 року, і лише у 2012-му спостерігалася тенденція до його поступового нарощування на 288 тис. голів в усіх категоріях господарств, а станом на 1 січня 2014 року поголів'я кроликів відносно до попереднього року зросло лише на 77,9 тис. голів. У сільськогосподарських підприємствах поголів'я цих тварин мало тенденцію до зменшення, і лише у 2014-му досягло свого піку утримання

– 174,2 тис. голів. Слід зазначити, що до 2011 року зменшення поголів'я кроликів відзначалося і в господарствах населення, лише у 2013-му воно збільшилося до 5,524 млн голів. За станом на 1 січня 2014 року в цій категорії господарств воно зросло лише на 37 тис. голів. У 2014 році, за статистичними даними, в усіх категоріях господарств було вироблено 13,4 тис. тонн м'яса кроликів у забійній вазі, що на 0,8 тис. тонн менше, ніж попереднього року. Дані наведені без урахування даних анексованої Автономної Республіки Крим.

У 2014 році найбільше цієї продукції виробляли у Донецькій області – 1,4 тис. тонн, Київській – 1,3 тис. тонн, Чернігівській – 1,2 тис. тонн.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Природно, що кролики як бізнес потягнуть на себе чималі початкові витрати, тому починаючому бізнесменові слід накопичити значний стартовий капітал. Та й утримання кролів не з дешевих видів діяльності. Особлива привабливість «індустрії кроликів» є можливість легко і швидко збільшувати її виробничі потужності, оскільки репродуктивні здібності даних звірків давно відомі. Таким чином, бізнес на кроликах, при певному вкладенні сил, часу і фінансів, є гарантованим способом досягнення фінансової незалежності в короткі терміни.

Вихідні дані: в основі даного бізнес-плану лежить розведення кроликів в кількості 60 голів – 10 кролів і 50 кролематок (оптимальне співвідношення самців і самок – 1:5).

У нашому випадку (60 кролів) для «комфортного» існування вирощуваних

звірків вам знадобиться ділянка землі розміром приблизно в п'ять соток (з урахуванням розташування як кліток, так і підсобних будівель).

Розташовуватися кролики можуть у великих клітках від 5 до 20 особин у кожній, відповідно, кількість кліток також може варіюватися, однак не забувайте про виводок кролиць, який також необхідно буде розміщувати в клітках. Причому їх можна як купити, так і побудувати. Не забувайте також про засоби праці: граблі, лопати, інструменти для ремонту кліток.

Також слід подбати і про те, хто буде обслуговувати дане господарство. Якщо ферма невелика вистачить і однієї людини. Якщо ж ферма буде досить великою, наприклад, з поголів'ям 1000 кроликів, вам необхідно буде сформувати бригаду з 5-7 основних робочих, 1 менеджера, 1 зоотехніка і 1 бухгалтера. При цьому, рекомендується за кожним працівником закріпити певні клітки з тваринами, наприклад, щоб один стежив за молодими особинами, один за самцями, один за самками, один за кормом і т.д.

Далі слід закупити корм для кроликів – сіно, зерно, солому, комбікорми. Так як будь-який корм має властивість псуватися, найкраще його купувати невеликими партіями. Зберігати його необхідно в сухому і теплому приміщенні. Також враховуємо вартість вакцинації. Вона є обов'язковою, тому що скорочує ймовірність хворіб; якщо ж хоч один кріль захворів, виробник несе колосальні втрати, оскільки і інші особини, що знаходяться в даній клітці захворіють.

Згідно із законодавством, ділянка під кролівництво повинна розташовуватися достатньо дистанційно від житлових будинків, наприклад, в приміській зоні. Вона повинна бути оптимального розміру. Може бути орендована або куплена. Природно, якщо ви розраховуєте тривалий час вести бізнес, ділянку краще придбати.

Насамперед, слід подбати про «місце проживання» кроликів: розрахувати необхідну кількість кліток, вибрати оптимальне розташування, можливо побудувати приміщення, в яких вони будуть перебувати. При цьому не забувайте, що кролики не люблять вогкості!

Також слід подбати безпосередньо про обслуговування кліток; якщо господарство велике, обладнати системи годування, безперебійної подачі води і убору гною, що значно спростить функціонування підприємства.

Слід організувати приміщення для зберігання корму. Знову-таки, якщо господарство дуже велике, можна купити гранулятор і зернодробарку.

Також слід обладнати яму для кролячого гною, з якого потім також можна буде отримувати прибуток: наприклад, продавати місцевим землевласникам як добриво.

Корми	Стан крілів		
	Самці і самки в стані спокою	Вагітні самки	Годуючі самки
Сковиті (свіжа зелень)	800	900	1500
Силос	300	200	400
Коренеплоди	250	200	350
Сіно	200	175	300
Залишки садівництва	100	100	150
Зерно злакових	50	100	140
Зерно бобових	40	60	100
Зерно олійних	10	15	20
Висівки	50	60	100
Жом	10	25	33
Шроти	20	30	60
Капустяний лист	400	400	600
Відходи овочівництва	200	250	300
Зібране молоко	-	50	110
М'ясо-кісткове борошно	5	8	12
Мінеральні корми	2	3	4

Бізнес на кроликах супроводжується і неприсмними нюансами: ви повинні їх підготувати до продажу, тобто, вбити. Для цього треба потурбуватися про бійню, в приміщенні якої повинні бути м'ясний відсік і холодильна камера.

Так як вам напевно не раз доведеться залишатися біля крільчатника на ніч, подумайте про приміщення для відпочинку. До речі, його так само можна буде використовувати для сушки і зберігання шкурок. Також вам десь необхідно буде зберігати інструменти і будматеріали, для чого потрібен невеликий сарайчик.

Придбання кролів

Серед м'ясних порід кроликів виділяють червону новозеландську, білу новозеландську і каліфорнійську. вони швидко ростуть, завдяки чому досягають необхідної маси вже через 2-3 місяці після народження.

Кролики бувають двох видів: хутрового і м'ясного напрямку. Залежно від ваших цілей і необхідно закупувати породи. Як вже говорилося оптимальне співвідношення кролів та кролиць – 1:5. При покупці тварин обов'язково питайте паспорт, що засвідчує породу, так як продавці можуть звичайних кролів видавати за породистих.

Гранична добова норма кормів дорослим кроликам на голову, г

Годування кролів

Для гарного росту кролів, їх корм повинен включати всі необхідні для них вітаміни. Так, трава і сіно в загальному раціоні тварин не більше 1/5 їх денного раціону. Крім трави, сіна і комбікормів, слід годувати кроликів і овочевими продуктами (капуста, морква, картопля, буряк), корою і гілками, періодично слід давати м'ясо-кісткове борошно і крейду. Годувати тварин слід регулярно і ситно, оскільки стрес від голодування гальмує розвиток кролів і погіршує їх здоров'я. Також потрібна чиста вода для пиття.

Граничні добові норми кормів для молодяку кролів на одного звіра на добу, г

Корми	Вік в місяцях			
	1-2	2-3	3-4	5 і старші
Зерно злакових	30-50	75	100	100
Зерно бобових	20-30	40	10	60
Зерно олійних	5-6	8	60	60
Свіжа зелень	200-450	500	750	900
Силос	-	100	150	200
Коренеплоди	50-275	150	200	250
Морква	150	200	250	300
Буряк	30-75	150	-	300
Сіно	20-75	100	200	300
Гілки	50	100	125	200
Висівки	15	25	30	40

Жом	10	15	20	25
Шроти	3-10	15	20	30
Капустяний лист	30-100	200	300	400
Овочеві відходи	30-75	100	150	200
Молоко	30	-	-	-
М'ясо-кісткове борошно	5	7	9	12
Мінеральні корми	1	1	2	2
Білково- вітамінна суміш	8-10	15	20	30

Приблизний добовий раціон для годівлі молодняку кроликів
вирощуваних на м'ясо, г

Вік (місяці)	Літо		зима		
	свіжа зелень	концентрати	сіно	сочні корми	концентрати
1-2	300	40	70	150	50
2-3	400	50	70	200	60
3-4	600	80	120	250	90
4-5	700	90	135	300	100

Канали збуту кролячого м'яса

- фірми з оптової торгівлі. Підходять тільки для дуже великих господарств. Ціни низькі.

- м'ясні магазини. Вельми непоганий варіант для середніх кролячих ферм, оскільки і ціна вище, ніж при оптових продажах і кількість м'яса потрібно не так багато. Сюди ж можна буде збувати як супові набори так і інші придатні до вживання частини кролика.

- ресторани. Пріоритетний канал збуту, оскільки він міг би приносити досить високі прибутки. Однак налагодити співпрацю може бути досить проблематичним, оскільки крім обов'язкової довідки про якість м'яса, вам необхідно буде ще зацікавити споживача, що можна зробити лише давши спробувати м'ясо. Так що вам треба буде подружитися як мінімум з кухарем даного закладу.

- самостійна реалізація. Також дуже хороший варіант для збуту м'яса. Ви можете самостійно організувати м'ясну лавку або ларьок. Певна реклама

донесе до споживачів, що у вас свіже та натуральне м'ясо і відбою від покупців не буде. І виручка в даному випадку буде максимальною з причини відсутності посередників. Та й ціну ви зможете встановлювати самостійно.

1. Альтернативні способи отримання доходу:

- продаж кролячих шкурок. Навіть м'ясні породи дають цілком пристойні (м'які і пухнасті) шкурки, які цілком успішно можна буде продати виробникам зимового одягу і меблів (можна зробити оббивку).

- продаж гною. Як уже згадувалося кролячі екскременти – це відмінне добриво, а прихильників «натуральних» продуктів значно більше, ніж поціновувачів хімічних компонентів фасованих добрив.

- продаж свіжих відходів від забою кроликів. Дані продукти можуть бути цікавими, наприклад, для найближчої свиноферми, оскільки, свинкам потрібно найрізноманітніший раціон харчування.

- продаж живих кроликів. Якщо ви в промислових масштабах вирощуєте кролів, то для вас вельми цікавим буде варіант продажу живих кроликів для більш дрібних господарств, які займаються даним видом діяльності для свого задоволення і забезпечують себе таким чином свіжим м'ясом. Тим більше, що продаж породистих особин відбувається по досить високій ціні.

- продаж супутніх для утримання домашнього господарства інструментів. У вас на фермі напевно знайдуться інструменти, якими ви вже не користуєтесь, старі клітки або, наприклад, непотрібні годівниці, які також можна продавати. Продавши живого кролика, ви також можете запропонувати клієнту і клітку для нього з усіма необхідними елементами.

- продаж комбікормів. Підходить для власників зернодробилки та гранулятора.

УПРАВЛІННЯ І ВЛАСНІСТЬ

Найбільш підходять для кролівництва форма господарювання – СФГ. Селянське фермерське господарство має різні пільги та права, що зменшує податковий тиск, однак недосконалість законодавчої бази щодо

функціонування може перешкодити успішному розвитку вашого господарства.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Вихідні дані: в основі даного бізнес-плану лежить розведення кроликів в кількості 60 голів – 10 кролів і 50 кролематок (оптимальне співвідношення самців і самок – 1:5).

Насамперед, слід подбати про місце утримання кроликів: розрахувати необхідну кількість кліток, вибрати оптимальне розташування, можливо побудувати приміщення, в яких вони будуть перебувати. При цьому не забувайте, що кролики не люблять вологості!

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Тут розраховуємо всі витрати і потенційні доходи кролівника. До статті витрат можна також віднести витрати на рекламу.

Витрати:

- оренда землі – 10 – 25 тис. грн на рік (залежить від регіону і місця);
- придбання/будівництво кліток – 5 – 12 тис. грн;
- обладнання/інструменти – 1,7 – 3,3 тис. грн;
- покупка кроликів – 6 – 10 тис. грн;
- комбікорм і вакцинація – 23 – 40 тис. грн на рік;
- зарплата працівника – 50 тис. грн на рік (хоча визначає її, звичайно, ви).
- витрати на рекламу – 3 тис. грн.

Разом: 100 – 140 тис. грн (за перший рік роботи).

Доходи:

- продаж м'яса – 150 – 250 тис. грн на рік (цифри взяті виходячи з того, що щорічно кожна з 50 кролематок виходить в середньому по 20 особин вагою приблизно по 2 кілограми кожен. Разом – 1000 кроликів загальною вагою 2000 кілограм. Вартість м'яса – 70 – 115 грн. / кг;
- продаж шкурок (вироблених) – 30 – 65 тис. грн (1000 штук по 30 – 65 грн).

Разом: 200 – 315 тис. грн.

ОЦІНКА МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ

При вирощуванні кролів ризики можуть бути через непередбачені ситуації (загибель приплоду) і тому потрібно врахувати витрати на їх ліквідацію при формуванні бюджету підприємства, а також за рахунок організаційно-технологічних помилок, природно-кліматичних умов, кваліфікації персоналу і недостатнього професіоналізму.

Можливостями для бізнесу можуть бути: покращення якості вирощеної продукції, сприятлива цінова політика, відсутність конкурентів на ринку, а також вигідне розташування до місця збуту продукції.

Висновок очевидний: навіть при найгіршому розкладі (максимальні витрати і мінімальні доходи) кролівник отримає прибуток. а якщо частина народжених кроликів спрямовувати не на продаж, а на розвиток господарства, прибуток можна збільшити за рахунок розширення господарства. таким чином, окупність кролівництва становить менше року, а бізнес – розведення кроликів визнається вигідним.

БІЗНЕС-ПЛАН З РОЗВЕДЕННЯ КІЗ

РЕЗЮМЕ

Козівництво – галузь тваринництва, яка займається розведенням кіз для одержання молока, м'яса, вовни, пуху, шкір хутра. Молоко кіз характеризується високим вмістом жиру і білка, бактерицидною дією. З шкір кіз виготовляють шевро, хром, лайку, замшу, сап'ян тощо, а з пуху кіз виготовляють високоякісні легкі тканини, тонкий трикотаж, найкращі сорти фетру, хустки. З тонкої вовни кіз виготовляють технічні тканини, килими, ліжники і трикотаж, а з грубої – вовнові тканини і трикотаж. Отже, козівництво – непростий та комплексний вид бізнесу, в якому поєднано кілька галузей: тваринництво, рослинництво, переробка молока, реалізація молочної продукції.

Останніми роками заявляють про себе все нові великі ферми, пропагуючи здорове харчування на основі козячого молока, особливо зріс попит на якісні сири.

Підбір якісного та здорового поголів'я кіз – запорука успіху бізнесу. Щоб мати хороші надої молока та якісний продукт, потрібно купувати не «бабусиних» кіз, а спеціальні молочні породи. Найбільш цінною в Україні вважається зааненська порода, яка походить із Зааненської долини, що в Швейцарії. Її переваги – відсутність специфічного запаху, висока плодовитість та молочність. Одна така коза здатна дати 600-1200 кг молока на рік. За кордоном зааненську козу можна придбати за 500-700 євро. В Україні вони коштують близько 200-300

доларів. Найкраще купувати кіз у племінних репродукторах, там є гарантія придбати здорову та чистопорідну тварину.

В Україні кіз розводять у присадибних господарствах. Найбільша чисельність кіз у Закарпатській, Одеській, Івано-Франківській, Полтавській областях. Поголів'я кіз становить 350-450 тисяч. На сьогодні в Україні немає племінних господарств, не ведеться науково-дослідна робота з козами. У господарстві «Прогрес» Черкаської області є єдина козоферма, куди у 1987 році було завезено 117 кіз зааненської породи з Чехії, а в Лохвицькому районі Полтавської області в господарстві ім. Кірова традиційно розводять кіз і реалізують племінний молодняк з 5-місячного віку.

ВИБІР МІСЦЯ ДЛЯ ФЕРМИ

Важливим фактором вибору місця під ферму є наявність родючих земель, на яких кози будуть харчуватися. Однак, необхідно обладнати приміщення так, щоб в ньому було сухо і тепло в будь-який час року. У приміщенні необхідно обладнати місце для переробки молока, складське приміщення під корми.

Сама будівля для утримання кіз має складатися з кількох окремих секцій. Це: секція для молодняку, для дорослих дійних особин, для мам, які готуються народжувати і окремих відсік для козла виробника. Площа кожного приміщення повинна виділятися з урахуванням того, що для комфортного утримання 1 особини потрібно не менше 4 м². В середньому на одну тварину потрібно п'ять квадратних метрів, для комфортного її проживання.

Далі обов'язково облаштувати годівниці і поїлки. Вигідніше утримувати кіз в приміщенні без прив'язі, так вони будуть почувати себе більш природно.

Приміщення для утримання кіз може бути з будь-якого матеріалу, а от підлогу рекомендовано робити дерев'яною або глибоку підстилку з соломи, тому що кози люблять лежати, а холодна підлога – шлях до маститу. Найкомфортніший температурний режим для кіз – від +10 до +18 °С.

Підлога має бути встелена сіном або соломою, які періодично змінюються. У кожної кози повинна бути своя годівниця і напувалка. Бажано тримати тварин

на вільному вигулі, без прив'язі.

При належному догляді взимку кози дають удій не нижче, ніж влітку.

УСТАТКУВАННЯ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ

Для отримання молока необхідні апарати для доїння тварин. Доїльний апарат коштує від 4 до 23 тис. грн. Ціни на охолоджувач молока коливаються від 30 до 500 тис. грн. залежно від об'єму. На ринку також працюють компанії, що готові збудувати професійні доїльні зали на замовлення за індивідуальним або типовим проектом.

При цьому немає необхідності переплачувати за іноземні прилади, можна переробити апарати для доїння корів (так як козам необхідно тільки дві присоски).

Також, якщо в продаж плануються сметана, вершки і масло знадобляться сепаратори. Для невеликого господарства вистачить 1-2 побутових сепараторів. Існують ручні та електричні моделі сепараторів, бажано мати і той, і інший. Перший врятує при відключенні електрики, а другий значно прискорить процес.

ГОДУВАННЯ КІЗ

У щоденний річний раціон кіз повинні входити: сіно, свіжа трава, силос. Поїти тварин необхідно два рази в день, влітку необхідно уважно стежити за поїлками для кіз і при необхідності наповнювати водою.

Взимку основним кормом кіз є сіно, а також літні заготовки соковитих гілок дерев.

Необхідні вітаміни тварини зможуть отримати від кукурудзи і буряків. Також іноді в якості вітамінів використовують крейду і поварену сіль (не більше 15 грам на козу).

Вагітним козам потрібно давати побільше зерна і бобів, а поїти їх потрібно тільки теплою водою.

За середніми підрахунками – одна тварина на добу з'їдає до двох кілограм сіна (це необхідно врахувати під час заготівлі сіна на зиму).

Годувати тварин потрібно згідно графіку, щоб кози не відчували стрес, і не

зменшилися надії.

Для обстеження і лікування тварин знадобиться професійний ветеринар.

У стійловий період середню добову потребу кіз у кормах покажемо у таблиці.

Денний раціон та структура кормів у стійловий період на одну голову

Корми	Кількість, кг	Кількість кор. од.	Структура, %
Сіно	1,5	0,6	39
Силос	1,0	0,2	13
Соковиті	1,0	0,14	9
Концентровані корми	0,4	0,6	39
Всього кормів	3,9	1,54	100
Сіль кухонна, г	13		
Крейда, г	9		

Економія у козівництві взагалі недоречна. Якщо заощаджувати на кормах, то можна втратити поголів'я, якщо на приміщенні – більше витрататиметься на послуги ветеринара, який лікуватиме кіз.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ

Економічні результати можна отримувати від таких видів продукції козівництва та супутніх послуг:

- Молоко,
- Йогурти,
- Сметана,
- Масло,
- Сири: фета, бринза, кротен тощо,
- Мило,
- Екскурсії на козину ферму,
- Продаж племінних козенят,
- Шерсть, пух,
- Шкіра.

Основним пунктом для реалізації буде молочна продукція: молоко, сир, вершки, масло.

Кількість продукції залежить від породи тварин, їх харчування і кількості

голів. Звичайні породи кіз дають два літри молока на добу, а надої зааненської досягають шести літрів. Однак, і ціна цих порід відрізняється в 4-5 разів. Звичайна коза коштує в середньому п'ять-сім тисяч гривень, в той час як ціна зааненської досягає сорока тисяч гривень.

Ціна за літр козиного молока становить від 40 до 60 гривень, а все завдяки цілющим властивостям напою. Вважається, що козяче молоко схоже за властивостями з грудним і може навіть замінювати його (необхідна консультація лікаря). Козячим молоком лікують шлунок, легені, кісткові тканини і багато іншого.

Продаж козячого пуху і шкур. Козячий пух закуповується фабриками для пряжі і наповнення ковдр і подушок. Середня ціна за кілограм пуху – 400-600 гривень. Козина шкура розміром метр на метр коштує близько 1200-1500 гривень.

Ціна літра сметани становить 200-300 гривень (на літр сметани йде п'ять літрів молока). Кілограм сиру коштує 250-350 гривень. Сир оцінюється в 350-500 гривень за кілограм. Козяче м'ясо зазвичай коштує 200-300 гривень за кілограм.

Продавати продукцію можна самостійно або через посередників, уклавши договір на поставку. Великі фермери зазвичай мають виходи на кілька точок розповсюдження (магазини, намети, підприємства).

До речі, молочна сироватка користується великою популярністю у салонах краси.

Продаж безпосередньо молодняку процес ще більш прибутковий, адже двомісячні козлики можуть досягати в ціні до 5000 гривень (зааненська порода). Більшість фермерів роблять пристойні обороти саме на розведенні і продажу потомства. Однак, для цього необхідна велика площа під пасовище і стійла, а також серйозні витрати на заготівлі корму.

Десять голів кіз в рік приносять від вісімсот тисяч до мільйона гривень (в розрахунок не береться продаж молодняка). Однак, для цього необхідно

налагодити безперервне постачання продукції в магазини і на підприємства. Витрати на відкриття бізнесу з розведення кіз в цьому випадку окупляться приблизно через півтора року.

В цілому бізнес з розведення кіз, як і інші види фермерства, переживає підйом і тому є перспективним в даний час.

Основні показники виробництва продукції козівництва покажемо у таблиці.

Отже, найбільшу вигоду в такому бізнесі, як козівництво, можна отримати двома основними шляхами:

- Перший – це продаж козячого молока і інших молочних продуктів, таких як сир, сметана та ін. Нагадаємо, козяче молоко набагато корисніше коров'ячого. Воно виводить радіонукліди і володіє цілим рядом лікувальних властивостей. Тому попит на такий продукт знайдеться завжди. Ще одна приємна новина для вітчизняного фермера полягає в тому, що на полицях магазинів можна знайти виключно закордонний продукт. Ціна такого молока досить висока і якщо фермер-козовод запустить свій продукт, який буде значно дешевше, то зі збутом теж проблем не повинно виникнути.

Економічна ефективність виробництва продукції козівництва

Показник	
Поголів'я, гол.	100
Продуктивність, кг	850
Валовий надій, ц	850
Витрати корму на 1ц молока, ц.к.од.	0,6
Витрати на всю продукцію, ц.к.од.	510
Затрати праці на 1 ц, л/год.	3
Затрати праці всього, л/год.	2550
Собівартість 1ц, грн.	3700,0
Собівартість всього, тис. грн.	3145,0
Ціна реалізації 1ц, грн.	5000,0
Виручка від реалізації всього, тис. грн.	4250,0
Прибуток, тис. грн.	1105
Рентабельність, %	35

- Другий шлях – значну вигоду можна отримати від вирощування на продаж племінного молодняка. Хоч попит тут значно менший, але ціна 1

племінного козлика або кізки, коштує своїх витрат.

Менш прибутковим напрямком вважається вирощування кіз на м'ясо. Але при наявності великого поголів'я доведеться зайнятися і цим напрямком. І нарешті, непоганий, але також і мінливий дохід можна отримати від продажу козячого пуху. Справи зі збутом тут йдуть не дуже добре.

Як бачимо, перспектив у такого бізнесу, як розведення кіз, багато. Але є і свої мінуси, серед яких найбільш значним вважається низька молочна продуктивність кіз і обов'язкова початкова закупівля породистих племінних особин.

Так, рентабельність такого бізнесу на сьогодні складає 20-30%. Але при грамотному підході до справи і продуманому бізнес-плані окупність настає вже через 2 роки. Так що в цілому можна вважати, що козівництво – це досить прибуткове заняття, яке можна перетворити на непоганий бізнес.

БІЗНЕС-ПЛАН
З ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

РЕЗЮМЕ

Сучасне бджільництво розвивається шляхом концентрації і спеціалізації, в результаті чого створюються бджолокомплекси, міжгосподарські пасічніцькі підприємства, бджолорадгоспи, ферми. Проте у зростанні ефективності бджільництва як на запиленні ентомофільних культур, так і на повнішому використанні, медозбору, обов'язковою умовою є кочівля пасік. Отже, всі сучасні пасіки треба «поставити на колеса». При неодноразовій кочівлі пасік до медоносів найбільш зручними, економічно вигідними і менш трудомісткими є павільйони та платформи. Їх використовують не тільки для перевезення бджолиних сімей, а й як засіб для утримання їх протягом сезону або всього року.

Як у павільйонах, так і на платформах бджіл можна утримувати у вуликах різних систем, розміщуючи від 16 до 50 бджолиних сімей. Типові кочові павільйони відрізняються від платформи складнішою будовою. Це дерев'яні будиночки, змонтовані на шасі тракторного чи автомобільного причепа. Стіни і дах повністю захищають розміщені в них сім'ї від атмосферних опадів і вітрів. Вулики у павільйоні можна розміщувати в один, два чи три яруси, але льотки повинні бути в груповому шаховому порядку, що сприяє кращому орієнтуванню бджіл у просторі і запобігає нальоту та блуканню.

Платформи являють собою переобладнані (подовжені за допомогою швелерів) тракторні чи автомобільні причепа. Краї платформи обнесені

металевим каркасом висотою 0,5—1 м, який запобігає перекиданню вуликів при перевезенні на кочівлю. Вулики розміщують в один ряд по краях платформи. Для утримання більшої кількості бджолиних сімей на платформі вулики-лежаки можна ставити льотками на теплий занос. Доглядати сім'ї при такому розміщенні доступніше і зручніше.

При масовому впровадженні кочових павільйонів і платформ у бджільництві відпадає потреба в навантажуванні і розвантажуванні вуликів під час кочівель, зменшується витрата часу на догляд за сім'ями за рахунок щільного розміщення вуликів. У павільйонах за будь-якої погоди і пори року можна оглядати бджіл і подавати їм допомогу, легше вберегти їх від отруєння гербіцидами і отрутохімікатами, оскільки пасіку на колесах можна швидко перемістити з ділянки, що підлягає обробці, на інший масив.

Кочові платформи та павільйони набувають широкого застосування в господарствах, які спеціалізуються на вирощуванні насінників багаторічних трав.

Утримання бджіл в павільйонах і на платформах дає змогу краще розмістити пасіки навколо площ ентомофільних культур, що значно підвищує ефективність запилення і збільшує медозбір.

Дослідження Української дослідної станції бджільництва показали, що від сімей, які знаходяться в кочових павільйонах і на платформах, одержують на 5—10 кг більше меду, ніж при загальноприйнятому утриманні.

Отже, як почати бізнес на бджільництві?

РЕЄСТРАЦІЯ БІЗНЕСУ

Утримання пасіки, як і інші види підприємницької діяльності, підлягає обов'язковій реєстрації в податковій службі. Щоб бджоляр міг успішно продати товар в роздрібні торгові точки чи оптом, йому потрібно вибрати таку організаційно-правову форму, як приватне підприємництво.

ПОШУК МІСЦЯ ДЛЯ ПАСІКИ

Одним з основних критеріїв грамотного ведення бізнесу на бджільництві є

правильний вибір місця для пасіки.

Для цих цілей також можна вибрати місце неподалік від полів з медоносними рослинами. Наведемо таблицю строків цвітіння основних медоносів, які найбільш поширені у Жовківському районі.

Строки цвітіння медоносних рослин в Лісостепу України

За даними Української науково-дослідної станції бджільництва

<u>Назва рослини</u>		Період цвітіння
Ранні польові квіти Тривалість цвітіння: в залежності від виду рослини 70 днів		20.03.2019 ↔ 30.05.2019
<u>Ріпак, свиріпа, рапс</u> <i>лат. Brassica napus</i> <i>рос. Раяс</i> Тривалість цвітіння: 40 днів(я). Основний медонос		01.05.2019 ↔ 10.06.2019
<u>Липа серцелиста</u> <i>лат. Tilia</i> <i>рос. Липа</i> Тривалість цвітіння: 11 днів(я). Медопродуктивність: 800 кг/Га. Основний медонос		21.06.2019 ↔ 01.07.2019
<u>Гречка</u> <i>лат. Fagopyrum</i> <i>рос. Гречиха</i> Тривалість цвітіння: 21 днів(я). Медопродуктивність: 60 кг/Га. Основний медонос		10.07.2019 ↔ 30.07.2019
<u>Соляшник</u> <i>лат. Helianthus</i> <i>рос. Подсолнечник</i> Тривалість цвітіння: 31 днів(я). Медопродуктивність: 45 кг/Га. Основний медонос		12.07.2019 ↔ 12.08.2019

Згідно періоду цвітіння рослин-медоносів, наш мобільний павільйон буде переміщатися приблизно на 15-20 км між вибраними культурами. Періодом найбільш інтенсивного збору бджолами нектару визначено 10 днів.

КУПІВЛЯ ІНВЕНТАРЯ

Розробляючи бізнес-план по розведенню бджіл, необхідно розрахувати витрати на придбання інвентарю та обладнання для майбутньої пасіки. Щоб освоїти всі тонкощі цього ремесла, підприємцю достатньо купити наступні основні засоби.

Павільйон на 80 бджолосімей, який складається з 4-х поверхів по 10 вуликів в ряд на обидві сторони. Даданівська рамка, по 19 рамок на сім'ю. До павільйону передбачено встановлення намету 2,5×2,5м. Вхід в намет прямо з павільйону. Причіп на базі тракторного ПТС. Павільйон зареєстрований (номер, техпаспорт).

Основні засоби для реалізації проекту

№	Показник	Кількість	Сума, грн
Основні засоби			
1.	Платформа з корпусами вуликів	1	185500,0
2.	Бджолосім'ї	80	120000,0
3.	Ремонт платформи і вуликів		26500,0
4.	Закупівля рамок, шт	16	256,0
5.	Вощина, листи	1280	19200,0
6.	Медогонка	1	19080,0
7.	Костюм пасічника, шт.	2	2000,0
8.	Пасічний інвентар (димар, щітка, ніж, стамеска)		1000,0
9.	Тара (бідони)	20	16000,0
10.	Намет	1	2000,0
Всього основні засоби			391536,0
Оборотні засоби			
	Сукупні реєстраційні процедури		100,0
	Єдиний податок (2 група), 3 міс. *834,60 грн		2503,8
	Єдиний соціальний внесок (22% від мін. зарплати), 3 міс. * 918,06 грн		2754,18
	ПДФО (18%*4173 грн)		751,14
	Військовий збір (1,5%*4173 грн)		62,60
	Закупка сировини та ветеринарних препаратів		2000,0
	Транспортні витрати (1т *27,49 грн/л)		27490,0
	Трансакційні витрати		3000
Всього оборотних засобів			38661,72
Вартість проекту			430197,72

Підприємець має у своєму користування автомобіль, за допомогою якого буде перевозити необхідний для Придбання Купівля бджіл ряд труднощів. Для

павільйон та генератор, який роботи медогонки. бджіл у багатьох новачків викликає початку потрібно знайти

досвідчених бджолярів, які практикують розведення бджіл, і придбати у них потрібну кількість сімей. Зверніть увагу, що бджолині сім'ї повинні добре переносити клімат в тому регіоні, де планується розташування пасіки. Тому не варто везти комах здалеку, оскільки вони не зможуть адаптуватися. Звертаючись до пасічника в своєму регіоні, можна не тільки купити здорових бджіл, а й отримати цінні консультації по їх розведенню.

Порода бджіл. Щоб отримати максимальний ефект від квітучих рослин, необхідно також правильно підібрати породу бджіл. Для реалізації даного проекту, будемо закупляти Карпатську породу бджіл.

Робочі бджоли мають сіре забарвлення тіла, на черевці передня частина тергітов з сріблястим опушенням. Відрізняються тільки бджоли Рахівського типу. Вони швидше тьмяно-сріблясті. Жовтизни немає. Забарвлення трутнів сірий і коричневий. У матки Карпатської породи колір змінюється від темного, майже чорного, до вишневого.

Довжина хоботка робочих бджіл від 6,3 мм до 7,0 мм У віці одного дня вони важать 110 мг. Ширина третього тергіта – 4,8 мм.

Вага бджоломаток Карпатської породи на виході з маточників становить 208 мг. на Початку яйцекладки плоді досягають 216 мг. А в момент відбору з нуклеусів (маленької сім'ї бджіл для утримання молодшої матки до її запліднення) – 232 мг.

Навесні сім'ї дуже швидко ростуть. Вони входять в силу вже на початку

цвітіння акації та ріпаку. Робочі бджоли починають вилітати на збір на 3-4 дні раніше, ніж у інших порід.

Карпатська бджола добре використовує різнотрав'я, відвідуючи різноманітні рослини. Довжина хоботка дозволяє добувати нектар з глибоких нектарників. Комахи починають «танцювати» близько квіток при цукристості починаючи з 8%. Але також активно Карпатки освоюють і великі медоносні масиви. Дуже швидко перебудовуються з одного типу хабар на інший. Тому сім'ї бувають з медом навіть у невеликій відстані за медозборами роки.

А як добре Карпатка відбудовує вошину! Навесні сила сім'ї невелика, хабарів слабкий. Тим не менш вошина дуже швидко стає сотами. За сезон в родині з'являються до 20 нових відбудованих рамок. Печатка меду суха і змішана. У літній період переважно суха.

Великий плюс породи і зручність для бджоляра в тому, що сім'ї не схильні до роїння. На роїння йдуть близько 5% сімей. Їх легко вивести з предрієвого стану. Звичайно, бджоляр повинен не лінуватися і оглядати сім'ї вчасно. Маточників при роїнні закладається від 8 до 30.

Радє душу бджолярів і тиха зміна маток, до якої схильні сім'ї. Стара матка і її донька мирно живуть у вулику до шести тижнів.

Карпатські бджоли добре орієнтуються. Тому вони підходять для запилення в теплицях і павільйонах.

Сім'ї дотримуються у вуликах чистоту.

Карпатська порода бджіл – це унікальний випадок, коли в одній комасі так зосереджено багато корисних ознак. Перелічимо основні з них.

- Швидке весняне розвиток сімей.
- Бджоли однаково добре працюють на зборах різних типів.
- Можуть брати нектар з низькою цукристістю.
- Похмура, холодна, дощова погода. А трудівниці все одно в полі!
- Слабка схильність до роїння.
- Бджоли завжди з медом і виробляють багато воску.

- Здатність працювати на запиленні теплиць і павільйонів.
- Хороша стійкість до хворіб і шкідників.
- Певедінка бджіл вище всяких похвал. Ніколи не зляться і не нападають!

ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄМІВ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА

Розрахунок об'ємів виробництва та реалізації продукції

№ п/п	Медоноси	Період збору в днях	Плановий збір з 1 га, кг	Фактичний збір для 1 бджолосімейї	Кількість кг з 1 бджолосімейї за	Загальний збір (72 бджолосімейї), кг *	Оптова ціна 1 кг меду	Виручка від реалізації, грн.
1.	Польові квіти	10	15	0,5	5	360,0	50,0	18000,0
2.	Ріпак	10	30-90	1,5	15	1080,0	50,0	54000,0
3.	Акація	10	300	1,3	13	936,0	50,0	46800,0
4.	Липа	10	500	2	20	1440,0	50,0	72000,0
5.	Гречка	10	140	1,5	15	1080,0	50,0	54000,0
6.	Соняшник	10	30-50	1,5	15	1080,0	50,0	54000,0
						5976,0		298800,0

* примітка – мінус 10 % від загальної кількості бджолосімей на форс-мажорні обставини

Стільки позитивних якостей, а недоліків практично немає. Зазначимо тільки, що бджоляр повинен стежити за силою сімей.

Отже, разом – для оснащення пасіки з активом в 80 вуликів потрібно витратити 391536,0 гривень. Як видно, бізнес на утриманні бджільницького господарства вимагає від підприємців великих початкових інвестицій. Для цього підприємець буде оформляти кредит на 36 місяців. Вихідні дані для отримання кредиту та виплати відсотків за ним.

Термін кредитування: 36 місяців

Сума кредиту: 391536 грошових одиниць

Відсоткова ставка: 12,4 % річних (стандартна схема нарахування)

Разова комісія: 0 %

Щомісячна комісія: 0 грошових одиниць

Підсумкові значення, грошових одиниць

Разом сума виплат: 466386.40

у тому числі %: 74850.40

тіло кредиту: 391536.00

комісії: 0.00

Середній щомісячний платіж становитиме 12400,0 грн.

Отже, за сезон виручка від реалізації становитиме 298800,0 грн.

Сума виплат по кредиту 155462,13 грн / рік

Поточні витрати за сезон 38661,72 грн.

Чистий прибуток: $298800,0 - 155462,13 - 38661,72 = 104676,15$ грн / сезон

Рентабельність проекту: $104676,15 / (155462,13 + 38661,72) * 100\% = 53,9\%$

Строк окупності проекту: $(430197,72 / 104676,15) * 12$ міс = 49 міс.

Без сумніву, пасічницький бізнес досить вигідний. Втілюючи даний бізнес-план в реальність можна отримати досить хороший результат і на четвертий рік отримати прибуток в розмірі 430 тис.грн. Однак для цього необхідно докладати певних зусиль і поповнювати свої знання, читаючи книги по бджільництву, вивчаючи матеріали в інтернеті і т. д. Обмежень для зайняття бджільництвом немає, потрібно тільки любити природу і володіти підприємницькою жилкою.

БІЗНЕС-ПЛАН САДИБИ

Втілений у життя

1. РЕЗЮМЕ ПРОЕКТУ

У цьому бізнес-плані розглянуто створення бізнесу на наданні послуг в області агротуризму. На базі власного будинку площею 100 кв. м. і території заміської ділянки площею 2000 кв. м. буде організована агросадиба з гостьовим будинком, рекреаційною зоною і мініфермою. Власником виявлятимуться послуги з проведення кінних і пішохідних прогулянок, катанні на велосипедах, риболовлі і т.д. Цільовою аудиторією проекту стануть жителі великих міст України - сім'ї з дітьми віком до 15 років, подорожуючі пари віком до 30 років, молодь і компанії. Ціновий сегмент проекту - середній.

До переваг проекту можна віднести:

- мінімальний рівень первинних вкладень, оскільки бізнес організовується на базі ділянки у власності;
- відсутність конкуренції. Ниша не є зайнятою, а цей вид туризму в Україні слабо розвинений;
- не потрібно ліцензування, відсутня необхідність реєструвати юридичну особу;
- зростаючий попит на відпочинок в сільській місцевості, ріст внутрішнього туризму в Україні;

- відсутність вимог до рівня освіти для підприємства;
- низький рівень втрат за відсутністю витрат за аренду.

Об'єм первинних вкладень в проект складає 587 170 грн. Інвестиційні витрати спрямовані на ремонт приміщення і облаштування ділянки (створення лазні, басейну, навісів і так далі), придбанні устаткування і формування фонду обігових коштів, за рахунок яких покриватимуться збитки початкових періодів. Для реалізації проекту будуть використані власні засоби.

Фінансові розрахунки охоплюють п'ятирічний період роботи проекту. Згідно із зробленими розрахунками стартові вкладення окупляться через 30 місяців роботи.

Основні показники проекту

Показники	Сума
Розмір капіталовкладень	587 170
Термін окупності (приблизний)	36
Виручка за 1 рік роботи, грн	225 100
Виручка за 2 рік роботи, грн	270 120

ОПИС ГАЛУЗІ І КОМПАНІЇ

Останніми роками в Україні став розвиватися такий вид туризму як агротуризм. Його сенс полягає в зануренні міських жителів в сільське середовище з метою використання природних, культурно-історичних і інших ресурсів місцевості. Простіше кажучи, для туристів організуються походи в ліс за грибами і ягодами, зайняття сільським побутом, живлення екологічно чистими продуктами. Вони розтоплюють піч, катаються на конях, відвідують ферми і годують худобину, ходять на риболовлю, знайомляться з культурою і побутом місцевих жителів. Цей вид туризму найбільш розвинений за кордоном, наприклад в Іспанії, Італії, Франції, Греції і інших країнах Європи. Там сільський туризм є потужною галуззю і окремим сектором, приносячи від 15 до 30% доходу туристичної галузі. Відпочивальники приносять 40% доходів ферм. Багато країн мають розвинені мережі приватних сільських готелів і сотні туристичних програм і маршрутів.

В Україні доля сільського туризму не перевищує 1% ринку. При цьому його цільовою аудиторією є прошарок жителів великих міст з вищою освітою і рівнем доходів середній і вище. Основним мотивом для відвідування сільської місцевості є

бажання зіткнутися з "справжнім" життям в усіх її проявах, включаючи природу, натуральну їжу, тишу, як спосіб піти від міської метушні, поспілкуватися з близькими людьми, відновити сили. Попит на такі послуги зростає в літній період, а також в період свят, особливо новорічних. Найбільш затребуваний у населення термін перебування - це уікенд або тур на 3-5 днів.

Відкриття бізнесу на наданні агротуристичних послуг багато в чому є процесом творчим і вимагає імпровізації підприємця. Річ у тому, що в Україні відсутнє чітке законодавство, яке контролює діяльність об'єктів господарювання. У законі "Про туризм" відсутні навіть поняття "агротуризм", "сільський житель", не кажучи вже про рамки ведення бізнесу. Крім того, немає державних програм підтримки цього бізнесу і наданні податкових пільг, хоча на регіональному рівні вони періодично з'являються. У зв'язку з цим до агротуристичної галузі в нашій країні можуть відносити себе практично будь-які об'єкти, розташовані в сільській місцевості, а також усі, хто надає послуги для туристів в цій місцевості.

У більшості випадків об'єктами сільського туризму є гостьові будинки та бази відпочинку, розташовані в екологічно чистих районах. Спектр їх послуг не широкий і може обмежуватися лише розміщенням, нехитрими безкоштовними розвагами або наданням площадки для них. Другий тип - це створені за зразком західних ферм агросадиби, які мають більш розвинену інфраструктуру, більш широкий спектр послуг та всю необхідну атрибутику. Тут крім господаря і сторожа може бути задіяні інший персонал, який надає послуги з розміщення та додаткового обслуговування. Також в нашій країні не представлений вид трудового агротуризму, коли господар садиби організовує безкоштовне розміщення і харчування туриста в обмін на допомогу по господарству.

Незважаючи на законодавчу неврегульованість цієї сфери, вона має великі перспективи. Основна причина - зростання внутрішнього туризму в Україні, який спостерігається в останні роки в зв'язку з падінням платоспроможності населення, зростанням курсу долара і євро і пошуком альтернативи зарубіжним напрямкам, нестабільної міжнародної ситуацією. Не можна не брати до уваги і загальносвітову тенденцію - поступове зростання інтересу до агротуризму та відпочинку в сільській місцевості, коли туризм "популярних напрямків" стає явищем менш привабливим. За

експертними оцінками, рентабельність сільського туризму в Україні може становити 15-30%. Найбільше сільський туризм розвинений в Царичанському, Петриківському та Синельниківському районі Дніпропетровської області.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що даний момент є сприятливим для розвитку сільського туризму і відкриття бізнесу в цій сфері. Позитивні приклади агротуристичного бізнесу в Україні існують. Багато в чому їх успіх пов'язаний з грамотним і продуманим маркетинговим просуванням, який дозволив включити їх в пропозиції туристичних компаній і навіть провідних туроператорів. Про цей напрямок мало відомо широким верствам населення, тому активне донесення інформації хоча б про існування подібних послуг може сприяти притоку клієнтів.

Справжнім проектом передбачається надання послуг в області агротуризму на базі власного сільського будинку площею 150 кв. метрів та земельної ділянки площею 2000 кв. метрів. Власність знаходиться в відстані від великих міст, в сільській місцевості, не є сусідами з брудними виробництвами. Бізнес буде зареєстрований зі спрощеною системою оподаткування. Незважаючи на те, що проект буде повністю реалізований силами ініціатора в особі власника і майже не потребують найму допоміжного персоналу, формат буде створений в наслідуванні агросадиби з обладнанням комплексу додаткових розваг, включаючи створення лазні, басейну, облаштування підсобного господарства з тваринами на зразок формату мініферми, а також облаштування території (створення привабливого ландшафтного дизайну). Ці роботи потребуватимуть серйозного підготовчого етапу, проте результат буде сприяти залученню міських туристів, охочих відпочити від суєти, але звикли до благ цивілізації і наявності розваг.

ОПИС ПОСЛУГ

Послуги будуть ділитися на кілька основних видів: послуги з розміщення, організація харчування, оренда туристичного та спортивного спорядження, організація екскурсій і надання додаткових послуг (див. Повний перелік в Табл. 2). Прийняте поділ доцільно в зв'язку з тим, що дозволяє власнику проекту витягувати додаткову виручку, а клієнт не зобов'язаний переплачувати в ціні як при покупці так званих пакетних турів і може самостійно вибирати способи проведення дозвілля.

У число додаткових послуг увійдуть розваги, що надаються як самим власником, так і іншими особами за договірну плату і винагородою власнику в договірних відсотках від суми. У число останніх, зокрема, входить організація кінних прогулянок, відвідування виступу місцевого фольклорного ансамблю і т.д.

На початковому етапі для гостей буде створено 6 номерів на 16 спальних місць. Термін перебування гостей на території садиби в середньому може варіюватися від 2 до 5 днів.

Опис товарів і послуг

№	НАЙМЕНУВАННЯ	ОПИС ТОВАРУ АБО ПОСЛУГИ	ВАРТІСТЬ ОДИНИЦІ
Послуги з розміщення в гостьовому будинку			
1	Номер "Стандартний" двомісний	Оренда стандартного номера на 2 спальних місця	300-400 грн/добу
2	Номер "Стандартний", чотиримісний	Оренда стандартного номера на 4 спальних місця	750 грн/добу
3	Номер "Люкс", двомісний	Оренда номери підвищеної комфортності на 2 спальних місця	500 грн/ добу
4	Номер "Люкс", чотиримісний	Оренда номери підвищеної комфортності на 4 спальних місця	900 грн/ добу
5	Корпоративне розміщення	Розміщення для колективів організацій	договірна
Харчування			
6	Харчування (сніданок)	Сніданок	80 грн/ добу
7	Харчування (дворазове)	Сніданок і вечеря	150 грн/ добу
Оренда туристичного та спортивного спорядження			
8	Оренда велосипеда	Оренда прогулянкового велосипеда	50 грн / година 300 грн/доба
9	Оренда лиж	Оренда лиж	50 грн / година 400 / добу
10	Оренда човна	Оренда веслового човна	50 грн / година 400 / добу
11	Оренда туристичного та спортивного спорядження	Оренда наметів, спальників, волейбольної сітки, вудок, м'ячів, рюкзаків, захисного інвентарю	безкоштовно
Організація екскурсій (в теплий сезон)			
12	1-денний сплав на човнах	1-денний сплав на човнах без ночівлі	договірна
13	1-денний велопробіг	1-денний велопробіг по маршруту №1 без ночівлі	договірна
14	1 денний велопробіг	1-денний велопробіг по маршруту №2 без ночівлі	договірна
15	2-денний велопробіг	2-денний велопробіг по маршруту № 3 з ночівлею в наметах	договірна
Додаткові послуги			
16	Риболовля	Риболовля на озері	30 грн /година
17	Парна лазня	Баня на дровах (до 6 осіб)	100 грн /година
18	Кінна прогулянка	Прогулянка на коні з супроводом інструктора	150 грн /година
19	Фольклорний ансамбль	Відвідування виступу фольклорного ансамблю сільського	40 грн / чол

20	Мангал	Самостійне приготування їжі на мангалі, користування вуличними альтанками і столиками	безкоштовно
21	Басейн	Купання в басейні	безкоштовно
22	Парковка	Крита парковка на території садиби, щодобове відеоспостереження	безкоштовно
23	Wi-Fi	Послуги безкоштовного бездротового інтернету	безкоштовно

ПРОДАЖІ І МАРКЕТИНГ

Цільова аудиторія проекту - жителі Дніпропетровської області. По-перше, це сімейні туристи з рівнем достатку "середній" і вище, які мають дітей віком до 15 років. Як правило, ця категорія населення проживає в багатоквартирних будинках і зазвичай не має власного заміського будинку або дачі. Така аудиторія шукає тихі місця для відпочинку на природі, де можна було б недорого розміститися з дітьми. По-друге, це ще дві зростаючі категорії мандрівників як "молодь і компанії", а також пари без дітей віком до 30 років. а останні 9 років частка цих категорій з 2008 по 2017 рр. зросла з 14 до 29% і з 12 до 28% відповідно, що змушує звернути на ці категорії більш пильну увагу.

Фахівці туристичної галузі відзначають, що вийшли в лідери категорії туристів з причини наявності трьох основних трендів. Це: зниження вартості поїздки, самостійне планування подорожі і онлайн-сервіс. Під останнім мається на увазі можливість спланувати подорож, забронювати готель за допомогою Інтернету. В сучасних умовах 70% туристів вибирають і оплачують свої подорожі через Інтернет. Таким чином, ключовими факторами для цільової аудиторії є: доступна ціна, наявність місць для проведення дозвілля на природі, можливість бронювання послуг через інтернет.

Конкуренція для даного бізнесу мінімальна. Основними конкурентами можна вважати бази відпочинку, розташовані, як правило, по берегах річок і озер. Переваги садиби перед базами відпочинку: різноманітність комплексу пропонованих послуг, доступна ціна при високій якості послуг, а не навпаки, занурення в сільське життя, більш спокійна, затишна і домашня атмосфера - на садибі можуть перебувати одночасно не більше 6 сімей.

Незважаючи на те, що конкуренції на ринку практично немає, потрібно приділити значну увагу рекламі. Основним каналом стане Інтернет. Інформація про послуги буде розміщена на безкоштовних інтернету-порталах, на інтернет-сайтах. Також планується створення сторінок в соціальних мережах і власного сайту з інформацією про номерний фонд і послуги агросадиб. Оскільки цільова аудиторія все більше зміщується в молодіжний сегмент, планується розміщення платних постів в популярних паблік і спільнотах великих міст, розташованих в максимальній близькості від садиби. Іншим каналом продажів стане співпраця з туристичними агентствами, винагорода яких становить 10% від вартості послуг. Співпраця з агентствами і з посередниками проводить власник проекту без залучення додаткових фахівців.

ПЛАН ВИРОБНИЦТВА

Підбір місця. Ключовий фактор в плануванні даного бізнесу - правильний вибір місця. Це повинно бути місце, що знаходиться на відстані від великих міст, джерел забруднення та дорожнього шуму. Обов'язковою умовою є наявність водойми (бажано відповідного для купання), а також великої кількості місць для піших і велопрогулянок (ліси, пагорби, балки, гори, струмки і т.д.). При цьому місце повинно бути відносно безпечним для туристів, не загрожувати їх життю та здоров'ю. Також приїжджі не повинні стати об'єктом негативного ставлення до них з боку місцевих жителів. Місце мусить мати хорошу транспортну доступність (асфальтова дорога, залізниця), мати комунікації (хоча б електрику), мобільний зв'язок.

Розміщення. Незважаючи на життя в селі, багато гостей не можуть відмовитися від благ цивілізації, тому бажано наявність в номерах санвузли, спліт-системи, бездротового доступу в інтернет і т.д. Крім того, для гостей буде створений басейн, зелені майданчики для ігор на повітрі, альтанки, мангали та інше. Номери будуть ділитися за двома категоріями: за кількістю спальних місць (двомісні, чотиримісні) і рівнем комфортності (стандарт і підвищеної комфортності).

Харчування. Для бажаючих на вибір буде організовано одноразове або дворазове харчування. Для приготування їжі будуть використовуватися екологічно чисті продукти (молоко, кисле молоко, сало, м'ясо) або вирощувані або збираються безпосередньо власником (овочі, фрукти, ягоди, гриби), а також виловлена в навколишніх водоймах риба. Відсутні інгредієнти будуть закуповуватися в сільському магазині або на ринку в районному центрі.

Програма. Крім місця слід подбати про насичену програму для гостей. На агросадибі буде пропагуватися активний і здоровий відпочинок: з колективними спортивними іграми між гостями, організацією походів по околицях з метою збору грибів / ягід або відвідування природних місць або культурно-історичних пам'яток. Програма повинна включати себе розваги на будь-який смак, тому власником проекту буде встановлена домовленість з одним з місцевих фермерів по організації кінних прогулянок. Сам власник і члени його сім'ї будуть брати участь в велопоходах і сплавах, виступаючи в ролі провідників, підтримувати гарний настрій гостей. Наприклад, у вечірній час власником можуть бути організована гра на гітарі, танці під народні пісні, розповіді біля багаття про історію цих місць. Також може бути встановлена домовленість з сільським фольклорним ансамблем про надання платних костюмованих концертів для гостей агросадиви. Зміст програм буде варіюватися в залежності від декількох факторів: бажання гостей, кількості постояльців, погодних умов, сезону. Мета всіх програм - формування бази постійних клієнтів, які б поверталися гостювати в агросадиви в різні пори року заради теплою домашньої атмосфери і відновлення сил.

Співробітники. Одна з переваг проекту - у відсутності витрат на персонал. Керівником проекту виступить його ініціатор - господар агрооселі, а його помічниками стануть члени сім'ї. Для початкового періоду діяльності потрібно найняти сторожа-різноробочого для охорони садиви в нічний час і підсобних робіт (заготівля дров, прибирання території, стрижка газонів і т.д.). Також за договірну плату будуть залучатися представники фольклорного

ансамблю та місцевої тваринницької ферми. Таким чином, навіть не дивлячись на невеликі масштаби бізнесу, сама його наявність стане додатковим джерелом доходу і поліпшить матеріальний стан жителів села.

Підготовка території та садиби. Створення агросадиби включає проведення підготовчих робіт з облаштування території та ремонту будівлі. На початковому етапі гостьові кімнати будуть створені в наявному приміщенні площею 100 кв. метрів. Надалі на території ділянки будуть зведені додаткові будиночки відпочинку. Ремонт будівлі включити часткову перепланування і капремонт внутрішніх приміщень, шпаклівку, фарбування покриттів (стіни, підлога) , ремонт загальної їдальні під дерево, будівля додаткових санвузлів . Разом вкладення в ремонт будівлі складуть 100 кв.м * 100 дол. = 10 000 долларів, або 265 000 На земельній ділянці може бути зведено зруб лазні 4x6 м.(50 тис.грн) , басейн площею 12 кв. м.(100 тис.грн), вироблено облаштування підсобного господарства з тваринами, створений дизайн території . Роботи будуть виконані із залученням спеціалізованих компаній (наприклад, будівництво лазні, басейну), а також власними силами (облаштування мініферми , створення нового дизайну території).

Устаткування. На закупівлю необхідного обладнання буде потрібно 167 170 грн . Приблизний перелік необхідного наведено в табл. 3.

Перелік обладнання

№	Найменування	Ціна, грн	Кількість	Вартість, грн
1. Обладнання для ділянки				
1	Альтанка готова дачна	20000	1	20000
2	Мангал	2000	3	6000
3	Система відеостеження	5000	1	5000
4	Господарський інвентар, інструменти	5000	1	5000
2. Обладнання для будинку				
2.1 Гостьові кімнати				
5	ліжко односпальне	1000	6	6000
6	ліжко двоспальне	2000	6	4 000
7	шафа для одягу	1000	6	6 000
8	Тумба приліжкова	300	12	3600
9	Письмовий стіл	600	2	1200
10	стілець	250	10	2500

№	Найменування	Ціна, грн	Кількість	Вартість, грн
12	столок журнальний	300	6	1800
13	шюстра	400	6	2400
14	крісло	1000	2	2000
15	Спліт-система	4000	6	24000
16	Дзеркало	300	6	1800
2.2 Інше, сантехніка				
17	Пральна машина	3000	1	3000
18	Стіл столовий великий	6000	1	6000
19	стілець	200	20	4000
20	унітаз	500	3	1500
21	Душова кабіна	3000	3	9000
22	умивальник	500	3	1500
23	Дзеркало	300	3	900
3. Спортивний і туристичний інвентар				
24	Велосипед дорослий	2000	4	8000
25	Велосипед підлітковий	2000	2	4000
26	Велосипед дитячий	1000	2	2000
27	Гамак	500	2	1000
28	Казан	1000	1	1000
29	Засоби захисту, комплект (наколінники, налокітники, шоломи)	700	4	2800
30	Сітка волейбольна	350	1	350
31	Ракетки для бадмінтону, волани	600	2	1200
32	М'ячі для гри в футбол, волейбол	120	2	240
33	лижі дитячі	500	3	1500
34	лижі дорослі	3000	6	18000
35	Ліхтар налобний	70	10	700
36	Спальник	400	10	4000
37	Намет	1500	2	3000
38	Рюкзак маленький	300	2	600
39	Рюкзак похідний	300	5	1500
4. Інше				
40	Білизна постільна	300	16	4800
41	Ковдри і подушки	800	16	12800
42	Кухонний посуд	200	16	3200
43	Рушник	80	16	1280
44	Приналежності для басейну	2000	1	2000
Разом:				167 170

Об'єм виробництва. Точно спрогнозувати плановий обсяг завантаження агросадиби в зв'язку з великою кількістю чинників досить важко, в зв'язку з чим необхідно розглянути песимістичний і оптимістичний прогноз продажів, а потім виділити усереднені показники. У Табл. 4 наведені всі три варіанти подій на

дворічний термін, врахований чинник сезонності попиту (підвищення в травні-серпні і грудні-січні, зниження у вересні-листопаді, лютому-квітні). Старт роботи заплановано на листопад з метою прийняти перших гостей на новорічні свята.

Плановий обсяг виробництва, грн.*

Послуга / рік прогноз	1 рік				2 рік				За рік разом	За рік разом	За 2 рок и	
	грудень-січень (2 міс.)	лютий-квітень (3 міс.)	травень-серпень (4 міс.)	вересень-листопад (3 міс.)	грудень-січень (2 міс.)	лютий-квітень (3 міс.)	травень-серпень (4 міс.)	вересень-листопад (3 міс.)				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Розміщення гостей	Пессим.	3200	9600	24000	14400	3840	11520	28800	17280	51200	61440	112640
	Оптим.	8000	18000	72000	27000	9600	21600	86400	32400	125000	150000	275000
	Усередн.	4800	12000	33600	18000	5760	14400	40320	21600	68400	82080	150480
Харчування	Пессим.	2400	7200	18000	10800	2880	8640	21600	12960	38400	46080	84480
	Оптим.	4800	10800	43200	16200	5760	12960	51840	19440	75000	90000	165000
	Усередн.	3600	9000	25200	13500	4320	10800	30240	16200	51300	61560	112860
Оренда туристичного об'єкта	Пессим.	0	2100	2800	0	0	2520	3360	0	4900	5880	10780
	Оптим.	1600	6300	11200	1800	1920	7560	13440	2160	20900	25080	45980
	Усередн.	800	4200	8400	900	960	5040	10080	1080	14300	17160	31460
Експерсії	Пессим.	0	0	400	300	0	0	480	360	700	840	1540
	Оптим.	300	450	600	450	360	540	720	540	1800	2160	3960
	Усередн.	200	300	400	300	240	360	480	360	1200	1440	2640
Додаткові послуги	Пессим.	200	300	400	300	240	360	480	360	1200	1440	2640
	Оптим.	400	600	800	600	480	720	960	720	2400	2880	5280
	Усередн.	300	450	600	450	360	540	720	540	1800	2160	3960
РАЗОМ:	Пессим.	5800	19200	45600	25800	6960	23040	54720	30960	96400	115680	212080
	Оптим.	15100	36150	127800	46050	18120	43380	153360	55260	225100	270120	495220
	Усередн.	9700	25950	68200	33150	11640	31140	81840	39780	137000	164400	301400

*пояснення до таблиці 4:

Таблиця 4 відображає доходи від садиби з різних чинників.

1. Виручка від розміщення гостей за 1-ий рік розрахована наступним чином:

1. у період грудень-січень(2 місяці) планується розмістити на 2 доби:

по 4 людини в місяць при песимістичному прогнозі

по 8 чоловік за місяць при оптимістичному прогнозі

по 6 чоловік за місяць при усередненому прогнозі

Ціна за розміщення 1 людини у даних розрахунках дорівнює 200 гривень з 1 людини за добу при песимістичному та середньому розкладах. А при оптимальному – 250 гривень з 1 людини за добу. Таким чином, маємо значення колонки 1 для розміщення гостей.

Отже,

• 2 місяці * 4 людини/міс. * 2 дні * 200 грн/доба = 3200 грн.

• 2 місяці * 8 людини/міс. * 2 дні * 250 грн/доба = 8000 грн.

• 2 місяці * 6 людини/міс. * 2 дні * 200 грн/доба = 4800 грн.

2. У період з лютого по квітень(3 місяці) планується розмістити на 2 доби:

по 8 людини в місяць при песимістичному прогнозі

по 12 чоловік за місяць при оптимістичному прогнозі

по 10 чоловік за місяць при усередненому прогнозі

Ціна за розміщення 1 людини у даних розрахунках дорівнює 200 гривень з 1 людини за добу при песимістичному та середньому розкладах. А при оптимальному – 250 гривень з 1 людини за добу. Таким чином, маємо значення колонки 2 для розміщення гостей.

Отже,

• 3 місяці * 8 людини/міс. * 2 дні * 200 грн/доба = 9600 грн.

• 3 місяці * 12 людини/міс. * 2 дні * 250 грн/доба = 18 000 грн.

• 3 місяці * 10 людини/міс. * 2 дні * 200 грн/доба = 12 000 грн.

3. У період з травня по серпень(4 місяці) планується розмістити на 3-4 доби:

по 10 людини в місяць при песимістичному прогнозі

по 18 чоловік за місяць при оптимістичному прогнозі

по 14 чоловік за місяць при усередненому прогнозі

Ціна за розміщення 1 людини у даних розрахунках дорівнює 200 гривень з 1 людини за добу при песимістичному та середньому розкладах. А при

оптимальному – 250 гривень з 1 людини за добу. Таким чином, маємо значення колонки 3 для розміщення гостей.

Отже,

- 4 місяці * 10 людини/міс. * 3 дні * 200 грн/доба = 24 000 грн.
- 4 місяці * 18 людини/міс. * 4 дні * 250 грн/доба = 72 000 грн.
- 4 місяці * 14 людини/міс. * 3 дні * 200 грн/доба = 33 600 грн.

4. У період з вересня по листопад (3 місяці) планується розмістити на 3 доби:

- по 8 людини в місяць при песимістичному прогнозі
- по 12 чоловік за місяць при оптимістичному прогнозі
- по 10 чоловік за місяць при усередненому прогнозі

Ціна за розміщення 1 людини у даних розрахунках дорівнює 200 гривень з 1 людини за добу при песимістичному та середньому розкладах. А при оптимальному – 250 гривень з 1 людини за добу. Таким чином, маємо значення колонки 3 для розміщення гостей.

Отже,

- 3 місяці * 8 людини/міс. * 3 дні * 200 грн/доба = 14 400 грн.
- 3 місяці * 12 людини/міс. * 3 дні * 250 грн/доба = 27 000 грн.
- 3 місяці * 10 людини/міс. * 3 дні * 200 грн/доба = 18 600 грн.

5. Всього за 1-ий рік планується отримати виручки від розміщення гостей(колонка 9):

- 51 200 грн. при песимістичному прогнозі
- 125 000 грн. при оптимістичному прогнозі
- 68 400 грн. усередненому прогнозі

6. Виручка від розміщення гостей за 2-ий рік(колонки 5,6,7,8,10) розрахована як значення попереднього року, збільшені на 20% за рахунок збільшення попиту.

За 2-ий рік планується отримати виручки від розміщення гостей:

- 61 440 грн. при песимістичному прогнозі
- 150 000 грн. при оптимістичному прогнозі
- 82 080 грн. усередненому прогнозі

2. Виручка від харчування гостей за 1-ий рік розрахована відповідно до кількості гостей в розрахунках виручки за розміщення. Ціна сніданку та вечері на одну людину дорівнює 150 грн.

Отже,

1. У період грудень-січень(2 місяці) планується отримати виручки від харчування гостей(колонка 1):

• 2 місяці * 4 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 2400 грн. при песимістичному прогнозі

• 2 місяці * 8 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 4800 грн. при песимістичному прогнозі

• 2 місяці * 6 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 3600 грн. при усередненому прогнозі

2. У період з лютого по квітень(3 місяці) планується отримати виручки від харчування гостей(колонка 2):

• 3 місяці * 8 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 7200 грн. при песимістичному прогнозі

• 3 місяці * 12 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 10800 грн. при песимістичному прогнозі

• 3 місяці * 10 людини/міс. * 2 дні * 150 грн/доба = 9000 грн. при усередненому прогнозі

3. У період з травня по серпень(4 місяці) планується отримати виручки від харчування гостей(колонка 3):

• 4 місяці * 10 людини/міс. * 3 дні * 150 грн/доба = 18 000 грн. при песимістичному прогнозі

• 4 місяці * 18 людини/міс. * 4 дні * 150 грн/доба = 43 200 грн. при песимістичному прогнозі

• 4 місяці * 14 людини/міс. * 3 дні * 150 грн/доба = 25 200 грн. при усередненому прогнозі

4. У період з вересня по листопад (3 місяці) планується отримати виручки від харчування гостей(колонка 4):

• 3 місяці * 8 людини/міс. * 3 дні * 150 грн/доба = 10 880 грн. при песимістичному прогнозі

• 3 місяці * 12 людини/міс. * 3 дні * 150 грн/доба = 16 200 грн. при песимістичному прогнозі

• 3 місяці * 10 людини/міс. * 3 дні * 150 грн/доба = 13 500 грн. при усередненому прогнозі

5. Всього за 1 рік планується отримати виручки від харчування гостей(колонка 9):

• 38 400 грн. при песимістичному прогнозі

• 75 000 грн. при оптимістичному прогнозі

• 51 300 грн. усередненому прогнозі

6. Виручка від харчування гостей за 2-ий рік(колонки 5,6,7,8,10) розрахована як значення попереднього року, збільшені на 20% за рахунок збільшення попиту.

За 2-ий рік планується отримати виручки від харчування гостей:

- 46 080 грн. при песимістичному прогнозі
- 90 000 грн. при оптимістичному прогнозі
- 61 560 грн. усередненому прогнозі

3. Виручка від оренди туристичного обладнання розрахована відповідно сезонного попиту. Так, в зимній сезон гості орендують лижі(400 грн/доба), в літній та весінньо-осінній сезон - велосипеди(300 грн/доба) та човен(400 грн/доба). Показники розрахунків за 2-ий рік вищі на 20% порівняно з 1-им роком.

4. Виручка від проведення екскурсій розрахована відповідно сезонного попиту та розрахована на основі ціни екскурсії – 100 грн.

Отже, показники виручки:

	1 рік	2 рік	Разом
песс.	96400	115680	212080
оптим.	225100	270120	495220
усредн.	137000	164400	301400

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПЛАН

Справжній бізнес відкривається з нуля, реєструється ІП, створюється розрахунковий рахунок. Ліцензування послуг не потрібно, необхідно отримати дозволи від пожежної служби . Планування і контроль ведення діяльності здійснює власник. Він же займається пошуком клієнтів, рекламою, забезпечує заїзд гостей та їх обслуговування під час перебування. Деякі допоміжні послуги здійснюють члени сім'ї власника. Для забезпечення безпеки гостей і роботи, що вимагає фізичної допомоги буде найнятий сторож-разнорабочий з плаваючим графіком праці. Зразкові витрати на послуги найманого працівника - 5 тис грн. Реалізація проекту передбачає два періоди: підготовчий і основний. Протягом підготовчого періоду тривалістю 7 місяців (квітень-жовтень) здійснюються такі види робіт:

- ремонт будинку, облаштування гостьових кімнат;
- меблювання, закупівля меблів для дому;
- установкою додаткових санвузлів;

- створення альтанок;
- будівництво лазні;
- створення басейну;
- створення " мініферми " з підсобних приміщень для утримання домашньої худоби;
- ландшафтний дизайн території (оформлення доріжок, паісадників, гірок);
- покупка спортивного інвентарю та туристичного обладнання.

В основний період ведеться діяльність з прийому, розміщення та обслуговування гостей, ведеться пошук нових клієнтів і проводяться роботи по поліпшенню і розширенню послуг, що надаються. У міру розвитку проекту передбачається створення нових видів розваг для туристів, відкриття літнього будиночка, найм додаткового персоналу.

ФІНАНСОВИЙ ПЛАН

Фінансовий план враховує всі доходи і витрати і розрахований на трирічний період існування проекту, в подальшому планується розширення бізнесу і створення нових готельних місць. Інвестиції на запуск складуть 587 170 грн. Основна частина інвестицій припадає на ремонт будівлі і гостьових кімнат (45%), закупівлю обладнання та інвентарю (28%), облаштування території (26%).

Інвестиційні витрати проекту

№	НАЙМЕНУВАННЯ	СУМА, грн .
Нерухомість		
	Ремонт будівлі та гостьових кімнат	265 000
	облаштування території	150 000
Устаткування		
	Закупівля обладнання та інвентарю	167 170
Нематеріальні активи		
	Реклама	4000
	Оформлення	1000
	Разом:	587 170

Видаткова частина проекту включить змінні витрати на комунальні послуги, електроенергію, закупівлю продуктів харчування, витрати на

організацію додаткових послуг. Постійні витрати включають оплату праці сторожа / різноробочого. Дохідна частина приведена в табл. 4.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

При стартових вкладеннях в обсязі 587 170 проект окупить себе приблизно на 3 сезон роботи. Виручка в перший рік роботи складе 225 100 грн . У другій сезон виручка планується на рівні 270 120 грн.

РИЗИКИ І ГАРАНТІЇ

Для оцінки ризиків необхідно провести аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів належать загрози, пов'язані з економічної ситуації в країні, до внутрішніх - ефективність управління. До зовнішніх ризиків даного виду діяльності можна віднести:

- падіння платоспроможного попиту. Даний ризик нівелюється шляхом зниження вартості на послуги для залучення клієнтів за рахунок фактора низької ціни і без серйозного збитку рентабельності, оскільки витрати на ведення діяльності мінімальні.

- поява конкурентів. Ризик оцінюється як малоймовірний. Для його мінімізації робота агросадиби з самого початку націлена на формування позитивного іміджу, ведеться постійний моніторинг ринку.

До внутрішніх ризиків відносяться:

- зниження репутації серед цільової аудиторії при помилках в управлінні або зниженні якості послуг. Даний ризик нівелюється при постійному контролі якості послуг, отриманні зворотного зв'язку від постояльців і проведення заходів щодо усунення недоліків.

- поломка прокатного та іншого обладнання. Ризик нейтралізується за допомогою своєчасного проведення обслуговування, контролю за його станом.

- нещасний випадок з постояльцем. Ризик мінімізується за рахунок дотримання норм безпеки (наявність вогнегасників, протипожежних щитів), проведення інструктажів перед проведенням піших, кінних і велопрогулянок, забезпечення охорони території.

ДОДАТОК Н

ТОП-10 ферм для туристів в Україні станом на 2021 рік*

Назва ферми	Де знаходяться	Чим займаються	Що пропонують у сфері агротуризму
Оленяча ферма	Розташована між селами Козацьке і Бочечки неподалік від Конотопа в Сумській області <u>Адреса на Google-карті</u> https://www.google.com/maps/place/@51.3051086,33.462669,9,17z/data=!3m1!4b1?entry=ttu Контактний телефон: +38 096 930 29 06		
Tante Snails	<i>Село Яблунівка у Буському районі Львівщини</i> <u>Адреса на Google-карті</u> https://www.google.com/maps/place/%D0%A4%D0%B5%D1%80%D0%B%D0%B0+%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2+Tante+Snails/@50.0205386,24.6031582,17z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0x473ab51c8c7573b1:0xa673369eb54b32c5!8m2!3d50.0205386!4d24.6031582!16s%2Fg%2F11g2tf9tr9?entry=ttu Контактний телефон: +38 097 655 72 27	ферма з вирощування жаб та равликів	

Бананова ферма	Розташована в с. Рожни Київської області Адреса на Google-карті Контактний телефон: +38 097 956 51 76	ферма, на якій вирощують екзотичні дерева та фрукти. На фермі вивидено найбільший сорт ананасів — 15 кг вагою та найменший у світі карликовий банан 80 см висоти. Кавове дерево і полуниця плодоносять тут цілий рік.	На фермі проводять екскурсії для груп від 15 осіб. А будь-яку рослину або саджанець можна купити додому.
Ферма «Устриці Скіфії»	Розташована в с. Українка Миколаївської області Адреса на Google-карті Контактний телефон: +38 095 629 80 56	Перша українська устрична ферма заснована у 2014 р. в екологічно чистій акваторії Чорного моря в Миколаївській області. На фермі вирощують їстівну устрицю з матеріалу, отриманого з розплідника на Заході Франції.	Кожен день ферма «Устриці Скіфії» (Сілвео) приймає до 100 відвідувачів, які з'їдають близько 1 тис. устриць. Кожен день власники «Устриці Скіфії» проводять екскурсії та дегустації для гостей. Під час екскурсії знайомлять з історією краю з часів Великої Скіфії і до сучасних подій в розрізі устричної культури. Екскурсантам розповідають про устриць, їх види, принципи вирощування та історію появи в Україні. Крім того, проводять невелику екскурсію по самій фермі. В спеціально обладнаному дегустаційному шатрі співробітник ферми проводить дегустацію. В дегустаційний сет входять 2 келихи вина і 6 устриць. Гості мають можливість відпочити в комфортній обстановці на великому критому майданчику або за окремим столиком на березі моря.
Равликівська ферма	Розташована в с. Циркуни на Харківщині	В селі Циркуни працює найбільша ферма равликів. У листопаді 2020 р.	Під час екскурсії на фермі розповідають про життя та цікаві факти про равликів, можна переглянути відео презентацію

«Snails House»	<p><u>Адреса на Google-карті</u></p> <p>Контактний телефон: +38 098 783 25 08</p>	<p>на фермі представники національної книги рекордів зафіксували тут рекорд. Була проведена експертна оцінка і «Snails House» присвоєно офіційний статус найбільшої ферми України.</p> <p>Площа поля, де вирощуються равлики становить 30 га і в планах збільшити ще на 30 га.</p> <p>Ферма «Snails House» вирощує два види сухопутних равликів — сірих малих і великих. У равликах корисне все — м'ясо, ікра, слиз і навіть панцирі. У 2020 р. з ферми до Європи відправили 10 тонн живого товару. Серед напрямків равликового експорту — такі країни, як Франція, Італія, Португалія.</p>	ферми, наприкінці відвідати дегустацію і зробити фото на пам'ять.
<p>Козина ферма (сімейна ферма)</p> <p>«Chevrette La Ferme d'Elise»</p>	<p><i>Розташована в селі Дмитровичі Львівської області</i></p> <p><u>Адреса на Google-карті</u></p> <p>Контактний телефон: +38 067 673 49 70</p>	на фермі розводять велику рогату худобу, овець, птицю, виробляють яблучний сік, вирощують фрукти, варять варення.	Сімейна ферма «Chevrette La Ferme d'Elise» за прошеу туристів прогулятися зеленою територією ферми із стадом кіз, відвідати майстерню з виробництва козячого сиру, спробувати фермерську продукцію. проводить екскурсії фермою по стежкам які кози та інші місцеві тварини

	<p>Сімейна ферма Chevrette La Ferme d'Elise запрошує</p>	<p>На фермі є кури, але незвичайні — французькі, вони дають темно коричневі яйця.</p> <p>La Ferme d'Elise виготовляє не лише сири, а ще такі види фермерської продукції: молоко, згущене молоко, печінковий паштет, ріст з козиного м'яса, террін із яловичини з ялівцем, варення: чорничне, полуничне, вишневе і абрикосове.</p>	<p>протоптують кожен день, покаже місця проживання тварин, предмети догляду за ними. Діти можуть гратися з козенятами, кіньми, або покататися на вісліюку.</p> <p>Під час екскурсії чекає відвідування цеху, де виробляють козині сири за традиціями французьких сироварів. Тут розповідають про виробництво різних сортів сирів, таких як: «Дмитров'єн», «Кроттен», «Сігалон», традиційний «Бюш», «Томет» з річною витримкою, «Том» з піврічною витримкою, легку «Рікоту» та «Десертний».</p>
<p>Вінницькі крокодили</p>	<p>м. Вінниця</p> <p>Ферма базується у Вінницькому універмазі: адреса на Google-картах</p> <p>Контактний телефон: +380 (66) 307 52 33, +380 (98) 991 67 18</p>	<p>ферма працює більше 10 років і займається збереженням та розширенням різних видів хижих рептилій. Крокодилів та інших рідкісних тварин підбирали та викупували в мандрівних зоопарках, в цирках, у приватних колекціонерів.</p> <p>Фермери прагнуть зберегти вимираючі види, тому в планах відкриття великого заповіднику для рептилій неподалік Одеси.</p>	<p>Відвідавши ферму можна поспостерігати за найдавнішими та найнебезпечнішими хижаками нашої планети, під час екскурсії дізнатися багато цікавого про їх життя і полювання.</p>

Екоферма «Климівка»	місті Благовіщенське Кіровоградської області <u>Адреса на Google-карті</u> Контактний телефон: +38 095 311 0078	осподарство з розведення баранчиків Романівської породи, сад та город, а також невеличка пасіка. Романівська а порода унікальна, тому що баранчики народжуються повністю чорними, а з часом світліють до попелястого кольору. На відміну від звичайної баранини, м'ясо романівців більш ніжне та пісне.	На території еко-ферми можна відвідати баню на дровах, відпочити у гамаку, купатися в озері, орендувати квадроцикли, грати у настільний теніс, більярд, є дитячий ігровий майданчик та басейн, міні-зоопарк. Також тут можна порибалити на коропа, білого амура, товстолоба, окуня чи карасика. Всі снасті можна орендувати на місці. Для відпочинку та ночівлі, для гостей ферми побудовані гостьові будиночки і окремі номери з комфортом. Еко-ферма «Климівка» одночасно може прийняти 8 дорослих і 6 дітей.
Віслюча ферма Osloff	<i>сели Великі Дмитровичі Київської області</i> <u>Адреса на Google-карті</u> Контактний телефон: +38 097 625 37 58	Віслюче молоко. Зараз в господарстві, яке вони назвали Osloff, уже 30 ослиць і один осел. Ослиці щодня дають близько 10 л молока. Літр молока на фермі Osloff <u>продають</u> з а 1 000 грн. Поки постійних покупців небагато і продукт в надлишку, Васильєв знайомить з ним відвідувачів ферми.	Ознайомлюють з життям віслюків. За катання на віслюках відвідувачі ферми платять благодійні внески — хто скільки може. Залежно від внеску, кожен гість ферми отримує порцію ослиного молока.
Страусина ферма «Страус-Південь»	М. Мелітополь на Запоріжжі <u>Адреса на Google-карті</u>	одна з найбільших страусиних ферм в Україні.	На фермі проводяться як індивідуальні, так і групові екскурсії. Для більшої зацікавленості туристів ферма

	<p>Контактний телефон: +38 067 799 67 92</p>	<p>Ферма розводить чорних африканських страусів, торгує страусячим м'ясом, шкірою, яйцями, пір'ям і різними сувенірами. Частина молодняка також йде на продаж. Продукція ферми продається в багатьох містах України. Її також експортують за кордон.</p>	<p>поступово обзавелася власним зоопарком. Туристи, які приїхали подивитися на страусів, зможуть також відвідати контактний міні-зоопарк, погодувати та погладити тварин. В ньому водяться хижакі, копитні, гризуни та птахи: лев та левиця; вовк та руда лисиця; борсук та собака, подібна до єнота; носуха та снот-полоскун; камерунська вівця та в'єтнамська свиня; міні-піг та вівці; кінь Пржевальського та віслоки; кози та нутрія; білка та морська свинка; карликові декоративні кролики та африканський страус; павич та жовтий золотий фазан; кури Бенгамки та кохинхин карликовий.</p>
--	--	--	---

- Розроблене автором на підставі даних <https://zemliak.com/ferma/609-top-10-ferm-dlya-turistiv-v-ukrajini>

ДОДАТОК О

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
09 липня 2015 року № 636
(у редакції наказу Міністерства фінансів
України
від 30 листопада 2022 року № 403)

Відмітка про одержання
(штамп контролюючого органу)

Податкова декларація з туристичного збору ¹												
порядковий № ²												
1	Звітна	Звітна	нова	Уточнююча								
				Ресстраційний номер декларації в контролюючому органі, що уточнюється								
2 Податковий період:												
2.1 звітний:												
квартал												
року												
2.2 що уточнюється ³ :												
квартал												
року												
3 Податковий агент												
(повне найменування (власне ім'я, прізвище) згідно з ресстраційними документами)												
4 Податковий номер або серія (за наявності) та номер паспорта ⁴												
5 Код виду економічної діяльності (КВЕД) (основного виду)												
6 Податкова адреса												
поштовий індекс												
міжміський код												
телефон												
Адреса електронної пошти												
факс ⁵												
7 Найменування відповідного контролюючого органу, до якого подається Податкова декларація ⁶												

N з/п	Показник										Величина (грн, коп.)	
1	2										3	
8	Податкове зобов'язання, що сплачується за квартал (згідно з додатком(ами) до Податкової декларації)										X	
8.1	податкове зобов'язання за податковий (звітний) період, усього (сума значень графи 13 рядка 3)											
8.2	податкове зобов'язання, що уточнюється, до збільшення (сума значень графи 13 рядка 6)											
8.3	податкове зобов'язання, що уточнюється, до зменшення (сума значень графи 13 рядка 7)											
8.4	сума штрафу (сума значень графи 13 рядка 8)											
8.5	сума пені (сума значень графи 13 рядка 9)											
9	Кількість додатків, поданих з Податковою декларацією											

	Доповнення до Податкової декларації (заповнюється і подається відповідно до пункту 46.4 статті 46 глави 2 розділу II Податкового кодексу України)	
	№ з/п	Зміст доповнення

	Відмітка про ліквідацію/реорганізацію податкового агента ⁷	Дата ліквідації/реорганізації																	

Інформація, наведена у Податковій декларації, додатках та доповненнях є достовірною.

Дата заповнення (дд.мм.рррр)

Керівник (уповноважена особа) / фізична особа (законний представник) _____

(підпис) (власне ім'я, прізвище)

(реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта)⁸

Головний бухгалтер (особа, відповідальна за ведення бухгалтерського обліку) _____

(підпис) (власне ім'я, прізвище)

(реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта)⁸

Ця частина Податкової декларації заповнюється посадовими особами контролюючого органу

Відмітка про внесення даних до електронної бази податкової звітності	" __ " _____ 20__ року
(посадова особа контролюючого органу (підпис, власне ім'я, прізвище))	
За результатами камеральної перевірки Податкової декларації порушень (помилки) не виявлено / складено акт " __ " _____ 20__ року N _____	
(підкреслити (позначити) потрібне)	
" __ " _____ 20__ року	_____
(посадова особа контролюючого органу (підпис, власне ім'я, прізвище))	

- ¹ Невід'ємною частиною Податкової декларації з туристичного збору (далі - Податкова декларація) є додатки. Якщо суб'єкт господарювання є податковим агентом на території адміністративно-територіальних одиниць, які відповідають різним кодам за КАТОТТГ територіальних громад, але ці адміністративно-територіальні одиниці обслуговуються одним відповідним контролюючим органом, подається одна Податкова декларація з кількома додатками. Кількість додатків має відповідати кількості кодів за КАТОТТГ адміністративно-територіальних одиниць, на території яких суб'єкт господарювання є податковим агентом. КАТОТТГ - Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26 листопада 2020 року N 290 (у редакції наказу Мінрегіону від 12 січня 2021 року N 3).
- ² Ззначається номер Податкової декларації арабськими цифрами, починаючи з одиниць, послідовно за порядком зростання кількості поданих з початку року Податкових декларацій.
- ³ Періодом, що уточнюється, вважається період, за який платник, керуючись нормами статті 50 глави 2 розділу II Податкового кодексу України (далі - Кодекс), самостійно узгоджує суму податкового зобов'язання у зв'язку із самостійним виявленням помилки у раніше поданій Податковій декларації, що уточнюється.

- 4 Зазначається код за ЄДРПОУ платника податку або реєстраційний (обліковий) номер платника податків, який присвоюється контролюючим органом, або реєстраційний номер облікової картки платника податків - фізичної особи. Серія (за наявності) та номер паспорта зазначаються фізичними особами, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.
- 5 Заповнюється за бажанням платника податків.
- 6 Податкова декларація подається до контролюючого органу за місцезнаходженням адміністративних центрів територіальних громад, на території яких суб'єкт господарювання є податковим агентом, в якому він згідно з підпунктом 268.7.2 пункту 268.7 статті 268 розділу XII Кодексу зареєстрований як податковий агент (перебуває на обліку за основним та/або неосновним місцем обліку).
- 7 Заповнюється за наявністю.
- 8 Зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків - фізичної особи або серія (за наявності) та номер паспорта для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

Розділ 1. Вид туристичної діяльності суб'єкта (необхідно позначити V)

Туроператор	01	☐	Турагент	02	☐
-------------	----	--------------------------	----------	----	--------------------------

Розділ 2. Витрати на послуги сторонніх організацій, що включені до вартості туристичного пакета

(для заповнення туроператорами)
(тис.грн (з одним десятковим знаком))

	№ рядка	Витрати на послуги сторонніх організацій	У тому числі	
			резидентів	нерезидентів
1	2	3	4	5
Усього (сума ряд.20, 23, 29–32,35)	19			
у тому числі послуги з розміщування туристів, усього	20			
з них у готелях та аналогічних засобах розміщування (готелях, мотелях)	21			
в інших засобах розміщування (хостелах, будинках, пансіонатах та базах відпочинку, туристських базах, кемпінгах, інших місцях для тимчасового розміщування)	22			
послуги пасажирського транспорту, усього (сума ряд.24–27)	23			
з них залізничного пасажирського транспорту	24			
повітряного пасажирського транспорту	25			
водного пасажирського транспорту	26			
наземного пасажирського транспорту	27			
надання в оренду транспортних засобів	29			
послуги із забезпечення стравами та напоями	30			
спортивні та рекреаційні послуги	31			
послуги в галузі культури, екскурсійне обслуговування (без урахування транспортних послуг)	32			
інші послуги, що включені до вартості туристичного пакета	35			

Розділ 3. Кількість і вартість реалізованих туристичних пакетів

	№ рядка	Кількість туристичних пакетів, од	Вартість туристичних пакетів, тис.грн (з урахуванням ПДВ) (з одним десятковим знаком)	Кількість ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів, од
1	2	3	4	5
Реалізовано туристичних пакетів, усього (сума ряд.37–38)	36			
у тому числі іншим туроператорам або турагентам для їх подальшої реалізації туристам (для заповнення туроператорами)	37			
туристам (сума ряд.39–42)	38			
з них внутрішнім туристам для подорожі по Україні	39			
виїзним туристам для подорожі за кордон	40			
в'їзним (іноземним) туристам для подорожі по Україні	42			

ДОДАТОК П 2

Ресстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта	<table border="1" style="width: 100%; height: 40px; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td> </tr> </table>										

Державне статистичне спостереження

Конфіденційність статистичної інформації забезпечується статтею 21 Закону України "Про державну статистику"

Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень тягне за собою відповідальність, яка встановлена статтею 186³ Кодексу України про адміністративні правопорушення

Безкоштовний сервіс для електронного звітування "Кабінет респондента" за посиланням: <https://statzvit.ukrstat.gov.ua>

ЗВІТ ПРО ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА 20__ РІК

Подають:	Термін подання
фізичні особи-підприємці (турагенти) – територіальному органу Держстату	не пізніше 28 лютого

№ 1-туризм(річна)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держстату
22 червня 2021 р. № 123

Респондент:
Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності): _____

Місце проживання: _____
(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок,

площа тощо, № будинку /корпусу, № квартири)

Територіальна громада: _____

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності: _____
(поштовий індекс, область /АР Крим, район,

населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо, № будинку /корпусу, № квартири /офісу)

Територіальна громада: _____

Код території відповідно до:

Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ)

Класифікатора об'єктів адміністративної територіального устрою України (КОАТУУ)

<table border="1" style="width: 100%; height: 20px; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 10%; text-align: center;">U</td><td style="width: 10%; text-align: center;">A</td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td> </tr> </table>	U	A																			або	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td> </tr> </table>																				
U	A																																									

(код території визначається автоматично в разі подання форми в електронному вигляді)

Інформація щодо відсутності даних

У випадку відсутності даних необхідно поставити у прямокутнику позначку - V

Зазначте одну з наведених нижче причин відсутності даних:

Не здійснюється вид економічної діяльності, який спостерігається

Одиниця припинена або перебуває в стадії припинення

Здійснюється сезонна діяльність або економічна діяльність, пов'язана з тривалим циклом виробництва за

Тимчасово призупинено економічну діяльність через економічні чинники/карантинні обмеження

Проведено чи проводиться реорганізація або передано виробничі фактори іншій одиниці

Відсутнє явище, яке спостерігається

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Катерина ПИЛИПЕНКО

Оксана ПРОКОПИШИН

Роман ЛІПСЬКИЙ

Людмила ГНАТИШИН

ФЕРМЕРСТВО ТА АГРОТУРИЗМ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

ПІДРУЧНИК

За редакцією

Плаксієнка В. Я., Пилипенко К. А.

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 03.05.2024 р. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 40,5. Тираж 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2458 від 30.03.2006 р.